

GOGU I. GHIORGHITĂ

Pe meridianele lumii

Editura Academiei Oamenilor de Știință din România
București 2023

GOGU I. GHIORGIȚĂ

*Pe meridianele
lumii*

Editura Academiei Oamenilor de Știință din România
București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHIORGIȚĂ, GOGU I.

**Pe meridianele lumii / Gogu I. Ghiorghiță. - București : Editura Academiei
Oamenilor de Știință din România, 2023**

ISBN 978-630-6518-00-5

821.135.1

CUPRINS

	Pag.
Cuvânt înainte	5
Călătorie într-o țară exotică (Tailanda, 2006)	13
Prima dată dincolo de Ocean (Canada, 2007)	26
Periplu scandinav (2008)	41
Pe malul Iordanului (Iordania, 2009)	62
Spendoarea Nordului (în Țările baltice și altele, 2009)	75
Călătorie în Orientul Apropiat (2010)	94
Mai întâi în Grecia și apoi pe Muntele Athos (2001, 2010)	124
În Marea Britanie și Irlanda (2011)	149
Călătorie în fostul spațiu iugoslav (2012)	188
Călătorie în țara Marelui Zid (China, 2014)	208
În Italia și insulele din apropiere (2015)	244
Călătorie în Transcaucazia (2016)	315
Din nou pe malul Iordanului (în Israel, 2018)	360
Prima dată la sud de Ecuator (în Africa de Sud, 2019)	383
În țara lui Fidel (Cuba, 2022)	406

Cuvânt înainte

Mulți dintre români își doresc să călătorească, să cunoască oameni și locuri de pe planeta Pământ, dar puțini își permit să dea curs acestei dorințe, din motive diverse și în primul rând financiare. Ce poate fi mai frumos decât să vezi cu ochii tăi frumusețile naturale dăruite Terrei, cum trăiesc, trudes și se gospodăresc oamenii de pretutindeni, ce tradiții și obiceiuri au și pe ce pun ei preț mai mult, cum arată orașele și satele din diverse zone ale lumii, ce oferă muzeele lor și câte și mai câte. Desigur, de ceva vreme poți călători virtual, poți vizita și admira pe internet locuri și imagini de peste tot în lume și să-ți satisfaci unele curiozități, dar nu e același lucru ca atunci când participi efectiv, când vezi totul prin ochii tăi și îți formezi propria opinie despre oamenii și locurile vizitate. E întocmai ca la un concert: una e să-l vezi pe viu și alta e să-l vezi înregistrat. Nimic nu mi se pare mai frumos, mai interesant și mai instructiv ca o călătorie, oriunde în lume. Călătoriile îți schimbă viziunea și starea de spirit. Dacă ești atent și receptiv la tot ce mișcă în jurul tău, ai multe de învățat din orice ieșire în afara țării. Personal, pentru a admira locurile, dar și a lua pulsul vieții oamenilor din zonele vizitate, am preferat excursiile cu autocarul (cel puțin în Europa și Orientul Apropiat). Chiar dacă acest mijloc de a călători este mai obositor, are avantajul că te pune pas cu pas în contact cu realitatea, te ajută să faci comparații (sub diverse aspecte) între țările prin care treci, poți comunica și împărtăși impresii cu cei din jurul tău chiar pe parcursul călătoriei ș. a.

După decembrie 1989, granițele s-au deschis și pentru noi români, așa încât amatorii de călătorii au primit undă verde oriunde și-au dorit să ajungă. Consider, de altfel, că libertatea de mișcare a fost poate cea mai importantă cucerire a românilor după acele evenimente tragice, pentru că în rest nu ne-am ales cu mai nimic bun. Până în acel moment, doar "aleșii" neamului și cei ce colaborau cu Securitatea căpătau vize pentru a ieși în țările capitaliste, iar jurnalele de călătorii aveau mare trecere printre cititori, fiind un mijloc de a mai afla câte ceva despre ce au, cum trăiesc și cu ce se mândresc alți oameni și popoare de pe Terra. Înainte de 1990, românilor le erau permise doar excursii turistice în țările lagărului comunist din Europa.

Până la revoluția din 1989, reușisem să fac doar câteva călătorii în afara țării: în fosta R. D. Germană (la Berlin și Leipzig) în 1974, în URSS (la Moscova și Leningrad) în 1977 (în interes profesional) și în Ungaria (la Budapesta) - într-o excursie organizată (cu trenul) în 1985. Au fost cred utile și aceste călătorii, întrucât am putut constata peste ani schimbările produse

după căderea comunismului în aceste țări și orașe. Prima mea evadare în Occident a avut loc la sfârșitul lui iunie 1990, obiectivul ei fiind participarea la un congres științific organizat în Olanda, la Amsterdam. Dacă rememorez acea adevărată aventură, nu-mi dau seama de unde atâta curaj pe mine să ies pe șoselele Europei la volanul unei mașini Dacia-1300, într-un trafic ce nu se compara cu cel de la noi! Am fost însoțit atunci de alți trei colegi, între care două dame, prietenul de pe scaunul din dreapta mea (de naționalitate germană) fiind cel cu ochii ațintiți pe hărțile procurate în țară (pentru a ne orienta corect) și asupra semnelor de circulație de pe traseu (pentru a nu încălca regulile de circulație).

Bani prea mulți nu aveam desigur, ci doar pentru combustibil și câteva nopți de cazare în unele hoteluri ieftine de pe traseu și la destinație pentru campare (luasem cu noi un cort de patru persoane). Călătoria a avut un parcurs de vreo 5000 km, a durat aproape trei săptămâni, pentru că ne propusesem ca, pe lângă știință, să facem și puțin turism. Prietenul meu avea rude apropiate în Germania, așa că în drumul spre Amsterdam ne-am permis o ședere de câteva zile la Wolsburg și alte câteva zile la Rosenheim pe drumul de întoarcere de la congres. În periplul nostru european am trecut prin mai multe țări: Ungaria, Cehoslovacia, Germania, Olanda, Belgia, Luxemburg și am fost teribil de impresionați și emoționați să trecem peste multe granițe fără să fim opriți și controlați de nimeni! A fost o călătorie cu destule peripeții, care ne-a arătat ce înseamnă să trăiești într-o țară civilizată, cu alt standard de viață, cu principii și reguli clare și respectate, nu ca la noi. Pe traseul parcurs am fost cucerit de calitatea șoselelor pe care circulam, de ordinea și curățenia ce domneau peste tot, de starea incomparabilă a toaletelor publice. La Wolsburg m-au impresionat amabilitatea gazdelor noastre, casa în care locuia unchiul amicului de călătorie (un adevărat palat, cu tot felul de acareturi, o baie cum nu mai văzusem până atunci ca dimensiuni și dotări - în care odată intrat nu-ți mai venea să ieși), modul cum era gospodărit spațiul de pe lângă casă și multe altele. Aici am primit și o primă lecție, aceea că în occident totul se plătește, chiar și apa din subsol, dacă îți permiți să forezi și să posezi o fântână proprie în curte.

Pe autostrada pe care circulam din Germania spre Amsterdam, am ratat de puțin o bretea pe care trebuia să ne înscriem, dar ne-am dat seama rapid de greșală. Parcursesem totuși vreo 200 m pe direcția greșită. Ca să nu ne îngreunăm situația, am considerat că soluția ar fi să rulăm cu spatele înapoi (pe banda de rezervă) până la breteaua ratată?! Zis și făcut! Ne-am mers, pentru că nu am fost reperați de poliție, altfel ne-ar fi costat, după cum ne-au precizat gazdele noastre la destinație. Era o altă lecție de învățat și anume că pe autostradă nu ai voie să mergi cu spatele. Ajunși la Amsterdam,

am căutat o cazare ieftină la un camping de la periferia oraşului. Aici am găsit la început o casuţă liberă, la un preţ relativ mic, în care am locuit în primele două nopţi. Pentru următoarele trei nopţi a trebuit să ridicăm propriul cort. Dar când am scos cortul din sac am constatat că cel care ni-l furnizase, uitase să pună în sac beţele şi cuiele necesare ridicării lui. Cum românul se descurcă în orice împrejurare, am cotrobăit prin tot campingul în căutarea de sârme şi alte materiale, de care să ne ajutăm pentru a-l ancora. Cu beţele a fost însă ceva mai dificil. Observasem totuşi că, înainte de intrarea în camping era o pădure, care ne putea scoate din impas. Împreună cu prietenul meu, am luat o securice din maşină, am intrat în pădure (ca la noi acasă) şi am tăiat câteva crengi conforme cu nevoile, le-am fasonat, ne-am întors cu ele în camping şi ne-am apucat de treabă. Doi vecini de cort, care au asistat la munca şi improvizaţiile noastre, şi-au făcut milă de noi şi ne-au furnizat câteva cuie pentru ancoraj, minunându-se în final de reuşita "operaţiei". Povestind mai apoi această tăraşenie unchiului amicului meu de la Rosenheim, aveam să aflăm că de eram prinşi în acţiune de către proprietarul pădurii respective, am fi încurcat-o rău de tot, proprietatea la ei fiind ceva intangibil. Era o nouă lecţie pe care o însuşeam.

Aveam să mă conving de adevărul spuselor gazdei de la Rosenheim, 14 ani mai târziu, când călătoream cu maşina personală (una performantă de această dată) de la Viena spre ţară şi ne-am oprit undeva pe marginea unei şosele pentru a ne relaxa, dar şi pentru a ne ospăta. Fusesem la o conferinţă ştiinţifică la Nitra, eram însoţit de trei dame şi ne-am zis că n-ar fi rău să vizităm un pic şi Viena. Fiind în a doua jumătate a lui septembrie, nu prea mai erau pe traseu culturi nerecoltate. Intenţia mea a fost să nu rămân cu maşina pe marginea şoselei pentru o pauză mică de gustare, ci să intru pe un teren de lângă şosea. Una dintre însoţitoare (nemţoaică prin naştere) m-a sfătuit însă să mă abţin, ca să nu avem necazuri, în cazul că apare cumva proprietarul. În sinea mea gândeam: ce să caute proprietarul acolo când se apropia seara, mai cu seamă că terenul era gol goluş?! I-am dat totuşi ascultare prietenei mele şi am stat pe marginea şoselei. Ei bine, nu mi-a venit să cred că, după vreo cinci minute, a apărut o maşină care a intrat pe proprietatea în cauză. Probabil că nu am fi păţit nimic dacă ne găsea pe terenul lui, dar nişte explicaţii nu tocmai plăcute tot ar fi trebuit să dăm.

Pentru că la dus, pe traseul spre Wolsburg, forţasem cam tare motorul "Daciei" între Praga şi Dresda, ca să mă pot ţine de maşina (mult mai performantă) a unui tip ce se oferise să ne conducă, a cedat un segment la un piston al motorului şi automat a crescut consumul de ulei. Din acest motiv, în maşină se făcea foarte cald, fiind obligaţi să rulăm cu o fereastră deschisă şi să oprim din timp în timp în parcări pentru răcirea motorului şi a

habitaclului. La o astfel de oprire pe drumul de întoarcere (în Germania), a apărut de îndată lângă noi o mașină de poliție, din care au coborât doi polițiști care ne-au întrebat ce probleme avem. Eram toți patru în afara mașinii, să ne răcorim și noi nițel. Amicul meu, vorbitor de germană și engleză, le-a explicat polițiștilor motivul, iar ei l-au înțeles și și-au văzut de drum mai departe. Era o altă lecție: în Occident poliția de circulație are sub control traficul pe șosele, și probabil nu poți staționa oriunde și oricât, fiind gata să-ți vină în ajutor în caz de nevoie.

La Rosenheim, în căutarea locuinței unchiului din oraș al amicului de călătorie, am rătăcit drumul. Am reușit în cele din urmă am ajuns unde trebuia, dar se făcuse deja noapte. Unchiul în cauză, deținea într-un bloc un apartament confortabil, cu camere situate pe două niveluri. Ajungând la adresa căutată, partenerul de drum ("co-pilotul") a mers să-și anunțe unchiul de sosirea noastră, noi ceilalți începând să dăm jos bagajele din mașină. Însoțiți de gazdă, am pătruns în apartamentul său și am ocupat fiecare camera pe care ne-o destinase. Atât gazdele de aici, cât și cele de la Wolsburg, au fost extrem de amabile, primitoare, bucuroase chiar de oaspeți veniți dintr-o țară în care unii dintre ei locuiseră cândva. După evenimentele ce avuseseră loc doar cu jumătate de an mai înainte în România, eram pe atunci considerați în Europa cu toții un fel de eroi. Ne-am simțit ca și acasă la Rosenheim, rudele prietenului fiind foarte drăguțe și atente cu noi. În dimineața ce a urmat, una din colegele de călătorie își căuta de zor unele haine de schimb, dar nu găsea valiza în care le pusese. Unde să fii dispărut acea valiză?! Cum în apartament nu era de găsit, însemna că rămăsese din grabă în mașină. Nu mică ne-a fost mirarea să constatăm că valiza căutată nu se afla în mașină, ci lângă ea, unde fusese uitată cu o seară înainte. Nu ne-am putut abține să nu exclamăm: iată o minune care în România nu ar fi fost posibilă!

Călătoriile în diverse locuri prin lume te ajută să cunoști nu doar frumusețile naturale ale acestora, ci să observi diverse chipuri umane și să deduci starea de spirit a oamenilor acelor locuri, să vezi cum rezolvă alții probleme pe care le întâlnești în țara ta, să constați schimbările care s-au produs după o vreme în locuri pe care le-ai vizitat cândva ș. a. Am fost impresionat bunăoară, de modul cum au rezolvat edilii din unele țări nordice ale Europei problema fabricilor închise. Ele nu au fost demolate sau lăsate de izbeliște, precum în România după 1990, ci au fost transformate în lăcașuri de cultură sau au dobândit alte destinații utile. Mai mult, coșurile unor fabrici au fost anvelopate cu diverse materiale, care le-au "îmblânzit", le-au dat un aspect ceva mai plăcut ochiului. M-a surprins de asemenea faptul că în multe din țările occidentale vizitate nu e interzis să te așezi, să te ospătezi

și chiar să petreci pe peluzele de iarbă din orașe, condiția fiind ca atunci când părăsești zona, să lași locul așa cum l-ai găsit. La noi nu e permis așa ceva, chipurile pentru a proteja iarba, dar motivul real e lesne de înțeles, evitarea poluării acestor locuri cu tot felul de gunoaie (cum se observă adesea în locurile de agrement din afara orașelor). E strigător la cer cum, în plin secol 21, mulți dintre români nu înțeleg un aspect elementar, pentru care nu-ți trebuie multă minte și carte: că nu e permis să arunci sau să depozitezi gunoaie de tot felul la marginea râurilor și lacurilor; că acest obicei - prost și larg răspândit la noi, reprezintă un atentat nu doar asupra sănătății apelor, ci și asupra sănătății oamenilor și animalelor!

Călătoriile de după 1990 mi-au permis, cum aminteam deja, să observ și unele schimbări survenite în anumite țări și orașe odată cu schimbarea regimului lor politic. În Berlinul de est, spre exemplu, blocurile de locuit arătau în 1974 asemănător celor de pe la noi, un soi de cutii de chibrituri suprapuse, lipsite de bun gust, zugrăvite în culori terne, total neatrăgătoare. Ei bine, în 2008, acele blocuri căpătaseră prin anvelopare altă înfățișare (unele fiind îmbrăcate chiar cu pereți din sticlă sau dintr-un plastic special), aveau culori diverse, nu mai semănau defel cu cele dinainte. Dacă în cazul acesta observam o schimbare în bine, revizitând orașul Sankt Petersburg (fost cândva Petrograd, apoi Leningrad înainte de prăbușirea URSS) după 30 de ani, am fost surprins neplăcut de unele schimbări ale acestei adevărate "perle" rusești. În 1977, orașul mi s-a părut unul de vis, de un farmec aparte, liniștit, cu un turism puțin dezvoltat (practicat aproape exclusiv de către turiști proveniți din țările sovietice și ale lagărului socialist), în care mi-au reținut atenția ținutele deosebit de elegante ale doamnelor și domnițelor de pe străzile lui. În 2009 însă, el devenise un oraș pestriț, aproape sufocat de numărul mare de turiști veniți de peste tot. Revizitând muzeul Ermitaj, pe care îl admirasem anterior în tihnă, stând în fața unor exponate atât cât îmi doream, fără să fiu împins de la spate, am fost șocat să văd sălile lui înțesate de turiști, care se deplasau în grupuri mari - ce se succedau rapid, din care mulți foarte gălăgioși, încât în urma unei vizite la Ermitaj nu te mai alegi acum cu mare lucru, ci doar îți permite să te lauzi că ai bifat și acest obiectiv turistic. Am fost chiar revoltat și mi-am zis, iată unde duce turismul ca industrie, goana după bani și proasta organizare! În afara exponatelor, nimic parcă nu mai amintea de anii 1970 în acest muzeu celebru!

Am constatat însă că aceste călătorii sunt și un prilej de a-ți cunoaște mai bine conaționalii, tovarășii de drum, comportamentul lor în diverse situații. Nu știi cum or fi turiștii din alte țări, dar ai noștri se dau în stambă nu numai în țară, ci și când ies afară. Un lucru trebuie reținut în astfel de excursii și anume că trebuie să te înarmezi cu răbdare și toleranță, cu multă

diplomație, să treci cu vederea ceea ce îți displace, să faci tot ce depinde de tine ca să te simți bine pentru a nu transforma un prilej de bucurie într-unul de dezamăgire și regret. Un rol important în succesul unei călătorii, aș zice chiar decisiv, revine ghidului care, pe lângă pregătirea profesională de profil, trebuie să știe să se impună cu eleganță în fața grupului, să se facă respectat și ascultat, pentru a fi urmărit și atins fiecare obiectiv programat în excursie. Fac parte dintre cei care, înainte de o călătorie, nu încerc să mă informez asupra a ceea ce urmează să vizitez, pentru ca tot ceea ce văd și aud să fie pentru mine ceva nou, o surpriză, să nu plec la drum cu păreri preconcepute.

Am constatat însă că, indiferent de nivelul de instruire, cei șapte ani de acasă își spun cuvântul și în aceste călătorii. Unii se dau mari cunoscători ai locurilor pe care le vizitezi, încearcă să epateze cu vastele lor cunoștințe, să arate cât sunt de citiți, urmăresc să-i pună în dificultate pe ghizi sau, dimpotrivă, să le intre pe sub piele, deși nu au nimic de câștigat; alții sunt înnebuniți după cumpărături și mai ales după chilipiruri, îi vezi cum își burdușesc papornițele prin magazine cu tot felul de produse, de nu mai ai loc de ele prin autocar; unii devin mari analiști politici și dau verdicte; alții devin irascibili, nu poți nicicum să le intri în voie și nu-i poți atinge nici măcar cu o glumă nevinovată; unii (mai ales bărbați) beau la greu, de parcă ar veni sfârșitul lumii și setea o să-i doboare; alții uită că sunt parte dintr-un grup și trebuie să respecte programul stabilit de ghid, ci își iau cu de la sine putere anumite libertăți, sfidând pur și simplu grupul; uneori poți avea parte și de cârcotași, pe care nimic nu-i mulțumește (caută nod în papură la orice) sau, dimpotrivă, indivizi care le știu pe toate, trag cu urechea la discuțiile altora și se bagă în vorbă neîntrebați, devenind exasperanți; dar cel mai supărător aspect este comportamentul unora din conașionalii noștri la micul dejun.

În călătoriile în grup turiștii beneficiază frecvent de bufet suedez, dar unii dintre ei se comportă de parcă nu au mai mâncat de zile întregi și nu pleacă de la masă cu mâna goală, ci își bagă în traistă provizii pentru întreaga zi, nesocotind faptul că alții care vin după ei ar putea rămâne flămânzi din cauza acestui obicei nesăbuit. Înțeleg că poate nu ești obișnuit să mănânci așa devreme și iei cu tine de la micul dejun un sandwich sau un fruct, dar să-ți "asiguri" hrana pentru toată ziua, e un gest oribil, care face impresie extrem de proastă! Într-o excursie cu autocarul (în 1999) în Italia și Franța, soția mea a asistat la o măsură jenantă luată de gazde, impusă de acest prost obicei. Unii din membrii grupului respectiv au sărit atât de tare calul la micul dejun, încât i-au speriat pe primii hotelieri, care s-au văzut obligați să-și atenționeze colegii hotelurilor de pe traseul călătoriei, să renunțe la a le asigura bufet suedez și să aplice servirea cu porția. Mi s-a întâmplat să asist și eu în unele călătorii la scene din astea. În 2006, într-un hotel foarte bun

din Bangkok, unul din colegii din grup își așeza în față la micul dejun, nici mai mult nici mai puțin decât trei platouri mari pline cu tot felul de bucate, de se minunau chelnerii cum putea cineva înghiți atât fără să aibă probleme, dar nici jenă! Într-o excursie în Italia (în 2015), grupul din care făceam parte a fost cazat pe traseul călătoriei la un hotel mai mic, unde eram găzduiți doar noi în seara aceea, iar la micul dejun oferta a fost cam sărăcuță. Ei bine, nici în acea situație unii din grup nu s-au putut abține să nu-și ia cu ei provizii peste zi de la micul dejun, așa încât cei care au sosit mai târziu la masă, nu au mai avut ce consuma. De unde și de ce avem noi apucăturile astea de lăcuste nesățioase, e greu de înțeles! Nu am observat ceva asemănător la turiștii din țările civilizate. Cum să-ți faci un bun nume în lume, dacă nici acest aspect elementar nu-l iei în considerație?! Din fericire, în fiecare grup am întâlnit și oameni cu ștaif, educați, luminați, fără ifose, care nu vorbesc în plus, nu-și dau aere (deși ar avea motive s-o facă), pe care nici nu-i simți că sunt în grup și în preajma cărora ai vrea să te afli și după ce se sfârșește călătoria.

Cum am precizat deja, din orice călătorie poți învăța ceva, totul e să observi și să-ți dorești să vezi și înțelegi. Înveți să cunoști, să respecti, să ai mai multă răbdare, să fii mai îngăduitor, mai înțelept, mai bun. Fără îndoială, călătoriile te îmbogățesc sufletește, te fac să devii un pic altfel. Sper ca notele ce urmează să stârnească interesul unora dintre cei care nu au șansa de a călători, celor care nu au vizitat încă țările și locurile descrise în această lucrare, dar și celor fericiți sub acest aspect, care au cumva posibilitatea de a compara impresiile lor cu ale mele. Negăsind o soluție mai bună de prezentare, am recurs la principiul cronologic al călătoriilor întreprinse, comentariile asupra lor fiind așternute pe hârtie la scurt timp după săvârșirea lor. Cu excepția primelor două capitole, care cuprind doar câteva observații ale mele cu ocazia unor călătorii profesionale, restul sunt rodul unor călătorii în scop turistic, cu informații mai detaliate despre țările și locurile vizitate. Mă simt dator să precizez în final că, am făcut tot ce mi-a stat în putință să fiu exact în tot ceea ce am consemnat aici și, acolo unde observațiile personale și informațiile primite de la ghizi au fost insuficiente sau am avut dubii în privința vericidității unora din ele, am consultat unele site-uri de profil de pe internet.

Autorul

Vizită într-o țară exotică

(Tailanda, 2006)

În primăvara lui 2006 am primit în mai multe rânduri invitația de a participa la un Summit al președinților de universități, care urma să aibă loc în a doua parte a lunii iulie la Bangkok, în Tailanda (Siam, pe numele vechi al țării). Nu acordat prea mare atenție acestor invitații, considerând că era o deplasare lângă și costisitoare și venea la un interval de timp prea scurt după o călătorie în Franța, unde am fost prezent la o reuniune științifică franco-română. Din fericire, am fost nevoit să-mi schimb opțiunea inițială la insistența prof. Teodor Gherasim (rectorul Universității "G. Bacovia" din Bacău), care m-a convins în cele din urmă că ar merita să dăm curs invitației de la Bangkok. Așa se face că la început de iulie, după întoarcerea din Franța, a trebuit să pregătesc plecarea în Tailanda, care avea loc trei săptămâni mai târziu și însemna obținerea vizei, procurarea biletelor de avion ș. a. Având la dispoziție un timp așa de scurt, nu a fost ușor de rezolvat toate formalitățile, încât pașaportul cu viza pentru Tailanda mi-a fost adus, cu doar două ore înainte de plecarea avionului, de către un nepot din București, chiar pe aeroportul Otopeni.

Deplasarea s-a efectuat cu avioane "Tarom" până la/și de la Viena, iar de la Viena la Bangkok cu avioane ale companiei austriace. Călătoria spre Bangkok a durat 10 ore și a fost una liniștită (doar la dus au fost unele turbulențe deasupra Mării Negre și Golfului Bengal). De la Viena la Bangkok am "zburat" cu un avion de mare capacitate și un nume de reținut - "*Filarmonica vieneză*", care dispunea de unele facilități pe care nu le întâlnisem în avioanele pe rute mai scurte. Am descins pe aeroportul din Bangkok fără peripeții, într-o aerogară modernă și foarte întinsă, la care să fiu sincer, nu prea mă așteptam. Așa e când ai prejudecăți! Nu am avut surprize cu bagajele, care au sosit în același timp cu noi, iar după recuperarea lor am căutat să reperăm la "Sosiri" reprezentanți ai hotelului "Imperial Queen's Park" (la care făcusem rezervarea), ceea ce s-a și întâmplat. Am fost preluați din aeroport de un șofer de taxi și conduși la hotel. Când am ieșit din aeroport am fost izbiți de aerul fierbinte și umed, care ne-a dat impresia că am intrat într-un soi de cuptor.

Tailanda este situată în sud-estul Asiei, are o suprafață de peste 500 mii km² și o populație de cca 66 milioane de locuitori (aproape 70, în prezent), din care peste 8 milioane în capitala Bangkok. Tailanda se află la nord de ecuator și are o zonă peninsulară (o "limbă") care se întinde ca un pinten în Oceanul Indian până la cca 4-6° de ecuator. Poziția geografică a țării face ca diferențele între lungimea zilei și a nopții să fie mult mai mici ca la noi (11 cu 13 ore, cel mult). În perioada în care ne-am aflat la Bangkok,

seara se așternea în jurul orelor 19.00h, iar dimineața apărea pe la 5.45h. Fiind cald și pe timpul nopții, aerul condiționat era prezent în încăperi peste tot.

La hotel (de 4 stele) am fost întâmpinați de către angajați în uniformă, care ne-au preluat bagajele, și de două domnițe (în uniformă și ele, dar cu rochii lungi), care și-au reunit mâinile în zona pieptului și au făcut o reverență, în semn de respect și bun venit. Am fost conduși apoi într-o altă zonă din holul hotelului și nu la recepție, unde am fost preluați, ni s-au făcut formalitățile de cazare, ni s-a perceput o sumă mai mare decât cea convenită pentru perioada de ședere în hotel (700 dolari, în loc de 560 cât se cuvenea) ca depozit, urmând ca socotelile cazării să se încheie după terminarea sejurului. Din țară rezervasem o cameră pentru amândoi, dar nu am precizat și numărul de paturi din ea, așa că ne-am trezit în fața unei mari surprize, camera repartizată fiind una cu pat dublu, considerând probabil că noi doi formăm o "familie". După ce am fost preluați în holul hotelului, a dispărut din preajma noastră tipul ce ne preluase bagajale și acum ne întrebam dacă le dusesse în cameră sau le depusese pe altundeva. Ne-am liniștit însă, pentru că, la puțin timp după intrarea noastră în camera repartizată, a apărut și omul cu bagajele.

Ne-am apucat de despachetat și de așezat lucrurile pe umerase, am făcut un duș, am spălat apoi mici lucruri, după care ne-am trezit la realitate și am analizat situația. Nu puteam accepta totuși ca, într-un hotel atât de mare, să fim obligați să dormim amândoi în același pat, așa încât am decis să coborâm la recepție și să solicităm o cameră cu două paturi. Cei de la recepție au înțeles cum stau de fapt lucrurile și ne-au pus la dispoziție la același etaj o altă cameră. De îndată s-a prezentat în camera inițială un tânăr cu un cărucior adecvat, care ne-a mutat în timp record în camera cu două paturi. Păărăsind în grabă camera repartizată inițial, am uitat în ea o serie de lucruri. Seara, la culcare, colegul meu a constatat că nu are pijama, pentru că o pusese sub perna din prima cameră, așa că am căutat femeia de serviciu de pe etaj, am rugat-o să ne deschidă camera cu pricina, de unde am recuperat unele lucruri rămase acolo. Tărășenia nu se încheiase încă, întrucât amicul meu își pusese niște tricouri într-un dulăpior din prima cameră, de care uitase cu totul. Și-a adus aminte de ele de abia după vreo trei zile, când a avut nevoie de ele. Am apelat din nou la ajutorul unei cameriste de pe etaj pentru a le recupera. Întrucât camera respectivă era acum ocupată, camerista a vorbit la telefon cu cineva, probabil cu șefa ei (pentru a-i încuviința accesul în cameră), dar tricourile dispăruseră. Eram cazați la etajul 28 și ne-am propus o mică plimbare în oraș, așa încât am ajuns în holul hotelului, ne-am adresat unui tip de la un birou (un director de relații

cu publicul, cred), căruia i-am prezentat problema și l-am rugat să ne ajute să recuperăm, dacă se poate, acele lucruri și să fie introduse în camera pe care o ocupam în prezent. Întorși din plimbare, am găsit pe masa din cameră o scrisoare (de genul celor pe care se scriu codurile pin la bănci), în care gazdele își cereau scuze că nu ne-au putut rezolva solicitarea. După vreo câteva minute însă, a bătut în ușă camerei noastre cineva din personalul hotelului care avea în brațe niște tricouri, întrebându-ne dacă acelea erau cele căutate de noi. Am relatat pe larg întâmplarea, pentru a sublinia spiritul de solitudine și de răspundere, cinstea și profesionalismul gazdelor noastre. Aveam să constat ulterior însă că mă înșelam, că nu toate mergeau la fel de bine în hotel.

O impresie despre Bangkok ne-am făcut chiar din primul moment. Un oraș mare, cu mulți zgârâie nori (cel mai mare Bayoke, era pe atunci al doilea ca înălțime din lume), cu o circulație infernală, foarte poluat de miile de mașini, motociclete și motorete care circulă zilnic prin el, cu oameni foarte drăguți, zâmbitori și un comportament îndatoritor, cuceritori prin respectul care-l afișează pentru turiști. Când am ajuns la hotel am observat că era unul foarte mare, cu 37 de etaje și cca 1400 de camere, curat și cochet (mi-au plăcut mult candelabrele lui), cu holuri imense, mobilier de bună calitate și covoare plăcute la vedere, cu multe locuri în care erau expuse aranjamente florale (flori naturale sau artificiale), unelte tradiționale, obiecte de artizanat ș. a. Aripa din hotel în care eram găzduiți noi avea șase ascensoare mari, silențioase, frumos decorate și rapide - parcurgeau cele 28 de etaje (unde eram cazați) în cca 20 de secunde. Camerele hotelului erau relativ obișnuite, dar unul din pereții camerei era construit din sticlă aarmată, oferind o perspectivă deosebită asupra orașului văzut de sus.

Din chiar prima seară ni s-a confirmat faptul că nu degeaba orașul este faimos în privința "turismului sexual". De la primii pași am dat cu ochii peste numeroase localuri în fața cărora se aflau tinere domnițe ce te invitau să le treci pragul și chiar trăgeau de tine pentru a le urma în interior. Am ajuns la un moment dat pe o stradă, celebră probabil sub acest aspect, înțesată cu astfel de fete, ce-și ofereau "serviciile". Am observat în oraș centre pentru masaj prezente la tot pasul, care păreau să nu prea aibă de lucru, de n-or fi fost cumva tot centre de randevu. Tailandezii par a fi grijulii cu sănătatea și condiția lor fizică, pentru că am întâlnit seara numeroase grupuri de tineri în parcuri, care sub îndrumarea unor maeștri învățau yoga și arte marțiale, făceau gimnastică aerobică sau lucrau din greu la aparate de gimnastică în săli de profil întâlnite pe traseele parcurse de noi.

Organizarea summitului de la Bangkok a coincis cu aniversarea a 60 de ani de la urcarea pe tron a regelui Bhumiphol al Tailandei, care tocmai

avusese o problemă de sănătate, fusese operat și era în convalescență. Cred că era un suveran iubit și venerat de către ai săi pentru modul cum gestionase problemele țării, figura lui fiind frecvent prezentă pe mari postere afișate în diverse locuri, alături de regină. Am înțeles că făcuse studii în SUA și în Anglia, că urcase pe tron la 19 ani (când era student) și că prin educația occidentală ce o primise, a înțeles rostul său și modalitățile prin care să contribuie la ascensiunea Tailandei. A avut credibilitate și sprijin, reușind să pună în practică multe proiecte de modernizare a țării și pentru dezvoltarea turismului: autostrăzi, străzi suspendate, tren suspendat, metrou, hoteluri moderne ș. a. Un exemplu doar. Locuitorii din nordul țării fuseseră, cu ani în urmă cultivatori de mac pentru opiu, cultură care a fost interzisă. Pentru ca fermierii să nu rămână fără o sursă de câștig și implicit de trai, regele a venit cu soluția ca în locul culturilor de mac să fie cultivați arbori de cafea.

La summitul organizat la Centrul de conferințe Sirikit din Bangkok (Queen Sirikit National Convention Center) au fost reprezentate 84 de țări, prin cca 1500 de participanți (drapelele țărilor participante - între care figura și cel al României, fiind prezentate pe două mari panouri, de o parte și de alta a scenei din sala în care s-a desfășurat lucrările congresului. Întâlnirea a durat trei zile (20 - 22 iulie), s-a bucurat de o organizare excelentă, a beneficiat de materiale de foarte bună calitate și de intervenții ale unor mari personalități din varii domenii ale lumii. Centrul de conferințe dispunea de condiții de excepție pentru o asemenea conferință: holuri mari și generoase, flori și aranjamente florale peste tot, numeroase săli adiacente unde s-au desfășurat secțiuni ale summitului, spații în care se servea prânzul, un hol special dedicat expozițiilor (în care își făceau publicitate universități publice și private din Tailanda) ș. a. La Centrul de Conferințe fusese amenajat un mic pavilion, de forma unui uriaș abajur, al cărui interior era drapat cu aspecte din viața regelui (un mod de prezentare foarte interesant!). Pentru primirea participanților și rezolvarea problemelor acestora, a fost mobilizat un mare număr de studenți (inclusiv la hoteluri) - majoritatea fete, care au manifestat multă amabilitate și sollicitudine.

La summit a fost practic pusă în discuție problema globalizării și rolul educației în acest context, modul cum trebuie organizat învățământul pentru a răspunde mai bine comenzii sociale, schimbărilor economice, probleme referitoare la orientarea cercetării științifice etc. Ședința summit-ului a fost deschisă de profesorul Kiranandana - președintele Comitetului de organizare și rector al Universității Chulalongkorn. La deschidere a participat și premierul Tailandei, care a susținut un cuvânt amplu, referitor la rolul învățământului și cercetării științifice în societatea modernă. M-a surprins o afirmație a lordului Christopher Patten (poate cea mai importantă

personalitate prezentă aici, cancelar al Universității Oxford, dar și fost Comisar pentru afaceri externe al UE, șef al Comisiei independente asupra politicii în Irlanda de Nord, fost guvernator al Hong Kong etc), care a spus ceva de genul: *„Trebuie să evaluăm cât de multă educație și învățământ sunt necesare în fiecare țară”!* Cum ar trebui oare interpretată o astfel de afirmație?!

În trei zile, prânzul s-a servit **la Centrul de conferințe și în fiecare seară** a fost organizat un dineu: primul (19 iulie) a avut loc chiar în sala de conferințe (ce efort a presupus eliberarea și amenajarea ei pentru a doua zi, când se deschidea conferința); al doilea dineu (20 iulie) a fost organizat de către Secretarul general al Comisiei pentru **Învățământul superior și a avut loc la ”Dusit Thani” Hotel (sala Napalai Ballroom)**; al treilea (21 iulie) s-a desfășurat (sub formă de bufet suedez) la **Palatul de protocol al Guvernului (la intrarea în sală aici, ni s-au înregistrat camerele foto)**. La toate cele trei dineuri au fost organizate programe culturale (orchestre, dansuri, cântece tailandeze la instrumente tradiționale, muzică clasică și modernă ș. a., soliștii fiind în majoritate studenți).

La primul dineu, **fără să ne fi propus**, am trecut împreună cu profesorul Gherasim printr-un moment amuzant. Când am aflat programul conferinței ne-am gândit să dăm curs unor vizite programate de organizatori pe 19 iulie la **două dintre universitățile din Bangkok**. Ne-am numărat printre cei cca 100 de participanți doritori. În dimineața de 19 iulie ne-am deplasat la **Centrul de conferințe, aflat la cca jumătate de oră de mers pe jos de hotelul nostru**, pentru a ne înregistra. Am avut surpriza neplăcută să constat că eu nu figuram pe lista celor care și-au plătit taxa de participare, deși făcusem cu mult înainte de a pleca la Bangkok **acea plată, prin transfer bancar**. Nu luasem cu mine **de la hotel la centrul de conferințe dovada plății, așa că a trebuit să facem cale înapoi la hotel**. Fiind foarte cald și urmând să vizităm cele două universități, am optat amândoi pentru o ținută sport (cu tricouri și pantaloni trei sferturi). Am făcut drumul dus-întors pe jos, le-am adus și arătat dovada cu pricina gazdelor, au verificat-o, au confirmat plata taxei, dar până la sfârșitul conferinței eu nu am intrat în normalitate din cauza acestui incident, fiind obligat mai mereu să-mi cer drepturile ce mi le conferea plata acelei taxe. Nu-mi erau de nici un folos scuzele gazdelor pentru situația neplăcută în care mă puneau, mai cu seamă că nu aveam nici o vină.

Vizita la cele două universități era programată la orele 12.00, astfel încât nu mai dispuneam de timpul necesar unei noi deplasări la hotel pentru a îmbrăca o ținută corespunzătoare, fiind singurii din grupul celor cca 100 de vizitatori îmbrăcați ca de vacanță. Universitățile pregătite pentru aceste vizite au fost Chulalongkorn (de stat) și Asumption (privată). În microbuzul

care ne-a transportat la Universitatea Chulalongkorn am cunoscut **câțiva filipinezi, un irlandez și un danez, cu care am intrat în vorbă și ne-am întreținut apoi pe tot parcursul conferinței, am făcut chiar și schimb de cărți de vizită; am discutat cu danezul și irlandezul posibilitatea unui schimb de studenți în programul "Socrates".** La Chula University (cum i se zicea prescurtat) am rămas cca jumătate de oră, am fost primiți de gazde în holul de la intrare, ne-a fost prezentată pe scurt universitatea (32.000 de studenți, 18 facultăți) și ni s-au oferit unele materiale publicitare. M-au impresionat clădirile campusului (cu arhitectura lor tradițională), curățenia ce domnea peste tot, peluzele cu iarbă foarte bine întreținute.

De aici am urcat în două autocare și am traversat orașul, pentru a ajunge la Asumption University. Din autocar am admirat rețeaua de străzi și autostrăzi, clădiri de tot felul, dar am observat și multe zone prost gospodărite, chiar și unele maghernițe în care locuiau mulți tailandezi (la limita existenței probabil). Orașul pare a fi situat într-o zonă mlăștinoasă (este traversat de canale, pe care se poate naviga cu mici ambarcațiuni; am înțeles că multe case sunt construite pe piloni, iar de-a lungul acestor canale mirosurile sunt uneori de nesuportat), curios însă că nu am observat și simțit prezența țânțarilor. Universitatea Asumption este una catolică și este situată în afara orașului. Construcția ei începuse în urmă cu cca trei decenii. Când am coborât din autocare ni s-a tăiat respirația, observând cum poate arăta un campus universitar cu de toate, întins cred pe câteva zeci de hectare: clădiri moderne, biblioteci (dispuse pe trei etaje ale clădirii principale), bazin olimpic de înot, sală mare de sport, terenuri de sport pentru tenis de câmp, baschet ș. a., un lac artificial amenajat superb, o biserică catolică impresionantă (de-a dreptul luxoasă, cu multe statui și sculpturi poleite în aur, vitralii deosebite), statui uriașe (sub formă de obeliscuri) pentru fecioara Maria și Issus Christos, un amfiteatru enorm în aer liber (situat între clădiri) cu mozaicuri diverse și multe altele. Stilul tradițional thailandez se îmbină aici cu cel modern, european. Clădirea principală (în fața căreia tronează statuia fecioarei cu pruncul în brațe) arată ca o catedrală catolică. Totul emana bun gust, inclusiv peluzele cu iarbă, florile, pomii și arborii, modul cum erau tunși unii arbori și arbuști. Am admirat pe lac două lebede albe, iar pe peluza din jur două lebede negre. Un adevărat paradis acest campus universitar! M-am gândit că nu se poate să nu te molipsești de creștinism urmând cursurile "Asumption" University.

Am înțeles de la Glen Chatelier (directorul Biroului de Relații Internaționale al universității, care ne-a primit și plimbat prin campus - un indian mic de statură, foarte vioi și convingător în tot ce spunea), cu care am schimbat câteva cuvinte, că universitatea are 13.000 de studenți din acea

zonă a lumii (Tailanda, China, Japonia, Coreea, Vietnam etc) și profesori din 32 de țări. De la el, și de la un înalt prelat de acolo, am aflat că au relații foarte bune cu Ambasada noastră de la Bangkok și că unul dintre foștii noștri ambasadori este profesor al universității. Campusul ei este atât de întins încât, dintr-o zonă în alta a lui, ne-am deplasat cu un fel de autobuze, care arătau ca niște tramvaie (ceva mai scurte) de pe la noi, de culoare roșie și fără geamuri. La întoarcere am rugat-o pe una dintre studente să mă învețe unele expresii în limba lor. Am aflat astfel că: la revedere = la kon; te iubesc = pom rak kun; pe curând = le pup kan; mulțumesc = kop kun krab; mamă = me; tată = por; prieten = păn; cum te cheamă = kun ciu rai ș. a.

În aceeași seară, la orele 18.30h era organizat primul dineu. Vizita la "Asumption" University a durat foarte mult, astfel încât am ajuns la Centrul de conferințe Sirikit în momentul când dineul deja începuse. Amicul meu Gherasim se gândea să luăm un taxi spre hotel pentru a ne schimba ținuta (deși nimeni nu se sesizase că eram nepotrivit îmbrăcați) și să revenim apoi aici. Studentele care ne-au însoțit și ne-au purtat de grijă pe tot traseul, ne-au îndemnat și au insistat să mergem la dineu în ținuta aceea, că nu era din punctul lor de vedere nici o problemă. Ne-am făcut unele calcule, din care am ajuns la concluzia că deplasarea la hotel și înapoi ar fi durat prea mult, așa că am decis (nițel cam jenați) să rămânem la dineu în ținuta aceea. Nepregătit să fii, noroc să ai, în sală era semiobscuritate și o atmosferă de taină (fiind luminată doar scena, iar pe mese erau dispuse lumânări aprinse), astfel că nu prea s-a băgat de seamă ce ținută aveam. Ne-am așezat la o masă din fundul sălii, iar după ce ne-am ocupat locurile, nu mai putea nimeni observa cât de nepotrivit eram îmbrăcați la un dineu atât de simandicos. Situația ne-a amuzat teribil, iar la ieșirea de la dineu s-au amuzat probabil și alții, văzându-ne ce ținută grozavă aveam. La sfârșit am analizat situația și le-am mulțumit tinerelor noastre gazde, întrucât dacă am fi mers la hotel să ne schimbăm toaletele, am fi ratat totul. A fost nițel cam rușinos, dar fructuos! Povestindu-le apoi unor colegi români prezenți la summit ce ținută specială am avut noi la primul dineu al conferinței, s-au distrat copios.

A doua zi a început conferința. Prezența la ceremonia de deschidere și cuvântul adresat asistenței de către premierul thailandez Thaksin Shinawatra a făcut ca în sală să se afle numeroși ziariști, fotoreporteri, posturi de radio și de televiziune. După discurs, premierul s-a fotografiat cu unii participanți. Fiind în apropierea locului de unde și-a ținut discursul, m-am strecurat și eu printre aceștia (sper ca dl Gherasim să fii surprins momentul cu camera foto). După premier, a adresat un cuvânt de bun venit ministrul thailandez al educației, Ch. Chaisang. După plecarea premierului s-au ținut conferințe în plen de către unii participanți: lordul Patten, dr. Na Ayutaya (Tailanda), prof.

G. Killian (SUA) și E. de Bono (Marea Britanie). După amiază și a doua zi s-au desfășurat lucrări pe șapte subteme (secțiuni).

La pauza de prânz ne-am întâlnit cu ceilalți colegi din țară, prezenți la summit, veniți de la universități din București, Ploiești, Timișoara, Pitești, Constanța, un grup de nouă români în total. Seara, la dineu, ne-am întâlnit și am stat cu toții la aceeași masă. S-a aflat printre noi și personajul mult laudat cu o zi în urmă la "Assumption" University, dl ambasador Ioan Voicu. L-am întâlnit aici și după aceea am discutat cu D-Sa diverse, până la închiderea conferinței: un om extrem de serios, plăcut și jovial, care se afla în Tailanda de vreo 11 ani, era profesor asociat la universitate și mărturisea că a rămas în Tailanda după încheierea misiunii sale pentru că oamenii sunt foarte drăguți, iar soția lui se simte bine în căldura specifică zonei (am purtat ani buni după aceea corespondență pe e-mail cu D-Sa).

În prima jumătate a celei de a doua zile a summit-ului am lipsit de la programul stabilit, pentru că doream să mai vedem câte ceva în timpul scurt petrecut la Bangkok. Ne-am propus să vizităm Templul lui Buddha de Emeraldă, din oraș. Împreună cu dna Neguțu și dl Gherasim am luat un taxi care ne-a condus la obiectivul vizat. Când am intrat aici am rămas fascinați de câtă bogăție și frumusețe ni se deschidea în fața ochilor. Nu văzusem până atunci ceva mai frumos, atâta risipă de imaginație, fantezie, opulență, un stil arhitectural atât de special, de deosebit de cel european! Toți pereții interiori și exteriori ai clădirilor Palatului seamănă cu o imensă și nesfârșită dantelă, care a presupus multă măiestrie și migală. Am făcut zeci de fotografii ale clădirilor, unor interioare, ale grădinilor etc, dar revăzând acasă aceste poze am constatat că nu produc aceeași emoție ca vederea lor aievea. Măreția acestui ansamblu de clădiri, turnuri, statui și statuete este greu de zăgrăvit în cuvinte.

În templul lui Buda a trebuit să intrăm desculți și nu am avut voie să facem fotografii. Buda era reprezentat printr-o statuie de vreo 55-60 cm, situată în centrul încăperii, la mare înălțime, sub un soi de cupolă ce se termina într-un vârf foarte ascuțit; interiorul și exteriorul templului sunt incredibil de frumoase. Pe marginea acoperișului sunt dispuși clopoței, cu limbile (sub formă de frunze) mult mai mari decât carcasa și la cea mai mică adiere a vântului scot sunete care, în primul moment, nu-ți dai seama de unde provin. Am admirat aici nuferi și orhidee de tot felul, ca și alte plante horticole, o serie de copăcei tunși în forme extrem de interesante, mulți arbori specifici zonei (pe care n-am reușit să-i recunosc). În fața templului este amenajat un loc special, unde se depun ofrande lui Buda. Acestea constau nu numai în flori, ci inclusiv în fructe și alimente. De altfel, am întâlnit și pe străzi o serie de incinte cu grupuri statuare ce seamănă cu

troițele de pe la noi, unde se depun astfel de ofrande și unde mâncarea se depreciază de la căldură, astfel că în preajma lor poți simți uneori mirosuri dezagreabile, motiv care determină (cred eu) arderea de bețișoare aromatate.

După ce am părăsit templul lui Buddha ne-am hotărât să ne întoarcem la Centrul de conferințe pe calea apei, așa încât am mers către râul Chao Phraya, ce trece prin oraș, ne-am îmbarcat pe un fel de corabie cu motor și am admirat unele poduri de peste râu, clădiri în stil tradițional, hoteluri ș. a. din apropierea apei, dar ne-a și speriat mizeria și cocioabele în care trăiesc unii oameni de pe marginea acestui râu. Croaziera din capitala Tailandei nu a semănat deloc cu cea din capitala Franței, de pe Sena (efectuată cu vreo trei săptămâni în urmă). Am mers doar câteva stații cu această ambarcațiune, am urcat apoi pe țârm, de unde am luat trenul suspendat și metroul până la Sirikit Center. Am fost impresionat de curățenia din metrou (dat în folosință în 2004) și am constatat că acesta era prevăzut cu un glasvand de siguranță (liniile de cale ferată nu se vedeau – ca la noi, iar când sosea trenul în stație se deschideau două rânduri de uși – mai întâi pentru accesul la peron și apoi pentru tren).

Ajunși la centrul de conferințe, am luat prânzul și după aceea am mers la sala unde avea o intervenție un confrate de-al nostru - Adrian Gagea, care din păcate nu a fost la înălțime nici cu engleza vorbită și nici cu modul de prezentare. Altminteri, un om foarte umblat, drăguț și plăcut, care pare să fie un bun specialist în probleme de neurobiologie sportivă, dar avusese în urmă cu mai bine de un an un accident din cauza căruia se ajuta la mers de un baston, deși era un gigant; călcase pe o pirania, care i-a distrus ligamentele la un picior, fusese operat și urma să se reopereze. Cunoștea multă lume bună prezentă la summit, cum aveam să mă conving la dineul ce urma în acea seară. Acest dineu a fost organizat la Palatul de protocol al Guvernului și spre deosebire de mesele anterioare, aici nu am mai fost serviți la mese, ci am beneficiat de bufet suedez. Dacă la mesele anterioare am fost tratați cu vin roșu, la acest dineu ni s-a oferit bere și vin alb (foarte bune ambele!). Dl Gagea ne-a făcut cunoștință cu vicepremierul thailandez Suwat Liptapanlop, cu care am schimbat câteva vorbe și am făcut o fotografie. L-am abordat mai apoi și ne-am pozat și cu Ministrul Educației din Tailanda.

În ziua următoare (sâmbătă, 22 iulie) am mers din nou la conferință, iar la ieșirea din hotel către autocarul care ne ducea la centrul de conferințe, ne-a abordat un negru așezat în spatele nostru, vorbindu-ne într-o română foarte bună. Era rectorul singurei universități publice din Angola, care făcuse liceul în România, facultatea în Polonia (unde locuise 11 ani) și era căsătorit cu o poloneză. Când ai asemenea surprize, lumea ți se pare tare mică!

Conferința a continuat cu o serie de intervenții în plen, apoi s-a terminat cu un raport al fiecăruia dintre responsabilii de secțiuni. Rezoluția (declarația) summitului urma să ne parvină prin e-mail. După masa de prânz am hotărât să mergem la cumpărături. Nu-mi propusesem să cumpăr nimic, dar dl Gherasim avea sarcini de la familie să nu revină acasă cu mâna goală. Eu am cumpărat doar două pungii cu cafea de la unul din marile și frumoasele magazine din Bangkok, "Emporium", dar și cu prețuri pe măsură.

La întoarcere am încercat să vizităm muzeul "Jim Thompson", care tocmai se închidea, dar ni s-a permis totuși să intrăm în curtea lui și să facem fotografii (unde am întâlnit și pozat multe plante horticole și arbori deosebiți). Am admirat și aici numeroase orhidee în mediul lor natural; m-au impresionat mai ales epifitele ce creșteau pe trunchiurile unor arbori. De la muzeu ne-am hotărât să facem o plimbare cu motocicletă (pe stradă circulau ca taximetre și motorete, dar și motociclete pe 3 roți, cu un șasiu amenajat și o banchetă pe care puteau lua loc 2-3 persoane). Din păcate, traficul era îngrozitor, gazele de pe stradă de nesuportat, astfel că ne-am deplasat cu o motocicletă doar până la un magazin de confecții, din care nu ne-a tentat să cumpărăm nimic, dar am întâlnit un vânzător foarte simpatic.

Seara ne-am hotărât să luăm cina la un local din oraș. Cum, la hotelul nostru prețurile erau pipărate, am mers la un restaurant mai mic din apropiere, unde am servit o masă bună și la un preț rezonabil (friptură de porc atât de uscată încât aveai senzația că mănânci surcele și un orez cu carne de pui, gustos; toate astea însoțite de salate și sosuri specifice, foarte picantel). Întrucât a doua zi erau alegeri în Tailanda, nu am putut stinge cina nici măcar cu o bere, pentru că așa erau regulile. Am avut însă noroc și de data asta, fiind însoțiti de un coleg geograf de la Universitatea de Vest din Timișoara - profesorul Petre Urdea, care avea cu el o jumătate de palincă (într-un bidon de apă minerală, ca să nu dea de bănuț), care ne-a prins foarte bine în condițiile date. La tailandezii băuturile se puteau cumpăra doar între anumite ore ale zilei (la restaurant lucrurile erau ceva mai lejere).

Oamenii din Tailanda sunt, cum am arătam anterior, amabili și respectuoși, mereu cu zâmbetul pe buze, prietenoși, se oferă să te ducă cu taximetrul, te invită la masaj, se țin de tine să le intri în magazine, fetele din fața unor cabarete sau localuri încearcă să te provoace la distracții mai intime ș. a. Localnicii te fac să te simți bine și așa îmi explic de ce mulți români preferă vacanțele pe aici. În general, tailandezii sunt de talie medie și mică: femeile au în majoritate între 1,50 și 1,60 m, sunt subțirele, cu sânii relativ mici, gingașe, majoritatea cam urâțele, de o finețe aparte totuși (am întâlnit totuși și tinere drăguțe, îmbrăcate în costume tradiționale, care semănau cu niște păpuși de mari dimensiuni); bărbații sunt însă destul de

șterși, ceva mai închiși la culoare, de statură medie, nu tocmai atrăgători (e poate și asta o explicație a atracției tailandezelor față de străini).

Pe șantiere se lucrează ca pe la noi, adică fără prea multă grijă și ordine în jur. Nu am întâlnit fumători. Cum precizam, pe stradă circulația este infernală. Trotuarele sunt destul de înguste, iar semafoarele par a fi făcute mai mult pentru autovehicule. La unele stopuri din Bangkok se așteaptă și 5 minute, de aceea e teribilă și poluarea cu gaze pe străzi. Polițiștii și cei care lucrează pe arterele principale ale capitalei poartă măști pentru a diminua impactul acestei poluări intense. La ei se circulă pe stînga, mașinile avînd volan pe dreapta. Nu se prea respectă nici o regulă de circulație și cu toate astea nu am întâlnit accidente. Mașina care domină pe străzile Tailandei pare a fi Toyota. Am observat și autoturisme europene, dar cu frecvență mică. Motocicliștii sunt cu miile pe șosele și străzi și se strecoară ca niște microbi printre mașini. Dacă mergi cca 10 minute pe o arteră intens circulată, te ustură ochii din cauza gazelor emanate de autovehicule.

Mă așteptam ca în Tailanda prețul fructelor să fie mai mic decât în România, dar nu a fost așa. Mai mult, fructele și legumele noastre sunt parcă mai gustoase decât cele de la ei. Nu știu cum să explic acest fapt, dar presupun că e vorba și de sol și de soiuri. În general, viața nu e deloc ieftină în Tailanda. Pe marginea trotuarelor unor străzi am observat un fel de riște (de triciclete) prevăzute cu o platformă deasupra, purtate de către posesorii lor, pe care se pregăteau și se vindeau o serie de preparate calde (sursa de căldură o constituiau fie cărbunii, fie buteliile cu gaz). În preajma lor erau câteva mese, dar și mirosuri nu prea agreabile. Cred că aceștia au drept clienți oameni cu venituri mai mici. Alimentele sunt expuse fără nici un fel de protecție. Din fericire, nu am văzut muște ca la noi (ci doar niște musculițe și acestea relativ rare). În condiții din astea se prepară și supele, care par foarte agreate de localnici. Când am observat cum spală ei vasele în care servesc mîncarea, acolo pe trotuar (într-un fel de cazane și lighene și nu la apă curentă), m-am întrebat cum de nu se tem clienții să ia masa în aceste condiții precare de igienă?! Probabil că stau bine cu imunitatea! Cred că mîncarea la tailanzi e mult mai diversă ca la noi, mult mai picantă, orezul e altfel decât cel consumat la noi (alte soiuri cred), se consumă multe legume fierte, supe, pește și fructe de mare. N-am îndrăznit totuși să mîncînc orice, deși am servit masa la restaurante bine cotate.

A doua zi, duminică fiind și ultima zi de ședere la Bangkok, ne-am propus s-o petrecem pe litoralul Mării Chinei de Sud, la o stațiune thailandeză celebră - Pattaya. Seara ne-am făcut bagajele și le-am lăsat în paza celor de la intrarea în hotel. Am mers apoi la recepție pentru a lichida socotelile privind cazarea noastră, ocazie în care am avut surpriza să constatăm că încercam să

ne tragă pe sfoară cu câte 50 de dolari fiecare. Din nefericire pentru ei, nu le-a mers, dar am pierdut vreo 40 de minute de discuții. Ei par a fi oameni drăguți, dar dacă le merge să te tragă pe sfoară, poți avea surprize! Cei care ne-au însoțit în ieșirea pe litoral au avut și mai mult de lucru, "târguiala" lor la recepție durând aproape două ore, fapt care a întârziat plecarea noastră spre litoral.

Începusem chiar să avem rețineri dacă să mai plecăm sau nu în această deplasare, dar le promisesem celor doi parteneri de excursie că vom merge, așa că în final am zis: Fie ce-o fi (!). Negociasem cu un taximetrist în ziua precedentă un preț rezonabil, de doar 3.000 de baht dus-întors pentru 4 persoane (era vorba de cam 25 dolari de fiecare), pentru o distanță de cca 125 km (250 km în total). Șoferul - un tip cumsecade, ne-a așteptat peste tot, a oprit pe traseu (la dus) la un muzeu, unde am văzut gratuit simularea procesului de producere în natură a pietrelor prețioase, exploatarea și punerea lor în valoare. Foarte instructiv a fost totul, deplasarea având loc printr-un tunel, cu un fel de vagonet pe șine (pentru a observa fazele producerii și prelucrării pietrelor prețioase), care a oprit în final la un magazin de profil, cu o suprafață de cca 2500 m². Dacă erai însoțit aici de o damă, făcea infarct sau te lăsa cu buzunarele goale la oferta atât de generoasă pe care o expuneau aici: de la bijuterii de câțiva dolari, până la zeci de mii de dolari/bucata. Evident că, vânzătorii ne-au ademenit și nu s-au lăsat până nu am cumpărat câte ceva din magazin potrivit buzunarului fiecăruia. Am dedus din această vizită că și în Tailanda există o relație de afaceri între firmele de taxi și cele de comerț (cu siguranță servicii plătite) pentru atragerea clientelei la magazinele mari sau celebre, așa cum se practică și pe alte meleaguri, mai puțin cred în România.

Când am ajuns la Pattaya, l-am rugat pe șofer să ne ducă mai întâi până la capătul Stațiunii (de cca două milioane locuitori, am înțeles) și la întoarcere să staționăm în apropiere litoralului. A fost drăguț și ne-a transportat până în vârful unui deal (pe care se înălța statuia unui amiral venerat de tailandezi, la care ei se rugau și-i aduceau ofrande, precum la zei), loc de unde puteam admira panorama unui golf larg. Dacă am fi avut timp suficient, ne-am fi deplasat cu vaporul pe o insulă de corali din apropiere, dar cei de la recepția hotelului din Bangkok ne privase de bucuria asta prin "distracția" de la sfârșitul șederii în oraș. La întoarcerea de pe locul acela mai înalt al stațiunii, ne-am oprit undeva în apropierea mării și am petrecut în zonă cca două ore. Am constatat că marea nu avea culoarea de smarald (cum e cazul mărilor mai sărate, cu substrat pietros), nu am făcut baie, dar ne-am bălăcit prin apă mergând desculți pe marginea mării, apa era foarte caldă (cred că avea cca 30°), unele persoane făceau baie îmbrăcate (religia probabil

era de "vină"), pe plajă nu am observat dame top less, iar pe aleile și străzile de pe litoral turiștii nu-și permiteau să umble (ca pe la noi și în occident) în costume de baie. Însoțitorii noștri (un bărbat și o femeie) și-au permis acest "lux" și, când am ajuns la mașină, am observat reacția dezaprobatore la vederea celor doi a șoferului nostru (nu-și putea reține râsul!).

Deși este o destinație turistică importantă, Stațiunea Pattaya nu m-a impresionat în mod deosebit prin arhitectura construcțiilor, curățenie, prețuri, luxul specific altor locații de gen etc. Plaja mi s-a părut destul de îngustă, iahturile acostate relativ puține și mult mai modeste decât cele pe care le văzusem în Grecia, de exemplu. Erau în schimb foarte multe ambarcațiuni, de mărimi diverse în largul mării, inclusiv parașutiști care stăteau suspendați la câțiva metri deasupra apei. Marginea străzilor din orașul-stațiune era străjuită de cocotieri, cu fructe în diverse stadii de dezvoltare și multe magazine, de unde puteai cumpăra diverse lucruri, iar dacă știai să negociezi, le puteai obține și la jumătate din prețul pe care îl cereau la început. De aici mi-am procurat, la prețuri zic eu, mici, câteva cravate și tricouri de foarte bună calitate. Pe drumul spre Pattaya m-a impresionat autostrada prevăzută cu trei benzi pe sens, faptul că de-a lungul ei nu existau gunoarie de nici un fel. Pe traseu am observat multe culturi de orez, plantații de cocotieri și banani și o serie de plante tropicale pe care nu le-am putut identifica și nici șoferul – pe limba lui, nu ne putea fi de folos.

Am părăsit Pattaya la 15.40h și după două ore de mers eram la Bangkok. La orele 19.00h, un microbuz al unei universități din Bangkok ne-a transportat la aeroport, iar la 23.25h am decolat spre Viena. Pe aeroportul de aici am așteptat cinci ore, iar pe 24 iulie la orele 13.30h am aterizat pe Otopeni. Sosit în țară, am regretat faptul că nu am îndrăznit să cumpăr din aeroportul din Bangkok orhidee, pentru a le oferi unor colege. Acestea erau ambalate în cutii speciale și costau relativ puțin (doar 16 dolari), dar m-am temut că nu vor ajunge cu bine la București. Se încheia o săptămână de vis, în care am luat contact cu o altă lume, mi-am făcut noi cunoștințe și prieteni, am stabilit noi relații de colaborare. Deși avusesem mari rețineri să dau curs călătoriei la Bangkok, după toate cele văzute și trăite în cele câteva zile petrecute pe pământ thailandez, cred că a meritat efortul, mi-a permis să-mi îmbogățesc experiența de viață, să iau contact cu o civilizație diferită de cea europeană.

28 iulie - 1 august 2006

Prima dată dincolo de Ocean

(Canada, 2007)

Cu mult înainte de revoluție, Canada îmi ațintise privirea ca țară, pentru că acolo emigrase în anii 1970 un foarte bun prieten - Claudiu Tudorancea, pe care îl cunoscusem pe la sfârșitul anilor 1960 prin intermediul unui prieten comun - regretatul Ion Băra. Cu cei doi purtam pe vremuri (la început de carieră) discuții lungi și extrem de aprinse pe diverse teme din biologie și nu numai. După 1990, mulți cunoscuți ai mei - prieteni, colegi, foști studenți, chiar unele rude, au emigrat în Canada, ca și când acolo s-ar afla țara făgăduinței, a succesului și bunăstării. Am vrut mereu să mă conving la fața locului cum de sunt atrași foarte mulți concetățeni de-ai mei de un loc atât de departe de țara lor de baștină, ce le oferă oare Canada?! Ba chiar am fost contrariat de hotărârea prietenului meu Claudiu, care după o revenire și ședere în România timp de 10 ani (1994-2004), a decis (din cauza unor nemulțumiri personale) să se întoarcă împreună cu familia pentru totdeauna în Canada (deși își dorise enorm să revină și să rămână în țara lui!). Nu prea credeam să am norocul de a călători peste ocean și uite că în 2007 șansa mi-a surâs. Și asta datorită unui proiect de cercetare pe câtină, care ne-a permis unora din grupul de lucru să participăm la cea de a 3-a conferință internațională dedicată acestei plante, reuniune care a avut loc la Quebec, în Canada.

Știam câte ceva despre acest tărâm îndepărtat, situat la nordul SUA, înconjurată de trei oceane, faptul că e o țară întinsă (a doua ca mărime după Rusia), dar cu o populație relativ mică pentru o țară atât de mare (cca 38 milioane locuitori în prezent), din cauză că o mare parte a ei este nelocuibilă, că e o țară scaldată de multe ape (un izvor imens de apă dulce al planetei), că e dezvoltată economic și reprezintă o putere militară importantă a NATO, că o parte a țării a fost colonie franceză, iar cea mai mare parte colonie engleză, că și-a câștigat în 1982 independența față de Marea Britanie, dar în același timp a rămas legată în Commonwealth, că mulți români s-au aciuat de-a lungul ultimului secol pe acolo și că diaspora românească din Canada e "răvășită" de mentalitățile tipice nouă românilor ș. a. Mai știam câte ceva despre viața din Canada din scrisorile trimise de amicul meu, profesorul Tudorancea, dar una e să citești și să auzi astfel de informații și alta e să vezi cu ochii tăi măcar o parte dintr-o țară cât un continent și cum trăiesc locuitorii ei.

Călătoria în Canada s-a realizat cu avioane ale companiei Lufthansa. Am decolat de pe aeroportul „Henri Coandă” din București pe 8 august 2007, orele 7.15h. Am făcut escală la dus pe aeroportul din München (aeroport mai

mare decât mi-am închipuit, care mi-a plăcut cum arată), iar la întoarcere pe cel din Frankfurt (unul foarte mare, dar care m-a impresionat mai puțin). Destinația a fost Montreal la dus, iar îmbarcarea la întoarcere a avut loc la Quebec - orașul conferinței noastre. Am fost un grup format din șase specialiști și doi însoțitori, cinci proveniți din Iași și trei din Bacău. Viorel Rați, unul din colegii de drum, a fost însoțit în călătorie de fiul său Bogdan, care cunoștea destul de bine realitățile Americii de Nord, întrucât beneficiase anterior de un stagiu de 1 an ca masterand și de șase luni activitate în SUA, așa că noi trei am format un grup care s-a lăsat condus de acesta.

Bogdan contactase din țară prin Internet o firmă de închiriat autoturisme, astfel încât după formalitățile de la poliția de frontieră din Montreal, am intrat relativ rapid în posesia unei mașini (un Hyundai) pe care am folosit-o timp de o săptămână (din păcate Bogdan nu avea suficienți bani pe card pentru a o păstra timp de 10 zile; suplimentarea cardului din țară nu s-a produs în timp util, astfel încât a trebuit să renunțăm la ea în ultimele patru zile de ședere în Canada). De la aeroportul din Montreal ne-am îndreptat cu mașina spre Quebec City. Aveam de parcurs cca 300 de Km. Cu ajutorul unei hărți ne-a fost relativ ușor să ajungem în Quebec, mai dificil a fost însă să găsim motelul la care făcusem rezervarea – ”Le voyageur”, mai ales că eram frânți de oboseală și între timp se lăsase noaptea. În sfârșit, după ce ne-am învățat destul de mult prin oraș, l-am găsit și arăta în genul majorității construcțiilor din zonele prin care trecusem deja pe traseu, fiind de 3 stele, construit din lemn, pe 2 niveluri, cu camere de înălțime relativ mică, piscină interioară și exterioară ș. a. Camerele propriu-zise arătau ca un fel de apartament cu 2 camere, despărțite printr-un glasvand, cu paturi duble și televizor, chiuveță, cuier și un minifrigider (într-un fel de hol la intrare) și baie (cu duș și WC) în aceeași zonă. În camere erau dispuse mese, scaune, fotolii, dar lipseau cu desăvârșire dulapurile pentru haine. După ce am făcut, duș ne-am culcat și ne-am trezit a doua zi pe la ora 8,30-9,00 (ora locală). Costul unui astfel de apartament (în care puteau sta și 6 persoane la o adică) era în jur de 100 dolari pe zi. În preț intra și micul dejun, care din nefericire era foarte „subțire”, constituit invariabil din pâine cu unt și gem, un fel de prăjitură, un fruct (dacă apucați), suc de fructe și cafea.

Cum lucrările conferinței începeau peste trei zile, după ce am servit micul dejun, ne-am hotărât ca în prima zi să vizităm unele obiective turistice din apropierea orașului Quebec. Am pornit-o spre canionul Sainte Anne, aflat undeva la vreo 35 km. În drumul nostru către obiectivul ales, am admirat de la distanță cascadele de la Montmorency. Am fost impresionați de spectacolul oferit de canion, de faptul că este situat într-o zonă colinară, de culoarea apei (roșietică, probabil din cauza trecerii râului Baupre peste

roci ce conțin oxizi de fier), de vechimea rocilor de aici (cca 1,2 miliarde ani), de unii arbori de care auzisem, dar pe care i-am întâlnit pentru prima oară ș. a. Mi s-a părut un loc ce merită să fie vizitat!

La întoarcerea de la canion am intrat la bazilica Sainte Anne de Baupre, o biserică de mari dimensiuni, cu o orgă uriașă, pe tavanul ei fiind zugrăvită în imagini viața Sfintei. Am admirat picturile, sculpturile, vitraliile și mozaicurile din acest sfânt lăcaș. Am intrat apoi pe podul (de peste 2 km) de peste fluviul Sf. Laurențiu, pentru a vizita insula Orleans. Am înconjurat această insulă de la un capăt la altul și am constatat că în zona aceea se practica o agricultură intensă. Culturile erau diverse: căpșun, măr, porumb, coacăz, zmeur, ovăz, grâu ș. a. Casele de pe insulă mi s-au părut ceva arătoase, aveau grădini în jurul lor, uneori și garduri. Deși ne aflam la o latitudine asemănătoare cu cea a României, culturile erau în alt stadiu de vegetație decât la noi (mult întârziate). Pe insulă am întâlnit cai și mici crescătorii de vaci. În general, în zona vizitată de noi în partea de est a Canadei, verile sunt foarte calde și umede (din cauza marilor întinderi de apă), iar iernile foarte geroase și cu multă zăpadă; în 2007 vara a fost ceva mai răcoroasă, mai suportabilă, comparativ cu verile obișnuite.

Ne-am întors la motel, după ce în prealabil am trecut pe la un supermarket, de unde am luat câte ceva de-ale gurii, iar spre seară ne-am propus să mergem să vizităm orașul Quebec (se spune că este cel mai european dintre orașele Canadei), motelul fiind la vreo 10-15 minute distanță (mers cu mașina) de centrul vechi al orașului. În periplul nostru prin oraș, am trecut în revistă unele edificii interesante ca arhitectură, printre care și clădirea teatrului, hoteluri, un mic parc superb (cu flori multe și variate, dar și aranjamente florale, iar în mijlocul lui trona statuia ecvestră a Jeanei d'Arc, ceva mai mică decât cea pe care am întâlnit-o la Orleans, în Franța) situat lângă hotelul „Concorde” (unde avea loc conferința noastră). Dincolo de parc (spre fluviul *Sf. Laurențiu*), am admirat o peluză foarte întinsă cu gazon bine întreținut, cu canapele (în zona dinspre fluviu, în special) pe care te puteai relaxa privind la priveliștea frumoasă de pe fluviu și de pe celălalt mal al acestuia. Orașul adăpostește numeroase statui și grupuri statuare (parcă prea multe totuși, menite probabil să pună în valoare istoria relativ scurtă a țării). Seara am constatat că în centrul orașului, de-a lungul străzii principale, erau numeroase terase unde se putea servi ceva, dar unde cu greu găseai un loc liber. În unele mici piețe se strângea multă lume în jurul unor „artiști” de ocazie, care ofereau mini-spectacole (de tot felul: unul, de exemplu, făcea pe statuia care lua diferite poziții și expresii; altul se prostea în fel și chip, folosindu-se de diverse mijloace aflate în dotare, spre deliciul

copiilor etc), destul de agreate de spectatori (cam puerile după părerea mea, dar de gustibus...), care le ofereau câțiva bănuți.

Seara, după ce ne-am întors din oraș, am discutat între noi și am decis ca în ziua următoare să ne îndreptăm spre Niagara, de care ne despărțeau cca 900 km. Între timp au sosit la hotel și ceilalți colegi. A doua zi am pornit la drum, așa cum hotărâsem decuseară. [Fac o paranteză, pentru a arăta că Bogdan s-a dovedit un tip extrem de descurcăreț în ale tehnicii informaticii, reușind să acceseze de pe internet o hartă a SUA și a Canadei, care să ne asigure folosirea GPS-ului, instrument care apăruse de puțină vreme la noi. Zis și făcut, a doua zi ne-am pornit la drum. Uitându-mă, la un moment dat, pe harta pe care o consultau tot timpul Bogdan și tatăl său în mașină, pentru a urmări traseul spre Niagara, am constatat că nu departe de Niagara se afla orașul Kitchener, unde locuiau atât Silvia Leonov, o fostă colegă de la universitatea noastră (plecată cu familia de doar un an în Canada), cât și prietenul meu Claudiu Tudorancea (reîntors aici în 2004). Asta ne-a determinat să intrăm în orașul Belleville, să ne conectăm la o rețea internet accesibilă și să aflăm numărul de telefon al Silviei, după care am sunat-o de pe mobilul meu, i-am spus unde ne aflăm și încotro ne îndreptăm, iar ea ne-a invitat să ne abatem puțin din drum și s-o vizităm, ceea ce am și făcut. Bogdan ne-a fost de mare folos în această deplasare. Dacă n-ar fi fost el cu noi, cred că am fi văzut mult mai puține obiective și locuri din Canada].

În drumul spre Niagara am intrat, cum am precizat deja, în Belleville, apoi am traversat Toronto, poate cel mai mare oraș al țării (ca dimensiuni și populație) și am observat multe construcții moderne (unele foarte înalte), autostrăzi extrem de largi, am admirat de la distanță faimosul turn TV (care a fost pentru o perioadă cel mai înalt din lume) ș. a. Aveam mult de mers până la Kitchener, iar la un moment dat am dat de un blocaj pe autostradă (pe care Bogdan a reușit să-l depășească, ieșind de pe autostradă pe o șosea laterală și revenind la traseu după un ocol nu prea mare). Drumul lung de străbătut și acel blocaj ne-au făcut să întârziem, astfel că am ajuns în Kitchener, acasă la Silvia, în jurul orelor 23.00. Revederea a fost o mare bucurie pentru noi toți (cred de altfel că cea mai mare realizare personală în acest periplu canadian a fost - pe lângă conferința în sine și unele obiective turistice, întâlnirea cu unii prieteni și rude din Canada, fapt care mi se părea exclus când am plecat din țară, având în vedere dimensiunile Canadei și distanțele de pe aici). Imediat ce am ajuns la familia Leonov, le-am povestit cum am intrat în posesia numărului lor de telefon și mi-am exprimat regretul că nu am luat de la motel hârtia pe care îmi notasem numărul de telefon al familiei Tudorancea, care locuiește în același oraș. Silvia a pus mâna pe cartea de telefon, i-a căutat numele și, spre surpriza și norocul meu, m-a pus în legătură cu celălalt prieten din Kitchener. Ei bine, când m-a auzit la telefon, precizându-i că mă aflu chiar în orașul lui, a rămas perplex, zicând „*sunteți dați dracului*”! A rămas să ne vedem a doua zi la orele 8.00h - reședința lui fiind nu departe de locul unde poposisem.

Leonovii (cum își mai zic inclusiv ei) se pregătiseră între timp să ne primească, cum și cu ce au putut mai bine, copiii încă nu dormeau (fetița - o dulce și o răsfățată, băiatul - un serios și un introvertit, care- nu s-a ridicat de la calculator până la culcare și nu l-am prea auzit vorbind). După ce am luat masa, am stat la taclale, am făcut poze, copiii au mers la culcare pe la ora 1.00h din noapte, Bogdan a părăsit și el „ringul” pe la 2.00h (era șoferul nostru și trebuia să fie odihnit a doua zi), Viorel ne-a părăsit pe la 3.30h, iar eu am rămas cu Silvia și soțul ei (deși eram așa de obosit încât făceam eforturi evidente să țin ochii deschiși!). N-a fost însă rost de culcare, pentru că erau multe de discutat, iar Silvia pleca la ora 6.00h la serviciu și nu avea de gând să se mai așeze în pat, așa că mi-am luat adio de la somn, depășind în cele din urmă momentul critic.

A doua zi, Viorel - tatăl lui Bogdan, mi-a zis că din când în când se mai trezea, fiind impresionat de cum discutam noi (Silvia și cu mine, soțul ei abandonând ”ringul” la un moment dat), pe un ton potolit și cald, ca doi oameni care aveau multe să-și spună, discuție care exercita asupra lui efectul unei muzici plăcute. După plecarea Silviei am rămas la discuții pe diverse teme cu soțul ei (care făcuse ”ochi” între timp) până pe la 8.00h - când urma să întâlnesc familia Tudorancea. Dimineața aveam să constat că Leonovii locuiau într-un bloc ce semăna cu un fel de cămin studentesc, care avea un culoar lung și de o parte și de alta uși de intrare în apartamente. Apartamentul lor era construit pe trei niveluri. La intrare poseda o mică bucatărie, separată printr-o draperie transparentă de restul încăperii (adică de sufragerie), iar în partea opusă intrării exista o ușă de ieșire într-o curte interioară și într-un spațiu de vreo 40 mp, care la rândul lui comunica cu un spațiu verde mai întins (de care dispuneau toți locatarii blocului), împrejmuțit de un gard, spațiu unde copiii se puteau juca fără ca părinții să le poarte de grijă. Din sufragerie se urca pe o scară la etajul 1, unde exista baia și o cameră, iar la mansardă încă o cameră, care avea ieșire pe un fel de balcon. Chiria pe lună era de cca 800 dolari. Dorința gazdelor noastre era să strângă bani și să-și cumpere (cu credit de la bancă), o casă proprie. Din discuțiile noastre, mi-am dat seama că Silvia (care arăta foarte bine, mai bine decât la plecarea din țară, și avea job-ul de supervisor la un McDonald’s) era cea care ducea greul în casă, că datorită ambiției și voinței ei (doar nu degeaba e leoaică!) va reuși toată familia, în timp ce soțul ei (care apărea cumva îmbătrânit și un pic abătut) mi s-a părut resemnat, neacomodat cu noul mediu și mod de viață (chiar dacă înaintea plecării în Canada lucrase ceva vreme în Anglia).

La orele 8.00h am ieșit din blocul familiei Leonov, pentru a întâlni familia Tudorancea. Pentru că nu fuseseră prea atenți în legătură cu adresa

indicată de Silvia cu o seară înainte, căutându-mă, treziseră din somn vreo două persoane din alte apartamente ale blocului. În sfârșit ne-am întâlnit. Bucurie mare, îmbrățișări, pupături, tot tacâmul! Împreună am mers apoi la un fel de cofetărie, unde am servit niște gogoși și apă plată, și unde am discutat multe și diverse, în timpul foarte scurt pe care îl aveam la dispoziție. Au fost impresionați neplăcut de starea lui Ionică Băra, prietenul nostru comun, când le-am expus temerea că s-ar putea să nu-l mai găsim în viață la întoarcerea în țară. Ne-am adus aminte de multe trăiri comune, inclusiv despre mama mea și cireșele de la Căndești. Claudiu nu uitase încă „greața” ce-l cuprinsese la universitatea clujeană (pe care o slujise timp de 10 ani). Am fost de părere și le-am mărturisit-o și lor că, plecând din România, nu au luat probabil cea mai bună decizie cu trei ani în urmă. Am fost surprins să constat că nu Monica îl determinase pe amicul meu să părăsească iar țara (așa cum credeam eu), ci fusese chiar decizia lui! Din discuții am dedus că nu o duceau pe roze și am avut senzația că prietenul meu era cam resemnat. Împreună cu cei trei (Claudiu, Monica și Andrei) am făcut fotografii, glume multe și pe teme diverse, fiind mare veselie și bună dispoziție, dar și tristețe că urma să ne despărțim din nou, neștiind dacă și când ne vom mai revedea. Ne-am luat rămas bun, iar eu am revenit la familia Leonov.

Împreună cu Bogdan și Viorel, ne-am despărțit de soțul Silviei și pe la 9.30h am pornit-o către cascada Niagara, unde am ajuns după cca o oră și jumătate. Am fost încântat să constat că în zona aceea totul părea un pic altfel față de tot ceea ce văzusem pe traseu până acolo. Am admirat hotelurile, restaurantele, locurile de distracție, turnul din care puteai arunca o privire asupra zonei, copacii de mari dimensiuni de pe faleza din preajma râului Niagara, podul ce leagă Canada de SUA și mai ales cele două cascade (americană și canadiană). Mi s-a părut că partea canadiană e mai dezvoltată și mai exploatată în scop turistic decât cea americană. Culmea a fost că, atunci când am dat ochii cu cele două cascade, nu m-am simțit chiar atât de impresionat cum mă așteptam. Aveam în minte imaginile de la televizor (unde măiestria fotografilor și cameramanilor poate să te ducă în eroare) și mă așteptam să descoperim o zonă înaltă de unde se prăvălește apa, dar am fost surprins să constat că înălțimea terenului de unde cădea apa nu impresiona câtuși de puțin, apa prăbușindu-se de la vreo 60 de metri. Impresionantă mi-a apărut dimensiunea acestor cascade și volumul imens de apă care se prăvălea în gol în unitatea de timp, norul de stropi de apă ce se forma în urma acestor căderi. Deși aveam intenția să facem o deplasare cu vaporul până aproape de cascada canadiană, am renunțat la idee, deoarece erau cozi imense la bilete, ne-am fi udat foarte tare (cu toată pelerina de protecție care ți se dă pe vas) și ne-ar fi luat cam mult timp ”distracția”, or

timpul devenise dușmanul nostru de temut, drumul de întoarcere la hotelul din Quebec fiind unul foarte lung. Am intrat prin unele magazine din apropierea cascadei, am luat apoi o gustare la un restaurant din apropiere, la care am avut surpriza să ni se vorbească în română (de către o româncă provenită din Banatul sârbesc, stabilită în Canada din 1961). Ne-am urcat apoi în mașină și am pornit spre Quebec, via Ottawa. În capitala Canadei, Bogdan își dăduse întâlnire cu un prieten (cărui urma să-i dea un mic pachet), amic ce terminase facultatea de sport la universitatea băcăuană, avea centură neagră la judo și își câștiga existența aici ca antrenor de fitness.

Pe drum, din cauza oboselii, s-a ivit o altercație între Bogdan și tatăl său, seniorul fiind enervat de faptul că fiul era prea respectuos cu regimul de viteză impus în Canada, că era prea galant cu prietenul său din Ottawa, care ar fi putut să ne întâmpine undeva la intrarea în oraș – ca să nu orbecăim după el prin capitală ș. a., noi fiind cum spuneam, teribil de înghesuiți, de ”dușmanul” timp. La un moment dat, supărarea între cei doi a devenit și mai acută. Am intervenit și încercat să ”dreg busuiocul”, dreptate având fiecare în felul lui, pe Bogdan - ”berbec” fiind, nu-l puteai scoate din ale lui, iar tatăl său era prea sever cu fiul și uneori agasant cu insistențele lui! Nu am reușit mare lucru. Am ajuns după orele 21.00 în Ottawa, ne-am învârtit mult până am reușit să găsim un loc de a parca mașina, după care am pornit pe jos spre locul de întâlnire cu celălalt Bogdan, de Ottawa. Pentru că distanța până la locul întâlnirii lor s-a dovedit cam mare, au ieșit scânteii și mai tari între amicii mei de călătorie, încât seniorul a hotărât să-și lase fiul să-și caute prietenul, noi urmând să mai trecem câte ceva în revistă prin oraș la acea oră din noapte. Era într-o sâmbătă și în capitală se marcau 150 de ani de la un ceva eveniment. Chiar și întineric fiind, mi-am dat seama că orașul nu seamănă cu ceea ce văzusem până atunci pe traseul nostru, că prezintă numeroase clădiri guvernamentale impozante, că este un oraș modern și cred frumos (noaptea e greu să te pronunți categoric). Am văzut focul de artificii ocazionat de acel eveniment, dar interesant a fost că pe pereții clădirii Parlamentului se proiectau imagini comentate din istoria Canadei în fața unui număr mare de oameni, unii așezați în mici tribune organizate ad-hoc, iar cei mai mulți șezând pe peluzele cu iarbă din fața clădirii (la canadieni nu este interzis să calci sau să stai pe iarba de pe spațiile verzi; inclusiv în grădina botanică din Montreal aveam să observ acest aspect).

Ne-am plimbat puțin prin zona centrală a orașului, după care ne-am îndreptat spre locul unde era parcată mașina. Între timp cei doi Bogdani se întâlniseră și reușiseră să ne repereze, deplasându-se amândoi prin oraș pe un scuter. Ne era sete și când am ajuns la mașină l-am rugat pe Bogdan ”de Ottawa” să ne indice un local unde puteam servi o bere. Între timp acesta își

recuperase prietena (o chinezoică cam urâtică, având și fundul plat, dar asta e... nu le poți avea pe toate!) și împreună am mers la o terasă (cred chinezească, pentru că erau pe terasă numai indivizi cu ochii oblici) unde am băut o bere bună (străină, căci cea autohtonă nu prea era de soi; la canadieni nu găsești băuturi de tot felul în supermarketuri, ca la noi, ci cel mult bere; vinurile și țările se procură din magazine speciale, iar prețurile acestora sunt exagerat de mari!).

După ce ne-am potolit setea, am revenit la mașină, ne-am luat rămas bun de la gazdele de ocazie și am pornit-o spre Quebec. Aveam încă foarte mulți km de parcurs până la destinație, eram cu toții extrem de oboșiți (eu mă aflu la a doua seară consecutivă nedormită) și mă temeam ca Bogdan să nu adoarmă la volan. Până la Montreal a condus Bogdan, iar de aici s-a urcat la volan Viorel, tatăl său, care dorea să circulăm cu viteză mai mare, iar fiul – în opinia sa, dădea semne de oboseală. A fost cu siguranță greu pentru cei doi șoferi, dar nici pentru mine nu a fost ușor, neîndrăznind să dorm ca să fiu atent la circulație. Am ajuns la Quebec pe la orele 4.30 dimineața. Deplasarea la Kitchner, Niagara, Toronto și Ottawa ne-a dus la concluzia că partea anglofonă a Canadei este mai dezvoltată decât cea francofonă. Se pare că naționalismul cam exagerat și politica de oarecare independență promovate în provincia Quebec „costă” dezvoltarea acestei zone a țării. Am fost surprins de conservatorismul quebec-oșilor, de grija lor prea mare pentru păstrarea identității. Doar un exemplu simplu, dar edificator, cred: în toată lumea, chiar și în Ungaria și Franța, la intersecțiile de străzi apare adesea indicatorul ”STOP”, aici însă el este ”ARET”. Demential, nu-i așa?!

Deschid acum o altă paranteză, ceva mai largă, pentru a prezenta ce am făcut în Canada ca specialiști. Era duminică 12 august 2007, ziua când se primeau participanții la conferință și se ținea cocktailul de bun venit. Ne-am deplasat după amiază la hotelul „Concorde” din oraș, unde avea loc deschiderea conferinței. Cum Viorel Rați fusese prezent la conferința anterioară a cătinii (ce avusese loc în Germania), se cunoștea deja cu unii specialiști veniți și aici, pe care mi i-a prezentat. Am întâlnit-o la conferință și pe Carmen Socaciu, o colegă de la Cluj (pe care o știam din literatură și din spusele altora) și mi s-a părut o persoană deosebită ca om și pregătire profesională (a ținut cred cea mai bună intervenție în plenul conferinței - într-o engleză foarte bună!). La această conferință participau cca 100 de specialiști. După canadieni și chinezi, eram cred grupul cel mai numeros (9 persoane), fapt sesizat și de alți participanți cu care ne-am întreținut pe parcursul celor patru zile, cât a durat reuniunea. După primirea materialelor conferinței (am avut și aici probleme cu plata taxei de participare; nu figuram că am fi plătit-o, pentru că cei de la contabilitatea universității

noastre nu au urmărit intrarea banilor la destinatar și confirmarea acestui fapt de către organizatori, dar învățasem deja lecția de la Bangkok și luasem cu mine o copie după ordinul de plată și asta ne-a salvat), ne-am întreținut apoi între noi și cu unii dintre ceilalți participanți până pe la orele 17.00h, când s-au rostit cuvântări de bun venit din partea unor membri ai Comitetului de organizare, s-au făcut apoi fotografiile, s-au consumat din gustările pregătite în acest scop, am putut cinsti un pahar de vin (doar unul), am făcut noi cunoștințe ș. a.

Conferința propriu-zisă a durat trei zile. Au fost prezentate lucrări de bună calitate, cu discuții pe marginea fiecăreia, iar la sfârșitul zilei discuții asupra întregii problematice abordate (moderate de către unul din organizatori), în care au intervenit mai mulți specialiști prezenți, dar mai ales B. Yang (o chinezoaică stabilită în Finlanda, care a cam exagerat cu intervențiile ei, stârnind uneori zâmbete), americanul Letchamo, canadienii Utioh și Li, niște nemți ș. a. Din păcate, nu s-au prezentat toate posterele anunțate, iar la unele (cum a fost și cazul unora realizate de către „Hofigal” București) nu erau prezenți specialiștii care le realizaseră. România s-a prezentat cu vreo 10 postere, poate nu de foarte mare valoare, dar apreciate totuși de participanți [nu a lipsit nici aici un fapt specific nouă, românilor, de a nu sta ca autor lângă poster (la sesiunea dedicată acestora) pentru a da eventuale explicații, probabil din teama de a nu fi pus în dificultate sau din precaritatea limbii engleze, lucru care ar trebui cumva eliminat]. Am comentat cu unul dintre colegi acest neajuns, **ba am ajuns la concluzia că** - pe baza rezultatelor prezentate în posterele de la contractul nostru se putea elabora o lucrare de sinteză, care prezentată în plen de către cineva care stăpânea bine engleza, ar fi făcut o impresie mult mai bună. Din cele auzite și văzute la conferință am dedus că soiurile de cătină din România sunt de calitate superioară celor din alte zone ale lumii și că am putea aduce contribuții notabile în cercetările pe această plantă, pe care se lucrează de peste patru decenii și la noi, dar nu s-au făcut progresele din alte țări, nici în privința cunoașterii, dar nici a valorificării ei.

La sfârșitul celei de a treia zile s-au purtat discuții și asupra organizării ediției cu nr. 4 a conferinței, iar seara a avut loc dineul oficial, chiar în sala de conferințe amenajată în acest scop. S-au consumat mâncăruri specifice Canadei, dar și unele produse pe bază de cătină, iar orchestra și un grup de dansatori ne-au prezentat un mini-spectacol. Am fost surprinși și mâhniți să constatăm că până și în Canada se știe despre țiganii noștri și „minunile” la care se pretează unii dintre ei, că suntem cu toții confundați cu ei [cei din orchestră (care cântau la fiecare masă o melodie la alegere), când au trecut pe la masa noastră, auzind că suntem din România, au zis - „A, țigani”(!), râzând cu poftă. Am încercat să le schimbăm părerea, dar nu am avut cui. Soluția ar fi fost să le zicem că de fapt ei

sunt țigani, întrucât mulți dintre țiganii noștri sunt muzicanți - ca și ei, dar ne-am abținut, ca să nu degenereze în altceva discuțiile dintre noi și ei].

Ziua a patra a fost dedicată unei excursii de studiu pe terenurile experimentale ale Universității „Laval” (pe care am întâlnit-o în cale în plimbările noastre și care își are sediul în clădirea unui fost seminar) din Quebec și la ferma de producție a familiei Nicole, aflate în afara orașului. Dacă loturile de cătină ale universității, de proveniență diversă (unele, precum cele din Finlanda, păreau altă specie) arătau bine, plantația familiei Nicole suferea evident (nici nu se făcuseră lucrările specifice culturii, cum ar fi de exemplu tăierile de primăvară). În Canada, cătina fusese introdusă în urmă cu puțini ani din zonele ei naturale, se omologase deja un soi local „*Indian summer*”, dar cred că, din cauza umezelii excesive de aici, planta are mari probleme cu bolile. Impresia noastră a fost că, cel puțin în zona vizitată de noi, planta nu pare a avea perspective să cucerească teren.

Pe ansamblu, deplasarea la această conferință ne-a adus foloase evidente, pentru că am văzut ce fac și unde sunt alți specialiști în cunoașterea și valorificarea cătinei, am stabilit contacte personale cu unii dintre aceștia (americanul Letchamo, frații germani Axel, finlandeza Yang, indianul Singh, rusoaica Demidova, două chinezoaice - dintre care una foarte drăguță etc), am intrat în posesia unor cărți și informații utile în activitatea noastră la contractul vizând cătina, am constatat că planta e într-adevăr de perspectivă, dar că în România avem mult de lucru pentru cultivarea, ameliorarea și valorificarea ei în diverse domenii, ca să nu mai vorbim de promovarea pe piață a eventualelor produse pe bază de cătină. Ar fi de dorit ca actualul nostru contract pe cătină să se continue cu un altul, care să aibă în vedere tocmai valorificarea sub diverse forme a produselor din cătină, pentru o finalizare fericită a cercetărilor (ceea ce reprezintă una din marile hibe ale cercetării din România, nefinalizarea lor în practică; nu e suficientă doar valorificarea prin documentații, publicații și comunicări științifice!). Închid aici paranteza referitoare la mobilul principal al vizitei noastre la Quebec.

În seara zilei de 16 august, după conferință, eu și cei doi Rați - având fini la Montreal, am luat legătura cu ei și ne-am decis ca în ziua următoare să părăsim motelul și Quebecul, pentru a merge la Montreal și a vizita unele obiective turistice înainte de a pleca din Canada. De la Montreal eu urma să mă întorc (cu ajutorul finilor) pe aeroportul din Quebec (dintr-un motiv pe care nu l-am înțeles, nu mă puteam oare îmbarca de la Montreal în avionul de Frankfurt?!), iar Viorel și Bogdan mergeau de la Montreal în SUA. Pe 17 august, la 8.30h, am urcat într-un autocar dintr-o autogară din Quebec (au un sistem bine pus la punct de circulație interurbană cu autobuzele) și pe la orele 11.00 eram deja în Montreal, într-un loc stabilit prin telefon, unde eram așteptat de Isabela (fina mea) și de unchiul ei Titi (din Piatra Neamț,

aflat în vizită acolo). Isabela era pregătită pentru a mă conduce cu mașina la unele obiective turistice din Montreal. Am vizitat mai întâi catedrala „Oratorium” (pe care aş numi-o suprapusă, întrucât pe verticală sunt dispuse de fapt trei biserici), de mari dimensiuni, situată pe cea mai înaltă colină a oraşului, având un perete comun cu stînca în care a fost încastrată. Aici este celebru fratele Andrei, unul din călugării care au slujit-o (căruia i se ridicase în interior o statuie din ceară în mărime naturală), călugăr cu har deosebit, care făcuse o serie de minuni prin puterile cu care fusese înzestrat de Dumnezeu (erau expuse un număr mare de cârje și bastoane ale celor pe care-i ajutase să-și recapete mersul). Într-o zonă apropiată de catedrală se afla căsuța, pe două niveluri, în care locuise acest călugăr, care expunea mobilier și obiecte personale ale acestuia.

De la catedrală ne-am îndreptat sãre Grădina Botanică și am admirat din mașină zona centrală a oraşului. Isa m-a însoțit peste tot, pentru ca într-un timp scurt să pot vizita cât mai multe obiective de interes. Ajunși la Grădină, ne-am urcat mai întâi într-un fel de minicar cu mai multe remorcuțe și am făcut turul acesteia (cred că are o suprafață mai mică decât cea de la Iași), după care am trecut prin diversele ei sectoare: de stâncărie, mlaștină, deșert, grădina chinezească (ce cuprindea și un lac, pe care se afla o ambarcațiune sub formă de dragon, două mici clădiri sub formă de pagode, mulți bonsai, nuferi ș. a.), grădina japoneză (în care nu am avut ce admira, totul fiind un kitsch), apoi am intrat în serele grădinii, în care modul de prezentare și varietatea plantelor expuse depășeau cu mult pe cele de la noi (m-a impresionat în special diversitatea orhideelor, frumusețea și chiar parfumul unora din ele!). Am pătruns și vizitat în grabă și Insectarium-ul, unde erau foarte mulți copii ce admirau exponatele, unele din ele vii.

Am ieșit apoi din Grădina Botanică, l-am recuperat din oraș pe unchiul Isabellei și împreună toți trei am urcat în Turnul de lângă Parcul Olimpic. Turnul a fost construit în 1987 (după Olimpiada de la Montreal), are 175 m înălțime, o formă interesantă și accesul în vârful lui se face cu ajutorul unui ascensor exterior. Atât din ascensor, cât mai ales din turn se deschide o perspectivă deosebită asupra oraşului, asupra fluviului Sf. Laurențiu și insulelor de pe el, asupra întregului Complex Olimpic (inclusiv clădirile satului olimpic) etc. După coborârea din turn, am trecut în revistă plachetele din jurul Sălii Olimpice, pe care erau înscrise numele câștigătorilor diverselor probe la Olimpiada din 1976, și am avut mândria de a vedea încrustate aici numele Nadia Comăneci și Vasile Dîba.

În apropiere este situat Biodomul, o construcție uriașă în care sunt reproduse unele ecosisteme naturale: pădure tropicală, deșert, zona polară (antartică), cea a fluviului Sf. Laurențiu ș. a., cu flora și fauna specifice

acestora. M-a impresionat mult ce am întâlnit și văzut în acest Biodom și mai ales faptul că erau prezenți mulți copii (ca și la Insectarium), iar celor interesați li se dădeau explicații (pe animale vii) de către muzeografi (erau poate studenți, sau masteranzi); spre deosebire de cum se întâmplă la noi, în Canada se pune mai mult accent pe latura practică de instruire a copiilor. Timp de șase ore am vizitat toate aceste obiective, fără să fii pus ceva în gură din seara precedentă.

Pe la orele 17.00h am pornit-o către locuința finilor (Isabela și Mircea), aflată nu departe - la Longueville, dincolo de fluviul Laurențiu. Pentru a ajunge acolo puteam fie traversa podul imens și foarte frumos care face legătura dintre cele două maluri ale fluviului, fie să trecem prin tunelul de sub Sf. Laurențiu. Isa a optat pentru varianta din urmă, considerând că trecerea pe pod ar fi durat mai mult. Ne-a luat cam jumătate de oră să ajungem la tunel și în jurul orelor 18,00h eram deja la ei acasă. Aici eram așteptați toți trei de către Mărioara și Ioana (mătușa și respectiv fiica Isei). Ioana crescuse mult în cei doi ani de când nu o mai văzusem, era aproape o domnișoară, cam răsfățată, dar foarte apropiată. Gospodinele au pus carnea la fript pe grătar și cum foamea mă dăduse în sete, până când să fie gata friptura, m-am tratat cu o bere. Mircea (finul) era la serviciu până la orele 21.00h. Ne-am așezat apoi la masă, am savurat un borșuleț, am trecut apoi la friptură, care a fost apoi „stinsă” cu încă o bere.

După ce am servit masa, am vizitat apartamentul finilor (care făcea parte dintr-o casă cu două apartamente, având un perete comun și intrări separate), format dintr-o sufragerie mare și frumoasă la parter, în partea din spate a acesteia (spre grădină) fiind dispusă bucătăria. La subsol se afla garajul și un spațiu generos ce urma să fie amenajat. La etaj aveau trei dormitoare (relativ mici) și o baie. În spatele casei dispuneau de un spațiu verde de cca 80-100 mp. Fiind o casă nouă, apartamentul avea destule îndemânări, era confortabil, dar mi s-a părut cam scump (200.000 dolari) comparativ cu prețurile de la noi, mai cu seamă că era construit din lemn (am înțeles că acest gen de locuințe au o izolare termică foarte bună). Pe la 19,30h am ieșit din nou din casă și ne-am dus la un Mall imens, unde lucra Mircea (ca inginer electrotehnist), să vadă cum arată orașul lor, dar și Montrealul noaptea. L-am întâlnit pe Mircea, bucuros de revedere, am vizitat un pic acel supermarket, după care ne-am deplasat cu mașina pe podul de peste Sf. Laurențiu și am admirat orașul Montreal pe timp de noapte, dar și centrul orașului Longueville. Am regretat că nu am avut timp pentru a vizita Cazinoul din Montreal, care se zice că ar fi unul dintre cele mai faimoase din lume. [În paranteză fiind spus, m-a surprins mult schimbarea în bine a Isabelei. Pe vremea când era în România nu avea destulă încredere în ea, era panicoasă și nu mi-aș fi imaginat-o pe atunci la volanul unei mașini într-un oraș ca Montreal. Plecarea din

țară a avut fără discuție un efect pozitiv în evoluția și maturizarea ei; a rămas însă același „copil” bun, plăcut, draguț, apropiat].

Am revenit acasă, unde în jurul orelor 21.00h a apărut și Mircea, care după ce a făcut un duș, ni s-a alăturat și am stat la discuții până la orele 2.30h dimineața (eu Isa și Mircea, ceilalți abandonându-ne pe la miezul nopții), aflând foarte multe despre munca și viața în Canada. Pe parcursul discuției i-am pus lui Mircea o întrebare mai delicată, privind motivul plecării lor din România, având în vedere că n-o duceau deloc rău și că părinții amândurora, dar mai ales unchiul Titi și mătușa Marioara îi ajutau la greu. Eu bănuiam că tocmai asta l-a deranjat și a dorit să arate că se descurcă și singur. L-am întrebat totodată dacă ar fi plecat în Canada și în cazul că Isabela nu l-ar fi urmat? A confirmat bănuiala mea și mi-a declarat categoric că ar fi plecat și fără Isabela, de unde am tras concluzia că părinții greșesc adesea încercând să-i scutească pe copiii lor de griji. Unii dintre ei vor să reușească singuri, să demonstreze că au forță, voință și valoare, că își doresc chiar mai mult decât le pot oferi părinții.

Dimineața, pe la orele 6.00, Marioara a început să se miște prin casă, așa încât s-a terminat și cu somnul meu. Ne-am dat jos din paturi pe rând, am luat micul dejun și cafeaua, am făcut fotografii (inclusiv cu unul din cei mai mici „membri” ai familiei, cățelușa Liza, extrem de simpatică, care s-a ”supărat” pe vocea mea mai gravă și m-a tot lătrat până când Mircea enervându-se, i-a deschis ușa la subsol și a poftit-o să coboare acolo; mi-a plăcut că ea nu a protestat, a urmat spășită ordinul, iar când a revenit în mijlocul nostru ne-a demonstrat că învățase lecția). Pe la 8.30h, împreună cu Isa, Mircea și Titi, ne-am urcat în mașină și am plecat spre aeroportul din Quebec, unde am ajuns după vreo trei ore. Am depus bagajele și apoi am mers la restaurantul din aeroport (unul mic și relativ modest) unde ne-am tratat cu apă și cafea, stând încă vreo două ore la taclale. Între timp au apărut și colegele mele de la Iași. Avionul nostru decola la 14.20h, dar ieșențele m-au anunțat că au fost consultate la depunerea bagajelor dacă nu doresc să plece cu avionul de 13.20h. N-am realizat prea bine ce mi-au spus, dar mi-am luat rămas bun de la finii mei și m-am îndreptat spre poliția de frontieră pentru îmbarcare. Una dintre colege mi-a zis din nou că ele pleacă cu avionul de 13.20h și mi-a sugerat să fac același lucru.

M-am adresat apoi celor care mi-au luat bagajele și am întrebat dacă aș putea pleca și eu cu avionul ce se pregătește de decolare. După o consultare prin telefon, tipul căruia m-am adresat mi-a explicat ce trebuie să fac. Am trecut de poliția de frontieră și mă pregăteam să-mi pun la loc ceasul, cureaua etc, și să-mi iau bagajul de mână, când m-am auzit strigat de tipa ce verifica documentele de îmbarcare, care m-a luat și m-a condus până la scara avionului. A fost o mare surpriză pentru mine, pentru că nu mi-am imaginat până atunci că poți schimba un avion chiar în ultimul moment, un

mijloc de transport unde regulile sunt extrem de dure. O nouă experiență a fost și călătoria cu acest avion de mici dimensiuni (cca 30 de pasageri), care s-a comportat în aer precum o frunză în vânt, de am simțit toate golurile de aer, de parcă eram într-o căruță pe un drum desfundat (m-am gândit în acel moment la reacția pe care ar fi avut-o unii din colegii mei care nu agreează acest mijloc de transport; am văzut și diferența dintre adulți și copii în momente din astea, lângă mine fiind așezată o familie de chinezi ai cărei copil era foarte fericit când avionul făcea „fițe” și se zgâlțâia din toate încheieturile!). Norocul a fost că zborul a durat doar 40 de minute. Am ajuns totuși cu bine pe aeroportul din Montreal, unde după cca trei ore de așteptare ne-am îmbarcat pentru Frankfurt. Durata zborului la dus a fost mai mare decât la întoarcere (când timpul efectiv de zbor a fost de 6 ore și 35 minute). Aeroportul din Frankfurt, cum am amintit deja, nu prea mi-a plăcut, fiind cam inospitalier, nu prea impozant, ”pestriț” (pe parcursul celor cca 3,5 ore petrecute aici am văzut cred persoane din toată lumea) și foarte aglomerat. În sfârșit, ne-am îmbarcat în avionul de București și în jurul orelor 13.30h am aterizat pe Otopeni. Totul a decurs în cele din urmă fără emoții și surprize neplăcute.

Ce aș putea spune în sinteză după această călătorie peste Ocean?! Canada nu este totuși ceea ce credeam eu înainte de a o vizita și nu înțeleg miile de români care au emigrat acolo după 1990 și mai ales după 2000. Este adevărat că am fost impresionat de nivelul de dezvoltare al țării, de rețeaua imensă de autostrăzi și rețele electrice de înaltă tensiune, de podurile imense și spectaculoase, de bogățiile și frumusețile ei naturale unice, de potențialul ei imens, de ordinea și curățenia ce domnesc peste tot, de faptul că aici legile nu sunt ca să fie, ci chiar sunt respectate etc, dar cu toate astea nu mi-ar plăcea să trăiesc în Canada. Din ceea ce am văzut și discutat cu cei pe care i-am întâlnit, am perceput Canada ca pe un stat în care se practică un soi de „sclavagism” modern: imigranților nu le sunt recunoscute diplomele și abilitățile (chiar dacă te pricepi mai bine într-o activitate decât localnicul care-ți este șef, e necesar să faci cum zice el, pentru că el are răspunderea); trebuie să depui un efort disperat ca să-ți câștigi statutul din România; oamenii sunt obligați să muncească până la epuizare, pe salarii foarte mici comparativ cu valoarea muncii lor; concediile sunt extrem de reduse; regulile impuse sunt uneori aberante; chiriile sunt foarte mari; prețurile produselor alimentare sunt la fel de mari, adeseori superioare celor de la noi și de o calitate adeseori inferioară celor din România; stilul de viață este total diferit (fapt ce te obligă la eforturi deloc ușoare de acomodare); diversele servicii sunt conduse de tot felul de alohtoni care nu au nimic comun cu felul nostru de a fi și a trăi și multe altele.

Am înțeles că, din cauza nevoilor și presiunilor diverse întâlnite aici, mulți dintre românii care emigrează în Canada, clachează și în cele din urmă divorțează (femeile căutând bărbați înstăriți, care au reușit în viață); mulți bărbați nu mai îndrăznesc să-și facă o familie din teama de a nu fi abandonati și apoi „executați” (există aici o discriminare pozitivă în favoarea femeilor; chiar în condiții de concubinaj, femeile au după o anumită perioadă de timp unele drepturi din partea bărbaților, dacă un cuplu se desface). Regulile sunt atât de dure, încât încălcarea lor te costă scump: bunăoară, dacă încalci regulile de circulație, nu numai că ți se dă amendă (mare) și puncte ca la noi, dar se umblă și la suma de asigurare obligatorie (pentru că reprezinți un potențial pericol); poți fi amendat dacă nu-ți tunzi la timp gazonul din ogradă, sau pentru că îți lași copiii nesupravegheați (copiii nu au voie să se joace sau să umble singuri pe stradă) ș. a. Am întâlnit la conferință un român care, pentru a urma un doctorat, a contractat un credit la bancă, de care nu mai putea scăpa, iar omul era atât de supărat încât înjura de mama focului Canada. Trebuie să ai un psihic robust atunci când te hotărăști să te stabilești aici, pentru că la început ești nevoit să faci față la situații extrem de dificile și delicate, până îți găsești cumva rostul. Pentru cei născuți în Canada este probabil ceva mai simplu, pentru că se obișnuiesc de mici cu acest stil de viață. În concluzie, cu toate necazurile de la noi, mă simt mult mai bine în România decât oriunde în lume. Am avut și eu oferte de a lucra în afara țării, dar nu le-am dat curs, întrucât dincolo de graniță îmi plac doar călătoriile, nu și o ședere îndelungată. Pentru mine - acasă - înseamnă țara și locul unde te naști. Chiar dacă lucrurile în România nu merg așa cum ne-am dori, cine știe, poate într-o bună zi se vor mai schimba și vom avea ”o țară ca afară” - cum sună un slogan, că odată cu intrarea în UE totul va fi cumva altfel decât în prezent!

Periplu scandinav

(2008)

Deși în ultimii zece ani am călătorit ceva mai mult prin lume, am luat contact cu noi locuri și oameni, am putut compara realitățile de la alții cu cele de la noi, nu mă puteam împăca cu gândul că nu pusesem încă piciorul pe pământ scandinav, să văd cu ochii mei cum arată peisajul și clima de acolo, cum trăiesc oamenii din nordul continentului nostru, despre care auzisem și citisem unele informații interesante. Faptul că în zona aceea semenii noștri sunt mai grijulii cu tot ce-i înconjoară, manifestă mult respect pentru natură și au un nivel de trai mai ridicat decât în majoritatea țărilor europene, poate fi pentru oricare dintre noi o provocare și un mare semn de întrebare, cum de reușesc ei acolo, iar aici - unde clima este mult mai generoasă, noi dăm greș?! Prilejul acesta s-a ivit în 2008 când, la începutul anului inginerul Teodor Poiată, un prieten de la Iași și partener la unele călătorii în Grecia, m-a informat că proiectează în luna iulie o excursie în Germania, Danemarca, Norvegia și Suedia. M-am bucurat mult să aflu că visul meu putea deveni realitate mai repede decât mi-aș fi imaginat.

Și iată-ne în 12 iulie 2008 când, împreună cu soția, ne-am alăturat unui grup de vreo 40 de persoane (majoritatea din Iași și Bacău) și pe la orele 6.00h ne-am urcat într-un autocar al firmei „Terra Nova” din Bacău și am pornit pe ruta Cheile Bicazului, Praid, Tg. Mureș, Cluj, Oradea, Borș spre primul popas - Budapesta, unde am și înnoptat în prima zi. Înainte de a ne caza am dat o raită cu autocarul prin frumoasa capitală a țării vecine, am văzut și admirat din apropiere și de la distanță (era spre sfârșitul zilei, se apropia seara), unele obiective ca: Piața „Milenium” (cu obeliscul din mijlocul ei, grupurile statuare și statuile unor voievozi și regi unguri), catedrala „Sf. Ștefan”, Parlamentul, Palatul regal, podurile de peste Dunăre (care leagă Buda de Pesta și în special celebrul Pod cu lanțuri - care era interzis traficului pentru că acolo se desfășurau unele acțiuni culturale specifice verii), Bastionul Pescarilor, castelul huniazilor (în miniatură), o catedrală în restaurare, rămășițele unui castru roman ș. a. Pe la orele 23.00h ne-am strâns de pe drumuri și am ajuns la hotelul „Horus” (care nu arăta rău, dar în unele camere își făceau de urât gândacii de bucătărie) unde aveam cazarea, după o zi lungă și obositoare (cei din Iași erau pe drum de 20 de ore). Aveam să constatăm curând că, nu doar noi eram obosiți, ci și autocarul ce ne-a transportat până aici, pe care îl ”supăra” cutia de vitreze. Eram îngrijorați de situație, ne gândeam că am pornit cu stângul și că pentru remedierea acestei defecțiuni vom fi obligați să rămânem încă o zi la Budapesta. Din fericire, excursia era organizată de o firmă de turism

serioasă, așa că patronul a trimis spre noi un alt autocar în timpul nopții și, cu o mică întârziere, a doua zi am pornit din nou la drum, următoarea cazare fiind la Nürenberg. De subliniat că, în ciuda faptului că grupul era eterogen (ca nivel de pregătire și vârstă, că cei mai mulți eram împreună pentru prima oară), nu ne-am confruntat cu probleme deosebite de „conviețuire” pe parcursul călătoriei, programul stabilit de ghid fiind respectat de către toți călătorii, evitându-se astfel discuțiile care pot tulbura atmosfera unei excursii.

Pentru că tot veni vorba de ghid, mă simt dator să precizez că am avut noroc în această călătorie, profesorul și jurnalistul Cornel Cepariu dovedindu-se un tip parcă făcut pentru meseria asta. Primisem unele informații despre periplul scandinav de la profesorul T. Gherasim (care îl parcursese cu un an în urmă, cu aceeași firmă), cum că traseul va fi unul deosebit și că ar fi de dorit să-l avem alături pe domnul Cepariu, un tip extraordinar. Ei bine, chiar așa a fost. Profesor de istorie fiind, dumnealui scormonise bine în trecutul țărilor și popoarelor vizitate și avea cunoștințe solide despre istoria, cultura și civilizația lor, iar calitatea de jurnalist (la AGERPRES) îi permitea să ne edifice și cu privire la prezentul și evoluția acestora în raport cu alte țări europene. Totodată, având darul vorbirii și al comunicării, a fost o plăcere să-l ascultăm și să ne însușim o serie de informații de care nu aveam cunoștință. Pe parcursul călătoriei a manifestat mult tact și diplomatie, s-a enervat destul de rar (iar atunci când i s-a întâmplat, a revenit rapid la tonul normal), ne-a dat senzația că avem libertate totală, dar de fapt avea totul sub control. Domnul Cepariu făcuse în mai multe rânduri acest traseu, îl cunoștea foarte bine și știa cum să organizeze timpul pentru a nu rata nici un obiectiv din programul călătoriei. Pe tot parcursul excursiei, a făcut paralele între ceea ce se întâmplă la alții și la noi nu, faptul că deși mulți dintre politicienii noștri văd cum muncesc și trăiesc alte popoare, nu se „molipsesc” deloc de aceste bune practici. M-a impresionat totodată atitudinea lui civică, realismul, sinceritatea și convingerile, dorința lui de a fi util țării și urbei în care trăiește, revolta în fața „nesimțirii” (atributul îi aparține!) celor ce diriguiesc la noi treburile țării. Fără îndoială că am întâlnit în domnul Cepariu un om special, un model probabil printre și pentru mulți alți ziariști. Am regretat că nu l-am cunoscut mai demult, pentru că în perioada cât am fost cancelar și rector la Bacău am fi putut realiza unele lucruri frumoase împreună.

În drumul spre Nürenberg ne-am oprit pentru cca trei ore la Viena. Nu mai trecusem prin capitala Austriei din octombrie 2007, când am însoțit echipa feminină de volei ”Știința Bacău” a universității, aflată la un turneu internațional, așa încât totul îmi era proaspăt în amintire. Am revăzut însă cu

plăcere unele obiective turistice, cum ar fi: Palatul regal Hofburg și grădinile lui, catedralele „Sf. Ștefan” și „Votiv”, Primăria, Parlamentul, Opera, piața în care se află statuia Mariei Tereza și unele muzee importante ale Vienei, Dunărea și unele canale ale ei în oraș, Parcul de distracții Prater ș. a. De data asta am trecut și printr-o zonă a Vienei pe care nu o văzusem în vizitele anterioare, pe care am admirat-o pentru numeroase construcții moderne, unele chiar impresionante, cum sunt: Casa Austria, clădirea TV, o serie de clădiri administrative ale UE ș. a. La ieșirea din Viena am revăzut din autocar Palatul Schönbrun și mai apoi Mănăstirea din Melk.

În dimineața celei de a treia zi am făcut o vizită prin orașul Nürnberg, care, în timpul celui de al doilea război mondial, a fost distrus în mare măsură, dar care a fost reconstruit în aceeași manieră (ce efort colosal!) și redat germanilor și lumii așa cum fusese înainte de dezastru. Aici, ca și în multe orașe din țările nordice vizitate, domină sau sunt frecvente edificiile din cărămidă roșie (uneori smălțuită), unele de mari dimensiuni (probabil că lipsa cutremurelor nu le pune în pericol), care îți procură un soi de liniște interioară, îți dau impresia că te afli într-o altă epocă, că faci o călătorie în timp. O altă caracteristică a majorității orașelor vizitate pe acest traseu a fost prezența canalelor cu apă în interiorul lor (cu apă sărată sau dulce), care le fac să semene cu Veneția. Deși nu am văzut încă Veneția cu ochii mei, unele sunt cred mult mai frumoase și mai pitorești decât acest oraș unic al lumii. Orașul Nürnberg a rămas în conștiința omenirii ca fiind cel în care a avut loc procesul nazismului. Am admirat aici stilul în care sunt construite clădirile, catedralele „Doamna noastră” și „Sf. Laurențiu” (despărțite de râul Pegnitz), Primăria, Fântâna „frumoasă” (care părea mai degrabă o biserică și nu o arteziană foarte originală), Reședința Împăratului (situată pe o colină de unde se deschidea o frumoasă panoramă a orașului) și clădirile din jurul ei, Casa Dürer (se pare că artistului i-a plăcut foarte mult orașul, în care a trăit și lucrat ani mulți) și un monument dedicat artistului (un iepure gigant, pitulat la nivelul străzii).

Următorul popas a fost în orașul Hanovra (oraș comercial vechi, cunoscut pentru târgurile anuale de aici), care a fost practic distrus de bombardamentele ultimului război mondial, dar care nu a mai fost reconstruit în același stil. Primăria a fost printre puținele clădiri care a rezistat războiului, iar machetele din interiorul ei ne-au ilustrat orașul așa cum arăta el înainte de război, imediat după război și cum e în prezent. De aici, ne-am îndreptat spre Hamburg, cel mai mare oraș port al Germaniei și al doilea port ca mărime din Europa, după Rotterdam (Olanda). Am ajuns spre seară în Hamburg și am vizitat zonalui centrală, primăria (tocmai avusese loc un turneu mondial de volei pe plajă în piața din fața ei), turnul de

televiziune, am admirat imagini cu râul Alster și canalele din oraș ale acestuia, estuarul Elbei și clădirile de pe maluri. Pentru cei interesați de „femei”, am înțeles că aici „Cartierul Roșu” este unul faimos! Un fapt demn de reținut ar fi acela că în orașul Hamburg a cunoscut consacrarea și a devenit celebru grupul Beatles.

În dimineața zilei următoare ne-am pornit spre Copenhaga. Ca și în zilele precedente, nu puteam rata unele obiective turistice de pe traseu. Un prim popas a fost în orașul Lübeck, oraș liniștit, care mi-a plăcut mult datorită arhitecturii lui vechi. Am pătruns în oraș prin poarta lui veche, devansată de parcul impozant din fața acestei porți monumentale. Este un oraș de care se leagă numele lui Thomas Mann, în care celebrul autor a scris romanul „*Familia Buddenbrook*”. Cărămidă roșie peste tot, străduțe uneori foarte înguste. Am vizitat și fotografiat bisericile „Sf. Mihai” și „Sf. Maria” (una protestantă, cealaltă catolică), primăria, diverse clădiri din zona centrală a orașului, aspecte din zona lui comercială.

Am părăsit Lübeckul și ne-am îndreptat apoi spre insula Fehmarn, legată de continent printr-un pod impresionant, cum aveam să văd multe altele în acest periplu scandinav. Insula Fehmarn se bucură de un interes aparte nu datorită unor obiective turistice (deși aici se poate petrece o frumoasă vacanță la Marea Nordului), ci este vizitată în special pentru magazinele ei de tot felul, unde se pot cumpăra diverse produse la prețuri relativ mici. Tocmai ne pregăteam să trecem într-o zonă cu prețuri mari pentru pungile noastre și de aceea ghidul ne-a sugerat să ne cumpărăm de aici produsele de care aveam nevoie în țările cu adevărat ”nordice”. A fost foarte plăcut pe insulă, mai ales că vremea era frumoasă, nici prea caldă nici prea rece, numai bună pentru o plajă (mi-aș fi dorit mult să mă răsfaț un pic la soare, dacă am fi rămas ceva mai mult timp aici). Dacă nu m-am bucurat de o plajă, am mers în schimb cu soția la un restaurant (asta și din cauza unor presiuni fiziologice), unde am comandat câte o salată specială, care s-a dovedit foarte bună (nu ne-am mai permis așa ceva după ce am părăsit Germania, din cauza prețurilor). Pe insulă se află și un mic orășel, în care se zice că poți cumpăra o căsuță cu o sumă ce pare o glumă - 1000 Euro. Păcat că e așa de departe de noi, mi-ar fi plăcut să am una pe aici! După cumpărături ne-am îndreptat către port, ne-am imbarcat pe un feribot al „Liniilor Scandinave”, care ne-a dus în portul Rødby, pe insula Lolland - în Danemarca.

Drumul spre Copenhaga ne-a scos în cale o câmpie întinsă, cultivată în special cu grâu, rapiță, orz și suprafețe mai mici de porumb și sfeclă de zahăr. Autostrăzile pe care ne-am deplasat erau la fel de bune ca și cele din parcursul nostru anterior, dar mai ”sărace” în indicatoare. Am întâlnit

frecvent pe traseu ferme de creștere a cailor (cum aveam să văd apoi și în Norvegia și Suedia) și m-am întrebat la ce îi folosesc oare localnicii (nu păreau să fie totuși cai de curse!). La Copenhaga am fost cazați timp de trei nopți într-un hotel foarte bun - „Lautruppark”, situat însă la mare distanță de centrul orașului (vreo 30 de km).

Contactul cu Danemarca m-a contrariat un pic. Trăiam cu impresia, nu-mi dau seama de unde și de ce, că Danemarca este o țară foarte dezvoltată, cu nivel de trai foarte ridicat, ceva de genul Germaniei. Aveam să constat însă că lucrurile nu stau deloc așa. Dacă am înțeles bine, salariul mediu al unui danez era de 1200-1500 de euro, or la prețurile de aici, mi s-a părut cam mic. M-a surprins (chiar neplăcut) faptul că doar în zona centrală a orașului era animație (probabil și datorită turiștilor), în timp ce dincolo de centru străzile erau aproape pustii. Mergând noaptea spre hotel am observat că iluminatul în case este foarte slab. Străzile orașului au corpurile de iluminat pe mijlocul lor, iar firele electrice sunt prinse nu de stâlpi aflați pe margine, ci de clădirile de pe stradă (aspect observat și în celelalte țări scandinave vizitate. Economie?!). Danezii, se pare, au alte priorități, pun preț pe alte aspecte ale vieții, decât europenii situați mai la sud. Pe șosele și străzi nu vezi limuzine scumpe ca la noi, ci mașini de mic litraj, modeste și puține, iar bicicleta este la mare cinste. Risipa de la noi, o țară totuși sărăcuță, nu o întâlnești aici. Un amănunt, nelipsit cred de importanță, a fost observația (valabilă la Copenhaga, Oslo și Stockholm) că indicatorul „intrare interzisă” nu este plat, ca în celelalte țări, ci ondulat, astfel încât să fie vizibil din mai multe unghiuri(!). Se spune că danezii au mult umor și că le place să petreacă și să călătorească (nu știu însă cât le permite punga la salariile și prețurile de la ei). Mi s-a părut că au un regim de viață cam auster. Într-o după amiază am mers la Njhaven, o zonă din oraș situată în vecinătatea unui canal cu apă, vizitată deopotrivă de turiști și localnici, unde se simt oamenii bine și liberi, discută și consumă multă bere (procurată de la magazinele sau restaurantele din jur). Ne-am așezat la masă într-un restaurant și am dorit să comandăm fiecare câte o halbă mare de bere, dar când am auzit ce preț avea (17 euro!), ne-a trecut instantaneu setea.

Danemarca s-a dezvoltat mult sub regele Christian al IV-lea. Majoritatea caselor, indiferent de dimensiunea lor, sunt din cărămidă și au acoperiș din tablă de culoare verde sau din țiglă de culoare maro închis. Nu am văzut „palate” la marginea orașelor, cum se întâmplă la noi, ci case mici, puțin costisitoare, care asigură strictul necesar. Am vizitat muzeul curiozităților și muzeul ”Andersen”, primăria, catedrala orașului, palatul regal, palatul de reprezentare (pentru oaspeți de seamă), palatul ”Rosenborg” (fostă reședință regală), zona orașului unde se află Mica sireună,

biserica din apropiere (impozantă prin arhitectura ei, cu niște vitralii superbe, în care am găsit explicații și în română!) și o arteziană extrem de originală - care reprezenta transpunerea în operă a unei legende (o mamă cu 4 copii, foarte săracă, care s-a adresat regelui s-o ajute să trăiască împreună cu copiii ei; regele i-ar fi spus că-i va dărui atâta teren cât va putea ea să lucreze într-o zi, fapt pentru care mama și-a transformat copiii în boi pentru a acoperi o suprafață cât mai mare), am admirat biserica cu turlă sub formă de spirală (care după terminarea ei nu a plăcut regelui, fapt pentru care arhitectul acesteia s-ar fi sinucis, aruncându-se de pe turlă, ceea ce a făcut ca în ea să nu aibă loc slujbe; acum era în refacere pentru a-i da o altă destinație), orașelul „Christiania” - unde hipiștii trăiesc nestingheriți și se auto-administrează, dar impresia ce ți-o dă vizita aici este una dezolantă).

În Copenhaga, ca și în celelalte capitale ce urma să le vizităm, sunt străzi pietonale, adesea înțesate de oameni (mulți turiști), pe care se găsesc tot felul de magazine și restaurante, iar numeroșii artiști ambulanti (inclusiv țigani de-ai noștri) dau reprezentații diverse (cântă la instrumente - uneori excelent, chiar și la „pahare”, se deghizează în fel de fel de personaje, iau rolul de statui etc). În toate țările nordice se folosește încă mult piatra cubică pe străzi și trotuare. În capitala daneză am făcut numeroase poze: Primăria (inclusiv în interior) și clădirile din jurul ei, parcul de distracții Tivoli, Palatul regal (unde locuiește Margareta, care nu era însă în palat, întrucât nu era arborat pe clădire steagul), muzee, fosta cameră de comerț, opera, diverse biserici și catedrale, palatul de reprezentare (destinat oaspeților), aspecte de pe străzi și canalele din oraș, diverse fântâni arteziene, gara feroviară și cea maritimă, mica sirenă și obeliscul din apropiere, palatul Rosenberg, statuia lui David, a lui Andersen și a regelui Friderich al IX-lea, case din zona hotelului, așa-zisul ”buric” al orașului (pe care am pus degetul), chiar și capace ale canalelor de scurgere a dejecțiilor (care mi s-au părut interesante) ș. a.

După două zile și trei nopți petrecute la Copenhaga, am părăsit Danemarca, cu destinația Oslo. Urma să ne imbarcăm pe un feribot la Helsingør, așa încât am vizitat castelul lui Hamlet, de care se leagă piesa marelui Will, cu sumedenie de tunuri în jur, așezat într-un pitoresc aparte, la marginea mării, cu multe flori și peluze foarte bine întreținute. Am făcut câteva fotografii la castel, dar și de pe feribotul care ne-a transportat de la Helsingør la Helsingborg (în Suedia). În drumul către Oslo am intrat în orașul Göteborg, al doilea ca mărime din Suedia, un oraș modern, frumos, care nu seamănă cu orașele nordice ale Europei, ci mai degrabă cu cele sudice de pe continent. Din fuga autocarului am privit și admirat în oraș unele parcuri, clădiri și monumente, stadioane (inclusiv „Ulevi”), turnul TV

și ne-am oprit pentru cca o oră în zona lui centrală, pentru a ne face o idee asupra centrului acestui oraș și a portului. Mi s-a părut că viața în Göteborg semăna cu cea de pe la noi, în sensul că străzile erau mult mai animate, nicidecum ca în Copenhaga. Am fost impresionat de arhitectura unor clădiri, cum ar fi cea a Operei și a Administrației portului. Am făcut fotografii ale străzilor și clădirilor din zona centrală a orașului, ale canalelor cu apă ce traversează orașul, a unor coșuri de fabrici care au fost „coafate” astfel încât să fie mai agreabile ochiului, a peluzei dintre port și operă, arzezienelor etc. În acest periplu, m-a frapat ceva ce la noi încă nu am văzut - coborârea statuilor la nivelul solului, faptul că respectul pentru spațiile verzi din oraș este altfel perceput, cum am menționat anterior.

Pe drumul spre Oslo, am avut uneori senzația că plonjez în nori. În Scandinavia terenul este altfel decât în Danemarca, mai înalt și stâncos (platoul caledonian, munți mai vechi decât cei hercinici de la noi din Dobrogea), cerul pare mult mai aproape de pământ, iar uneori ai impresia că norii coboară sub linia orizontului. Am încercat să surprind și în fotografiile acest fenomen ciudat. Deși terenul pare plat, pădurile sunt la ele acasă și sunt constituite din conifere și foioase (singure sau în amestec; cu mult mestecăcn). Atât în Norvegia cât și în Suedia am observat că pădurile sunt curate, că nu au în interior copaci căzuți (probabil sunt mult mai ușor de întreținut pe aceste terenuri neaccidentate), că oamenii acestor locuri au multă grijă pentru viitoarele generații înlocuind imediat pădurile tăiate cu plantații tinere. Mi-am închipuit, văzând cum arată unele păduri din Canada, că și aici copacii sunt de dimensiuni mai mici decât pe la noi. Ei bine, nu-i așa! Chiar am fost impresionat de mărimea unor arbori în parcurile din Oslo și Stockholm. Pe traseele din aceste țări am observat încă un fapt interesant: pe lângă rețelele electrice de înaltă tensiune dispuse pe stâlpi metalici (ca pe la noi), există și rețele instalate pe stâlpi înalți din lemn (care au forma literei pi).

În drumul spre Oslo am observat că până la cca 50 de km înainte de Göteborg erau zone deschise și întinse (câmpii printre păduri) cultivate cu cereale, rapiță, sfeclă de zahăr ș. a., care treptat au făcut loc pajștilor și culturilor furajere. Pe acest traseu, ca și pe cel spre Stockholm, am trecut prin numeroase tuneluri, unele de mari lungimi, foarte bine luminate. Văzând cu ochii tăi ce fac alții, cum pot ei avea atâtea autostrăzi, poduri și tuneluri, nu poți să nu te revolți, când știi că în țara ta doar construirea unui pod durează ani de zile. Cum să faci turism într-o țară fără șosele și hoteluri bune și servicii adecvate, chiar dacă ai ce arăta altora, ai cu ce să te mândrești?! La granița dintre Suedia și Norvegia am oprit și admirat fiordul Svinesund, iar podurile de traversare erau extrem de impozante. Trecând în

Norvegia, am întâlnit din nou suprafețe plate destul de întinse, cultivate cu cereale și plante furajere.

Interesantă senzație am trăit când ne-am apropiat de Oslo: mi s-a părut că nu intru într-o capitală de țară, ci mai degrabă într-un oraș stațiune. Situat într-o zonă colinară, Oslo privit de sus are aspectul unei stațiuni montane de mari dimensiuni, cu vegetație abundentă și acoperișuri roșii care apar semeț sau discret printre arbori. Ajungând în zona centrală a capitalei, am observat că doar aici sunt câteva clădiri mai înalte, în rest ele având maxim 3-4 niveluri. Este un oraș cu cca 500-600 mii de locuitori. Norocul ne-a surâs la Oslo, fiind cazați la hotelul „Carlton”, situat în apropierea centrului orașului, unde am ajuns în jurul orelor 20.00h. Ne aflam pe continent mult mai la nord și în consecință simțeam, admiram și ne bucuram de privilegiul de a beneficia de miracolul nopților încă aproape albe. La miezul „noptii” era în jurul nostru o lumină suavă, iar pe la 3.00h dimineața se făcea din nou lumină. Mi-a plăcut mult ziua asta mult mai lungă ca acasă, în care ai timp berechet pentru orice îți propui, dar nu m-am putut stăpâni să nu mă gândesc și la reversul ei, în sezonul rece, când noaptea este atât de lungă încât pare să nu se mai sfârșească! Aduug faptul că, deși am nimerit o vreme foarte frumoasă în această parte de lume, era însă mult mai rece ca pe la noi, aspect cu care ne-am acomodat relativ rapid. Îmi imaginam astfel că, în aceste condiții, în toii zilei puteai face plajă cât dorești fără să te sufoci, riscul probabil fiind doar cel de a te „prăji”.

Și la Oslo era ceva animație doar în zona centrală a orașului, pe străzile lăturalnice întâlnind doar ici și colo oameni. Ajungând destul de devreme la hotel, nu m-am putut stăpâni să nu dau o raită până în centrul orașului, care era destul de aproape. În drumul meu mi-am luat unele repere, ca să nu am surprize la întoarcerea la hotel. Pe traseul urmat am făcut o serie de fotografii ale unor edificii întâlnite în cale: primăria și piața din fața ei, Centrul Nobel pentru pace, Universitatea tehnică, unele clădiri mai impozante din zonă. În cele din urmă am ajuns încet, dar sigur, unde îmi propusesem, în piața Aker Brigge Huss. Afară era destul de rece și fiind cam subțire îmbrăcat, a trebuit să fac ceva mișcare pe faleza ce mărginește fiordul Oslo, ca să mă încălzesc. Erau destui cei ce se plimbau sau gustau câte ceva la cafenelele din zonă. Aud la un moment dat muzică rock și mă apropii de locul cu pricina. Nu mică mi-a fost mirarea să văd că, în plină stradă, într-o zonă ceva mai largă a falezei, dansau frenetic oameni de toate vârstele, fiecare pereche în felul ei, iar unii dintre dansatori se vedeau pentru prima dată, ceea ce-i unea pe oamenii aceștia fiind plăcerea de a dansa. În jur se adunaseră mulți spectatori ca mine, care admirau cuplurile de dansatori. Mi s-a părut extraordinar! Peste câteva zile aveam să revăd ceva asemănător la

Malmö (în Suedia), unde un grup de tineri aflați pe marginea unui canal al orașului învățau să danseze salsa. La noi, doar pe litoral și la spectacolele muzicale sub cer deschis, poți întâlni ceva în genul ăsta. Interesant mi s-a părut că, la orele 22.00h, dansul s-a încheiat și toți dansatorii și zecile de „gură cască” de ocazie (printre care mă aflam și eu împreună cu șoferii autocarului) s-au împrăștiat care, încotro.

A doua zi (18 iulie) am pornit cu autocarul spre una dintre cele mai mari trambuline ale nordului - Holmenkollen. Locul de plecare pentru schiori era situat la cca 100 de metri deasupra solului, iar cel de aterizare se termina într-un lac (care iarna e înghețat), în jurul lacului fiind dispuse tribunele pentru spectatori. Din zona aceea înaltă, de la capătul de sus a trambulinei, poți observa cum este așezat orașul Oslo, unele detalii ale împrejurimilor, imagini superbe reținute și de aparatul foto. La baza trambulinei se află muzeul schi-ului, pe care vizitându-l poți să-ți faci o idee despre istoria acestui sport și ca mijloc de locomoție folosit probabil de când omul pe aceste locuri, costumele (portul) specifice zonei, unele animale care populează această parte de lume ș. a. În apropierea trambulinei se află un hotel destinat sportivilor (Hotel Sport Rica), foarte mare și cochet, din lemn, cu anumite simboluri la acoperiș și cu interioare foarte îmbietoare. Au fost aici multe imagini de immortalizat: trambulina din diverse poziții, aspecte din oraș privite de sus și din muzeu, statuile lui Nansen și Olav al V-lea pe ski, hotelul sportiv, statuia lui Troll din fața muzeului (personaj legendar, foarte nostim ca înfățișare și foarte îndrăgit, care trăiește în păduri și care aduce - după caz, fie bine fie rău).

Ne-am despărțit de trambulina Holmenkollen și am poposit în fața parcului „Gustav Vigeland”, obiectivul care m-a impresionat cel mai mult în toată excursia nordică. Nu am mai văzut ceva atât de mareț decât poate templul lui Buddha de la Bangkok și poate zidul chinezesc, pe care nu l-am vizitat încă. Ți se taie răsuflarea chiar de la intrarea în parcul Vigeland, observând perspectiva care se deschide ochiului, aranjamentele florale, copacii falnici, o arteziană superbă și pe fundal (pe un promontoriu) un obelisc înconjurat de grupuri statuare. Risipă de imaginație și un efort aproape dumnezeiesc de a „zugrăvi” viața omului în toate fazele și ipostazele ei prin statui și grupuri statuare extrem de expresive, de grăitoare (copilăria, adolescența, iubirea, familia, legătura dintre generații, relațiile dintre tineri, dintre aceștia și adulți, dintre copii și bunici, bătrânețea ș. a.). Obeliscul de care pomeneam anterior mi s-a părut a simboliza geneza, semănând cu un penis pe care sunt sculptate figuri umane îngemănate, legate prin fire văzute și nevăzute între ele. Piesa de „rezistență” din tot ansamblul statuar al parcului Vigeland o reprezintă se pare „plângăciosul” (figura nostimă a unui

copil surprins plângând). Când ajungi în acest parc, ai nevoie cred să petreci măcar o zi ca să privești pe îndelete fiecare statuie și să-i înțelegi menirea, semnificația, să-ți imaginezi ce a vrut autorul să simbolizeze prin ea. Am făcut multe fotografii în acest parc, pentru că mi s-a părut că merita.

În ziua următoare unii colegi din grupul nostru doreau să facă o excursie într-o zonă foarte pitorească a Norvegiei, unde se află cel mai mare fiord (Sognefjord, dacă am înțeles eu bine), și pentru că trebuiau cumpărate bilete de tren, am însoțit ghidul la gară pentru a le procura. Pe traseu am întâlnit și fotografiat alte obiective din parcurs: filarmonica (în fața căreia tronau două grupuri statuare interesante), opera, universitatea, parlamentul, palatul regal (de la distanță) ș. a. În după amiaza aceea am mers cu autocarul pe insula muzeelor și am vizitat muzeul „Fram”, „Kon Tiki” și muzeul Vikingilor. La muzeul Fram este expus vasul folosit pentru cucerirea polului sud, vas pe care l-am vizitat în toate ungherele lui, inclusiv obiectele aflate pe el și fotografii cu cei doi mari navigatori - Amundsen și Nansen. La muzeul Kon-Tiki sunt expuse cele două ambarcațiuni Ra construite de Tom Hajerdal, cu Ra I realizând expediția Kon-Tiki, în care a navigat cca 7000 km, din America de Sud până în Arhipelagul Tuamoto - din Polinezia franceză. La muzeul vikingilor am admirat două nave foarte bine conservate (datorită uleiului cu care fuseseră tratate), având lungimea de cca 20 m și lățimea de cca 5 m, mijloace de transport (din lemn) din acea perioadă (un car și o sanie etc). Se spune că aceste nave erau folosite ca locuri de veci pentru regii vikingi, îngropați odată cu ele și lucrurile de care aveau nevoie pe lumea cealaltă. Am făcut fotografii din interiorul acestor muzee și a unor obiective din jurul lor, inclusiv a unor nave aflate în fiord.

În ultima zi de ședere la Oslo (19 iulie) cei care nu am mers în excursia programată și am rămas în oraș, am vizitat dimineața zona portului, ne-am plimbat prin Aker Brigge Hus, am vizitat Primăria și am fotografiat sala unde se decernează premiul Nobel pentru pace. La prânz ne-am deplasat în zona palatului regal și am asistat la schimbarea gărzii, care mi s-a părut o ceremonie relativ modestă. Am urcat apoi în cetatea veche a orașului - Aker Huis, dar nu am putut vizita muzeul de aici, fiind închis. După amiază am făcut o croazieră de vreo trei ore cu o navă (pe care încăpeau cca 100 de pasageri) pe fiordul Oslo și am făcut de pe puntea vasului o serie de fotografii cu imagini de pe malurile acestui fiord. Pe vas am fost tratați cu o cantitate îndestulătoare de creveți, pâine, unt și lămâi, iar ghidul (care a rămas cu noi) ne-a explicat cum se desfac și cum se pregătește un sandviș cu creveți. La prima vedere, am fost sigur că nu o să mănânc așa ceva, dar când mi-am făcut curaj și am gustat un astfel de sandviș, mi s-a părut delicios. Cum știam că berea e foarte scumpă pe aici, mi-am luat ”preventiv” pe vas o sticlă cu

2,5l de vin (adus din țară). Mergea de minune după creveți! Din păcate, eram strict supravegheați de membrii echipajului vasului să bem bere servită de ei și nu care cumva să consumăm băuturi aduse de noi pe vas. Pentru a-i duce în eroare, câțiva dintre noi au cumpărat câteva pahare de bere, pe care după "golire" le-am folosit pentru a ne trata cu vin. Numai că, unul dintre marinari s-a prins că de fapt în paharele noastre nu mai era bere ci vin, dar era prea târziu, pentru că noi tocmai terminasem de consumat vinul. A venit foarte furios în apropierea mea și mi-a controlat rucsacul, apoi o geantă a unei doamne din grup, devenind și mai furios că nu a găsit nimic (îndepărtasem între timp și petul în care fusese vinul). Văzând furia și gestul necontrolat al marinarului, ghidul nostru s-a enervat la rândul-i, a mers la căpitan și l-a reclamat, căpitanul fiind nevoit să-și ceară scuze pentru comportarea subalternului său. (Palpitant și interesant, nu?! Deși eram cu "musca pe căciulă", ne-am distrat de minune). Chiar dacă pe parcursul croazierei ne-a plouat în anumite momente, a fost totuși o excursie plăcută și foarte reușită! l-am pregătit și soției două sandvișuri din acelea pentru a i le oferi la sosirea din excursia la fiordul Sognefjord, care avusese un preț foarte pipărat, dar fusese (mi-a zis ea) extrem de incitantă, de-a dreptul palpitantă, încât unii au regretat că s-au încumetat s-o întreprindă, gândindu-se că le putea fi fatală! Din păcate, surpriza mea cu creveții pregătiți soției, s-a dovedit neinspirată, dătătoare mai degrabă de senzații neplăcute la stomac.

În dimineața zilei de 20 iulie am părăsit Oslo și după un parcurs (via Orebro) de vreo 550 km am ajuns după amiază (pe la 16,40h) la Stockholm. A fost cea mai urâtă zi din toată călătoria noastră, în care a plouat la greu, dar nu ne-a deranjat prea mult, întrucât am petrecut-o pe drum în autocar. Păduri nesfârșite (de pin, molid, mesteacăn, arțar ș. a.) care cresc pe un strat foarte subțire de sol (cu arbori de înălțimi impresionante; cum de reușesc oare performanța asta, când aici sezonul de vegetație este cu mult mai redus ca la noi?!), stânci și bolovani de mărimi diverse prin păduri, șosele tăiate în blocurile din piatră - care le străjuiesc, numeroase lacuri glaciare etc. Tot ce văd mă fac să-mi imaginez cum arată iarna pe aici, trebuie să fie un peisaj ca de basm. Am descins direct în zona centrală a orașului și am luat un prim contact cu ceea ce oferă capitala Suediei. Orașul a fost fondat pe la 1250, are cca 800 de mii de locuitori, este așezat în principal pe 13 insule, dar în jurul lui numărul de insule se cifrează la vreo 34 de mii. Chiar vizavi de primărie (care este cea mai înaltă clădire a orașului și nici o altă construcție nouă nu o poate depăși ca înălțime) am întâlnit o insuliță pe care nu a încăput decât o clădire(!). Stockholm este un oraș modern, frumos, în care nu mai domină clădirile din cărămidă roșie, este împânzit de numeroase canale (cu apă dulce și sărată), de zeci (poate sute) de poduri de diverse dimensiuni (care

leagă insulele între ele) și cred că își merită titlul de „Veneția” Nordului. Ca mijloace de transport în comun sunt folosite: tramvaiul și metroul. Am înțeles că stațiile de metrou sunt mari și frumoase (nu am reușit să văd decât una), au magazine și servicii diverse și de aceea sunt frecventate intens de locuitori, mai ales pe timpul iernii (când nopțile par nesfârșite).

Primăria (construcție uriașă din cărămidă) este situată pe insula Kungsholmen, la marginea golfului Riddarfjärden și are pe turla ei ca simbol trei coroane (fiecare din ele reprezentând, se spune, câte una din țările aflate cândva împreună - Danemarca, Norvegia și Suedia). Pe una din laturile primăriei se află o statuie sub forma unui sarcofag, poleită în aur, care îl reprezintă pe întemeietorul orașului. Impresionante mi s-au părut turlile catedralei orașului (aflată de cealaltă parte a fiordului), realizate din fier forjat, iar din fața acestei catedrale se deschide o perspectivă generoasă atât asupra fiordului, cât și asupra orașului situat de cealaltă parte a lui. În drumul către catedrală am admirat clădirile palatului regal, parlamentului, operei, academiei (unde se acordă premiul Nobel pentru literatură, celelalte Nobel-uri fiind acordate în salonul albastru al Primăriei - care de fapt este din cărămidă și de culoarea ei) ș. a., aflate pe insula Gamla Stan. Am parcurs în grabă și strada pietonală de pe Gamla Stan, care trece atât prin orașul vechi, cât și prin cel nou (și am ajuns până la turnul de cristal), stradă pe care, în cele două zile și jumătate de ședere la Stockholm, am întâlnit numeroși tineri și mai puțin tineri care câștigau câțiva bănuți cântând (solo voce, sau la diverse instrumente tradiționale sau improvizate), făcând pe artiștii etc (am înțeles că fiecare din acești „artiști” are un interval anume din zi alocat pentru reprezentația lui; nu am aflat însă cine îi programează). Strada aceasta este destul de plină și la ore mai târzii din seară, fiind frecventată de turiști și localnici datorită magazinelor de tot felul și probabil și faptului că este destinată doar pietonilor.

În prima după amiază petrecută aici, aruncându-ne ochii spre cer, am observat la un moment dat nu mai puțin de 6 baloane de mari dimensiuni, divers colorate, care transportau turiști ce priveau orașul de sus (se vedea din când în când chiar și cum arde flacăra din nacelă). Ceremonia schimbării gărzii la Palatul regal, de la orele 12, este una specială, transformată într-un mic spectacol, fapt ce atrage un număr mare de turiști. Pe lângă soldații din gardă, care dau onorul și schimbă garda anterioară, în curtea palatului apare un grup masiv de călăreți (soldați îmbrăcați în uniforme albastre cu fireturi galbene și cu coifuri aurii pe cap), care călăresc niște cai superbi. Dintre aceștia, unii sunt trompeți (cei mai mulți), alții sunt toboșari și la comandă fac o serie de mișcări în perimetrul ocupat și interpretează cântece specifice,

iar după aproape o oră de spectacol părăsesc piața, în zonă rămânând doar soldații pedestri, din corpul de gardă.

La Stockholm am vizitat mai multe obiective. Unul dintre ele a fost chiar primăria orașului, care nu m-a impresionat cine știe ce, la asta contribuind probabil faptul că vizitarea ei se făcea cu programare, era contracost, iar ceea ce ne-a oferit vederii nu merita efortul. Nici măcar salonul de mari dimensiuni destinat ceremoniilor speciale, în mozaic aurit, la care participă uneori și familia regală, nu mi s-a părut unul rafinat și de un bun gust deosebit, ci mai degrabă un kitsch. M-a impresionat mai mult, mai ales prin dimensiuni, sala de sport din oraș, o construcție specială, de forma unui glob uriaș, în care încap cca opt mii de spectatori. Am vizitat apoi palatul regal de vară - Drottningholm, situat undeva la marginea orașului, la care se poate ajunge și pe uscat și pe apă. Construit la inițiativa regelui Gustav al III-lea (rege școlit în Franța), acest palat și parcul din jurul lui s-au vrut să semene cumva cu reședința de la Versailles a regilor Franței (a înființat aici și un teatru, după modelul francez). Aș zice că i-a reușit și nu prea regelui suedez. Parcul din spatele palatului ocupă o suprafață importantă, este destul de frumos, cu peluze mari cu iarbă, arteziene de tot felul, garduri vii de mari dimensiuni, arbuști cu coroane fasonate divers, arbori seculari, dar prea puține flori. Iar unde nu sunt flori, orice efort faci pentru a le compensa lipsa, pare inutil (în capitala Suediei am văzut foarte puține flori pe străzi, în parcuri și la balcoanele clădirilor!). Vizitarea palatului în interior nu mi-a produs o impresie grozavă, nu adăpostea valori deosebite, iar ușile, geamurile, pardoselile și pereții încăperilor erau departe de a fi „regale”. Pe marginea lacului (canalului) din fața palatului se afla o familie de lebede (cu doi pui). Am încercat să port un „dialog” cu lebăda mamă, care m-a certat în felul ei, pentru a nu mă apropia de puii ei. Văzând insistența noastră, lebăda mamă și-a luat puii de pe mal și a intrat cu ei în apă, iar după o perioadă de ezitare i-a urmat și „șeful” (care părea a nu se prea sinchisi de ceea ce se întâmplă prin preajmă).

Printre muzeele vizitate în Stockholm s-au numărat „Vassa” și „Skansen”. În apropierea acestora se află Muzeul de Biologie și Muzeul Nordului. Muzeul „Vassa” expune o navă de prin 1628, de dimensiuni relativ mari pentru acele vremuri, cu ornamente exterioare deosebite, la care nu se respectase întocmai proiectul de construcție a ei. În plus, la prima ei deplasare, a fost supraîncărcată cu diverse materiale, tunuri, oameni ș. a., fapt ce a făcut ca după părăsirea portului să se scufunde după numai câteva sute de metri de parcurs. Nimeni de pe vas nu a supraviețuit acelei catastrofe. Prin 1959, s-a reușit recuperarea acestui vas de pe fundul

fiordului, fiind apoi expus în acest muzeu, împreună cu toate obiectele găsite pe el.

Muzeul „Skansen” este de fapt Muzeul Satului, format din case tradiționale specifice Suediei, în care se expun diverse obiecte și unelte casnice sau agricole și este ilustrat modul de viață al oamenilor din aceste locuri. În unele din case se aflau femei tinere care lucrau, dereticău, pregăteau hrană tradițională, dădeau explicații asupra a ceea ce exista în încăperi. Am intrat aici și în două iglu-uri. Multe obiecte și unelte din casele prezente aici semănau frapant cu cele folosite pe vremuri pe la noi, care pot fi întâlnite prin muzeele de etnografie din România. De altfel, modul cum sunt construite aceste case vechi din lemn, cum sunt asamblate bârnelor - care seamănă izbitor cu cele de pe la noi din Maramureș, i-au făcut pe unii specialiști să considere că vikingii ar fi pătruns cu corăbiile lor până pe meleagurile noastre, influențând unele îndeletniciri ale populațiilor din zona Maramureșului. Muzeul este un adevărat parc, în care foarte mulți oameni vin să se odihnească, să privească, să se distreze, să asiste la spectacolele ce se organizează pe scena din incintă, să admire casele și obiceiurile vechi, chiar și animalele aflate în unele ȧarcuri etc. Am văzut aici prima dată elani și reni în carne și oase, am admirat o familie de mistreți cu mulți „copii” vărğați și jucăuși, niște gâște sălbatice de dimensiuni mai mici decât cele domestice, foci, papagali ș. a.

În dimineața zilei de 23 iulie am părăsit Stockholm-ul cu destinația Malmö. În drumul nostru am întâlnit o zonă (în jurul localității Linköping) în care se fabrică avioane (fapt ilustrat și de machetele mari de avioane expuse pe stâlpi înalți de-a lungul șoselei), am observat că pădurea lasă loc tot mai mult terenurilor agricole (pe care sunt cultivate cam aceleași plante, amintite anterior). La un moment dat am admirat pe partea dreaptă a șoselei lacul Vättern, un lac de mari dimensiuni, cu apă foarte curată (pe care se află și o insulă relativ întinsă, locuită), care ne-a însoțit până la Jönköping, oraș situat la capătul de sud (sau vest) a acestuia. A fost o zonă ceva mai înaltă și mult mai pitorească decât cele traversate anterior. Jönköping este un oraș micuț, dar cochet și liniștit, care avea linie ferată, dar și un mic port pe malul lacului Vättern. Ne-am plimbat pe strada lui pietonală și ne-am convins încă odată ce mari sunt prețurile, văzând la un chioșc unde se vindeau fructe, cum clienții își cumpărau doar câte un fruct, două - dacă erau mai mari (banane, mere, struguri) sau în jur de 10 - dacă erau mai mici (cireșe, căpșuni). Tot aici am observat că unele locuri de parcare a bicicletelor aveau și copertine de protecție a acestora. Am făcut fotografiile și în Jönköping, printre care și un grup statuar din lemn, original și ciudat în același timp.

Am părăsit orașul Linköping și am pornit spre Malmö, unde am mers mai întâi la cazare (Hotel „Formula 1”, care nu avea nimic în comun cu automobilismul, în schimb oferea cel mai prost confort - dușurile și toaletele fiind situate pe hol; recepționarul era un român plecat demult din țară, care nu mi s-a părut deloc încântat să primească un grup de compatrioți de-ai săi). Am mers apoi în oraș, unul muncitoresc, în care cărămida a făcut în general loc betonului și sticlei și în care clădirile seamănă mai mult cu cele de peste Marea Baltică. Punctul de atracție al orașului e reprezentat de turnul administrației portuare, care este cea mai înaltă clădire din Scandinavia, cu o arhitectură foarte interesantă. Din zona turnului am văzut în zare și podul de mari dimensiuni (care se continuă cu un tunel) ce leagă Danemarca de Suedia. Nici aici nu lipsesc din oraș canalele cu apă, dar spre deosebire de Stockholm, florile se „simt” mai acasă și sunt prezente mai ales în jardiniere de forme speciale, plasate pe străzi, pe stâlpi sau în piețe. Comparativ cu capitala, aici bicicletele au o frecvență sporită.

A doua zi (24 iulie) am părăsit Malmö și am plecat cu autocarul spre Trelleborg de unde urma să luăm feribotul care să ne transporte în Germania (pe insula Rügen, la Sassnitz). Drumul cu feribotul a durat aproape patru ore și a fost extrem de plăcut, pentru că vremea era foarte frumoasă. Am admirat de la oarecare distanță muntele „de cretă”, prin apropierea căruia am trecut. Pe la orele 18.30h am ajuns la Berlin și am fost cazați la un hotel Etap. După cazare am ieșit în oraș și am vizitat Potsdamer Platz, zonă în care sunt multe clădiri interesante ca dimensiuni, formă și arhitectură. Am admirat în special complexul de clădiri ce constituie Centrul „Sony” (aici firma Sony a concesionat, pentru 50 de ani, un teren pe care a construit aceste clădiri în care se află sedii de firme, birouri, magazine, cinema ș. a.). În această zonă am întâlnit pe trotuar porțiuni mari din fostul zid al Berlinului (construit în 1961 pentru a separa Berlinul de Est de cel de Vest), folosite acum ca suport pentru diverse afișe. Seara am admirat luminile din cadrul Centrului „Sony”, stând la o masă a restaurantului de aici și sorbind o halbă de bere (care costa nu puțin - 5 euro, dar oricum nu 17 euro ca la Copenhaga).

În ziua următoare (25 iulie) ne-am deplasat cu autocarul la Potsdam (la vreo 60 de km distanță de Berlin) pentru a vizita două palate celebre: „Cecilienhoff” și „Sanssouci” („fără griji”). Palatul de la Cecilienhoff se află într-un parc întins, cu arbori falnici, peluze mari cu iarbă și un lac în apropierea lui, loc parcă anume făcut pentru a petrece în liniște și într-un cadru extrem de pitoresc momente de relaxare. El rămâne în conștiința omenirii ca fiind locul unde s-au purtat tratative (de către miniștrii de externe ai URSS, SUA și Angliei în primăvara lui 1945) și apoi s-a semnat (în iulie 1945, de către Stalin, Churchill și Truman) tratatul care a consfințit

încheierea celui de al doilea război mondial. Se spune că de fapt aici s-ar fi hotărât atunci soarta și teritoriul viitorului stat Israel (înființat în 1948), pentru că împărțirea Europei și sferelor de influență fusese deja hotărâtă la întâlnirea de la Yalta. Am făcut astfel o legătură în timp între cele două locuri și momente celebre din istoria omenirii – Yalta, palatul în care s-au întâlnit Stalin, Roosevelt și Churchill în 1943 (pe care l-am vizitat în 2003, împreună cu prietenul meu Mihai Bodrug) și Cecillienhoff, în care s-a semnat în 1945 armistițiul (palat pe care îl vizitez în 2008). Acesta din urmă, care nu pare tocmai un palat impozant, ci mai degrabă o clădire de mari dimensiuni, are două mici grădini în preajma lui, dintre care una cu multe flori și arbuști ornamentali - a căror coroană este fasonată în forme estetice deosebite, iar cealaltă păstrează și acum (la mai bine de 50 de ani, chiar și după căderea zidului Berlinului) o stea roșie realizată din flori (omagiul adus trupelor sovietice). M-am întrebat retoric, or fi făcut oare și rușii la ei un gest asemănător nemților!?

Palatul de la Sanssouci, așezat pe un teren mai înalt, mi s-a părut cam nepotrivit ca înălțime pentru măreția și frumusețea parcului ce se întinde împrejurul lui. Ba chiar, am găsit mai impozante și potrivite cu acest cadru din jur, două chioșcuri din fier forjat cu porțiuni aurite - aflate pe laturile palatului, precum și ansamblul de coloane și porticuri aflate în fața acestui palat. Pe coasta care începe de la palat, terenul coboară în terase și pe fiecare terasă sunt cultivați smochini (în niște incinte ingenios concepute) și viță de vie. În parc sunt o serie de statui și arteziene, peluze cu flori sau cu gazon, arbori de foarte mari dimensiuni, care impresionează plăcut ochiul. Aici am întâlnit foarte multă lume, parcul fiind un loc în care îți poți găsi liniștea și bucuria de a trăi și respira. În parc, la oarecare distanță de palat, se află ceainăria chinezească, o bijuterie de construcție, bogat ornamentată cu sculpturi și poleită în aur, care strălucește fermecător sub razele soarelui. Și cum soarele zâmbea cu toată forța lui, impresia generală a fost și mai vie. Timpul nu ne-a permis să vizităm oranjeria și palatul regal, aflate în același parc. Am plecat de la cele două palate încântat de ce am văzut, în special pentru parcurile și grădinile din jurul lor.

Am revenit la Berlin unde, unii din grupul nostru au vizitat muzeul Pergamon (pe care îl văzusem în 1974), iar eu mi-am propus să trag o raită pe Unter der Linden, pentru a revedea și poza o serie de clădiri rămase în picioare în timpul celui de al doilea război mondial (Opera, Catedrala, Muzeul Pergamon și parcul din fața lui, Turnul TV, Reishtag-ul, Universitatea Humboldt, poarta Brandenburg ș. a.). Am constatat că, după aproape două decenii, Berlinul de Est este încă un mare șantier. Dacă în 1974 blocurile de locuit arătau ca pe la noi, acum (cum consemnam la început)

fuseseră anvelopate cu materiale speciale pentru a le da un aspect mai plăcut sau au fost îmbrăcate în sticlă. După amiază am urcat pe clădirea Parlamentului (Reishtag), pe care s-a construit un fel de cupolă din sticlă, în interiorul căreia s-au amenajat serpentine pe care se urcă până la o platformă de pe care se poate admira orașul de jur-împrejur. A fost un fel de rămas bun de la un oraș ale cărui „răni” provocate de ultimul război mondial încă nu au fost cu totul închise. Am fost apoi invitați de către ghid să facem cumpărăturile dorite, pentru că a doua zi urma să parcurgem un drum lung, până la Budapesta.

Pe traseul spre capitala Ungariei am făcut, pentru vreo 3 ore, un popas la Dresda. Văzusem acest oraș în 1990, în drumul spre Amsterdam, unde am participat la un Congres de culturi „in vitro”. Nu mică mi-a fost mirarea să constat că, multe din „rănilor” văzute atunci și păstrate pentru posteritate ca o mărturie a ceea ce au însemnat ororile unui război pustiitor, au fost înlăturate după 1991. Dresda este capitala landului Saxonia, oraș care a căpătat o dezvoltare impetuoasă sub Augustus cel Puternic. Este o parte a Germaniei unde se vorbește cea mai literară limbă germană, probabil și pentru că în apropiere (la Weimar) au trăit și creat doi mari titani ai literaturii universale - Goethe și Schiller. M-a impresionat plăcut Dresda, care păstrează încă multe clădiri monumentale sau refăcute (așa cum erau ele înainte de război) după reunificarea Germaniei. Un exemplu foarte grăitor în acest sens îl reprezintă catedrala orașului (Biserica „frumoasă”), la care se observă clar ce a mai rămas în picioare după război și ce a fost refăcut după 1991. Un impact deosebit asupra noastră l-a avut numărul impresionant de pești care înotau în cârduri și fără nici un pericol în canalul cu apă care mărginește Palatul regal (m-am întrebat din nou retoric, dacă la noi ar fi mai rămas vreun pește într-un asemenea canal!). Am intrat mai întâi în curtea fostului Palat Regal și am vizitat Muzeul de Artă și Muzeul de Armurărie. Pentru că aveam puțin timp la dispoziție, ghidul ne-a condus spre picturile care fac faima Muzeului de Artă: picturi cu imagini din vechiul oraș, adevărate fotografii de epocă, executate de Canaletto, picturi ale lui Rubens, Dürer, van Dyck, Rembrandt (pictorul clar-oscurului), Rafael (trei tablouri de mari dimensiuni, printre care Madona Sixtină și Madona cu pruncul la îmbăiat), Tizian, Ostade, Teniers, Bruegel cel Bătrân, Poussin, Veronese, Tintoretto (foarte multe tablouri), Jan van Eyck (triptic) ș. a. Fără îndoială este un muzeu cu multe picturi de valoare incontestabilă. Și Muzeul de Armurărie mi s-a părut interesant prin numărul mare de obiecte expuse: puști și pistoale de epocă, săbii de tot felul - unele cred foarte scumpe (aveau porțiuni aurite și bătute cu pietre prețioase), armuri diverse (pentru cai și călăreți) etc. Ne-am plimbat apoi puțin prin centrul orașului și am admirat

edificiile noi și vechi (unele refăcute), Opera, Palatul Princiar, Catedrala, imagini de pe Elba, o frescă de mari dimensiuni de pe una din clădirile de patrimoniu (care zugrăvește succesiunea familiilor regale din Germania, începând de pe la 1600) ș. a. În drumul spre Budapesta, am traversat și orașul Praga, am admirat din fuga autocarului unele clădiri care impun prin arhitectura lor, dar și imagini insolite de pe Vltava, și mi-am zis că un prilej apropiat de a vizita capitala Cehiei, ar fi Conferința AMAPSEEC din septembrie de la Brno (ceea ce s-a și întâmplat) și m-am convins de frumusețea ei. La sfârșitul zilei de 26 iulie, 22.45h, am ajuns la același hotel „Hunor” din Budapesta, iar a doua zi am plecat spre țară și am ajuns la Piatra Neamț spre miezul nopții.

După cca trei săptămâni urma să vizitez și cea de a treia țară din zona cea mai nordică a Europei, Finlanda. De data asta urma să merg la lucrările unui mare congres al Federației europene pentru biologia plantelor, care a avut loc între 17 și 22 august la Tampere. Am călătorit acolo împreună cu unii din colegii pe care i-am avut alături, cu un an înainte în Canada (Viorel Rați, Ștefania Surdu și Elena Truță). Ajunși acolo, aveam să constatăm că la lucrările acestui congres participau mulți confrăți, vreo 17 în total, proveniți de la diverse universități și instituții de cercetare din țară. Pentru a ajunge la Tampere am decolat pe la orele 6.00h de pe aeroportul Otopeni, am schimbat trei avioane, am stat câte 5 ore pe aeroporturile din Budapesta și Helsinki și într-un târziu (pe la orele 22.00h) am ajuns la hotelul „Mango” din Tampere, la care făcusem în prealabil rezervare. Nu a fost nici simplu, nici plăcut să schimbăm atâtea avioane, iar aterizarea de la Tampere (cu un avion de mici dimensiuni) a fost cam neprofesionistă (pilotul a coborât brusc de la înălțime, nu a frânat suficient în aer și a atacat pista de aterizare cu viteză foarte mare, de am crezut că o să plonjăm în decor; am constatat și cu acest prilej că între modul de a pilota al aviatorilor sunt mari diferențe, care se observă mai ales la aterizare, de aceea nu mă mir că cele mai multe accidente aviatice sunt datorate erorilor umane). Pe aeroportul din Tampere am avut parte de o nouă surpriză, bagajul meu și a altor câțiva călători, între care și al Ștefaniei, se rătăciseră pe undeva. A trebuit să completăm la aeroport niște formulare cu sesizarea acestui incident și lucrurile s-au rezolvat relativ rapid, în seara următoare găsind bagajele la hotel. Am fost nevoiți însă, ca în prima zi după sosirea aici, să purtăm aceleași haine de la plecare și să umblăm prin magazinele deschise duminică, pentru a ne orienta asupra eventualelor cumpărături strict necesare, în cazul că bagajele noastre vor întârzia să apară.

În legătură cu Congresul, pot afirma că a fost pentru mine o probă a ceea ce înseamnă profesionalism sub toate aspectele. A fost onorat de peste

1200 de participanți, proveniți din peste 50 de țări de pe toate meridianele. Organizarea a fost una de impecabilă. Congresul a avut loc la Tampere Hall (Talo în finlandeză), o clădire imensă cu o sală mare de conferințe (de cca 2000 de locuri, cu arhitectură foarte originală și acustică foarte bună), cu o sală mai mică (de cca 400 locuri), cu alte săli și mai mici (corespunzător dotate tehnic), cu posibilitatea de servi masa chiar acolo de către un număr atât de mare de participanți. Am înțeles că e locul unde se desfășoară și unele spectacole de anvergură, nu numai conferințe și congrese de tot felul.

Conferințele susținute în plen (în număr de 24) din cadrul reuniunii științifice, au fost extrem de bine alese, cu probleme de mare actualitate, cu informații la zi, bine reprezentate grafic (mi-ar fi prins bine să fii intrat în posesia textului acestor referate generale). Între conferințele din plen s-au desfășurat lucrări pe secțiuni. Spațiul destinat sesiunii poster a fost și el extrem de generos, iar numărul posterelor prezentate foarte mare. Totul a fost organizat fără cusur și conform programului. Pe holurile acestei clădiri impresionante au fost amenajate diverse expoziții ale unor firme. Având acces gratuit la unele reviste expuse, am adus cu mine în țară multă literatură de profil, care altfel m-ar fi costat o mică avere. M-am întristat iarăși că noi, românii, nu suntem capabili să elaborăm și susținem lucrări de nivelul celor expuse aici, toate lucrările prezentate având aspecte moleculare. Cu siguranță este nevoie și de lucrări de genul celor de la noi (cercetări pe „orizontală”, cum le zic eu), dar este necesar să depășim nivelul și să atacăm măcar unele aspecte la nivel molecular. Se fac primii pași și în România în anumite institute și centre universitare, dar ar trebui să ne mișcăm mai rapid. Vom putea oare?! Mă cam îndoiesc, ținând cont de cât preț se pune pe cercetare în România și cum este ea finanțată!

Organizatorii au fost foarte atenți, amabili și grijulii cu noi și în fiecare seară ne-au făcut câte o surpriză plăcută. Într-una din seri am fost invitați la Muzeul „Vapriki”, unde am luat contact cu aspecte, documente, arme, mașini, unelte ș. a., din timpul războiului din 1918 între albi și roșii. Acest muzeu este impresionant prin tot ceea ce expune, iar cu ajutorul tehnicilor moderne te face să fii cumva contemporan cu aceste evenimente. În incinta aceleiași clădiri există și un muzeu al pantofului, în care poți admira pantofi de tot felul, precum și mașinile mai vechi folosite până nu demult în realizarea încălțărilor. La noi, nu ți-ai putea imagina o petrecere (cu sandviciuri, legume, sosuri etc, și mult vin) pe sălile unui muzeu, fără să te întrebi care vor fi în final consecințele! Ei bine, aici totul a decurs fără nici un incident, chiar dacă s-au mai spart unele pahare din cauza îmbulzelii inerente. Mi s-a confirmat cu această ocazie ceea ce ne spusese dl Cepariu în excursia dinainte cu o lună, că sediile și halele unor foste fabrici (toate

construite din cărămidă în țările nordice) au fost amenajate ca muzee, săli de spectacole, de expoziție și altele asemenea. Era și cazul acestui muzeu din Tampere, care fusese sediul unei foste fabrici. Într-o altă seară, în cadrul congresului, am fost invitați la o sesiune de postere în prezența unor mese (dispuse în spațiile rămase libere printre postere) pline cu diverse brânzeturi și udate cu foarte mult vin (roșu și alb). Dacă în Danemarca, Norvegia și Suedia nu prea am văzut și gustat vin, aici ni s-a oferit la discreție și în fiecare seară (de necrezut pentru o țară care nu-l produce!). Dineul oficial a avut loc într-un restaurant de mari dimensiuni, aflat undeva la marginea orașului, într-un peisaj foarte pitoresc. Deși meniul nu a fost unul deosebit (chiar dacă ni s-a oferit pastramă de ren și caviar), a fost o seară destul de reușită.

În săptămâna petrecută în Finlanda am reușit să cunoaștem relativ bine orașul Tampere, un oraș de vreo 250 mii de locuitori, înconjurat de ape, cu multe spații verzi, cu peluze de iarbă, dar și cu multe flori (nu ca în Norvegia și Suedia), clădiri moderne, un oraș în care cărămida a cedat și mai mult loc betonului, oțelului și sticlei. Am cutreierat orașul în lung și lat, am vizitat Catedrala din Tampere, una dintre cele mai vestite în Finlanda (construită din piatră la începutul secolului al XX-lea, cu o arhitectură extrem de interesantă, inclusiv în interior), catedrala luterană (o clădire din beton foarte înaltă, care în interior impresiona neplăcut prin austeritatea ei; aici am beneficiat de amabilitatea unei tinere care îngrijea obiectivul și care ne-a condus până sus pe clădire, în zona clopotelor, de unde am admirat orașul), piața centrală a orașului (unde se află primăria și teatrul), parcul de distracții în mijlocul căruia se află un turn de 168 de metri (în care ne-am urcat până la înălțimea de 120 metri, de unde am avut o vizibilitate și mai bună asupra parcului din jurul turnului și asupra orașului), biserica rusă (o mică bijuterie), diverse magazine și supermagazine ș. a. Peste tot oamenii au fost foarte amabili, dar nu detașați și lipsiți de griji - cum ne spusese dl Cepariu, ci dimpotrivă foarte preocupați de problemele lor. Viața în Finlanda (la Tampere) pare să fie mai ieftină decât în celelalte țări scandinave, iar venitul mediu pe cap de locuitor se spune că ar fi aici de cca 2700 de euro (nu-mi dau seama din ce fac finlandezii atâția bani, ce industrii au dezvoltat ei!). Poate am îmbătrânit, dar trebuie să recunosc că nu prea mi-a plăcut modul de a fi al adolescenților și tinerilor finlandezi, care au inele, piercinguri diverse, mărgelile și alte „minuni” de genul acesta peste tot pe față, care îi fac uneori oribili (până aici nu văzusem tinere cu belciuge în nas și cu ”ghimpi” în barbă!).

Într-o după amiază am efectuat o excursie organizată în capitala Finlandei, la Helsinki, oraș cu cca 600 de mii locuitori care, deși nu arată

rău, nu m-a impresionat în mod deosebit. E drept că, nu am avut noroc nici de un timp prea grozav (de altfel, în cele șapte zile petrecute în Finlanda, nu am beneficiat de nici o zi cu soare și mai mereu a plouat). Sunt în capitală multe clădiri moderne, cu arhitectură interesantă, destul de arătoase. Am admirat bunăoară, clădirea Parlamentului, catedrala orașului, primăria și zona portului, gara feroviară (unde ne-am permis să luăm o gustare și să bem o bere), marile magazine și hoteluri, unele muzee, străzile și clădirile din zona centrală a orașului ș. a. De-a lungul autostrăzii dintre Tampere și Helsinki am constatat că fermierii au case relativ mici (în general din cărămidă), asemănătoare cu cele văzute și în celelalte țări nordice. Peisajul este și el asemănător, numai că Finlanda este împânzită de ape. Pe drumul de întoarcere la Tampere am observat unele zone traversate de șosea cu stânci de mari dimensiuni, care sunt luminate noaptea de jos în sus, ceea ce are un impact deosebit asupra ochiului. Atât în Finlanda, cât și în Suedia și Norvegia, nu prea am observat muște, țânțari (deși mă gândeam că aici țânțarii sunt la ei acasă, având în vedere suprafețele de apă imense) și nici un câine vagabond (cum de la ei o fi posibil și la noi nu?!). Cea mai vie impresie am avut la părăsirea cu avionul a orașului Tampere. Era dimineața pe la orele 6.00h, destul de rece, dar senin. Am avut șansa să admirăm astfel din avion porțiunea dintre Tampere și Helsinki. Am fost uimit de numărul foarte mare de lacuri și insule de diverse dimensiuni văzute de la înălțime (se zice că Finlanda nu este țara celor 10 mii, ci a celor 100 de mii de lacuri) și de litoralul foarte franjurat al Balticii din zona Helsinki, cu numeroase insule și insulițe, ochiuri de apă etc.

Am petrecut în nordul Europei un total de 23 de zile extrem de pline în obiective, în care am recepționat foarte multe informații, în care am văzut și admirat felul de a trăi și a crea a altor popoare, prioritățile lor, comparativ cu ale noastre, și am tras multe învățăminte (chiar dacă nu prea o să-mi fie de folos, nefiind în postura de a putea schimba ceva și la noi). În nordul Europei este o lume cumva diferită de a noastră. Deși am admirat curățenia de peste tot, austeritatea în care trăiesc, seriozitatea oamenilor de acolo, faptul că au alte priorități, nu cred totuși că mi-ar plăcea să locuiesc în acea zonă (sunt locuri „reci” sub toate aspectele, care predispun cred la depresii). Dacă ar fi să aleg un model de viață, economic și social, din țările vizitate în acest periplu european, aș rămâne tot la cel german. Iar ca peisaj, lumină, soare, stare de spirit, mod de a trăi, de a te distra și persifla viața cu problemele ei, aș alege fără ezitare modelul elen.

Pe malul Iordanului

(în Iordania, 2009)

În 2009, Irina – o nepoată dinspre soție, căsătorită cu un iordanian și stabilită din 1988 la Amman, ne-a invitat să-i facem o vizită. Nu ne-am lăsat prea mult așteptați, pentru că dorința de a o revedea după mai mulți ani la ea acasă, în familia ei, și totodată curiozitatea de a lua contact cu lumea arabă, erau foarte mari. Am considerat că cel mai bun sezon de vizită în acea zonă mult mai caldă ca la noi, ar fi aprilie, așa că într-o seară de aprilie împreună cu soția am plecat de pe Otopeni cu avionul spre Amman, am făcut o escală la Beirut și am ajuns la destinație puțin după miezul nopții. Aici ne aștepta Adel, soțul Irinei, foarte bucuros că cineva din familia soției s-a decis să le fie oaspete. Trebuie să precizez că, am plecat spre Iordania cu o serie de prejudecăți, fără să citesc nimic despre istoria și despre prezentul acestei țări, convins fiind că o țară mică, lipsită de resurse, situată într-o zonă de conflict aproape continuu ș. a., nu poate oferi prea multe unui vizitator. Cum am precizat deja, nu am obiceiul să mă informez înaintea unei călătorii, pentru a fi mai atent și surprins la ceea ce mi se oferă și a nu pleca la drum cu idei preconcepute. Prefer să văd cu ochii mei și apoi, dacă e cazul, să caut informații care să mă edifice asupra unor aspecte care nu mi-au fost suficient de clare. O fi bine, o fi rău, nu știu, dar asta a fost dintotdeauna maniera mea de a aborda necunoscutul în materie de călătorii! Îmi scăpase din vedere un aspect esențial menit să mă pună în gardă și anume că, teritoriul de azi al Iordaniei face parte din locurile Biblice, ceea ce nu e puțin lucru. Aveam să aflu curând, cât de ignorant eram și ce mult mă înșelam în privința realităților din Iordania!

Știind că această țară are pe toată lungimea ei, în partea de vest, graniță comună cu Israelul, eram impresionat de politica ei externă, o țară mică, dar cu o politică înțeleaptă a regelui Hussein (decedat în 1999), continuată de fiul său Abdullah al II-lea, Iordania a reușit să se țină departe de frământările din regiune, să-și păstreze o anume neutralitate, să beneficieze de liniștea atât de necesară și dorită de locuitorii oricărui spațiu geografic, oriunde ar fi el situat în lume. Ceilalți vecini ai Iordaniei sunt: Arabia Saudită la est, Irakul la nord-est și Siria la nord. Când am ajuns la Aqaba mi s-a părut interesant că, de pe malul golfului de aici, poți observa așezări din Israel și Egipt. În acest golf din nordul Mării Roșii, pe o suprafață destul de redusă ca dimensiuni, se întâlnesc granițele a patru țări: Egipt, Israel, Iordania și Arabia Saudită.

În drumul străbătut de la aeroport spre Amman, aveam să constat deja că șoseaua pe care ne deplasam era mult mai bună decât cea de la

București spre Otopeni, că orașul arăta noaptea nesperat de bine față de ceea ce-mi imaginasem eu, ba chiar am făcut ochii mari când, ajunși în fața casei nepoților mei, am observat semetindu-se în apropiere câțiva zgârâie-nori. Ei da, mi-am zis atunci, așa-ți trebuie domnule dacă pleci de acasă cu prejudecăți, dacă nu te informezi cât de cât înainte de a pleca undeva! Numele acestui vechi oraș provine de la ammoniți, care și-au stabilit aici capitala cu vreo 13 secole înainte de Hristos. Ammanul este o capitală așezată pe mai multe coline, fapt ce-i conferă un pitoresc aparte.

După odihna impusă de călătoria scurtă, dar obositoare, am ieșit a doua zi la o plimbare, însoțiți fiind de Irina și de fiul ei cel mare, Rami, în zona din apropierea casei, inclusiv la atelierul de croitorie pe care îl deținea nepoata noastră. Aveam să observăm că Ammanul este un oraș modern, cu multe construcții noi, cu unele artere de circulație largi și bine întreținute, cu străzi și trotuare curate, cu locuințe impozante construite din piatră, cu blocuri de locuit ce par confortabile, cu mici spații verzi în jurul caselor pe care sunt sădite flori, arbori și arbuști specifici zonei ș. a. Dacă nu aș fi știut unde mă aflu, aș fi putut crede că sunt undeva în Europa. Constatam că, cele mai multe dintre fete și femei poartă pe cap o basma și nu sunt acoperite de jos până sus de veșminte de culoare neagră. Doar damele cele mai tradiționaliste sunt acoperite în întregime și poartă burcă de culoare neagră (vălul ce acoperă fața fiind o țesătură cu găuri ceva mai mari, care le permite să respire). Când vezi aceste femei, ți se iscă automat în minte o serie de întrebări: dacă nu e chinuitor să porți asemenea veșminte când e cald; cum se descurcă la masă în localuri; cum își aleg bărbații femeile astfel îmbrăcate, pe ce criterii, cum își dau ei seama ce se ascunde sub acele veșminte?! O altă impresie de început a fost aceea că, deși la Amman clima e foarte caldă, în magazinele de profil și pe tarabele din fața lor, grija pentru păstrarea alimentelor în condiții igienice nu pare a fi punctul forte al localnicilor. Și totuși nu se produc epidemii sau intoxicații!

Istoria Iordaniei este una foarte veche, teritoriile incluse în Orientul Mijlociu și Apropiat fiind cândva leagăn al civilizației umane, zone unde se practica intens agricultura cu mii de ani înainte de Hristos. De abia în vremurile biblice, descrise în Vechiul Testament, aflăm istoria scrisă a acestor locuri, ocupate de regatele amoniților, moabiților și edomiților. De altfel, multe din evenimentele descrise în Cartea Sfântă s-au petrecut se pare pe teritoriul actual al Iordaniei. La începutul erei noastre, zona în care se află Iordania a fost cucerită de romani, apoi în secolele 7-8 musulmanii au creat aici Imperiul Umeiazilor, iar între secolele 8 și 13 Imperiul Abassizilor, după care teritoriul acesta a fost cucerit de mongoli, iar din secolul al 16-lea de către Imperiul Otoman. După căderea acestuia din urmă, Franța și Marea

Britanie și-au împărțit supremația în zonă, actualul teritoriu al Iordaniei (Transiordania) intrând - alături de Palestina, sub protectorat Britanic. Iordania a devenit stat independent și suveran de abia la 22 mai 1946. Țara are o poziție geografică ingrată, cu vecini puternici din punct de vedere militar și economic, dar cum arătam anterior, grație unei politici suple și abile a dinastiei hashemite (aflate la cârma țării din 1921), a reușit să-și păstreze ființa națională, să fie o oază de liniște în zonă, scutită de revolte și de instabilitate.

Pentru că eram prima dată în ospeție la nepoții din Amman, aceștia au căutat să ne răsfete sub toate formele, să ne facă să nu uităm prea curând această călătorie, gândindu-se la multe în acest sens: bucate preparate de ei în casă, vizite la unele din rudele apropiate, excursii în zonele turistice importante, cazare la hoteluri scumpe, mese oferite la restaurante deosebite ș. a. S-a întâmplat însă ca, imediat după sosirea noastră la Amman, să se abată un val de frig peste Iordania, nespecific pentru luna aprilie. Cum hainele luate cu mine de acasă erau de vară, Adel s-a gândit că nu mă simt prea confortabil în ele la temperaturile de afară, neștiind că de fapt eu sufăr mai puțin de frig, decât de cald. Așa se face că, într-o după amiază m-a invitat să mergem prin oraș pentru a vizita o expoziție de mașini pe care le-a deținut fostul rege Hussein. Ulterior aveam să înțeleg că intenția lui nu era doar aceasta ci, așa cum aveam să constat, să mă și îmbrace cu ceva mai gros. Până să ajungem la expoziția promisă, am intrat în unele magazine de confecții, sub pretextul că dorește să mă consulte în a-și procura un trening de calitate. Eu i-am indicat un model care mi s-a părut interesant, moment în care m-a rugat să probez unul, ca să vadă cum stă pe mine. Nu era un trening oarecare, ci unul de firmă, "Lacoste". Atunci mi-a zis că i-ar face plăcere să accept acel trening ca dar din partea lui. Când am aflat ce preț avea m-am crucit, dar protestele mele n-au avut niciun rezultat! M-am făcut vrând, nevrând, cu un trening frumos, pe care nu aș fi dat niciodată atâția bani și nu pentru că nu mi-aș permite, ci pentru că sunt de părere că nu merită (îl port și acum, după 13 ani, cu mare drag!). Am ajuns și la expoziția amintită, unde am fost impresionat de numărul mare de autoturisme și motociclete dintre cele mai scumpe, pe care și le făcuse cadou monarhul de-a lungul vieții sale. Nu văzusem până atunci la un loc și aieva atâtea mașini de marcă, extrem de scumpe, mai vechi și mai recente ca fabricație, aflate într-o stare impecabilă. Cred că regele Hussein a fost un împătimit al mașinilor, așa cum este compatriotul nostru Ion Țiriac.

Frigul instalat la Amman a durat vreo trei zile, după care vremea s-a încălzit și am început să călătorim prin țară. Un prim obiectiv pe care ni l-a propus Adel a fost Petra. Iordania nu este o țară care excelează prin turism,

deși ar merita, având ce arăta și cu ce se mândri. Despre Petra aflasem unele informații care circulau pe internet. De la Amman pornim spre sudul țării, la Petra (aflată la vreo 200 km) și Aqaba (la cca 300 km de capitală), parcurgând acest traseu în câteva ore. A fost o bună ocazie să observ mai bine starea șoselelor, precum și peisajele pe care le oferă Iordania. Cred că șoselele la ei se mențin în stare bună și din cauză că nu suferă de pe urma fenomenelor de îngheț-dezghet, ca la noi. Peisajul care ne-a însoțit a fost unul de deșert (care ocupă cca 4/5 din teritoriul Iordaniei), cu munți golași, erodați de vânt, formați din roci uneori divers colorate. Aflu că munții aceștia au în general înălțimi de 600-900 m, iar cel mai înalt vârf din Iordania depășește 1700 m. Când ajungi în astfel de zone înțelegi mai bine cât de mult înseamnă viața, vegetația, verdele, comparând falnicii noștri munți cu aceștia, care par reci, neprimitori, neinteresanți.

Zona aceasta înaltă din partea de est și sud a Iordaniei contrastează cu valea Iordanului și zona Mării Moarte, unde altitudinea coboară (ca și în Israel) cu mai bine de 400 m sub nivelul mării. În timp ce la noi, iarna întâlnești zăpadă viscolită pe șosele, aici te întâmpină un nisip roșcat, antrenat de vânt, care formează uneori valuri pe șosea. Întâlnind pe traseu o dună mare de nisip în apropierea șoselei, i-am cerut lui Adel să oprească, să văd cum e când urci pe o astfel de dună. Am avut o senzație ciudată, constatând că nu mă afund în nisip, așa cum mă așteptam, ba chiar pot să alunec pe ea dacă doresc. Am comparat acest val de nisip, relativ stabil, cu mormanele de zăpadă de la noi iarna, în care te poți afunda, și pe care mă zbenguiam când eram copil (în iarna lui 1954, mai ales). Pe tot traseul străbătut am observat, din loc în loc, beduini care pășteau capre mai ales, dar și oi, și m-am întrebat ce găsesc oare de mâncare aceste animale într-un deșert care pare lipsit de viață?! Întâlnisem prima dată beduini în Israel, în 1998, într-o călătorie spre Marea Moartă cu mașina prietenului meu Moshe Katz, pe care l-am rugat să oprească pentru a le face o poză. Mi-a zis că la ei nu-i voie să-i fotografiezi, dar nu mi-a spus și de ce.

În sfârșit, ajungem la Petra în zona de la intrarea în situl arheologic, în care sunt amenajate serviciile și birourile specifice unui obiectiv turistic, case de bilete și alte acareturi, unde întâlnim și localnici care încearcă să câștige un bănuț, oferindu-se să ne transporte cu un fel de trăsuri sau cu mijloace animale (cai, catări sau cămile) prin situl arheologic al Petrei. Poți apela și la ajutorul măgărușilor pentru a-ți căra eventualele bagaje. Aflând de la nepoții noștri că până la zona centrală a fostului oraș se parcurge un defileu de cca 1 km, am hotărât să mergem pe jos, pentru a ne putea opri din când în când și admira în voie ceea ce ne oferă una din perlele turismului mondial.

Petra, orașul săpat sau construit în piatră, a fost fondat de edomiți în secolul al 8-lea î. Hr. și ocupat apoi de nabateeni în sec. al 6-lea î. Hr., care l-au făcut să prospere câteva secole, până în 106 d.Hr. (când a fost cucerit de romani). Situl troglodit Petra este mărginit de muntele Aaron, cunoscut în Biblie ca muntele Hor, unde a murit profetul Aaron (fratele lui Moise). A fost capitala Regatului nabateean, oraș aflat în calea caravanelor care transportau mărfuri din Orient (din China și India în special) spre Vest. Nabateenii aleseseră acest loc întrucât canionul adânc în care era amplasat orașul le asigura protecție de dușmani, fiind greu de cucerit. Ei dispuneau la marginea deșertului de un "produs" extrem de prețios în calea caravanelor - apa. Nabateenii construiseră un baraj de colectare a apei undeva în apropierea orașului, știau cum să colecteze apa în perioada mai rece și ploioasă a anului și reușeau printr-un sistem de canale (din piatră și ele) să o aducă în oraș, unde o depozitau în bazine săpate în piatră, astfel că nu duceau lipsa apei în perioada de secetă. Romanii le-au descoperit sistemul de aprovizionare și transport a apei în cetate, l-au întrerupt și astfel nabateenii au devenit o "pradă" ușoară pentru ei.

Până la cucerirea Petrei de către romani, aici fusese un oraș înfloritor, dar după aceea și-a pierdut treptat din aură, intrând în declin și din cauza unui cutremur distrugător din anul 363, dar și a faptului că ruta comercială între est și vest s-a mutat ceva mai la nord, prin Palmira (Siria). Orașul Petra a fost redescoperit și adus în atenția lumii occidentale destul de târziu, în 1812, de către elvețianul J. L. Burckhardt. Spre sfârșitul anilor 1920, încep investigațiile arheologice în zona Petrei; în anii 1980 se iau măsuri de conservare a sitului, beduinii care ocupau orașul fiind mutați într-un sat din apropiere (Wadi Musa), iar în 1985 UNESCO include acest sit în patrimoniul cultural al umanității. Se spune că în această zonă ar fi lovit Moise cu toiagul în stâncă, din care a țâșnit apă pentru poporul însetat al lui Israel (scos de el din robia egiptenilor), în timpul călătoriei prin deșert în căutarea pământului făgăduit de Domnul.

Când ajungi la "porțile" vechiului oraș prin partea de est a acestuia, nimic nu impresionează, nimic nu anunță minunea ce urmează să se deschidă în fața ochilor. Traseul spre orașul Petra coboară într-o pantă ușoară, iar de-a lungul căii de acces spre obiectiv sunt înșirate unele construcții din piatră sau săpate în piatră. Pătrundem treptat într-un soi de labirint, când mai îngust când ceva mai larg (3 - 12 m), flancat de pereți înalți din piatră (gresie) divers colorată, care-ți taie respirația când îi privești. Intrând în acest defileu, săpat probabil în timp de apă, și privești zidurile care parcă te strivesc prin înălțimea și splendoarea lor, ai senzația că nu sunt naturale și că niște pictori anonimi n-au avut ceva mai bun de făcut și s-au

apucat să vopsească pereții ce mărginesc defileul. E uluitor ce a putut face eroziunea produsă de apă și vânt, ce desene, ce dantelării în piatră, ce culori (datorită compoziției chimice a substratului), câtă frumusețe! Tot felul de forme, protuberanțe, grote etc, rod al acțiunii factorilor de mediu de-a lungul mileniilor. Nici nu știi la ce să privești și ce să admiri mai întâi! Pe marginile drumului prin acest labirint străjuit de pereții de gresie observăm resturi ale ulucelor (jgheburilor) dăltuite în piatră de vechii locuitori ai Petrei, prin care aduceau apa în oraș. În unele zone s-au păstrat și dalele de piatră cu care fusese pavat drumul de acces în oraș. Ce minunăție trebuie să fii fost acest oraș odinioară, în vremurile lui de glorie!

Ne oprim din loc în loc pentru a admira în tihnă această risipă de imaginație și frumusețe creată de natura însăși și modul cum a pus-o în valoare omul, în folosul lui, cu mii de ani în urmă. E incredibil ceea ce vezi! Înaintăm prin acest defileu și după cca 1 km ajungem într-un soi de piață, o zonă ceva mai largă, iar în fața noastră apare o construcție monumentală săpată în piatră, de culoare roșietică (cărămizie), pe două niveluri, având se spune cca 30 m lățime și 43 m înălțime, de inspirație elenistică și cu elemente nabateene. În partea de jos, construcția prezintă un soi de vestibul mărginit de 6 coloane corintice foarte înalte, iar la etaj un ansamblu de 3 colonade care delimitează două nișe. Al Khazneh, sau clădirea "Tezaurului", cum este cunoscută această construcție dăltuită în piatră, ar fi fost fie o trezorerie, fie mausoleul unui rege nabateean (se pare că varianta din urmă e mai plauzibilă). Nu se poate pătrunde în interiorul acestui monument. În piața din fața acestei construcții erau mulți turiști și diverse chioșcuri înșirate, la care se comercializau obiecte de artizanat sau produse alimentare. Am rămas puțin aici pentru a ne odihni și am asistat la un moment inedit: un localnic a pus în fața unei cămile (probabil însetate) un pet de 2 litri plin cu apă, iar aceasta l-a prins cu botul, l-a dat peste cap și a sorbit apa din el. Foarte drăguț, nu-i așa?!

În timp ce soția și rudele mele iordaniene au rămas în această piață, pentru că era foarte cald (deși era luna aprilie) și greu de mers prin soarele arzător, eu m-am aventurat să văd orașul care se deschidea în partea dreaptă de cum am ieșit din defileu. În această parte, orașul se întinde pe cca 2-3 km de-a lungul unei văi mai largi, iar pe muntele ce se înalță în dreapta (mai înalt), de culoare cărămizie, apar tot felul de scobituri (găuri) în piatră, de dimensiuni diverse, dispuse în munte pe mai multe niveluri. Se pare că majoritatea lor au găzduit temple și morminte ale unor demnitari nabateeni sau romani, unele având fațade asemănătoare cu cea a trezoreriei. La baza muntelui și pe nivelul următor erau înșirate diverse încăperi săpate în stâncă destinate se pare locuințelor, unor servicii administrative, magazinelor,

depozitelor pentru diverse produse ș. a. Primul obiectiv care mi-a apărut în cale, pe partea stângă în direcția de mers, a fost un amfiteatru de tip roman, săpat în piatră, foarte bine conservat, cu băncile nu prea înalte, șlefuite de vreme, care asigura găzduirea a cca 3.000 de spectatori, cu o scenă destul de întinsă în fața sa, flancat pe laturi de unele incinte, sculpturi, coloane, ziduri crenelate, decorațiuni etc. Am urcat în el și am scos o serie de sunete și zgomote să văd cum stă cu acustica. Mi s-a părut foarte bună! Am urcat apoi pe dealul de pe dreapta sensului de mers pentru a vizita unele încăperi (locuințe) văzute de jos și am constatat că în ele era destul de confortabil ca spațiu și temperatură. Unele incinte din acestea erau de mari dimensiuni, altele mai mici, în funcție probabil de destinația lor sau de statutul social al celor ce le ocupau, iar pe unii din pereți apăreau și desene.

La capătul din nord-vest al orașului este amplasată o altă construcție de mari dimensiuni, la fel de importantă se pare ca și clădirea trezoreriei, Mănăstirea "Ad-Deir", dedicată regelui Obodas I, a cărei fațadă are, se spune, lățimea de 50 m, înălțimea de 43 m și o ușă de cca 26 m înălțime. Nu se știe dacă a fost templu sau mormânt, dar a funcționat ca biserică în epoca bizantină. Mi-a luat ceva vreme să ajung până la acest capăt al orașului, dar nu puteam să plec fără a vedea măcar în fugă tot ce oferă el, știind că nu voi mai avea prilejul să-l revizitez. M-am întors la bază, adică în fața clădirii trezoreriei, unde am rămas câteva minute pentru a-mi trage sufletul înainte de a porni pe drumul de întoarcere. Impresionant acest oraș săpat în piatră, interesante construcțiile! Cu puțină imaginație ai putea revedea forfota ce domnea cândva în interiorul lui, deplasările locuitorilor săi la casele săpate în piatră pe diverse curbe de nivel ale muntelui, spectacolele date pe scena teatrului de aici ș. a. Mărturisesc totuși că cel mai tare m-a impresionat totuși acel labirint, defileu prin care am ajuns în orașul propriu-zis, și pe care l-am admirat și la întoarcere, oprindu-mă adesea pentru a-mi fixa mai bine pe rețină imaginile unice pe care le oferă călătorului.

Ne-am urcat apoi în mașină și ne-am îndreptat spre Aqaba, oraș (de cca 90.000 locuitori) situat mai la sud de Petra, în zona de nord a Mării Roșii, luându-ne cca o oră de mers cu mașina. Cred că aici Adel a dorit să ne impresioneze, să ne ia fața cum se zice, rezervând cazare pentru două nopți la "Intercontinental", un hotel de 5 stele. O noapte de cazare aici costă probabil mulți bani și n-am înțeles de ce nu a optat pentru un hotel mai ieftin. Condițiile de odihnă și relaxare oferite în hotel erau excelente, dispunând de camere spațioase și confortabile, holuri generoase, restaurante, baruri, spații comerciale, plajă proprie la Marea Roșie (amenajată cu gust), piscină de mari dimensiuni pe plajă, mulți palmieri în zona dintre plajă și hotel (care dau aspectul unui adevărat parc în spatele lui)

ș. a. Am petrecut două zile minunate pe plaja acestui hotel, iar într-una din ele am făcut și o croazieră pe Marea Roșie, cu un vas special amenajat, având proiectoare și fundul din sticlă armată, prin care am admirat frumusețea și diversitatea coralilor, precum și a altor viețuitoare ce trăiesc în acest habitat. Nu puteam să cred că vedeam cu ochii mei și nu la televizor, fundul de mare și fauna lui. Adel se gândise la toate, imaginându-și desigur că, biologi fiind, o să salutăm această inițiativă. Și nu s-a înșelat deloc, această croazieră fiind și ea o mare și plăcută surpriză din călătoria în Iordania, una de neuitat!

Am revenit la Amman, un oraș care arată cum spuneam, bine, modern, liniștit, așezat pe 7 coline, cu clădiri impozante din piatră, destul de verde având în vedere zona în care este așezat. Orașul vechi, înfloritor în antichitate, a fost distrus de un cutremur devastator în anul 749. Aflat în ruină după acel cutremur, orașul a fost părăsit de locuitori și a revenit la viață după cca un mileniu, după războiului ruso-otoman din Caucaz, când pe ruinele vechiului oraș și-au găsit adăpost unele victime (cecenii și cerchezi, mai ales) ale războiului amintit. Orașul a cunoscut o mare extindere și dezvoltare după ce s-a stabilit în zonă (în 1948), statul Israel și mai ales după războiul din 1967, în care Israelul a ocupat cu forța unele teritorii palestiniene, milioane de palestinieni pierzând tot ce aveau și fiind obligați să se refugieze în Iordania. M-a surprins plăcut faptul că locuitorii capitalei iordaniene sunt mai liberali în comportament, în sensul că, așa cum arătam anterior, dacă nu știi că te afli la Amman, poți crede că ești undeva într-un oraș din vest. Localnicii par relaxați și prietenoși. Toleranța religioasă este de asemenea un fapt în Iordania, în Amman întâlnind multe biserici creștine. Într-o seară dinaintea Paștelui (cred că în seara de prohod a Domnului), am mers la o biserică ortodoxă cu slujba ținută în limba greacă și am fost impresionat de numărul mare de creștini ce o frecventau. Cântările și anumite obiceiuri legate de acest eveniment din istoria omenirii erau însă altele decât cele de la noi.

Într-una din zile, Adel ne-a dus să vizităm orașul antic Amman, situat pe una din colinele înalte din oraș (dealul citadelei), de unde ai o vizibilitate foarte bună a capitalei, numai că vestigiile rămase de la vechiul oraș sunt puține. Am observat ruinele unui templu roman (templul lui Hercules), ale unui palat al umeiazilor și am vizitat muzeul amenajat în zonă, care nu este prea bogat în exponate, în care sunt depuse o serie de artefacte și colecții de obiecte din diverse perioade ale istoriei zonei (din neolitic și până în epoca abasizilor și umeiazilor), dar și copii ale unor tăblițe din cupru (celebre de altfel) de la Marea Moartă. Ne-a impresionat mai mult amfiteatrul antic roman aflat într-o altă zonă din oraș, păstrat într-o stare foarte bună, având

o capacitate de cca 6.000 locuri, care a fost construit se pare în secolul al II-lea și care este folosit în prezent pentru acțiuni culturale și sportive.

Țară mică Iordania, dar cu multe obiective turistice importante și demne de vizitat. Așa că într-o altă zi ne-am îndreptat în vestul Iordaniei, spre muntele Nebo (cu înălțimea de cca 817 m), locul de unde Moise le-ar fi arătat evreilor pământul făgăduit de Dumnezeu (Canaan, Țara Sfântă), dar pe care el nu a ajuns, locul unde se zice că și-ar fi găsit sfârșitul (la vârsta de 120 de ani), pentru că așa fusese voința Domnului. Iată cum grăit-a Dumnezeu lui Moise: "*Suie-te pe muntele acesta al Abarimului, pe muntele Nebo, care este în pământul Moabului, în fața Ierihonului, și privește asupra Canaanului, pe care-l dau în stăpânire fiilor lui Israel, și mori pe munte și te adaugă la poporul tău, cum a murit și Aaron, fratele tău, pe muntele Hor și s-a adăugat la poporul său, pentru că ați greșit înaintea Mea în mijlocul fiilor lui Israel, la apele Meribei, la Cades, în pustiul Sin, și pentru că n-ați arătat sfințenia Mea între fiii lui Israel. Numai de departe vei vedea pământul pe care Eu îl dau fiilor lui Israel, dar de intrat nu vei intra pe pământul acela.*" Se presupune că pe acest munte a fost ascuns într-o peșteră și cortul, sfântul chivot și jertfelnicul tămâierii, pentru a nu fi pângărite și eventual scoase din Țara Sfântă.

În secolul al IV-lea s-a ridicat pe muntele Nebo un lăcaș de rugăciune (se pare că pe locul unuia mai vechi) închinat lui Moise, care în secolul al VI-lea a fost mărit și transformat într-o bazilică, din care se păstrează astăzi mozaicurile de pe podea; aici s-a constituit, timp de câteva secole, un complex monahal, care în secolul al XVI-lea a fost abandonat. După 1990 acest loc a intrat în posesia franciscanilor, care au excavat și au pus în valoare tot ce au descoperit, în special mozaicurile, și au ridicat aici o catedrală. Am fost impresionat de o tabelă inscripționată, ce indica direcția și distanța până la unele destinații, din care am aflat cât de aproape ne aflam de unele locuri biblice: Ierihon - 27 km (fondat cu 9 milenii î. Hr.), Ierusalim - 46 km (fondat cu 3.500 ani î. Hr.), Ramallah - 52 km, Betleem - 50 km, Hebron - 65 km ș. a. Am admirat mozaicurile bizantine, o sculptură ce reprezenta toiagul lui Moise - având un șarpe încolăcit pe el (semn al înțelepciunii), dar mai ales panorama ce se deschidea ochiului privind în zare de pe această culme, peisajul extrem de vălurit, cu munți și văi nesfârșite, puține zone verzi și multă uscăciune. Așa o fi fost oare clima zonei și pe vremea lui Moise?! De ce i-o fi luat lui Moise atâta amar de ani să ajungă până aici, când i-a scos pe evrei din Egipt? Locul acesta fusese vizitat în 2000 de papa Ioan Paul al II-lea. Am fost într-un fel mândru să calc pe urmele înțeleptului Moise și ale unui mare prelat din zilele noastre - la fel de înțelept poate ca și bravul Moise.

După vreo două zile de răgaz ne pornim spre un alt obiectiv turistic important al Iordaniei, excursie la anticul oraș Jerash (Gerasa), scos de sub nisipurile vremurilor și repus în valoare prin săpături arheologice efectuate după 1920. Pentru a ajunge în Jerash plecăm din Amman și ne îndreptăm cu mașina spre nordul Iordaniei, spre granița cu Siria. După câțiva kilometri parcurși constatăm că peisajul se schimbă, devine mai primitiv, mai puțin auster, clima fiind ceva mai rece și mai umedă, ceea ce face ca și verdele vegetal să se simtă mai în elementul său. Trecem pe traseu și prin localități mai mici și constatăm că viața în ele este diferită de cea din capitală, multă sărăcie, locuințe mai ponoșite, străzi mai puțin îngrijite, oameni îmbrăcați mai modest etc. Când am ajuns la porțile vechiului oraș Jerash și am pătruns prin poarta lui de vest (bănuiesc), foarte impunătoare, nu mi-a venit să cred cât de întins fusese vechiul oraș-cetate Gerasa (cca 80 ha) și cât de bine s-au păstrat multe dintre construcțiile durate aici de romani.

Într-o călătorie în Turcia și Siria efectuată un an mai târziu (în 2010), aveam să constat o asemănare izbitoare între acest oraș și alte două orașe zidite de romani în Orientul apropiat, Efes (în Turcia) mai ales, și Palmira (în Siria). Orașul antic Jerash a intrat sub stăpânirea romanilor în anul 63 d. Hr., când a început să se dezvolte și să prospere. Se întinde pe o colină verde situată la nord (cu orientare nord-sud), iar de cealaltă parte a văii (spre sud) și la oarecare distanță se întinde noul oraș Jerash. Dacă privești de la intrare orașul antic, ai senzația că te afli în fața unei adevărate păduri de coloane. Orașul dispunea de trei teatre, fapt ce arată că în cetate domnea o viață culturală intensă (teatrele acestea fiind foarte bine conservate). Nefiind conduși de un ghid, am început vizita noastră cu teatrul de nord (Odeon), cel mai încăpător dintre cele trei, apoi am ajuns într-o piață ovală (Forumul roman) de mari dimensiuni (80/90m), pavată cu lespezi de piatră și mărginită de coloane ionice, piață în care probabil aveau loc evenimente politice importante, la care participau mulți dintre locuitorii cetății. În mijlocul pieței tronau două altare. În partea de jos a orașului (în vale) se întinde o alee imperială, un soi de bulevard din zilele noastre, pavat cu lespezi mari din piatră, lung de cca 800 m (Cardo Maximus), mărginit de coloane înalte de piatră, având capiteluri ionice și corintice. De o parte și de alta a acestui "bulevard" erau în acele vremuri amenajate magazine cu diverse produse, de unde se aprovizionau locuitorii. Am dat la un moment dat și peste niște mozaicuri pe o podea (cu inscripții ebraice), într-o zonă unde, se pare, fusese ridicată o sinagogă pe locul unei biserici bizantine.

Un alt obiectiv important al cetății era hipodromul (50/250m), unde se desfășurau întreceri sportive de care romane, lupte între gladiatori ș. a., la care puteau lua parte cca 15.000 de spectatori. Orașul nu a fost scos încă la zi

în întregime prin săpăturile arheologice, astfel încât este posibil ca pe viitor să aflăm și alte informații interesante despre ceea ce oferea el locuitorilor în vremurile de demult apuse. Orașul a fost vizitat în 129 d. Hr. de către împăratul Hadrian, în cinstea căruia a fost ridicat un arc de triumf - Arcul lui Hadrian. E interesant să constați cât de bine organizau romanii aceste orașe-cetăți, cum se gândeau să le doteze cu de toate: teatre, un forum, străzi pietruite, o alee regală, hipodrom, temple (ale lui Zeus și Artemis), canale de aducțiune a apei, magazine, măcelărie, terme, fântâni, zonă destinată nimfelor ș. a. Romanii nu erau doar cuceritori de noi teritorii, ci și civilizatori, aduceau cu ei progresul în construcții, arhitectură, artă, cultură, relații sociale etc. Orașul Gerasa a intrat în declin după invazia din 614 a perșilor și mai cu seamă după cutremurul distrugător din anul 749 d. Hr. Am fost încântat să vizitez acest sit arheologic, pe care îl recomand oricui este interesat de vestigii ale imperiului roman, un obiectiv turistic de primă mărime, aflat într-o stare foarte bună de conservare, edificator în a ilustra modul de viață al strămoșilor noștri, frumusețea și măreția unor construcții ridicate acum două milenii, care te face să-ți pui în valoare imaginația și să călătorești în timp, în trecut, încercând să te simți contemporan cu cei pe urmele cărora calci. Mă surprinde faptul că un obiectiv ca acesta nu face încă parte din patrimoniul cultural al umanității UNESCO.

Ne apropiam de sfârșitul șederii noastre în Iordania, așa că nepoții noștri s-au gândit să petrecem două zile și la Marea Moartă. Înainte de a ajunge la acest obiectiv ne îndreptăm spre râul Iordan pentru a vizita locul unde a fost botezat Issus de către Ioan Botezătorul. Dacă până nu demult se considera că Issus a fost botezat în râul Iordan, mai recent specialiștii au ajuns la concluzia că botezul Domnului a avut loc în Betania, dincolo de Iordan, într-un afluent al Iordanului - pârâul Wadi al Kharar din Iordania. Am ajuns cu mașina într-o parcare apropiată de acest loc, de unde ne-am deplasat apoi pe jos printr-un soi de pădurice până la râul Iordan. Aici am întâlnit o zonă amenajată pe ambele maluri ale Iordanului, de o parte a râului fiind Iordania, de cealaltă parte Israelul, cu turiști dornici să intre în contact cu apa râului. Înainte de a ajunge aici credeam că Iordanul este un râu important, mare, cu apă multă și curată, dar am fost dezamăgit să constat că albia lui nu depășește cca 10m lățime, adâncimea lui e mică, iar aspectul apei este neprietenos (mocerlos).

În apropierea râului erau amenajate diverse chioșcuri. Unele furnizau celor interesați un veșmânt alb (asemănător probabil celui în care a fost botezat Iisus), un soi de cămeșoale albe, lungi, pe care le puteai cumpăra sau închiria și cu care te puteai scălda în râu. Nu erau prea mulți turiști în zonă, iar unii din ei își procurau un astfel de veșmânt și intrau îmbrăcați astfel în

apă; cei mai mulți vizitatori își umezeau doar mâinile sau picioarele în râu (aspectul apei nefiind îmbietor pentru o bălăceală mai mare). Locul propriu-zis al botezului Domnului era situat ceva mai în amonte și amenajat cu o serie de scări și ziduri din piatră, dar nici aici apa nu avea un aspect normal (era ceva mai limpede, dar verzuie, din cauza algelor probabil). Diferența dintre cele două maluri israelian și iordanian era evidentă în privința aspectului construcțiilor, a amenajărilor, a vegetației, a curățeniei, ilustrând într-un fel și diferența de dezvoltare economică dintre cele două țări vecine. Pe malul iordanian s-au construit, sau erau în construcție, o serie de lăcașuri bisericesti. Am intrat într-o biserică ortodoxă ridicată aici, unde ne-am rugat Domnului și i-am mulțumit că ne-a ajutat să călcăm pe urmele Lui.

De la Betania ne-am continuat drumul spre Marea Moartă, aflată nu departe de aici. Traseele între Amman și Marea Moartă sunt ceva mai verzi, drumurile sunt în pantă, șerpuitoare, pantele uneori foarte înclinate. Am trecut la un moment dat pe lângă o livadă cu bananieri și l-am rugat pe Adel să oprească, să văd și să admir din apropiere o asemenea livadă. E impresionant să vezi aceste plante de dimensiuni nu prea mari și în întregime verzi, purtând smocuri imense, ca niște brațe împodobite (fostele inflorescențe), pline cu banane înlănțuite una lângă alta. Deși era luna aprilie, fructele se apropiau de maturitate (nu am aflat dacă e o singură recoltă de banane sau două pe an). La Marea Moartă mai fusesem în 1998 împreună cu Moshe și familia lui, dar pe partea ei israeliană. Știam deci că această mare este mult sub nivelul obișnuit al mărilor lumii (cu peste 400m), că apa ei este destul de caldă, dar foarte sărată (280 g/l, față de 35 g/l apa oceanului planetar), de aceea este și foarte limpede, că atunci când ieși din această mare și apa de pe tine se evaporă, pe corp îți rămân urme - un fel de solzi fini, albi etc. Marea Moartă are o suprafață de cca 1050 km², o lungime de 76 km și lățimea maximă de 16 km, o adâncime maximă de cca 390 m în nord și cca 6 m în sud. Fiind situată într-o zonă deșertică, evaporația ei este mare. Apa mării are virtuți terapeutice datorate celor cca 21 minerale pe care le conține. Totodată, presiunea atmosferică în zonă este ridicată și implicit cea a oxigenului. Marea Moartă este mărginită la est de platoul Moab, care atinge înălțimea de 1340 m. De pe malul iordanian vezi în zare malul israelian și invers. Pe partea israeliană totul apare mai verde, mai viu (urmare a irigațiilor) decât pe partea iordaniană. Ajunși pe malul Mării Moarte am fost cazați la un hotel de 4 stele, foarte bun, unde am rămas o noapte. Timp de aproape două zile ne-am plimbat pe plajă și în zonă, am făcut baie, ne-am relaxat, am vizitat complexul în care ne aflam, într-un cuvânt, ne-am simțit bine și pregătiți de întoarcerea acasă.

Călătoria în Iordania a fost frumoasă, plăcută și instructivă, o mini-vacanță petrecută împreună cu nepoții de aici, care s-au întrecut prin amabilitate, disponibilitate, generozitate și afecțiune. Am văzut multe locuri și lucruri interesante, care ne-a oferit prilejul să constatăm că iordanienii sunt mai liberali și mai toleranți decât frații lor arabi din țările vecine, am vizitat situri arheologice deosebite și locuri încărcate de istorie, o călătorie din care ne-am întors cu multe amintiri de neuitat.

În același an 2009, după cca trei luni, ne-am bucurat de încă o călătorie interesantă, care a venit ca o continuare firească a celei întreprinse în urmă cu un an în unele țări nordice ale continentului nostru. Genericul ei a fost cel ce urmează, el însuși promițător în ceea ce ascundea în spatele lui.

Splendoarea Nordului

(2009 - În Țările Baltice și nu numai)

Un generic incitant **propus celor interesați de către** firma de turism „Terra Nova” din Bacău unei călătorii în țări din zona nordică a Europei. Cei care i-am dat curs, **am găsit la finalul ei că,** mai potrivit ar fi fost genericul „Splendorile Nordului”, nefiind vorba doar despre o țară sau de un obiectiv anume, ci de un adevărat „bucet” de frumuseți trecute în revistă în această parte de lume. E suficient să enumăr orașele mai importante prin care am trecut, ca să justific această apreciere și să ilustrez generozitatea călătoriei de mai sus: Oradea, Kosice, Cracovia, Varșovia, Vilnius, Riga, Sankt Petersburg, Helsinki, Tallin. În finalul călătoriei m-am declarat de acord cu profesorul Cornel Ceparu - ghidul nostru, care saluta acest itinerar ofertant, propus de dl Gabriel Stoica - directorul firmei de turism de mai sus, la un preț pe care nici o altă firmă de turism nu și l-ar fi permis. Călătoria a început în 29 iulie 2009. În drumul nostru spre Kosice (Slovia) am trecut prin Ungaria (prin Debrecin și pe lângă Miskolc) și am constatat că nici la vecinii noștri unguri lucrurile nu mai erau la fel de bune, cum păreau cu un an înainte, în sensul că agricultura - care mă impresionase atunci, era acum într-un vădit impas, culturile agricole sufereau teribil de „sete” și arătau ca pe la noi. Or fi oare urmări ale crizei mondiale?! Probabil.

Ajunși la Kosice spre asfințitul soarelui, după ce ne-am luat în primire camerele la hotelul studentesc „Akademika”, am efectuat o mică plimbare prin oraș. Un oraș obișnuit, fără obiective turistice de marcă, liniștit - parcă prea liniștit, inclusiv sub aspectul circulației rutiere și pietonale. Am fost impresionat de faptul că într-un oraș așa mic precum acesta, locuitorii lui beneficiau de o stradă și unele piețe pe care le traversa, destinată pietonilor, aspect pe care puține orașe românești și-l permit și care arată că unor edili le pasă de cei ce i-au ales și de turiști. O stradă cu numeroase cafenele și terase, chiar dacă erau cam puțini, majoritatea amatori de bere. Pe o porțiune a străzii era amenajat un canal artificial de mici dimensiuni, prin care curgea apă și dădea un farmec aparte zonei. Am privit și admirat în Kosice un turn vechi al orașului, catedralele „Sf. Elisabeta” și „Sf. Mihail”, teatrul, orga de lumini montată într-un parculeț aflat între prima catedrală și un fost palat prezidențial, statuia dedicată ciumei (o replică ceva mai palidă, a celei din Viena), o serie de clădiri vechi și străduțe înguste, specifice orașelor medievale ș. a. Trecând prin Slovia, care nu mi s-a părut a fi deasupra României (decât prin ceva mai multă ordine și curățenie) nu m-am putut stăpâni să mă întreb cum a fost oare posibilă trecerea ei la începutul lui 2009 în zona Euro, chiar înaintea Cehiei,

atâta timp cât nu pare o țară atât de prosperă! Încurcate sunt căile Domnului! Ca și în excursia spre Scandinavia, când să plecăm a doua zi din Kosice, am avut aceeași surpriză cu autocarul, care s-a defectat. Deși problema s-a putut rezolva în oraș, "operația" a însemnat vreo trei ore de întârziere a programului turistic și o scurtare a perioadei de ședere și vizitare a unor obiective turistice din Crakowia.

În drum spre Crakowia am străbătut o parte din munții Tatra, masiv muntos impresionant prin frumusețea lui, cu peisaje foarte variate și serpentine ce seamănă cumva cu cele din Carpați, cu păduri ce mi s-au părut și aici intens exploatate (cam ca la noi), cu multe case cu specific de munte (în special din lemn), ce dau culoare și un farmec deosebit zonei. Pe traseu, ne-am oprit pentru cca o oră și jumătate la Zakopane, stațiune turistică montană renumită în lume (pe care, spre rușinea mea, o credeam situată în Cehia și nu în Polonia, unde se află de fapt), foarte vizitată de turiști, cum aveam să constat. Timpul scurt petrecut aici, ne-a permis doar o plimbare pe strada pietonală, înțesată de turiști, de magazine, terase și buticuri, cu artiști ce delectau publicul trecător, cu trăsuri și cai frumoși ș. a. Am ajuns cu autocarul până în apropierea celor două trambuline (una mare și alta mai mică), pe care se aflau destui schiori (pe iarbă), pe care i-am admirat pentru săriturile lor. Atât Zakopane, cât și traseul spre Cracowia, au fost de un pitoresc aparte, gospodării frumoase și bine îngrijite, multe animale (în special, vaci) pe lângă casele localnicilor.

Având în vedere atracția exercitată de această zonă și numărul mare de polonezi și de turiști străini care vizitează această zonă, e de mirare că polonezii nu au construit aici o autostradă. Aglomerație mare peste tot! Am circulat bară la bară pe o mare distanță, deși nu era week-end. Ajunși spre seară la Cracowia, am vizitat mai întâi centrul orașului vechi, urmând ca în dimineața următoare, să vizităm palatul Wawel. În oraș am trecut pe lângă numeroase obiective turistice, am vizitat, admirat și fotografiat Wistula, casa în care a locuit într-o anumită perioadă Karol Voityla (viitorul papă Paul al II-lea), catedrala „Petru și Pavel”, Piața Florianska, turnul care a mai rămas din Primărie după bombardamentele din al II-lea război mondial, statuia lui Minkewicz, Palatul postăvarilor (care găzduiește acum Muzeul de Artă și diverse magazine), catedrala „Sf. Maria”, poarta Florian (pe unde se intra în cetate), poarta Barbakan, Universitatea Jagelonă ș. a. M-a impresionat numărul mare de calești somptuoase (aproape împărătești), trase de cai superbi, care transportau turiștii prin orașul vechi. În piața orașului erau mulți ca noi, care admirau ce li se oferea vederii sau serveau gustări, bere, sucuri, înghețată etc, la cafenelele, restaurantele și terasele aflate peste tot în piață. În dimineața zilei următoare am vizitat Palatul Wawel, situat pe o mică

colină deasupra Wistulei, de unde am admirat râul și o parte a orașului Cracovia, palat care nu este atât de impresionant cum s-ar crede, nici prin arhitectură și nici prin ceea ce oferă privitorului, venerat însă de polonezi.

Ne-am deplasat apoi la mina de sare din Wieliczka, un obiectiv mai degrabă aducător de venituri decât unul ofertant prin ceea ce reprezintă el. Am coborât aici în măruntaiele pământului, pe niște scări din lemn, până la adâncimea de 110 m. Din motive de securitate, majoritatea pereților și plafoanelor erau căptușite cu lemn de conifere, din loc în loc erau amenajate mici încăperi care prezentau viața de miner în acest gen de mine, statui din sare, o serie de săli de dimensiuni mai mari, dintre care una amenajată ca biserică (în care erau sculptate basoreliefuri cu scene biblice și statui din sare, candelabre cu piese din sare, inclusiv o statuie din sare a papei Paul al II-lea ș. a.). Cea mai tare fază aici a fost revenirea din adâncul minei la suprafață, cu un ascensor care ne-a dat mari emoții; am trăit senzația că se va dezintegra în orice moment. Deși, față de prețul biletului de intrare, am fost cam dezamăgiți de cele văzute în interiorul minei, măcar aveam acum un termen de comparație cu obiective asemănătoare, inclusiv de la noi. Salinele de la Turda, Praid, Tg. Ocna, Cacica, Prahova ș. a., sunt mult mai bine amenajate și mai ofertante față de cea din Wieliczka.

Un alt obiectiv al zilei a fost lagărul de la Aushwitz. Am trecut mai întâi pe lângă Aushwitz II și apoi am ajuns la primul lagăr, unde am întâlnit foarte mulți turiști. Nu prea ne-a venit să credem că și aici se intră în interior pe bază de bilet plătit! Să iei bani pe suferința fără de margini a unor oameni, pentru a vedea cruzimile la care au fost supuși semeni de-ai noștri în urmă cu aproape șapte decenii, să rememorezi ororile abominabile ale fascismului contracost, mi s-a părut de necrezut și de neiertat! Poate greșesc, dar eu așa judec lucrurile. Sunt conștient că pentru întreținerea, supravegherea și păstrarea acestui loc de foarte tristă amintire este nevoie de bani, dar mi s-ar fi părut normal ca toți cei implicați în conflictul mondial, care au generat asemenea orori și au creat astfel de monștri, să aibă obligația morală de a susține financiar aceste obiective, încât să le poată vizita oricine, pentru a învăța să acționeze ca pe viitor astfel de nenorociri să nu se mai repete! Majoritatea dintre noi am văzut filme cu cele petrecute în lagărele naziste, dar este cu totul altceva să le vezi la fața locului cu proprii ochi, să calci pe urmele celor care au pățimit aici, care și-au pierdut viața în aceste centre de exterminare, neavând nici o vină, ci doar pentru că așa au gândit niște minți bolnave, asta a fost voința unor scelerați, a unor criminali odioși. Gardul împrejmuitor al lagărului era format din două rețele paralele din sârmă ghimpată (situate la cca 3-4 m distanță una de alta, racordate la curent electric).

Am intrat în câteva pavilioane din multele existente aici și am observat condițiile în care erau ținuți deținuții - cum arătau paturile (suprapuse sau nu) și așternuturile pe care dormeau victimile (constituite frecvent doar din paie ca pentru animale), cum arătau hainele, closetele, chiuvetele etc, sunt expuse portretele unor deținuți și unele extrase din ziarele vremii; am ajuns apoi la zidul unde au fost împușcați acei oameni nevinovați, crematoriul (cu instalațiile mobile de incinerare) ș. a. și m-am cutremurat! Este cumplit să iei contact după atâta vreme cu ce s-a păstrat din ce s-a petrecut cândva aici, dar să fii fost martorul acelor grozăvii?! Cum de s-or fii găst oare printre atâția criminali odioși, indivizi lipsiți de minime însușiri umane, care să deservească aceste centre de exterminare?! Am trăit o experiență teribilă, răvășitoare, chiar dacă lagărul este în prezent doar o palidă amintire a ceea ce s-a petrecut în el în urmă cu mulți ani. Câtă durere, suferință și umilință trebuie să fii fost aici în acele vremuri de foarte tristă amintire!

Profund marcați după această vizită la Aushwitz, am urcat din nou în autocar și ne-am îndreptat spre Varșovia. Am observat că pe noul traseu urmat, locuințele aveau o arhitectură diferită și erau mai puțin impozante decât cele întâlnite între Zakopane și Cracovia. În dimineața zilei de 1 august am făcut o scurtă vizită în Varșovia. Am ajuns mai întâi în zona Palatului Culturii și Științei (o clădire asemănătoare cu unele de la Moscova, sau Casa Scânteii de la noi) și am făcut câteva fotografii: clădiri și hoteluri din jur, sala de marmură a palatului, un obelisc ș. a. Varșovia are o vechime de peste 800 de ani și a fost distrusă în mare măsură de bombardamentele naziste din al doilea război mondial. Orașul a fost refăcut, în zona lui veche, după picturile lui Canaletto, pictor care a zugrăvit pe pânză o serie de imagini fidele (aproape fotografii) ale orașului (am amintit de acest pictor în vizita din 2008 la Muzeul de Artă din Dresda, picturi după care s-au refăcut și acolo unele clădiri).

La întoarcerea din periplul nostru prin țări și orașe din nordul Europei, am poposit din nou la Varșovia (la hotel Ibis) și am vizitat orașul vechi și parcul Lazienki. În orașul vechi sunt multe obiective turistice de interes, cum ar fi: opera, primăria, columna dedicată regelui Sigmund al III-lea, biserica „Sf. Ana” (pe frontispiciul căreia trona un mare portret al papei Paul al II-lea, personalitate venerată în Polonia), zona fostului castel regal - unde în prezent se află sediul unor instituții de cultură sau administrative, catedrala Armatei poloneze, biserica franciscană, piața orașului vechi (în care sunt multe clădiri de epocă, dar și chioșcuri, expoziții, restaurante, terase ș. a.), statuia sirenei luptătoare (simbolul noii Varșovii), poarta Barbacan de intrare în vechea cetate, biserica „Sf. Duh”, biserica dominicană,

biserica „Sf. Cazimir”, biserica vizitării ș. a. În trecerea către parcul Lazienki am observat din autocar statuia poetului Adam Mickiewicz (un Eminescu al polonezilor), Palatul prezidențial, universitatea, biserica „Sf. Cruce” (unde este depusă inima lui Chopin), monumentul lui Copernic etc. Chiar în fața parcului Lazienki (pe unul din colțuri) se află statuia mareșalului Pilsudski, un adevărat erou al Poloniei, comandant al armatei poloneze în ambele conflagrații mondiale, cel care a organizat rezistența polonezilor împotriva Germaniei fasciste. Încă de la intrarea în parcul Lazienki impresionează o statuie superbă și impozantă a lui Chopin, în fața căreia se află un bazin mare cu apă, iar de jur împrejur mulți trandafiri roșii. În parc este situată sera palatului regal de iarnă (în fața căreia se află o grădină frumoasă, cu statui și multe flori), iar în partea opusă intrării în parc am admirat Palatul pe apă al regilor polonezi (un palat înconjurat de ape, de unde și numele). În parc sunt foarte mulți arbori seculari, de mari dimensiuni, printre care mulți stejari și castani (nu am mai văzut nicăieri castani atât de uriași). Pe aceeași stradă, și în apropierea parcului, se află și reședințele președintelui țării și a primului ministru (mai impozantă).

La întoarcerea spre țară, aveam să constat că, în partea de nord a Poloniei viața la sate este cumva asemănătoare cu cea din țările baltice; în jumătatea sa de sud, Polonia are o agricultură foarte bine pusă la punct, iar casele sătenilor arată precum vilele de pe la noi, dovadă a nivelului de viață mai ridicat. Se pare că Polonia, față de România, a știut să negocieze cum trebuie intrarea țării în UE, inclusiv în privința agriculturii. Din câte am înțeles, polonezii au condiționat intrarea în UE de acordarea unui sprijin financiar nerambursabil de 2 miliarde de dolari pentru susținerea agriculturii și obligația de a i se prelua produsele agricole. Așa se face că, în timp ce la noi au fost distruse majoritatea livezilor, în Polonia am întâlnit suprafețe imense cu livezi noi, de măr (în special), întinse pe zeci de km, întreținute ca la carte. Se poate deci, dacă ai politicieni vrednici, cu adevărat patrioți, nu ca ai noștri - care se străduiesc doar să se îmbogățească peste noapte, ne dau iluzia că se luptă între ei pentru binele țării, dar de fapt se înțeleg de minune unii cu alții și joacă un teatru ieftin pentru a câștiga voturi de la „fraieri”. Mai la sud cu vreo 15 km de Varșovia am întâlnit și primii nuci pe lângă gospodăriile oamenilor (foarte îngrijite, fără buruieni, fără acareturi prin curte, fără animale prin fața casei, așa cum e civilizată și sănătos).

După această paranteză mai largă privind vizitarea Varșoviei și unele considerații despre Polonia, revin la traseul pe care l-am urmat la dus. Din capitala Poloniei am pornit spre Vilnius, capitala Lituaniei, via Bialystok. La nord de Varșovia am circulat printr-o zonă întinsă de câmpie, cultivată cu cereale și plante furajere, cu terenuri de pășunat (pentru vaci în special). A

fost o porțiune a traseului în care nu am prea avut ce admira. Lituania este o țară de cca 65.000 km², cu o populație în jur de 5 milioane locuitori, moneda națională fiind *litia*. Am fost surprins să constat că în satele întâlnite în Lituania locuințele erau izolate una de alta, construite în general din lemn, unele sărăcicioase, adesea fără garduri, dar cu arbori sau pomi fructiferi de jur împrejurul ogrăzii (probabil pentru a le proteja de vânturi și zăpadă). Pe șosele traficul era relativ redus. Mi s-a părut că și Lituania este o țară cu multe lacuri, peisajul fiind asemănător cu cel din Scandinavia, dar mult mai plat. Am întâlnit suprafețe întinse de pădure, în care cele mai frecvente esențe erau pinul, mesteacănul, arțarul, molidul, plopul ș. a. Comparativ cu pădurile din Polonia, arborii din Lituania mi s-au părut de dimensiuni mai mici. Am făcut un popas la lacul Galve, pe malul căruia se află castelul Trakai, unde am făcut multe fotografii cu lacul, castelul, cu grupuri de tineri aflați prin preajmă (unii pregătiți de nuntă). Nu am putut pătrunde în castel, ci doar am privit în interiorul lui de la poarta de intrare și am observat o scenă amenajată pentru un spectacol de muzică care urma să aibă loc, iar orchestra (aflată în repetiții), declanșase un zgomot asurzitor între zidurile castelului, obligându-ne să ne îndepărtăm rapid din apropierea lui.

Ajunși la Vilnius, înainte de a ne caza, am vizitat orașul. M-a impresionat încă de la primul contact curățenia din oraș, faptul că toate clădirile erau bine îngrijite, că orașul dispune de multe biserici și catedrale (deși lituanienii s-au creștinat de abia pe la 1385), am admirat tinerele întâlnite în cale - niște blonde tare fătoase ș. a. Era sâmbătă spre seară și m-a frapat prezența pe străzi a multor grupuri de câte 5-8 domnișoare, îmbrăcate diferit de la un grup la altul. Am aflat curând misterul. În fiecare grup se afla o viitoare mireasă și grupul avea ca obiectiv de a contacta și opri trecătorii și a-i determina să contribuie cu ceva la zestrea miresei! Un astfel de grup l-a „acostat” pe domnul Mocanu (deputat), iar viitoarea mireasă l-a rugat să-i cumpere un braț de lemne. Nostim, nu-i așa?! Ceva mai târziu, plimbându-mă cu dl Poiată pe strada principală a orașului (când ziua se îngâna cu noaptea), din partea opusă nouă și de pe celalalt trotuar, a țâșnit la un moment dat către noi o mireasă care și-a deschis portmoneul solicitând sprijin financiar pentru măritiș. Dl Poiată (figură mare, om de pahar, pus mereu pe șotii!) a condiționat oferta sa de 10 euro contra unui sărut al domnișoarei, care să fie înregistrat de mine cu aparatul foto. Fata s-a prins în joc ul lui și, pentru că scena era amuzantă, i-am tot pus să repete sărutul pentru că eu, chipurile, nu reușeam să surprind momentul! A fost o scenă foarte simpatică și un succes mult gustat de ”autor” (care fusese marcat în special de buzele catifelate ale junei!), îndelung comentat și relatat cu lux de amănunte colegilor de călătorie. Ne-a surprins detașarea fetelor din acel

grup, toate foarte drăguțe, care s-au fotografiat, distrat și îmbrățișat cu noi, fără să aibă vreo problemă cu vârsta noastră. La Vilnius am văzut și admirat catedrala de zăpadă, turnul clopotniței (mai vechi), poarta dimineților roșii, biserica „Sf. Duh”, universitatea, biserica „Sf. Kazimir” (Kazimir este patronul orașului), biserica „Sf. Mihail”, Filarmonica, Muzeul Lituaniei, biserica „Sf. Nicolae”, catedrala „Sf. Ana” (construită din cărămizi de culoare diferită) ș. a.

A doua zi (după o cazare la hotelul ”Europa City”) am plecat spre Riga. Pe traseu am observat că satele din nordul Lituaniei sunt ceva mai sărace, casele modeste și izolate, înconjurate de arbori și pomi fructiferi (meri, peri, pruni). Peisajul, în mare, cam același: păduri și câmpie, culturi de cereale și plante furajere, pășuni. Letonia este și ea o țară agricolă, cu o suprafață apropiată de a Lituaniei, dar cu o populație pe jumătate decât vecina ei (cca 2,5 milioane locuitori, din care jumătate trăiesc în capitală), având ca monedă națională - *latul*. Comparativ cu lituanienii, considerați un popor de războinici, letonii sunt percepuți ca un popor pașnic. Unii au aderat la religie (luterani, ortodocși), dar foarte mulți sunt atei. Deși și aici casele sunt izolate, mi s-au părut mai arătoase și mai îngrijite, fiind înconjurate de arbori. Am observat frecvent pe lângă case pomi fructiferi, ba chiar și unele livezi de măr și prun, multe sere și solarii.

În drumul spre Riga ne-am abătut spre palatul Rundale, palat în care m-am strecurat din grup (fără bilet!) și l-am văzut în mare grabă: săli specifice oricărui palat, o serie de picturi nesemnate (în genul lui Duhrer), mobilier de epocă, o expoziție de acuarelă, dar cel mai mult mi-au atras atenția sobele de porțelan (văzusem astfel de sobe, chiar mai impozante, în palatele de lângă Sankt Petersburg), majoritatea de culoare albastră, foarte interesante. Impresionant este parcul din spatele palatului, care seamănă cumva cu cel de la Shönbrunn din Austria (mai restrâns însă și mai puțin impunător, dar frumos și bine îngrijit). În preajma acestui palat am întâlnit o mare livadă cu meri și gustând din merele căzute pe jos, am constatat că erau de vară (mălăiețe).

Am ajuns după amiază la Riga și ne-am cazat la un hotel „Europa City” (rețea hotelieră destul de bună) și după o mică pauză ne-am deplasat cu autocarul la Jurmala, stațiune aflată pe malul Mării Baltice. Am traversat pe traseu râul Dalgava. Deși vremea era închisă, pe plajă erau destui turiști. Marea Baltică mi s-a părut nici prea limpede și nici albastră (ca Marea Egee, de exemplu) din cauza unei salinități mai reduse probabil, dar plaja din zona vizitată era întinsă, nisipul fin, iar apa la mal de mică adâncime (balizele se aflau la peste 200 m distanță în larg). La întoarcere ne-am oprit în stațiune și am vizitat strada pietonală, mărginită de tot felul de magazine și chioșcuri cu

diverse produse și suveniruri. Întorși la Riga am admirat imagini de pe podul de peste râul Dalgava, monumentul (statuia) libertății, piața Livu, casa pisicii, marea breaslă „Sf. Ion”, sala de concerte Wagner, casa capetelor negre (în spiritul renașterii olandeze), primăria, piața pușcașilor letoni, biserica „Sf. Petru” (cu un turn de 137 m, îndrăgită se pare și de Petru cel Mare), muzeul Artelor, biserica „Sf. Ion” ș. a. Dacă la Vilnius edilii orașului au găsit soluții financiare pentru a repara fațadele clădirilor și a le pune în valoare, la Riga foarte multe clădiri și obiective turistice erau în mare suferință, având nevoie urgentă de refacere.

În dimineața zilei de 3 august am părăsit Riga, cu destinația Sankt Petersburg. Ne-am abătut puțin din drum pentru a vizita castelul Sigulda. Aveam să constatăm însă că am nimerit de fapt la un fost conac boieresc (castelul Sigulda era situat în altă zonă și l-am pozat de la distanță), amenajat ca spațiu de odihnă și petrecere a timpului liber, cu peluze întinse de iarbă și flori, cu restaurant și teatru în aer liber. Am intrat în Rusia pe la Lahamapiripunkt, iar la granița rusă am pierdut vreo două ore, fiind obligați să ne luăm toate bagajele din autocar și să trecem cu ele prin filtrul instituit aici, autocarul fiind cercetat și el cu de-amănuntul, iar șoferii ”frecăți” în fel și chip în privința actelor. Am făcut mult haz de necaz până am scăpat de controlul de la această graniță. Pe traseul spre Sankt Petersburg nu am reușit să vedem mare lucru, pentru că rușii au amenajat perdele forestiere de-a lungul șoselelor. Șoseaua pe care am circulat era destul de proastă, cu puține mașini pe traseu, în plus mai și ploua, iar sărăcia părea la ea acasă. De-a lungul drumului am întâlnit ici și colo localnici care încercau să facă un bănuț pe fructe de pădure, ciuperci și cartofi. Am făcut o serie de fotografii pe traseu ale așezărilor sătești și din orașul Pskov. Am trecut peste un râu important – Velikaia, am oprit apoi la o benzinărie ca să ne aprovizionăm cu motorină și să folosim toaleta. Faptul că aici aveau doar o cabină la toaletă spune totul, damele fiind obligate să stea peste jumătate de oră la coadă, bărbații rezolvându-și problemele în pădurea din apropiere(!).

La vreo 50 de km înainte de Sankt Petersburg am „ieșit cumva la lumină”, în sensul că am scăpat de liziera de arbori și am putut observa cum stau lucrurile pe aici. Terenurile nu par a fi cultivate, buruieni mai peste tot, multe case mi s-au părut părăsite. Întregul traseu urmat de noi după intrarea în Rusia a fost dezolant, impresia fiind probabil accentuată și de ploaia sâcăitoare care ne-a însoțit pe drum: case sărăcăcioase, neîngrijite, fără animale în ogradă, fără câini. Am observat unii pomi fructiferi în jurul unor locuințe, dar erau lipsiți de fructe. Cred că terenul era mlăștinos și nu era supus drenării excesului de apă, astfel că solul nu se pretează la

instalarea de culturi agricole. Nu m-am putut abține să nu mă întreb, oare din ce trăiesc oamenii de pe aici?! Probabil din exploatarea pădurilor?!

Orașul Sankt Petersburg (Petrograd, Leningrad, cum i s-a mai spus) a fost fondat de Petru cel Mare (un uriaș de 2,04 m înălțime) la 16 mai 1703 (e greu de înțeles cum de i-a venit ideea să construiască așa minunăție de oraș pe un teren brăzdat de ape,?! Cred că a fost impresionat la construirea lui nu doar de Versailles, ci și de Venetia?!). În 1712, orașul devine capitala Rusiei. Se întinde pe o suprafață de peste 600 km² și are o populație de cca 4,5 milioane locuitori. Este străbătut de râul Neva, de canale ale acestuia, dar și ale râurilor Fontanka și Moika. Locuitorii orașului aparțin, se spune, la nu mai puțin de 170 de naționalități. Orașul a fost construit pe o serie de insule, pe care se aflau cândva sate, insulele fiind unite prin numeroase poduri (vreo 308, cu o lungime totală de 16 km). Neva și canalele din oraș se întind pe cca 70 km lungime, au 10-15 m adâncime (atingând un maxim de 27m). Arhitectura orașului este legată de numele lui Rastrelli-tatăl (care a venit în Rusia în 1715), și apoi de fiul acestuia – arhitect al palatelor și catedralelor din Țarskoe Selo și Petrodvoreț.

La intrarea în Sankt Petersburg ne-am întâlnit cu doamna Marina - ghidul local care ne-a însoțit pe tot parcursul vizitei aici (o tipă de vreo 40 de ani, înaltă, destul de amabilă, dar ca stil de prezentare și nivel de cunoștințe, sub nivelul ghidului nostru). Înainte de a ne caza (la hotelul Andersen) am trecut în revistă unele obiective din oraș: catedrala „Sf. Isak” (Isakievskiy Sobor), statuia lui Nikolai I (1859), hotelul „Astoria”, palatul Marinski, casa lui Pușkin, Muzeul Artileriei, Câmpul lui Marte, o moschee (foarte mare și frumoasă, cea mai nordică se spune, situată nu departe de hotelul nostru) ș. a. Primul arhitect al orașului a fost un elvețian - Domenico Tresini. A doua zi am mers în vizită la fortăreața și catedrala Petropavlovsk („Petru și Pavel”), aflată vizavi de Muzeul Artileriei, pe insula iepurelui (care are o suprafață de 18 ha). Am pătruns în fortăreață pe un pod din lemn. Am admirat poarta de intrare în fortăreață, clădirile de aici, bastioanele, statuia în mărime naturală a lui Petru cel Mare (dezvelită în 2003, la împlinirea a două secole de la fondarea orașului), catedrala „Petru și Pavel” care se termină cu un pinten aurit (având înălțimea de 122,5 m; inițial a fost construită din lemn, dar a ars, și apoi a fost zidită). În interiorul catedralei se află numeroase morminte din marmură albă (în general) ale Romanovilor (a căror domnie a început în 1613 cu bunicul lui Petru I și s-a sfârșit în 1917, cu a țarului Nikolai al II-lea). Fortăreața este înconjurată de apă și a servit și ca temniță. Am vizitat și fotografiat unele celule ale închisorii, dispuse pe două niveluri, în care au fost întemnițate și unele personalități cunoscute ale Rusiei, precum Aleksei (fiul

lui Petru I), dar și Maksim Gorkii (în 1905), Dostoievski, Tretiakov ș. a. Pe bastionul Marinski tronează încă două tunuri.

Am urcat apoi pe un vaporeș pentru o croazieră pe canalele orașului, formate, cum am pomenit deja, de râurile Neva, Fontanka și Moika, plimbare în care am trecut pe sub mai multe poduri („Sf. Treime”, „Castelului” etc.), am admirat clădirile ce mărgineau canalele, între care și: palatele de vară și de iarnă (actualul „Ermitaj”) ale lui Petru I, castelul Mikhailovski (care adăpostește expoziții de pictură rusă), palatul Stroganov, fortăreața Petropavlovsk ș. a. A urmat vizita la muzeul „Ermitaj”. Simbolul muzeului este pisica, întrucât în subsolul muzeului se adăpostesc numeroase pisici, care apără muzeul de rozătoare. Se spune că dacă am privi doar 1 minut fiecare exponat din muzeu, ne-ar lua cca 10 ani din viață să le vedem pe toate. În piața din fața muzeului tocmai avusese loc un spectacol cu Madonna și din acest motiv piața era ocupată de mașini de transport și de oameni care demontau scena și instalațiile folosite la spectacol. Nu m-am putut abține să mă întreb, cum de s-a organizat un astfel de concert în preajma unuia din cele mai importante lăcașe de cultură din lume! Într-un oraș atât de mare, nu se putea găsi oare un loc mai potrivit?! Mi s-a părut o adevărată profanare a unui simbol al culturii, dar se pare că și la ruși în prezent contează doar banul!

Aveam să mă conving de această crudă realitate și în timpul vizitării muzeului, care s-a transformat din 1977 (când am intrat aici prima oară) într-o mare afacere. Organizarea vizitei în acest faimos muzeu lasă acum mult de dorit, prin sălile lui mărșăluind grupuri imense de oameni (parcă ar fi într-o gară supra-aglomerată), fără a exista intervale de timp rezonabile între trecerea grupurilor, turiștii sunt tare zgomotoși (mai ales cei asiatici), astfel încât nu e posibil să analizezi și să-ți bucuri sufletul în liniște privind la exponatele din muzeu. E scandalos! Am fost chiar tentat să părăsesc muzeul, văzând cât de mult s-au schimbat lucrurile aici între timp. Păcat, mare păcat! Vizita aceasta la Ermitaj a fost o mare dezamăgire pentru mine. Mi-am dat seama că am fost un norocos să-l văd cu 32 de ani în urmă, în cu totul alte condiții, într-o liniște, ca de sanctuar. Am admirat acum, atât cât am putut, picturi semnate de Leonardo, Rafael, Rembrandt (numeroase), Canaletto, Van Gogh, Gauguin, Matisse, Derain, Picasso ș. a. O piesă de rezistență din Palatul de iarnă a fost cândva, mai demult, camera (salonul) de chihlimbar (considerată a 8-a minune a lumii), oferită cadou lui Petru cel Mare în 1716 de către Frederich I al Prusiei, ca simbol al prieteniei ruso-prusace.

Construirea acestei adevărate minuni a durat peste 10 ani și la realizarea ei au contribuit numeroși meșteri iscusiți, fiind constituită din panouri de chihlimbar, placate cu aur și oglinzi, valoarea ei fiind estimată

astăzi la cca 200 milioane dolari. La ordinul țarinei Elisabeta, în 1755 acest salon a fost demontat din palatul de iarnă din Sankt Petersburg și mutat în palatul de la Tsarskoe Selo, operațiune dată în grija arhitectului Rastrelli (fiul). În timpul celui de al doilea război mondial, nemții și-au însușit această nestemată (considerând că le aparține), au demonta-o și împachetat-o bucată cu bucată și au expediat-o la un muzeu din Königsberg (Germania), de unde a dispărut, nu se știe cum și unde (circulând sub acest aspect diverse ipoteze). În 1979 sovieticii au decis reconstrucția acestei opere și, după 25 de ani de efort, a fost finalizată noua variantă a camerei de ambră de la palatul din Tsarskoe Selo.

În drumul de la muzeu spre autocar am trecut și pe lângă catedrala „Sângele Mântuitorului”. Am făcut câteva poze ale pieței din fața muzeului Ermitaj, care era încă ocupată de „rămășițele” spectacolului Madona. Am reușit să fotografiez această piață (în mijlocul căreia străjuiește un obelisc cu cruce) și clădirile din jur, de abia la sfârșitul vizitei în Sankt Petersburg (când era liberă și grupuri de tineri jucau hochei, se plimbau în piață pe jos sau cu bicicleta). În aceeași zi, spre seară, am admirat frumosul complex de palate și biserici Smolensk (colorate în alb și bleu), complexul (monahal) de clădiri, biserici și catedrala „Al. Nevski” (unde se află și mormântul acestuia). Complexul este colorat în galben-portocaliu și alb. Catedrala are o arhitectură deosebită, cu multe bolți în interior, o catapeteasmă originală, mozaicuri și icoane de mare preț. La intrare, în fața complexului, străjuiește statuia ecvestră a lui Al. Nevski.

În plimbările efectuate cu autocarul prin orașul vechi, dar mai ales cel nou, am fost impresionat de arterele largi de circulație, spațiile generoase dintre clădiri, numărul mare de parcuri și spații verzi (foarte bine întreținute), cu gazon și foarte multe flori, cu canapele mari de culoare albă (oare cât timp ar rezista la noi astfel de bănci și cât de albe ar rămâne ele?!), cu locuri de joacă pentru copii etc. Și pe străzile acestui faimos oraș am întâlnit multe mirese, dar spre deosebire de Vilnius, aici nunțile au loc în fiecare zi, iar buchetele de flori primite de mireasă sunt depuse la monumentele din oraș (frumos gest și omagiu!). În privința monedei, dacă înainte de 1990 eram invidioși pe rublă, pentru că valora cca 8 lei, acum lucrurile se schimbaseră, leul fiind mult mai puternic decât rubla (numai că nu se putea schimba pe ruble).

În ultima zi a șederii la Sankt Petersburg ne-am deplasat la Petrodvoreț (Peterhof) și Tsarskoe Selo. În drumul spre aceste obiective am întâlnit și fotografiat poarta Narva (de culoare verde), unele clădiri din orașul nou, un cartier cu clădiri construite de chinezi (de formă cam ciudată), palatul Elisabetei Petrovna (fiica lui Petru I), Academia Marină de Stat,

palatul Konstantinovski (reședință a Guvernului rus), catedrala „Petru și Pavel” din Petrodvoreț ș. a. Petrodvoreț-ul se află pe malul Golfului Finic, la 29 km de Sankt Petersburg, a fost fondat în 1713 ca reședință de vară a lui Petru I, și a fost inaugurat în 1724. În parcare din preajma palatului am întâlnit o mulțime de autocare cu turiști, și pe moment, am avut o strângere de inimă, ca nu care cumva să repetăm experiența de la Ermitaj cu aglomerația. Nici aici și nici la Țarskoe Selo nu s-a repetat hărmălaia de acolo, organizarea fiind aici superioară, fiind prevăzute intervale de timp rezonabile între grupurile de vizitatori care pătrundeau în muzeu. Mai mult, la ambele aceste obiective, pentru protecția podelelor din sălile de expoziție (ele însăle de mare valoare, parchetul fiind produs din diverse esențe lemnoase, care îți dau senzația că pășești pe adevărate covoare), turiștii sunt încălțați cu papuci speciali peste propriile încălțări.

Încă din autocar am observat în parcare o mică fanfară, formată din patru suflători. Când am coborât, s-au îndreptat către noi, iar șeful grupului ne-a întrebat de la distanță de unde venim, iar când a aflat, ne-a întâmpinat cu imnul nostru de stat, interpretat foarte corect. A fost o surpriză foarte plăcută, care ne-a încântat și care a fost răsplătită cum se cuvine de mulți dintre noi (iată o metodă ingenioasă și eficientă de a face bani și de a depăși asperitățile dintre popoare!). La început, palatul lui Petru I a fost de dimensiuni mai mici, dar a fost mărit treptat, până la ceea ce vedem noi astăzi, după proiectul și sub coordonarea lui Rastrelli. Fântânile arteziene din fața palatului funcționează pe principiul vaselor comunicante, apa venind aici prin cădere dintr-o zonă mai înaltă (de cca 70 m). La o anumită oră din zi (11.00h, în acest caz) am fost martorii unui mic spectacol, extrem de frumos, al acestor arteziene, pe fondul muzicii lui Grieg. Am intrat apoi în palat și am vizitat sălile puse la dispoziție: sala de recepție, sala de așteptare, sala tronului, sufrageria, sala chinezească, sala portretelor (care prezintă 368 de portrete ale lui Rotari, folosind 7 modele - fete îmbrăcate diferit și în poziții diverse), a doua sală chinezească, sala de audiență a împărătesei Ekaterina (pentru persoane marcante), sala divanelor (unde se relaxau doamnele), biroul de lucru al Ekaterinei a II-a, sala jocurilor de cărți, o sală de trecere, sala micului dejun, sala albă (pentru concerte), săli cu Nikolai I și familia sa, dormitorul și biroul lui Petru I (mai auster, placat cu lemn de stejar, sculptat) ș. a. Palatul este o ”risipă” de imaginație și bogăție, îți taie adesea respirația: ornamente din lemn sculptat poleite în aur, diverse vase din porțelan, mobilier de epocă, perdele de forme și culori diferite, pereți tapisați cu mătase divers imprimată, parchet din esențe și în desene diferite în fiecare încăpere, sobe de porțelan de-a dreptul superbe (provenite din Olanda) ș. a. Din palat am descins în parcul din fața lui, unde am făcut multe

fotografii, immortalizând: fântâna cu Adam, artezienele din fața palatului, artezienele din parc (unele de amuzament) - care intrau în funcțiune când călcai pe pietre, arteziene care erau puse în funcțiune la ore fixe și-i stropeau pe cei dispuși să facă duș (unii erau făcuți ciuciulete), statuia lui Petru I (în mărime naturală), fântâna cu cascade sub forma tablei de șah, fântâna Triton în luptă cu balaurul (aurite), sera palatului și multe altele.

Ne-am deplasat apoi în satul țarilor - Tsarskoe Selo (nu se știe cum a apărut această denumire), care în 1937 a luat denumirea de orașul Pușkin (fiind locul de naștere a lui Al. Pușkin). Aici, Petru I i-a oferit o moșie soției sale Ekaterina a I-a și a construit un mic palat (arhitect fiind Braunstein). În timpul Elisabetei Petrovna s-a ridicat un alt palat, cu parcuri și grădini, iar în 1753 s-a construit un mare palat (cel vizitat acum), în stil baroc, avându-l ca arhitect pe fiul lui Rastrelli (Bartolomeo Francesco), care a transformat de altfel și orașul fortăreață Petrograd (orașul lui Petru I - cum se numea la început), în splendidul Sankt Petersburg de mai târziu. Impresionează, încă de la intrare, însăși poarta, dar și gardul din fier forjat cu porțiuni aurite, scările și statuile aflate de ambele părți (pe vremea Elisabetei toate statuile de pe fațada palatului erau poleite în aur, iar în prezent sunt vopsite cu bronz). Este cel mai bogat și frumos palat din Rusia.

Am pornit vizita aici de la scara de paradă și am continuat cu: sala tronului (sala de recepție, cu o suprafață de peste 1000 m², cu picturi murale pe tavan și lemn sculptat aurit), sala de primire a oaspeților, sala de mese (sub formă de liră), alte trei săli de recepție, sufrageria cavalerilor, sala zmeurie, sala pentru serate muzicale, sala cu portretele Ekaterinei a I-a și a Elisabetei Petrovna, camera de chilimbar (unde s-au folosit șase tone de chilimbar și servea drept cameră de audiență pentru ambasadori), sala tablourilor (130 de tablouri din secolele XVIII și XIX), sălile de locuit (sufrageria albă - biroul împărătesei), sala cu portrete mari ale Ekaterinei a II-a și Aleksandru I, sala bufet, camera stemelor, sufrageria verde (în care nu sunt sobe, ci șemineuri), sala chelnerilor (în care se aduceau bucatele de la parter pentru servirea mesei), cabinetul lui Aleksandru I (cu pereți din marmură roz), dormitorul lui Aleksandru I (nepotul preferat al Ekaterinei a II-a), biroul Ekaterinei a II-a, șase săli folosite ca odăi private (încă nerestaurate), sala cu portrete ale fiilor Ekaterinei a II-a, sala cu portrete ale lui Aleksandru al II-lea (care a murit la 22 de ani), o sală cu portretele lui Aleksandru al III-lea și ale lui Nikolai al II-lea – ultimul țar rus ș. a. Am admirat și obiectele de mobilier și de decor expuse, vasele, sobele, perdelele, sculpturile în lemn, picturile, parchetul-covor din fiecare sală, tapiseriile etc. Parcul din spatele acestui palat are o suprafață de 109 ha, în care pot fi admirate o serie de clădiri, inclusiv o baie turcească (în stilul unei moschei),

galeria lui Cameron (cu frumoase scări și coloane la intrare), băile de jos, sala de recepție din preajma unui lac, un pavilion pentru concerte situat în altă zonă a lacului ș. a. În timp ce parcul de la Petrodvoreț mi s-a părut mai lucrat, mai artificial, prevăzut cu tot felul de amenajări pentru copii și adulți, multe flori ș. a., parcul de aici (al Ecaterinei a II-a) este mai rustic, fără multe amenajări și flori, dar cu lacuri întinse și cu arbori seculari (între care mulți stejari și mesteceni).

La întoarcerea în oraș am fotografiat sediul administrativ al Primăriei (în zona mai nouă a orașului), având în față statuia lui Lenin și apoi, în zona centrală a orașului vechi, poze cu Kazanskii Sobor - situată pe Nevskii Prospekt (catedrală cu o arhitectură interioară deosebită, cu mari coloane; la exterior și la bază seamănă cu un palat în stil elen sau roman, străjuit de coloane). M-am plimbat apoi pe Nevskii Prospekt, am admirat și fotografiat: două biserici catolice (una fiind „Sf. Petru”), o serie de clădiri de pe bulevard, imagini de pe un canal ce traversează bulevardul, clădirea amiralității, Isakievskii Sobor, imagini dinspre Ermitaj și din piață acestui muzeu.

Fără îndoială, Sankt Petersburg (și palatele din apropierea lui) au fost în excursia aceasta „cireșa de pe tort”, cum se spune. Este poate unul dintre cele mai frumoase și interesante orașe din lume, prin tot ceea ce oferă el. Față de cum l-am perceput în 1977, Sankt Petersburg-ul de astăzi s-a transformat într-o destinație turistică de primă mărime, într-o fabrică de făcut bani. Dacă pe atunci ajungeau aici puțini turiști, proveniți mai ales din URSS și din țările socialiste, acum vin în oraș turiști din toată lumea și în număr foarte mare. Dacă pe atunci era un oraș liniștit, în care strada nu era atât de animată, în care puteai admira siluetele zvelte și foarte elegante ale frumoaselor din oraș, ținuta lor rafinată, acum Sankt Petersburg a devenit un oraș pestriț, aglomerat, în care liniștea a dispărut. Deși am observat ici și colo domnișoare și domnițe îmbrăcate cu mult gust, care mergeau probabil la spectacole, ceremonii sau recepții, majoritatea damelor poartă acum ținute sport sau obișnuite, iar multe din ele fuma pe stradă, ceea ce în urmă cu 30 de ani era exclus. Vizitând acest oraș superb din nordul Europei și neștiind unde te afli, cu siguranță nu ai crede că este un oraș rusesc, ci că te afli undeva în inima Europei (la Paris, de exemplu, de unde s-au și inspirat arhitecții). Are un ”parfum” aparte, este cochet, aerisit, curat, s-a păstrat grozav, edilii își dau silința să poarte grija clădirilor lui de patrimoniu (adevărate bijuterii, într-un oraș înconjurat de ape), așa încât poți spune că eroismul și sacrificiul locuitorilor lui în timpul blocadei de 900 de zile din cel de al II-lea război mondial, nu a fost zadarnic!

În dimineața zilei de 6 august 2009, am părăsit Sankt-Petersburg, cu destinația Helsinki. Șoseaua către Helsinki în zona rusească a fost relativ

bună, dar mai aglomerată. Pădurea a continuat să ne însoțească pe tot traseul, dominată fiind de pin, mestecăn, dar și molid, plop, alte esențe lemnoase. Și în această parte a Rusiei localitățile sunt rare, iar Vîborg a fost cea mai "răsărită" întâlnită în cale. Terenurile agricole și culturile dispar, solul pare nisipos, pe marginea șoselei și în păduri apar bolovani și stânci, relieful începe să fie mai înalt, peisajul începând să semene tot mai mult cu cel din Scandinavia, dar mai puțin îngrijit și civilizat. Șoseaua este bine marcată (inclusiv pe margini) și indicatoarele sunt frecvente. Deși pe traseu am întâlnit pășuni, uneori foarte întinse, nu erau populate și de animale. La granița de ieșire din Rusia spre Finlanda nu am mai întâmpinat problemele de la intrarea dinspre Letonia, fiind doar coborâți din autocar (fără bagaje) și supuși controlului pașapoartelor la niște ghișee.

Precum în basme, imediat după trecerea graniței totul s-a schimbat, de parcă pătrundeam în altă lume. Ce mult înseamnă civilizația și resursele financiare! Finlanda, despre care am amintit deja câte ceva anterior, are o suprafață de cca 330.000 km², ocupată în proporție de 65% de păduri, cu zone muntoase care nu depășesc 1300 m altitudine, cu o populație de cca 5 milioane locuitori, din care 86% protestanți. Țara și-a proclamat independența în timpul revoluției bolșevice din Rusia (în 1918). Peisajul este specific scandinav, deși nu se consideră țară scandinavă, populația fiind de origine ungro-finică (provenită din zona lacului Ladoga). În zona Rovaniemi ("sediul" lui Moș Crăciun) locuitorii au parte de 52 de zile cu noapte continuă și de 52 cu lumină continuă (timp de cca 1 lună și la Helsinki lucrurile stau cam la fel). Finlanda are ca brand-uri: Nokia, vodka și sauna. După intrarea în Finlanda, peisajele semănau mult cu cele întâlnite în Norvegia și Suedia: șosele (autostradă) foarte bune, garduri care mărginesc pădurile de-a lungul autostrăzii, terenuri întinse cultivate cu cereale și plante furajere, solarii, sate cu case la vedere (frumoase și grupate, nu izolate, curți foarte îngrijite), servicii diverse, tot felul de firme, parcuri mari și îngrijite, benzinării ca în restul Europei etc. Ca și în Suedia, în păduri am observat stânci și bolovani de mari dimensiuni, iar în anumite porțiuni șoseaua era tăiată în stâncă.

La Helsinki am fost cazați la hotelul aeroportului „Cumulus” (la marginea orașului, unul foarte bun), de unde ne-am deplasat cu autocarul în centrul orașului. Am revăzut (după numai un an) unele zone și obiective din oraș: portul din fața primăriei, parcul aflat în spatele gării, catedrala rusească Uspenski, catedrala luterană, universitatea, teatrul, gara, diverse clădiri din oraș, unele statui și aranjamente florale. A doua zi am vizitat parcul Sibelius, aflat pe malul Mării Baltice, având la intrare un monument dedicat compozitorului, un soi de orgă constituită din 600 tuburi de oțel. Am făcut apoi o vizită la stadionul olimpic „Paavo Nurmi” (atlet care a câștigat probele de

5, 10 și 20 km, cu statuie ridicată în fața stadionului), pe care a avut loc Olimpiada din 1952. Am urcat în turnul stadionului (de 72 m) și am admirat orașul de la înălțime, apoi am văzut opera, palatul Finlandia, una din clădirile Muzeului Național, clădirea Parlamentului și statuile din fața lui ș. a.

În jurul amiezii ne-am deplasat la Hvitträsk, la vreo 30 de km de Helsinki, la casa unui vestit arhitect finlandez - Eniel Saarinen. Casa se află pe o mică colină, apare ca un fel de conac, cu multe clădiri și grădină, fiind situată în apropierea unui lac, la care poți cobori pe niște scări, străbătând o fâșie de pădure. Împreună cu prof. Vasile Dorneanu, am servit de la restaurantul de aici o salată cu creveți (foarte gustoasă), pe care am "udat-o" cu o halbă de bere. În pădure erau fragi, zmeură și afine coapte (multe și ușor de cules), dar surprinzător și iarba tâlharului (am luat în țară semințe și plante mărunțite). La lac am întâlnit doi copii care săreau în apă, dintre care unul vorbea foarte bine engleza. Era foarte prietenos, mi-a zis că a fost timp de 3 ani la Beijing cu familia, că în lac se găsesc pești care ating și 3 kg bucata, că iarna fac baie în apă la copcă ș.a.

Am revenit apoi în oraș în zona de agrement de la Golful Finic și am făcut fotografii de pe faleză (imagini cu: fortăreața, insulele din larg, portul cu iahturi, cânduri de găște sălbatice, tineri care se aruncau cu coarda body-jumping, din vârful unei macarale etc). Stând pe faleză am văzut mulți finlandezi care făceau jogging sau se plimbau pe bicicletă. La terasele din fața localurilor din zona centrală a orașului, oamenii serveau diverse bucate, bere, cafea, înghețată, sucuri ș. a., stând cu fața la stradă (de parcă ar asista la un spectacol). Am observat de asemenea multe grupuri de tineri așezați pe peluzele de iarbă din parcuri, ba chiar pe terasele unor clădiri sau soclurile unor statui și beau, fumau, iar după cum se manifestau, consumau probabil și droguri. În jurul acestor tineri era multă dezordine și mizerie, ambalaje aruncate peste tot, ceva de necrezut! Se pare că finlandezilor le place mult băutura (inclusiv damelor), foarte scumpă la ei, motiv pentru care fac deplasări cu feribotul (cum aveam să constatăm în ziua următoare) pentru aprovizionare la Tallin, unde băutura este mult mai ieftină. De altfel, aici am sesizat încă un fenomen curios și anume că femeile merg singure sau în grup la localuri (neînsoțite fiind de bărbați; astea dame cu "personalitate", nu-i așa?!). La Helsinki, mi s-a părut mai moderat, decât la Tampere, obiceiul tinerilor de a-și monta piercinguri pe față.

Revenind în zona din centrul orașului, ne-am deplasat în parcul din spatele gării, pe care l-am traversat și am făcut fotografii din parc și de pe lacul de la marginea lui. Am întâlnit aici și alte esențe lemnoase decât cele menționate anterior: stejari, arțari, salcâm galben, salcie, plop ș.a. La Helsinki am observat multe blonde frumoase, iar oamenii par prietenoși. În

zona de agrement din golf, în preajma autocarului nostru, se aflau două tipe cu doi copii, din care unul de doar câteva luni, desculț și foarte sumar îmbrăcat, deși afară nu era tocmai cald (copiii sunt căliți de mici și nu corcolți ca la noi). Unele colege din grupul nostru au înconjurat cele două mame, care nu au avut nici o rețineră și nu s-au opus mângâierii și alinării copiilor lor (mai ales a celui mic), fiind chiar bucuroase de întâlnire, iar la plecare ne-au făcut insistent bezele cu mâna. Helsinki este un oraș scump. Nu prea poți cumpăra nimic sub 5 euro. Totodată, dacă la Copenhaga și Oslo străzile erau mai mult goale, în special seara (doar în centrul orașelor fiind ceva mai multă animație), la Helsinki străzile erau pline mai tot timpul și populate mai ales de către tineri (se muncește oare mai puțin aici ca în celelalte capitale nordice sau e vorba doar de obiceiuri?!).

În dimineața zilei de 8 august ne-am îndreptat spre portul orașului Helsinki pentru a lua feribotul spre Tallin, capitala Estoniei, oraș port la Marea Baltică. Am traversat marea cu feribotul "Super Star" (un vapor modern, de mari dimensiuni) și am parcurs calea dintre cele două capitale în cca două ore. A fost o croazieră plăcută, pe o vreme foarte frumoasă. De altfel, cu excepția celor două zile și jumătate petrecute la Sankt Petersburg, unde am avut parte de o vreme capricioasă (fiind nevoiți să purtăm mai tot timpul umbrela cu noi), am beneficiat în rest de un timp excelent pentru o călătorie în nordul continentului european. Am observat cu acest prilej că unele porturi (Helsinki și Tallin) dispun de terminale și coridoare, care te conduc spre vasul cu care urmează să călătorești, întocmai ca la aeroporturi.

Estonienii și-au cucerit independența totală de abia în 1991, fiind după 1213 sub stăpânire daneză (Tallin sau Tallink, cum am văzut scris, însemnând orașul danez), dar și sub nemți și sovietici. Tallin a făcut parte din Liga Hanseatică. Estonia are în jur de 1,8 milioane locuitori, din care cca 1/3 ruși (am auzit frecvent pe stradă vorbindu-se rusește), iar Tallin are cca 400 mii de locuitori. Întrucât am ajuns la Tallin pe la orele 11.00h, iar cazarea la hotelul din port („Portus”) se făcea după orele 13.00h, am făcut mai întâi o primă vizită în oraș. Ghidul ne-a atras atenția asupra unor obiective turistice (pe care le-am și pozat), printre care: turnul Margaretei cea Grasă, piața Gildei (breslei) mari, biserica „Sf. Duh”, strada Gildelor, biserica „Sf. Nicolae”, Primăria, piața din fața ei și clădirile din jur, Teatrul dramatic, imagini cu buchete de flori și flori de pe strada gildelor, străduțele înguste din orașul vechi cu pavaj (din granit) sau pietruite – pe care sunt tot felul de magazine și restaurante, catedrala ortodoxă „Al. Nevski”, palatul prezidențial (din fața catedralei), catedrala catolică „Sf. Maria” (în care am admirat o sumedenie de steme), Centrul rus de cultură (o clădire foarte

impozantă), diverse clădiri vechi, parcul oraşului, clădiri moderne și hoteluri ș. a.

După ce am ajuns la hotel și ne-am cazat, am făcut de unul singur seara o mică plimbare în zona portului. M-a surprins faptul că, deși orașul nu are obiective turistice de primă mărime, am întâlnit pe străzile lui foarte mulți turiști, inclusiv asiatici (pe care i-am întâlnit de altfel mai peste tot pe unde am umblat). Era o zi de sâmbătă, în week-end, când descind aici foarte mulți finlandezi și nu atât pentru turism, ci mai ales pentru a se „simți bine” și a se aproviziona cu băuturi (la Tallin fiind, așa cum arătam, mult mai ieftine și din belșug; în jurul portului sunt o sumedenie de magazine și depozite cu băuturi alcoolice). Am întâlnit în acea seară pe traseu mulți oameni (mai ales dame) „amețiți” bine de băutură. Aici am observat pe străzi tinere care ofereau, spre gustare și cumpărare, în diverse moduri, unele produse alimentare (la o „căruță” se vindeau, de exemplu, alune prăjite în zahăr amestecat cu scorțișoară), iar la localuri și la terase chelnerii purtau costumații speciale. Pe aleile din Tallin am observat multe sălcii, care erau tunse într-un anume fel și pentru care se manifesta o mare grijă (unele erau scorburoase, dar aveau crengile ancorate, precum teiul lui Eminescu din Copou). La Tallin bicicleta nu mai părea a fi un mijloc frecvent de deplasare, ca în țările scandinave. De altfel, nici nu am întâlnit piste speciale pentru bicicliști. Parcurile nu sunt prea bogate în flori și aranjamente florale, deși la chioșcurile cu flori de pe stradă am văzut și admirat flori și buchete superbe (probabil din import). Și în capitala Estoniei am întâlnit pe străzi multe fete (blonde mai ales) zvelte și frumoase.

În dimineața zilei de 9 august, părăsind Tallinul cu destinația Riga-Varșovia, am constatat că peisajul și felul de viață al locuitorilor de la sate în Estonia, Letonia și partea de nord a Poloniei sunt asemănătoare: case izolate, în jurul cărora se află arbori și pomi (mai ales meri), suprafețe despădurite cultivate cu cereale, păduri constituite din cam aceleași esențe (pin, mesteacăn, molid, plop ș. a.), din care lipsesc stâncile și bolovani, dar populate cu mulți afini. Traseul prin Estonia a fost cumva paralel cu țărmul Mării Baltice, între șosea și Mare fiind uneori doar o lizieră îngustă de pini, iar în pădure și pe plajă se aflau mulți estonieni cu mașini și corturi. Mi s-a părut că Estonia stă mai bine decât Letonia cu agricultura, iar casele de la sate par mai ”răsărite”, mai bine gospodărite, cu mai multe livezi de meri, sere și solarii în jur. În jumătatea de sud a Letoniei și în zona din Lituania traversată la întoarcere, suprafețele cultivate erau mai întinse, în detrimentul pădurilor, creșterea animalelor (a vacilor) mai intensă (mai ales în Lituania). Treptat, încep să dispară din păduri coniferele, cedând loc foioaselor. În Lituania am întâlnit și lanuri de porumb (absente în Letonia și Estonia), dar

și culturi cu sfeclă de zahăr, lucernă și alte plante furajere. Prin unele lanuri agricole am zărit căprioare. Deși era duminică, în numeroase zone combinele recoltau cerealele, iar tractoarele prevăzute cu pluguri arau ogoarele, în vederea însămânțărilor de toamnă. Pe drumul spre Kaunas ne-am oprit la hanul „Giraites kibinine”, unde am băut o bere la halbă (foarte bună) și unde am făcut câteva poze, inclusiv ale unor colegi din grup care se dădeau în leagănele pentru copii. Spre Polonia, relieful Lituaniei devine ceva mai înalt. Am străbătut în cca șapte ore toate cele trei țări baltice și am reintrat în Polonia, unde relieful s-a înălțat brusc și în păduri au reapărut coniferele (pin, molid).

Rezumând, aș spune că această călătorie a fost ceva mai variată și mai interesantă decât cea din 2008 în Țările Scandinave. Cred că dacă în program s-ar fi prevăzut doar obiectivele vizitate la Sankt Petersburg și tot ar fi trebuit să ne declarăm mulțumiți. Am avut totodată posibilitatea să facem comparații privind relieful zonelor vizitate, nivelul de dezvoltare, ocupația locuitorilor, cum locuiesc și trăiesc ei, grija localnicilor și edililor pentru localități, pentru refacerea clădirilor de patrimoniu, starea șoselelor etc, în nu mai puțin de opt țări străbătute, ceea ce nu a fost puțin lucru. Cine a avut ochi să vadă și a vrut, a avut ce vedea!

Când observi cum pot alții să-și îngrijească ogoarele și gospodăriile, când constai câtă ordine și curățenie domnește mai peste tot, te apucă invidia și în același timp furia și disperarea față de starea lucrurilor de la noi. Cum treci granița în țară, te întâmpină buruienile cât gardul pe marginea șoselelor și pe ogoare, mormanele de gunoaie peste tot. Deși unele case sunt arătoase și la noi, în curțile multor gospodari este o adevărată harababură, lipsesc adesea spațiile verzi și florile și asta chiar în Ardeal, o zonă mult lăudată, cu pretenții ceva mai mari, dar.... Ce să mai zic de șosele?! Dintre țările vizitate, Polonia a fost pentru mine o revelație. Până mai ieri, polonezii o duceau cava mai greu ca noi și făceau bișniță prin România, Turcia, Serbia etc, ca să poată trăi mai bine. Acum, după ieșirea din comunism, au ajuns mult mai departe decât noi ca realizări. Se poate, deci, condiția e să vrei și să ai conducători destoinici!

Călătorie în Orientul Apropiat

(2010)

A fost mult timp o provocare pentru mine să iau contact cu realitățile unor țări despre care știam din diverse surse, fie că sunt foarte dezvoltate și civilizate - cum sunt țările scandinave, fie că sunt altceva decât ceea ce înseamnă stilul de viață european, datorită religiei în special, dar și sistemului lor de guvernare, cum sunt țările Orientului Apropiat și Mijlociu. Iată că într-un interval scurt de timp (cca doi ani și jumătate), cu ajutorul lui Dumnezeu și al firmei de turism „Terra Nova” din Bacău, am reușit să-mi satisfac această curiozitate.

Suntem în 28 martie, orele 24.00h și plecăm de la Bacău, spre Turcia pe traseul București - Ruse - Veliko Târnovo - Edirne - Eceabat, într-un periplu de două săptămâni, având în prima zi ca destinație finală orașul Çanakkale (Turcia). După ce roțile autocarului au început a se învârti, primul contact și surpriză a fost ghidul excursiei care, încercând să ne capaciteze, ne-a pus cumva în temă cu ceea ce aveam să întreprindem împreună și apoi ne-a recitat câteva versuri (personale, ne-a mărturisit el), crezând că ne dă gata, dar de fapt a reușit să ne pună în gardă și pe gânduri. Și cum la mine prima impresie contează, aveam curând să constat că eram însoțiți de un tip care nu prea avea ce căuta printre noi, cu atât mai puțin să ne fie ghid. Din acest punct de vedere călătoria a fost un adevărat fiasco!

Am intrat în Turcia pe la granița Kapitan Andreev/Giris. Primul popas a fost la Edirne - vechiul Oreste (de la fiul lui Agamemnon, Orestyas), sau Adrianopole (de la numele lui Hadrian). Ne întâmpină o ploaie mai mult săcâitoare decât descurajantă, care ne obligă să apelăm la umbrele și haine adecvate pentru a face câțiva pași și a vizita moscheea Selymiye, care ne impresionează prin dimensiuni, prin cele patru minarete, arhitectura interioară, vitralii, decorațiunile de pe pereți și mai ales de pe plafon. Am trecut pe lângă universitatea din localitate, o clădire impozantă și modernă, situată pe una din colinele orașului. Constatăm că aici spațiile dintre clădiri (inclusiv blocurile de locuit) sunt mici, motivul fiind probabil de a se umbri unele pe altele vara, când în zonă este foarte cald. Ne continuăm drumul spre Eceabat, pentru a traversa cu ferrybotul strâmtoarea Dardanele, prin peninsula Gelibolu (o limbă de pământ ce desparte Marea Marmara de Marea Egee) și observăm că în această parte a Turciei șoselele sunt mai puțin îngrijite, casele (în special la țară) modeste, chiar sărăcăcioase, locuitorii din zonă nu prea gospodari, cum aveam să constatăm și în alte regiuni ale țării.

Ghidul ne evocă lupta de la Dardanele din 1915, în care au pierit cca 460.000 de oameni și în care forțele aliate (englezi, australieni, neo-zeeilandezi ș. a.) conduse de amiralul Churchill și generalul Sanders, au

suferit (din cauza unei strategii dezastruoase) o umilitoare înfrângere din partea turcilor conduși de marele Kemal Atatürk (părintele Turciei moderne). În portul de la Eceabat tronează o statuie impozantă dedicată acestei crâncene bătălii și un mic muzeu în aer liber, care rememorează evenimentele de la 1915. Ploaia și frigul ne-au privat de plăcerea pe care ar fi trebuit să ne-o procure traversarea strâmtorii Dardanele. Am ajuns în Çanakkale când se lăsa deja seara. După cazarea la un hotel situat chiar în zona portului, am ieșit pe balconul hotelului, de unde am auzit mult zgomot și agitație prin preajmă și nu-mi dădeam seama ce se întâmplă. M-am decis să ies pe stradă și să dau o raită prin oraș și am aflat misterul - tot ce auzeam din balcon se datora vizionării unui meci de fotbal. Era mare meci mare și nu în Çanakkale, ci la Istanbul (între Fenerbahce și Besiktas). Toate localurile din port erau pline ochi de suporteri care priveau pe mari monitoare transmisia TV a meciului și făceau mare zarvă. A câștigat Fenerbahce, iar după meci a fost o adevărată nebunie: fani zgomotoși aflați în mașini cu ferestrele deschise sau pe motociclete, se deplasau pe toate arterele din oraș și scandau numele echipei favorite, claxoanau, fluturau steaguri, foloseau tot arsenalul specific în astfel de ocazii.

În plimbarea mea prin oraș, am ajuns mai întâi la un monument dedicat legendarei Troya (machete ale vechii cetăți și un cal troian interesant ca realizare), apoi am trecut printr-un parc din apropiere, unde atenția mi-a fost reținută de o zonă în care erau instalate câteva aparate, originale și ingenioase (care au apărut și pe la noi între timp), destinate celor ce doreau să facă puțin sport (mi-a plăcut în special una care te făcea să te simți ca pe schi, mărșăluind și dând din bețe). A doua zi, m-am ridicat din pat mai devreme decât s-ar fi impus și am ieșit să fac câteva poze în apropiere de hotel, deși afară bura și era frig. Voiam neapărat să immortalizez calul troian - un simbol al zonei, aveam să constat ulterior mult mai reușit decât cel de la Troya.

Plecăm spre Troya și ne aducem aminte de Odiseea lui Homer (de la Odiseu, sau Ulyse) și de descoperirea acestei cetăți de către Schlimann, cel care a avut intuiție și a considerat că istorisirea lui Homer putea fi una reală. Numai Schlimann și cei din jurul lui știu exact ce s-a găsit aici, multe din vestigiile cetății Troya luând drumul Germaniei, fiind expuse în Muzeul Pergamon din Berlin. Gândindu-mă la frumoasa Elena, la Agamemnon și la ceilalți eroi troieni, la faimosul cal (de unde a rămas celebrul dicton „*fereste-te de greci și atunci când îți fac daruri*”), așteptam cu interes întâlnirea cu o civilizație de acum mai bine de 3.000 de ani. Din păcate, atât replica aceluiași legendar cal troian (un kitsch făcut mai mult pentru distracție, decât pentru respectarea adevărului istoric), cât și grija acordată acestui sit arheologic, ce

lasă mult de dorit (buruieni, arbuști și copaci care cresc peste tot, chiar și în zidurile vechii cetăți, unele din ziduri refăcute neprofesional ș.a.), un muzeu redus ca dimensiuni și sărac în exponate, te duc automat cu gândul că sunt o consecință a relațiilor deloc bune dintre greci și turci. Am plecat dezamăgit și mi-am zis că s-ar fi impus ca măcar nemții (ca obligație morală) să fii manifestat mai mult respect și grijă pentru acest sanctuar, având în vedere căte și-au însușit de la Troya.

Ne îndreptăm apoi spre Pergamon (Pergam; turcii spun Bergama), unde s-a inventat pergamentul, realizat din piei de oi prelucrate într-un anume fel. Am admirat peisajul întâlnit pe traseu, vârfurile montane (care atingeau înălțimi apreciabile - poate și peste 2000 de metri), localitățile întâlnite în cale, cu numeroase vile, hoteluri și blocuri (am fost neplăcut impresionat de modul cum se construiește în diverse orașe și stațiuni din Turcia, lipsa de respect pentru natură, cu locuințe înghesuite (inclusiv blocuri, așezate până pe creasta munților). Pergamonul a fost capitala provinciei Asia acum 2000 de ani. Biserica din Pergam era considerată păgână și Domnul Issus s-a adresat acesteia, prin apostolul Ioan, spre pocăință (cei de aici credeau în Zeus, care era asimilat cu Satana), promițând mana ascunsă, curățenie sufletească și biruință împotriva răului. Și din acest sit au luat drumul Germaniei numeroase piese, unele fiind expuse în Muzeul Pergamon din Berlin. În prezent, **turiștii** pot trece în **revistă și** admira vestigiile a ceea ce au fost: Templul lui Asklepios, Bazilica **Roșie**, Templul lui Zeus, Acropole, coloane și capitellii din marmură ș. a. Situl este situat la mare înălțime. Prea puține ziduri însă mai poartă amprenta timpului. Interesant mi s-a părut amfiteatrul, foarte înclinat, având o lungime impresionantă. Cetatea era aprovizionată cu apă dintr-o zonă învecinată, pe principiul vaselor comunicante. Mi s-a părut că aici asistăm totuși la o suprapunere de civilizații. Și aici am luat act de aceeași lipsă de interes pentru conservarea sitului. În plus, chiar în mijlocul cetății, trona neavenită o magazie întinsă și improvizată, care impresiona neplăcut ochiul. În schimb la biletul de intrare nu fac deloc economii: **peste tot 10 euro(!)**. Mă întreb, unde se duc oare acești bani, de ce nu sunt folosiți măcar o parte pentru o mai bună îngrijire a acestor neprețuite comori?!

În drumul spre Kusadasi am trecut prin Izmir (Smirna, nume provenit probabil de la mirt), unul dintre orașele râvnite dintotdeauna, datorită poziției strategice pe care o ocupă, distrus în mai multe rânduri de cutremure și de războaie (orașul deține al doilea port ca mărime din Turcia). La Smirna s-a născut Homer și se crede că de aici i-a venit lui Schlimann ideea că Troya trebuie să fi fost pe undeva prin apropiere. După prăbușirea Imperiului Otoman, grecii au încercat să-și recucerească vechile teritorii și în

mai 1919 au ocupat Izmirul, ajungând până la Ankara. Turcii, conduși de Atatürk, care devenise între timp general, i-a învins însă pe greci și i-a înecat în mare. Atunci a fost incendiat Izmirul, nu se știe exact de către cine - de turci sau de greci?! După acest război greco-turc a urmat o mare dramă și s-a deschis o mare rană pentru ambele popoare, turcii fiind alungați din Grecia, și grecii (cca 1 milion) din Turcia. Bisericile au fost distruse de iconoclaști, iar mulți creștini s-au refugiat în Kapadokia. Mai mult decât oriunde în Turcia, la Izmir (oraș cu cca 2,5 milioane locuitori) m-a șocat modul de a se construi, cum arătam anterior: cartiere de blocuri până pe crestele munților, puzderie de case care îți lasă impresia de la distanță că sunt așezate una peste alta, puține spații verzi, locuri neîngrijite printre blocuri ș. a., care te fac să te întrebi dacă nu cumva informațiile că orașul a fost mereu râvnit de către cineva, nu sunt doar povești. Am coborât cu autocarul până în zona Golfului Izmir și am admirat faleza, întinsă și frumoasă, un loc un pic mai altfel decât ceea ce întâlneam în oraș.

Spre seară am ajuns la Kusadasi, o mică stațiune de pe litoral, liniștită, frumoasă, curată, cu multe case și hoteluri noi, cu spații verzi bine îngrijite. E un loc în care se poate petrece cred o vacanță plăcută. Seara, după cazare, ne-am plimbat prin oraș, iar dimineața, înaintea plecării, am făcut câteva poze în zona din jurul hotelului. Am regretat că nu am ajuns aici mai devreme, pentru a ne bucura de mângâierea razelor timide ale soarelui de aprilie și de nițică plajă. În dimineața zilei de 30 martie plecăm din Kusadasi și ne îndreptăm spre Efes, oraș cetate după care plâng și acum grecii, și consider că au de ce. Efesul a fost cândva pe malul mării, dar cu timpul marea s-a retras și, din acest motiv, orașul a pierdut din importanța lui comercială. Întinderea vechiului oraș și nivelul lui de civilizație în perioada dezvoltării lui maxime, impresionează și astăzi. Probabil viața locuitorilor acestui oraș (care număra se pare cca 250 de mii de oameni) se bucura de multe din binefacerile civilizației actuale (a unor orașe cu ceva pretenții): străzi pavate, canalizare, teatre în aer liber, temple, băi, bibliotecă, piață (agora) ș. a. Principalul amfiteatru din cetate avea (de necrezut aproape) 24.000 de locuri (aici ne-am "încercat" vocile și am fost surprinși de o acustică foarte bună), iar în partea de est a orașului exista un altul mai mic (Odeon), ambele într-o stare destul de bună.

De pe scările de sus ale amfiteatrului am observat în partea de vest a cetății, vestigiile bisericii Sf. Maria, unde și-ar fi petrecut Sfânta Fecioară ultimii ani ai vieții (zonă nevizitabilă). De la amfiteatrul mare se urcă ușor în pantă pe aleea principală (pe mijlocul căreia exista un canal relativ adânc de scurgere a apei, construit din cărămidă și piatră, cu guri de acces în canal), străjuită de o parte și de alta de coloane, locuințe, temple, fântâni ș. a. Am

admirat biblioteca Celsus, clădire monumentală care are la intrare, de o parte și de alta a ușilor, sculpturi în marmură ale unor zeițe, iar arhitectura din interiorul bibliotecii este una care încântă ochiul și în zilele noastre. În apropierea bibliotecii se afla Agora (piața orașului), ocupată în prezent de resturi de coloane, porticuri, lespezi mari din piatră ș. a. Am trecut în revistă apoi fântâna lui Hadrian (cu un glob ținut în gură de un leu), templul lui Arthemis, palatul de apă a lui Laecanius Bassus, băile orașului (unde m-a impresionat sistemul de conducte, un soi de burlane mai mari, construite din argilă și piatră; se folosea un fel de mortar, dar nu am înțeles din ce era constituit). Într-o anumită zonă a sitului era amenajată un soi de magazie de mari dimensiuni, în care am înțeles că sunt depozitate statui, unelte, diverse vestigii din cetate, la care nu am avut însă acces. Deși ne aflam de abia la sfârșitul lui martie, Efes-ul era vizitat de grupuri mari de turiști, mulți dintre ei (ați ghicit!) asiatici.

Ne-am deplasat apoi la Selçuk, la mică distanță de Efes, unde ar fi trebuit să admirăm templul lui Arthemis (una din minunile antichității), din care însă nu a mai rămas mare lucru. Pe o colină de la marginea orașului (pe care trona și o cetate musulmană), am vizitat biserica și mormântul apostolului Ioan evanghelistul (mormânt așezat între patru coloane din marmură, de dimensiuni mici comparativ cu celelalte), în fața căruia se afla un mic amfiteatru, unde ne-am așezat, pentru a ne odihni și a face fotografii. Sf. Ioan a trăit 104 ani și i-a purtat de grijă (la porunca lui Issus) Fecioarei Maria, de la el provenind „Apocalipsa lui Ioan” (cu amenințările pentru cei răi și binecuvântările pentru cei buni!). La baza colinei pe care se afla această biserică, s-a construit o moschee musulmană în sec. al XVII-lea, și mi s-a părut că în zidurile ei sunt înglobate și blocuri de piatră ce aparținuseră bisericii vizitate de noi anterior.

Pe unul din munții din împrejurimile Efesului, se spune că a locuit Fecioara Maria, într-o casă în apropierea căreia se află o fântână cu apă tămăduitoare [Katerina Emerich - o călugăriță, a avut o viziune potrivit căreia Sfânta Fecioară ar fi locuit aici, un savant german identificând apoi locul. Prelații ortodocși nu cred această legendă și consideră că Fecioara Maria și-a petrecut întreaga sa viață la Ierusalim și nu la Efes (în grija apostolului Ioan)]. Am urcat totuși pe muntele cu pricina, de unde am admirat o panoramă foarte frumoasă a zonei Selçuk, dar nu am vizitat acea casă, întrucât trebuia să parcurgem pe jos o distanță cam mare, ceea ce ar fi durat, iar noi nu stăteam deloc prea bine cu timpul. Păcat!

Ne-am îndreptat apoi spre centrul Anatoliei, spre Pamukkale, trecând prin orașul Aydin, care mi s-a părut unul mai puțin aglomerat, mai aerisit. Pe traseu am trecut prin multe localități și, deși am observat aceeași obsesie a turcilor pentru aglomerarea cu construcții a orașelor, nicăieri nu am mai văzut ceva asemănător Izmirului (care m-a oripilat pur și simplu!). Pe traseu,

am întâlnit și localități sărăcăcioase, cu locuințe mizere, prost întreținute. Traseul urmat pe coasta Mediteranei m-a făcut să apreciez efortul turcilor pentru agricultură. Până aproape de creasta muntelui, toate aceste coaste sunt terasate (de la Alanya spre Adana, în special), pe terase fiind adus sol fertil și amenajate sere și solarii (o adevărată mare de solarii, cum am observat lângă Anamur, de exemplu), în care se cultivă nu doar legume, ci chiar și pomi (am observat culturi cu bananieri și citrice în acest sistem). De aceea, nu mă miră faptul că Turcia a invadat Europa cu produsele ei agricole. Am întâlnit în cale livezi de tot felul: măslini, portocali, lamâi, pruni, piersici, curmali, caiși, smochini, viță de vie ș. a., dar în zonele deschise (de podiș și în câmpii) culturi de căpșuni acoperite cu folie pentru grăbirea dezvoltării, culturi de cereale ș. a. Pe platoul anatolian am observat livezi de meri, peri, pruni etc. A fost o surpriză teribilă să observ circulând pe șoselele din această parte a Turciei multe mașini Dacia, mai ales Break, fabricate în România prin anii 1980. Pe marginea arterelor de circulație din zonă este frecvent eucaliptul (cum aveam să întâlnim și în Siria; în unele zone sunt chiar liziere cu acest arbore) și bambusul.

La Pamukkale ne-am început vizita cu marea necropolă a orașului - cetatea Hierapolis (construită de Eumenus). Zona a fost devastată de un mare cutremur, urmările lui observându-se și astăzi după modul cum au fost distruse mormintele și sarcofagele (unele sarcofage păreau intacte totuși). A fost și această cetate una întinsă, dar nu s-a conservat la fel de bine ca Efesus. Am admirat de la distanță amfiteatrul, de mari dimensiuni, care s-a păstrat în condiții mai bune. Impresionează, desigur, aceste vestigii ale trecutului, dar au aici un concurent reductabil așa numitul „Castel de Bumbac”. Un fenomen geologic (carstic) unic, asemănător celui din peșteri cred (dar la zi), produs de ape termale încărcate cu carbonați, ape care coboară la vale în cascadă, cu depuneri mari de calcar (inclusiv sub forma stalactitelor și stalagmitelor); în zonele pe unde se scurge apa fundul este alb, brazdat cu desene fel de fel, asemănător cochiliilor de scoici (dând impresia unui covor minunat)!. Am traversat desculț toată suprafața aceea acoperită cu calcar (cca 1 km), accidentată pe unele porțiuni, și am admirat depozitele masive de calcar, dar și încrustațiile incredibile de pe fundul apei ce curgea la vale într-un strat subțire. După ce am străbătut desculț toată această imensă albie am avut surpriza să constat că aveam pe tălpile picioarelor o piele de invidiat ca finețe!

Am părăsim cu regret acest miracol numit Pamukkale, un loc unic și deosebit de spectaculos, și am pornit spre Antalya, unde urma să înnoptăm. Am parcurs vreo 200 km printr-un peisaj accidentat, cu multe serpentine, la altitudini care au atins 1650m și am ajuns seara târziu la hotelul "Pamira",

din cartierul Lara al Antalyei (cea mai mare stațiune la Marea Mediterană, cu cei aproape 1 milion de locuitori ai săi). Din păcate, din lipsă de timp, nu am văzut mare lucru în Antalya, a doua zi urmând s-o pornim devreme la drum, având de parcurs o distanță mare și un traseu dificil. Înainte de a se urni din loc autocarul, am tras o fugă până la malul Mării (aflată la vreo 300 m de hotel) și am constatat că ne aflam într-o zonă lipsită de plajă, cu o faleză bine amenajată, cu malul foarte înalt și abrupt și o mică cascadă. Am plecat apoi la drum și am urmat un traseu paralel cu Mediterana, prin fosta provincie romană Panfilia. Până la Alanya peisajul a fost oarecum plat, am traversat numeroase stațiuni de odihnă, cu plaje întinse (mi-au plăcut în special stațiunile Long Beach și Yetkin) în care apar numeroase cartiere cu vile noi. Cred că cel mai mult m-a impresionat în Turcia faptul că, indiferent ce traseu urmezi, întâlnești în cale șantiere, constați că peste tot se construiesc șosele, hoteluri, case, viaducte, tuneluri ș. a. O țară în care pare că totul se mișcă, oamenii par să știe ce au de făcut, în care criza parcă nu se resimte.

Am ajuns la Alanya, oraș-stațiune nu prea mare, foarte frumos așezată, cu litoral întins și nisip grosier, dar și coline relativ înalte în partea de vest a orașului. Pe una din înălțimi se observă zidurile cetății de apărare Kizil-Kule (construită de Atallus al II-lea), iar undeva la poale - turnul Roșu, și Peștera Plângătoare (Damlatas - o mică peșteră, frumos pusă în valoare). Alanya mi s-a părut un loc foarte potrivit pentru petrecerea unei vacanțe reușite la mare, un oraș mai aerisit (deși nici aici nu lipsesc blocurile de locuit pe înălțimi), liniștit, cu o plajă largă și faină (pe care se aflau deja unii amatori). Înainte de a începe ascensiunea pe muntele ce mărginește marea pentru a ajunge la Adana, ne-am oprit la malul mării (pentru a servi masa) în apropiere de castelul lui Mamur (fondat de cruciați). La vreo 10 km mai departe am admirat pe vârful unui deal o altă cetate cruciată.

De la Alanya începem să urcăm de la nivelul mării tot mai sus, urmând în continuare un drum paralel cu Mediterana, pe o șosea nu suficient de largă, de pe care nu puteam evita să privim în jos, spre marginea abruptă a muntelui care se prăvălește în mare, fără să avem emoții și oarecari străngeri de inimă. Peisajul devenise unul amețitor privind de sus marea de smarld, iar serpentinele șoselei pe care circulam ne ofereau imagini unice, incredibile, mai ales când priveam în urma autocarului pe unde am trecut (unii din grup au refuzat să le privească, întrucât li se stărnise o senzație de rău de înălțime). Când ne-am apropiat de Silifke, am părăsit acest drum de altitudine amețitor, dificil, cu un peisaj și emoții de neuitat!

Ne pregătim să poposim la Tarsus (numit în vechime Iuliopolis - de la numele împăratului roman Iulian). La Tarsus, se spune, au trecut și trăit unele personalități ale istoriei, între care Marc Antoniu, Cleopatra (aici se

află poarta Cleopatrei, prin care au trecut cei doi în anul 41 î.Hr.), arhiepiscopul de Tarsus al Ciliciei, fiind și orașul natal al Sf. Pavel. Vizităm o fântână cu apă tămăduitoare, care poartă numele Sf. Pavel, unde fiecare dintre noi ia apă în sticle și se spală pe față (gustul apei mi s-a părut îndoielnic). **Cu toate că se înserase deja, ni s-a permis să intrăm în curtea în care se afla fântâna, urmând să plătim taxa la ieșire.** Dar, cum e prostul obicei românesc, unii din grup s-au fofilat, strecurându-se afară din incintă fără a plăti cei 2 euro, c-așa-i românul nostru nu rareori, gros de obraz ! Am pornit mai departe, spre Adana, unde ne-am și cazat la "Otel Inci". Adana, al cincilea oraș ca mărime al Turciei, este străbătut de un râu important ca mărime, pe care nu am văzut totuși circulând noaptea ambarcațiuni. Am admirat moscheea Sabanci, care mi s-a părut pe timp de noapte o construcție monumentală, relativ nouă cred, bine pusă în valoare prin lumini, deosebit de impozantă.

La 1 aprilie 2010 ne-am îndreptat spre granița cu Siria și către primul obiectiv din această țară, orașul Antakya. Peisajul a devenit mai plat, dar pe măsură ce ne-am apropiat de Antakya s-a înălțat din nou și ne-am trezit iarăși împresurați de munți. Am ajuns la granița Turciei cu Siria (Hatay - Bab Al Hawa), unde am pierdut vreo trei ore cu formalitățile de viză pentru a ni se permite intrarea în Siria. Aici am luat un prim contact cu Raeda, ghidul care avea să ne însoțească pe parcursul vizitelor noastre pe tărâm sirian (o tânără cam plinuță, nemăritată, cu un chip comun și capul acoperit cu un batic). După ce am pătruns pe pământ sirian aflăm și primele informații de la Raeda. Siria are o suprafață de 185.000 km² și o populație de 20 milioane de locuitori, din care aproape 2 milioane trăiesc în capitala Damasc. Al doilea oraș ca importanță al țării este Alep, cu peste 2 milioane locuitori (acestea erau cifrele în 2010, n. a.). Siria este împărțită în 14 județe, cel mai mare fiind Homs (din care face parte și Palmyra). Ziua națională a Siriei este 17 aprilie (când și-a declarat independența față de Franța).

După ce trecem granița cu Turcia, observăm că terenul devine o câmpie întinsă. Siria este majoritar musulmană, sunită (85% arabi). Restul populației este formată din creștini (kurzi și mai ales armeni). Un fapt care mi s-a părut demn de semnalat și care oferă perspectivă țării, este acela că 50% din populația țării are vârsta sub 14 ani. Familiile siriene cuprind mai mulți membri comparativ cu cele din Europa, fiecare familie având cca 5 copii (în nordul țării sunt familii chiar mai mari). Învățământul în Siria este gratuit și obligatoriu până la 14 ani. În țară funcționează 4 universități de stat (în care există și anumite gratuități) și 20 de universități private. Doar aproximativ 50% din femei lucrează, în special în învățământ și servicii. Șeful statului, al partidului BAAS arab socialist și al administrației, este

Bashar Al-Asad. Țara era condusă în 2010 de o coaliție formată din partidul amintit și alte partide de stânga. Parlamentul numără 280 de membri, din care cca 10% sunt femei. Președintele este ales de către Parlament. Limba oficială a țării este araba, iar în școală se mai predă franceză și engleză (în prezent fiind mai agreată și utilă engleza). (Informațiile mai sus prezentate erau valabile în 2010, înaintea ”primăverii arabe” începută în 2011; în prezent e greu de precizat cum stau lucrurile).

Siria a făcut parte din antica Mesopotamia, istoria Siriei numărând cca 7 milenii înainte de Hristos (pe teritoriul ei s-au succedat numeroase popoare: sumerienii, acadienii, amoriții, babilonienii, aramaicii, fenicienii). Fluviul Eufrat scaldă cca 600 km din teritoriul sirian (izvorăște din Turcia și se varsă în mare prin Irak). Cu cca 500 de ani î. Hr., Siria a fost cucerită de perși, în 333 î. Hr. de Alexandru Macedon, iar în 64 î. Hr. de către romani. Din anul 333 d. Hr., Siria a făcut parte din Imperiul Bizantin, iar în anul 636 teritoriul ei a fost cucerit de musulmani până în 1560, și înglobat în Imperiul Otoman până în 1916 (Siria, Iordania și Liban formau până atunci o singură țară). În 1920 Siria a fost ocupată de francezi, dobândindu-și independența în 1946, sub numele de Republica Arabă Siria, fiind una dintre cele 22 state arabe. Vechea limbă a țării a fost aramaica, limbă pe care o vorbea se pare însuși Hristos. În zona Maalula, populată cu mulți creștini, se vorbește și acum aramaica. Moneda națională a țării este lira siriană (1 euro = cca 61 lire). Aproximativ 50% din teritoriu este deșert (spațiu în care își duc viața în jur de 550 mii beduini). Primăvara plouă, vara este fierbinte (se ating frecvent 40°C). În 1967, Siria a pierdut o parte din înălțimile Golan, care ating până la 2880 m (Vf. Herman din Siria, având 2100 m înălțime, era încă acoperit cu zăpadă în momentul vizitei noastre). Economia țării este predominant agrară, principalele plante de cultură fiind: măslinul, grâul, bumbacul și fisticul. Industria este reprezentată de cea textilă, petrochimică, de medicamente. Combustibilii (benzina și motorina) aveau prețuri de 3 ori mai mici ca la noi. Referitor la unele obiceiuri siriene: căsătoriile civile se realizează cu o săptămână înainte de nuntă; la nuntă femeile petrec separat de bărbați. Bărbatul musulman poate alege de soție o femeie de altă religie, dar femeia musulmană nu are acest drept. Nu sunt reglementări privitoare la vârsta minimă pentru căsătoria femeilor. În momentul căsătoriei bărbatul trebuie să plătească soției o sumă de bani, echivalentul a cca 2000 de euro (în caz de eventual divorț). Un bărbat poate avea până la patru neveste oficiale, dacă le poate asigura întreținerea.

Când l-am întâlnit pe Amer (farmacist format la începutul anilor 1980 la UMF Iași), care ne-a însoțit o bucată de vreme în călătoria noastră, aveam să aflăm de la el că poporul sirian este constituit ca etnie, din sirieni,

armeni, kurzi și turci. Cum am prezentat deja, araba este limba oficială, dar armenii, turcmenii și kurzii își folosesc limba, având și școli în limba lor. În Siria trăiesc cca 1,5 milioane de kurzi (în nordul țării), iar armenii sunt masați în zona Alep; până în 1992 au locuit în Siria și cca 7.000 de evrei, când majoritatea lor au emigrat (au mai rămas în țară cca 700 de evrei, care locuiesc în special în Damask). În Siria erau prezenți și mulți refugiați: cca 3 milioane de irakieni, cca 2 milioane de palestinieni, precum și sirienii evacuați din zona Golan. Șomajul în țară era estimat la cca 12%, salariul mediu lunar de 300-400 dolari, iar salariul minim de 150 dolari (în sistemul privat sunt salarii ceva mai bune). Aflăm că, un medic câștigă cca 500 dolari de la stat și are dreptul și la cabinet privat. Un farmacist are voie să dețină doar o farmacie proprie, în care este obligat să fie prezent tot timpul, altfel este amendat și i se închide pentru o lună afacerea. Studenții care își fac studiile în străinătate nu sunt sprijiniți de stat, ci se autofinanțează. Am fost cumva surprins să constat că sirienii au alt fenotip decât femeile din zona Mediteranei, în sensul că au bazinul mai îngust (asemănător celor de la noi); am remarcat de asemenea că multe femei, copii și bărbați din Siria au trăsături plăcute (oamenii sunt mai chipeși și mai armonios construiți decât în Iordania) și că majoritatea fetelor și femeilor nu-și acoperă capul. În țară era încurajat turismul, fiind una din ce în ce mai vizitată, iar potențialul ei turistic este unul generos, astfel că este posibil să obțină în scurt timp venituri importante din această activitate, totul este ca țara să fie una sigură pentru turiști. (Din păcate, după 2011 totul s-a prăbușit, Siria fiind cred în prezent o adevărată ruină sub toate aspectele).

Înaintând tot mai mult pe teritoriul Siriei, surpriza a fost să constatăm că nu doar turcii, ci și sirienii lucrează intens la autostrăzi și viaducte, că terenurile și culturile agricole sunt bine îngrijite, că nu au terenuri nelucrate, că folosesc irigarea culturilor etc. Am observat însă că la sate este destulă sărăcie și că ordinea prin gospodării cam lasă de dorit. Pe măsură ce ne apropiem de Latakia peisajul se înalță din nou, dar șoseaua urmează cursul văii și nu prin zonele de altitudine. Am făcut unele fotografii pe traseul spre Latakia (Ugarit, pe când era o cetate feniciană), oraș cu cca 1 milion de locuitori. Latakia pare un oraș modern, cu o faleză frumoasă, dar care nu prezintă o amprentă arhitecturală specifică (arabă). Am făcut multe poze în oraș și spre mare (am întâlnit și admirat aici o *Crassulaceae* cu flori tare frumoase!). Am fost cazați la hotel „Riviera”, unul vechi, nemodernizat, dar confortabil, având camere generoase și curate, mobilier masiv, sculptat (împreună cu soția am fost repartizați într-un apartament matrimonial!).

A doua zi (2 aprilie 2010) ne îndreptăm spre vechiul Ugarit, oraș cetate construit la 1600 î. Hr. (distrus de regele din Mari; cetatea Mari a fost una importantă din Mesopotamia mileniului IV î. Hr. și a fost descoperită de

francezi în 1936). În mileniul al II-lea î. Hr., fenicienii (popor provenit din **kananiți**) au construit mai multe cetăți în jurul Mării Mediterane, dintre care cele mai importante au fost Ugarit și Biblos. Erau buni constructori, navigatori și comercianți (de aur și ulei de măsline, în special). Ugariții au elaborat primul alfabet din lume, care avea 30 de litere (a urmat cel de la **Biblos, cu 28 de litere**). Acest alfabet pare să fie cel din care au derivat toate celelalte care au urmat (am procurat un astfel de alfabet și corespondentul lui în alte alfabete). La Ugarit s-a descoperit o arhivă formată din cca **15.000 tăblițe**, din care s-au aflat o serie de informații despre ugariți. Din păcate, **autoritățile manifestă un interes scăzut pentru conservarea acestui obiectiv istoric de primă mărime**.

De la Ugarit am pornit spre castelul cruciat al lui Salah Ad-Din (Saladin), loc **unde inițial a existat o cetate feniciană**. Castelul este situat pe un pinden de munte greu accesibil și ocupă o suprafață destul de întinsă. În prezent castelul este constituit din 3 părți: una bizantină (din secolele IV-V), alta cruciată (de pe la 1200), între cele două fiind dispusă partea musulmană. Castelul a fost cucerit în 1590 de către Salah Ad-Din, comandant kurd (fost și sultan al Egiptului și cel mai mare comandant musulman din istorie). Am vizitat aici, printre altele, o sală foarte mare, prevăzută cu un turn central și o ieșire de refugiu din castel (în valea din jur), în caz de pericol. Multe construcții din incinta castelului se păstrează încă destul de bine. Impresionantă este însăși intrarea în castel, cu ziduri foarte înalte din piatră. Zonele din jurul castelului sunt foarte accidentate. Cel mai „tare” mi s-a părut drumul de acces spre acest castel, cu microbuze speciale, pe un drum foarte înclinat și îngust, cu multe serpentine în agrafă de păr și cu prăpăstii de o parte și de alta (nu credeam că vom ajunge teferi înapoi).

Ne-am îndreptat apoi spre o altă cetate cruciată - Cracq de Chevallier (Krak - nume kurd, care înseamnă fortăreață). Pe traseul spre acest obiectiv am admirat munții Libanului, care aveau crestele înzăpezite (ne aflam la mică distanță de granița cu acest stat). De-a lungul șoselei spre Krak de Chevalier, am întâlnit multe liziere cu eucalipt. Relieful zonei este unul înalt și frumos. Cetatea este situată la altitudinea de 700 de metri și are o suprafață de cca 3 ha, a fost folosită de cruciați ca spital și a avut o populație de cca 3.000 de locuitori. Cetatea este într-o stare foarte bună de conservare, fiind restaurată în 1936 de către francezi (care au demolat atunci unele case ridicate în incintă de către localnici). Construcția este prevăzută cu un număr de 14 turnuri de formă rotundă, de unde putea fi controlată întreaga vale din jur. Existau săli diverse: pentru cină, pentru soldați, biserică ș. a. Multe din zidurile cetății, inclusiv bolțile, sunt construite din piatră fără mortar. Apa era adusă printr-un apeduct din munții din jur și era folosită nu numai

pentru consum, ci și pentru umplerea șanțului de apărare. Biserica era de fapt o incintă mare și înaltă din piatră, fără obiecte de cult (în biserică un tânăr sirian s-a așezat cu fața la perete într-o zonă anume și ne-a prezentat chemarea la rugăciune a muezinului). De sus (de pe cel mai înalt turn) am admirat masa rotundă a cavalerilor, interiorul cetății și peisajele din jur. În cetate se turna în acele zile un film și am fotografiat unele din decorurile realizate în anumite încăperi ale castelului. Am făcut multe fotografii din incintă, de pe turnuri și din afara castelului, inclusiv o cămilă care consuma (cu mare plăcere) pâinea și prăjiturile oferite de turiști.

De la Krak de Chevallier am pornit spre Maalula. Ca și la turci, am observat că sirienii amenajează terase pe versanți în zonele de podiș mai puțin înalte, apoi aduc sol și fac pe ele agricultură. Maalula este un mic orașel, așezat la poalele unor munți golași, într-un peisaj incredibil, ce seamănă cred, cu cel selenar. Te minunezi și te înfiori totodată, când vezi: blocuri de piatră (mai mici sau mai mari), care stau aninate pe povârnișul versanților, amenințând cu prăvălirea peste clădirile de dedesubt; grote săpate în stâncă (care au fost probabil cândva locuite); case construite pe unele din aceste stânci; statuile de mari dimensiuni ale Fecioarei Maria și Domnului Iisus Hristos care străjuiesc două dintre coline ș. a. Este o zonă creștină, unde se mai vorbește încă aramaica, o limbă vorbită în Siria și Mesopotamia, care a coexistat cu greaca și latina. Sunt dispute vizavi de limba vorbită de Iisus, unii considerând că ar fi vorbit această limbă, alții că ar fi vorbit greaca. Era spre asfințit și, ajunși în zona de sus a orașului, am vizitat biserica aramaică "Sergiu și Bachus"; o biserică austeră, din piatră, cu dale de piatră și pe pardoseală, câteva icoane pe catapeteasmă și trei mici altare. Pe pereți erau aninate câteva icoane, care semănau perfect cu cele de pe la noi. Aici o tânără ne-a zis Tatăl Nostru în aramaică, iar noi l-am repetat în română. A fost un moment special, emoționant! Ne-am simțit cumva ca acasă, având și posibilitatea de a aprinde lumânări în biserică.

Pornim apoi spre Damasc. Pe traseu am întâlnit o serie de așezări noi, construite într-o zonă lipsită de vegetație și am aflat că aici locuiesc unii sirieni care muncesc în Arabia Saudită. Am ajuns seara pe la 20.30h în Damasc. Înainte de a ne deplasa la restaurant pentru cină (în Siria am avut asigurată atât micul dejun, cât și cina) am coborât din autocar și am luat contact cu atmosfera din centrul capitalei siriene. Era în Vinerea Mare a Paștelui și, în apropierea uneia din bisericile creștine din zona unde ne aflam, avea loc o ceremonie dedicată prohodului Domnului Iisus: un cortegiu format din mulți oameni, care însoțeau o cruce mare (luminată), un sicriu în care era depus un manechin ce imita trupul lui Iisus așezat pe cetină de conifere, având pe cap coroana de spini, iar după sicriu un mare număr de

toboșari și suflători (o fanfară mare) care intona un marș funebru. A fost pentru noi un moment inedit, neașteptat și impresionant! Era o dovadă a ceea ce aveam să aflăm a doua zi de la același Amer (care ne-a însoțit în zilele următoare), că în Siria există multă toleranță religioasă. Deplasându-ne apoi spre restaurantul „Orient”, unde am luat cina, am întâlnit încă o procesiune asemănătoare. Restaurantul „Orient” ne-a frapat în special prin înălțimea lui în interior, dar și prin arhitectura lui veche și mobilierul tradițional. Am servit aici o masă bogată în salate și pește, într-o atmosferă foarte plăcută.

După cină și o zi densă în obiective turistice, ne-am îndreptat spre hotelul unde aveam rezervare „Four Season Resort”, undeva la periferia orașului, la care am ajuns cu dificultate, pentru că nici Raeda nu știa prea bine traseul spre el. Hotelul (în care urma să rămânem două nopți) era nou, foarte frumos și confortabil și, ca și în seara precedentă, împreună cu soția am nimerit tot într-un apartament matrimonial. Ne-a surprins modul cum circulă șoferii și pietonii pe străzi în Siria, care par a nu respecta nici o regulă. Pietonii se strecoară printre mașini, chiar și pe cele mai aglomerate străzi; am observat mașini care circulau chiar în sens invers, pe banda de refugiu a autostrăzii(!). Cu toate acestea, nu am întâlnit în cale nici un accident pe parcursul șederii în Siria. Totodată, am observat pe șosele numeroase autoutilitare, în caroseria cărora se aflau numeroși copii și maturi. Localnicii ies în zilele libere la picnic în zonele de agrement, pe peluzele din oraș, inclusiv noaptea, unde lasă multă mizerie (nu există nici aici respectul din Occident pentru spațiile verzi, unde peluzele rămân curate după părăsirea lor de către cei ieșiți la plajă sau picnic).

Ziua ce a urmat (sâmbătă, 3 aprilie) a fost rezervată vizitării capitalei Damasc, oraș aglomerat, străjuit de dealuri pietroase, cu puțină vegetație din lipsa apei, cu o arhitectură ce pare mai mult europeană, decât arabă. Orașul este străbătut de râul Barada, sărac în apă din cauza secetei, râu care formează în oraș șapte canale. La Damasc apa este o mare problemă, iar vara aprovizionarea cu apă potabilă se întrerupe chiar și de mai multe ori pe zi. Erau deja înfloriți copacii, primăvara fiind deja în elementul ei. Am fost informați că vara în oraș este foarte cald, iar iarna este destul de frig. Cum am precizat, în capitală l-am întâlnit pe dl farmacist Amer, un tip foarte deschis și simpatic, care considera România a doua lui țară. El ne-a dat o serie de sfaturi și informații, zicându-ne bunăoară să nu cumpărăm ceva fără să ne târguim serios cu vânzătorii. Siria dispune de toate produsele agricole de care are nevoie (nu importă nimic), în schimb industria este slab dezvoltată. Considera că în oraș s-a construit la întâmplare, adesea fără autorizație, și de aceea unele zone ale orașului nu arată prea bine. Ne-a confirmat faptul că statul nu se amestecă în problema credinței oamenilor și

că în Siria există multă toleranță religioasă. Un exemplu elocvent: la sărbătorile importante, musulmane sau creștine, sunt liberi toți salariații, indiferent de religie. Amer era mâhnit că în prezent tinerii nu mai învață ca altădată, că sunt „victimele” calculatorului, internetului și telefoanelor mobile (ca peste tot de altfel!). În apropierea orașului se află locul unde Cain l-a omorât pe Abel.

Pentru a admira panorama orașului, Amer ne-a propus să urcăm cu autocarul pe una din colinele din jurul orașului, la altitudinea de 1300m. Pe muntele pe care am urcat se plantau arbori, care erau udați cu picătura. Din păcate, deasupra orașului era un fel de ceață, care împiedica o vizibilitate bună. Am coborât apoi de pe munte și am mers să vizităm Muzeul Național. La intrarea în muzeu am admirat unele mozaicuri superbe, apoi o sinagogă cu picturi murale bine conservate, inclusiv pe plafon. Toate picturile din sinagogă datează dinainte de Hristos, s-au păstrat excelent și reprezintă scene din Vechiul Testament (cu Moise, regele David, Isaak și Avraam). În muzeu am vizitat un mormânt hipogeu reconstituit din Yarnai (cum sunt multe la Palmyra), ce data din 108 î. Hr. [(Damascul este unul din orașele locuite continuu, din antichitate și până în prezent. A fost ocupat de omeiazi în secolele VII-VIII d. Hr., care și-au stabilit capitala la Damasc, după care au urmat abasizii (imperiul abasid se întindea din Irakul de est până în Spania de azi) și apoi de Imperiul Otoman].

În sala damaschină am admirat pereții acoperiți cu sculpturi din lemn, mozaicurile, vitraliile, fântâna de îmbroșat aerul, mobila de Damasc (din sec. XIII). Într-o sală a muzeului erau expuse două morminte musulmane mari, din lemn, iar în altele erau prezentate vase de lut din diverse epoci, ceramică (inscripționată) musulmană (Kashani), figurine din aur, lapislazuli, diverse statuete ale tezaurului din Uhr, tăblițe scrise (de la stânga la dreapta și de sus în jos) din Ebla, o statuie siriană din bazalt în poziție de rugăciune (din 850-860 î. Hr.). Am trecut apoi prin săli în care erau expuse obiecte ale culturii feniciene (1200-1600 î. Hr.) cu vase, figurine, unelte, bijuterii (fenicienii au inventat greutatea, realizate din bronz, unele având formă de animale). Muzeul Național era în refacere și probabil că deține alte multe exponate de interes, care momentan nu erau disponibile publicului. Așteptările noastre au fost mai mari decât cele văzute în sălile muzeului, având în vedere unde ne aflam - la Damasc, în inima unor locuri încărcate de istorie, a unor civilizații antice faimoase. În grădina muzeului erau depozitate foarte multe vase, tăblițe, mozaicuri, statui ș. a. Mi s-a părut foarte interesantă fațada de la intrarea în muzeu, care aparține unui castel din secolul al 8-lea - Al Hir (al omeiazilor, cei care au construit 8 castele în Siria și Iordania).

După ieșirea de la muzeul național am vizitat Marea Moschee a Omeiazilor, al patrulea sanctuar islamic ca mărime, cu o curte interioară

încăpătoare, o arhitectură deosebită și o înălțime a edificiului foarte mare. În interiorul moscheii este amenajată o incintă bine securizată, cu moaște ale Sfântului Ioan Botezătorul - craniul și o mână. În acea incintă se afla un sarcofag imens, acoperit cu pânză verde. Aveam o nouă dovadă a toleranței religioase, aproape de necrezut, musulmanii din moschee rugându-se în fața altarului lor, iar creștinii la moaștele Sf. Ioan!

Am părăsit moscheia și am pătruns apoi în Palatul Azem, o clădire în stil damaschin tradițional, cu o curte interioară (mare și dreptunghiulară) împărțită în 3 zone (zona pentru familie, pentru oaspeți și pentru servitori) și o fântână în mijlocul curții. De jur împrejur se înșiră încăperi în care sunt prezentate (ca la un muzeu) diverse exponate referitoare la tradițiile și obiceiurile sirienilor (mobilier, porțelanuri, obiecte decorative, diverse instrumente muzicale, scene din viața de familie ș. a.).

După amiază am mers la cumpărături în bazar, urmând ca seara să găsim o soluție pentru slujba de Înviere. Oboșiți fiind de umblatul prin bazar pentru cumpărături, am intrat apoi în Catedrala ortodoxă greacă, unde ne-am recules și odihnit, ne-am rugat și am admirat arhitectura ei deosebită. Amer s-a interesat aici dacă puteam asista undeva în oraș la o Înviere celebrată mai devreme de miezul nopții, având în vedere că eram cazați relativ departe de centrul orașului. A aflat că la o biserică creștină (ce purta numele lui Ioan Damaschinul) slujba de Înviere începea la orele 19.00h și ne-a condus acolo. Biserica nu era prea mare, s-a deschis cu puțin înainte de orele 19.00h și s-a umplut rapid cu credincioși. Mi s-a părut ciudat modul cum era construit altarul (din mai multe încăperi ce comunicau între ele), dar și faptul că în altar intrau nu doar preoții, ca la noi, ci și alți bărbați, copii, chiar și femei. Ceremonia, rugăciunile și cântările au fost altele decât cele de la noi. La un moment dat, preotul a împărțit lumină credincioșilor, aceștia au ieșit din biserică afară, unde s-a continuat slujba câteva minute, după care au reintrat în biserică. A fost momentul în care grupul nostru a părăsit slujba de înviere. Înainte de a porni la drum, am cântat cu toții în fața bisericii „Hristos a Înviat din Morți!”, gest care a atras atenția unora din cei aflați în biserică, care au ieșit afară să ne asculte cântarea. Am fost mândri de prestația noastră și de faptul că ea a avut ecou în sufletele creștinilor sirieni. Am mers apoi la hotel, ne-am dat întâlnire în restaurant, unde am încropit o masă de Înviere (cu ouă roșii, cozonac, diverse bucate, vin, rachiu ș. a., aduse de fiecare din țară) și am prăznuit cum se cuvine cea mai mare sărbătoare a creștinilor.

În dimineața zilei de Paști (4 aprilie 2010) am părăsit Damascul și am pornit spre Palmyra (la Damasc ne aflam la o distanță de cca 200 km de Amann, 500 km de Bagdad și 200 km de Beirut). În drumul spre Palmyra

am trecut pe lângă o mare fabrică de ciment, care arunca în aer cantități mari de praf. Ultimul oraș întâlnit înainte de a intra în deșert a fost Addmeir. Deșertul prin care am trecut nu mi s-a părut unul autentic, întrucât nu lipsește apa cu totul pe aici și nu prezintă dune de nisip, cum am văzut în Iordania, de exemplu. În deșert am întâlnit ici și colo beduini, musulmani. Fiecare familie de beduin are un șef și un judecător. Se căsătoresc doar între ei. Unii dintre beduini și-au construit case și s-au stabilizat. Beduinii au legături cu irakienii. Drumul spre Palmyra mi s-a părut relativ plat, străjuit la orizont de dealuri de înălțimi nu prea mari. Șoseaua se întindea ca o panglică nesfârșită și dreaptă prin pustiu, e destul de puțin circulată (ne-am amuzat văzând pe traseu niște mașini ciudate, pe 3 roți). Între Damasc și Bagdad există linie ferată cu un singur fir (peste care am și trecut în drumul nostru). Pe traseu ne-am oprit la un mic han în deșert - „Bagdad Cafe 66”, care din exterior părea un fel de cocioabă, dar în interior avea spații bine îngrijite și primitoare. Am fost surprinși de curățenia de la toalete într-un loc precum acela (de unde aduceau oare apa?!). Ne-am confruntat pe traseu cu fenomenul de „fata morgana”, la orizont în depărtare părând a se afla când o mare, când o pădure!

Palmyra înseamnă în latină pământul curmalilor (în aramaică s-a mai numit Tatmor - minune), orașul fiind situat în deșertul sirian, la o distanță de 240 km de Damasc. Se spune că Palmyra ar fi fost un oraș fondat de Solomon (regele israeliților) în secolul I î.Hr. și era loc de popas pentru caravanele care se deplasau pe drumurile comerciale (ale mătăsii) spre India și China. Palmyra a apărut mai întâi ca un sat (în jurul unui izvor de apă) și cu timpul s-a tot mărit. Călătorii beneficiau aici de apă, hrană, cazare și pază. Cei care traversau orașul plăteau vamă. Istoria Palmyrei și a zonei este legată de numele reginei Zenobia, care deținea o armată ce apăra ținutul până în Turcia, bătând inclusiv monede cu efigia ei (astfel de monede se găsesc în prezent la Ermitaj). În anul 266, Zenobia a stabilit la Palmyra capitala regatului nabateean.

Când ne-am apropiat de Palmyra am intrat pe o autostradă și am admirat unele palate și hoteluri, în zonă existând chiar și un aeroport. Ajunși în Palmyra am vizitat mai întâi templul Baal (Bel), construit în sec. I – î.Hr., Baal fiind un zeu al fenicienilor. La Palmyra au existat zei ai Babilonului, Feniciei și zei locali (în total vreo 13, dintre care cel mai important era Baal și în consecință templul i-a fost dedicat). Templul a fost construit din marmură, iar încăperile erau acoperite cu lemn (pot fi observate și acum găurile în care erau prinse grinzile). Aici, de 1 aprilie, se sacrificau animale, iar locuitorii se învârteau de 7 ori în jurul templului. În sec. al 13-lea el a fost transformat în castel musulman, moment în care s-au construit noi ziduri și

s-au închis ferestrele. În secolul al 18-lea, unii locuitori din Palmyra și-au făcut case chiar în interiorul templului, dar în 1938 francezii i-au scos din incintă și l-au reconstituit (au lăsat doar o casă în interior). Este un templu oriental, cu arhitectură locală și influențe romane. În interiorul cetății erau canale prin care circula apă. M-a surprins la Palmyra dimensiunea orașului vechi, despre care se spune că ajunsese să numere peste 200.000 locuitori. Aleea principală din oraș, mărginită de coloane (din piatră, marmură sau granit) măsoară peste 1 km lungime. Orașul era împărțit în 3 zone. Am remarcat poarta de intrare, tetrapilonul (o formațiune de 4 x 4 coloane în mijlocul căreia se afla statuia Zenobiei), amfiteatrul, iar pe fundal, templul lui Dionysos. Orașul a fost cucerit de arabi în anul 634, iar în 1089 a fost devastat de un cutremur. În ciuda trecerii timpului, la Palmyra s-au păstrat numeroase vestigii de odinioară ale orașului; am avut un sentiment de mândrie că am ajuns până aici, că am reușit să-l văd și să-l admir (din păcate, "primăvara arabă", care a distrus o serie de țări arabe începând cu sfârșitul lui 2010, a produs pagube imense și vestigiilor acestui oraș sirian).

Am luat masa la un restaurant din apropierea orașului vechi - „Zenobia Cham”, un local mare, curat, cochet, cu o grădină frumoasă. Ne-am autoservit cu ce ne doream din ceea ce era expus, la un preț de 12,5 euro porția, indiferent ce și cât puneam pe platou (doar berea se plătea separat și nu putea fi ocolită într-o zi atât de specială; temperatura era de +30°). După "ospăț", ne-am întors puțin pe drumul de la venire, pentru a vizita „Valea Morții”, zonă cu morminte supraterane, sub formă de turn, dispuse în număr mare pe o vale din apropierea vechiului oraș și pe versanții ce o mărgineau. Acest tip de morminte a apărut în sec. I d. Hr. Turnurile sunt construite din piatră, au 4-5 niveluri, fiecare nivel fiind destinat familiei unuia din frați (am vizitat un astfel de mormânt, construit pentru patru frați - cel mare s-a numit Ilabel). Nu departe de zona cu mormintele turn, era o alta cu morminte hipogee (s-au descoperit vreo 500 astfel de morminte). Am vizitat un astfel de „buncăr” subteran imens, care arăta în interior ca o frunză de trifoi cu trei foliole și aparținea familiilor a trei frați. Pe pereți și tavan se mai observau urme ale unor fresce și medalioane (interpretate a fi fost chipurile apostolilor lui Iisus, de aici și ideea că mormântul aparținea unei familii creștine). Am revenit apoi în apropierea orașului vechi și am urcat pe „Dealul Cetății” (musulman), de unde am admirat panorama întregii zone (templul Baal, orașul vechi, mormintele turn, orașul nou Palmyra).

De-a lungul traseului Damasc-Palmyra și Palmyra-Homs, am întâlnit mulți beduini, cu turme de oi și capre (mai ales pe traseul de întoarcere; la început de aprilie pustiul era verde, așa că turmele aveau cu ce se hrăni, dar mă întreb cu ce se hrănesc aceste animale în sezonul foarte cald, când pe aici totul este pârjolit de soare și secetă!). Seara am ajuns și ne-am cazat în

localitatea Al-Wadi (într-un hotel cu același nume) din apropierea castelului Krak de Chevalier. Localitatea era una de creștini, cu multe clădiri noi, frumoase, într-o zonă foarte pitorească și verde. Hotelul, o clădire impozantă, avea camere foarte confortabile. Aici am luat masa în ziua de Paști, o cină bogată, cu produse variate: salate, orez, carne, fructe ș. a. (stropite cu rachiu și vin aduse până aici de dl Gheorghe Gurău).

În ziua următoare (5 aprilie) pornim spre Alep. Ne-am aflat în zona munților Antiliban, trecem apoi prin Hama (cca 1 milion de locuitori), oraș aramaic aflat pe malul fluviului Oranto (Valea Oranto fiind cea mai fertilă din Siria), cu albie adâncă, fluviu având izvorul în Liban. Orașul vechi Hama a fost construit de aramaici în sec. I î. Hr. Pentru irigația culturilor, aceștia scoteau apa din fluviu cu niște roți de apă (un fel de elevatoare, acționate tot cu ajutorul apei) de mari dimensiuni (peste 20 metri diametru). Au existat vreo 500 astfel de roți în zonă, dar din 1950 ele nu se mai folosesc. Au rămas funcționale doar câteva, pentru încântarea turiștilor. Am admirat un tânăr care se urcase pe una dintre aceste roți și se deplasa pe ea în timp ce se învârtea, dovedind o mare măiestrie și dexteritate în mișcări, pentru a nu se accidenta. Hama ni s-a părut un oraș mult mai curat decât cele prin care am trecut.

De la Hama ne-am îndreptat spre Apamaea, oraș fondat pe vremea lui Alexandru cel Mare (în sec. al IV-lea î. Hr.), de către Seleucos Nicator - unul din generalii săi (care a construit patru cetăți: Apamaea, Latakia, Antakya și Daroipas, pentru apărarea împotriva perșilor). Cetatea de la Apamaea a fost distrusă în două rânduri de către cutremure, iar ceea ce ne e dat să vedem în prezent provine din secolul II d. Hr. Aleea principală din vechiul oraș are 1850 m lungime, este mărginită de coloane de formă rotundă, iar în colțurile cu alte străzi, de coloane rectangulare; am întâlnit aici și coloane răsucite (unice după cât se pare). (Era o zonă în care armurariul - *Silybum marianum*, ca plantă spontană era foarte răspândită, iar localnicii consumau tulpinile decojite ale plantelor tinere; i-am imitat și mi s-a părut că nu au un gust neplăcut și probabil sunt bune și pentru sănătate). Cetatea Apamaea a fost restaurată de către belgieni. Am făcut și câteva fotografii: baia tipic romană, pe două niveluri și tot felul de conducte, o casă specifică cu multe încăperi, o moschee din sec. al XII-lea, agora ș. a. În mijlocul cetății trona coloana memorială (triumfală), după care se afla școala platoniciană. Această cetate a fost cândva la fel de faimoasă ca și cetatea Pompei din Italia.

Următorul nostru popas a fost la cetatea Ebla care datează din mileniile II-III î. Hr. (epoca bronzului), descoperită de Mateo, care a fost inspirat de unele arhive egiptene și a observat că localnicii din zonă aveau

prin gospodăria statui care aparținuseră cetății. El a descoperit statuia cu numele regelui Eblei, iar după cinci ani și palatul Eblei. A identificat sala cu cca 20.000 de tăblițe scrise în cuneiformă (o scriere diferită totuși de cea din Mesopotamia). S-au găsit și tăblițe bilingve (în sumeriană și ebla). Cetatea a fost construită de amoriții veniți din Mesopotamia și a fost una foarte întinsă, având pereți foarte groși. În cetate existau trei palate și o așa-zisă sală a leilor (nu se știe de ce se numea astfel). Descoperirea Eblei a arătat că în Siria s-au succedat și suprapus numeroase popoare, culturi și civilizații.

Ajungem, în sfârșit și în Alep (Aleppo), cel mai vizitat oraș din Siria (mai ales de către turci). Cetatea de la Alep (care s-a păstrat foarte bine) este situată pe o colină nu prea înaltă, a fost construită (de aiubizi) în sec. al XIII-lea (de fiul lui Saladin) și prezintă arhitectură musulmană. În fața fortăreței a existat o poartă de intrare, după care urma șanțul de apărare (la care se lucra acum, pentru refacerea unor porțiuni). Dincolo de șanț, în clădirea propriu-zisă, se află o poartă laterală (poarta șerpilor), iar în apropiere o moschee otomană. A urmat poarta leilor (simbolul aiubizilor) prin care am pătruns efectiv în cetate (având câte un leu de o parte și de alta, unul vesel, celălalt trist). Chiar la intrare am întâlnit un mormânt, ce se spune că ar aparține Sfântului Gheorghe. În sec. 12-13 au fost construite multe astfel de cetăți, fiecare având moschee, case, rezervor cu apă, băi, închisoare ș. a. În cetate sunt ridicate două moschei (una mai mică - casă de rugăciune) și cealaltă prevăzută cu cupolă și un minaret. Foarte bine s-a conservat amfiteatrul. Am vizitat apoi palatul regal din incinta fortăreței, camerele de locuit și băile, manechine care ilustrau cum se făcea baie (pietrele pentru băi fierbinți, vase cu ajutorul cărora aruncau apă pe ei cei care se îmbăiau ș.a.). Impresionantă mi s-a părut sala tronului (datând din 1340), impunătoare și ca înălțime, cu arhitectură musulmană, mozaicuri superbe, candelabre originale și foarte interesante, o adevărată dantelărie în lemn pe plafon, ceva neașteptat de frumos! Sala tronului putea fi evacuată prin două ieșiri secrete, pe una din ele folosind-o și noi.

Ieșiți din cetate, am "plonjat" în bazarul orașului, unul dintre cele mai faimoase, pentru cumpărături. Oricât ne-am dat noi de reținuți la ofertele negustorilor de aici, unii comercianți tineri nu s-au lăsat până nu ne-a convins să cumpărăm câte ceva de la ei. Soția a fost cucerită de doi dintre ei (foarte chipeși, altminteri) și le-a făcut favoarea de a le accepta unele oferte. M-a impresionat modul lor de a fi și a se comporta, faptul că erau parcă făcuți pentru meseria pe care o practicau, știau cum să-și atragă clienții. Seara, am descins la hotelul "Carlton" pentru cazare, un hotel foarte bun din Idleb, un orașel frumos, situat la vreo 50 km de Alep.

A doua zi, în 6 aprilie 2010, părăsim dimineața hotelul și pășim pe drumul de întoarcere, îndreptându-ne spre granița cu Turcia (Bab Al-Hawa), unde sosim la 8,15h. Ne luăm rămas bun din Siria, cu sentimentul că fost o călătorie extrem de interesantă și instructivă, o țară cu multe obiective turistice, cu oameni prietenoși, șosele relativ bune (mai bune ca la noi), terenuri agricole și culturi îngrijite, un standard de viață destul de modest, dar în plină creștere, o țară care are resurse - inclusiv petrol, pentru a putea progresa și pe viitor. Când am intrat în Siria am avut ceva emoții, unele rezerve în privința securității noastre, dar până la urmă totul a decurs fără nici un incident. Mi s-a părut o țară liniștită, unde la tot pasul domină portretele celor doi conducători Basher și Hafez Al-Asad (tatăl și fiul), pentru că așa se întâmplă în regimurile autocratice. Făcând o comparație cu țara vecină, Iordania, consider că cea din urmă este mai dezvoltată (mai ales în sectorul construcții), dar Siria este mai interesantă, deține un peisaj mai variat și este mai ospitalieră pentru noi, având un regim de precipitații mai bun (mai ales în nord) și fiind mai „verde”.

Reintrăm în Turcia prin același punct de frontieră - Hatai (de unde, se spune, începe Orientul Mijlociu) și ne îndreptăm spre Antakya (vechea Antiohie) fondată de același Seleukus Nikator, despre care am pomenit anterior. El s-a declarat satrap și a schimbat teritoriile deținute în India pe 500 de elefanți, cu care a pornit apoi să cucerească zone anatoliene, stabilind polisul la Antiohia. Pe la 83 î.Hr. Antiohia intră în stăpânire romană și devine capitala provinciei Siria. În jurul lui 1097 este cucerită de cruciați, apoi de către mameluci (Timur Lenk a cucerit Levantul și a măcelărit câteva zeci de mii de localnici, expunându-le capetele la Damasc, care din acest motiv se mai numește și Orașul Căpățânilor).

Primul obiectiv la revenirea în Turcia este Samandang, unde vizităm ruinele mănăstirii Simeon Stâlplnicul. [Stâlplnicii erau călugări asceți care trăiau în izolare, într-un spațiu foarte redus, pe vârful unor stâlpi sau coloane, fără a fi protejați de un acoperiș. Acolo sus, petreceau timpul în rugăciuni neîncetate, iar hrana le era furnizată de binevoitori cu ajutorul scârilor sau frânghiilor]. Aici, în sec. al V-lea, au trăit în asceză pe stâlpi din piatră tot mai înalți (între 3 și 25 m) Simeon Tatăl (care a petrecut astfel 47 ani și avea darul de a face minuni) și mai apoi Fiul său. Se spune că era un loc în care veneau oamenii pentru a se ruga, plătind o taxă pentru iertarea păcatelor. După moartea lui Simeon cel tânăr, s-a făurit aici o mănăstire. Ca să ajungem la ea a trebuit să urcăm cu autocarul pe un deal, la vreo 480 m altitudine, pe o șosea îngustă, abruptă și cu multe serpentine, într-un peisaj de vis. Șoferii noștri au avut un curaj nebun (chiar inconștient, așa zice) să se hazardeze cu autocarul pe un asemenea drum, străbătut doar de camioane care transportau elemente de centrale eoliene (se montau multe astfel de centrale în zonă). La mănăstire au rămas doar zidurile unor

construcții ridicare cândva aici, doi stâlpi din piatră de vreo 3m înălțime, o fântână (nu prea a meritat efortul să ne forțăm norocul pentru această vizită; am admirat însă priveliștile încântătoare deschise ochilor).

Plecăm spre Antakya, pentru a vizita grota unde a locuit Sf. Petru între anii 46-54 d. Hr., dar și Sf. Pavel. Nu mi s-a părut nimic deosebit de remarcat, dar faptul că pășești pe urmele celui mai apropiat apostol al lui Iisus, are darul să te tulbure, să te emoționeze. Am fost dezamăgiți că nu am putut procura suveniruri legate de viața acestui apostol între apostoli!

De la Antakya am plecat spre Kayseri și am luat imagini cu aparatul foto din autocar, inclusiv la traversarea orașului Adana. Mă conving din nou că turcii au o țară mare și frumoasă, bine gospodărită. De la Antakya am intrat pe o autostradă perfectă, cu 3 benzi, cu numeroase tuneluri și viaducte (unele de mari dimensiuni), și am observat că peste tot se construiesc șosele, case, blocuri, iar culturile agricole și livezile arată exemplar. Peisajul este de asemenea deosebit, muntos (masivul Taurus și Daglari) cu înălțimi ce depășesc 3000 m, având crestele înzăpezite. Ne strecurăm prin una din cele mai frumoase și faimoase trecători din munții Taurus, porțile ciliciene (sau porțile lui Iuda), pe unde au trecut mari personalități ale istoriei, precum: Xerxes, Alexandru cel Mare, Cleopatra (pentru a-l întâlni pe Marc Antoniu). Prin acest pas, trecem din Cilicia în Kapadokya. Ne deplasăm apoi printr-un defileu (pe platoul anatolian), pe o distanță de cca 150 km, la altitudini de 1200-1450 m, înconjurați de munți de ambele părți ale șoselei și constatăm că în unele zone rocile au un aspect ciudat. Versanții ce mărginesc șoseaua sunt bine asigurați cu ziduri de protecție, cu parapeteți, plase, rigole de scurgere a apelor pluviale. Ne surprinde faptul că și la o altitudine atât de ridicată se face agricultură: culturi de cereale, livezi de pomi fructiferi și viță de vie. Prima localitate întâlnită în cale era situată la altitudinea de 1100 m, iar terenurile agricole erau tot mai întinse. Pare neverosimil să vezi crestele înzăpezite ale munților în jur, iar în mijlocul lor terenuri cultivate și foarte bine întreținute. Am întâlnit apoi o linie ferată la 1350 m și primul oraș, având o populație de 106.000 locuitori la altitudinea de 1300 m, (la turci, pe panourile de intrare în localități este înscris și numărul de locuitori; sunt de asemenea panouri pe șosele care indică dimensiunile tunelurilor și ale viaductelor!).

Ajungem în orașul Kayseri. Semne ale locuirii lui provin cu 3000 de ani î. Hr., fiind un centru comercial situat pe același drum al mătășii. A fost reședința regilor kapadocieni. Prin 160-130 î. Hr. s-a numit Eusebia și apoi Cezareea. Orașul vechi număra cca 400.000 locuitori și a fost distrus de regele persan Sasanid în 260 î. Hr. A fost cucerit apoi de arabi în 643 d. Hr. și denumit Kayseria, iar în 1243 de către mongoli. A avut trei perioade de

aur: cu cca 2000 de ani î. Hr., între 200 - 300 d. Hr. sub romani și între 1178 - 1243 sub stăpânirea Selçukului. Orașul Kayseri are 912.000 locuitori, este situat într-o zonă muntoasă la altitudinea de 1050 m, în apropierea lui tronând un vârf de munte cu înălțimea de 3916 m. Ne cazăm la hotelul "Çapari", aflat în zona centrală a orașului și după o cină sumară, am ieșit să iau un prim contact cu zona unde poposisem. Am admirat silueta unor moschei, statuia ecvestră (aurită) a lui Atatürk, zidurile vechii cetăți, turnul vechi al orașului, piața centrală, hotelul "Hilton" (impozant), clădiri, aranjamente florale diverse, muntele înzăpezit, turnul selciucid (simbol al orașului), tramvaiul foarte silențios care trecea prin apropierea hotelului ș. a. Kayseri este un oraș mult mai aerisit decât cele prin care am trecut anterior.

Obiectivul nostru turistic în zonă a fost Kapadokya (care ar însemna „pământul frumoșilor cai”, iar locuitorii se numeau troglodiți, întrucât își săpau case, hambare etc, în piatră). A doua zi ne-am întors vreo 50 km pe șoseaua spre Adana pentru a ajunge la Kapadokya, așezare situată la o altitudine de 1250 m. Cu milioane de ani în urmă, zona aceasta a fost confruntată cu erupția unui vulcan, a cărui lavă a acoperit cu un strat gros de tuf vulcanic o suprafață de câteva zeci de km². Praful vulcanic relativ alb, ce acoperă solul din zonă, este mai fertil decât solul obișnuit din Anatolia Centrală. Tuful vulcanic, care a luat forme și dimensiuni foarte variate, adeseori ciudate, a fost ușor de escavat, astfel că din vremuri imemorabile s-au construit aici locuințe și așezări umane în piatră. Ürgüp a fost prima localitate capadociană la care am oprit, iar mai apoi la Valea Zelve (Valea Zânelor), Göreme și Uchisar.

Valea zânelor se numește astfel deoarece stâncile în care sunt săpate locuințele au profilul unor dame care par a avea pe cap un fel de pălării (din bazalt). Ne-am oprit și am vizitat unele locuințe clădite în tuf, am cumpărat amintiri de la chioșcurile și magazinele din zonă. E teribil și incredibil să vezi puzderia de grote săpate în aceste stânci de formă și mărimi de tot felul. Unele din aceste locuințe au mai multe niveluri, arată ca un bloc cu mai multe etaje, dar cu asamblare foarte ciudată a apartamentelor. Este aproape incredibil, ireal, uluitor! La Göreme am vizitat muzeul în aer liber, unde pe lângă locuințele obișnuite în piatră, au fost construite și multe biserici creștine. După ce am ieșit din muzeu am luat o masă specific turcească (kebab, un preparat din carne în sos, fiert în vase de ceramică care au forma unor carafe închise, care după fierbere sunt decapitate cu un cuțit, iar conținutul este depus în tăvițe de ceramică) într-un restaurant construit într-o astfel de grotă (care avea cca 15 m lungime și vreo 5 m lățime), unde ni s-a cântat și o muzică adecvată. Am „stins” kebabul cu o bere Efes, că așa se cădea. La Uchisar, am admirat o serie de formațiuni geologice extraordinare

și o stâncă imensă, cu locuințe dispuse de jos până sus, având aspectul unui adevărat zgârâe-nor construit într-un mod original. După Nevşehir, am observat din autocar astfel de grote și totodată case construite deasupra pietrelor ce "găzduiau" aceste grote, case locuite (chiar și unele grote). Kapadokya este cu adevărat un fenomen unic, senzațional, care face parte din patrimoniul cultural universal și care merită vizitat, fiind o adevărată minunăție a lumii.

De la Kapadokya ne îndreptăm spre Derynkuyu, pentru a vizita un oraș subteran. Am coborât într-un fel de peșteră (ca într-o salină) și am coborât tot mai jos, pe o scară foarte îngustă, până la adâncimea de cca 100-125 de metri; de o parte și de alta a scării erau grote mai mari sau mai mici (unele cu 2-3 cămăruțe), în care se adăposteau oamenii din zonă în vreme de război. Aici dispuneau de toate cele necesare, inclusiv de apă (care era evacuată prin partea din vale a acestui orașel subteran. Zona de intrare era obturată cu o stâncă de mari dimensiuni, care, în caz de pericol era așezată în gura grotei (ascuzând astfel de dușmani o zonă locuită). Vizita nu m-a impresionat prea tare, poate și din cauza unui miros nu prea plăcut și a unei umidități excesive a aerului (nu erau cred condiții sănătoase de locuit în aceste grote). Unii din grup, care aveau probleme cardiace (cum a fost cazul doamnei prof. Eliza Gafițeanu), au avut probleme și au regretat această vizită. Deși mi s-a părut totul cam straniu, trebuie să admit că era pentru locuitorii acelor vremuri un mod ingenios de a se adăposti, în caz de pericol.

Din Kayseri plecăm pe 8 aprilie 2010 spre Ankara și Istanbul. Străbatem în continuare podișul anatolian, la altitudini de peste 1000 m și întâlnim terenuri agricole întinse, cultivate în special cu cereale. Autostrada a fost foarte bună și nu prea aglomerată până la Istanbul, probabil și din cauza prețului mare al combustibililor în Turcia (cca 1,85 lire turcești; 2 lire = 1 euro). [Atatürk a fost fără îndoială omul providențial pentru turci, fiind venerat și omagiat prin statui plasate în multe localități, prin chipul lui de mari dimensiuni săpat în unele stânci care străjuiesc șoselele etc. S-a născut la Salonic în 1881 și a murit de cancer la vârsta de 57 de ani. A fost făuritorul Turciei moderne. A făcut din Turcia un stat laic, a introdus alfabetul latin, a modernizat armata etc. În lupta de la Gallipoli cu forțele aliate a fost salvat de ceasul de buzunar de la piept, care l-a apărat de o schijă. Impresionant mi s-a părut la turci și respectul pentru drapelul țării, întâlnit mai peste tot, inclusiv pe unele dealuri, steaguri de mari dimensiuni, arborate pe catarge foarte înalte].

Ankara, capitala țării, oraș care în 1927 avea doar 35.000 locuitori, este în prezent al doilea oraș turc ca mărime (cca 4,8 milioane locuitori). Și Ankara a fost un nod comercial străvechi, al cărui nume vine de la Angora (așa o numeau grecii). Cu un mileniu înainte de Hristos, Ankara străveche era locuită de frigieni. Stăpânirea persană în Ankara a durat până la cucerirea ei în 333 î. Hr. de către Alexandru cel Mare. Ankara a fost locul războiului dintre Baiazid al II-lea și Timur Lenk, în care turcii au fost învinși.

Orașul a fost ocupat și de greci, dar după victoria de la Dardanele, Atatürk și İnönü au trecut la ofensiva împotriva grecilor, eliberând Turcia de aceștia (a fost atunci o mare dramă pentru grecii din Turcia, de care am pomenit deja anterior).

În Ankara (prin care doar am trecut), am fost întâmpinați de o ploaie mărunță, sâcâitoare. Am vizitat aici moscheea Kokatepe cu 4 minarete, care pare relativ nouă și superbă în interior prin: candelabrul uriaș de forma unui balon, cercul de candelabre mai mici dispuse în jurul celui mare, vitraliile, sculpturile și picturile deosebite, covoarele ei ș. a. Un alt obiectiv vizitat în Ankara a fost Mausoleul dedicat lui Atatürk, situat pe una din colinele ce mărginește orașul. Impresionant prin dimensiunile lui, prin arhitectura (care a căutat să evite cumva stilul atenian vechi, dar care parcă împrumută totuși din el câte ceva), prin mozaicul uriaș din fața lui, prin aranjamentele florale de la intrare, prin mesajele celor doi mari oameni de stat (Atatürk și İnönü) înscrisurate pe pereții mausoleului, lăsate armatei și poporului turc etc. Este un frumos și binemeritat (cred) omagiu adus celui care a schimbat din temelii Turcia și a adus-o în situația de a fi cel mai puternic stat din regiune. Iată un exemplu, cum spuneam, de „om providențial”, de ce poate însemna o personalitate adevărată pentru poporul său.

Am pornit apoi spre Istanbul. Autostrada, urcă din nou până la altitudinea de 1550m și coboară treptat până la cca 150m, când ne apropiem la vreo 200 km de Istanbul. Admirăm și pe acest traseu starea perfectă a autostrăzii, numeroasele tuneluri și viaducte (unele având 2-3 km lungime), peisajul la fel de generos pe care-l străbatem. Pe măsură ce ne apropiem de marele oraș (cca 12 milioane de locuitori), întâlnim din nou localități cu clădiri cocoțate pe vârful colinelor, care mi se par că siluiesc peisajul. E greu de înțeles de ce se procedează astfel, cum de acceptă arhitecții și edilii să schinguiască relieful și natura!

A doua zi am avut ca prim obiectiv de vizitat în Istanbul [(fostul Constantinopol), sfințit în 330 d.Hr. de către Împăratul Constantin cel Mare, loc unde acesta a mutat capitala Imperiului Roman] Palatul Dolmabahce. Aici au avut reședința ultimii șase sultani ai Turciei și președintele Atatürk, fiind construit de către al 31-lea sultan al Turciei. Construcția reprezintă cel mai mare palat otoman, se întinde pe o suprafață de 15.000 m.p., s-a ridicat între 1843-1856 și seamănă mai degrabă cu palatele franceze (de la Versailles, bunăoară) decât cu cele orientale. O construcție care a costat 5 milioane Mecedye (monedă de aur), echivalentul a 35 tone de aur. Grădina palatului este destul de întinsă, foarte bine îngrijită, cu multe peluze cu flori și arbori (chiar unele plante exotice), cu arteziene (a fost singurul loc al palatului unde ni s-a permis să fotografiem). Palatul, se zice, are 285 de

camere, 43 de holuri, 6 băi turcești, haremul ș. a. Pătrundem în palat și admirăm o sală imensă (Muayede) de 2000 m. p., a cărei cupolă are 25 m diametru și se înalță la 36 m, cu un candelabru din cristal de Bohemia de 4,5 tone (constituit din 750 piese), sală în care sultanii primeau oaspeții de vază, în care Kemal Atatürk a susținut primul lui discurs în calitate de președinte al Turciei, și în care, în 1938, a fost depus corpul lui neînsuflețit (înainte de a fi depus la locul veșnic - Mausoleul din Ankara). În palat sunt multe piese, inclusiv mobilier francez, covoare turcești, arabe, chinezești și japoneze. Palatul are una din cele mai mari colecții de lămpi de Bohemia și Baccarat. La etaj se afla reședința sultanului, cu luminator, o scară faimoasă cu balustrade din lemn de mahon și alamă (în stil baroc), piloni din sticlă, un candelabru de Baccarat. În sala ambasadurilor am admirat splendide lampadare, decorațiuni, sculpturi și perdele de foarte bună calitate. Sala era folosită pentru recepții, loc în care lingviștii și parlamentarii reformiști au adoptat alfabetul latin (palatul prezintă multe stucaturi poleite cu aur, cu 4 șeminee înrămate în porțelan). Tavanele sălilor sunt de-a dreptul impresionante prin arhitectura și frumusețea lor. Trecem în revistă pe rând biroul sultanului (de mari dimensiuni, cu un parchet deosebit), biblioteca (cu multe cărți în limba franceză), sala de muzică, o toaletă în stil turcesc etc, după care pătrundem în zona de locuit, unde se afla și haremul, păzit la intrare de o gardă formată din eunuci (în această zonă era reședința părinților, copiilor, favoritelor sultanului și altor femei din personalul de întreținere; un loc în care bărbații nu aveau acces). Am vizitat apoi camera sultanului, nu foarte somptuoasă, dar având un candelabru frumos, după care am trecut printr-un hol spre salonul albastru (o splendoare) – unde aveau loc petrecerile, salon de mari dimensiuni în care îți atrag atenția mobilierul, decorațiunile, candelabrele, lampadarele ș. a. Vizităm apoi camerele folosite de Atatürk, relativ modeste comparativ cu altele din palat: biroul de studiu, dormitorul lui (unde și-a aflat sfârșitul la 10 noiembrie 1938; nu a fost căsătorit), baia și farmacia. Vizităm salonul roz, destinat damelor care serveau și în care se afla și portretul mamei unui sultan (în zona de locuit se afla toată familia sultanului, 164 persoane). Traversăm prin niște coridoare modeste și ajungem la baia turcească pentru sultani (în reamenajare), apoi intrăm în dormitorul sultanului (destul de modest), de unde coborâm la parter, unde vizităm alte încăperi: pentru copiii sultanului, sala cu veselă, porțelanuri, argintărie ș. a., de unde ajungem în sala tronului, cea mai mare din palat, cu o arhitectură deosebită, cu cupole și balcoane, o sală impozantă prin tot ce se află în ea (covorul, de ex., are 124 m. p.). Palatul a fost dotat cu sistem de încălzire de abia în 1920. Sunt de asemenea bogat ornamentate zidurile și pereții exteriori ai palatului, cu basoreliefuli,

sculpturi și decorațiuni de bun gust. După vizitarea acestui palat, concluzia mea a fost că el prezintă câteva săli frumoase, somptuoase și destul de interesante, dar că pălește totuși și în interior și la exterior comparativ cu cele rusești de la Peterhof și Tsarskoe Selo (inspirate tot după francezi). Am admirat și pozat imagini din curtea palatului înspre Bosfor, aranjamente florale din oraș, stadionul Beşiktaş, moschei, turnul Galatei, zidurile cetății Constantinopol, Cornul de Aur, poze în orașul vechi etc. Nu am avut acces în Moscheea Albastră (Sultan Ahmed), din cauza slujbelor care aveau loc aici, mulțumindu-mă doar cu poze ale ei și în zonă, inclusiv a două obeliscuri din apropiere.

Ne îndreptăm apoi spre Catedrala Sf. Sofia (Hagia Sophia – Sf. Înțelepciune). Ceea ce vedem astăzi reprezintă biserica construită între 532-537 d. Hr. în timpul Împăratului Justinian (prima biserică, construită de Constantin cel Mare în sec. al IV-lea s-a dărâmat, iar cea construită apoi de fiul său și Împăratul Teodosie cel Mare, a ars). Pentru ridicarea ei au fost aduse materiale de pe cuprinsul imperiului (inclusiv marmură albă și galbenă). Planul bisericii este unul clasic de bazilică, având lungimea de 75 m, lățimea de 70 m, și un dom cu diametrul de 31 m la înălțimea de 54 m, cu 40 de ferestre la baza lui, care pare suspendat pe 4 arce uriașe. După terminarea bisericii, tavanul și cupola au fost în întregime poleite în aur, o splendoare care l-ar fi făcut, la vederea lor, pe Justinian să exclame: „*Solomoane, te-am întrecut!*”! Arhitecții au fost Isidor din Milet și Anthemios de Tralles. A fost folosită cca 900 de ani ca scaun episcopal de către Patriarhul ortodox de la Constantinopol. A fost avariata în mai multe rânduri de cutremure (în 558, 563, 989, 1346). În 1204, a fost jefuită de către **Cruciați**. A funcționat ca biserică până la 29 mai 1453, când sultanul Mahomed al II-lea Cuceritorul a ocupat Constantinopolul și, fascinat fiind de frumusețea ei, a transformat-o în **moschee imperială**. Ea a folosit apoi ca model la construirea altor moschei în Istanbul, pentru **Moscheea Albastră**, Suleiman, Shehzade, Rustem Pasha. A servit ca **moschee până în 1934** când, Kemal Atatürk a secularizat-o și a transformat-o în muzeu - „**Muzeul Ayasofya**”, fiind îndepărtate și covoarele liturgice (repunând în valoare marmura de pe podea). La început, după transformarea ei în moschee, nu i s-au adus mari modificări, dar cu timpul au fost acoperite mozaicurile originale cu tencuială și i s-au adăugat 8 cercuri din lemn, de jur-împrejurul marelui dom, cu caligrafii islamice (cu numele lui Alah, Mohammed, ale primilor 4 califi și a doi nepoți ai lui Mohammed), iar în exterior i s-au atașat 4 minarete. Între timp, de sub tencuială, au fost scoase la lumină unele mozaicuri. Cel mai cunoscut și valoros este cel intitulat „**Rugăciune**”, care-l înfățișează pe Hristos flancat de Sfânta Fecioară și de Sf. Ioan Botezătorul (în

galeria sudică). Când vizitezi această minune arhitecturală, nu poți să nu suspini de admirație și să nu te întrebi cum s-a putut construi așa ceva acum aproape 1500 de ani și într-un timp atât de scurt! Din păcate suprapunerea însemnelor islamice au siluit-o, i-au știrbit din grandoare, din frumusețe și măreția spirituală și poate Dumnezeu va face ca într-o bună zi să fie readusă la ceea ce a fost „Sf. Sofia” pe vremea lui Justinian.

Am vizitat apoi Palatul Topkapî care a fost construit la ordinul lui Mahomed al II-lea Cuceritorul, după cucerirea în 1453 a Constantinopolului. A fost reședința sultanilor otomani aproape patru secole (Topkapî înseamnă „poarta cu tunuri”, de la numele porții prin care ieșea sultanul din grădina palatului pentru a se plimba cu corabia în Bosfor). A devenit muzeu în 1924. Palatul ocupă o suprafață mare, fiind înconjurat de un zid în lungime de 1400 m, având trei părți (perimetre) distincte: palatul exterior (Birun), palatul interior (Enderun) și Haremul. Palatul era precum un mic oraș: cu moschei, băi publice, având chiar și o mică grădină zoologică. Haremul (care înseamnă „interzis”, „tabu” - loc privat pentru sultan) are cca 300 de camere, băi turcești, un spital, moschei ș. a. (dar nu se vizitează). Aici se află și biserica Sf. Irina, cel mai vechi lăcaș de cult bizantin. Corpurile de clădiri sunt placate la interior și exterior cu faianță, albastrul fiind culoarea ce predomină. În sălile de expoziție (multe din ele cam întunecoase și neprimitoare) am văzut confecții turcești tradiționale (caftane, rochii, costume pentru copii, haine militare ș. a.); în alte săli sunt expuse daruri primite sau obiecte obținute de sultani în războaie: bijuterii, vase încrustate cu pietre prețioase, medalioane, un costum din zale, săbii și armuri încrustate cu pietre prețioase, porțelanuri vechi, mobilier interesant, tablouri etc. Sunt frumoase terasele palatului dinspre mare. Nu era expusă sabia care a aparținut lui Ștefan cel Mare, în schimb într-o sală și incintă securizată am văzut o mână (introdusă într-o teacă metalică) care ar fi aparținut Sf. Ioan Botezătorul. Palatul nu m-a impresionat prea tare, mi s-a părut cam sărăcăcios și nu suficient de primitiv (probabil era altfel când funcționa ca palat imperial). Istanbulul este fără îndoială o perlă a Europei de sud-est, un oraș modern, cu o așezare geografică unică, care-i dă farmec și savoare, un oraș în care poți să petreci o vacanță fără temerea că ai putea să te plictisești. Seara am ieșit în jurul hotelului (situat în orașul vechi, destul de central), am făcut poze, inclusiv ale unei universități, cu un asfințit de soare de neuitat, care să-mi aducă aminte peste ani de orașul de pe malul Bosforului.

Călătoria în Turcia a fost pentru mine o revelație. Nu știu cum arată Turcia în zonele pe care nu le-am văzut încă (mai ales în partea ei de nord), dar pe unde am trecut deja am fost impresionat. Am întâlnit și aici sărăcie, dar se vede că ea nu este definitorie. Este o țară mare, puternică, cu un peisaj

fabulos, în care se muncește mult și eficient, o țară cu un potențial de dezvoltare imens, un loc în care oamenii respectă simbolurile naționale și sunt mândri de realizările lor, o țară care are cred perspectivă și un viitor cert. Nu mă mir că UE se „codește” în a primi în rândurile ei Turcia. Cu siguranță, Turcia pune condiții dificile de aderare la UE (inacceptabile probabil), și nu invers, cum s-a întâmplat la noi. Dacă nu aș fi văzut Turcia la ea acasă, aș fi rămas cu impresia unui loc unde nu se întâmplă mare lucru, în care oamenii se ocupă în general de comerț, o țară nesigură, în care se fac lucruri de mântuială („știfturi” care aduc bani) etc. Greșeam, cred!

Suntem în 10 aprilie 2010 și călătoria noastră se apropie de sfârșit. Plecăm dimineața din Istanbul spre Kirklareli (fosta capitală a provinciei Tracia), înspre granița cu Bulgaria. Zona prin care trecem este ceva mai plată, cu mici coline. Continuă să ne uimească șoselele turcești și pe aici. De la Kirklareli peisajul devine din nou înalt și mai accidentat. Trecem granița la bulgari pe la Dereköy - Malko Târnovo, aflată într-o zonă montană (de cum am intrat la bulgari era precum la noi în privința stării șoselei, comportamentului vameșilor ș. a.). Pe traseu, în zona agricolă de pe litoralul bulgăresc al Mării Negre, am constatat că sunt multe plantații cu viță de vie. Intrăm la Nesebar (o mică peninsulă), un orașel cu case tradiționale din lemn, în stil bizantin, bisericuțe, străduțe înguste, cu prăvălii la parterul căsuțelor. De la Nesebar, zona se înalță din nou și pierdem pentru o vreme contactul cu marea (din păcate bulgarii nu au autostradă în zonă). Traversăm Varna (vechiul Odessus, fondat cu 600 ani î. Hr.), cel mai mare oraș de pe litoral al Bulgariei (peste un milion locuitori), care pe lângă faptul că este una din stațiunile de odihnă de referință la Marea Neagră, este și port, șantier naval ș. a.

Ne îndreptăm spre stațiunea „Nisipurile de Aur” și ne cazăm la hotel „Pliska” (hotel mare și foarte bun). E încă destul de rece afară, dar ieșim să luăm contact cu plaja. În Stațiune, puțină mișcare! Se văd ici și colo oameni care fac reparații diverse înaintea începerii sezonului turistic pe litoral. Stațiunea este una formată din hoteluri noi, plaja este întinsă, iar nisipul fin, (Bulgaria are și zone de litoral cu relief mai înalt, cum este cea care urmează s-o vizităm, la Balcic).

Puțin ne-a mai rămas până la revenirea în țară. În drumul spre granița cu România, ne abatem pe la Balcic (vechiul Dionysopolis), în Cadrilater, teritoriu care a aparținut pentru o scurtă perioadă de timp României. Aici vizităm Castelul din Balcic al reginei Maria [(o mare regină, originară din Marea Britanie, din Kent, care a sosit la vârsta de 17 ani în România. În 1892 s-a căsătorit cu Ferdinand, a participat la Primul război mondial, unde a fost un fel de „mama răniților”. A avut 6 copii, iar Carol al II-lea a izolat-o de politică. A iubit foarte mult reședințele sale de la Balcic și Bran. A murit în 1938 la Sinaia, iar prin testament și-a dorit ca inima să-i

fie depusă în capela Stella Maris din Balcic, fapt împlinit. După doi ani însă, Balcicul a devenit ținut bulgar, și astfel caseta cu inima reginei a fost mutată în capela de la castelul Bran - celălalt loc îndrăgit de ea. Trupul reginei Maria a fost înmormântat la Mănăstirea de la Curtea de Argeș)]. Balcicul s-a dezvoltat și datorită reginei Maria, care a procurat aici un domeniu de 35 ha la malul Mării Negre, unde a decis să construiască un loc de odihnă și de recreație. Amenajarea acestui teren, a parcurilor (de inspirație Bahai, fiind simpatizantă a acestei religii) și construcțiilor aferente, a avut loc între 1925 și 1936. Complexul de la Balcic este situat pe o colină la malul Mării Negre (spre deosebire de litoralul de la noi, în Bulgaria unele zone ale litoralului Mării Negre sunt mai înalte). Intrarea în complex se face printr-o poartă denumită „Ghereta santinei” (o boltă din piatră, deasupra căreia se află o căsuță). Amenajarea domeniului de la Balcic a fost opera unor arhitecți, care au îmbinat într-un mod fericit frumosul cu utilul, în care bunul gust se află la el acasă peste tot. Zonele amenajate poartă și denumiri definitorii: Fântâna de argint (în apropiere de intrare, în care se aruncă bănuți pentru îndeplinirea unei dorințe), Templul apei (o construcție specială cu arcade colorate în cărămiziu și albastru, care adăposteau bazine cu apă); capela Stella Maris; Grădina Getsimani (cu o colecție de arbori pitici), Grădina Divină (sau grădina lui Alah, cum au denumit-o turcii) – zonă pavată cu piatră adusă din Maroc, Grădina Labirint (care imită labirintul cretan, materialele de construcție folosite fiind aduse din Creta), Cascada (amenajarea artificială a unui pârâu, cu o cădere de apă de 9 m), Puntea Suspinelor (podul care unește malurile acestui râu, dinvale de cascadă), Tronul reginei Maria (un fotoliu larg, din marmură, aflat în grădină și în apropierea castelului), Aleea Valul Albastru, Aleea Vinului, Aleea secolelor ș. a. (alei pavate, care leagă între ele diverse componente ale complexului).

În sfârșit, Castelul, așezat pe una din laturile acestui complex (denumit și „Cuibul liniștit”), pe care văzându-l numai castel regal nu pare a fi, o construcție simplă, frumoasă, de bun gust, cu pereții albi și acoperișul din țiglă roșie. Castelul este străjuit de un minaret și este un amestec de arhitectură maură, mediteraneană și bulgară. În interior camerele sunt relativ mici și în ele sunt adăpostite obiecte care au aparținut reginei, mobilier de epocă, tablouri (din care două sunt realizate chiar de mâna sa), oglinzi, icoane, șemineu, baie din marmură etc. În fața castelului și a parcului, spre mare, este amenajată faleza. În 1955 parcul a fost dat în administrația Universității din Sofia și este în prezent (împreună cu o zonă învecinată, se pare) o adevărată grădină botanică, ce conține peste 3000 de specii de plante și vreo 250 specii de cactuși (unii având vârsta de cca 80 de ani). Am făcut aici multe poze, dar și pe aleea ce duce la castel, inclusiv fotografia unui poster dedicat lui Darwin, care în 2009 a avut o dublă

aniversare. Am părăsit Balcicul cu impresii de neuitat, fiind un loc ce reprezintă cumva sufletul reginei Maria, modul ei de a fi și a gândi lucrurile, modestia, bunul gust și bunul simț, care merită toată lauda, un loc în care cu siguranță poți petrece în liniște clipe de neuitat.

Plecând spre graniță, am observat că șoselele de pe litoralul bulgăresc sunt destul de proaste, iar în această zonă, vecinii noștri de la sud amplasează numeroase centrale eoliene. Am intrat în țară prin localitatea 2 Mai și am fost plăcut impresionat de starea bună a șoselei spre Urziceni, de curățenia din curțile gospodariilor și din fața porților și a gardurilor (probabil totul se datora sărbătorilor pascale care se încheiaseră nu demult). Ajunși acasă, am realizat că acesată călătorie a fost una dintre cele mai interesante pe care am făcut-o vreodată, prin numărul mare de obiective vizitate și valoarea lor istorică și artistică, dar și prin aceea că mi-a atras atenția că nu e bine să ai prejudecăți, că percepția privind realitățile existente într-o țară sau alta poate fi total greșită din informațiile culese din diverse surse și că întotdeauna contactul nemijlocit cu acestea te pot edifica cum stau cu adevărat lucrurile.

Mai întâi în Grecia și apoi pe Athos

(2001, 2010)

Prima mea vizită în Grecia a avut loc în primăvara lui 2001, fiind ocazionată de participarea la un congres panhelenic, ce avea loc la Atena. Organizarea acțiunii și a grupului de participanți s-a aflat în sarcina colegilor de la UMF Iași, iar deplasarea s-a efectuat cu un mini-buz. Am fost cazați la hotelul "El Greco", în apropierea Primăriei orașului. Aveam mari așteptări de la capitala elană, dar trebuie să admit că Atena nu m-a impresionat în mod deosebit, decât în anumite zone ale ei, în special în cea a portului Pireu. Am fost atunci pe Akropole și la muzeul din apropiere și am admirat panorama ce se deschide aici asupra mării și orașului. Am urcat apoi la biserica "Sf. Gheorghe", situată pe una din colinele mai înalte (Lycabettus) ce străjuiesc orașul, am umblat printre Agave, am asistat în fața Parlamantului elen la schimbarea gărzii, am trecut și printr-un parc al orașului și am admirat unele plante specifice zonei ș. a., vizite care m-au pus cât de cât la punct cu ofertele orașului. Privindu-l de pe colina amintită, am observat și unele vile somptuoase, care aveau inclusiv piscină deasupra, ceea ce presupune mare dare de mână. Multe dintre clădiri sunt însă blocuri de locuit, care nu arată prea bine, fiind construite în grabă și ieftin pentru a găzdui milionul de greci expulzați de turci din Asia Mică în timpul primului război mondial și imediat după aceea (până în 1923).

În cele trei zile petrecute la Atena nu am avut la dispoziție suficient timp pentru a vizita și alte obiective importante ale orașului. Ne propusesem să facem și puțin turism cu această ocazie, așa că după congres am făcut mai multe excursii prin Grecia: am trecut peste canalul Corint, am vizitat câteva situri arheologice și obiective turistice de primă mărime (Epidaurus, Micene, Delfi și Meteora), am trecut pe la Thermopile și am văzut monumentul închinat lui Leonidas. Din păcate, norocul nu a fost de partea noastră când am ajuns la Micene și Delfi, obiectivele fiind închise, așa că am bătut drumul degeaba până acolo. În schimb, am rămas cu gura căscată - cum zice românul, când am văzut Meteora și mănăstirile "cocoțate" pe unele stânci, care par la prima vedere de neatins. Am intrat la două din lăcașurile sfinte de acolo și am înțeles că doar șase dintre ele mai au rămas funcționale (sunt locuite de călugări). Relieful zonei este incredibil, de parcă cineva anume a făcut-o pe sculptorul, realizând acești coloși din piatră pe care sunt așezate mănăstirile. Ce efort chinuitor trebuie să fii presupus ridicarea acelor construcții pe acei pinteni din piatră!

Vizitând Grecia, mi-am pus o serie de întrebări, la care nu am găsit răspuns. Nu-mi dau seama bunăoară, cum de au reușit grecii să păstreze

atâta amar de insule, unele foarte îndepărtate de continent, și cred, foarte râvnite de marile puteri?! Mă gândesc mai cu seamă la Creta și la insulele situate în apropierea Turciei?! Am observat la această primă vizită că, în Grecia sunt zone ale țării mai bogate (în sud) și mai sărace (în nord) și că grecii o duc destul de bine cu viața lor, deși au venituri mult mai mici decât locuitorii țărilor dezvoltate din vestul Europei. De unde provine oare această bunăstare, mai cu seamă că pe traseele pe care am circulat nu am întâlnit fabrici, ci doar unele mine și exploatări de marmură?! Nu cred că turismul este cel care le asigură un nivel de trai mai ridicat ca al nostru, în condițiile în care noi încă mai dispunem de ceva industrie și avem o agricultură mult mai extinsă! Au probabil soluri mai puțin fertile ca ale noastre, dar clima mai caldă și sistemul de irigații le permit cultivarea unui spectru mai larg de plante, în unele zone obținând probabil și două recolte pe an, iar valoarea economică a unor culturi e mai mare decât a celor de la noi.

Aflându-ne în aprilie în Grecia, am observat cât de bine sunt pregătite terenurile agricole pentru a fi cultivate. Am întâlnit în cale plantații întinse de măslini, dar și de piersici, cași, viță de vie, fistic, smochin, lămâi, portocal, dar și lanuri de porumb, grâu, tutun, bumbac și chiar orez. Suprafețele cultivate cu o specie nu sunt de mari dimensiuni, dar le asigură probabil grecilor produsele agricole de care au nevoie. Totodată, Grecia dispune de zone litorale imense și au implicit acces la o sursă importantă de hrană - peștele și fructele de mare. Dacă adăugăm turismul și faptul că grecii sunt negustori înnașcuți, atunci ne explicăm cumva de ce trăiesc mai bine ca noi. Am avut totuși senzația că nu se prea omoară cu munca și că le place al naibii să se bucure de viață, să "trăiască clipa". Toate orașele, chiar și localitățile rurale sunt înțesate de taverna populate de turiști, dar și de localnici. Ele se deschid pe la orele 21.00h și se închid pe la 3.00h din noapte. (Mă întreb, cum se descurcă la serviciu cei care stau la taverna până la 3 dimineața?!). M-a surprins și faptul că aceste taverna sunt "călcate" și de familii cu copii mici, care petrec aici până târziu în noapte! Aveam să aflu ceva mai târziu că o sursă importantă de bani era Uniunea Europeană, bani cu care grecii, ca și noi peste ani, nu erau prea grijulii cu modul de cheltuire.

Lăsând la o parte "cârcoteala", trebuie să admit că, din toate țările vizitate până acum, Grecia este de departe țara care îmi place cel mai mult, din varii motive. Le spuneam unor prieteni după ce am vizitat Grecia că, mi-aș dori măcar o colibă aici, în care să mă mut în sezonul rece de la noi. M-a încântat prin peisajele ei diverse și generose (în care muntele plonjează adesea în mare), apa curată și albastră de smarald a mărilor ce o înconjoară, casele ei luminoase, istoria ei bogată (leagăn al civilizației europene), insulele ei care de care mai ispititoare (unde te poți simți departe de lume și totodată

înconjurat de căldură și oameni veseli), muzica ei unică și mai ales modul de a fi al grecilor, foarte bine ilustrat în filmul "Zorba grecul". Având acest prim contact cu Grecia, nu am înțeles de ce unii europeni, nu puțini, caută să-și petreacă vacanțele la mii de km distanță, când paradisul elen este atât de aproape....

Sfârșit de septembrie, început de octombrie 2002, din nou în drum spre Grecia, de data asta ocazionată de participarea la o conferință a Asociației sud-est europene pentru plante medicinale și aromatice (ediția a II-a). Ne-am pornit la drum doar 16 persoane, înghesuite într-un microbuz, având același ghid ca și cu an înainte - dl Marin Alexandru. Așteptam cu mult interes reîntâlnirea cu țara ce mă cucerise de la prima vedere. Și de data asta am plecat la drum după amiază, i-am preluat din București pe unii colegi veniți de la Cluj (în frunte cu prietenul Mircea Tămaș) și am ajuns la granița cu Bulgaria pe la 1.30 - 2.00h din noapte. Traversând Bulgaria mi-am întărit impresia (nu prea bună) din anul precedent, privind șoselele, casele, blocurile de locuit și gospodăriile localnicilor, care lasă de dorit în privința aspectului și îngrijirii lor și mă nedumeresc comparațiile care se fac de către occidentali între Bulgaria și România, în care țara noastră este situată uneori mai jos. Cred că ne "iubesc" tare mult cei care ne fac imagine, că altfel nu-mi explic aceste statistici minicinoase! Cu toate necazurile, neîmplinirile și chiar mizeriile produse la noi în ultimii aproape 13 ani de libertate, mi se pare o diferență evidentă între realitățile de la bulgari și cele de la noi. România este fără discuție deasupra Bulgariei în multe privințe, inclusiv a nivelului de trai. Suntem mult mai occidentali față de vecinii noștri bulgari și de frații noștri basarabeni. La noi s-a construit mult în privat, adesea chiar cu gust, s-au ridicat o sumedenie de biserici noi, oamenii sunt mai civilizați și mai emancipați, satele noastre sunt mai vii, mai îngrijite, mai bine gospodărite față de ale lor - care par ponosite, sărăcăcioase. De frumuseți naturale nu duc lipsă nici bulgarii, dar ele sunt parcă mai puțin puse în valoare ca la noi. Doar în agricultură și pe litoralul Mării Negre par să stea mai bine decât noi, dar nu mi se pare suficient pentru a-i situa deasupra noastră.

Ajunși în Bulgaria, am făcut o mică abatere de la traseu, pentru a vizita mănăstirea din Rila. Am fost impresionat de această ctitorie impozantă situată în munți, într-un cadru natural foarte pitoresc. Ea datează din secolul al 12-lea, dar clădirile ei actuale au fost ridicate prin anii 1830. Biserica are o arhitectură originală, care nu seamănă cu cea a bisericilor noastre. Mi-a plăcut mult pictura acesteia, iar catapeteasma este o adevărată operă de artă! În biserică se află moaștele unor sfinți și mormântul țarului Boris al III-lea. Biserica este înconjurată de o clădire pe 3 niveluri, originală și ea ca

arhitectură, cu pridvoare largi, în care sunt dispuse chiliile călugărilor. Tot complexul monahal de aici mi s-a părut foarte interesant și bine întreținut.

Ne-am continuat drumul, ocolind din nou Sofia, iar în jurul amiezii am ajuns la Blagoevgrad și apoi la Kalata, la granița dintre Bulgaria și Grecia. Cu un an în urmă, am făcut un prim popas și ne-am cazat în apropierea graniței, la Siderokastro, acum însă am optat pentru orașul Seres. Trecusem însă și în prima vizită prin acest oraș, care a rămas în amintirea noastră prin cina grecească servită aici, "stropită" cu uzo și rezina, alături de muzica unică și inconfundabilă de pe aceste meleaguri. Subliniez din nou că, de îndată ce părăsești Bulgaria și pătrunzi pe teritoriul Greciei, schimbarea este evidentă, casele sunt altfel construite, nu seamănă unele cu altele, având un colorit viu, în acord cumva cu peisajul din jur. Chiar și blocurile de locuit par mai primitive ca la noi și bulgari, având fiecare o arhitectură proprie, balcoane ce diferă de la un bloc la altul, multe plante horticole în ele (și nu rufe puse la uscat!). Multe case din Grecia au instalate pe acoperiș baterii solare, ceea ce pe la noi încă nu prea vezi. În orașelul Seres, mic, dar frumos și cochet, ne-am cazat la hotelul "Xenia", iar seara am cinat la o altă tavernă decât cea de anul trecut.

Am nimerit acum însă într-o perioadă mai ploioasă în zonă, cu temperaturi ceva mai scăzute. Am "prins" chiar două zile cu ploi abundente, iar pe traseu am întâlnit zone inundate, ceea ce m-a surprins, crezând că prin Grecia nu au loc asemenea fenomene. A doua zi urma să vizităm insula Thasos (când ieșim din țară la reuniuni științifice externe încercăm să îmbinăm utilul cu plăcutul, astfel că de fiecare dată ne fixăm în program și vizite la obiective de interes turistic). Traseul spre Thasos a presupus trecerea prin orașul Kavala, pentru a ajunge la Keramoti și a ne îmbarca pe un feribot. Descinși pe insulă, am fost cazați la hotelul "Angelika", unde am avut surpriza să-l întâlnim pe greul Khristos, omul de legătură al domnului Marin pentru vizitele în Grecia. Acest grec făcuse studii în România și nu oriunde, ci mai întâi la "Ștefan Gheorghiu" (locul unde se instruiău la noi înainte 1990 politicienii români, dar nu numai) și apoi la Facultatea de Farmacie din Cluj, unde îl avusese profesor pe colegul și prietenul Mircea Tămaș. Dl Khristos era un grec foarte simpatic, își însușise bine româna, umbla chiar la subtilități ale ei, se căsătorise cu o ungueroaică de pe la noi (de care între timp divorțase), acum fiind căsătorit cu una de-a lor, frumușică, dar cam prea fumătoare. El ne-a aranjat aici o masă cu produse ale mării, la o tavernă din apropierea hotelului, "stropită" de data asta cu vin românesc (adus din țară de dl Marin).

Cu acest prilej ne-am amintit de prânzul regesc oferit cu un an în urmă de către dl Vasillious (farmacist), tatăl Kerasiei (studentă a doamnei

prof. Ursula Stănescu la Facultatea de Farmacie din Iași), la o tavernă din portul Pireu. Fusesse prima dată când puneam în gură caracatiță, calamar, creveți și alte asemenea "fructe" de mare (de care eram convins că nu o să mă ating niciodată, dar care mi-au plăcut foarte mult), udate cu bere din belșug. Din păcate, aici în Thasos, aceste "fructe" erau mai prost gătite ca la Pireu (ce mult contează totuși bucătăria unui restaurant!). Observând la final la cât se ridicase costul cinei de aici, mi-am dat seama cât de adânc băgase mâna în buzunar tatăl Kerasiei pentru masa servită (mult mai bogată decât cea de acum) la vreo opt persoane cu un an în urmă! În 2001 vizitasem și trei insule aflate la sud de Atena - Aegina, Poros și Hydra. Pe Aegina, importantă printre altele și pentru suprafețele întinse ocupate cu fistic, am făcut chiar plajă, împreună cu dl Marin Zagnat, doctorand la UMF Iași. Am constatat atunci că fiecare insulă avea o arhitectură proprie, iar pe Hydra se foloseau ca mijloace de transport doar caii, catârii și măgarii. Pe Poros și Hydra se putea face plajă doar pe stânci.

Înainte de cina mai sus pomenită, am vizitat insula Thasos. Feribotul ne-a lăsat la Limenas, în nordul insulei. Cu microbuzul nostru (un Mercedes) am făcut un tur de jur împrejurul insulei, care a însumat cca 100 km. Pe traseu am oprit din loc în loc pentru a admira peisajul foarte generos, marea de un albastru și o limpezime ireală și peștii care înotau în ea, nestingheriți de nimeni, oriunde opreai. Am întâlnit pe insulă, printre stânci, tufe de jaleș (*Salvia officinalis*), am colectat semințe de gălbenele, de *Sarotamus scoparius* (o plantă ornamentală foarte frumoasă, de *Agnus vitex castus* (folosită în tratarea înainte de menopauză a femeilor), lăstari de măsline cu fructe verzi și coapte (crude au un gust extrem dezagreabil, care este eliminat prin conservare) ș. a. În sudul insulei, ne-am oprit într-un orașel - Limnaria, unde am făcut mici cumpărături și unde doream să facem nițică plajă, dar n-am avut noroc, pentru că ne-a alungat ploaia.

Pe marginea acestei insule, dar și în interiorul ei, sunt multe localități mici. În cele de pe litoralul ei sunt amenajate mici plaje, locuri extrem de ispășitoare, cu multă liniște, unde poți petrece o vacanță pe cinste. Am aflat că pe Thasos, spre deosebire de insulele din sudul Greciei, plouă aproape zilnic, după care se face timp frumos. Explicația poate fi poziția insulei în nord-estul Mării Egee, mai aproape de continent, influențată de acesta și de relieful mai înalt. De la Limnaria ne-a plouat torențial non-stop până am ajuns la hotel. Din păcate, ne-a prins noaptea și nu am reușit să vedem cum arată localitățile pe cca jumătate din traseu. A doua zi era din nou senin și frumos, aproape de necrezut cu ce fusese decuseară. Mulți pescari se aflau în ambarcațiunile lor (bărci și șalupe cu motor) și își curățau sau reparau plasele de pescuit. Am observat atunci "tratamentul" administrat de pescari

caracatițelor pescuite pentru frăgezire, eliminarea toxinelor și folosirea lor apoi ca aliment.

La orele 12.00h am părăsit insula Thasos și ne-am îndreptat cu feribotul spre Keramati, de unde am plecat cu microbuzul spre Kalithea – Halkidiki. În drum, ne-am oprit la Kavala, un orașel foarte frumos, cu un apeduct roman și o mică cetate, pe care le-am admirat de la distanță. Pe traseu am greșit drumul și ne-am trezit la un moment dat într-o plantație cu viță de vie, din care nu m-am putut abține să nu culeg câțiva struguri de afuzali, fără semințe, rumeniți și foarte dulci (folosiți probabil la prepararea stafidelor). Am pierdut cam mult timp prin Kavala și rătăcind drumul, am ajuns de abia seara la hotelul Athos Palace din Halkidiki unde se desfășura conferința. Am mers în ținuta aceea lejeră la secretariatul conferinței pentru a prelua materialele acesteia, după care am căutat hotelul unde aveam cazarea, aflat la vreo 3,5 km distanță (pe care l-am dibuit cu greu, noapte fiind), hotel situat foarte aproape de plajă. Urma să revenim la hotelul Athos pentru a asista la deschiderea lucrărilor conferinței dar, din cauza oboselii, nu prea aveam chef să merg. A insistat însă mai tânăra mea colegă și prietenă Anca Miron să mergem totuși, pentru că stabilise acolo o întâlnire cu Mircea Tămaș, pentru un ”speech” pe care să-l pregătească împreună. Când am o rețineră să fac ceva, e bine să nu dau curs aceluia ceva, pentru că nu iese bine, am mai mereu surprize neplăcute! Am cedat insistențelor Ancăi și rău am făcut! Era deja destul de târziu - 21.20h și oaspeții se pregăteau de recepția oficială, care avea loc la subsolul hotelului, într-o sală tropicală, cu piscină. De ce au ales un asemenea loc de Bun Venit(!), e de neînțeles, că doar nu aveam intenția să facem baie?! Ajuns la intrarea în loculul cu pricina, a trebuit să mă întorc la mașină pentru a lua invitația, pe care o solicitau la intrare. La ora aceea afară era destul de rece. Venind de afară și intrând în sala aceea cu aer cald și umed, ochelarii mei s-au aburit pe dată. Căutând cu privirea pe sus pentru a da cu ochii de colegii de drum în sală, nu am observat marginea piscinei și am plonjat direct în ea. Aveam să constat a doua zi că piscina ocupa cea mai mare suprafață a sălii respective, în jurul ei rămânând doar vreo 2,5m spațiu de circulație, că nu era flancată de nimic, iar gresia de pe fundul și din jurul ei avea aceeași culoare, albastră.

A fost un moment îngrozitor, m-am speriat foarte tare (mai cu seamă că nu sunt un bun înotător), m-am simțit rușinat și în același timp extrem de revoltat de ideea prostească a gazdelor de a organiza recepția acolo și le-am înjurat în fel și chip. Spre norocul meu, mai toți participanții la recepție erau în zona din partea opusă intrării și așezați cu spatele, stând la coadă pentru a se servi cu câte ceva de la ”bufetul suedez” organizat și nu au observat incidentul. Un tip de pe margine mi-a dat mâna să mă ajute să ies din

piscină, am părăsit imediat sala aceea nenorocită, murat ca un cățel în ploaie, am mers la mașină și l-am rugat pe șofer să mă ducă la hotelul unde eram cazați, pentru a mă spăla și schimba de hainele ude. M-am bucurat totuși că am scăpat doar cu atât, pentru că în cădere aș fi putut ca să mă lovesc la cap de marginea bazinului, cu urmări greu de anticipat. A fost un moment urât, penibil, pe care nu l-am uitat prea curând, pe seama căruia unii ”deștepți” din grupul nostru (chiar și prieteni) s-au distrat, de parcă un incident ca acela era de răs!

Conferința de la Halkidiki a fost, sub raport științific, superioară celei organizată de sârbi (inițiatorii ei) la Arandelovac în 2000, dar sub nivelul aceleia ca organizare și acțiuni de protocol, deși taxa de participare a fost dublă. Au fost mai mulți participanți, lucrări mai multe și mai bune, chiar dacă au lipsit unele din personalitățile prezente la prima conferință. Am fost bucuros că unii dintre români grupului nostru au prezentat oral intervențiile lor, ceea ce a fost un progres și în ceea ce ne privește (mi-a plăcut bunăoară engleza vorbită de Lioara Oniga, colega și colaboratoarea prof. Tămaș la UMF Cluj). Am ajuns atunci la concluzia că este necesar ca cercetătorii și tinerii noștri profesori să-și însușească engleza și să prezinte oral lucrările, pentru că asta îi ajută să se bucure de mai multă audiență din partea participanților decât prin prezentarea de postere.

La hotelul în care am fost cazați, am beneficiat de condiții bune și aflat fiind la doar vreo 30 m de mare, ne-am permis să ne bălăcim în voie și să facem și nițică plajă. Am admirat în apă sumedenie de arici de mare prinși de stânci, paguri ascunși în cochilii de melci, meduze de mari dimensiuni ș. a. Hotelul era de fapt o casă de dimensiuni mai mari, pe două niveluri, având un spațiu verde pe lângă gardul din fața casei, unde erau cultivate multe flori și plante aromatice. Am colectat de aici semințe de floarea soarelui ornamentală, cavaleri, o specie de *Rudbeckia* cred - cu flori galbene, busuioc grecesc, barba împăratului, roiniță, tomate cherry, rosmarin, lavandă ș. a., pe care le-am luat în țară, deși momentul nu era potrivit pentru cultivare. Am revenit în țară cu o colecție frumoasă de plante, din care am reușit să folosesc doar roinița și busuiocul, pentru inițierea de culturi ”in vitro”.

Într-una din zile am plecat cu microbuzul într-o excursie la Vergina, locul unde se consideră că a fost descoperit mormântul lui Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru Macedon. Am avut ghinion însă, pentru că deși erau orele 15.00h, intrarea în situl arheologic era deja închisă. La întoarcere am trecut prin Veria și apoi prin Salonic pentru cumpărături. Surpriză însă și aici, miercurea după amiază magazinele erau închise. Orașul Salonic nu mi s-a mai părut la fel de curat, cum l-am găsit cu un an în urmă: erau munți de saci plini cu gunoaie și resturi de tot felul peste tot, din cauza unei greve de profil.

Salonicul este un oraș frumos, cu multe biserici - un pic altfel decât cele de la noi, mai mici și parcă mai umane, nu palate cum sunt cele de pe la noi). Grecii sunt cred mai religioși decât noi, bisericile fiind deschise tot timpul ziua și vizitate de numeroși credincioși, care aprind lumânări și se roagă. Orașul Salonic este unul aglomerat, înțesat de autovehicule, încât foarte greu găsești un loc de parcare în zona lui centrală. Ne-am oprit în piața centrală din Salonic, după ce ne-am învârtit vreo oră până am găsit un loc de parcare. De aici am staționat un pic în Sidirocastro - în zona hotelului Olimpic, unde fusesem cazați cu un an în urmă și apoi am plecat spre casă, unde am ajuns cu bine.

În 2005, cu ocazia unei noi ediții a Congresului Panhelenic de Farmacie de la Atena (organizat din doi în doi ani) la care am fost prezent, am efectuat și o scurtă croazieră pe Marea Egee, vizitând coasta sud-vestică a peninsulei Athos. Am admirat de la distanță (de la vreo 500 m) unele din mănăstirile situate pe acea parte a peninsulei. Mă aflam prima dată în preajma acestui loc sfânt, pe care mulți credincioși ortodocși îl venerază, întrucât pare de neatins. Priveam cu interes ceea ce vedeam de la distanță, am admirat semeția Athonului, care străjuiește parcă întreaga pensinsulă dinspre capătul ei estic (fiind cel mai înalt vârf al ei - 2040 m). Mi-am dorit atunci și m-am rugat Celui de Sus să mă ajute să pășesc măcar o dată pe acest Munte, să văd cu ochii mei locurile și oamenii de acolo, cum își duc viața slujitorii Domnului în sfintele lăcașuri pe care le adăpostește. Șansa mea s-a chemat Viorel Strună, un bun și vechi prieten, un credincios practicant care avea legături cu o serie de fețe bisericești din zona Neamțului și nu numai. Mi-a promis că mă va lua cu el într-un viitor pelerinaj pe Sfântul Munte.

Ocazia a apărut la sfârșitul lui octombrie 2010, când vremea în zona balcanică a fost generoasă în privința temperaturilor, care erau mai degrabă specifice unui început de septembrie. „Îmbarcați” în două mașini (un BMW și un VW-Golf) am pornit-o pe 24 octombrie, la orele 5.00, din Piatra Neamț spre Salonic (Grecia). Cei șapte pelerini s-au numit Viorel Strună, Ovidiu Brăduleț, Dumitru Munteanu, Visarion Alexa, Dan Gavrilu, părintele Damaschin și subsemnatul. Însăși compoziția grupului pe meserii era una interesantă (în ordine): un economist (care de ani buni se ocupă de „lichidarea” firmelor ajunse în colaps), un alt economist (funcționar în administrația financiară locală), un regizor cunoscut (și în același timp profesor universitar de regie), un director (reprezentant al unei firme străine în domeniul chimiei), un „pădurar” (șef de ocol silvic), un călugăr (care a stat pe muntele Athos timp de 15 ani și care era în țară de mai mulți ani, pentru a-și îngriji bătrânul tată, nevoindu-se în acest timp la Mănăstirea Pângărați și

urmând a reveni pe Athos) și un alt universitar (în domeniul biologiei, care eram eu). Părintele, care a fost ghidul nostru spiritual, a urcat de la Bacău (unde locuia un frate al său), iar Visarion Alexa (prieten de liceu cu Viorel), ni s-a alăturat în capitală. Drumul până la București a fost unul cam „iute”, în ciuda protestelor mele, fiind parcurs în puțin peste 3 ore (cu viteze care au atins uneori și 200 km/h). M-a surprins faptul că părintele călugăr nu a pus un pic de frână șoferului - aflat fiind în mașina din față, care dădea tonul unui astfel de parcurs! Aveam să mă conving că era felul lui de a fi, că își dădea cu părerea la problemele sau inițiativele în discuție, dar nu încerca să-și impună opțiunile - o mare calitate, care arăta că nu degeaba purta reverendă.

În București, am rămas pentru vreo două ore la biserica Sf. Mina și am asistat la slujbă, după care (pe la 11.00h) am pornit spre Salonic. În trecerea prin Bulgaria am oprit la un popas (foarte cunoscut mie din vizitele anterioare spre Grecia) unde ne-am ospătat și am constatat că mâncarea era nu doar bună, ci și ieftină comparativ cu prețurile de restaurant de pe la noi. Am intrat apoi în Sofia, unde am poposit circa o oră, întrucât dl Gavrilu avea aici întâlnire cu un om de afaceri din zonă, pentru a stabili condițiile unui parteneriat. La granița dintre Bulgaria și Grecia ne-am oprit din nou și am luat gustarea de seară, de data asta cu bucatele pe care le aveam în bagaje.

Tot oprind ici și colo, am ajuns în Salonic pe la orele 23.00h, ne-am cazat la hotel "Olympia", situat în apropierea catedralei „Sf. Dumitru” și pe la miezul nopții am reușit să ne așezăm în paturi. Când am pătruns în camera de hotel rezervată mie și domnului Alexa, am avut o surpriză de genul celei de la Bangkok, camera fiind mobilată cu pat dublu. Urma deci să dormim amândoi în patul cu pricina, deși noi doi de abia ne cunoșcusem, o ”afacere” greu de gestionat, întrucât orice mișcare a unui dintre noi îl deranja automat pe celălalt, salteaua fiind comună. „Enigma” necazului nostru s-a descifrat abia a doua zi: în camera aceea (single) ar fi trebuit să se cazeze dl Gavrilu, iar în camera ocupată de el (cu 2 paturi) trebuia să ne odihnim noi, dar din grabă și oboseală, lucrurile au ieșit taman pe dos. Greșeala s-a remediat a doua zi, dar a fost o primă noapte chinuitoare pentru mine și maestrul Visarion Alexa, rămasă de neuitat, pomenită adesea cu haz în întâlnirile mele ulterioare cu Viorel, sau ale lui cu regizorul.

Pentru greci, ziua de Sf. Dumitru (26 octombrie) este o adevărată sărbătoare națională. Era în 25 octombrie dimineața, iar sărbătorirea Sfântului începea chiar din acea zi. După micul dejun, servit la hotel, ne-am îndreptat spre catedrală. Slujba din catedrală a ținut în jur de 3 ore, interval în care am trecut (în grupuri mici și civilizate) și ne-am rugat la moaștele sfântului, aflate la câțiva metri în fața altarului, am asistat apoi la o

ceremonie inedită și impresionantă. În fața catedralei se întinde un spațiu de cca 1000 m. p., care era frumos amenajat în acea zi și în care se putea pătrunde și cu autovehicule. În acest spațiu se aflau mașini militare de teren Mercedes (deschise), militari, fanfară, oameni de ordine etc. Au fost scoase din biserică icoanele (de mari dimensiuni) ale Maicii Domnului cu Pruncul și ale Sfântului Dumitru, precum și sipetul cu Moaștele Sfântului și, exact în această ordine au fost așezate în câte una din mașinile de teren. S-a constituit un cortegiu format din câțiva oameni care duceau prapurii, numeroși înalți prelați și fețe bisericești (cred peste 100), grupuri de militari din diverse arme, elevi și studenți, măicuțe, politicieni și credincioși, cortegiu care s-a pus în mișcare și care s-a deplasat pe o distanță de cca 1 km în apropierea catedralei, în sunet de fanfară (erau prezente două fanfare, situate la oarecare distanță una de alta). Deși asistența din fața catedralei și de pe străzile pe unde s-a deplasat cortegiul a fost numeroasă, nu am observat îmbulzeli și îmbrânceli, gesturi nepotrivite, totul decurgând civilizată, într-o atmosferă de liniște, de evlavie și mult respect! Nu semăna nici pe departe cu ceea ce vedem pe la noi în asemenea prilejuri (de Sf. Parascheva la Iași, de exemplu).

După terminarea acestei ceremonii impresionante, am făcut o vizită în oraș și pe faleză mării. A doua zi, chiar de ziua Sfântului, s-a continuat sărbătorirea cu o slujbă în catedrală, în prezența înalțelor fețe bisericești, care erau acum așezate pe scaune, într-un cerc larg, în zona din fața Moaștelor acestuia. În ambele zile, slujba a fost ținută de înalți prelați, între care și patriarhul Bartolomeu. În fața intrării în catedrală era constituită o gardă de onoare pentru a da onorul oficialităților locale și centrale, care au sosit rând pe rând să se roage la sfintele moaște: militari cu grade înalte (care purtau pe piept decorații, iar unii aveau în mână stângă un baston special de paradă), reprezentanți ai poliției, ai autorităților locale și centrale, politicieni. Au avut loc „băi de mulțime” ale politicianilor și nu s-a scăpat ocazia de a răspândi chiar manifeste cu mesaje politice. Unii dintre politicieni erau aplaudați de către mulțime când treceau prin fața gărzii de onoare, alții mai puțin sau chiar deloc. În final a apărut un grup ceva mai mare de politicieni, având în frunte, de necrezut, pe șeful guvernului și pe președintele țării, care au fost aplaudați de mulțime, garda le-a dat onorul, iar fanfara a intonat un imn (care nu părea a fi imnul de stat al Greciei). După terminarea slujbei religioase, unii dintre politicieni, inclusiv șeful statului, au ținut mici discursuri în catedrală, însoțite de aplauze ale credincioșilor. Garda și fanfara s-au aliniat apoi într-o altă poziție, pentru a da onorul oficialităților la ieșirea din catedrală. Fiecare credincios care părăsea incinta catedralei avea în mână bucăți (mult mai mari decât la noi) de pâine sfințită. Întrucât

am reușit să ocup o poziție strategică pe un parapet de vreo 2,5 m înălțime din partea dreaptă a catedralei, am putut să trec în revistă și să fotografiez tot ce mi s-a părut interesant în cele două zile de sărbătorire a sfântului.

Având mai mult timp la dispoziție decât în deplasările anterioare, am încercat acum să fiu mai atent la cele din jurul meu și am constatat că grecii au înălțimi diverse (nu sunt toți scunzi, cum mi s-a părut anterior), că au și ei femei drăguțe nu numai bărbați chipeși, dar cel mai mult m-a impresionat modul cum au decurs ceremoniile vizionate, fără nici un incident, în ciuda faptului că la TV observăm adesea greve ale grecilor (în special ale tinerilor) extrem de violente. Catedrala "Sf. Dumitru" adăpostește și moaștele Sf. Anisia și ale Sf. Grigore (Gură de Aur). Nu doar ceremoniile ocazionate de ziua Sfântului Dumitru la Salonic au lăsat o impresie deosebită asupra mea, ci și spiritul grecilor, faptul că nu acceptă orice li se servește de către politicienii lor și cei ai UE, că își iubesc țara și poporul. Pentru mine grecii reprezintă un bun exemplu al unui anumit tip de naționalism, că nu se lasă manipulați, că își apără interesele protestând atunci când ceva nu le convine. Au mai mult curaj decât noi în toate cele, știu să trăiască și să petreacă în ciuda problemelor pe care le au. Deși guvernării lor par să semene cu ai noștri, poporul este parcă un pic altfel decât al nostru.

Am părăsit pe la prânz Salonicul, cu destinația Ouranopolis. În parcursul nostru ne-am abătut pe la Mănăstirea "Sf. Anastasia", una dintre cele mai vechi din nordul Greciei, aflată la vreo 30 km la sud de Salonic, pe coasta unui munte, în apropiere de localitatea Vasilika. Construcțiile ei au o arhitectura aparte, iar pridvorul bisericii mi s-a părut unul interesant. În jurul acestui așezământ creșteau mulți măslini, care aveau fructele coapte. Chiar mature fiind, fructele de măslin au un gust dezagreabil, eliminat prin conservare, deși unii din grupul nostru au reușit să le consume natur fără să schițeze vreo grimasă. De gustibus! Mai mult, un prieten din grup a cules vreo 2 kg de măslin, cu intenția de a le conserva el însuși (în saramură) la întoarcerea în țară.

Deși ne aflam la sfârșit de octombrie, era destul de cald, încât am călătorit doar în cămăși. La Ouranopolis am ajuns pe la orele 17.00h și ne-am cazat într-un hotel ("Avra") de la marginea stațiunii, într-o cameră cu balcon și vedere spre mare, unde cred că e foarte plăcut în sezonul favorabil. După cazare, n-am rezistat tentației de a petrece nițel timp pe malul mării, care era la doi pași de hotel (la vreo 50 m). Mi-am bălăcit picioarele în apa mării, care avea cam aceeași temperatură ca cea de afară, astfel că puteai face fără reținere baie în mare. Nisipul și pietrișul de pe malul mării mi-au asigurat un masaj bun al tălpilor, ceea ce mi-a dat o stare fizică foarte bună. Seara am ieșit cu toții în oraș, la „Taverna”, unde am servit salată grecească

și bere. Am revenit la hotel, unde am avut din nou o noapte nu prea grozavă alături de colegul de cameră, dl Alexa. Speram să mă odihnesc mai bine, având în vedere că dis de dimineață (la orele 5.00) trebuia să părăsim hotelul pentru a ne îmbarca pe un vas spre Daphne, cel mai important port de la Muntele Athos. După ce ne-am așezat în paturi însă, colegul meu de cameră primea din 15 în 15 minute mesaje pe telefon, sărea ca ars din pat să le răspundă, după care se așeza în pat într-un mod zgomotos, șocurile astea durând mai bine de o oră. Deși m-am enervat foarte tare, eram nevoit să suport tortura, nu puteam protesta, întrucât de abia îmi cunoscusem colegul de cameră, care nu era un oarecine! ”Răzbunarea” mea a venit totuși involuntar într-un târziu, când am reușit totuși să adorm; din cauza aceluși stres, dar și a oboselii acumulate în nopțile anterioare, am practicat un sforsăit viguros, încât bietul regizor a fost obligat să-mi asculte ”concertul” o bună bucată din noapte! Am aflat a doua zi de la el cum au stat lucrurile pe parcursul nopții, m-am amuzat un pic în sinea mea, mi-am cerut însă scuze pentru ”muzica” pe care i-o oferisem și l-am rugat ca pe viitor să mă trezească în caz că încep să ”concertez” în timpul somnului.

În dimineața următoare ne-am luat doar bagajele necesare pe munte (restul fiind lăsate în mașinile din parcare hotelului) și am pornit pe jos către portul din Ouranopolis, de unde urma să plecăm spre Daphne. În port, fiecare dintre noi, am primit de la un oficial din zonă autorizație de acces pe Sfântul Munte. Dintr-o eroare însă, lui Mitică nu i se eliberase acea hârtie, motiv pentru care nu putea urca pe puntea vasului ”Sfânta Ana”. În consecință, părintele Damaschin s-a sacrificat, rămânând cu el pe mal - pentru a-i rezolva problema, iar noi ceilalți ne-am îmbarcat și am pornit-o spre Daphne. Călătoria pe mare nu a fost una prea plăcută, întrucât vremea era închisă și destul de rece; nu semăna de fel cu cea din aprilie 2005, când am prins o zi admirabilă în zonă, iar la întoarcere am fost însoțiți mult timp de un grup de delfini, care se zbenguiau în apă, făcând salturi acrobatice în aer. Pe traseul până la Daphne, Dan și Ovidiu - care mai fuseseră de câteva ori pe aici și căutau mereu alte soluții de abordat muntele decât cele gândite inițial, consultând o hartă a zonei, ne-au propus să coborâm dincolo de Daphne, la Mănăstirea „Grigoriu”, de unde urma apoi să ne întoarcem pe jos și să vizităm mănăstirea „Simonopetra” - pe care o vom avea în cale și abia după aceea să ne deplasăm spre Daphne pentru a-i întâlni pe cei doi colegi rămași în Ouranopolis. Zis și făcut! La Daphne, Dan și Ovidiu au coborât rapid de pe vas și, ca să ne fie mai ușor de mers pe munte, au lăsat bagajele noastre la un magazin din port (urmând să le recuperăm la întoarcere), după care au revenit pe vas.

Peninsula Athos face parte din regiunea Halkidiki, aparține de Grecia, are o suprafață de cca 390 km², o lungime de cca 60 km și o lățime ce variază între 12 și 18

km, este un ținut muntos, acoperit de păduri cu esențe diverse, iar în apropierea litoralului sunt prezente multe plante specifice zonei mediteraneene: măslini, lămâi, portocali, mandariini, clementine, kiwi, pomelo, rodii, smochini ș.a. La întoarcerea de pe munte am observat de-a lungul drumului și mulți măceși. Muntele Athos este supranumit și „Grădina Maicii Domnului”. Înainte de creștinarea acestui ținut, locuitorii lui se închinau la idoli, iar pe Athos se afla idolul Apolon, o construcție din aur de dimensiuni impresionante, care în lumina soarelui sclipea și putea fi văzută de la Constantinopol. După urcarea la cer a Domnului Iisus Hristos, apostolii urmau să-i propovăduiască învățătura în diverse zone de pe Pământ. Se spune că Sf. Lazăr (care fusese înviat de Mântuitor) a ajuns pe insula Cipru, unde a fost hirotonit ca episcop. A dorit la un moment dat s-o revadă pe Maica Domnului (care se afla la Ierusalim în casa Sf. Apostol Ioan) și pentru că el se temea să se întoarcă în Ierusalim de frica evreilor, a rugat-o pe Sfânta Fecioară să-l viziteze în Cipru. Călătorind spre Cipru împreună cu Sf. Apostol Ioan, când au trecut prin apropierea Muntelui Athos a izbucnit o furtună și corabia în care se aflau a naufragiat aici, la limanul lui Climent. Maica Domnului a fost uimită de frumusețea locului unde naufragiasse și i-a cerut Domnului Iisus să-i dăruiască ei Muntele, ceea ce s-a și împlinit! Acesta i-ar fi zis: „*Primește acest loc ca moștenire și în el își vor afla scăparea toți cei ce vor să se mântuiască*”. Se spune că la pășirea pe Munte a Maicii Domnului idoli s-au speriat, idolul Apolon s-a prăbușit și sfărâmat, iar locuitorii - la povățuirea Maicii Domnului și Apostolului Ioan, au început să se închine celui care produsese minunea, Domnul Iisus Hristos. Au fost botezați, iar Sfânta Fecioară i-a binecuvântat și asigurat că-i va apăra și va fi mijlocitoarea lor către Dumnezeu.

La început, după creștinare, muntele a fost părăsit, dar ulterior au poposit aici bărbați care doreau să-și găsească liniștea și mântuirea, între care și Petru Atonitul. Acestuia i s-ar fi arătat Maica Domnului, care i-a făgăduit că Muntele este Sfânt, va fi lăcaș pentru călugări și pustnici, că va avea grijă pentru hrana lor trupească și a spiritului și îi va ajuta să fie vrednici de iubire pentru Dumnezeu. Viața duhovnicească pe Sfântul Munte a cunoscut o adevărată înflorire pe la mijlocul secolului al IX-lea, datorită unor mari monahi ca Petru Atonitul și Sf. Eftimie din Salonic. În 883 s-a emis primul sigiliu împărătesc, care consfințea caracterul monahal al Athosului. În anul 943 s-au fixat definitiv granițele Sfântului Munte, rămase cam aceleași până în zilele noastre. Pe măsura venirii pe Munte a credincioșilor care voiau să se nevoiască aici, s-au construit mănăstiri, schituri, chilii și colibe. Pe la 1920 pe Muntele Athos erau cca 10.000 de călugări de multe nații, iar în prezent s-ar afla aici cca 2500 de monahi. Pe Sfântul Munte se află 20 de mănăstiri (din care 17 grecești și câte una rusească, bulgărească și sârbească), 12 schituri, numeroase chilii și colibe. Deși mulți domnitori români au avut contribuții remarcabile la dezvoltarea, la refacerea și întreținerea unor așezăminte monahale de pe Muntele Athos, noi românii nu deținem pe sfântul munte nici o mănăstire (tipic românesc și sub acest aspect, nu-i așa?!), ci doar două schituri (Prodromu și Lacu) și câteva chilii. Se pare că în toate mănăstirile de aici poți întâlni și monahi români. Capitala Sf. Munte este Kareia (Karies).

Muntele Athos este, cum am precizat anterior, teritoriu grecesc, dar se auto-administrează, fiind condus de un Consiliu format din stareții celor 20 de mănăstiri. Sf. Munte găzduiește doar bărbați (nu am reușit să aflu momentul în care s-a interzis prezența femeilor pe Athos). Cea mai veche mănăstire de aici este Vatopedu, construită de împăratul Teodosie, în semn de mulțumire că Maica Domnului i-a salvat de la înec pe fiul său Arcadie. Copil fiind și călătorind pe mare, Arcadie ar fi fost smuls de către o furtună puternică de pe corabia cu care naviga în preajma muntelui și după multe căutări pe uscat a fost găsit dormind undeva prin tufele de pe mal (de aici și numele mănăstirii „copilul din tufe”). Întrebat fiind cum s-a salvat, a povestit că o femeie frumoasă, îmbrăcată în haine strălucitoare l-a ținut de mână și l-a scos din valuri (s-a dedus că nu putea fi decât Maica Domnului). Mai târziu, când sora lui Arcadie, Plachidia (în anul 382 d. Hr.), a vrut să se roage la mănăstirea ridicată pe Muntele Athos din porunca tatălui ei, a fost oprită la intrarea în biserică de o voce puternică (a Sfintei Fecioare Maria) care i-ar fi spus că pe Munte este deja o împărăteasă și nu mai e loc pentru o alta, interzicându-i să pătrundă în sfântul lăcaș. Probabil că acela a fost momentul când pe munte s-a interzis intrarea femeilor. În legătură cu lăcașurile de cult, icoanele și moaștele de pe Athos, circulă de altfel multe istorioare interesante și pline de tâlc.

Revin la traseul urmat de noi pe munte. Am ajuns cu vasul la Grigoriu, am urcat de la malul mării o mică pantă pietruită și am intrat pe poarta mănăstirii. Mănăstirea a fost înălțată pe o stâncă înaltă și abruptă, chiar la malul Mării. Pe când urcam, am observat că unele clădiri, ca multe altele de pe Athos, sunt învelite cu plăci din piatră (nu știu cum au fost tăiate aceste plăci) și am înțeles că nu sunt prinse între ele și nici de scândura de pe acoperiș, fiind stabile prin însăși greutatea lor! Mănăstirea a fost înființată de Cuviosul Grigorie, fiind refăcută din temelii (în 1497) de către Ștefan Cel Mare. Ocrotitorul acestui lăcaș este Sf. Nicolae. Aici se află o serie de moaște aparținând: Sf. Grigorie, Sf. Anastasia Romana, Sf. Dionisie Areopagul, Sf. Ioan cel Milostiv, Sf. Ioan Gură de Aur, bucăți din Sf. Cruce ș. a. Am nimerit la sfântul lăcaș chiar spre sfârșitul slujbei de dimineață (care aici este vecernia și nu utrenia; pe Athos timpul se măsoară altfel, între ora oficială și cea a Muntelui fiind o diferență de 4 ore (în plus); la Vatopedu am observat o pictură murală cu Maica Domnului sosind pe Muntele Athos, de o parte și de alta a ei aflându-se câte un ceas - unul arată - ora oficială, iar celălalt - ora locală). De abia sosiți, după ce am pătruns în biserică și ne-am închinat la unele icoane, am fost invitați să părăsim biserica și să mergem la masă în trapeză (aceasta fiind, potrivit orei locale, masa de prânz). Călugării mănăstirii, cu excepția celor aflați în biserică, erau deja așezați la masă. Micul dejun a constat într-o mâncare de linte (în care se pusese puțin usturoi, fiind destul de bună la gust), ardei copti (în oțet), măsline și mere.

După ce ne-am ospătat, am umblat puțin prin curtea mănăstirii, am făcut o serie de poze și am plecat spre mănăstirea „Simonopetra” (Simonos Petra). Până acolo am avut ceva cale de mers, fiind situată pe versant, la oarecare distanță de malul mării. La plecarea de la „Grigoriu”, un călugăr pe care l-am consultat în privința drumului cel mai scurt de urmat, ne-a avertizat că s-ar putea să se schimbe brusc vremea și să vină furtună și ploaie. Din fericire însă, cerul s-a deschis și s-a făcut destul de cald pentru sfârșitul lui octombrie.

A fost o mare bucurie și plăcere să mergem pe poteca ce ducea spre mănăstire, coborând mai întâi la nivelul mării și apoi urcând pe munte (destul de abrupt), preț de cca o oră și jumătate. Am admirat peisajele ieșite în cale, cât și unele plante și flori specifice zonei (cred că ascensiunea a reprezentat cam jumătate dintr-un urcuș pe Ceahlău, la noi), am făcut mici popasuri pentru a ne odihni și a face poze. Această mănăstire este situată (strategic) pe un pînten din piatră (foarte înalt și abrupt în partea dinspre mare, fapt ce a făcut-o cred inexpugnabilă de-a lungul vremurilor), are o arhitectură interesantă și originală, este foarte înaltă și dispune de multe acareturi. Numele de „Simonopetra” provine de la Simon (ctitorul mănăstirii) și de la piatra pe care este așezată. Este un lăcaș care a fost susținut de Mihai Viteazul. Pe drumul din apropierea mănăstirii am întâlnit pentru prima dată și am fotografiat - kiwi, plantă căreia îi cunoscusem doar fructele. Biserica era închisă (aveam să constat că bisericile din mănăstirile de pe Athos, din motive de securitate probabil, sunt deschise doar în timpul slujbelor). La rugămintea noastră un călugăr în vârstă ne-a însoțit la biserică, a deschis-o și a scos din altar și sfintele moaște ale mănăstirii (Sf. Ana, o bucată din Sf. Cruce, Sf. Trifon, o mână a Sf. Maria-Magdalena - care dă senzația de cald, Sf. Haralambie) la care ne-am rugat, inclusiv la icoanele din fața sfântului altar. Am părăsit Mănăstirea „Simonopetra”, pe cealaltă parte a ei (prin spatele acesteia), care este de fapt drumul de acces aici, când vii dinspre Daphne. Am admirat încă o dată arhitectura unor ziduri mai noi ale mănăstirii, dar și mașinile de teren puternice (Toyota, de regulă) din incintă, care asigură deplasările călugărilor pe pantele muntelui.

Între timp vremea a început să se schimbe și pe cer s-au adunat nori nu prea prietenoși. Ne-am continuat traseul către Daphne, de data asta nu pe scurtături, ci chiar pe drumul folosit de mijloacele de transport. Dan ținea prin telefon legătura cu părintele Damaschin, care reușise să obțină relativ rapid autorizația de acces pe Athos pentru Mitică și se afla acum în apropiere de Daphne. L-a rugat pe călugăr să vină cu mașina închiriată în întâmpinarea noastră, pentru că mai aveam mult de mers pe jos și vremea părea să confirme spusele călugărului de la „Grigoriu”. După vreo jumătate de oră de

mers am avut surpriza plăcută de a ne întâlni cu microbuzul în care se aflau Mitică și părintele, care veneau în întâmpinarea noastră. Chiar am avut noroc, ajutor divin am considerat noi, pentru că la scurt timp după ce ne-am urcat în mașină s-a stârnit un vânt puternic și a început să plouă intens. Am mers apoi în port, la Daphne, de unde ne-am luat bagajele și de aici am pornit-o spre Kareia, unde am schimbat microbuzul și ne-am urcat în altul, care avea să ne ducă la mănăstirile vizate de părintele Damaschin și cei care mai fuseseră pe aici (de fapt numai eu și dl Alexa ne aflam pentru prima dată pe Munte).

Am fost surprins să aflu că mulți dintre șoferii de pe Athos sunt români și că drumurile de aici nu sunt pavate sau asfaltate, ci sunt pur și simplu săpate în piatra muntelui (precum unele drumuri de munte, bine întreținute, de pe la noi). Pe munte își câștigă pâinea și alți români, care lucrează în construcții, la întreținerea drumurilor sau a sfintelor lăcașuri (cum am văzut la „Stavronikita”, de exemplu). Se pare că salariații de pe munte sunt angajații unor firme grecești. Șoferii aparțineau unei firme din Salonic. Unul dintre ei (Dumitru), mi s-a părut destul de isteț, vorbea elevat și avea multe cunoștințe legate de Athos. Închirierea unei mașini este destul de scumpă (pentru 5-6 ore de mers, ni s-a cerut câte 25 euro de fiecare, la un microbuz de 10 locuri; închirierea unei șalupe rapide, la întoarcerea din Daphne spre Ouranopolis, care ne-a asigurat oprirea și vizita altor trei mănăstiri de pe malul mării, ne-a costat 50 de euro de fiecare!).

Primul lăcaș vizitat, după reîntregirea grupului, a fost o chilie românească - Kapsala. Furtuna le crease deja probleme gazdelor noastre, un fulger lăsându-i fără curent electric. Mi s-a părut un lăcaș sărăcuț, aflat în reconstrucție. Aici erau puțini călugări. Ne-au servit cu un păhărel de ouzo, cu bomboane de ciocolată și cu apă. Am vizitat apoi schitul „Sf. Ilie”, care fusese rusesc, dar acum aparținea monahilor greci (întrucât cândva nu s-a mai permis accesul pe munte a noi călugări ruși, iar în momentul când a dispărut și ultimul dintre ei, schitul a revenit grecilor; pe Sf. Munte a fost și este o astfel de politică, cum aveam să constatăm că se petrece în prezent la mănăstirea „Sf. Pantelimon”). Am rămas mut când am intrat în biserică, extrem de frumoasă și încăpătoare (de-a dreptul opulentă prin bogăția și măreția ei), înaltă, cu o catapeteasmă de mari dimensiuni (ca lungime și înălțime), cu icoane mari, cu multe obiecte de cult, toate acestea poleite în aur sau chiar din aur. Moaștele acestei biserici nu se aflau în sfântul altar, ci în naos, astfel că ne-am putut ruga (și am putut sfinți obiectele luate de noi din țară în acest scop) fără să cerem acest serviciu călugărului care ne-a deschis biserica.

În aceeași după amiază am vizitat și mănăstirea „Stavronikita”, cea mai mică de pe Athos, numele ei provenind de la Stavru și Nikita, ctitorii ei. Atracția acesteia este icoana făcătoare de minuni a Sf. Nicolae Stridarul. Fiind situate în apropierea mării, cele mai multe din aceste lăcașuri, au fost expuse de-a lungul istoriei incendiilor, sau jafului piraților (turcii nu le-au atacat, dar le-au cerut în schimb un bir anual pentru a le proteja). Cu prilejul unui astfel de jaf, icoana în cauză ar fi fost furată de către pirați și aruncată în mare, fiind recuperată de călugări ai mănăstirii după 47 de ani de la dispariția ei în plasele de pescuit. La scoaterea ei din mare s-a observat că pe fruntea Sf. Nicolae era lipită o scoică, iar în momentul desprinderii ei de pe icoană, a început să curgă sânge. Și aici ne-am rugat la icoanele din biserică și la moaște. De reținut faptul că pictura din biserică a fost realizată de un mare maestru al epocii, Teofil Cretanul. Cum pe Muntele Athos, Maica Precista este Stăpână (fiind Grădina Ei), în toate mănăstirile de pe munte sunt icoane făcătoare de minuni ale Sale, icoane care poartă diverse denumiri, funcție de minunile pe care aceste icoane le-au săvârșit. La multe din mănăstirile vizitate s-a cerut permisiunea starețului sau călugărului care ne-a însoțit, de a aduce laude Sfintei Fecioare. Viorel, Mitică și Ovidiu au cântat Paraclisul Maicii Domnului. Moaștele acestei mănăstiri aparțin: Sf. Ana, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Elefterie ș. a. Dintre voievozii români care s-au învrednicit să o ajute, s-au numărat: Ieremia Movilă, Matei Basarab, Ștefan Cantacuzino.

Am mers mai apoi la Mănăstirea „Iviru” (Iviron), aflată nu departe de cea vizitată anterior. Numele ei provine de la Ioan Iviritul, ctitorul ei, pe la sfârșitul secolului al X-lea. Aici se bucură de mare respect și prețuire o icoană (făcătoare de minuni) a Maicii Domnului cu Pruncul, denumită „Portărița”, datorită istoriei sale. Această icoană ar fi aparținut unei văduve din Niceea, care avea un fiu și împreună, cei doi se rugau zilnic la ea. Era pe vremea iconoclaștilor (a împăratului Teofil). Pentru a păstra icoana, văduva trebuia să plătească un bir, altfel icoana era distrusă de ostașii împăratului. Cum ea nu putea plăti, dar nici nu accepta distrugerea icoanei, a apelat la un tertip, cerându-le soldaților să vină a doua zi pentru plată. După plecarea lor, împreună cu fiul ei, au dus icoana la malul mării și i-au dat drumul pe apă, rugând-o pe Sfânta Fecioară s-o ierte pentru acest gest, dar nu a găsit altă soluție de a o salva. Simțind că nu mai are mult timp de trăit, i-a cerut fiului ei să meargă pe Muntele Athos și s-o slujească pe Maica Domnului. Într-adevăr, ostașii au revenit a doua zi, au constatat că au fost duși în eroare, că icoana dispăruse și au ucis-o pe bătrâna femeie. Icoana ar fi călătorit pe ape în poziție verticală, ajungând în apropierea zonei unde se află astăzi mănăstirea Iviru. Călugării au observat într-o zi că în apropierea litoralului există un obiect ce strălucește orbitor, au ajuns lângă acest obiect luminos și au constatat că este o icoană, dar când au încercat s-o ridice din mare nu au reușit. Maica Domnului s-a arătat în visul unui pustnic (unii spun că era chiar fiul acelei văduve, călugăr acum pe Athos), dându-i poruncă să meargă el și să ridice icoana din apa mării, fapt ce s-a

și petrecut, iar în locul unde a fost așezată icoana pe mal s-a format un izvor cu apă dulce sfințită (ce vindecă bolile), numit „Aghiazma Maicii Domnului” (pe care l-am vizitat și am luat de acolo aghiazmă).

Icoana a fost apoi dusă în biserică, unde a fost slujită cu mare evlavie și recunoștință de către călugări. A doua zi însă, când au deschis biserica au constatat că icoana nu se mai afla la locul ei și căutând-o, au descoperit că se afla la poartă (deasupra porții de la mănăstire). S-au rugat la icoană cu și mai multă evlavie și venerație și au dus-o din nou în biserică, iar în ziua următoare au găsit-o din nou la poartă, la fel și în ziua a treia. Călugării erau nedumeriți și nu știau ce să mai creadă și cum să procedeze. Maica Domnului s-a arătat din nou în visul aceluia pustnic, căruia i-a spus că locul ei este la poartă, pentru că ea trebuie să-i păzească pe ei și nu invers. Icoana se află și în prezent într-un paraclis la poarta mănăstirii. Se spune că această icoană va călători din nou pe ape, așa cum a venit, la sfârșitul lumii și atunci va dispărea și Protecția (acoperământul) Maicii Domnului asupra Sfântului Munte.

Ne-am îndreptat apoi spre „Vatopedu” (Vatopediou), locul unde urma să ne cazăm, mănăstire despre care am prezentat anterior unele informații. Pe tot traseul până aici a plouat, dar nu în măsura în care să avem probleme cu deplasarea noastră de la un lăcaș sfânt la altul. Intrând pe poarta mănăstirii, am constatat că în incintă sunt mai multe biserici, clădiri și acareturi, acoperite cu țiglă sau cu plăci din piatră. La un ghișeu de la poarta mănăstirii, părintele Damaschin s-a ocupat de formalitățile de cazare, de unde am mers apoi în camerele rezervate. Am nimerit într-o cameră cu cinci paturi, la primul etaj, într-un corp de clădire aflat în partea stângă a intrării (împreună cu Viorel și Alexa; un pat a rămas liber, iar unul a fost ocupat de un român pe care l-am întâlnit acolo). Am mers apoi la slujba de seară și la cină. Trapeza este una încăpătoare și înaltă, sub formă de cruce, cu mese construite din beton. Ne-am obișnuit rapid cu mâncarea din mănăstiri, constituită în general din: pește, ciuperci, cartofi, arpacaș, paste făinoase, fasole, orez, brânză, măslina, mere; am fost surprins de faptul că la unele mese ni s-a servit și vin roșu (nu m-am dumirit dacă motivul era că am nimerit de sărbătoarea unei icoane făcătoare de minuni, sau așa e regula în anumite zile!). Poposind aici, nu ne-am imaginat că vom rămâne captivi în mănăstire mai multă vreme, că nu o vom putea părăsi în ziua și noaptea ce aveau să vină (28 octombrie). La puțin timp după cină s-a stârnit infernul! Nu-mi venea să cred că sunt într-o mănăstire pe Muntele Sfânt și asist la o vreme atât de rea, de aveai impresia că se prăvale cerul pe Pământ. Tunete puternice, fulgere ce brăzdau cerul în fel și chip, ploaie în rafale, vânt violent (care a băgat apa peste tot în clădiri, inclusiv prin ferestre). S-a făcut frig, astfel că a doua zi unii călugări au aprins focul cu lemne în sobele (construcții foarte originale) din încăperi. Din cauza zgomotului de afară nu s-a mai auzit

sforăitul dinăuntru, astfel că în prima seară toată lumea s-a odihnit bine. Furtuna din timpul nopții a produs însă mari distrugerii drumurilor de pe Sfântul Munte, astfel că nu am mai putut părăsi Vatopedu imediat.

Pe Athos există utilaje care se folosesc pentru refacerea drumurilor, numai că în multe zone apa făcuse ravagii și era de lucru din belșug. A continuat să plouă și să bată vântul și a doua zi, dar cu mai puțină forță ca în timpul nopții. Marea era foarte răvășită, se formaseră pe ea valuri de cca 4m înălțime, iar pe o distanță de cca 500 m de la mal, apa era foarte tulbure (în contrast cu albastrul de smarald din larg), fuseseră antrenate la mal tot felul de resturi organice (mai ales bucăți de lemn) etc. Condițiile neprielnice au dus la anularea curselor cu vapoarele între Ouranopolis și Muntele Athos. Faptul că nu am mai putut părăsi mănăstirea în care ne aflam a avut o parte bună și una rea: petrecând mai mult timp într-o mănăstire am cunoscut mai bine viața călugărilor, în schimb ne-a privat de a vizita și alte lăcașuri sfinte de pe Athos, așa cum ne propusesem inițial.

A doua zi dimineața, pe la 5,00h (ora oficială), s-a ținut slujbă în biserică. Am nimerit de ziua în care în mănăstire se sărbătorea una dintre icoanele Maicii Domnului "Atotîmpărăteasa", vindecătoare de boli (mai ales a cancerului). Eu am mers la biserică pe la 6,00h. Am observat atât aici, cât și în celelalte mănăstiri vizitate, că pe Athos se folosește mai puțin lumina electrică în biserici și mai mult candelă și lumânări (nici acestea prea multe), astfel că se creează în interior o atmosferă mai apropiată de rosturile ei decât la noi, una de taină, de mister, de evlavie, în care poți medita, te poți regăsi și concentra asupra problemelor tale sufletești, te poți ruga la Dumnezeu, fără a încerca senzația că asupra ta sunt cumva ațintiți mulți ochi. La un moment dat, în timpul slujbei, am observat că unul din călugări a imprimat candelabrului din mijlocul naosului (care avea forma unui cerc exterior de vreo 4m diametru și candelabrul propriu-zis în mijlocul lui, fapt ce semăna cu un clopot cu limbă) o mișcare de rotație, a cărei semnificație nu am reușit s-o descifrez.

La sfârșitul slujbei au fost scoase din altar moaștele mănăstirii (în număr mare), la care s-au rugat toți credincioșii, iar un călugăr a sfințit obiectele ce i-au fost date de către pelerini. Cei care se spovediseră, au primit sfânta împărtășanie chiar în fața ușii de intrare în altar. Mănăstirea Vatopedu deține multe icoane cu Sfânta Fecioară făcătoare de minuni, fiecare cu istoria ei: Maica Domnului *Ctitorița*, *Atotîmpărăteasa* (pomenită deja), *Mângâietoarea*, *Înjunghiata*, *Împotrivă Glăsuitoarea*, *Izvorătoarea de Ulei*, *Împușcata*. În jurul tuturor icoanelor făcătoare de minuni de pe Athos sunt prinse tot felul de podoabe donate de credincioșii care s-au rugat la ele și li s-au îndeplinit dorințele. Mănăstirea deține moaște de la aproape

200 de sfinți, printre care se află: capul Sf. Ioan Gură de Aur (cu urechea stângă întregă), capul Sf. Grigorie Teologul, de la Sf. Mucenic Iacob Persul, Sf. Mare Mucenic Mercurie, degetul mare de la mâna dreaptă a Sf. Ioan Botezătorul, mâna dreaptă a Sf. Mare Mucenițe Ecaterina ș. a.

La slujbele zilnice, doar o parte dintre călugări participă (cred că se rânduiesc, fac de serviciu cum s-ar spune), ceilalți fiind probabil ocupați cu alte treburi ale obștei sau se roagă în chiliile lor. De altfel, în timpul zilei nu am observat călugări plimbându-se prin incinta mănăstirii, de unde am tras concluzia că fiecare are probabil sarcini precise: activități de întreținere a încăperilor și spațiilor, prepararea meselor, spălatul vaselor și probabil a rufelor și hainelor, primirea și cazarea pelerinilor, vânzarea cărților și obiectelor de cult ș. a. Pe parcursul zilei a continuat să plouă și să bată vântul, însă cu mai puțină furie. Am încercat să ies cu umbrela la malul mării, dar vântul mi-a făcut-o praf. În apropierea litoralului de la mănăstirea Vatopedu se afla o clădire mai veche pe care am observat un basorelief care-l reprezenta pe Ștefan cel Mare (unul dintre cei care au contribuit substanțial la ridicarea noii mănăstirii) încredințându-i mănăstirea Sfintei Fecioare Maria. Datorită vremii nefavorabile timpul a trecut mai greu. Am fost obligați să rămânem mai mult în cameră unde, dl Alexa în special, ne-a povestit diverse întâmplări din timpul liceului (coleg fiind cu Viorel) și din viața lui de regizor. Dan și Ovidiu au încercat să ajungă pe jos la mănăstirea Zografu, dar nu au reușit din cauza unui torent care le-a apărut în cale la un moment dat și le-a barat drumul, obligându-i să se întoarcă. Am umblat prin mănăstire, am admirat pe îndelete picturile de pe pereții terasei din fața bisericii principale, am cules semințe de busuioc grecesc (același cu cel preluat de la Halkidiki în 2002, pe care l-am cultivat *in vitro* la Piatra Neamț și l-am transplantat în grădină, dar nu a generat flori și semințe; am fost curios să constat dacă din semințele recoltate de la Vatopedu voi obține plante ce înfloresc și fructifică). Spre seară am mers din nou la slujbă și la cină. În noaptea de 28 octombrie s-a așternut liniștea afară, dar nu și în încăperea unde am fost cazați. Alexa Visarion a avut din nou o noapte grea, din cauza „concertului” susținut de mine și de străinul care a dormit în cameră cu noi, chiar în apropierea patului său. În dimineața ce a urmat am aflat că drumul spre Kareia și Daphne au devenit practicabile, astfel încât trebuia să părăsim atât Mănăstirea Vatopedu, cât și Muntele.

Masa și cazarea pentru pelerini pe Athos au fost gratuite, veniturile mănăstirilor provenind de pe domeniile lor, din sprijinul acordat de unele guverne și patriarhii, din donații, din sumele obținute din vânzarea unor produse, cărți și obiecte de cult ș. a. Am observat pe îndelete și cum stau lucrurile cu servirea mesei. În cursul zilei se iau două mese, una după slujba

de dimineață și alta după cea de seară. La masă intră mai întâi călugării (foarte mulți aici, printre ei și fiul Valeriei Seciu și Octavian Cotescu) și apoi pelerinii (în limita locurilor disponibile; altfel, mai rar cred, se formează o nouă serie la masă, așa cum s-a întâmplat cu noi în prima seară). Oamenii stau în picioare după ce pătrund în trapeză, iar după ultima persoană ce pătrunde aici, intră și starețul, care binecuvântează masa, se așează apoi cu toții și servesc bucatele puse pe masă (pe parcursul prânzului sau cinei, unii călugări mai aduc pâine sau alte produse). În timp ce se servește masa, un călugăr de serviciu citește pasaje din cărțile sfinte, din viața sfinților (în general). La sfârșit, starețul aduce mulțumiri Domnului pentru masa servită, iese primul din trapeză și stă în fața ușii, unde binecuvântează (cu mâna dreaptă ridicată și degetele așezate ca pentru semnul crucii) pe toți mesenii care părăsesc trapeza.

Ajungând pe Sfântul Munte am înțeles de ce există un Birou care aprobă cererile celor ce vor să-l viziteze și de ce numărul zilnic de pelerini este limitat, ele fiind conforme cu posibilitățile limitate de cazare și de masă de pe munte. Din același motiv, dar și pentru a permite cât mai multor pelerini să viziteze Athos-ul, inclusiv numărul de zile de ședere aici este limitat la 3-4 zile. Pe Munte nu sunt hoteluri, moteluri sau pensiuni. În afara zidurilor mănăstirilor nu am întâlnit alte clădiri. Doar Kareia are aspectul unei stațiuni, cu mai multe clădiri, de dimensiuni variate, care găzduiesc probabil administrația zonei și serviciile de întreținere, din care unele sunt probabil locuințe (din păcate nu am vizitat capitala pentru a vedea ce rol au clădirile pe care le-am văzut din mersul mașinii). Pe 29 octombrie, după ce am asistat la slujba de dimineață și am luat masa, ne-am făcut bagajele și am părăsit Mănăstirea Vatopedu. Era o zi senină, soarele strălucea pe cer, dar era destul de rece, marea se liniștise și căpătase culoarea ei obișnuită, totul revenise la normal.

Am admirat la ieșirea din cetate un nuc uriaș, am luat două ramuri de măslin cu fructe coapte pentru a le aduce acasă, am făcut unele poze și am așteptat să apară microbuzele cu care să plecăm. S-au adunat în zona din fața intrării în mănăstire, foarte mulți pelerini. La grupul nostru s-au atașat trei preoți din Maramureș, astfel încât eram exact pentru un microbuz. Din păcate, la venirea microbuzului în care am urcat, s-au înghesuit niște ruși neobrăzați (iar rușii!) care, pur și simplu s-au urcat cu forța, încât preoții noștri au rămas să ia alt microbuz. Mașina ne-a transportat la Daphne. Aici am făcut ultimile cumpărături pe Sfântul Munte. Între timp, Dan și cu Ovidiu, care nu se puteau obișnui cu gândul că nu mai vizităm nimic, au discutat cu un alt șofer de microbuz (tot român) pentru a vizita unele mănăstiri până la sosirea (după amiază) a vaporului care să ne ducă la

Ouranopolis. Zis și făcut! Ne-am urcat în microbuz și am pornit, dar după vreo 500 de metri, când dl Alexa a înțeles din discuții că timpul pe care îl aveam la dispoziție până la venirea vasului navetă în Daphne era cam scurt, a intrat în panică și fără a se consulta cu nimeni i-a ordonat șoferului să revină în port. Am rămas cu toții perplecși la gestul regizorului, care uitase că era invitat aici și nu avea nici o calitate în a lua decizii. Lui Viorel nu i-a picat deloc bine incidentul și nu s-a putut abține să nu-și certe la coborâre prietenul (ce-o fi zis șoferul oare despre noi?!), care s-a supărat. Dan și Ovidiu au continuat să caute soluții pentru a nu pierde atâta vreme în port, au discutat cu dispecerul mijloacelor de transport navale și terestre din Daphne, au aflat unele lucruri, după care au venit și ne-au propus închirierea (contra 300 euro) a unei șalupe rapide, care să rămână vreo 4 ore la dispoziția noastră, să ne asigure vizitarea a trei alte mănăstiri aflate pe drumul de întoarcere și apoi să ne transporte la Ouranopolis. Am fost cu toții de acord, iar Viorel l-a convins și pe marele „supărat” să ni se alăture (realizase probabil și el că a cam sărit calul). Era o vreme superbă. Nici nu ți-ai fi putut imagina că, în urmă cu vreo 24-30 de ore, aici fusese un adevărat infern.

Ne-am imbarcat pe șalupă și am pornit spre primul nostru obiectiv - Mănăstirea rusească „Sf. Pantelimon” (cea actuală fiind ctitorită în 1765 de Scarlat Calimah, domnitorul Moldovei). Încă de la intrarea pe alea ce ducea spre mănăstire am fost impresionați de mulțimea de chiparoși falnici, de mari dimensiuni, care parcă străjuiau porțile cetății. Deasupra porții de intrare domina icoana Sf. Mucenic Pantelimon. Am pătruns în curtea mănăstirii unde am admirat ordinea și curățenia de aici, mărimea și aspectul clădirilor din interiorul cetății, curățenia, turnul înalt al clopotniței (în care ne-am urcat și am văzut îndeaproape 5 clopote foarte mari, dispuse unul în mijloc și celelalte 4 în jurul lui, cel din mijloc având cca 4 m diametru); am vizitat una dintre clădiri și am constatat aceeași ordine, curățenie și bun gust. Dacă nu observam câțiva muncitori care reparau un acoperiș în incintă și nu întâlneam unii călugări prin curte, am fi crezut că ne aflăm la un muzeu. Doream să intrăm în biserica principală (mare) și în acest scop ne-am adresat unui călugăr în vârstă, întâlnit pe alei. El ne-a rugat să-l ajutăm mai întâi să transporte niște cutii mari din carton (pline cu pungi din plastic folosite ca ambalaj pentru cumpărăturile pelerinilor), urmând ca apoi să ne deschidă biserica. Biserica se sprijină pe 10 stâlpi din marmură și în interiorul ei se află icoana făcătoare de minuni a Sf. Pantelimon din argint poleit în aur și împodobită cu pietre prețioase. Ne-am rugat și închinat la icoanele din biserică, iar Viorel și prietenii săi au închinat un imn Maicii Domnului. Printre Moaștele mănăstirii se află capul Sf. Mucenic Pantelimon,

a Sf. Siluan Atonitul și a Sf. Nou Mucenic Ștefan. Deși mănăstirea aparține rușilor, în prezent majoritatea monahilor de aici sunt ucraineni și potrivit politicii de care aminteam la un moment dat, este posibil să devină ucraineană. Ajunși din nou în șalupă și privind înapoi spre Daphne, am admirat crestele înzepezite (în urma furtunii care se stărnise cu puțin timp în urmă) și semețe ale vârfului Athon, care lasă – cum spuneam, impresia unui pinten din piatră îndreptat spre cer.

Următorul popas a fost la Mănăstirea „Xenofont”, ctitorie din secolul al X-lea a Cuviosului Xenofont. Este închinată Sf. Mare Mucenic Gheorghe. La refacerea ei, de-a lungul secolelor, au contribuit și unii domnitori români ca Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu. Unele din clădirile din incinta mănăstirii erau în refacere. Am admirat arhitectura deosebită a cădirilor. Una dintre ele avea mai multe niveluri, iar la exterior balcoanele semănau cumva cu cele dintr-o sală de operă. În curtea mănăstirii erau mulți portocali, mandarinii și alte citrice necunoscute mie (am luat din niște arbuști de talie mică fructe ce semănau cu niște mici lămâi, care la gust păreau un fel de hibrid între lămâi și portocal). Zidurile mănăstirii erau foarte înalte, curtea pavată cu piatră, totul bine îngrijit. În biserica veche a sfântului lăcaș poate fi văzut vasul care, printr-o minune a Maicii Domnului, a fost umplut cu untdelemn atunci când călugării din mănăstire rămăseseră fără acest aliment de bază. Ne-am închinat și rugat la icoanele Sfinților Mari Mucenici Gheorghe și Dumitru. Ca Sfinte Moaște aici se găsesc printre altele: capul Sf. Trifon, o bucată de piatră de la Mormântul Domnului, unele rămășițe ale Sf. Mucenițe Marina, ale Sf. Arcadie, sfinților Cosma și Damian.

Urcăm din nou pe șalupă și ne îndreptăm spre ultimul nostru obiectiv, Mănăstirea „Dohiariu”. Era din ce în ce mai cald afară, astfel încât croaziera pe mare devenise una și mai plăcută. Mănăstirea a fost ctitorită de Cuviosul Eftimie (un ucenic al Sf. Atanasie Atonitul) pe la sfârșitul secolului al X-lea și este închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Era în refacere, așa încât pe lângă zidurile unor clădiri din incintă se aflau schele, o macara și câțiva muncitori. La ”Dohiariu” este cunoscută o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului, denumită *Grabnic Ascultătoarea* (care are o istorioară interesantă în jurul ei, de unde îi provine și numele), aflată în semi-întuneric într-un paraclis de lângă trapeza mănăstirii. Ne-am rugat și închinat la icoană, iar Viorel și prietenii au cântat paraclisul Maicii Domnului. În apropierea ei se afla o altă icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului, ambele fiind împodobite de jur-împrejur cu numeroase ofrande de la cei cărora le îndeplinise rugăciunile. Am admirat o frumoasă icoană în mozaic a maicii Domnului cu pruncul, aflată pe unul din zidurile mănăstirii. Această mănăstire a fost sprijinită financiar, în vremea domniei lor, de

Alexandru Lăpușneanu, Radu cel Mare, Radu Paisie. De altfel, pe un perete al bisericii sunt pictați Alexandru Lăpușneanu, doamna Ruxandra și fiii lor. Și pe alea ce duce de la plajă spre mănăstire, ca și în incinta ei am întâlnit și fotografiat diverși pomi cu fructe coapte sau în apropierea maturității (citrice, rodii, măslini ș. a.). Aici cred (sau la Xenofont) am pătruns într-o sală (aflată la intrarea în mănăstire) unde se producea tradițional ulei crud de măsline, de unde Dan a cumpărat 5 litri pentru acasă.

Ne-am luat rămas bun de la mănăstiri și de la Sfântul Munte Athos, admirând o bună bucată de vreme din șalupă măreția Athonului lipsit de vegetație, dar înveșmântat în nea, și bucurându-ne de căldura unui soare generos la sfârșit de toamnă. Am ajuns în port la Ouranopolis după amiază. De aici, Dan și Ovidiu s-au întors la hotelul unde fusesem cazați pentru a-și lua mașinile, iar noi ceilalți am intrat în aceeași tavernă dinaintea plecării pe Munte, pentru a ne ospăta cu salată a la grec, udată cu puțină bere. Spre seară am pornit pe drumul de întoarcere. Ne-am oprit la un supermarket aflat la vreo 50 de km de granița cu Bulgaria, de unde am făcut diverse cumpărături și apoi ne-am cazat la un hotel nu departe de graniță. Era foarte frig afară, iar în cameră era o căldură năucitoare, fapt ce ne-a obligat să închidem caloriferul. A doua zi (30 octombrie) dimineață, pe la orele 5.00h, ne-am urcat în mașini, am traversat Bulgaria (oprindu-ne la același popas turistic, unde am prânzit la dus), am ajuns în București după amiază, l-am lăsat acasă pe regizorul Alexa Visarion, iar noi ne-am îndreptat spre Piatra Neamț (lăsându-l pe părintele Damaschin la Bacău; în săptămâna care urma, el avea să revină pe muntele Athos cu un alt grup de pelerini și rămânea acolo), unde am ajuns în jurul orei 20.00h. De data asta piloții nu s-au mai grăbit ca la dus, pentru că nu mai aveau de ce și probabil că și oboseala acumulată pe drum își spunea cuvântul.

După întoarcerea de pe Muntele Athos am fost întrebat de către rude și prieteni ce am văzut interesant acolo. Greu de dat un răspuns, pentru că această întrebare este cumva lipsită de sens. Pe Sfântul Munte nu te duci în scop turistic, deși cred că sunt destui care ajung aici doar pentru a bifa în jurnalele lor de călătorie încă un obiectiv important. Desigur că nu poți să rămâi insensibil la frumusețea locurilor, a bisericilor, picturilor, obiectelor de cult și icoanelor, la viața care o duc aici cei ce se roagă pentru noi de aproape două milenii, dar scopul unei vizite pe Athos nu poate fi altul decât să te primenești și să te încarci sufletește. De aceea, cred că Dumnezeu a hotărât să avem, de abia ajunși pe Munte, acea noapte furtunoasă, care ne-a țintuit la Vatopedu. Altfel, deplasarea noastră s-ar fi transformat într-un fel de turism pastoral și nu am fi avut timpul necesar pentru a medita la faptele noastre și

pentru a ne ruga la Dumnezeu, la Moaștele Sfinților și la Icoanele făcătoare de minuni în liniște și netulburați de nimeni.

Am fost pentru prima dată în viața mea, eu cu mine însumi, în fața lui Dumnezeu. Stând ore în șir în biserica de la Vatopedu am putut să-mi revăd întreaga-mi viață, să-I mulțumesc Celui de Sus pentru tot ce mi-a dat și să-L rog să mă ierte că n-am fost întotdeauna vrednic de iubirea Lui, rugându-L să-mi poarte și pe mai departe de grijă, să mă facă mai înțelept, mai bun, mai blând, mai umil! M-am rugat, în parte, pentru toate rudele și prietenii mei ca Domnul Dumnezeu Nostru și Maica Domnului să le fie aproape, să-i apere de greutăți și necazuri, să le dea sănătate, pace și liniște sufletească. Nu am uitat să mă rog, în parte, pentru rudele (începând cu bunul meu tată și fiul meu) și prietenii mei, care au trecut la cele veșnice, să-i ierte Domnul pentru păcatele și greșelile lor, să le dea odihnă veșnică și să aibă grijă de sufletele lor. Cred că acest pelerinaj pe Muntele Sfânt m-a făcut ceva mai credincios, mai îngăduitor, m-a determinat să fiu mai grijuliu în relația mea cu Dumnezeu.

10 - 20 decembrie 2010

În Marea Britanie și Irlanda

(2011)

Cum mă confesam încă de la început, nu mi-am imaginat înainte de 1989 că voi avea vreodată posibilitatea să văd lumea. Uneori nici nu știu dacă să mă bucur sau nu de această șansă, când văd cum merg lucrurile în România și ce diferență uriașă este între noi și alții. Pe plan mondial, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (numele corect al țării) ocupă desigur un loc aparte, pentru că Imperiul Britanic a fost cel mai mare care a existat vreodată pe planetă și pentru că pe teritoriul Marii Britanii au trăit, creat și produs nume celebre ale culturii, științei și tehnicii. E suficient să rostim doar trei dintre acestea: William Shakespeare, Isaak Newton și Charles Darwin, ca să ne convingem de acest adevăr. Deși istoria Marii Britanii a fost una dintre cele mai sângeroase din lume, iar locuitorii ei sunt destul de conservatori, dezvoltarea economică a țării și standardul de viață pe care îl oferă nu au ținut cont de aceste lucruri.

Marea Britanie a fost și rămâne una din cele mai mari puteri economice și militare ale lumii, deși are un teritoriu cu puțin mai mare decât al României, dar o populație de vreo teri ori mai mare (din care cca 89%, urbană). Statutul de mare putere este probabil datorat și așezării sale geografice, resurselor de care dispune (în special de petrol și gaze din Marea Nordului), faptului că a deținut colonii ce au reprezentat cca 1/3 din suprafața globului, dar cred că în mare parte provine și din modul cum au înțeles și înțeleg locuitorii acestei insule democrația, libertatea, munca, onoarea, interesul național. Un argument că lucrurile stau astfel îl reprezintă faptul că, deși Marea Britanie este membru UE, nu a acceptat să treacă la moneda unică, la Euro. Oare de ce?! Nu cumva pentru că nu are suficientă încredere în modul cum este concepută și funcționează Uniunea, pentru a-și proteja economia?! (În prezent nu ne mai mirăm deloc, Marea Britanie părăsind UE).

Deși am fost un mare susținător al ideii de integrare a României în UE și chiar mă întrista faptul că momentul se tot amâna, punându-ni-se tot felul de condiții pentru aderarea la această comunitate, acum nu mai sunt la fel de convins că a meritat. Desigur, nu se poate pune la îndoială faptul că intrarea în UE ne-a adus și beneficii, cum ar fi libertatea de mișcare în spațiul european și dreptul la muncă în afara țării, dar cam atât. Economic nu am progresat, așa cum ne așteptam, ba dimpotrivă. Cu siguranță că o vină avem și noi (mai bine zis cei ce ne conduc din 1990 încoace), că nu am știut să negociem, nu am folosit cum trebuie noul statut, dar ultimele evenimente din iunie-august 2012 mă fac să cred că am scăpat de CAER și am dat peste

mama lui, UE. Amestecul brutal al unor lideri ai marilor puteri (SUA și Germania în special) și din Parlamentul european în treburile politice din România, lipsa lor de obiectivitate și impunerea unor soluții din afară - în total dezacord cu voința (exprimată prin vot) a românilor, arată că relațiile dintre țările membre UE nu sunt tocmai loiale și democratice, că ni se ascund multe interese. Din păcate și în acest concern de state, așa zis democratice, în care ne-am pus mari speranțe, se aplică același dicton arhicunoscut nouă „câinele cel mare latră la cel mic”!

Suntem în 29 iulie 2011, orele 23.40h. Ne pornim cu autocarul din fața firmei „Terra Nova” (Bacău) spre Marea Britanie. Ne aștepta o călătorie lungă, întinsă pe aproape trei săptămâni. Nu e deloc simplu și comod să petreci atâta timp în autocar și prin diverse hoteluri, mereu pe drumuri, dar când vezi atâtea locuri și lucruri noi, oboseala nu mai contează. Ne îndreptăm spre punctul de graniță Borș pentru a ajunge la locul de cazare din prima noapte - orașul Győr din Ungaria. În drumul spre Győr trecem prin Budapesta și facem un popas în piața Milenium, apoi peste Dunăre pe unul din celebrele poduri în Buda și aici vizităm zona Palatului Regal, Bastionul pescarilor și bazilica Matei Corvin. Ajungem spre seară în Győr (unde fusesem în 1990 cu mașina personală în trecere, la un congres în Amsterdam) și ne cazăm la hotel „Rába”. După cazare petrec vreo două ore prin oraș, vizitez zona lui centrală (unde se află și Primăria) și apoi o piață din apropiere (destul de largă și frumoasă, cu arteziene, cafenele, o catedrală cu arhitectură deosebită) și strada pietonală.

A doua zi dimineața părăsim Győr cu destinația Nürnberg. Trecem prin Viena, unde ne oprim pentru vreo trei ore, vizităm și admirăm zona centrală a orașului, Palatul Hoffburg, catedrala „Sf. Ștefan”, strada pietonală, muzeele de Artă și de Științele Naturii, Palatul Parlamentului ș. a. (le văzusem prima oară în 2004). Străbătând drumurile Austriei spre Germania am admirat ordinea și curățenia exemplară, numărul mare de panouri fonice de pe marginea șoselelor în zona localităților ș. a. Pe la 18.30h ajungem la Nürnberg, oraș în care mai fusesem cu trei ani înainte și mi se părea unul cât se poate de liniștit, acum însă era în mare agitație, mai ales în zona lui centrală. Am nimerit în oraș la un fel de sărbătoare a muzicii. Pe străzi se plimbau mii de oameni, localnici și de turiști, care ascultau muzica produsă de numeroși cântăreți și grupuri muzicale (inclusiv asiatici și din America latină), înșirați de-a lungul străzilor, în zone amenajate sau nu în acest scop. Se cânta muzică diversă, vocală și instrumentală. Mirosurile de friptură, cârnați și mititei dominau orașul, de-ți venea să salivezi precum câinele lui Pavlov, iar berea curgea râuri pe gâtul însetat al localnicilor și turiștilor. Erau amenajate grătare, mese și bere peste tot și numeroși participanți circulau pe

străzi cu halbele de bere în mâini. O atmosferă pe care nu am mai întâlnit-o până atunci nicăieri, care semăna cumva cu cea din bălciurile de pe la noi, dar aici avea loc pe străzile centrale ale oraşului. Dacă la noi se vorbeşte de o mare criză economică, aici părea că oamenii se aflau pe altă planetă. Se bea, mânca şi petrecea de mama focului, de parcă ar fi venit sfârşitul lumii! Am revăzut unele obiective din oraş (inclusiv Spitalul, care dura de prin 1486, o fântână originală ce seamănă mai degrabă cu un monument religios, catedrala Sf. Laurenţiu ş. a.).

Plecăm a doua zi (1 august) spre Bruxelles - capitala Belgiei, cu o „escală” în Luxemburg. Nu mai văzusem acest mic stat occidental din 1990. Aveam să-l privesc acum cu alţi ochi. Atunci fusem impresionat de starea excelentă a şoselelor din Luxemburg şi de mulţimea băncilor cu sediul în capitala lui. O ţară cam cât un judeţ de-al nostru, cu suprafaţa de cca 2500 km² şi o populaţie de jumătate milion locuitori, care se bucură de un nivel de trai dintre cele mai ridicate în UE. Ducatul Luxemburg a fost înfiinţat în secolul al XI-lea, are un relief de câmpie şi dealuri, cu înălţimi de până la cca 560 m şi o economie care se bazează în special pe servicii, bănci (peste 200) şi producţia de oţel. Micuţa ţară s-a aflat de-a lungul vremurilor sub stăpânirea francezilor, nemţilor şi austriecilor, în 1867 şi-a declarat neutralitatea, iar în 1868 a devenit monarhie constituţională ereditară. În 1957 a renunţat la neutralitate şi a intrat în CCE (viitorul UE). Este membru fondator al NATO. În acest moment pe tron se află ducele Henri. Capitala ducatului (Luxembourg Ville) există din sec. al X-lea şi numără cca 83.000 locuitori. Oraşul este împărţit în două de râurile Alzet şi Petrus, cele două părţi ale acestuia fiind legate prin numeroase poduri, care dau o notă aparte urbei. Staţionăm în centrul oraşului, de unde ne plimbăm un pic prin el. În piaţa Constituţiei este ridicat un monument impozant în memoria eroilor din primul război mondial. Vizităm şi admirăm catedrala „Fecioara Maria” şi clădirea Bibliotecii naţionale. Ajungem apoi într-o piaţă întinsă, unde întâlnim clădiri şi monumente variate şi impozante, precum: palatul ducal, primăria, poşta, palatul parlamentului şi cel de justiţie, curtea constituţională, tribunalul, statuia lui Wilhelm de Olanda, statuia Charlottei, podul Adolf, pasarela (vechiul pod), podul Charlotte (podul roşu) ş. a., admirăm imaginile ce ni se deschid privirii din această zonă ceva mai înaltă a oraşului.

Pornim apoi spre Bruxelles. Intrarea în Belgia a însemnat un peisaj asemănător celui din Luxemburg, populat însă de o parte şi de alta a arterelor pe care le-am străbătut, de numeroase turme de vaci care păşunau în spaţii împrejmuite. Pe şoselele din Belgia am observat o frecvenţă mai redusă a indicatoarelor de circulaţie, comparativ cu Germania şi Austria.

Cum am observat în mai toate țările străbătute până aici (inclusiv în țările mai nordice) și aici sunt montate numeroase centrale eoliene (la noi nici în privința asta nu stăm prea bine din cauza intereselor unor șmecheri, altele decât ale țării). Belgia, este o țară relativ mică, dar dezvoltată economic și bine populată (cca 10 milioane locuitori, din care cca 97% populație urbană), frământată însă de ceva vreme de tendințele separatiste ale valonilor (francofoni) de flamanzi (vorbitorii unei limbi asemănătoare cu olandeza).

Către seară am ajuns în Bruxelles, unde nu mai fusesem până atunci și am pătruns cu autocarul până în zona lui centrală. După ce am parcat, am trecut în revistă și admirat o serie de clădiri și monumente impresionante prin mărimea sau prin arhitectura lor: Palatul de justiție (unul imens, dar greoi, nu tocmai plăcut privirii), catedrala Gudula, un obelisc dedicat eroilor din cele două războaie mondiale. În piața centrală a orașului, care mi s-a părut nu suficient de largă pentru a pune în valoare în mai mare măsură clădirile superbe ce o flanchează, m-a surprins unitatea arhitecturală a edificiilor. M-au impresionat multe clădiri aici: Casa ducilor de Brabant - care la primul etaj expune busturi în piatră ale ducilor de Brabant; Casa breslelor - breslele având un rol major în viața economică și politică a orașului. Basoreliefurile de pe edificiul Breslei Berarilor prezintă scene de la culesul hameiului. Deasupra clădirii este amplasată o statuie ecvestră aurită a lui Charles de Lorraine, iar pe perețele de sub statuie apare un blazon flancat, de o parte și de alta, de basoreliefuri reprezentând arbori de aur. O altă clădire impozantă din piață este Casa regelui, care a adăpostit (din sec. al XV-lea) serviciile administrative ale ducelui de Brabant (care va deveni rege al Spaniei și de aici și denumirea clădirii de casa regelui, casă în care însă nu a locuit niciodată vreun rege). Clădirea adăpostește un important muzeu de porțelanuri și teracote. Piața centrală este dominată însă de clădirea Palatului Municipal, aflată vizavi de Casa regelui, palatul având la mijloc un turn semeț (înalt de 90 m), iar pereții exteriori ai clădirii și turnului (ca de altfel a tuturor edificiilor din piață) sunt bogat ornamentați cu statui și basoreliefuri în piatră, veritabile dantelării. În această piață se organizează la fiecare doi ani expoziții florale, covoare imense din flori (begonii), de fiecare dată fiind "desenate" altfel. Pe o arteră îngustă din apropierea palatului municipal se află Manneken-Pis, statuia (din bronz) a unui băiețel - Juliaanske, care face pipi. Se zice că acest copil ar fi salvat orașul de la un posibil incendiu, copilul urinând pe fitilul aprins al unei bombe destinate să incendieze orașul, flacăra fiind în acest fel stinsă. A devenit simbolul orașului (băiețelul este uneori și îmbrăcat). Există undeva în oraș și o replică feminină a acestei statui - Janneke Pis. Am fost cazați la hotelul „Ibis” din Bruxelles, în preajma căruia se afla o catedrală cu pereții înnegriți de vreme.

În ziua următoare (2 august) părăsim capitala Belgiei și ne îndreptăm spre Callais, pentru a ne îmbarca pe ferryboat-ul ce urma să ne transporte pe pământ britanic. Trecem în calea noastră pe lângă Bruges și Dunquerque. Traversăm Canalul Mânecii spre Dover, unde am admirat malul înalt și golaș de culoare albă (stânci calcaroase) dinspre canal. Orașul este unul vechi (sec. XI) și s-a dezvoltat în jurul Castelului de la Dover. Primul obiectiv al vizitei noastre în Anglia este Catedrala Cantenbury, sediul arhiepiscopiei, o clădire mare, în stil gotic, rece și austeră (care impresionează mai degrabă prin sculpturile exterioare decât în interior), un simbol al bisericii anglicane, locul unde a fost asasinat Thomas Beckett [care a trăit în sec. al 12-lea, pe timpul regelui Henry al II-lea Plantagenet și căruia i-a câștigat prietenia. Această prietenie l-a ajutat să devină cancelar, funcție care l-a adus în situația de a fi un om bogat, chiar mai bogat decât regele. Pentru că Henry dorea să controleze totul, inclusiv biserica, l-a numit pe Beckett arhiepiscop. Numai că stratagama regelui nu a avut rezultatul scontat, Beckett luându-și în serios noua sa misiune, devenind din om de lume un slujitor credincios și onest al bisericii. Schimbarea atitudinii sale a dus la conflicte serioase cu regele, care s-au soldat în cele din urmă cu asasinarea lui Beckett, urmată de sanctificarea lui după numai trei ani de la asasinat]. Pe podeaua din catedrală se află simbolul bisericii anglicane cu inscripția „*Adevărul te va elibera*”. Coloanele de susținere din interiorul catedralei sunt imense, ca grosime și înălțime, vitraliile și ele de mari dimensiuni. În catedrală sunt mici capele, fiecare cu sfântul ei protector, tronul din piatră, numeroase morminte ale unor regi și arhiepiscopi (între care și al lui Th. Beckett, care a fost însă distrus, iar moaștele lui s-ar afla tot în catedrală, dar nu se știe unde anume).

În drumul spre Londra m-a convins încă odată calitatea de buni meseriași a șoferilor noștri (Cristi Marcu și Gabi Turcu). Să treci de la circulația pe dreapta la cea pe stânga, nu e cred chiar așa simplu! Or, ei conduceau ditamai autocarul cu aceeași naturalețe și siguranță ca și pe continent, unde se circulă pe dreapta. Ajunși la periferia Londrei, impresia nu a fost cea așteptată. Am întâlnit multe locuințe obișnuite, chiar sărăcăcioase, poate și din cauză că orașul a încorporat o serie de localități rurale din apropiere, cu nivel de dezvoltare scăzut. Este zona în care locuiesc oameni cu venituri mici, în special de culoare. La Londra, am vizitat mai întâi piața Trafalgar Square, un spațiu larg, aflat în ușoară pantă, încărcat de istorie, impresionant prin tot ce vezi aici. În piață tronează obeliscul dedicat lui Nelson, dar și multe statui ridicate în cinstea unor personalități britanice, splendide fântâni arteziene; clădirile din jur (între care și Muzeul de Artă) fac din acest loc unul de mare atracție pentru vizitatori. De altfel, piața era înțesată de localnici și de mulți turiști - de toate vârstele și culorile pielii (se pare că Marea Britanie primește cca 38 milioane turiști anual). Am vizitat apoi piața Piccadilly Circus (cu statuia lui Erros), clădirea Acvariului, piața Covent Garden și Opera, am admirat arhitectura clădirilor vechi întâlnite în

cale, fațadele lor și ale unor muzee - cu statuile și sculpturile ce le împodobeau, am trecut pe lângă obeliscul dedicat reginei Victoria (făcut cadou englezilor de către egipteni). Vizitatorii și localnicii se așează peste tot, pe peluzele cu iarbă, pe marginea trotuarelor, pe scările clădirilor etc, unde se odihnesc, fac plajă, iau mici gustări, se distrează cum își doresc, fără a fi deranjați de nimeni.

Din păcate, ca în mai toate capitalele lumii, mai ales în zonele lor aglomerate, curățenia lăsa de dorit. Un alt aspect nu tocmai plăcut este că străzile, cu unele excepții, sunt în general cam înguste. Cum Londra se pregătea pentru Olimpiada din 2012, orașul devenise un vast șantier; chiar și în centrul ei se efectuau diverse lucrări de construcție, reparație, reabilitare, reamenajare ș. a. De-a lungul existenței sale a trecut și Londra prin situații grele și nu doar din cauza războaielor. Două astfel de momente dramatice s-au succedat la interval scurt de timp: în 1665 orașul s-a confruntat cu o gravă epidemie de ciumă neagră, iar în 1666 un mare incendiu a mistuit Londra. Datoria și onoarea de reclădire a Londrei i-a revenit unui vestit arhitect al vremii, Sir Christopher Wren, care a reconstruit 51 de biserici din City of London, printre care cea mai importantă a fost Catedrala "St. Paul" (o adevărată bijuterie), dar și Colegiul regal naval din Greenwich, Monumentul Marelui Foc din Londra ș. a. Din păcate, timpul alocat vizitării acestei frumoase și importante capitale europene a fost prea scurt, pentru a o cunoaște și aprecia la adevărata ei măreție și valoare.

Ziua următoare (3 august), a fost una plină în obiective vizitate. Pornim mai întâi spre Windsor, la cca 35 km distanță de Londra, pentru a vizita castelul cu același nume, reședința familiei regale. Castelul Windsor a fost fondat (din lemn) de William Cuceritorul (rege al Angliei între 1066-1087, cel care a construit și Turnul Londrei), este cel mai mare și cel mai vechi castel locuit din lume. Alături de Palatul Buckingham și Palatul Hollyrood din Scoția, acestea sunt reședințele principale ale Casei Regale de Windsor. Castelul se află într-o zonă fortificată natural, la vreo 30 m deasupra Tamisei. Aici a avut reședința Henry I în sec. al XII-lea. Palatul a fost extins și reconstruit în sec. al 14-lea de Eduard al III-lea, cu arhitectură gotică. Eduard al IV-lea a început construirea capelei St. George (locul de odihnă veșnică a multor monarhi englezi, printre care Elisabeta I, regina Maria, George III-VI, Henry IV, Charles I ș. a.), pe care a fianlizat-o Henry al IV-lea. Castelul a fost victima unor incendii (ultimul în 1992), suportând transformări, noi construcții, reamenajări, dotări și modernizări și pe timpul domniei altor regi, care l-au adus la ceea ce observăm astăzi. Este o construcție impozantă în stil georgian și victorian, cu unele aspecte gotice. Se întinde pe o suprafață totală de 5 ha, care include și parcul castelului (pe care noi nu l-am vizitat). Se spune că acest castel nu a

fost ocupat continuu de regii Angliei, fiind lăsat în anumite epoci de izbeliște. A fost reocupat în 1804 de către regele George al 3-lea.

Regina Victoria și prințul Albert au transformat castelul în reședința lor de bază. Epoca victoriană a fost probabil cea mai importantă și fecundă din istoria Angliei, în care imperiul a cunoscut cea mai mare extindere, fiind o perioadă înfloritoare pentru economie, comerț, cultură, artă ș. a. Intrând în castel m-au impresionat peluzele cu iarbă, grădinile și florile din interiorul palatului. Vizita noastră în castel a început de la Casa de păpuși a reginei Maria. Am trecut apoi prin sălile palatului, vizitând: Sala chinezească (cu diverse obiecte din porțelan chinezesc); Sala armelor (un vestibul cu diverse arme, cai și cavaleri în armură și apoi sala propriu-zisă a armelor în care poți vedea tot felul de puști și pistoale, dar și o statuie a reginei Victoria); sala Waterloo (în care se află o masă lungă, cu scaune stil, covoare, picturi de mari dimensiuni ale unor personalități britanice - regi, regine, nobili, generali ș. a.); am trecut apoi printr-un vestibul în salonul regelui (dotat cu birou, fotolii, masă, scaune, lampadare, tablouri mari, plafon frumos zugrăvit); dormitorul regelui (cameră tapisată în bordo, cu pat, tablouri, cămin și perdele aferente,); camera de îmbrăcat a regelui (micuță, tapisată în roșu, cu multe tablouri de Rembrandt); camera privată a regelui (cu multe picturi de Rafael, Bassano, Bellini); camera de lucru a reginei (cu mese, scaune, cămin, dulapuri stil, cu multe tablouri – inclusiv cel al regelui Henry al VIII-lea); camera de recepție (de zi - cu un plafon super, sculpturi în lemn, mese, scaune și dulapuri stil, tablouri de mari dimensiuni); sala de recepție a reginei (cu fotolii și scaune stil, oglinzi deosebite, frumoase candelabre, tablouri de Van Eyck, portrete ale celor cinci copii ai regelui Charles I, scrinuri frumos sculptate); camera de audiențe a reginei (cu boluri mari din porțelan, tablouri monumentale, o oglindă uriașă, tapiserii de mari dimensiuni, cu scrinuri, mese și scaune frumos ornamentate); camera de zi a reginei (cu plafon pictat, tapiserii de mari dimensiuni, mese și scaune ornamentate, busturi, vase de porțelan, tablouri); camera de gardă a reginei (cu tot felul de arme pe pereți, fotolii deosebite, săbii și pistoale încrustate, armuri); camera St. George (o sală lungă cu plafon din lemn, cu pereții împodobiiți cu arme și tablouri, luptători în armură, blazoane); sala mare de recepție (de mari dimensiuni, cu pereți sculptați și poleiți în aur, canapele, scaune, scrinuri, busturi, porțelanuri, candelabre mari); sala tronului (cu tronul alb, covor albastru, tablouri de mari dimensiuni pe pereți, două rânduri de fotolii pe mijloc); sufrageria (cu o masă uriașă și scaune tapisate în roșu de jur-împrejur și pe marginea sălii, lămpi frumoase în tavan, tablouri diverse). Am vizitat apoi capela castelului (unde se află mormintele câtorva monarhi englezi), impresionantă, cu vitralii superbe, sculpturi în

piatră și în lemn, zona altarului seamănă cu un fel de catapeteasmă ortodoxă, o sală special amenajată în memoria prințului Albert (care a murit în Camera Albastră a castelului) și mormântul prințului Leopold. Mi-a plăcut mai mult această capelă decât catedrala Cantenbury, pentru că este de dimensiuni mai mici, pare mai umană, mai primitoare, mai caldă. Vizita la acest castel a fost interesantă și instructivă, ne-a permis să luăm un prim contact cu o arhitectură specifică construcțiilor de palate, turnuri și fortărețe ale epocii medievale (stilul Tudor), pe care aveam să-l întâlnim adesea în periplul nostru pe tărâm britanic.

Ne întoarcem la Londra, mai bine zis într-un cartier al ei, la **Greenwich (Grinici, cum se pronunță)**. Aici, în Palatul Placentia (fost palat regal), s-a născut Henry al VIII-lea, al doilea din dinastia Tudorilor (fondatorul ei fiind chiar tatăl lui, regele Henry al VII-lea). Ceea ce-și dorea Henry al II-lea Plantagenetul, cu aproape trei secole înainte, a reușit Henry al VIII-lea (rege între 1509-1547), care a desprins biserica anglicană de biserica de la Roma, încoronându-se și cu titlul de Șef suprem al Bisericii Angliei. La Greenwich am vizitat Observatorul Astronomic Regal (proiectat tot de Wren), unde am admirat o serie de instrumente de măsură astronomice, ceasuri și penduluri, instalații mari și funcționale de privit cerul ș. a. Am făcut fotografii pe linia ce marchează meridianul zero (stând cu un picior în emisfera de est și cu celălalt în cea de vest), ale zonei din jur, din interiorul observatorului. Am fost cumva mândri să ne aflăm aici, să putem păși deasupra liniei imaginare care separă, într-un anume fel, „două lumi”.

De la Observator ne îndreptăm spre un alt obiectiv important, Turnul Londrei. Construcția acestei fortărețe, în stil normand, a fost începută pe la 1076 de William (Wilhelm) Cuceritorul și terminată de William al II-lea prin 1097, care i-a adăugat zidurile din jur, iar Henry al VIII-lea a construit mai apoi turnurile de pe colțurile zidurilor. Este cea mai veche construcție din Londra, fiind totodată și cea mai înaltă la vremea ei. Clădirea a fost atât fortăreață, cât și reședință regală (ultimul rege care a folosit-o în acest scop fiind Carol al II-lea). De-a lungul secolelor a fost sediul Monetăriei, Observatorului Astronomic, Casei de valori, sediu al grădinii zoologice și al uneia din cele mai temute și sinistre închisori (printre alții, și-a găsit aici sfârșitul Thomas Beckett și cea de a doua soție a lui Henry al VIII-lea, Anna Boleyn). La intrare sunt inscripționate toate dinastiile și regii, începând de la Wilhelm I (în 1066) care a fondat dinastia normandă, și până la cea de azi (fondată în 1901) - dinastia de Windsor. Din păcate, am fost cam dezamăgiți în această vizită (de la care am avut mari așteptări, având în vedere că e un loc încărcat de aproape un mileniu de istorie), unde am stat la o coadă respectabilă ca să intrăm, ca mai apoi să vedem doar un filmuleț cu încoronarea regală și bijuteriile coroanei. [Filmul arăta încoronarea și aspecte din viața actualei suverane Elisabeta a II-a, care s-a născut în 1926, în 1952 a devenit

regină în urma morții regelui George al VI-lea, iar în 1953 a fost încoronată; regina deschide lucrările Parlamentului, participă la sărbătoarea națională, conferă medalii, ordine și titluri, face acțiuni de caritate]. Am văzut apoi aievea unele obiecte prezentate în film și expuse în câteva săli, inclusiv vase de diverse tipuri și mărimi, din aur curat, sau din aur cu diamante. Fortăreața are trei simboluri regale: bijuteriile coroanei, corbii (care viețuiesc în fortăreață și simbolizează dăinuirea coroanei) și ostașii în uniforme bleumarin cu insemne galbene. La ieșire, am intrat (pe furiș), într-o clădire din incintă, unde am văzut în fugă mai multe săli în care sunt expuse diverse arme, armuri, uniforme ș. a. Dacă mă gândesc bine, nu merita să intrăm aici pentru că nu am văzut mare lucru, deși fortăreața este practic un simbol al Londrei și un obiectiv de mare atracție turistică. La dezamăgirea noastră a contribuit probabil și prețul cam pipărat al vizitei (15 £). De altfel, în Marea Britanie nu am intrat nicăieri fără bilet, nici măcar în biserici și catedrale, prețurile intrărilor oscilând între 6 și 20 de lire sterline (din păcate, timpul nu ne-a permis să mergem la British Museum, unde am înțeles că puteam beneficia de intrare liberă, ceea ce ar fi fost o consolare). Am făcut multe poze în zona Turnului Londrei, inclusiv cu imagini ale Tower Bridge (pod cu cele două turnuri emblematice, în stil neogotic, pe care se trece în City - centrul comercial și financiar al Londrei) și ale unor construcții interesante și moderne de pe celălalt mal al Tamisei (printre care și clădirea sub formă de castravete). [City of London a fost un centru pentru comercianți și cuprinde o suprafață mică; în această zonă sunt cca 5000 de rezidenți și în ea lucrează peste 300 mii oameni; se spune că e o zonă în care inclusiv regina are nevoie de permisiune pentru intrare. Diferența dintre city și town ar consta în faptul că city are cel puțin o catedrală].

Ne îndreptăm apoi spre catedrala "St. Paul", o clădire superbă, construită din piatră de Portland, care are la intrare scări multe și de mari dimensiuni, pe care se odihneau sau rugau numeroși oameni, de diverse vârste. Nefiind deschisă, nu am putut-o vizita în interior. Am fost informați că în această catedrală își are mormântul arhitectul ei, Christopher Wren; tot aici au avut loc funeraliile lui W. Churchill și căsătoria Dianei cu prințul Charles. De la catedrală o luăm spre Palatul Buckingham, palat achiziționat în 1837 de regele George al III-lea (pentru soția sa Charlotte), remodelat la începutul secolului al XX-lea. Acest palat, reședință regală și el, este situat într-o piață foarte largă, în apropierea parcului St. James. În fața lui, la cca 100-150 m distanță de gardul palatului se află un mare și frumos grup statuar dedicat reginei Victoria. Am rămas cca 1 oră în fața palatului (pe care l-am văzut doar de la distanță și la exterior - nu era vizitabil) pentru a ne relaxa, am făcut poze, am admirat insemnele regale poleite în aur de la porțile de intrare (păzite) în palat și am asistat la schimbarea gărzii.

Am traversat apoi piața acestui palat și am trecut prin parcul St. James (care în 2012 sărbătorește 60 de ani de existență), ca să ajungem din nou în zona centrală a capitalei. În parc erau foarte mulți oameni pe peluzele cu iarbă și pe alei, chiar și grupuri organizate care petreceau în aer liber (am nimerit la Londra un timp foarte frumos, cald și fără ploi). Reveniți în centrul orașului am putut admira multe clădiri mari și impozante (care aparțin parlamentului sau guvernului), Palatul Parlamentului, Big Ben (al cărui cadran măsoară 7m în diametru), catedrala Westminster (unde au loc toate încoronările, și pe care nu am vizitat-o), London Eye (Roata Mileniului), statui (printre care și ale lui Churchill și James Cook) ș. a., zonă în care și Tamisa contribuie substanțial la o imagine și impresii de neuitat. Totul pare grandios, impune respect! Am traversat un pod (London Bridge cred) peste Tamisa (interesant, cum un fluviu de numai cca 350 km lungime, adună atâta apă, pentru ca în Londra să aibă o lățime de cca 200-250 m(!), fiind și asta o dovadă cât de mult plouă în arhipelag) și am pornit spre London Eye, roata uriașă cu ajutorul căreia poți privi și admira Londra de la înălțime. Această roată are 32 de cabine, atinge înălțimea de 135m și face un tur complet în interval de 30 minute (o construcție deosebită, având greutatea roții de cca 2100 tone, a unei cabine (capsule) de 10 tone și posibilitatea de a prelua în cele 32 de capsule un număr de 800 de persoane; m-am gândit ce se întâmplă oare când se defectează sistemul și rămân oamenii sechestrați la înălțime!). London Eye a fost inaugurată odată cu trecerea în anul 2000 și de aceea i se mai spune și roata mileniului. În preajma ei erau numeroși localnici și turiști de peste tot, mulți fiind amatori de a vedea orașul de sus. Am ajuns spre seară aici, destul de obosiți, dar cu toate astea cca jumătate din grupul nostru n-au rezistat tentației de a se avânta în înaltul cerului cu ajutorul acestei instalații. A trebuit să așteptăm vreo 2 ore până le-a venit rândul alor noștri (în turul dintre 21,30 - 22,00h). Deși era noapte, au fost extrem de încântați că au reușit să-și facă această bucurie! Probabil că Londra e frumoasă și noaptea, orașul fiind foarte bine luminat. [Alte informații ale ghidului au fost că: una dintre cele mai importante și venerate personalități ale Marii Britanii a fost regina Victoria, încoronată în 1837 - la vârsta de 18 ani, care a domnit timp de 64 de ani. O regină care, cum arătam anterior, a marcat profund epoca și de aici denumirea de epoca victoriană. Aflăm că metrourile londoneze (The Tube) este cel mai vechi din lume (1863), are 443 km lungime, peste 200 de stații și atinge și adâncimi de 100m. Londra are cca 1700 parcuri. Cea mai mare catedrală din Londra este Westminster Abbey, în ea având mormântul un mare număr de regi și regine, politicieni și oameni de știință celebri, artiști. British Museum s-a deschis în 1759, iar în acest muzeu lucrează peste 1000 de salariați].

Cred că s-ar fi impus să rămânem măcar încă o zi la Londra, ca să vizităm și alte obiective de interes (în primul rând British Museum), dar atâta a fost prevăzut în program, a doua zi (4 august) plecând spre altă

destinație. Mai întâi urma să trecem pe la ansamblul de megaliti de la Stonehenge. [La micul dejun însă, am avut o surpriză neplăcută, uneia dintre colegile de călătorie furându-i-se geanta (cu acte și bani), aflată lângă ea, pe spătarul scaunului. Din acest motiv, am fost nevoiți să ne deplasăm la poliție, ambasadă și la consulat pentru declarații, adeverințe și obținerea unui nou pașaport, acțiune care a durat de la 8,00h până la 12,40h. Aici eram să rămân și eu fără aparatul foto, pe care cu atâta vânzoleală l-am uitat pe spătarul scaunului unde luasem masa, dar l-a observat cineva din grup și mi l-a recuperat]. Am ajuns mai târziu decât era prevăzut la obiectivul amintit, situat într-un câmp deschis (câmpia din Sallisbury), pe un mic tăpșan, delimitat spre șosea de un gard din sârmă. Pentru că vedeam destul de bine ansamblul și de la gard, ne-am hotărât să nu mai intrăm în apropierea lui, prețul intrării fiind unul destul de mare pentru ceea ce se vedea și de la distanță. În zona aceasta am observat o serie de movile relativ mari (tumuli celtici), împrejmuite de garduri, locuri în care sunt înmormântați localnicii. Stonehenge este considerat un templu păgân, având o vechime de cca cinci milenii (3000 î. Hr.), dar nu i se cunoaște prea bine originea și semnificația. Este constituit din blocuri mari din piatră dispuse în patru cercuri concentrice, cercul exterior având diametrul de 33 m. Au fost 30 astfel de megaliti (care au înălțimea de 6 m și masa de cca 25 tone), din care 17 sunt încă în picioare. Aceștia sunt grupați în trilioni (2 stâlpi verticali și unul orizontal deasupra lor). Acești stâlpi ar fi fost inițial din granit, fiind ulterior înlocuiți cu stâlpi din gresie (nu se știe cum au fost transportați aici din zona de proveniență a pietrei). În privința semnificației ansamblului: unii specialiști consideră că ar fi un templu druid (druzii erau preoții vechilor celți, în același timp magicieni și judecători, se îmbrăcau în alb și practicau jertfele umane și de animale) de adorare a soarelui, alții cred că ar fi fost destinat ceremoniilor funerare, sau că a reprezentat un fel de calculator astronomic. Prin aplicarea unor metode moderne de investigație, s-a demonstrat mai nou că indivizii îngropați la Stonehenge erau în prealabil incinerați și că unii dintre ei erau aduși din zona Preseli (Țara Galilor), de unde ar proveni și pietrele albastre (delerit și riolit) de aici.

Ne îndreptăm apoi spre Bath. Peisajul străbătut este unul de podiș, cu dealuri molcome (de fapt relieful Marii Britanii pare mai mult un podiș; zonele înalte depășesc se pare altitudinea de 1000 m). Am întâlnit pe traseu culturi întinse de grâu (recoltate sau nu), dar nu și livezi sau alte culturi agricole (se pare că terenurile sunt destinate în special pășunatului; am observat multe turme de oi și vaci, ba chiar și una de porci - în câmp deschis). Copacii aveau crengile acoperite cu licheni, ceva asemănător cu ceea ce am văzut în Canada, probabil din cauza umidității excesive. Înspre Bath peisajul devine ceva mai înalt. Bath este un oraș vechi (cu peste 80.000 locuitori în prezent), aflat la cca 150 km de Londra, unde romanii au ajuns prin anul

43 î. Hr. și au fondat un loc de relaxare, un complex de băi termale, zona fiind bogată în izvoare termale și ape minerale. Prin anul 70 d. Hr au construit aici și un templu. După retragerea romanilor băile au fost părăsite și au intrat în ruină, fiind repuse în valoare în secolul al XVIII-lea de către regina Anna, treptat devenind renumite (pe aici au trecut personalități precum Jane Austin, Charles Dickens ș.a.). Aceste băi erau accesibile tuturor romanilor, indiferent de statutul lor social. Baia centrală, pe care am vizitat-o, are dimensiuni incredibile pentru acele vremuri. Băile erau căptușite cu foi de plumb. Complexul de băi romane a fost transformat în muzeu, în oraș fiind în prezent amenajate băi moderne. M-a impresionat construcția acestor băi din urmă cu două milenii, care pot fi o mândrie chiar și în zilele noastre. Orașul Bath arată ca o Stațiune de odihnă, fiind așezat într-un fel de lighean mărginit de coline, având clădiri vechi din piatră și iz medieval. Orașul este străbătut de un râu important - Avon, cu ambarcațiuni pe el, amenajat special pe o anumită porțiune (obligat să genereze mici cascade, sub forma de V). Pe versanții din jur sunt case de locuit. Clima pare să fie una specială în această zonă, nu degeaba l-au ales romanii ca loc de odihnă și tratament. Cred că se poate petrece aici o vacanță plăcută, mai cu seamă de către cei ce au depășit o anumită vârstă, fiind un loc frumos și liniștit. Am admirat și biserica din apropierea băilor romane, o fostă mănăstire benedictină (fondată în secolul al VII-lea), reconstruită în mai multe rânduri, în secolul XIV fiind făurită în stil corintic, din piatră.

În ziua următoare (5 august) vizităm orașul Oxford, întemeiat în secolul al VIII-lea. Oxford este un nume cu rezonanță în peisajul universitar mondial, universitatea de aici fiind una dintre cele mai vechi și celebre. Orașul se află la o distanță de 84 km de Londra, la confluența Tamisei cu râul Cherwell. Începuturile învățământului superior la Oxford datează de prin 1167, când o serie de profesori de la universitatea din Paris se stabilesc aici (fapt privit cu ochi nu prea buni de localnici, în special de către burghezia din zonă). În 1209, o parte din profesorii de la Oxford părăsesc orașul și înființează o nouă universitate la Cambridge. Universitatea din Oxford are un număr de cca 17.000 de studenți și mai multe colegii. Colegiile se auto-finanțează, iar universitatea este bugetară, studenții de la colegii având acces în laboratoarele, muzeele și bibliotecile universității. Fiecare colegiu are o biserică proprie sau o capelă. Ne plimbăm prin oraș, trecem în revistă și admirăm colegiul Christ Churh, biblioteca Bodleiană (impresionantă, cu cca șase milioane de titluri), teatrul, muzeul universității, muzeul din Oxford, podul suspinelor, catedrala.

De la Oxford ne îndreptăm spre Blenheim (pronunție - Blenăm) pentru a vizita Palatul ducilor de Marlborough, unde s-a născut (în 1874) și a copilărit Winston Churchill. Palatul se află în Woodstock, cumva izolat și înconjurat de pajiști, de lacuri (pline cu nuferi și lebede), copaci răzleți de

mari dimensiuni (din care m-au impresionat niște zădărnici, cred). Palatul a fost construit între 1705-1724, în semn de recunoștință pentru primul duce de Marlborough - John Churchill, care a reușit o mare victorie într-o bătălie în această zonă purtată cu francezii și bavarezii. Este opera arhitectului Sir John Vanbrugh, în stil baroc și în interior arată precum un palat regal. Este o construcție mare, întinsă și impunătoare, cu o curte foarte largă, înconjurată de un gard din fier. În incintă am vizitat o sală mare, în care era prezentat „destinul lui W. Churchill” (am postat aici lista cu ordinele și medaliile cu care a fost distins marele om politic). În fața palatului, dar dincolo de gardul acestuia, se întinde o pajiște imensă, într-o pantă ușoară, iar pe pajiște sunt presărați ici și colo copaci falnici, iar la cca 1 km de palat este ridicat un obelisc (despre care nu am putut afla amănunte). M-am plimbat puțin prin curtea palatului, dar m-a atras mai mult peluza din afara lui, unde m-am plimbat până în apropierea obeliscului menționat anterior (era o vreme caldă, iar plimbarea pe acea peluză de iarbă îmi dădea o senzație foarte plăcută). În preajma palatului, dar de cealaltă parte a lui, erau suprafețe plate, foarte întinse, cu gazon și sute de mașini cu turiști care se relaxau (deși erau mulți turiști aici, nu am observat hârtii, ambalaje, resturi alimentare abandonate la voia întâmplării, sau focuri pentru grătare, ceea ce denotă civilizație și respect pentru natură!).

Părăsim zona și ne îndreptăm spre Stratford, locul nașterii marelui Will. Este un mic orașel, cu multe case din lemn și din cărămidă, construite în secolele XV-XVII. Locuința lui Shakespeare este din lemn, în stil Tudor. Ne-am plimbat pe străzile orașului, am admirat arhitectura construcțiilor, am făcut multe poze cu aspectul străzilor, caselor, vitrinelor. Multe din cele întâlnite și văzute în oraș sunt legate de numele marelui scriitor. Și tot datorită lui, orașul este vizitat anual de cca 2 milioane de turiști. Frumos omagiu! Am trăit aici și la Blenheim o senzație specială, pentru că nu e puțin lucru să vezi cu ochii proprii aceste locuri, să le pășești pe urme și să respiri aerul unor mari personalități ale culturii și respectiv istoriei, cum au fost Shakespeare sau Churchill. Am trăit ceva asemănător când am trecut cu ani în urmă prin Stagira (Grecia), nume devenit celebru datorită celui mai mare savant al antichității - Aristotel.

De la Stratford am plecat spre castelul Warwick. Începuturile castelului provin din anul 914, când a fost ridicată aici o fortificație de protecție împotriva invaziilor daneze, care apoi a fost extinsă și transformată în fortăreață de către William Cuceritorul (în 1168), iar fortificațiile au fost ulterior îmbunătățite în secolul al XV-lea de către Richard al III-lea. Castelul este situat pe o coastă deasupra râului Avon. Este considerat cel mai frumos castel medieval din Anglia. Mi-a plăcut mult această construcție privită din

exterior (cu zidurile și turnurile sale înalte și crenelate), dar și faptul că este foarte bine conservată, că dispune în interior de o curte foarte largă cu peluze de iarbă și flori, care fac din ansamblul de clădiri și amenajări interioare un loc în care te poți simți foarte bine și în siguranță. A fost locul de reședință al unor puternice familii engleze. Am pătruns în încăperile castelului (un fel de muzeu așa zice), în care am văzut una dintre cele mai importante colecții de arme și armuri medievale, folosite o lungă perioadă de timp. În alte încăperi am luat contact cu obiceiurile, tradițiile și modul cum se practicau unele meserii (un fel de ateliere) și uneltele specifice lor de prin secolul al XIX-lea. M-a impresionat aici și ingeniozitatea muzeografilor, care au încercat și reușit să reproducă fidel viața de pe atunci în castel, încăperile nefiind doar săli cu exponate inerte, ci populate cu oameni (multe figuri din ceară în mărime naturală), îmbrăcați potrivit epocii și ocupațiilor, cu mimica și gestică unor oameni vii (unele personaje, deși inerte, fiind surprinse în ipostaze atât de expresive de parcă respirau, de-ți venea să le tragi de mânecă și să le vorbești), ceea ce dă un farmec aparte muzeului, te cucerește, te face să te simți contemporan cu epoca evocată. În câteva încăperi era reprodușă o nuntă și modul ei de desfășurare, costumațiile specifice, cum se distrau nuntașii pe parcursul petrecerii ș. a. Foarte frumos, instructiv, cald și sugestiv! Aici am întâlnit și o reproducere în ceară a reginei Elisabeta a II-a. În unele săli sunt și tablouri de valoare, semnate de Rubens sau Van Dyck. Am urcat apoi pe zidurile și în turnurile castelului și am admirat de acolo de sus împrejurimile lui, dar și modul cum arată acareturile din interior. A fost un obiectiv al călătoriei noastre care a meritat cu prisosință efortul de a-l vizita.

De la Warwick am pornit spre Liverpool, unde am ajuns seara și ne-am cazat la hotel "Park", unul foarte mare și întins, în care tocmai se consuma o nuntă (era vineri) și se sărbătorea o doamnă ce împlinea nu mai puțin de 100 de ani (ei, așa DA!). Urma să ne întoarcem la Liverpool din Scoția, ca să-l vizităm cât de cât, pentru că a doua zi dimineată trebuia să ne grăbim să ajungem în timp util la Holyhead, pentru a lua ferryboat-ul și a debarca pe pământ irlandez. În drumul spre Holyhead (6 august 2011) trecem prin Țara Galilor (Wels), traversată de la nord la sud de munții Cambrieni (cu vârful Snowden - cel mai înalt și parcul național Snowdonia). Zonă cu minerit în cărbuni, ardezie și plumb, și mine în prezent închise. Locuitorii de aici se ocupă în prezent cu turismul și creșterea animalelor. Se spune despre galezi că, spre deosebire de englezi, sunt mai calzi, mai comunicativi și mai prețecoși.

Ne deplasăm o bună bucată de drum pe lângă litoral: pe dreapta însoțindu-ne oceanul, iar în stânga munți de mică înălțime (cam ca pe la

Piatra Neamț), dar și culmi ceva mai înalte în depărtare. Spre deosebire de Anglia, aici natura părea ceva mai vie, copacii și pășunile mai verzi, probabil o consecință a unui regim de precipitații mai ridicat decât în Anglia. Zona traversată a fost mai pitorească decât ceea ce văzusem până atunci în Anglia. Am ajuns la Holyhead, iar în port era acostat feribotul „Stena Explorer” (aparținând companiei „Stena Line”), care urma să ne ducă pe pământ irlandez, la Dun Laoghaire (la vreo 15 km de Dublin). Dacă până aici vremea a ținut cu noi, la Holyhead părea în schimbare, cerul era cam plumburiu și începuse să picure. Aflăm de la ghid că Irlanda este țara cea verde (de smarald), a spiridușilor, cu un popor vesel și mândru, țară ce are ca simbol frunza de trifoi și culoarea verde. Irlandeza este o limbă de origine celtică. Băutura națională aici este berea Guinness.

Ajungem la Dublin (capitala Irlandei), unde aveam cazare la hotelul „Pears”. Între timp ploaia se întetise. Ajungând aici prea devreme pentru cazare, am făcut mai întâi un tur cu autocarul prin oraș, pentru a lua un prim contact cu o nouă capitală europeană. Orașul Dublin este străbătut de râul Liffey (se pronunță Laifi), care îl separă într-o parte de nord și una de sud. Între timp vremea s-a schimbat și surprinzător, a apărut soarele! Am revenit la hotel pe la orele 14.00 pentru a ne caza. Intrând în camera rezervată și privind ecranul televizorului am observat înscris pe el numele meu și urarea de bun venit! Mi-am zis, ia te uită ceva simplu și ingenios, încă o găselniță pentru a capacita un turist! Nu pare mare lucru, dar îți dă senzația că chiar contezi pentru gazde.

Ne-am decis să vizităm orașul, așa încât la orele 16.00h am plecat cu autocarul în zona lui centrală. Din păcate, ploaia a revenit și era una rece și săcăitoare, fiind obligați să ne întoarcem la hotel. Seara am mers la un restaurant, să petrecem o seară irlandeză, unde am rămas vreo trei ore, am gustat bucate specifice locului și am băut o bere de-a casei. O formație de trei chitariști (și soliști vocali) ne-au întreținut cu muzică irlandeză și din repertoriul internațional, iar două perechi de dansatori ne-au delectat cu dansuri irlandeze, în stilul „Lord of the dance”. A fost o seară foarte plăcută!

A doua zi, după micul dejun, mergem să vizităm orașul. Ne așteaptă o zi plină. Ghid ne-a fost Șerban Panco, un român ce terminase geografia la Cluj, era stabilit de vreo 8 ani la Dublin și nu avea de gând să părăsească Irlanda (un tip simpatic, deschis, cu umor, care începea să aibă deja probleme cu româna! Curios, nu?!). Citise și învățase mult despre aceste locuri și de la el aveam să aflăm multe despre Irlanda și irlandezi, ca și despre capitala țării. Irlanda are o populație de cca 4,5 milioane de locuitori, din care cca 1,5 milioane numai în Dublin. [Orașul a fost fondat cu vreo 300 de ani î. Hr., iar în acest ținut al lumii, în urmă cu vreo 500-600 de ani î. Hr., au venit celții și au rămas pe acest teritoriu cca 1000 de ani. După perioada celtică, pe aceste

meleaguri a sosit Sfântul Patrick, misionar în răspândirea creștinismului, iar celții au devenit creștini. Ulterior, au invadat zona vikingii care, timp de două secole cât au stat pe aici, au exercitat și ei o anumită influență.

O perioadă grea din istoria țării a fost cea de pe vremea lui Henry al VIII-lea, când englezii au devenit protestanți (la 1533), iar irlandezii au rămas catolici (protestanții cred doar în Dumnezeu și Iisus Hristos, nu au și nu cred în sfinți, școlile lor nu poartă nume de sfinți). Între 1600 și 1916 Irlanda a fost controlată de englezii protestanți, care i-au cam obidit pe irlandezii catolici. Englezii au încercat să transforme Irlanda într-o țară ca a lor. Între 1845-1849, din cauza unei calamități naturale care a distrus culturile de cartof (infecție cu mana cartofului), Irlanda a fost bântuită câțiva ani de o foamete cumplită, astfel că vreo trei milioane de irlandezi au murit sau emigrat. Pe atunci Irlanda era, se pare, mult mai populată ca în prezent (avea cca 8 milioane de locuitori). Englezii (loviți și ei de acest flagel) nu au știut să gestioneze problemele cu care se confrunta Irlanda și nu au ajutat-o să le depășească mai ușor și cu mai puține victime, fapt ce a contribuit la sporirea animozităților și chiar a urii irlandezilor împotriva englezilor.

O figură de legendă pentru istoria Irlandei este Éamon de Valera, care s-a născut la New York, dar - murindu-i tatăl, este adus de către un unchi (în 1885) și educat în Irlanda, unde urmează studii universitare și devine profesor de matematică la un colegiu din Dublin. Intră în politică și militează pentru eliberarea de sub englezi a Irlandei. Ia parte la „revoluția de Paște” din aprilie 1916, care este înăbușită de englezi, este prins, închis și condamnat la moarte, sentință comutată în închisoare pe viață datorită dublei cetățenii. Un an mai târziu, în uram unei amnistii generale este eliberat și devine lider al partidului Sinn Fein, care milita pentru eliberarea Irlandei. Ajunge premier al guvernului irlandez, nerecunoscut de britanici, este din nou arestat și iar eliberat. În Irlanda începe un război civil sângeros, care se soldează cu divizarea țării, cea mai mare parte a ei devenind în 1921 Statul irlandez liber (Eire), iar șase districte (comitate) din nord (cu populație majoritar protestantă) rămân parte a Marii Britanii (actuala Irlanda de Nord). Independența totală a Irlandei este proclamată în 1949. Mulți ani, șeful guvernului și președinte al Irlandei a fost De Valera (care moare în 1975, la vârsta de 92 de ani)].

Se spune că, în ciuda numeroaselor conflicte și lupte între catolici și protestanți, irlandezii sunt un popor pacifist. Deși sunt membri ONU și NATO, nu participă cu trupe în conflictele internaționale, ci numai la acțiunile de menținere a păcii în zonele de conflict. Am înțeles de la ghid că și irlandezii au țigani lor, care o duc însă foarte bine pe aici, stau gratuit în locuințe sociale și primesc un ajutor săptămânal de la stat destul de consistent. Imaginea României în Irlanda este una bună, pentru că aici nu au prea ajuns țigani noștri (i-au speriat probabil clima cam rece și ploioasă). Am fost surprins să constat că, deși Irlanda mi se pare o minune prin verdele prezent peste tot, care îți dă o senzație de crud, de zonă de perspectivă a lumii, nu am întâlnit în locurile vizitate asiatici, turiști sau cu domiciliul aici.

Partea de sud a capitalei Dublin, unde s-au stabilit anglo-normanzii (protestanți) este mai dezvoltată decât cea de nord (în care s-au așezat irlandezii catolici). Vârsta medie a irlandezilor este de numai cca 33 ani (!), explicația fiind că, deși în Irlanda se nasc mulți copii, ei învață să bea încă de mici, încât mor relativ tineri ca adulți, din cauza alcoolului (se bea multă bere și mai puțin băuturi tari). Orașul este împărțit în 24 de sectoare (cu numere pare în sud și impare în nord). Salariul mediu în Irlanda era de cca 500 de euro/săptămână, iar cel minim de 300 euro/săptămână. Economia este bazată pe IT, producerea de medicamente, servicii, finanțe (aici își au sediul peste 50 de bănci internaționale). Personalitățile irlandeze au obligatoriu și porecle (inclusiv Oscar Wilde) pentru a intra mai ușor în conștiința și amintirea publică. Aflăm de la Șerban că în Irlanda locuințele sunt exagerat de scumpe (o casă în Dublin costa cca 5 milioane euro, iar la țară 400-500 mii euro), dar și chirii (1000-1200 euro/lună un apartament cu 2 camere). Încălzirea în oraș este în cea mai mare parte electrică, dar s-au păstrat pe acoperiș hornurile (cu mai multe țevi) de pe vremea când se încălzeau cu lemne și cărbuni. Folosesc mai puțin gazul metan la încălzit, pentru că este importat din Scoția. Iarna plouă mult și temperaturile nu coboară în general sub zero grade, iar vara nu prea depășesc 26°C (când e „caniculă”!). La Dublin din cele 365 zile din an, în 200 plouă, iar la Killarney e chiar mai rău.

Vizităm mai întâi catedrala ”Sf. Patrick”. Bisericile protestante nu au de regulă nume de sfinți și nu au nici cruce în fața altarului, ceea ce nu e cazul acestei catedrale (care este o excepție, ca și biserica Sf. Maria). Catedrala a fost distrusă în mai multe rânduri. Unul dintre cei care au contribuit substanțial la refacerea ei a fost lordul Guinness (fost membru al Parlamentului), căruia i s-a ridicat o statuie în grădina catedralei. În catedrală (unde erau mulți credincioși, dar și turiști care plăteau bilet de intrare) sunt multe statui, busturi și plăci comemorative dedicate în special celor ce au făcut donații bisericii (dimensiunea ”recunoștinței” fiind funcție de mărimea donației!). În zona din apropierea altarului sunt arborate numeroase steaguri undeva în apropierea tavanului, dedicate unor cavaleri care au acceptat să vină din Anglia și să se stabilească în Irlanda (facilitându-li-se anumite înlesniri), care au făcut donații serioase bisericii (între ele figura și steagul familiei prințesei Diana, familie care după o vreme s-a reîntors în Anglia). În partea din spate a bisericii sunt amenajate standuri, de unde poți procura diverse amintiri irlandeze.

Urcăm din nou în autocar și în turul prin capitala Irlandei trecem pe lângă Fabrica de bere Guinness (care se întinde pe o suprafață de 30 ha); rețeta proprie de fabricație a berei provine din 1759 (când un lot de orz s-a

rumenit prea tare, dar nu s-a aruncat, ci s-a preparat bere din el, bere livrată gratuit locuitorilor). Acest tip de bere a devenit treptat o **emblemă a Irlandei**, iar în prezent fabrica nu mai aparține descendenților din familie, ci a fost preluată de o companie internațională. Trecem pe traseu și pe lângă un Spital (fondat la 1600), dar și pe lângă închisoarea Kilmainham, una „faimoasă” prin condițiile de detenție; a încetat să mai fie închisoare în 1924, când a devenit muzeu.

Ne îndreptăm spre parcul Phoenix, care este cel mai mare parc urban din Europa, având o vechime apreciabilă (de pe la 1600), care a fost inițial parcul de vânătoare al regelui (era probabil situat cred într-o margine a orașului). Parcul se întinde pe o suprafață de 707 ha și cuprinde păduri (de foioase), lacuri, terenuri de sport (de fotbal irlandez - o combinație între fotbal și rugby; de cricket ș. a.), terase înverzite. Aici este amenajată și o grădină zoologică (din 1831), care ocupă 30 ha, fiind printre primele din Europa). Tot aici se află și palatul prezidențial (care seamănă ușor cu Casa Albă; președinte fiind, se zice, o femeie deschisă la minte - Marry McAleese), reședința ambasadorului SUA ș. a. Am pătruns cu autocarul în acest parc imens. În 1979, la venirea la Dublin a papei Ioan Paul al II-lea, în jurul crucii ridicate aici au fost prezenți peste 1 milion de irlandezi. Am făcut poze acestei cruci, dar și a obeliscului ducelui de Wellington (Arthur Wellesley), care s-a născut în Irlanda, a devenit ofițer (ajuns până la gradul de general și feldmareșal) și om de stat (premier) în Marea Britanie, care în 1815 a condus armata britanică în bătălia de la Waterloo împotriva lui Napoleon. În interiorul parcului mare există unul mai mic, cu multe flori - Parcul Poporului, amenajat cândva în onoarea vizitei reginei Victoria. În parcul „Phoenix” erau mulți oameni care făceau jogging, se plimbau, se odihneau, se jucau cu copiii, plimbau câinii etc. La ieșirea din parc se află clădirea Tribunalului. [Nu m-am putut stăpâni să nu mă întreb: ce s-ar fi întâmplat oare la noi cu un asemenea parc în București, cum ar fi rezistat el tentațiilor hingherilor retrocedărilor, „baronilor” sau dezvoltatorilor?! Cu siguranță s-ar fi „găsit” moștenitori măcar al unor hălci din el. Cum s-ar fi aruncat asupra lui „șacalii”, marii șmecheri, lipitorile noastre, să-l crâmpoțească, să-și facă palate de doi bani, hoteluri, restaurante, locuri de dezmăț sau cene mai știe ce].

La întoarcere trecem pe lângă Tribunalul mare (4 Courts), pe lângă și peste podul „*jumătate de penny*”, strada O’Connel și podul cu același nume (Daniel O’Connel, politician care în prima jumătate a sec. al XIX-lea s-a luptat pentru drepturile irlandezilor, fiind din acest motiv o figură îndrăgită lor), pe lângă vama veche (o clădire având o cupolă verde). Am admirat de asemenea silueta unei construcții recente „Monumentul luminii (sau a mileniului)”, inaugurat în 2003, pe locul unde a fost cândva un obelisc al lui Wellington - care a fost aruncat în aer; și acesta este tot un fel de obelisc

Înalt, ce seamăna cu o suliță aruncată spre cer. Am reținut faptul că parcurile și casele din perioada regilor George I-IV sunt denumite georgiene. Parcurile din zona centrală a orașului au fost zone private până în 1845, când Guinness a cumpărat 4 din cele 5 existente și le-a deschis publicului. Pentru că regina Victoria (una dintre cele mai prețuite și respectate regine ale Marii Britanii) iubea foarte mult florile și aranjamentele florale, în parcuri au apărut pe atunci nu numai arborii și gazonul, ci și florile. Am trecut și pe lângă un parc privat, unde se intra cu cheie (ca la casă), apoi pe lângă o clădire considerată cea mai frumoasă din oraș, a cărei ușă de intrare are numele de "poarta regelui". În clădire urma să vină în vizită unul dintre regii George care, cam gras fiind, s-a construit pentru el o ușă mai mare. Se spune că atunci când a murit regele George al IV-lea, în semn de bucurie, irlandezii și-au vopsit ușile și porțile în negru.

Ne deplasăm apoi spre Trinity College fondat în 1592 de către regina Elisabeta I, cea mai veche universitate din Irlanda, care i-a avut ca studenți, printre alții, pe Jonathan Swift și Oscar Wilde. Până în 1860 catolicii nu puteau învăța la acest colegiu. Colegiul are patru facultăți; se pune aici accent pe Științe și finanțe și mai puțin pe specializările umaniste. În prezent, Trinity College este pe locul 10 în Europa și pe 40 în lume (!). Vizităm mai întâi campusul la exterior, apoi intrăm să vedem (cu bilet!) biblioteca Kells, care conține cca 200 mii de volume. Trecem mai întâi prin Galeria Colonadelor, iar într-o vitrină vedem expuse trei cărți vechi și prețioase, scrise pe piele de vită (nu-ți dai seama că nu e hârtie, așa de bine a fost preparată pielea): Durrow (anul 700 d. Hr.), cartea din Kells (anul 800) și Armagh (anul 807). Cartea din Kells, sau cartea lui Columba, conține textele integrale ale Evangheliilor după Matei, Marcu și Luca, și o parte din Evanghelia după Ioan. Cartea este ilustrată cu desene, icoane ș. a., în culori obținute din minerale și plante (nu s-a folosit aur și argint). Biblioteca este cu adevărat impresionantă, având o înălțime în interior de cca 12-15 m, cărțile fiind așezate pe rafturi și dispuse pe 3 niveluri. Se găsesc aici multe cărți vechi, din sec. XIV-XV, la care au acces doar cercetătorii, cărți după care nu se fac copii. Mobilierul este în întregime din lemn sculptat, de culoare maro. În interior sunt amenajate și vitrine în care se expun în fiecare an cărți dintr-un anumit domeniu (în momentul acela erau prezentate cărți de medicină). În bibliotecă erau expuse și busturile unor mari personalități ale literaturii și filozofiei. Am admirat aici și o harpă foarte veche (harpa pare a fi un instrument de origine irlandeză, inventat pe vremea celților, cu cca 500 ani î. Hr. și considerată instrumentul regilor). Într-o vitrină de la intrarea în biblioteca Kells, era expusă Proclamația din 1916 a independenței

Irlandei. Numărul total de volume adăpostite de această universitate în bibliotecile ei ar fi de peste 4 milioane.

Plecăm de la "Trinity College" și ne îndreptăm spre castelul din Dublin. Pe traseu întâlnim o clădire mare, cu turnulețe, din cărămidă roșie, în stil victorian, care a fost Hala orașului. Castelul din Dublin a fost construit pe o veche colonie vikingă, mai întâi ca fortăreață din lemn și pământ, apoi, din ordinul regelui John Plantagentul, în 1204 a început ridicarea unui castel mai trainic și mai sigur, cu ziduri înalte și șanțuri adânci. Construirea lui s-a terminat în 1230 (regele John nu și-a văzut opera finalizată, pentru că în 1216 a decedat). Fiind un simbol englez la Dublin, castelul a fost mereu distrus și reconstruit (ultima dată în sec. al XX-lea). A servit de-a lungul vremurilor ca fortăreață, închisoare, trezorerie, curte de justiție, iar timp de cca 700 de ani - centrul administrației engleze în Irlanda. A fost reședință a familiei regale, iar în 1938 a devenit reședința primului președinte al Irlandei independente - Douglas Hyde. Este folosit în prezent ca loc pentru recepții de stat și inaugurări prezidențiale, fiind constituit din două părți: curtea exterioară și curtea interioară. Am admirat mai întâi din exterior castelul, apoi am vizitat Biblioteca Chester Beatty, care nu e de fapt bibliotecă, ci un spațiu cu multe săli de expoziție, pe mai multe niveluri. La un nivel erau expuse manuscrise, cărți, picturi japoneze și chinezești; altul avea săli destinate prezentării (în acel moment) diverselor religii, copii după picturi ale lui Matisse etc. Am urcat pe un fel de terasă de pe acoperișul bibliotecii, de unde am văzut și admirat curtea castelului și împrejurimile. Am vizitat apoi capela regală (protestantă), care ne-a impresionat prin simplitatea și sobrietatea ei, nu avea nimic în altar, iar un vitraliu îi reprezintă pe cei 4 evangheliști: Matei, Marcu, Luca și Ioan. În curtea interioară a castelului era amenajată o expoziție cu figuri realizate din nisip, foarte interesantă. Aici erau arborate steagurile celor 26 de districte ale Irlandei. Am privit și fotografiat în final catedrala „Christ Church”, prima catedrală din Dublin, și apoi casa care l-a inspirat pe Dickens în „Marile speranțe”. Am intrat și vizitat apoi parcul Stephan's Green, frumos, curat, în stil victorian, cu lac, copaci falnici, flori, păsări (aflăm că în Marea Britanie lebedele se află sub protecția Casei regale). Am beneficiat de o zi superbă, încărcată cu multe amintiri peste timp, în care ploaia ne-a ocolit și în care, într-un timp scurt (ce înseamnă un ghid local!), am reușit să luăm cunoștință cu multe obiective de interes din capitala Irlandei, să ne facem o impresie despre istoria și viața locuitorilor acestor locuri.

În dimineața zilei de 8 august plecăm spre sud-vestul Irlandei, la Rock of Kassel, pentru a vizita o veche fortăreață și mănăstire celtică. Până la acest obiectiv trecem prin localitățile unui ținut pitoresc, Wicklow (aflat nu

departe de Dublin, în care există și un parc național cu același nume), o zonă mai înaltă a țării, loc de recreere în vacanțe și la sfârșit de săptămână pentru locuitorii capitalei. Luăm contact cu Irlanda adevărată și admirăm verdele crud, incredibil, prezent peste tot și turmele de oi care pasc pe colinele ce mărginesc șoseaua. Întâlnim pe traseu case acoperite cu un strat gros de stuf. Șoseaua urcă tot mai sus și ajungem într-o zonă montană, în care versanții sunt acoperiți cu pâlcuri de păduri de conifere, în special molid (frecvent, plantații) și foarte mulți bolovani. Un peisaj nu prea primitiv, iar vremea de afară, cu frig și ceață, ne trimetea cu gândul, ca sezon, la luna noiembrie și nu la august. Ieșim din ținutul muntos Wicklow, dar nu ne despărțim de munte și de păduri, circulând pe o șosea destul de îngustă. Întâlnim alături de arbori falnici (probabil arțari, fagi, castani, pini, plopi ș. a.) și pâlcuri de conifere arbustoid, care par specifice zonei, iar arborii pădurilor de foioase ce mărgineau șoseaua erau de regulă înconjurați până spre vârf de liane. Nu am întâlnit în cale livezi cu pomi fructiferi (doar în Anglia am observat ici și colo pomi răzleți). În sfârșit ajungem în orașelul Kashel (din ținutul Tipperary) și la vreo 500 m după ce părăsim orașul, pe cea mai înaltă colină din zonă admirăm silueta unei construcții ce seamănă mai degrabă cu o mănăstire decât cu o fortificație, având un turn rotund relativ înalt (28 m, construit pe la 1100). Vremea era destul de rece și în plus, burnița. Din fericire, în Irlanda timpul se schimbă de la o oră la alta. La plecarea de aici era din nou timp frumos. Timp de câteva sute de ani (înainte de venirea normanzilor), Rock of Kashel a fost reședința tradițională a regilor de Munster, locul pe care s-a construit o fortăreață celtică. Se crede că aici ar fi sosit prin secolul al V-lea St Patrick și l-ar fi convertit pe regele de Munster la creștinism. De aceea probabil, ansamblul acesta de construcții medievale din piatră, poartă și numele de St Patrick's Rock. Cele mai multe din construcțiile de la Rock of Kashel datează din secolele 12 și 13, după ce fortăreața a fost cedată bisericii. Ele cuprind capela regelui Cormac (construită între 1127-1134), catedrala gotică (ridicată între 1235-1270), turnul rotund, crucea înaltă ș. a. La intrarea în mănăstire întâlnim rămășița unei cruci care ar fi fost ridicată în cinstea Sfântului Patrick, care diferă de crucea celtică (care la jumătatea brațelor are un cerc ce le reunește). Capela este un loc interesant, în care frescele de pe pafon au fost cândva acoperite, dar acum sunt repuse în valoare; în capelă sunt și sculpturi în piatră, sarcofage ș. a. Important mi s-a părut faptul că micul muzeu al mănăstirii prezintă colecții de artă celtică, care pot fi admirate.

Plecăm de la Rock of Kashel spre Killarney (situat în sud-vestul Irlandei, la cca 260 km de Dublin). Trecem prin multe localități rurale și constatăm că majoritatea caselor au gazon în curte, sunt împrejmuite adeseori de garduri vii (tunse în mod divers), dar și curți delimitate de garduri din lemn sau piatră. În grădinile unor gospodari sunt cultivate

uneori și flori (am observat multe hortensii). Intrăm din nou într-o zonă mai înaltă a Irlandei. Am întâlnit puține culturi agricole, majoritatea terenurilor fiind destinate pășunatului rațional (sunt parcele împrejmuite cu garduri din bârne de lemn, folosite cred alternativ la pășunat, iar unele sunt conservate și cosite pentru fânul necesar animalelor în sezonul rece). Pe pășuni erau atât de multe animale, cum n-am văzut niciodată, turme mari de oi, vaci, chiar și cai. Călătoria noastră e foarte plăcută, atât pentru ochi (datorită verdei crude, primăvăratice - deși suntem în august, al pajiștilor nesfârșite, care alternează cu verdele închis al pădurilor și al crestelor unor munți care se profilează în zare ca un șir nesfârșit de movile închise la culoare), cât și pentru organism (pentru că temperaturile sunt în jurul a 20-24°C). Munții pe care-i observăm la orizont se numesc Kerry și au altitudinea maximă puțin peste 1000m. Această zonă mi s-a părut mai pitorească, mai frumoasă și mai interesantă decât cea din ținutul Wicklow; așa am perceput-o eu (și nu cred că de vină a fost doar soarele, mai generos cu noi aici).

În sfârșit ajungem și intrăm cu autocarul în parcul național Killarney și ne oprim în zona de administrare a lui. Acesta a fost primul parc național din Irlanda, a căpătat acest statut în 1932, are o suprafață de cca 100 km², este foarte divers sub aspect geografic, cu altitudini ce variază de la 22 la 842 m, climat oceanic influențat de Gulf Stream (cu ierni blânde - o medie de cca 6°C și veri relativ reci - o medie de cca 15°C), cu păduri faimoase de stejar și tisă, cu lacuri și cascade, o zonă care adăpostește și un animal specific - căprioara roșie. Am fost încântați la coborârea din autocar să ne plimbăm pe aleile și pe pajiștile verzi din jur, să admirăm copacii foarte înalți și falnici (pini, stejari, platani, castani și alte esențe), să ne încălzim la soarele domol ale cărui raze își făceau loc printre ramurile arborilor. Aflăm că am ajuns aici nițel cam târziu pentru a vizita conacul Muckross (care a aparținut familiei Herbert) și ni se propune în schimb să vizităm „Fermele tradiționale din Muckross”. Până să ne hotărâm ce facem, dau o raită în jur, văd și admir unele clădiri ale administrației parcului, mă furișez pe o alee laterală față de acest corp de clădiri, ajung în apropierea unui lac și admir peisajul ce se deschide ochilor, inclusiv munții de pe fundal. Fac poze peste tot pe unde trec. Deși nu suntem prea încântați de perspectiva de a vedea niște ferme țărănești, când aveam obiective mai importante de văzut aici, o parte dintre noi ne decidem totuși să vizităm fermele, neavând ceva mai bun de făcut. Fermele au fost special organizate, ca un alt obiectiv turistic (cum e la noi Muzeul Satului), fiind dispuse în apropierea centrului activ al Parcului, înșirate la oarecare distanță una de alta, pe un perimetru de cca 1 - maxim 2 km (într-un fel de cerc). Am fost cam dezumflat când am văzut ce ne oferea vizita, dar și bucuros într-un fel, pentru că am rețrăit clipele copilăriei, în

care unele gospodării de la Căndești (Vrancea) semănau cu cele de pe aici (ca organizare, dotare, mod de trai). Am vizitat cred vreo șapte gospodării țărănești, unele delimitate de garduri în jur, altele nu. Ele erau de diverse mărimi, și în funcție de mărimea lor aveau și diverse dotări, acareturi, anexe, cum ar fi: casă de locuit, magazii, grajduri pentru animale, ateliere de fierărie, amenajări acoperite pentru depozitarea uneltelor și a mașinilor agricole, grădină cu legume etc. Toate erau locuite și gospodarii își vedeau de treburile lor, în timp ce noi intram nestingheriți peste tot: în case (cu mobilier ca pe vremuri, cămin, dulapuri cu veselă și pentru haine și pentru tacâmuri, pătuțuri pentru bebeluși, fotolii, scaune ș. a.), în grajduri (măgari, cai, oi, păsări de curte), în ateliere (aveau tot felul de unelte specifice, printre care și un foi de suflat în cărbuni pentru înroșirea fierului). Într-un șopron erau ca obiecte de muzeu și o serie de mașini de teren, diverse unelte agricole, o batoză de treierat cereale. Am făcut multe poze ale caselor și gospodăriilor întâlnite pe traseul dintre Wicklow și Killarney, în orașul și parcul Killarney și la fermele vizitate în parc, dar și pe traseul către Limerick, pe care l-am urmat apoi.

Mă repet, dar asta e, am fost surprins de caracterul foarte schimbător al vremii în Irlanda, acum apare soarele și e foarte frumos și în scurt timp apar pe cer nori amenițători, uneori chiar feroși, și începe să plouă. Am constatat de asemenea că irlandezii au multe parcuri în toată țara, unele de mari dimensiuni, care cuprind în interiorul lor numeroase amenajări, inclusiv terenuri de golf. Am ajuns către seară la Limerick, al patrulea oraș ca mărime din Irlanda, situat tot în zona de SV a țării, dar mai la NE de Killarney cu vreo 90 km) pe malul râului Shannon (care cred că e fluviu, pentru că se varsă în ocean). De la Limerick, fluviul formează un estuar și se scurge în ocean după ce străbate încă aproape 100 km. Am fost cazați la hotelul „Pier” (aflat în apropierea râului). Cele mai importante obiective turistice la Limerick sunt castelul regelui John și catedrala „Sf. Maria” (sec. XII), pe care nu le-am vizitat însă (cred că aici a găsit firma de turism loc de cazare și de aceea am ajuns la Limerick). După preluarea camerei în hotel, am ieșit în oraș să văd cum arată el în proximitatea hotelului și să fac poze care să-mi amintească că am trecut și pe aici. Orașul este oarecum amestecat ca arhitectură, centrul lui având clădiri în stil medieval (chiar și în stil georgian), dar și clădiri moderne. Orașul nou este cred situat în zona prin care am intrat aici, venind dinspre Killarney (spre sud, unde am observat multe construcții moderne). Am făcut poze cu aspecte de pe străzi, ale unor clădiri vechi și moderne, ale unor aranjamente florale mai deosebite, dar și vederi de pe fluviul Shannon.

A doua zi urma să ne deplasăm spre Belfast, via Dublin. După micul dejun însă, vizităm mai întâi castelul medieval Bunratty, aflat la 5km distanță de Limerick, faimos pentru banchetele organizate în epocă aici. În spatele castelului observăm și alte clădiri, un parc întins și grădini. Castelul este din piatră; construcția lui a început pe la 1270 și arată așa cum este în prezent, de prin 1425. Este o clădire înaltă (privită din exterior pare a avea 4 sau chiar 5 niveluri), iar în zona acoperișului zidurile sunt crenelate. Castelul expune viața, tradițiile și obiceiurile irlandezilor în epoca medievală. Și în prezent sunt organizate aici banchete. Am ajuns însă prea devreme aici, intrarea în castel fiind permisă mai târziu cu o oră, așa că am renunțat la vizitarea lui și am plecat spre Belfast. Aveam de parcurs o distanță de cca 300 km. Am trecut prin multe localități rurale. Peisajul Irlandei este unul colinar, de un verde de care parcă nu-ți vine să te desaprți, cu pășuni nesfârșite, dar și cu păduri de conifere, foioase sau în amestec. Am observat liziere de arbori (hotare) între parcele, dar și în jurul gospodăriilor localnicilor (pentru protecția împotriva vânturilor cred), dar și arbori răzleți prin pășuni. În zona din jurul orașului Dublin și spre Belfast se cultivă suprafețe ceva mai mari cu păioase decât în restul zonelor vizitate anterior. Cred că în Marea Britanie și Irlanda oile, vacile și caii sunt niște animale fericite, pentru că sunt relativ libere și au mâncare la discreție.

Când am plecat din țară și am aflat că excursia noastră ne va duce și la Belfast, m-a cuprins un sentiment contradictoriu: pe de o parte aveam o strângere de inimă pentru că mă gândeam că nu o să avem mare lucru de văzut și nici în siguranță nu o să fim, ținând cont că timp de 30 de ani aici a fost un adevărat măcel între protestanți și catolici (ani în șir și aproape zilnic auzeam vești la radio și TV despre conflictele sângeroase din Irlanda de Nord); iar pe de altă parte eram curios și bucuros că am șansa de a vizita și vedea cu ochii mei un loc unde nu credeam să ajung vreodată. Intrând în Belfast surpriza a fost mare, descoperind în drumul spre hotel un oraș aerisit, frumos, modern și curat. La hotelul „Park In”, ne aștepta o altă surpriză plăcută, un loc de cazare confortabil, camere primitive, servicii foarte bune, restaurant și bar generoase, mobilier adecvat și o atmosferă deosebită (calmă, intimă). Am fost întâmpinați și aici în cameră cu urarea „Well come Mr. Ghiorghita!” După cazare am făcut o scurtă vizită în oraș, însoțiți de ghidul nostru (o damă care știa multe, dar părea fără vlagă și nici sare și piper nu avea). M-a impresionat clădirea primăriei, atât la exterior cât și în interior, statuile din zona ei și din curtea acesteia. Am admirat apoi imagini de pe fluviul Logan, monumentul dedicat peștelui (un somon), o serie de clădiri din piatră și din cărămidă - cu diverse decorațiuni și sculpturi, aspectul civilizată al magazinelor. O altă constatare interesantă a

fost că spre deosebire de Anglia și Irlanda (unde multe fete și femei erau cam plinuțe, ca să nu zic grase și foarte grase), la Belfast am întâlnit multe fete suple și drăguțe.

Ziua următoare (10 august) programul continua cu un tur de vizitare a orașului cu autocarul, însoțiți de ghidul local. Belfast a devenit oraș în 1888. Trecem pe lângă biserica prezbiteriană, Operă (frumos ornamentată în partea de sus a clădirii), o școală care a funcționat și ca universitate. Primăria a fost construită în 1906, ca sediu al Guvernului, iar datorită decorațiunilor exterioare este numită și „tortul de nuntă”. În fața primăriei tronează o impozantă statuie a reginei Victoria, iar pe latura din stânga o statuie ce îi comemorează pe cei dispăruți în tragedia vasului Titanic. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Belfast era recunoscut pentru oferta de sfoară, tutun, bumbac, construcția de nave, țesăturile de bumbac (trecem pe lângă o clădire având ferestrele acoperite cu figuri de copii, care a fost fabrică de țesături). Vizavi de aceasta se află clădirea care a fost cel mai mare music-hall din Marea Britanie (Ulster Hall), acum fiind aici sediul Filarmonicii; un loc unde au cântat Rolling Stones și Led Zeppelin, dar în care s-au disputat și meciuri de box, or s-au ținut unele discursuri politice. Trecem apoi pe lângă o clădire din cărămidă bej, sediul BBC (care transmite emisiuni radio din 1920 și emisiuni TV din 1953). Ajungem la universitate, o clădire foarte mare, din cărămidă roșie, în stil victorian, construită în 1840 și inaugurată de regina Victoria (care în față are un grup statuar dedicat celor ce au dispărut în cele două războaie mondiale), iar vizavi este sediul asociației studenților. O fostă biserică prezbiteriană de aici, aparține în prezent universității, fiind folosită ca spațiu de învățământ. În parcursul nostru trecem pe lângă un spital și Centrul medical de cercetare a cancerului (o clădire mare, galbenă). Belfastul a fost la un moment dat cel mai frumos oraș victorian, dar multe clădiri au fost distruse de război și în locul lor s-au ridicat clădiri moderne.

Am ajuns în zona unde între 1969 și 1998 au fost cele mai mari confruntări între cele două confesiuni, în care au murit peste 3000 de oameni și au fost distruse numeroase clădiri. Înainte de conflict, casele erau locuite deopotrivă de catolici și protestanți, fără nicio problemă. În 1969 au izbucnit în oraș proteste ale mișcării pentru drepturi civile, împotriva căreia guvernul a luat măsuri de reprimare. Au fost asmuțiți catolicii împotriva protestanților și invers, care au început să-și dea foc unii, altora, la case. A fost momentul când s-au despărțit catolicii de protestanți și ca zone de locuit. Ajungem în fața unui zid lung acoperit cu mesaje de protest împotriva politicii naționale și internaționale, împotriva rasismului. În 1981 pușcăriașii republicani irlandezi, care protestau de 5 ani împotriva politicii guvernului,

s-au radicalizat și au intrat în greva foamei, iar 10 dintre ei au murit în această grevă. Printre aceștia s-a aflat și Bobby Sands, care fusese ales de către greviști membru în Parlament, fapt fără precedent, intens comentat și prezentat în media din întreaga lume. La funeraliile lui Sands au participat peste 100 mii de oameni (trecem pe lângă 2 clădiri pe zidurile cărora apar figurile celor 10 victime, între care și a lui Bobby Sands). Greva a permis partidului Sinn Fein să devină principala forță politică în zonă. Am ajuns în zona denumită linia de pace, care delimitează catolicii de protestanți (unioniști), în care există porți de metal și un gard foarte înalt (ni se spune că, din când în când, mai izbucnesc conflicte între cele două comunități).

Trecem printr-o parte săracă a orașului, cu locuințe modeste, cu oameni care șomează de mulți ani și rezidenți care trăiesc din ajutoarele statului. (Ghidul ne spune că dealurile din partea de est, pe care le observăm în zare, au avut în urmă cu 50-60 milioane ani activitate vulcanică, scurgerile de lavă formând roci bazaltice). Ne întoarcem spre zona centrală a orașului, trecem pe lângă ceea ce a mai rămas din vechiul Tribunal, o clădire altfel impozantă, dar vandalizată de furia conflictelor de aici, iar vizavi de ea o fostă închisoare (folosită de indieni pentru întruniri), acum părăsită. Ne oprim în apropierea unei catedrale anglicane, căreia i s-a adăugat un obelisc înalt și ascuțit (ca o sulită uriașă) de culoare argintie (ceva asemănător cu ceea ce am văzut la Dublin). Suntem în zona culturală a orașului, unde se vor construi clădiri noi pentru cca 10 mii de studenți. Ajungem din nou în centrul orașului și admirăm turnul cu ceas (înclinat cu 1 m spre dreapta, consolidat în ultimii ani), închinat memoriei prințului Albert (soțul reginei Victoria - ce seamănă cu celebrul Big Ben) din Londra. Trecem apoi cu autocarul pe lângă clădirea fostei vămi, aflată lângă o alta - modernă, cu acoperișul semănând cu o șapcă, traversăm fluviul Logan și ne îndreptăm spre Parlament, unde este și sediul Guvernului (ni se spune că în Irlanda de Nord legile nu pot fi adoptate fără votul comunității).

Parlamentul își are sediul relativ departe de centrul orașului (în zona de est), pe o colină, iar de la intrare până la clădirea propriu-zisă se întinde o alee de vreo 500 de metri, flancată de tei. Construcția a fost finalizată în 1932, este din piatră albă de Portland, în stil neoclasic, așezată pe o fundație de granit. În timpul celui de al doilea război mondial a fost smolită pentru a nu fi reperată de avioanele germane, iar înlăturarea smoalei de pe ziduri a durat cca 7 ani. La vreo 150 de metri în fața clădirii Parlamentului este amplasată statuia impunătoare a unui politician unionist (Edward Carson, ridicată chiar în timpul vieții lui), militant al apartenenței la regatul Marii Britanii (am făcut aici multe poze, inclusiv ale aranjamentelor florale, arborilor, unor conifere deosebite și a unui copac cu scoarța albă, din care

am desprins cu ușurință fâșii fine pe care se putea scrie sau desena, ca pe hârtie).

În zona aceasta sunt locuințe private, nu foarte mari, dar la un preț foarte ridicat (cca 2-3 milioane lire sterline). Familiile din Irlanda de Nord au în medie 2-3 copii și câștigă între 25 și 40 de mii lire/an. De la Parlament ne îndreptăm spre șantierul naval. Trecem pe lângă locul unde a fost proiectat și lansat la apă vasul Titanic, cel mai mare și luxos vapor al vremii. La începutul secolului al XX-lea pe șantierul naval din Belfast lucrau cca 30-40 de mii de oameni, față de doar cca 500, câți au mai rămas în prezent (se restaura acum, aici, vasul Normandie - care transporta pasagerii de pe mal pe vasul Titanic, pentru a fi expus în 2012, când se împlinesc 100 de ani de la scufundarea lui). Trecem pe lângă clădirea pompelor, care evacuau apa din zona de construcție a navelor, pompe încă funcționale. Pe șantier, acum nu se mai construiesc vase, ci doar se repară și recondiționează nave. Admirăm și două macarale uriașe, Samson și Goliat (construite în 1969 și respectiv 1974), care au 96 m înălțime și pot ridica greutatea de până la 800 tone.

Am întâlnit în cale o clădire cu o arhitectură originală (sediul unei companii de proiectat și fabricat avioane), apoi clădirea sălii de sport „Odyssey” (pentru hochei pe gheață, în care se organizează și spectacole), iar în apropierea fluviului, o statuie foarte înaltă „Armonia Belfastului” (care reprezintă o fetiță așezată pe un glob pământesc și ține în mâini un cerc). În finalul turului de oraș am vizitat Sala de Conferințe din Belfast. Ghidul ne informează că locuitorii Irlandei cresc oi pentru carne (care pare a fi dintre cele mai bune din lume) și vaci pentru lapte și carne, fiind mari exportatori de carne de oaie și vită. Ne despărțim de ghidul local și mergem spre port (orele 13.30h) pentru a ne îmbarca pe un feribot, care ne-a traversat canalul de nord și ne-a debarcat pe pământ scoțian, la Stranraer.

Ajunși în Scoția, ne deplasăm spre Edinburgh. Vremea e cam în doi peri. Ne surprinde vegetația arbustoidă, de pe marginea autostrăzilor și șoselelor pe care ne deplasăm, la o altitudine relativ mică, formată din conifere ce seamănă cu jnepenii de pe la noi (probabil din cauza temperaturilor relativ scăzute). Practic, teritoriul Scoției se întinde mai la nord de latitudinea Belfastului. Partea nordică a Scoției este mai înaltă (*highlands*), unde se întind munții Grampian (cu vârful cel mai înalt Ben Nevis, de 1344 m) - un ținut cu un climat mai aspru și mai puțin populat; zona dinspre Anglia este de altitudine mai joasă (*lowlands*). Când au sosit anglo-saxonii pe aceste teritorii, au împins populația celtică spre nord și vest, iar când au venit romanii, ținutul Scoției a devenit liber.

Scoția a fost regat separat de Anglia, dar la 1 mai 1707 a intrat într-o uniune politică cu Anglia, formând Regatul Unit al Marii Britanii. Are o

suprafață de cca 79.000 km² și o populație de cca 5 milioane locuitori. Se spune că Scoția are un sistem de învățământ mai performant decât Anglia. Înaintând spre Edinburgh, altitudinile cresc, terenul pare stâncos (ca în Scandinavia). Am întâlnit păduri de conifere (înalte și arbustoide), dar și de foioase. Și pe aici pășunile sunt nesfârșite, dar iarba nu mai are acel verde-crud unic și infinit, ca în Irlanda (cred că e doar o părere). Coborâm din nou la nivelul Mării Irlandei și circulăm paralel cu ea, în stânga având marea, iar în dreapta coline pe care pasc multe turme de oi și vaci. Cred că e o zonă care le priște ferigilor, pentru că au o mare densitate, sunt înalte și foarte viguroase. În sfârșit, întâlnim și prima stațiune la mare - Girvan. Deși este 10 august, multe culturi de cereale nu sunt încă recoltate. Întâlnim și culturi de varză. Trecem pe rând prin orașul Ayr, unde s-a născut poetul național al scoțienilor Robert Burns, apoi prin Glasgow (cel mai mare oraș al Scoției). Ne continuăm drumul spre Edinburgh și ne oprim la oarecare distanță de acesta, undeva la o intersecție de șosele, la hotelul „Premier Inn”, care privit din afară semăna cu un cămin studentesc de pe la noi, dar care oferea condiții bune de odihnă, iar barul și restaurantul lui erau remarcabile ca mărime și ofertă.

În general, pe teritoriul britanic am avut noroc de vreme bună, chiar dacă ne-a mai și plouat din când în când. Acum însă, se părea că vremea s-a supărat pe noi. A plouat toată noaptea, iar dimineața (11 august), cerul era plumburiu și continua să plouă, motiv să ne facem serioase griji cu vizitarea capitalei Edinburgh. Ne îndreptăm cu autocarul spre oraș și întâlnim ghidul local, Miss Karsten (pronunție Kîrstin). Orașul este construit pe șapte coline și are o parte veche (unde se află și castelul) și una nouă (care numără și ea vreo 250 de ani). Orașul găzduiește cca 480 mii locuitori. Teritoriul acesta este locuit de prin sec. al IX-lea î. Hr. În oraș se desfășoară anual două festivaluri importante: unul de artă și altul al cărții. Noaptea de 31 decembrie este una specială, prima persoană care îți trece pragul și îți aduce un cadou mic, îți va purta noroc tot anul.

Construcțiile orașului au fost inspirate din stilul grecesc și roman (orașului i se mai spune și „Atena Nordului”). În sec. al XVII-lea, existau deja construcții de 10-15 etaje în Edinburg. Aici s-au născut, au studiat sau au activat mari personalități ale științei și culturii precum: Graham Bell, Robert Burns, Thomas Carlyle, Sean Connery, Arthur Conan Doyle, James Maxwell, Walter Scott, Adam Smith, Robert Stevenson ș. a. Artera principală a orașului este strada Prințesei, nume pe care îl poartă și parcul ce mărginește această stradă. Admirăm din autocar o construcție ce seamănă cu o catedrală, dar care este de fapt un monument impresionant, dedicat memoriei lui Walter Scott. O zonă a orașului este dominată de statuia imensă

a unui renumit jurist și politician scoțian din secolul al 18-lea - Henry Dundas, viconte de Melville. Orașul nou s-a vrut altfel decât cel vechi, cu străzi mai largi, grădini și parcuri. Ne plimbăm pe strada St. George (nume dat în cinstea regelui George al III-lea), care s-a dorit să fie cea principală, dar nu a fost să fie. Pe această stradă se află o statuie a regelui George al IV-lea (care purta kilt), care a vizitat orașul în 1822 - după 140 de ani de când nici un rege al Angliei nu mai trecuse pe aici. În oraș sunt multe statui și clădiri monumentale. În turul de oraș trecem pe lângă locuința Primului Ministru al Scoției; cea a scriitorului Stevenson (care a scris printre altele „Insula comorii”) poartă numărul 7 și are ușa roșie; trecem apoi pe alături de locul unde a existat casa scriitorului Conan Doyle (cu celebrul lui Sherlock Holmes). La Edinburg am pozat între altele și statuia închinată unui cățeluș, care și-a iubit atât de mult stăpânul încât după moartea lui și-a vizitat zilnic fostul stăpân la mormânt, a refuzat să mai mănânce, și în cele din urmă s-a prăpădit și el. Un monument emoționant, dedicat fidelității, credincioșiei!

Ne îndreptăm apoi spre Castelul (Palatul) Hollyroodhouse, cocoțat undeva pe o stâncă vulcanică de mari dimensiuni. Aici a fost mai întâi o mănăstire (ridicată la 1120), apoi a devenit fortăreață. În fața castelului este amenajat un platou unde se desfășoară parada gărzii. Primul rege care și-a stabilit reședința aici a fost James al V-lea, iar după el - până la regina Victoria, nici un monarh de pe tronul Angliei nu a mai folosit castelul ca reședință. După regina Victoria, au început și alți regi englezi să petreacă un timp la castelul din Edinburgh. Actuala regină a Marii Britanii, Elisabeta a II-a, vine aici în luna iulie în fiecare an și dă o mare petrecere. În curtea interioară există o fântână de pe vremea reginei Victoria. În sufrageria palatului am admirat un șemineu frumos din 1910; pășim apoi prin Sala tronului de cca 150 m² (cu pereții placați în lemn, două fotolii mari - ca tronuri regale și sigla Scoției, plafonul cu ornamente simple și fără picturi, câteva tablouri, un covor roșu de mari dimensiuni, șemineu, o serie de mese mai mici și scaune pe margine ș. a.). Au urmat: camera pentru „bârfa” de seară (destul de încăpătoare, cu portretul reginei mamă, tapiserii, șemineu, canapele, mese și scaune pe margini); camera de dimineață (cu oglinzi foarte mari, covor întins și frumos, tapiserii, mese scaune ș. a.); anticamera regelui (cu scaune cu jilț înalt, mari tapiserii, un pian, o harpă, șemineu); dormitorul (cu pat, fotolii, iar sub pat o rogojină deosebită, făcută probabil de chinezi, șemineu, fotolii înalte, ceas etc.); camera privată a regelui și marea galerie a regelui (o sală imensă de vreo 30 m lungime și 6-8 m lățime, cu un covor roșu mare, scaune pe margine, iar pe pereți tablouri de diferite dimensiuni (cu membri ai familiei regale scoțiene de-a lungul vremurilor, care au în comun ca trasătură „nasul”, unul cam lung și coroiat; cea mai renumită a fost

regina Mary a Scoției, care a avut o viață tragică: fiind însărcinată cu James, care urma să devină primul rege scoțian al Angliei, a fost obligată să asiste la execuția secretarului ei, din inițiativa soțului foarte gelos; sunt în această sală zeci de tablouri în clar obscur, fiind locul în care se acordă distincții de către regina Marii Britanii; am văzut poze cu un astfel de moment, în care apărea Sean Connery); trecem apoi printr-o sală cu medaliile și ordinele oferite în regat, în care se acordă titlul de Sir, în care se află și un veșmânt al suveranei pentru astfel de situații; anti-camera reginei (cu tablouri, fotolii, scaune, scrinuri ș. a.); dormitorul reginei (unde are o statuie în bronz); iatacul reginei Mary (dormitor dispus undeva mai sus; aici l-a născut pe James I); la același nivel, într-o cameră alăturată, sunt expuse obiecte colecționate de familia regală, inclusiv titluri și ordine, tablouri, bijuterii ș. a. La ieșirea din palat am pozat rămășițele fostei mănăstiri și o serie de imagini din parcul palatului. Palatul are formă de patrulater, iar gazonul din curtea lui interioară arăta cam jalnic. Deasupra palatului era arborat steagul, fapt ce însemna că în palat se afla prințul regent Philip, duce de Edinburg.

Am vizitat apoi clădirea Parlamentului, aflată în apropierea Palatului regal. În 1997, scoțienii au hotărât - în cadrul unui referendum, să aibă propriul lor parlament. Clădirea acestuia a fost finalizată în 2004 și are o arhitectură modernă atât la exterior, cât și în interior. Intrarea în clădire a fost din nou una riguroasă, întocmai ca la aeroport (unele doamne din grupul nostru au trebuit să depună bricegele din dotare la punctul de control). Ne-a impresionat sala de ședințe prin arhitectura ei, dar și faptul că scaunele din incintă erau simple și nu prea comode, nu cum sunt fotoliile din parlamentul nostru (care îi îmbie pe "aleșii" noștri la somn).

Am fost lăsați cu program la liber pentru două ore și cum ploaia încetase, am umblat prin oraș, încercând să văd și să cunosc cât mai multe unghere ale lui, făcând poze ale tuturor obiectivelor întâlnite în cale: străzi, hoteluri, diverse clădiri, statui, biserici și catedrale, obeliscul politicianului, aspecte de pe strada pietonală din centrul orașului - pe care era mare aglomerație și zarvă (cu ocazia festivalurilor ce se desfășurau în acea perioadă), a unor grupuri de artiști de ocazie care se manifestau pe stradă, aspecte de la Centrul de organizare a festivalurilor (inclusiv a unor figurine de culoare roșie expuse pe pereții unei săli de aici) ș. a. Am fost profund impresionat de măreția și dimensiunile monumentului ridicat în memoria lui Walter Scott. Am vizitat apoi castelul vechi al orașului, în care nu am intrat, ci am făcut doar poze ale exteriorului acestuia și în zona de la intrare în el.

Plecăm a doua zi (12 august) spre Stirling, oraș universitar, cu statut de City, de cca 34.000 locuitori, punct strategic pe harta Scoției, poarta spre ținutul înalt al țării. Orașul a fost multă vreme capitala Scoției. Prima

fortăreață de aici a fost construită în secolul al VII-lea, iar pe locul acesteia s-a construit în secolul al XII-lea un castel, pe care intenționăm să-l vizităm. În apropierea lui se află biserica Holyrood (din secolul al XIII-lea), reconstruită și ea în sec. al XV-lea, biserică în care a fost încoronat James al VI-lea (fiul reginei Mary). Se spune că e locul cel mai bântuit de "stafii". În sudul orașului a fost decretat un Parc Național, Trossach, de 1845 km², locuit. Vremea aici nu ne-a fost favorabilă, dar nu am putut vizita castelul, întrucât se deschidea de abia la 11.30h. Am făcut câteva poze ale acestuia, ale statuilor de la intrarea în castel și ale bisericii de care am amintit anterior.

Ne-am deplasat pe un alt deal din apropiere, pentru a vizita monumentul din Stirling, dedicat unui erou național - Wallace. Monumentul are forma unui turn de 67 m înălțime, cu 246 de trepte interioare; pe trei niveluri ale acestuia sunt prezentate aspecte din viața și lupta lui Wallace pentru independența Scoției. La etajul al II-lea este amenajată o sală a eroilor, unde alături de Wallace apar și alți mari luptători scoțieni pentru aceeași cauză. Și acest monument este la fel de impresionant, cu arhitectură diferită însă, ca cel al lui Walter Scott din Edinburg (și el un militant activ pentru independența Scoției, pentru deschiderea spre marele public a Castelului și a Palatului din Edinburg). De sus, de pe turn, se deschidea o priveliște care ne-ar fi impresionat cu siguranță, dacă nu ar fi fost ploaia și ceața care ne-au împiedicat vizibilitatea.

A urmat un obiectiv foarte atrăgător, mai ales pentru bărbații din grup, o vizită la distileria de whiskey Glengoyne. Cum se știe, Scoția e patria acestei băuturi și ar fi fost de neiertat să nu facem o astfel de vizită. Distileria Glengoyne (ce datează din 1833), se află undeva între Edinburg și Glasgow. Plătim și aici bilet de intrare, suntem mai întâi invitați într-o sală în care ni se dau explicații asupra procesului de fabricație și degustăm un sortiment (foarte bun) de whiskey în păhăruțe cu sigla distileriei. Aici se obține alcoolul din fermentarea malțului de orz. După degustare, vizităm unele secții de producție și observăm activitatea din incinta lor. Fermentatoarele sunt din lemn de conifere, au un volum de cca 2 vagoane fiecare, iar borhotul obținut este distilat mai întâi la o tărie alcoolică de cca 20%, după care este redistilat la cca 75% alcool. Este diluat apoi cu apă la cca 63% și depus la maturat în butoaie de diverse dimensiuni (125, 250 și 500 litri), construite din lemn de cireș de Spania. M-au impresionat alambicurile uriașe din aramă, în care se distila borhotul. Am făcut, cum era normal, poze, iar unii dintre noi și-au procurat la plecare sticle cu prețiosul elixir scoțian, pentru ei sau pentru prieteni.

Întrucât la intrarea în Scoția ratasem un obiectiv turistic din program, ne-am întors pe drumul de venire aici, pentru a vizita castelul

Culzean, efigia lui apărând pe bancnota scoțiană de 5 lire. [Am observat pe traseele străbătute de noi că și în Scoția cele mai multe construcții sunt din cărămidă roșie sau din piatră albă și roșie; de-a lungul șoselelor și autostrăzilor nu sunt garduri din sârmă în ochiuri pentru protecția animalelor, ci garduri de lemn cu zăbrele de cca 1m înălțime; pe șosele nu am observat parapete de protecție antifonică, cum sunt pe continent, deși am văzut frecvent locuințe în preajma șoselelor]. Castelul Culzean a fost construit între 1787 și 1792 la dorința contelui Kennedy. Are forma literei L și prezintă un turn din care se poate admira marea. În 1945, familia Kennedy a donat castelul Scoției, actul de donație având stipulată mențiunea că apartamentul de la etajul I va intra în proprietatea lui Dwight Eisenhower (pentru meritele lui; l-a vizitat prima dată în 1946). Se spune că și acest castel ar fi bântuit de fantome! În prezent este folosit pentru diverse ceremonii, ca hotel, pentru nunți și alte petreceri. Vizitând castelul am fost cam dezamăgit și am considerat că poate nu merita efortul să batem atâta cale, mai ales că nu era în drumul nostru (dar cum se întâmplă adesea în astfel de călătorii, unii dintre participanți țin morțiș să bifeze toate obiectivele din programul inițial, chiar dacă unele nu merită nici efortul, nici banii). Cred totuși că acest castel prezintă interes pentru că se află la malul Mării Irlandei și pentru grădina din fața lui, foarte frumoasă. Sălile castelului și exponatele prezentate nu mi-au stârnit emoții. Am admirat unele tablouri reușite, aparținând probabil unor membri ai familiei Kennedy. Totul e cam auster și învechit, dușumelile nu arată deloc prea bine și nici ferestrele. Nu mi s-a părut nimic rafinat în interior, inclusiv mobilierul cam sărăcuț, plafoanele relativ simple sau cu ornamente neinteresante (departe de ce ar trebui să fie un castel regal). Cel mai mult mi-a atras atenția bucătăria palatului în care era o „colecție” de oale și tigăi din cupru, foarte diverse ca mărime și formă. În schimb, grădina de lângă palat merită toată atenția, prin diversitatea florilor și arbuștilor, fântâna arteziană de aici ș. a.

La întoarcere poposim în Glasgow, oraș cu o populație de cca 580 mii de locuitori, dar care împreună cu regiunea adiacentă numără cca 2,3 milioane. Este traversat de râul Clyde. Orașul are universitate încă din sec. al XV-lea. În perioada victoriană și edwardiană (secolele 19-20), Glasgow devenise al 4-lea oraș ca importanță în Marea Britanie. Orașul este unul întins și împărțit în sectoare. Chiar în inima lui este situată piața George, zonă în care se află Primăria și Consiliul Orașenesc. În apropiere întâlnim Opera, Sala de concerte și patru universități. În partea estică a centrului acestuia se află zona comercială, iar în extremitatea lui vestică- cartierul financiar (băncile). În 1990 orașul a fost capitală culturală europeană. Din anul 397, locul pe care se înalță catedrala este declarat sfânt. În zonele noi

ale orașului, mai spre marginea lui, sunt ridicate construcții moderne, foarte înalte, zgârâie-nori. Orașul este mai pestriț decât Edinburg, întrucât printre clădirile vechi sunt și clădiri noi. Edinburg-ul mi s-a părut un oraș cu personalitate, mai frumos, cu multe clădiri ce poartă patina timpului. Ne-am plimbat prin Glasgow și am fografiat catedrala (în care nu am putut intra din cauza unui concert ce avea loc acolo), colegiul regal, clădirea Consiliului orașului (una uriașă), diverse statui (una impresionantă a aceluiași Walter Scott), alte clădiri, biserici etc, din zona lui centrală.

A doua zi (13 august), plecăm de la hotelul "Premier Inn", la care am fost cazați în Scoția, spre capela Rosslyn (Rossewel), care mi s-a părut o adevărată bijuterie prin sculpturile în piatră văzute aici. Biserica a devenit celebră în zilele noastre, datorită cărții lui Dan Brown - *Codul lui Davinci*. Ornamentațiile ei în piatră au diverse teme, unele misterioase. Satul Rosslyn este format din urmași ai celor care au construit în 1446 această capelă. Ea a fost mereu atacată de-a lungul vremii și a suferit distrugerii, pentru că pe vremea aceea era catolică, iar populația britanică trecuse la protestantism. A fost supusă unui program de restaurare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind resfințită în 1862. Există multe mituri și legende legate de această capelă. În această situație se află „stâlpul ucenicului” (o coloană făcută cu multă măiestrie de ucenicul unui sculptor plecat de la Roma), sau că aici ar fi ascuns Sf. Graal și unele comori (potrivit lui Dan Brown), sau că această capelă ar fi o reprezentare a templului lui Solomon și ar conține multe secrete ce urmează a fi descifrate ș. a. Unele dintre sculpturi sugerează legături cu America dinaintea lui Columb cu vreo 200 de ani (prezența în ele a cactusului american și a porumbului indian, specifice continentului american). Și acesta ar fi un loc bântuit de fantome [Dan Brown consideră că în capelă nu e nici un potir sfânt (Graal) și că Maria Magdalena ar fi fost soția lui Iisus și că undeva în Franța ar fi născut o fată (deci că undeva în lume ar putea exista urmași ai Mântuitorului)]. Biserica este într-adevăr foarte interesantă, chiar dacă se află în refacere. Multe sculpturi și decorațiuni în piatră le-am asemănat, ca măiestrie, cu cele de la biserica „Trei Ierarhi” din Iași. Cel puțin tavanul e uluitor, o adevărată bijuterie (din păcate nu am avut voie să facem poze în interior). Și arhitectura exterioară a acestui lăcaș este deosebită, bogată și ea în sculpturi, statui și decorațiuni în piatră. Am făcut fotografii exterioare (și vreo 3-4 interioare pe furiș), inclusiv a afișajelor de la intrare, pentru a avea mai multe informații despre capela de la Rosslyn. Cred că a meritat efortul de a ajunge aici.

[În Scoția, atât pe străzi, cât și la hotelul la care am fost cazați, am întâlnit foarte mulți bărbați și femei de mari dimensiuni (uriași), înalți și solizi, unii fiind și cam grăsuți. Și în celelalte zone vizitate din Marea Britanie, dar mai ales în Scoția, este foarte răspândită o specie ierboasă cu spini (probabil un *Eryngium*), o specie de *Epilobium*, iar ferigile par la ele acasă.

În unele zone am întâlnit și vegetație de tip mediteranean (palmieri, smochini). Socul era încă în floare la vremea aceea].

De la Rosslyn ne îndreptăm din nou spre Anglia, pentru a ajunge la Liverpool. Trecem printr-o zonă în care parcelele pentru pășunat sunt separate între ele prin „garduri” construite din piatră. Am observat de asemenea că multe șosele și străzi sunt acoperite cu un covor de bitum în care s-a încorporat piatră spartă de anumite dimensiuni (asta probabil pentru a spori rezistența carosabilului). Zona de nord a Angliei este una ceva mai înaltă. Trecem la un moment dat printr-un defileu, în care suntem înconjurați de munți relativ înalți. Câmpiile, colinele și zonele muntoase nu mai sunt la fel de verzi ca în Irlanda și Scoția, întâlnind multe ierburi uscate de-a lungul autostrăzilor, semn probabil al lipsei de apă (chiar dacă Marea Britanie nu duce lipsă de ploi și ceață; e posibil ca în interiorul insulei ploile să nu fie chiar atât de numeroase și abundente). Marea Britanie și Irlanda par a fi țările oilor și vacilor, a mușchilor și lichenilor. Nu știu dacă mai poți vedea undeva în lume atâtea oi și vaci ca aici. Pe drumul de la Rosslyn la Liverpool am întâlnit pe autostradă și zone străjuite de garduri fonice, care însă nu se compară cu cele din Austria și Germania, nici ca dimensiuni (au cca 2 m înălțime) și nici ca materiale de construcție (păreau făcute din lemn). Este deci mai multă austeritate decât pe continent, chiar dacă Marea Britanie este o mare putere economică.

Ajungem la Liverpool, oraș fondat la 1207, devenit City în 1880. A fost și rămâne un oraș-port important al Angliei (într-o vreme, din acest port se transportau spre Africa bunuri diverse, de unde se cumpărau sclavi, care erau transportați și vânduți în America, iar de acolo se cumpărau alte bunuri, care erau aduse în Anglia). Orașul are o populație de cca 430.000 locuitori. În Liverpool s-au stabilit cele mai vechi comunități de negri și chinezi din Europa, s-au folosit prima dată trenurile electrice, transatlanticele cu aburi, prima școală pentru nevăzători (fete), primul tribunal pentru minori, primele ambulanțe ș. a. La mijlocul secolului al XIX-lea orașul era considerat New York-ul Europei. Majoritatea clădirilor din oraș datează din sec. 18-19. Deține foarte multe statui și edificii în stil georgian. Are o mare varietate de stiluri arhitecturale, fiind considerat cel mai frumos oraș victorian. Docurile se întindeau cândva pe o distanță de 13 km (primul doc a fost închis în 1815). În oraș pot fi admirate două catedrale: cea anglicană (terminată în 1978) și cea mitropolitană (1962-1967) având un stil modern. În 2007 orașul a sărbătorit 800 de ani de existență, iar în 2008 a fost capitală culturală europeană.

Ne deplasăm spre zona docului Alberts, unde se află Muzeul formației Beattles. Aici întâlnim trei clădiri - „cele 3 grații”, intrate în patrimoniul UNESCO, foarte impozante. Interesantă e și clădirea Muzeului din Liverpool,

modernă ca arhitectură, placată cu sticlă de culoare închisă. Orașul este unul frumos și curat, cu clădiri clasice și moderne - care se îmbină armonios (nu ca la Glasgow), străzile și bulevardele sunt cele mai largi din toate orașele vizitate, trotuarele generoase. Clădirile vechi sunt construite din cărămidă roșie. Docurile abandonate nu au fost distruse, ci au căpătat altă destinație: magazine diverse, buticuri, restaurante ș. a. Și la Liverpool era construită o roată din care se putea admira orașul de sus. Am făcut multe fotografii aici, cu: aspecte din zona docului Alberts, roata, diverse clădiri și vase din port, muzeul Liverpool, muzeul Beatles, aspecte de pe celălalt mal al orașului, turnul cel mai înalt al orașului, cele trei clădiri gemene, statui, catedrala anglicană (în stil clasic) și cea catolică (foarte modernă, în interiorul căreia am făcut poze, inclusiv cu Drumul Crucii) ș. a.

Plecăm spre Cambridge și în calea noastră admirăm de la oarecare distanță orașul Birmingham (al doilea oraș ca număr de locuitori după Londra), căruia îi fac câteva poze din autocar. Ne cazăm la hotelul "Holiday Inn Express". Suntem deja în 14 august și, a doua zi, la prima oră, facem o plimbare prin orașul Cambridge, citadelă universitară renumită în toată lumea. Străzile erau aproape pustii, fiind week-end și foarte devreme, așa încât ne plimbăm în liniște și fără a fi deranjați de forfota specifică unei zile de lucru. Orașul are cca 108.000 de locuitori, a fost locuit (de către un trib belgic) încă înainte de venirea romanilor, care au ajuns aici prin anul 40 e.n. și au ocupat dealul din oraș. După romani au urmat anglo-saxonii. Prima catedrală construită în zonă datează din 1025, iar în 1284 s-a fondat prima universitate - „Peterhouse College”. Ne plimbăm pe o stradă unde sunt înșirate colegiile unul după altul: „Peterhouse”, „St. Ecaterina”, „Corpus Christi”, „Kings”, „Trinity” și „St. Jones” College. Fiecare colegiu are propria lui capelă. Simbolul orașului este capela de la Kings College. Cel mai mare este Trinity College, care are reputație mondială (unde au fost studenți, printre alții, Newton și Russell). Există o mare rivalitate între colegiile „St. Jones” și „Trinity”. În Cambridge am întâlnit mulți tei și plop, iar prin grădini am observat meri și peri. Arhitectura deosebită a acestor colegii te duce cu gândul mai degrabă la biserici și catedrale decât la spații pentru învățământ: fiecare colegiu are blazonul lui, iar clădirile au turnuri și turnulețe, diverse sculpturi și decorațiuni exterioare în piatră, statui ș. a. Am făcut multe poze în oraș, ale străzilor, colegiilor, unor capele, a celei mai vechi biserici din oraș (de formă aproximativ rotundă), aranjamente florale (cu petunii aproape de culoare neagră) etc. Orașul mi-a apărut foarte interesant și plăcut, având amprenta unui oraș medieval. Am trăit un sentiment tonic, un soi de mândrie și satisfacție că Dumnezeu m-a ajutat să

văd cu ochii mei un oraș celebru prin învățământul superior de înaltă clasă practicat aici.

De la Cambridge pornim spre Dover și pe acest traseu întâlnim multe terenuri agricole cultivate cu păioase (grâu cred), încă nerecoltate. Clima pare aici ceva mai aridă, iar terenurile sunt ușor colinare. Trecem prin apropiere de Londra și, de pe un pod relativ nou și spectaculos peste Tamisa, am făcut unele poze ale fluviului și ale orașului văzut de la distanță. Când am ajuns la Dover am făcut poze spre orașul văzut de pe autostradă și castelul de pe deal văzut de jos, apoi o serie de fotografii de pe ferryboat la trecerea spre Calais, imagini de pe plaja de la Calais și ale unor construcții de pe litoralul francez.

Ne îndreptăm spre Reims, unde odată ajunși, vizităm catedrala „Notre Dame” din oraș (care seamănă foarte mult arhitectural cu cea din Paris), locul unde au fost încoronați 26 de regi ai Franței. În 1996 s-au sărbătorit 1500 de ani de la botezul în catedrală a regelui franc Clovis. Actuala construcție datează din secolul al XIII-lea, pentru că cea veche a fost mistuită de un incendiu în 1211. Turnurile catedralei au 81 m înălțime. Catedrala are formă de navă, iar în interior măsoară cca 138 m lungime și cca 30 m lățime. La momentul vizitei se afla de trei ani în restaurare. Este bogat ornamentată la exterior cu statui, sculpturi, decorațiuni în piatră (e parcă mai frumoasă decât sora ei din Paris). Sunt impresionante vitraliile ei (unele din secolul al 13-lea), precum și rozariul de pe fațada centrală. Sculpturile de pe fațadă sunt deosebite, având motivul îngerilor (învățământați). Figura centrală este a îngerului zâmbitor. (Am reușit să pătrund pe furiș în catedrală - care tocmai se închidea pentru public, și am văzut-o în fugă și în interior; sunt admirabile vitraliile, dar ea impresionează parcă mai tare la exterior). A fost inclusă în 1991 de UNESCO pe lista patrimoniului cultural mondial. Am remarcat de asemenea piața foarte largă din jurul catedralei, care îți permite s-o admiri de la distanță (mai cu seamă din față). Alături de catedrală se află Palataul Tau, care este un muzeu. Mi-am făcut puțin timp și m-am deplasat rapid în zona centrală a orașului, unde am făcut o serie de poze de edificii, statui, străzi, aranjamente florale ș. a. Mi s-a părut un oraș cam pestriț d.p.d.v arhitectural.

În ziua următoare pornim spre Salzburg. Avem un drum lung de străbătut - cca 850 de km. Trecem la distanță mai mică sau mai mare de orașe importante: Metz, Karlsruhe, Stuttgart, Ulm, Augsburg. Până la Saarbrücken, când intrăm în Germania, admirăm agricultura foarte bine pusă la punct a Franței: suprafețe mari cultivate cu o singură specie (nu mici parcele ca la noi, probabil pentru că aici sunt mari asociații agricole), terenuri foarte bine lucrate, lipsite de buruieni, multe din ele pregătite

impecabil pentru semănăturile de toamnă (arătau precum terenurile de grădinărit de la noi), totul părea bine organizat, nimic la întâmplare (explicabil, dacă ținem cont că Franța este cred cel mai mare producător agricol din Europa; de aceea, probabil, și pretențiile și presiunile ei în UE sunt foarte mari în acest sector).

Intrând în Germania sunt din nou impresionat de civilizația ce domenește în această țară: curățenie, autostrăzi impecabile, viaducte, tuneluri, peisaje diverse și frumoase etc, așa cum este de altfel și în Austria. Treceam la un moment dat printr-o stațiune de munte superbă (înainte cu vreo 30 km de Karlsruhe spre Stuttgart) și admirăm două castele situate pe vârful a doi versanți, dar și casele din această zonă, iar după ce ieșim din munte întâlnim podgorii întinse și mai apoi o depresiune largă, cu suprafețe mari ocupate de cereale. Urcăm din nou, într-o zonă înaltă și bine împădurită, curată, probabil foarte căutată de turiști. Am trecut la un moment dat (când ne apropiam la cca 150-75 km de Munchen) pe o porțiune de autostradă în lucru (pentru lărgirea ei), și pe anumite zone era defrișată pădurea în acest scop. Ei bine, toate rădăcinile și resturile de crengi și coji erau strânse cu multă grijă în grămezi, care apoi erau mărunțite, pentru a fi folosite probabil la fabricarea compostului sau pentru mulcirea plantelor. Nimic nu e lăsat vruite, la întâmplare, cum se întâmplă la noi. Am trecut pe lângă München, chiar prin apropierea marelui stadion Allianz Arena. Continuăm deplasarea printr-o zonă relativ înaltă, spre Salzburg (aflat la granița cu Austria), traversând din când în când fronturi de ploaie. Pe partea dreaptă a șoselei se profilează, nu prea departe de noi, crestele semețe și superbe ale Alpilor, care ne însoțesc până la Salzburg. Unele dintre imaginile întâlnite în cale sunt atât de frumoase încât par ireale. Pe tot traseul urmat de la Reims spre Salzburg am făcut numeroase poze din autocar: case, copaci, păduri, ogoare, biserici, crestele Alpilor, nori (uneori ciudați) deasupra lor, cu satele și casele de la poalele Alpilor ș. a. Din păcate, am ajuns la Salzburg, orașul inegalabilului Mozart, aproape odată cu noaptea și nu am reușit să-l admirăm în toată splendoarea lui. Este situat într-un loc pitoresc. Am vizitat piața catedralei, statuia lui Mozart, am admirat de jos și cumva pe întuneric, un castel situat pe unul din versanții din inima orașului, clădirile din această parte a orașului, o sferă mare aurie pe care era fixată o statuie umană în picioare (nu am aflat ce simboliza). Am regretat mult că am ajuns prea târziu la Salzburg și nu am putut să ne bucurăm de generozitatea și frumusețea acestui oraș unic din Austria, dar poate n-au intrat zilele în sac și voi mai avea prilejul de a trece pe aici. Ar merita! Nu puteam zăbovi prea mult în oraș pentru că era târziu și eram obosiți după o călătorie de o zi în autocar. Pentru cazare, ne-am deplasat dincolo de Salzburg, la un soi de han

situat într-o localitate rurală cred. Ajunși la motel (21.40h) avem parte de o surpriză, totul fiind închis, nimeni nu ne-a ieșit în cale, gazdele noastre fiind plecate la un concert în Salzburg. Norocul nostru a fost că ploaia nu le-a dat pace și au fost nevoiți să revină mai degrabă la motel.

A doua zi dimineața am făcut poze ale motelului și ale zonei din jur, după care am pornit din nou la drum. Autostrada continuă să șerpuiască cumva paralel cu lanțul munților Alpi, astfel că avem bucuria să admirăm în continuare priveliști de neuitat, imagini de vis. Ne oprim la Melk pentru a vizita mănăstirea (abația) benedictină de aici, înființată în 1089 și situată pe un deal stâncos, de unde se poate admira Dunărea. Clădirea impresionantă, în stil baroc, a abației de la Melk, așa cum o vedem astăzi, a fost construită între 1702-1736. Am vizitat prima dată această mănăstire în 2004, împreună cu Ursula, Monica și Diana, și am rămas profund impresionat de biserica și biblioteca de aici. Biserica mi s-a părut o adevărată bijuterie, poate cel mai bogat și mai frumos interior al unui lăcaș de cult pe care l-am văzut vreodată: sculpturi, picturi, fresce, mult aur ș. a., toate de un bun gust desăvârșit. Biblioteca deține de asemenea o serie de documente, colecții impresionante de manuscrise și cărți de valoare deosebită. Circuitul vizitei începe cu urcarea scărilor imperiale și accesul în sălile muzeului de la primul etaj al clădirii principale (unde sunt expuse icoane, tablouri, statui, obiecte de cult, manuscrise, crucifixuri, picturi, un altar, veșminte și podoabe bisericești, cea mai mică carte de rugăciuni ș. a.), se pătrunde apoi în sala de marmură cu frumoasele ei fresce de pe tavan (folosită în epoca imperială pentru primiri de oaspeți și ocazii festive), după care se iese pe o terasă generoasă (scăldată în soare în momentul vizitei noastre) de pe care poți admira împrejurimile abației (inclusiv fluviul Dunărea), de unde se intră în biblioteca mănăstirii (cu cele aproape 100.000 volume ale ei, cele mai vechi datând din secolul al IX-lea) și apoi se coboară pe o scară îngustă, spiralată, la parter - direct în biserică. Un circuit scurt, dar impresionant prin ceea ce oferă privitorului. Ne-am plimbat apoi prin parcul mănăstirii (unde, printre altele, am admirat dimensiunile unor arbori de tisă). Am făcut multe poze ale clădirilor din complexul abației din Melk, ale interioarelor, de pe terasă, din parc etc. De la Melk am trecut din nou prin Budapesta și ne-am îndreptat spre Debrecin, având cazare undeva în apropiere (la țară), la un motel foarte bun, „Platanum”. Am făcut câteva poze ale motelului și din jurul lui, pentru a avea o probă a modului cum arată o localitate rurală în Ungaria.

A doua zi, pe 17 august 2011, am luat drumul spre țară. Se încheia una dintre cele mai frumoase călătorii pe care le-am făcut până atunci, în care am văzut și am învățat multe, în care mi-am satisfăcut o mare dorință și anume aceea de a cunoaște locurile și oamenii care au reușit să cucerească vaste

teritorii ale lumii și să aibă cel mai întins imperiu. Vizitând Marea Britanie, i-am înțeles mai bine pe românii care își caută de lucru pe acolo. După o astfel de călătorie ar trebui să stai și să meditezi la tot ceea ce ai văzut, să compari, să analizezi și să tragi concluzii de viață. Nu știu dacă voi avea răgazul, forța și capacitatea să fac acest lucru, deși sunt conștient că ar merita. Și apoi, mă întreb - ar folosi oare cuiva gândurile mele?!

[P. S. Întrucât suntem acum în 2023, pot afirma că Marea Britanie e o țară în care ai ce vedea și învăța, în oricare postură te-ai afla, și nu e doar o țară dezvoltată, una dintre cele mai mari puteri ale continentului nostru, ci și una care știe ce vrea, nu acceptă orice, se vrea respectată, dovadă că nefiindu-i ascultat "glasul" în UE, a decis să părăsească grupul celor 28. Vor învăța oare mai marii UE ceva din acesastă decizie?! Mă îndoiesc.]

Călătorie în fostul spațiu iugoslav

(2012)

Încă înainte de 1989 îmi doream neșpus să vizitez Iugoslavia, care mă impresiona prin politica dusă în timpul și după al doilea război mondial, pentru faptul că nu se lăsase îngenunchiată nici de nemți, nici de sovietici, iar după război a experimentat un altfel de comunism decât noi și alții ca noi, un socialism ceva mai luminat, un soi de regim social-liberal. Deși eram copil, nu pot uita că după război relațiile de pe atunci dintre liderii români și cei iugoslavi erau încordate (dictate probabil de sovietici), că pe unele din manualele mele școlare (la începutul anilor 1950) figura o caricatură care îl ilustra pe Iosif Broz Tito - președintele Iugoslaviei cu o bardă amenințătoare în mână! Era propaganda ce viza respingerea modelului iugoslav de comunism și a exponentului acestuia - Tito, care nu era agreat de PCUS și implicit de către PCR. Stai și te întrebi ce era oare în mintea celor ce diriguiau pe atunci educația la noi, ce să caute o astfel de caricatură în manualele școlare?! Oamenii de rând de la noi priveau cu alți ochi decât "liderii", realitățile din Iugoslavia, nu puteau să ignore faptul că vecinii lor de la sud-vest duceau o viață mai bună decât ei, puteau circula și munci în Occident, că vecinii iugoslavi nu erau lipsiți de unele produse pe piață, că aveau un trai mai îndestulat și locuiau civilizată ș. a. Curând însă, nu-mi amintesc exact când (cred că după 1958, când și-au tretras sovieticii trupele de la noi), relațiile dintre România și Iugoslavia s-au îmbunătățit, iar după venirea lui Ceaușescu la putere au devenit chiar prietenești, un simbol al prieteniei dintre cele două țări fiind însăși construirea pe Dunăre, la Turnu Severin, a Hidrocentralei „Porțile de Fier”. Trăinicia acestei prietenii era sugestiv exprimată într-o propoziție care a circulat la noi până spre sfârșitul anilor 1990 și anume că: „România are doar doi vecini de încredere: Marea Neagră și Iugoslavia”, (între timp i-am pierdut și pe aceștia).

Am admirat mereu poporul acestei federații, ambiția și dârzenia sa, spiritul lui de sacrificiu, de luptător neînfricat. Felul de a fi al vecinilor de la sud-vest se manifestă chiar și în sport. Când sportivii noștri s-au întrecut cu cei sârbi, mai mereu am ieșit pe locul al doilea. Chiar și acum, când Iugoslavia a devenit doar o amintire, după un război fratricid nimicitor - care a adus multă suferință și răni care nu se vor cicatriza probabil niciodată, sportul din această zonă (în special cel de echipă) se situează deasupra multor state mari și puternice economic, fapt ce vorbește de la sine despre starea de spirit a locuitorilor fostului spațiu iugoslav. Nu pot uita uluirea ce m-a cuprins, cu vreo doi ani înainte de revoluția din decembrie 1989, să aflu din gura unei zeloase activiste de partid din Piatra Neamț, care efectuase o vizită în Iugoslavia și îmi mărturisea în șoaptă că ceea ce a văzut ea acolo nu

se compară nicicum cu ce e la noi. Prin urmare, și cei mai aprigi comuniști români recunoșteau că Iugoslavia era altceva. Ascultam de asemenea cu interes informațiile unor apropiați care avuseseră ocazia să petreacă vacanțe prin spațiul iugoslav, în special pe coasta Adriaticii, care lăudau felul de a fi al oamenilor de acolo, frumusețea peisajelor, litoralul lor deosebit - cu albastrul incredibil al mării, cât de minunat este Dubrovnicul ș. a. Toate aceste amintiri, gânduri și relatări ale altora m-au făcut să privesc cu oarecare invidie, dar și cu admirație poporul iugoslav, ceea ce m-a făcut să-mi doresc mereu să văd cu ochii mei, la fața locului "minunea" de la sud-vest de noi și a-mi face propriile opinii despre cum stau lucrurile la vecinii noștri. Un prim prilej s-a ivit în vara lui 2000, când am primit o invitație de a participa la prima Conferință pentru plante medicinale și aromatice din țările sud-est europene, care avea loc în Serbia, la Arandelovaç, un oraș stațiune aflat la vreo 70 de km de Belgrad.

Mă fac nevoit să fac o paranteză, simțindu-mă dator să recunosc că nu am privit cu ochi buni ceea ce i s-a întâmplat Iugoslaviei în anii 1990, cum a fost încurajat și sprijinit de către unele țări occidentale procesul de dezmembrare a ei, tragedia prin care au trecut popoarele din acest spațiu. Probabil că unora nu le era pe plac existența în Balcani a unei forțe de talia Iugoslaviei și au pus la cale s-o dezagrege, dar nu ai cum să accepți faptul că, frați și prieteni până mai ieri, au devenit peste noapte dușmani de moarte! Mă întreb dacă în acest fel, victima Serbia, nu va încerca să se apropie de Rusia, ceea ce ar fi un mare eșec al politicii Occidentului în zonă! Nu am căderea și nici nu sunt în măsură să judec ce s-a petrecut acolo, pentru că nu am suficiente date și dovezi pe care să mă bazez, pot chiar să înțeleg dorința unora din fostele republici iugoslave de a deveni independente și de a-și purta singure de grijă, dar cred că nu a fost corect ca Serbia să poarte întreaga răspundere și să tragă toate ponoasele după anii de război civil crâncen care a avut loc în spațiul iugoslav, iar celelalte republici să se constituie doar în victime. Consider bunăoară că, la prosperitatea slovenilor și croaților, au contribuit cu siguranță și sârbii; normal ar fi fost să rămână și ei cu ceva din acest efort colectiv, nu doar cu ocară. Mă întreb dacă ar fi fost posibil acest coșmar de ar fi mai trăit Tito, dacă la mijloc nu a fost cumva o război, o „plată” peste ani pentru unele momente și evenimente petrecute în cel de al doilea război mondial în această zonă?! Închid paranteza și revin la subiect.

Am dat curs invitației primite la conferință și spre sfârșitul lui iunie 2000 am ajuns cu trenul la Belgrad. Intrând în oraș, mai întâi cu trenul și mai apoi cu taxiul (de la gară spre institutul organizator), vedeam cu proprii ochi ce a însemnat războiul fratricid în capitala Iugoslaviei, modul nemilos,

barbar aş zice, în care trupele NATO au bombardat clădiri și poduri, și recunosc că nu m-am simțit deloc prea bine, ba chiar m-a revoltat. Pot să înțeleg că unele clădiri au fost făcute zob, pentru că în ele se aflau probabil luptători („rebeli”), dar ce au avut oare cu podurile din oraș pe care le-au distrus? Desfășurarea conferinței departe de capitala Serbiei, zguduită din temelii, a avut probabil și acest rost, de a ascunde oaspeților adevărata dramă și rănilor unui război de curând stins.

Deși situația economică, socială și politică în care se afla Serbia în 2000 era una dificilă, organizarea conferinței a fost una de excepție. Au participat numeroși specialiști străini, totul (lucrările, masa, cazarea) s-a petrecut într-un hotel din Arandelovaç, conferințele susținute în plen și comunicările prezentate au fost de bun nivel, ospitalitatea gazdelor, una exemplară. O impresie vie, mai grăitoare decât conferința, mi-a produs însă comportarea gazdelor în serile petrecute în hotel. În afara participanților, la cină se aflau în restaurant și rude ale gazdelor noastre, inclusiv copii. Rămâneam în restaurant seara până spre miezul nopții pentru că nu aveam ceva mai bun de făcut. Acolo, la un moment dat sârbii, de toate vârstele, se ridicau de la mese, se prindeau într-o horă imensă (cât era restaurantul de mare), cântau și dansau cu toții pe melodii răscolitoare, cu profund mesaj patriotic. Nu puteai să nu te gândești cu strângere de inimă (auzind și văzând atâta trăire și însufletire), la drama nefericită prin care au trecut vecinii noștri, la viitorul lor incert. Trebuie să admit că i-am înțeles, m-au cucerit, i-am admirat și am căutat să-mi fac prieteni printre ei, pe unii întâlnindu-i la fiecare nouă ediție a conferinței. Văzusem, în sfârșit, un crâmpoi din fosta Iugoslavie și bravii ei oameni și asta m-a marcat profund. Doream însă să văd și mai mult, să cunosc și alte zone ale fostului spațiu iugoslav, numai că prilejul nu s-a ivit până în iunie 2012.

Atunci, chiar în miezul nopții (de 15/16 iunie) ne-am pornit (împreună cu soția) cu un autocar al firmei „Terra Nova” din Bacău, într-o călătorie de 10 zile în Croația și Montenegro. Era cât pe ce să ratăm din nou această excursie, întrucât unii și nu puțini, dintre cei care și-au dorit-o, s-au retras cu puțin timp înaintea plecării (poate ar fi fost chiar indicat s-o ratăm, având în vedere consecințele călătoriei asupra soției). Cred că nu a fost o decizie ușoară a firmei de turism să realizeze această călătorie, având în vedere că rămăsesem doar 14 clienți. Ei bine, spre lauda ei, firma a înțeles că nu va câștiga nimic din această deplasare, poate chiar va pierde, dar și-a respectat blazonul de firmă serioasă! Pur și simplu ne-am lăfăit în această excursie pe tot parcursul ei, fiind doar 17 persoane în total, în ditamai autocarul. În plus aveam cu noi și cel mai bun ghid pe care ni-l puteam dori, jurnalistul Cornel Cepariu, care ne însoțise și în alte călătorii anterioare.

Urma să ieșim din România pe la Porțile de Fier, punctul terminus al primei zile fiind capitala Serbiei, Belgrad.

În drumul nostru spre graniță am făcut un popas în Craiova și am admirat centrul capitalei oltene, unul suficient de generos și de plăcut ochiului (încă se mai găseau afișe electorale cu chipul noii primărite de aici, Olguța Vasilescu, un drăcușor de muiere, frumoasă, isteată și decisă, care părea să știe ce vrea!). Ne-am oprit apoi și am vizitat zona centrală a orașului Turnu Severin, pe care o văzusem în urmă cu vreo 10 ani, dar care acum ne arăta o altă față; avea mai mult spațiu verde în centru, un teatru impunător și o arteziană ingenioasă! Am ajuns apoi în preajma Dunării și a Porților de Fier, unde m-au impresionat construcțiile din zonă și Podul „Prieteniei” (o mostră a ceea ce ne ”permitem” cândva în România și ce bătaie de joc este în prezent!), pe care îl traversam prima dată, intrând în Serbia. Am admirat de sus Dunărea, mai ales în zona Cazanelor, chipul săpat în piatră a lui Decebal și am constatat că partea românească a malului Dunării arată ceva mai bine decât cea sârbească. Pe traseul spre Belgrad am observat că și în această zonă (ca și pe cea străbătută cu vreo 20 de zile înainte pe traseul Jimbolia-Subotica, când am participat la o altă ediție a conferinței amintite, desfășurată la Subotica), sârbii stau bine cu agricultura, dar șoselile lor lasă mult de dorit (nici cu indicatoarele și marcajele pe șosele nu stau prea bine) și cam la fel par să stea lucrurile și cu industria. Am întâlnit pe traseu unele localități mai bine gospodărite, case și grădini îngrijite, dar destule, care seamănă cu cele din zonele sărace de pe la noi.

Am ajuns în Belgrad, un oraș așezat pe coline, în care se pare că de cca 20 de ani nu s-a construit nimic important, tot efortul fiind dirijat spre război și mai apoi spre îndepărtarea urmelor lui. Din tot ce văd acum, deduc că Serbiei nu-i este deloc prea bine. De altfel, unul din prietenii mei din Belgrad- Mihajlo Ristic, îmi spusese la întâlnirea de la Subotica că, în ultimii ani le-a mers din ce în ce mai rău. După intrarea în oraș, ne-am oprit mai întâi și am vizitat catedrala „Sf. Sava”, o clădire mare și impozantă, de culoare albă, oarecum circulară, la care era încă foarte mult de lucru. Când se vor finaliza lucrările aici, va fi cred cu adevărat un templu al credinței. Din autocar am admirat unele clădiri oficiale, între care Palatul Parlamentului, al Președinției ș. a. Am mers apoi spre locul de cazare, hotelul „Royale”, unul vechi și ponosit, aflat însă în centrul orașului.

După un pic de repaus am ieșit să facem o plimbare. Am vizitat mai întâi Cetatea veche a orașului situată pe o colină, la confluența Dunării cu Sava. Aici este găzduit și un Muzeu al Armelor în aer liber. E o zonă frumoasă pentru promenadă, cu un parc suficient de întins, populat cu arbori falnici (inclusiv tei, care ne-au îmbătat cu parfumul lor), un loc de

unde poate fi admirată o parte a oraşului, cele două cursuri mari de apă (Dunărea și Sava) și un pod superb peste râul Sava. Ne-am deplasat apoi în centrul oraşului, pe o stradă pietonală intens circulată, și ne-am oprit în zona Muzeului Național și a Teatrului Național. Ne-a surprins numărul mare de tineri aflați pe stradă, spre deosebire de orașele noastre unde, cu excepția zonelor de distracție, vezi mai degrabă oameni în vârstă. Se pare că sârbii, așa cum am văzut că stau lucrurile la turci și spanioli, au o structură pe vârste mai „sănătoasă” decât la noi, implicit un viitor mai sigur sub acest aspect, aspect extrem de important.

Fac o nouă paranteză, pentru a prezenta alte două orașe din Serbia, pe care le-am vizitat, împreună cu dr. Marin Zagnat și soția sa, cu prilejul conferinței de la sfârșitul lui mai 2012: Novi Sad și Subotica, două orașe din Voivodina. Novi Sad (aflat la cca 100 km nord de Belgrad), este capitala Voivodinei și al doilea oraș ca mărime din Serbia, puternic centru industrial, cultural și financiar, supranumit și Atena sârbească, fondat în 1694 și recunoscut de către Maria Thereza ca oraș liber în 1748. Deoarece ortodocșilor nu li s-a interzis să locuiască în Petrovaradin (așezarea de pe partea dreaptă a Dunării), în 1694 s-a fondat o nouă așezare pe malul stâng al Dunării, care va deveni Novi Sad (Neoplanta, în latină). O bună parte din secolele 12-13, Novi Sad a fost cel mai mare oraș din lume populat de etnici sârbi. A fost devastat de către bombardamentele NATO din 1999 (când i-au fost distruse podurile de peste Dunăre, o rafinărie de petrol ș. a.). Am vizitat zona centrală a oraşului, cu o piață foarte aerisită, în care tronează o statuie, o piață mărginită de Primăria oraşului pe o latură, iar vizavi o catedrală impozantă. Am admirat clădirea modernă a Teatrului Național, aflată în apropierea acestei piețe centrale. Am fost impresionat de zona pietonală din Novi Sad, care este una extinsă și cuprinde mai multe străzi și străduțe pe care te poți plimba în voie, iar de o parte și de alta a străzilor sunt multe terase și restaurante, precum și diverse magazine. La capătul uneia din aceste străzi am întâlnit și vizitat o frumoasă biserică, având o cupolă interesantă. Am străbătut apoi podul de peste Dunăre și am mers la fortăreața Petrovaradin, de pe malul drept al Dunării, mal ceva mai înalt în această zonă. Aici se află Muzeul oraşului (cu exponate diverse, datând din preistorie, până astăzi), Turnul cu ceas, un mic Observator și un Palnetarium, o serie de restaurante ș. a. Ne-am plimbat apoi pe terasa aflată pe coasta dinspre Dunăre și am admirat fluviul, podurile de peste el (am văzut rămășițele unui pod distrus în 1999), priveliștea deosebită ce se deschidea spre orașul nou.

Subotica, este un oraș de cca 140 de mii locuitori (o mare parte etnici maghiari), situat în nordul Serbiei, nu departe de orașul Szeged din Ungaria.

Este un important nod feroviar, centru industrial și cultural. Am fost aici, cum arătam anterior, la o nouă ediție a conferinței pentru plante medicinale. Orașul este curat, cu străzi pietonale extinse. O astfel de stradă cred că avea cca 1km lungime și vreo 10 m lățime, era mărginită de spații verzi de o parte și de alta, dotată cu bănci, fiind o zonă de odihnă pentru cei în vârstă și una de făcut mișcare pentru copii și tineri. Piața centrală a orașului e dominată de o construcție deosebită, Primăria orașului, un adevărat monument de arhitectură și la exterior și în interior (am făcut multe poze aici, unde de altfel s-au deschis și lucrările conferinței noastre). Am remarcat faptul că piața centrală și zonele pietonale erau aproape pustii până la orele 17.00h, după care se animau, fiind pline de oameni de toate vârstele, semn ca la Subotica în timpul zilei oamenii muncesc (la noi străzile sunt populate toată ziua, iar în unele orașe chiar și noaptea târziu). Mi-au plăcut câteva cafenele și terase din zona centrală a orașului. Într-o după amiază, gazdele conferinței au organizat o vizită nu departe de Subotica, în apropierea graniței cu Ungaria, la o herghelie de cai și la un parc din apropiere, unde ne-am plimbat în calești, iar seara am luat o cină plăcută la un restaurant din zonă.

În dimineața zilei de 17 iunie am părăsit Belgradul și ne-am îndreptat spre Montenegro, având ca obiectiv principal Canionul Tara. Am depășit zona mai puțin înaltă - de câmpie și dealuri, și am pătruns într-o zonă muntoasă. Am trecut prin apropierea Parcului Național Užice (Ujiće), unde s-au purtat lupte grele între nemți și iugoslavi în al doilea război mondial. [Am constatat că în Serbia și Montenegro, ca de altfel în toate fostele republici iugoslave, sunt puține biserici și acestea sunt de dimensiuni relativ mici și nu făloase ca ale noastre. Or fi oamenii acestor locuri mai puțin credincioși ca noi?! Nu cred, pentru că lupta dintre ei a constat și în diferențe de convingeri religioase. Credința nu stă probabil în numărul de biserici și mărimea lor, ci în profunzimea sentimentului religios, sentiment care se clădește pas cu pas, încă din fragedă pruncie. Este cu siguranță foarte important să treci porțile unei biserici și să te rogi la Dumnezeu (în casa Lui), dar cred că e la fel de primită de către Cel de Sus și o rugăciune curată, sinceră, rostită cu evlavie, oriunde altundeva. Acum am înțeles ce voia să spună cu vreo 10 ani în urmă prietenul meu Mihajlo Ristic din Belgrad, care după o călătorie pe traseul Piatra Neamț - Nordul Moldovei, a exclamat: „*Voi sunteți țara bisericilor*”!].

Suntem încă în Serbia (în partea ei muntoasă), urcăm tot mai sus și admirăm pădurile de pin (în special), dar și de molid, pajiștile montane, trecem prin apropierea unui lac, cu apa verde de smarald (datorită fundului calcaros) provenit din barajul făcut râului Zalojnița. Ghidul ne spune că între Belgrad și Tara s-au construit cca 126 de tuneluri și 240 de viaducte, iar o linie ferată din Muntenegru atinge uneori altitudinea de 2000 m (trecând prin defileul Tara am observat din autocar poduri construite pe crestele munților). După vreo cinci ore de mers ajungem la granița cu Montenegro și nu ne vine să credem că între cele două țări există punct de frontieră, vamă și control pașapoarte. Aveam să constatăm că și între celelalte foste republici

iugoslave lucrurile stăteau la fel. Stai și te minunezi, ce a putut face și la ce a dus acest război nenorocit?! Urcăm tot mai sus (la cca 1500 m altitudine) și admirăm diverse vârfuri montane, unele din ele fiind încă acoperite cu zăpadă. Începem apoi să coborâm o serie de serpentine și trecem pe lângă o întinsă exploatare de piatră (am întâlnit frecvente astfel de exploatări pe traseu), aflată într-o depresiune mai largă, pe un loc relativ plat (piatra fiind săpată în adâncime) la Zabljak. În apropiere era construită o fabrică de ciment, iar aspectul zonei era unul dezolant.

După o vreme, coborâm la o altitudine mai mică (în același ținut Zabljak) și traversăm un pod de vreo 500 m lungime și cam 100 m înălțime, construit între 1935-1940 (o mare realizare a vremii), pe care se trece peste râul Tara. Canionul Tara (care face parte din Parcul Național Durmitor), este cel mai mare din Europa, lungimea lui fiind de cca 78 km (ne aflăm la cca 22 km în aval de localitatea Durmitor), iar adâncimea lui maximă este de cca 1300 m. Este străbătut de râul cu același nume care, de-a lungul a milioane și milioane de ani, a dăltuit în calcar această minunăție! Deși albia râului este îngustă și volumul de apă nu impresionează, culoarea acestuia este ca și a Adriaticii, iar limpezimea de necrezut - motiv pentru care i se spune și „lacrima Europei”.

Poposim la Tara, chiar în preajma unuia din capetele podului, unde erau amenajate două mici localuri și câteva chioșcuri ce vindeau produse de artizanat. Luăm masa aici, apoi facem plimbări și fotografii de pe pod. Deși ne aflăm într-o zonă montană, soarele ardea nemilos. După cca o oră de relaxare ne pornim cu autocarul să străbatem canionul spre Podgorica (capitala Montenegro). Ceea ce întâlnim în cale pare neverosimil! Se știe că peisajul carstic este unul generos, dar acesta este de-a dreptul uluitor. Ce a putut face apa și vântul de-a lungul vremurilor cu această rocă, este de neimaginat! Nici nu știi ce să admiri mai întâi. Pur și simplu ți se taie răsuflarea de atâta frumusețe! Cheile Bicazului de la noi pălesc în fața măreției acestei zone. Versanți de înălțimi amețitoare, înclinați în fel și chip, adevărate ziduri din piatră de diverse culori, cu tot felul de dantelării săpate în rocă, grote, copaci cocoțați pe vârfuri sau aninați de unele stânci ș. a., iar jos verdele de smarald al râului Tara, te fac să crezi că te afli în Paradis! Un spectacol al naturii în toată splendoarea ei! Ar merita să faci acest traseu pe jos, sau cu bicicleta, pentru a admira nezonit tot ceea ce oferă natura în aceste locuri. Din goana autocarului am scăpat sigur privirii multe priveliști demne de neuitare. Deși îngustă, șoseaua prin canion este bine întreținută, șerpuiește printre monoliți, străpunge în zeci de locuri roca prin tuneluri (unele de mari dimensiuni) și traversează numeroase zone accidentate, abrupte chiar, pe viaducte ridicate adesea la mare înălțime. [Stăteam și cugetam la senzația pe care o încercăm acum sârbii când trec prin această zonă. Aici se află și sudoarea

muncii lor. Cum să nu-i apuce damblaua, când știu ce efort au făcut și ei la dezvoltarea țărilor federației iugoslave, iar în prezent toate astea nu le mai aparțin, iar ei sunt priviți ca niște ciuმაți! Cum de nu a intuit Tito, dar nici cei care i-au urmat, că nimic nu e veșnic, că într-o zi s-ar putea ca federația lor să se prăbușească și să fii luat măsuri "preventive", precum la o moștenire?!].

Din păcate turismul în această zonă mirifică mi s-a părut totuși puțin dezvoltat. Nu am întâlnit în calea noastră hoteluri, pensiuni, case de vacanță, nici măcar popasuri turistice. Sunt cred necesare mari investiții în zonă pentru construirea de autostrăzi, de hoteluri și restaurante, pârtii de schi, locuri de agrement ș. a., care să permită punerea în valoare a acestei părți de Europă, cu potențial turistic imens. Când am ieșit din Cheile Tarei am oprit la un popas turistic aflat pe malul râului, într-o zonă în care albia era destul de largă, și ne-am clătit picioarele, mâinile și fețele cu apa ei rece și cristalină, trăind o senzație specială, de curățenie, de purificare, la care contribuise și măreția locurilor prin care trecusem. Am observat pe traseul spre Tara multe case situate la altitudini foarte mari și relativ izolate (din ce trăiesc oare oamenii aceia, cum se aprovizionează ei, unde învață copiii lor, sunt întrebări la care nu am căpătat răspuns).

Am trecut apoi prin Podgorica, capitala administrativă a țării, un oraș relativ mic, străbătut de râul Morača, și am observat o serie de clădiri noi (unele impozante), blocuri de locuit ca pe la noi, arteziene, dar mi s-a părut un oraș parcă lipsit de personalitate. Se construia într-adevăr, mult pe aici, dar printre noile construcții erau spații pline de buruieni. Ne-am îndreptat spre Cetinje, capitala prezidențială, oraș-stațiune de dimensiuni și mai mici, dar foarte curat. Aici am fost cazați la "Grand Hotel" (unul foarte bun), aflat în vecinătatea Palatului prezidențial. Clădirea acestuia din urmă ne-a reținut atenția: relativ "cuminte" și nu opulentă, de culoare albă, înconjurată de arbori și peluze cu iarbă și flori, în care era puțină mișcare (doar câțiva oameni de pază și de întreținere a spațiului verde). Oraș mic, dar cu stradă pietonală! Ne-am plimbat puțin prin el și am făcut câteva poze cu hotelul, palatul, muzeul regelui Nikola (care a separat biserica de Stat), o statuie, unele clădiri, biserica, înălțimele din jurul orașului ș. a. Muntenegru ocupă un ținut muntos și a fost stat independent timp de 500 de ani. Denumirea țării vine de la culoarea muntelui, a bazaltului. Cel mai important conducător al lor a fost Njegoș, care a murit la vârsta de 37 de ani. Muntenegrenii sunt oameni de talie înaltă, cei mai svelți dintre foștii iugoslavi.

În dimineața de 18 iunie am plecat din Cetinje spre coasta Dalmației, pentru a vizita orașele Budva și Kotor, situate pe Malul Adriaticii. Urcăm din nou la altitudine, pe șosele cu multe serpentine, trecem prin numeroase tuneluri și peste viaducte și după vreo 2-3 ore de mers, ne apare la un moment dat de la înălțime o panoramă superbă cu Adriatica și orașul Budva.

Staționăm puțin acolo sus, ca să facem fotografii. Ne urcăm apoi în autocar și coborâm la nivelul mării pe o șosea extrem de sinuoasă. De remarcat frumusețea peisajului din zona mărilor Egee și Adriatică, faptul că și aici ai senzația că munții plonjează în mare. La mică distanță de litoral, unul în general stâncos, peisajul se tot înalță până la altitudini ce depășesc 1000 de metri.

La Budva (cel mai vechi oraș de pe malul Adriaticii) am intrat în cetatea medievală, redusă ca dimensiuni, bine conservată, în care piatra este elementul de bază în construcții (ca de altfel în toate orașele din jurul Mediteranei). Legenda spune că această așezare (Budua, în italiană) a fost fondată acum cca 3500 de ani de către fenicianul Cadmus, un erou exilat din Teba. Ca și orașul Kotor, a fost guvernat de venețieni între 1420-1797. Zidurile cetății Budva nu sunt foarte înalte. Aveam să constatăm pe traseu că în orașele care au asemenea cetăți, ele sunt locuite. E greu de imaginat cum se împacă locuitorii lor cu înghesuiala de aici, cu spațiile foarte înguste dintre clădiri, cu lumina insuficientă, lipsa de spații verzi și de copaci, cu confortul (cu siguranță scăzut) din aceste clădiri, având în vedere că în vremurile noastre cerințele sunt cu totul altele. Nouă, turiștilor, aceste orașe-cetăți ne apar foarte interesante, inedite, ne dau senzația că pătrundem într-un adevărat muzeu, iar păstrarea lor într-o stare foarte bună ne face să admirăm respectul cetățenilor pentru trecut, dar nu știm cum se simt și le privesc cei care locuiesc în ele. Între timp, lumea a evoluat, gusturile s-au schimbat și pare mai degrabă un sacrificiu să locuiești într-o astfel de casă decât într-o clădire modernă. Ne-am plimbat pe străduțele înguste ale Budvei, case una lângă alta, la parterul cărora sunt tot felul de mici magazine, birouri, restaurante. Am făcut fotografii ale locurilor pe unde am trecut: străduțe, biserici din incinta cetății, clădiri și intrări în casele din cetate etc.

Plecăm din Budva, urcăm din nou pe munte și ne îndreptăm spre Kotor (Cattaro în italiană). Trecem peste multe viaducte și prin numeroase tuneluri (ultimul, poate cel mai lung, chiar înainte de intrarea în oraș), admirăm peisajul, întâlnim zone depresionare în care, pe suprafețe relativ mici se face agricultură. Orașul Kotor, menționat prima dată în 168 î. Hr., se află în golful (fiordul) cu același nume, la capătul lui distal (într-un fel de covată, străjuită de munți destul de înalți) și apare ca un fel de canal ceva mai larg (de cca 1km lățime). A fost fortificat și construit de venețieni în Evul Mediu și de aceea arhitectura lui este puternic influențată de stilul venețian. Orașul cetate Kotor este unul dintre cele mai bine conservate în zona Adriaticii. Zidul cetății (bine păstrat) măsoară cca 4,5 km lungime, are o grosime de cca 3 m și se întinde până la altitudinea de vreo 500 m. Am vizitat vechiul orașul cetate, catedrala Sf. Tryphon (care datează din 1166 și

cucerește prin lipsa de zorzoane, puține obiecte de cult, o arhitectură interioară interesantă) și muzeul ei (în care nu am văzut piese deosebite), ne-am plimbat pe străduțele lui, am admirat unele case din oraș și am pătruns în câteva din prăvăliile lui. Am făcut numeroase poze cu zidul ce înconjoară cetatea, chiparoșii și biserica aflată pe munte, aspecte din oraș și din afara cetății (de pe stradă, din golf, de pe malul celălalt al golfului ș. a. Întrucât la Kotor marea este foarte liniștită, orașul fiind străjuit de munți, am înțeles că există intenția edililor de a construi aici un port pentru yahturi, care să-i atragă pe cei cu bani mai mulți.

Plecăm din Kotor spre Dubrovnik (Ragusa în italiană), în Croația, urmând țărmul care mărginește Golful Kotor. După o vreme, ne îndepărtăm de mare, urcăm din nou pe munte, ajungem la granița cu Croația (Hrvatska), de unde continuăm drumul spre obiectivul amintit. În pădurile ce se întind de o parte și de alta a șoselei pe traseu, am observat numeroși chiparoși. Ca și la Budva, a apărut și am privit de sus la un moment dat orașul Dubrovnic și insulele din apropierea lui, oraș port și unul dintre cele mai importante obiective turistice de la Marea Adriatică. Patronul spiritual al orașului este Sfântul Vlaho. A fost în Evul Mediu locul unde s-au constituit și de unde au pornit Cruciadele. [Orașul cetate a cunoscut „înflorirea” în secolele 15-16. Orașul vechi (cetatea) este înconjurat de un zid care are lungimea de 2 km, înălțimea de peste 10 m, dar pe alocuri și de 25 m, grosimea de 4-6 m (se pot admira împrejurimile, plimbându-te pe zidurile cetății) și avea doar două porți (Pile și Ploce). Cetatea era cu adevărat inexpugnabilă, fiind prevăzută cu cinci turnuri de pază și apărare, cel mai înalt fiind turnul ”Sf. Ion”. A fost fondat în secolul al 7-lea, pe o insulă de piatră denumită Laus, ca loc pentru refugiații din orașul vecin Epidaurus. S-a aflat sub vasalitate otomană între 1440 și 1804, iar în 1815 a fost anexat de Imperiul Habsburgic. Ragusenii au abolit sclavia în 1418, fapt remarcabil și simbolic pentru modul cum înțelegeau ei relațiile dintre oameni. Orașul avea sistem de canalizare, spital. A fost serios avariat în 1667 de un cutremur puternic, în urma căruia au dispărut cca 5000 de oameni, dar tot ce s-a distrus a fost reconstruit cu timpul. Numele de Dubrovnic i-a fost dat în 1918, după ce s-a destrămat Imperiul Habsburgic și a fost încorporat în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (Regatul Iugoslaviei). Din păcate și de necrezut, orașul a fost bombardat în 1991 de către sârbi (iată până unde poate duce ura!!!), fiind asediat timp de 80 de zile, suferind din fericire distrugerii nu prea mari, care au fost rapid înlăturate de croați].

Am nimerit la Dubrovnik într-o zi (18 iunie) extrem de caldă, care pur și simplu ne-a făcut să ne simțim ca niște legume. Oboseala acumulată în ultimele zile, la care s-a adăugat căldura de aici, ne-au epuizat pur și simplu. Din acest motiv nu am putut folosi din plin ocazia (prima și poate ultima, pentru cei mai mulți dintre noi) de a vizita și cunoaște cum trebuie orașul vechi, de a admira tot ceea ce oferă el privitorului. Este un oraș locuit și foarte bine conservat. În fața cetății ne-a întâmpinat o frumoasă fântână, cu aspect de monument, de la care turiștii luau apă de băut sau pentru a-și stropi fața și mâinile. O asemenea fântână se afla și imediat după intrarea în cetate. Ne pregătim să intrăm în orașul vechi, în cetate. Pe poarta de intrare

luăm aminte care a fost (și probabil încă este) crezul ragusenilor, emoționant și frumos: „*Libertatea nu poate fi vândută nici pentru tot aurul din lume*”! (Or fi trecut oare prin această poartă și unii dintre politicienii noștri?! Sunt convins că mulți! Or fi înțeles ei ceva, citind acest crez? Cu siguranță, NU, după cum merg lucrurile la noi!).

În interiorul cetății se găsesc o serie de palate (diferite ca stil), construite de arhitecți iluștri ai vremii. Orașul era condus de un Rector, care își avea reședința în Palatul Rectorilor, era ales pentru o lună, răstimp în care nu avea voie să părăsească sub nici un motiv (nici în caz de pericol) palatul, și în care trebuia să se dedice numai treburilor publice. Ne-am plimbat pe aleea principală (mai spațioasă) și pe străduțele înguste ale orașului, am observat viața locuitorilor lui (cred că au probleme cu lumina în multe locuințe). Un palat important este Sponza, fiind cel ce găzduiește arhiva orașului. Am admirat arhitectura unui palat în stil venețian, pe cea a Palatului Rectorilor, siluetele catedralelor franciscană și catolică. Spre deosebire de Budva și Kotor, aici erau foarte mulți turiști, de prin toată lumea (inclusiv asiatici).

Am părăsit Dubrovnikul (într-o stare fizică precară; ulterior soția mea a avut mult de suferit după această vizită din cauza efortului fizic și căldurii excesive) cu destinația Opatija, unde urma să rămânem câteva zile. Din autocar, am făcut fotografiile ale orașului nou și ale unui fiord din zona Dubrovnik. În preajma litoralului croat sunt multe insule, unele din ele fiind vandabile, cum am amintit deja, pe care cumpărătorii nu au voie să construiască însă hoteluri (pentru a nu concura turismul croat). Noaptea de 18 iunie am fost găzduiți de hotelul ”Zenit” din Neum, un orașel din Bosnia-Herzegovina. Am trecut astfel printr-un alt punct de graniță. Un hotel mare și bun, cu ”etaje” dispuse și sub nivelul parterului și recepției, astfel că - folosind liftul ca să ajungi la etajele I și II, în loc să urci, trebuia să cobori. Interesant și derutant! Am nimerit aici în timpul campionatului european de fotbal, iar în hotel erau mulți adolescenți foarte zgomotoși, un motiv în plus de zarvă fiind și meciul Croației din acea seară. Norocul nostru a fost că echipa Croației a pierdut acel meci și suporterii din hotel s-au liniștit, altminteri cred că ar fi fost o noapte infernală!

În dimineața următoare ne-am continuat traseul călătoriei spre Opatija, până acolo având drum lung de parcurs, dar și două obiective de vizitat. Urmând o bună bucată de drum linia de coastă cu Adriatica, am constatat că marea formează foarte multe golfuri și unele porțiuni seamănă cu niște canale mai largi, în care distanța dintre maluri este de doar câteva sute de metri, ceea ce o face parcă mai acceptabilă, mai „umană” (nu te simți aici copleșit de nemărginirea mării!). Ne despărțim iarăși de litoral, cum ni

s-a întâmplat adesea, trecem pe lângă Valea Neretvei și intrăm într-o depresiune intramontană intens cultivată cu diverse specii, mai ales cu livezi de pomi fructiferi. Aici, cândva, era o zonă mlăștinoasă, care a fost redată agriculturii, iar printre culturi am observat mici acumulări de apă (lacuri) și canale de irigație pline cu apă. Începem să urcăm și iarăși observăm aceeași poveste, nenumărate tuneluri și viaducte. În Croația se lucra intens la rețeaua de șosele și autostrăzi. De unde oare veneau atâția bani?! Cum afirmam anterior, cred că este susținută economic de UE, dar sunt convins că cei ce o reprezintă știu să negocieze și să obțină sursele financiare necesare pentru dezvoltarea țării. Litoralul Croației (de peste 700 km lungime) și peisajul montan generos (munții ocupă o mare parte din teritoriu, unii împăduriți, alții golași) fac din această țară una cu mare potențial turistic. Pe traseele urmate de noi circulația a fost relativ redusă. Ne îndreptăm spre Split, unde luăm din nou contact cu Marea cea mare.

Split (Spalatum în italiană) este orașul care a luat naștere în jurul unui palat roman, construit aici de Dioclețian - devenit din sclav, împărat. [El și-a asociat la domnie un prieten, pe Maximilianus. A fost împăratul Romei între 284 și 305 și a decis să părăsească tronul de bună voie, cu vreo 7 ani înainte de a muri (lucru nemaifăcut în istorie). Construcția palatului de la Spalato a început în 293, fiind conceput ca o fortăreață cu ziduri de 170-200 m lungime și 15-20 m înălțime, având o suprafață interioară de 38.000 m² și o populație ce număra cca 8-10 mii de locuitori (anterior, aici fusese o colonie grecească, Aspalathos). Cetatea era alimentată cu apă printr-un apeduct, iar în afara ei dispunea de un spațiu pe înălțimile Marjan. Dioclețian a locuit aici vreme de 9 ani (din care 7, după abdicare), într-un oraș care oferea probabil tot ce își dorea un împărat. Se spune că după 5 ani de la retragere, un grup de senatori romani l-au rechemat să conducă Imperiul, care se confrunța cu probleme, dar el a refuzat. În acele vremuri, marea scâldea zidurile palatului, acum însă ea se află la mai bine de 100 m de acestea. În 476 Spalatum devine parte a Imperiului Roman de Răsărit (Bizanț). În secolul al VII-lea zona a fost invadată de croați, care și-au pus cu timpul amprenta pe oraș, fiind complet integrat în Regatul Croat de către Kresimir în 1069. Între 1420 și 1792 a fost, ca și alte orașe de pe malul Adriaticii, sub guvernare venețiană].

Am vizitat palatul (cetatea), care nu s-a păstrat așa cum era pe vremea lui Dioclețian. Este locuit și arată ca și celelalte orașe-cetăți de la Adriatică, vizitate anterior. Am făcut o serie de poze în interiorul cetății, inclusiv catedrala Sf. Duje. Am ieșit din palat printr-o altă poartă a sa decât cea prin care am intrat și am făcut fotografii cu clădirile din jurul lui, între care și Primăria, Palatul Poporului (o clădire imensă sub formă literei U), aspecte de pe faleza din fața palatului lui Dioclețian, de pe mare și din jur. În prezent, orașul Split este cel mai mare din Dalmația și al doilea ca mărime și ca forță economică din Croația (după Zagreb), este curat și frumos, iar zona pietonală - care cuprinde și o parte din faleză, este foarte generoasă. Deși era încă dimineată, erau foarte mulți turiști peste tot.

De la Split am pornit spre Parcul Național Plitvice. Observăm din autocar cum Marea face numeroase fiorduri, dar curând ne îndepărtăm de ea

și trecem iar printr-o sumedenie de tuneluri (unul de cca 6 km) și traversăm pe poduri peste mari văgăuni (croații, și alții ca ei, pot străpunge munții pe zeci de km, iar noi nu putem termina o nouă linie de metrou și construi șosele nici măcar în câmpie; ne costă enorm și se termină la Sf. "Așteaptă"!).

Ajungem la Parcul Național Plitvice (Plivitska Jezera), fondat în 1949, cel mai mare din Croatia și aflat la granița cu Bosnia-Herzegovina. Parcul ocupă o suprafață de 36 de mii ha și cuprinde 16 lacuri interconectate, dispuse în cascadă, separate între ele prin bariere de travertin. Aceste lacuri sunt alimentate de râul Korana (format din râurile mici din zonă și de râuri carstice subterane), aliniate pe direcția sud-nord, între ele existând o diferență de nivel totală de cca 130 m (descind de la altitudinea de 636 m către 503 m), se întind pe o distanță de 8 km și sunt grupate în 12 lacuri superioare (Gornja Jezera) și 4 lacuri inferioare (Donja jezera). Substratul este unul carstic, format din roci poroase (calcar și dolomit). Vărsarea unui lac în altul dă naștere la numeroase cascade, de diverse mărimi și volume de apă, extrem de plăcute ochiului, iar unele din ele fac mult zgomot. Vegetația din zonă este abundentă și conține multe specii interesante. Lacurile diferă și prin culoarea lor (azurie, verde, albastră, gri), funcție cred și de vegetația din ele, dar mai ales de unghiul sub care cade lumina solară în apă. Cea mai mare cascadă de aici (Perla Coroanei) măsoară 78 m. Zona e foarte bine întreținută și curată, este strict controlată, nimeni nu poate să se abată de la traseu, nimeni nu-și permite să nu respecte această minunăție a naturii.

Trecerea de la un lac la altul se face cu ajutorul unor vaporase speciale (dotate cu motoare electrice, fiind astfel extrem de silențioase), iar cu piciorul - pe o serie de poteci naturale sau construite din bârne de lemn (soluții ecologice inteligente). Apa este limpede cristal, iar resturile vegetale căzute în apă, ca și fundul pietros al lacurilor, sunt acoperite de o biodermă foarte bogată, care dă un aspect ciudat, dar spectaculos frunzelor, resturilor de crengi, tulpini ș. a., căzute în apă. Ne-a impresionat de asemenea faptul că apa lacurilor este dens populată cu pești (mi s-a părut a fi o singură specie), care s-au obișnuit cu turiștii și de aceea se adună în adevărate bancuri în zona potecilor pe unde trec aceștia, în "speranța" că primesc ceva de mâncare (ceea ce este însă interzis). [Incredibil cât de mulți pești am admirat (și pozat), ce senzație plăcută mi-a dat abundența lor și nu m-am putut stăpâni să nu mă gândesc cum ar fi fost respectat în România un astfel de loc, nu s-ar fi golit el rapid de pești, chiar și într-un parc național sau ultra-păzit, ținând cont de apucăturile unora dintre conaționali!]. Am vizitat câteva din aceste lacuri, am umblat cca 8 km în jurul lor, am admirat măreția și frumusețea cascadelor și zgomotul lor, culoarea incredibilă a apei în bătaia soarelui, peisajul mirific, ne-a rămas parcă în nări mirosul specific al zonei după ce am părăsit-o. Am plecat, este adevărat, cam obosiți de aici, mergând mult pe jos într-o atmosferă caldă și umedă, dar am fost încântați că am

vizitat acest loc absolut unic, superb, de neuitat. La Plitvice „Natura” e la ea acasă. Am părăsit zona cu un amestec ciudat de sentimente, cu regretul că incursiunea noastră în acest peisaj fabulos s-a terminat prea repede, dar și cu senzația tonică extrem de plăcută încercată aici, de profundă emoție în fața respectului profund al omului față de natură. Ce mult ar însemna ca toată planeta să se bucure de un astfel de ”tratament”?!

Plecăm de la Plitvice spre Opatija, mai avem încă destul de mers, dar nu ne dăm bătuți. În drumul nostru trecem prin Karlovac, o zonă unde s-au dus lupte grele între sârbi și croați și unde am observat încă urmele gloanțelor în pereții unor clădiri, casele și gospodăriile părăsite de familii de sârbi, care nu au mai revenit în ele (trist, foarte trist!). Seara, destul de târziu, ajungem la hotelul ”Belvedere”, unde urma să rămânem patru nopți. Ghidul luase telefonic legătura cu cei de la hotel, așa încât - deși era trecut bine de 22.00h, ne-au așteptat cu masa pusă (bufet suedez destul de bogat). Deși hotelul nu era modernizat (instalație veche de încălzire, lipseau termopanele, televizorul, frigiderul și aerul condiționat în camere, parchetul scârțâia cam tare), el oferea totuși condiții care îl făceau atrăgător (prin holurile lui generoase, spațiul întins din spatele hotelului și pentru plajă, restaurantul și terasele lui; în fața lui era una acoperită, în prelungirea căreia se afla o alta, prevăzută cu umbrele mari); în plus, aici am beneficiat nu doar de micul dejun, ci și de cină, cu felurite bucate, iar la masa de seară eram serviți inclusiv cu bere și vin, la discreție!).

Fiind așezată într-un golf liniștit, cu o climă blândă, inclusiv iarna (se spune că temperaturile aici nu scad sub 10°C), Opatija a fost un oraș-stațiune aristocrat, în care unele mari personalități ale vremii, chiar și fețe regale (printre care și regii noștri - Carol I și al II-lea) aveau apartamente închiriate tot anul. Primele clădiri construite în zonă au fost două frumoase vile - „Angelina” și „Amalia”. Turismul în zonă a înflorit la sfârșitul sec. al 19-lea, a scăzut evident după 1990 și a început să-și revină după 2000. Pe plaja de aici erau cam puțini tineri, dar foarte mulți oameni maturi și în vârstă. În oraș, de-a lungul zonei litorale mai ales, sunt foarte multe vile și hoteluri vechi și interesante ca arhitectură, unele bine întreținute, altele într-o stare mai precară (din lipsa fondurilor probabil). Edilii orașului au avut o idee care mi s-a părut ingenioasă: au ridicat un zid din piatră în apropierea țărmului și de la baza zidului au amenajat spre mare o alee prevăzută cu balustradă, de cca 1,5-2 m lățime, care urmează linia țărmului, pe o lungime de câțiva km (pe care te poți plimba în voie și admira marea fără nici o grijă), iar sub această alee au amenajat locuri de plajă (pe stâncile și între stâncile de pe coastă). După o zi de relax la „bază”, pe 21 iunie am pornit spre provincia Istria, zonă în care, în vreme de restriște, s-au refugiat mulți italieni.

Am trecut **iarăși** cu autocarul prin zone montane, admirând calitatea șoselelor, tunelurile și viaductele (unul aflat la înălțimea de 2100m) **întâlnite în cale** (Croatia se află în prezent, sub toate aspectele, mult deasupra Serbiei, iar potențialul ei turistic și sprijinul de care se bucură din partea mai marilor UE, ar putea s-o aducă în scurt timp între primele țări europene **ca nivel și ritm de dezvoltare**). Am vizitat mai întâi orașul Porec, unul de tip medieval, cu străduțe înguste și construcții vechi, dar și clădiri noi (din păcate am uitat aparatul foto la hotel, astfel încât am făcut fotografiile cu aparatul d-nei Vicol; am pozat aici o caricatură faină, cu doi burtoși - femeie și bărbat, și precizarea „incompatibili”, dar și un yaht american super). Nu mi s-a părut că Porec prezintă lucruri deosebite, care să impresioneze. Ne-am îndreptat apoi spre Rovinj, iar în localitățile de pe traseu am văzut mulți gospodari care preparau și serveau purceluși (sau miei) fripți la proțap. Orașul Rovinj a fost părăsit în întregime în 1991-1992, în timpul războiului dintre sârbi și croați, și a rămas un oraș pustiu (o tragedie de neimaginat!). Se spune că un negustor de țigări ar fi cumpărat orașul și cum știa că în epocă el a fost un oraș al artelor, a lansat un anunț că găzduiește gratuit în oraș orice artist, cu condiția să întrețină curățenia lui. Se pare că mulți artiști plastici au dat curs invitației, așa încât aici s-au construit noi hoteluri, astăzi el fiind orașul unde se face mult turism pentru artă. În partea lui veche, orașul este unul medieval, cu influențe venețiene certe. Am intrat pe poarta orașului vechi și am urcat pe o străduță destul de înclinată, pavată cu pietre mult prea șlefuite (care ne-au pus probleme la mers) până la biserica ”Sf. Eufemia”, aflată pe un deal, de unde am admirat marea și am făcut o serie de poze.

De la Rovinj am pornit spre Pola (de fapt Pula, în croată). Aici am admirat amfiteatrul roman (cu o capacitate de 26.000 locuri) de pe vremea lui Vespasian (69 e.n.), templul lui Augustus (ce seamănă cumva cu cele grecești), primăria, biserica franciscană, orașul vechi (medieval), o statuie dedicată războiului din 1941-1945, simbolul orașului (o „sculă”) etc. În urmă cu 2000 de ani, marea ajungea până la amfiteatru și se putea pătrunde în el și de pe mare. În zona vizitată se află undeva și Stațiunea Brioni, locul preferat de odihnă a lui Tito. Ne întoarcem la Opatija. Traseele urmate prin Croatia mi-au lăsat impresia că agricultura pare un sector neglijat, mai puțin dezvoltat, probabil din cauza terenului în general muntos, dar și a lipsei de apă pentru irigații (se spune că se face mai multă agricultură în zona de nord a țării, spre Zagreb). Terenurile agricole sunt crâmpoțite în mici parcele, cultivate cu diverse specii. Nu am întâlnit în cale **suprafețe** ceva mai mari, cultivate cu o specie anume.

Pe 22 iunie o pornim spre insula Krk (Cres, în italiană). În drumul nostru vizităm mai întâi orașul Rijeka (vecin cu Opatija), oraș construit de

habsburgi, centrul ad-tiv al zonei, al 3-lea ca mărime din Croatia, puternic industrializat. Am admirat din autocar stadionul și baza sportivă, care păreau aninate deasupra mării (o imagine foarte frumoasă!). Ajungem în zona centrală a orașului și începem vizita cu biserica „Fecioara din Lourdes”, pe două niveluri (2 biserici în fapt), care diferă în interior (cea de jos fiind mai austeră, cea de sus mai vie, de parcă ar proveni din epoci diferite). Am mers apoi pe strada pietonală și am vizitat și pozat diverse obiective ale orașului: clădirea amiralității (Jadrolinija) foarte impozantă, turnul cu ceas, prefectura, biserica ”Sf. Maria” și turnul ei (un pic înclinat), am admirat cetatea veche situată pe un deal din marginea orașului, clădirile teatrelor de aici (național și popular), o arteziană (în preajma căreia se afla un pescăruș ce vânase și consuma un porumbel - am filmat scena) etc. (La Rijeka am fost oprit pe stradă de o jurnalistă și un operator TV, dându-le un scurt interviu în engleză pentru un ziar local).

Am părăsit Rijeka (plăcut impresionat) și am purces spre Krk. Ni se spune că statul croat are vreo 40 de insule locuite, din care 26 sunt vizitate de turiști mai frecvent, între acestea aflându-se și Krk. Traseul era foarte aglomerat. Am ajuns în zona unei intersecții de autostrăzi, unele suspendate pe poduri înalte și nu mi-a venit să cred că la ei se poate și la noi, nu și nu, invocându-se tot felul de scuze și cauze de neacceptat! Am trecut pe un pod (pe care l-am și pozat) care face legătura între continent și insula Krk. Aici vin mulți turiști cu rulota. Pe insulă sunt mai multe orașe-stațiuni. Insula nu este o zonă plată, ci tot una cu munți (înălțimi și de peste 1000m, unele piscuri fiind lipsite de vegetație) înconjurați de mare. Vizităm mai întâi orașul Krk. Surpriză! Există și aici un oraș vechi – medieval, și unul nou. Ne-am plimbat puțin prin orașul vechi și am făcut o serie de poze. Am fost impresionat de curățenia ce domnea în el.

Din orașul Krk plecăm spre orașul-stațiune Baška (un orașel cred relativ nou, care nu impune prin nimic), dar care pare un loc de vacanță extrem de căutat pentru cei ce iubesc marea și plaja. Pe o lungime de cca 500 m și o lățime de vreo 15 m, se întinde o plajă amenajată pe pietriș și nisip grosier. Soarele ardea nemilos, dar vântul făcea ca marea să facă valuri și căldura să pară suportabilă. Dacă pe plajă la Opatija erau relativ puține persoane (și acestea în vârstă), la Baška dimpotrivă, plaja era plină, stațiunea fiind asaltată de mulți tineri. Ne bălăcim și noi un pic la picioare pe marginea mării și ne despărțim cu greu de apa caldă și plaja îmbietoare.

Tot urcând și coborând cu autocarul, am amețit pe munții și văile ce brăzdează teritoriul Croației. Mi-au rămas adânc întipărite în minte imaginile de vis ale mării și orașelor litorale privite de sus. Am fost surprins de prezența unor localități la cele mai diverse altitudini. La înălțimi mai

mari, pădurile din zona Adriaticii, ca și cele din Grecia, sunt populate de arbuști, tufărișuri și copaci de mici dimensiuni, încât numai păduri nu-ți vine să le zici. Probabil că lipsa apei și căldura excesivă determină acest gen de vegetație. Am observat pe alocuri, la altitudini mai joase, o specie de pin, cu coroană diferită, arborescentă (erau doi și în grădina din spatele hotelului „Belvedere” de la Opatija), de dimensiuni foarte mari și care făceau o umbră foarte plăcută. Pe drumul de întoarcere de la Krk am întâlnit o depresiune intramontană în care erau suprafețe mari cultivate cu viță de vie. Ghidul ne sfătuiește ca altădată să includem în itinerariul nostru și insula Brač, unde există renumite exploatari de piatră, folosită și în construcția unor edificii celebre din SUA.

Pe 23 iunie am avut zi de odihnă, cu ședere în hotel și la plaja din Opatija. Am mai tras o raită prin oraș, care e destul de frumos pe strada principală și în zona lui centrală (de fiecare dată când am trecut pe aici, am văzut în grădina din fața unuia din restaurantele din zonă o domnișoară îmbrăcată deosebit, ca o prințesă, având misiunea de a atrage clienți în acel local), am făcut mici cumpărături, o serie de poze în hotel și în jurul lui și ne-am pregătit bagajele pentru a părăsi zona a doua zi. Cred că la Opatija ar fi indicat să petreci o vacanță în aprilie-mai și septembrie-octombrie, când temperatura este ceva mai plăcută.

În dimineața zilei următoare ne pornim spre Slovenia, pentru a vizita renumita peșteră Postojna. Ne deplasăm în continuare prin peisaj montan, cu păduri și pajiști ca pe la noi, observăm mici grădini cultivate cu flori și legume în satele traversate (cum întâlnim între Bicz și Cheile Biczului, de exemplu). Ajungem în zona peșterii Postojna (Postojnska Jama, în slavonă). Lângă Postojna se află o localitate la fel de celebră și anume Lipska (sau Lipiça) de unde provin vestiții cai lipițani (care până la vârsta de 4 ani au culoare neagră și devin apoi albi; sunt faimoși în Austria, unde sunt folosiți la dresaj, care începe la vârsta de 4 ani). Peștera Postojna a fost descoperită acum cca 260 de ani de Luca Cčić și ar fi fost pusă în valoare de Napoleon Bonaparte. Este considerată peștera paradisului. A fost deschisă publicului în 1819, iar în 1884 a fost electrificată. Am luat bilet de intrare (cam pipărat ni s-a părut înainte de vizită, dar nu și după; intrarea costa 27 euro, dar fiind în grup, am plătit doar 23 euro). Pătrundem în holul de la intrare, unde niște tipi ne fotografiază din mers pe fiecare, ca la ieșire să ne găsim fotografia pe niște panouri (de cumpărat, cu ”doar” 6 euro bucata; ce chlipir?!). Intrăm în peșteră unde ne așteptau, precum într-o gară - niște trenulețe, cu vagonete (având fiecare câte două băncuțe a câte două locuri), care circulau pe o linie ferată îngustă. Peștera e una foarte mare, având o lungime de cca 23 km, din care se vizitează cu trenulețul vreo 6 km și apoi pe jos - cca 1 km. Deși afară

era foarte cald, în peșteră temperatura nu depășea cred 10°C. Vizita a durat cca două ore și jumătate. După ce ne-am urcat în vagoneti, trenulețul s-a pus în mișcare prin peșteră, iar ceea ce ne-au văzut ochii din mersul lui părea ireal. Diversele formațiuni calcaroase întâlnite în cale sunt iluminate cu proiectoare și puse în valoare în toată splendoarea lor, pentru a le putea admira. Nu eram pentru prima oară într-o peșteră ca să mă extaziez nejustificat, tocmai de aceea spun că ceea ce vezi aici întrece orice imaginație. La un moment dat (după vreo 2 km) am coborât din trenuleț și am văzut mai pe îndelete formațiunile calcaroase întâlnite în cale. Urci, cobori, pătrunzi în zone ale peșterii extrem de largi, altele înguste, întâlnești bolți uriașe tapisate cu diverse minunății din calcar, de parcă pereții ar fi sculptați, treci pe lângă adevărate monumente ale naturii. Peștera are zone ce poartă diverse denumiri, funcție de mărime, aspect, culoare, destinație: Grota neagră, Sala de dans, Muntele mare, Sala de concerte (care are vreo 3000 m² și poate găzdui cca 10.000 de spectatori), Sala Spagheti ș. a. Întâlnim și admirăm pe traseu stalactite și stalagmite în tot felul de forme, mărimi și culori, grupuri „statuare”, formațiuni columnare (sub formă de fire, de panglici, de franjuri), plafoane cu țurțuri etc. Nici nu știi la ce să privești mai întâi. Am trecut pe lângă o stalagmită extrem de interesantă prin culoarea ei albă ca zăpada, care mi-a produs o impresie deosebită. O altă minunăție a naturii și aici, cum au fost cele de la Tara sau Litvice! În peșteră trăiește un animal care a devenit simbolul ei (fiind reproduș pe tot felul de obiecte puse în vânzare, ca suvenir), așa-zisul „pește om” (datorită pielii lui, care e netedă și nu cu solzi) - *Proteus anguinus* (specie protejată, de culoare albă desigur, care poate trăi până la 100 de ani), care mi s-a părut a fi de fapt un urodel, ceva asemănător cu salamandra. Pe traseu a fost amenajat un bazin de mari dimensiuni, cu pereți din sticlă unde am putut observa acest animal (se pare că aceste vietăți sunt prinse și aduse în acel bazin pentru cca 2 luni, după care sunt redat peșterii și înlocuite cu alți indivizi). Absolut uimitor! Superb! La Postojna, cred eu, respectul omului pentru natură lipsește, nu e ca la Litvice, peștera fiind cu siguranță afectată de amenajările din ea, de faptul că zilnic trec pe aici mii de oameni (care fac zgomot, poze ș. a.). Cred însă că nu-i poate fi refuzată omului dorința de a vedea și a cunoaște și, cine știe, poate că vizitarea acestei peșteri trezește în mulți dintre noi mai mult respect față de alte minunății de acest fel, care nu sunt vizitabile.

Plecăm de la Postojna către capitala Sloveniei, Ljubljana (Lubiana în italiană). Slovenia este o țară mică, de cca 26 mii km², care și-a declarat independența în 1991 (slovenii au plătit se pare sârbilor un preț în bani pentru libertatea lor și nu în vieți omenești, cum a fost cazul croaților și

bosniacilor). Ljubljana găzduiește cca 260 mii de locuitori. Deși mică, țara are un relief variat, de la zone litorale, până la altitudini de 2800 m. În Slovenia este celebră Stațiunea Planica, cu cea mai mare trambulină din lume. Probabil că și clima e oarecum diferită de cea din partea litorală a Croației, pentru că aici munții nu mai erau golași, iar pădurile și pajiștile alpine sunt ca cele de prin munții noștri (urmare a unui regim mai bogat în precipitații). Ljubljana este un oraș frumos, foarte curat, liniștit, cu multe spații verzi. Arhitectura clădirilor este variată. Orașul este traversat de râul Ljubljanica, îndiguit și traversat de numeroase poduri. În Ljubljana am făcut multe poze în zona centrală a orașului (inclusiv un scurt film cu un grup de dansatori), dar și de sus, de la castelul aflat pe un deal (construit în secolul al XII-lea, la cca 366m altitudine, față de cei cca 300 m ai orașului).

Ne despărțim și de Ljubljana pe direcția Budapesta. Circulăm pe o autostradă care în cea mai mare parte a ei este străjuită de zone înalte, trecem din nou prin tuneluri și peste multe viaducte. Peisajul seamănă mult cu cel din zonele montane de la noi, diferența fiind că noi nu avem astfel de autostrăzi, viaducte și tuneluri. Slovenia stă mult mai bine cu agricultura față de Croația. În zonele depresionare am întâlnit culturi întinse de porumb, grâu, orz, hamei, livezi de pomi, viță de vie, legume ș. a., dar nu și plante mediteraneene (probabil că are un climat continental). Terenurile agricole prezintă parcele mari și mici cu anumite culturi. Deși mare parte din zona străbătută este destul de înaltă, pe colinele neîmpădurite sunt prezente diverse culturi (multă viță de vie, de exemplu). Spre deosebire de celelalte țări ale fostei Iugoslavii, aici am observat că mai toate localitățile au biserici. Am trecut prin apropiere de Maribor. La un moment dat am părăsit zona montană, peisajul a devenit din ce în ce mai plat, un soi de câmpie în care culturile agricole erau tot mai întinse și relativ bine întreținute (cam cum am văzut în Serbia).

Era duminică, autostrada fiind foarte aglomerată, astfel că am avut "noroc" și de un blocaj, care ne-a întârziat sosirea în Budapesta, unde am ajuns pe la orele 22.30h. Am mers în Buda, pentru că unii din grupul nostru se aflau prima dată la Budapesta. S-a vizitat Palatul Regal, Bastionul Pescarilor și Bazilica Matei Corvinul. Eu am renunțat la aceste vizite, preferând să merg la o terasă, să beau o bere și să vizitez un meci de fotbal din Campionatul European. După scurta vizită de aici, ne-am îndreptat spre hotelul „Ibis”, unde aveam rezervată cazarea. Surpriză totală însă, hotelul dispăruse ca prin minune! Era a treia surpriză pe ziua aceea după blocajul de pe autostradă și anularea unei croaziere nocturne pe Dunăre la Budapesta (din cauza întârzierii noastre). Ghidul și șoferii erau nu doar nedumeriți, ci de-a dreptul scandalizați. Nu știau ce să creadă. Întrebând un taximetrist, au

aflat că între timp hotelul fusese demolat și locul curățat, iar sediul hotelului era acum undeva în apropierea Pieții Milenium. A fost un moment care ne-a distrat teribil și ne-a făcut să strigăm în cor în autocar: „*Ne-au furat hotelul!*” A doua zi dimineață am pornit spre țară.

Călătoria în fosta Iugoslavie a fost pentru mine interesantă și importantă. Ea mi-a permis să-mi satisfac o curiozitate, să cunosc o țară vecină și prietenă (astăzi dezmembrată), să văd cu proprii ochi și să trec prin filtrul experienței mele de viață dramele prin care trec unele popoare și țări într-un interval de timp relativ scurt, modul cum reușesc să traverseze momentele mai puțin faste din existența lor. E un mod de a trăi istoria pe viu, dar și de a vedea și învăța de la alții bunele practici și obiceiuri, de a respecta natura, oamenii, valorile și viața în sine.

A fost aceasta ultima călătorie realizată cu firma de turism ”Terra Nova” din Bacău, păstorită până în ianuarie 2011 de un mare profesionist în turism - Gabriel Stoica, un om special, un tip serios, responsabil și manierat, care a știut să-și selecteze cu grijă colaboratorii apropiați, a fost întotdeauna receptiv la sugestiile de călătorii venite din partea turiștilor, a căutat ca aceștia să fie mulțumiți de serviciile sale - inclusiv în privința costului excursiilor, fiind adeptul dictonului ”*turistul nostru - stăpânul nostru*”. Situația acestei firme a confirmat dictonul ”*omul sfințește locul*”. După dispariția ctitorului ei, Gabriel Stoica, cei din familie care au preluat afacerea și trebuiau să-i poarte de grijă (și în semn de omagiu postum adus acestuia), au ”reușit” destul de rapid s-o pună pe butuci. Păcat, mare păcat!

Călătorie în țara Marelui Zid

(China, 2014)

Îi mulțumesc mereu Celui de Sus că m-a ajutat să ating o serie de ținte în activitatea profesională și să călătoresc mult, să văd locuri, oameni și lucruri la care nu au acces cei mai mulți dintre noi. Înainte de 1990 nici nu îndrăzneam să visez că, într-o bună zi, voi putea să călătoresc oriunde îmi doresc. Minunea s-a produs și asta mi-a adus o mare satisfacție. Dacă aș fi avut această șansă în anii tinereții, aș fi gândit poate un pic diferit, evoluția mea profesională ar fi putut avea alt curs, iar realizările mele (atâtea câte sunt) ar fi atins poate alte dimensiuni, deși nu am motive serioase să mă plâng nici sub acest aspect în condițiile date.

Pe la începutul anului 2014, prietenul meu de călătorii, inginerul Teodor Poiată, mă informează că are intenția să facă o călătorie în China, cu o altă firmă de turism decât cea pomenită anterior și anume "Omnia", din București. Cum efortul financiar nu mi s-a părut exagerat pentru o călătorie de 10 zile la "capătul" lumii, n-am stat prea mult pe gânduri și i-am cerut amicului meu să mă includă pe lista amatorilor, fiind curios și interesat să văd cu ochii mei o țară de legendă, cu poporul ei nu doar numeros - ci și foarte harnic, să cunosc realizările uimitoare ale Chinei ultimilor cca 25- 30 de ani, de când China a schimbat cumva direcția, prin combinarea comunismului cu economia de piață, o inițiativă pornită de la marele vizionar și reformist Deng Xiaoping. Potrivit gândirii sale, „socialismul nu înseamnă împărțirea sărăciei”, un dicton demn de reținut. Iată ce mult poate conta în viața unui popor o minte luminată, un om providențial!

[Deng Xiaoping a provenit dintr-o familie bogată (fiu de moșier), dar a împărțit vederi de stânga, s-a școlit și a lucrat timp de vreo 5 ani în Franța, apoi a petrecut alți 3 ani la Moscova. A devenit membru al PCC în 1924, apoi - după revenirea în China, a aderat la facțiunea din PCC condusă de Mao Zedung și chiar l-a propus pe acesta pentru postul de președinte al PCC. A avut o serie de demnități între care, vicepremier și chiar secretar general al PCC. A fost victima revoluției culturale din China, fiind acuzat că intenționează să reintroducă sistemul capitalist în țară. A fost reabilitat după 1971, când un acuzator și dușman al său - Lin Biao, vicepreședinte al Chinei, și-a pierdut viața într-un accident, iar în 1975 devine el însuși vicepreședinte al Chinei. Deng Xiaoping aduce cu el o altă strategie de dezvoltare și modernizare a Chinei, prin așa-zisa "economie socialistă de piață", propunând reforme în patru domenii vitale ale țării - agricultură, industrie, știință/tehnologie și armată, reforme care au adus China unde se află astăzi. Deng a devenit un exemplu moral inclusiv pentru liderii chinezi. S-a retras din Biroul Politic al PCC în 1987].

A fost un adevărat miracol ce s-a petrecut în China, într-o țară închistată într-un comunism ultra-conservator (care i-a plăcut și din care s-a inspirat și Ceaușescu; s-a molipsit de cultul personalității din vizitele lui în China și Coreea de Nord), dominat de gândirea lui Mao. Ce mult a însemnat o gândire pragmatică, reformistă, care a făcut dintr-o țară mare și săracă,

care de abia era în stare să-și hrănească populația, o țară din ce în ce mai prosperă, care fabrică la prețuri mai mici și vinde de toate și peste tot, ale cărei rezerve monetare sunt cifrate în prezent la cca 3.000 de miliarde dolari. Schimbarea "macazului" nu s-a produs ușor, a fost nevoie de jertfe omenești, dar ele, deși regretabile, nu au fost zadarnice. A încercat și Gorbaciov în URSS după 1985 ceva asemănător (inspirându-se poate chiar de la Deng), prin acele principii ce se voiau promovate - "glaznosti" și "perestroika", dar nu i-a reușit, pentru că nu-i era prea clar cum ar putea să reformeze sistemul. În final Gorbaciov a "reușit" ceea ce cu siguranță nu-și dorea, prăbușirea URSS și a comunismului, tocmai acolo unde era cel mai puțin de așteptat să se întâmple. Că Rusia nu este nici în prezent o țară democratică, și sub acest aspect seamănă cumva cu China, asta este deja o altă problemă, numai că în China lucrurile sunt încă dirijate, în timp ce în Rusia sunt haotice, întrucât nu se mai află la "butoane" partidul unic.

Ei bine, prietenul Poiată și-a făcut ca deobicei treaba (ținând legătura cu firma de turism, ocupându-se de toate formalitățile pentru grupul de la Iași) și iată-ne pe 9 mai 2014 la orele 15.30h în aeroportul de la Otopeni, gata de plecare! Aveam să constat la aeroport că grupul nostru era unul heterogen ca proveniență, format din 32 de persoane adunate de prin toată țara (București, Iași, Suceava, Bacău, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, Constanța, Timișoara, Mediaș ș. a.), majoritatea persoane în vârstă. Aici ne-am întâlnit și cu dl Ion Buzatu, profesor de istorie, ghidul nostru în China (un tip de vreo 70 de ani, care arăta bine în ciuda vârstei, spunea că e nepotul profesorului Gheorghe Buzatu dar, din discuții, mi-am dat seama că "era barbă", că la vârsta pe care o avea nu-i putea fi nepot și nici nu prea știa mare lucru despre marele istoric, dispărut de curând). Din poveștile și mărturiile lui pe parcursul călătoriei, am aflat că făcuse parte cândva din personalul Ambasadei României în China, precum și din unele delegații ale liderilor din țara noastră care vizitau înainte de 1989 țări din zona Asiei de Est. Cred că a fost și poate mai era un om al serviciilor. Tipul vorbea fluent chineza (ceea ce nu e puțin lucru) și ca ghid s-a dovedit unul bun, informat, cu o memorie formidabilă de istoric și în plus știa să comunice celor din jur informațiile pe care le deținea. Am aflat că a publicat chiar și cărți despre istoria Chinei (și nu numai), bine primite de cititori. A fost primul ghid care a stat în autocar în picioare și cu fața spre noi atunci când ne prezenta diverse informații și explicații legate de călătoria noastră. Din păcate, s-a dovedit mai puțin iscusit în calitatea de conducător de grup căci, furat de misiunea sa de ghid, uita de obligația de a fi cu ochii în patru în zonele vizitate, ca să nu piardă (din varii motive) pe unii dintre turiști.

Destinația noastră a fost Shanghai, via Amsterdam, cu un avion al companiei K.L.M. După trecerea frontierei suntem anunțați în sala de așteptare că, deoarece vremea la Amsterdam este nefavorabilă, decolarea de la București va fi întârziată. În sfârșit, după vreo două ore de așteptare pe Otopeni, urcăm în avion și plecăm spre Amsterdam. Cum era de presupus, a fost amânată și plecarea avionului spre Shanghai. Ne îmbarcăm aici într-un Boeing-777 al aceleiași companii. Decolăm puțin după orele 23.00h și după exact 10 ore de zbor ajungem pe 10 mai 2014 la Shanghai, în jurul orei locale 16.20h. Traseul avionului a fost prin nordul Eurasiei, a atins latitudinea maximă de peste 62° și altitudinea de aproape 11.000 m, având viteze ce au depășit uneori 1000 km/h, trecând peste Germania, Polonia, Marea Baltică, dincolo de Sankt Petersburg, apoi Siberia, Mongolia, China. Deși zborul a fost unul relativ plăcut, nefiind turbulențe prea mari în atmosferă, mai greu a fost cu somnul, așa că am ajuns la Shanghai gata obosiți. Când am atins cu avionul cea mai nordică zonă a traseului nostru, era trecut de orele 2.00h noaptea; am admirat prin hublourile avionului de la înălțimea aceea, cerul și zorile care se iveau, lumina care apărea la orizont (o imagine de vis!).

La aeroportul din Shanghai (cuvânt ce ar însemna în traducere ”*cetatea de deasupra mării*”) am fost întâmpinați de o vreme posomorâtă (ploaie și ceață, mai degrabă smog, temperatura de 18° C) și de ghidul local - o domnișoară de 28 de ani (cu numele de Sisi, după pronunție; probabil Cixi), relativ frumoasă și binevoitoare și de autocarul care ne va transporta câteva zile la obiectivele din programul excursiei. După urcarea în autocar, ne îndreptăm spre zona centrală a metropolei (de peste 23 milioane locuitori) și admirăm străzile suspendate și suprapuse pe mai multe niveluri, podurile și clădirile impozante (între care numeroși zgârâie-nori), curățenia și ordinea ce domnește peste tot (inclusiv în preajma șantierelor de construcție ale unor clădiri noi). Orașul are o suprafață întinsă (cca 60 x 40 km), are altitudinea maximă de 100 m față de nivelul mării și s-a dezvoltat puternic odată cu războiul opiului (pentru a-și proteja rezervele de argint în schimburile comerciale cu China și a contracara deficitul ei financiar, Marea Britanie a recurs la exportul masiv de opiu în China, fapt ce a dus la două războaie succesive ale opiului, în perioada 1836-1841 și 1856-1860).

Pe traseu, ghidul nostru ne oferă o serie de informații despre China, dar și unele povești captivante. [Ne spune, bunăoară, că regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii nu ar fi existat dacă nu ar fi fost acest oraș. De ce?! Prințul Eduard al Regatului Britanic a întâlnit-o în 1934 la Shanghai pe o anumită doamnă Simpson, de care s-ar fii îndrăgostit. Această doamnă, nici prea tânără și nici prea frumoasă, avea un șarm aparte, era foarte inteligentă și fusese trimisă aici să învețe arta iubirii. Avusese la activ un divorț și acum era căsătorită cu un ofițer american. Prințul a devenit rege în 1936 și în această calitate era și șeful bisericii anglicane, care nu-i permitea să se căsătorească cu o femeie divorțată. Premierul Marii Britanii s-a opus

acestei relații și i-a spus regelui că, dacă se va căsători cu d-na Simpson, va trebui să abdice, fapt care s-a și întâmplat (d-na Simpson devenind mai apoi ducesă de Windsor). În aceste circumstanțe a devenit rege fratele lui Eduard (prințul Albert, viitorul rege George al VI-lea), tatăl actualei regine Elisabeta. Drăguță poveste, nu-i așa?!]

Revenind la China, dl Buzatu ne informează că în prezent Partidul Comunist Chinez (PCC) nu mai exercită rol conducător, ci doar mobilizator, China fiind condusă de tehnocrați (se promovează meritocrația). Reformele propuse, promovate și susținute de Deng Xiaoping a permis Chinei unul dintre cele mai mari ritmuri de dezvoltare din lume, o creștere economică anuală de cca 8%, China devenind cel mai mare producător de bunuri de consum din lume. În China nu se percepe vamă pentru produsele cumpărate de turiști, TVA-ul este de 8-11%, iar la alimente și energie electrică este de 1-3%. Salariul mediu era de cca 500 dolari (potrivit spuselor ghidului chinez, chiar de 700 dolari, dar nu prea cred). În traducere, China ar însemna "țara din centrul lumii". Chinezii nu recunosc meridianul "zero" de la Greenwich (considerând că Pacificul și nu Atlanticul este cel mai mare ocean al lumii), situând acest meridian undeva între clădirile ce fac parte din Orașul interzis.

Principalele religii din China sunt: confucianismul, budismul, taoismul, islamismul și creștinismul. O mare influență asupra chinezilor a avut Confucius, învățătura lui devenind din morală o adevărată religie în China. [Confucius, pe numele lui adevărat Kung Fu-tzi, a trăit între 551 și 479 î.Hr. Filosofia lui morală pleca de la principiul că omul - parte a naturii, poartă însușirile generale ale naturii (ordine, dreptate, bunătate, sinceritate). Prin urmare, ar fi suficient ca omul să fie instruit, condus să se perfecționeze, prin exemplul înaintașilor. În acest sens, copiii trebuie să aibă respect desăvârșit față de părinți, oamenii să respecte Statul, cei vii să-i respecte pe cei morți, împăratul să respecte pe iluștrii săi predecesori și să se supună Cerului. Fiecare individ, indiferent de vârstă și funcție, trebuie să-și respecte datoriile care-i revin potrivit ierarhiei din societate. Confucianismul a devenit în timp, cum spuneam, o adevărată religie de stat, menținând elementele fundamentale ale vechii religii chineze și în special cultul strămoșilor și al naturii, practicile cultice având în centrul lor Cerul și pe "Fiul Cerului" - Împăratul]. Budismul, ca religie, a fost preluat din India pe la începutul erei noastre și nu a fost ușor de acceptat pentru că era într-o oarecare contradicție cu morala acelor vremuri (cu confucianismul). Treptat, a cucerit tot mai mulți adepți, întrucât oferea o explicație mai bună pentru nenorocul personal (prin învățarea karmei) și promitea viață după moarte.

Școala în China este structurată pe un multiplu de 3 (școala primară, elementară, medie, liceu, facultate, masterat, doctorat - toate cu durata de 3 ani), cifra fastă la chinezi fiind 9, iar cea nefastă 4. Alfabetul chinez conține cca 50.000 de hieroglife și pentru absolvirea fiecărui nivel școlar se impune cunoașterea unui anumit număr de hieroglife. Limba literară în China este mandarina. În China trăiesc 55 de minorități naționale, care reprezintă cca 7% din populație, restul fiind format din populația Han, cel mai numeros

grup etnic din lume. China are o suprafață imensă (cca 9,6 milioane km², o populație de 1,35 miliarde locuitorii, este împărțită în 22 de provincii, 5 regiuni autonome, patru municipii cu subordonare centrală și două regiuni cu statut special - care se autoguvernează (Hong Kong și Macao). Ghidul ne-a vorbit de 35 unități administrative (care ar avea propriul Parlament și Guvern) și doar politica lor externă și armata ar depinde de guvernul central, dar nu știu în ce măsură aceste informații sunt exacte. Istoria și civilizația chineză este una străveche, multimilenară și a înflorit în câmpia Chinei de Nord - bazinul fluviului Galben, sistemul politic fiind bazat pe monarhii ereditare (dinastii). Începând cu anul 221 î. Hr., când statul Qin a cucerit alte șase regate din jur, s-a fondat primul stat chinez unificat. În 1911 a fost înlăturată monarhia și s-a constituit Republica Chineză, care a durat până în 1949. După înfrângerea Japoniei în al doilea război mondial, Partidul Comunist Chinez a învins naționaliștii din zona continentală Kuomintang, proclamând la 1 octombrie 1949 Republica Populară Chineză, (Kuomintangul a mutat capitala fostei republici chineze la Taipei).

Ni se spune că în prezent chinezii ar avea dreptul la grevă (pentru revendicări salariale sau legate de muncă), dar nu pot face greve cu caracter politic. Potrivit gândirii lui Deng Xiaoping, China construiește o *"democrație responsabilă, eficientă și echitabilă"*. Pentru descurajarea, guvernul chinez a dispus, cu mai mulți ani în urmă, măsura ca o familie să nu aibă mai mult de 1 copil. Cei care nesocoteau legea și își permiteau să aibă mai mulți copii, riscuau măsuri punitive: nu primeau alocație de stat pentru aceștia, nu erau promovați, erau amendați ș. a. Am înțeles că din acest an (2014), li se permite să aibă doi copii. Se spune că, a fost o perioadă când cele mai multe familii de chinezi își doreau ca descendenți doar băieți, iar unii medici erau capabili să identifice sexul copilului până la sfârșitul lunii a 3-a de sarcină. Asta a dus la un dezechilibru numeric destul de mare între femei și bărbați în țară (aviz fetelor de pe la noi care nu-și găsesc un partener!). Rețelele de medici "prognoziști" ai sexului embrionilor umani au fost depistate și eliminate.

Cum în China, la data sosirii noastre acolo, ziua era mai scurtă ca la noi (fiind mult mai la sud, se însera cu vreo două ore mai devreme), am ajuns în zona centrală din Shanghai odată cu înserarea (pe la 18.30h), am coborât din autocar și ne-am îndreptat spre faleza râului Huangpu, unde era mulțime de oameni, localnici, dar și turiști desigur. Am admirat siluetele clădirilor foarte înalte și frumos luminate pe timp de noapte (inclusiv turnul TV) de pe partea cealaltă a râului, ca și ambarcațiunile de pe râu care apăreau ca niște pete viu colorate ce pluteau deasupra apei, dar și clădirile mai vechi (asemănătoare celor europene), de pe partea râului în care ne aflam noi. Peisaj nocturn de-a dreptul feeric (mi s-a părut mai frumos orașul noaptea

decât ziua)! Am avut norocul să nu plouă (zona Shanghai e relativ caldă, dar ploioasă, cu umezeală ridicată a aerului - din cauza apropierii de mare, a fluviului Yangtze și râului Huangpu, a rețelei de canale), așa că am putut face multe fotografii. Ne-am îndreptat apoi spre Piața Poporului, unde sunt amplasate clădirile administrative ale Provinciei Shanghai. Zona e mai puțin spectaculoasă ca cea vizitată anterior, clădiri obișnuite pentru noi europenii, o zonă mai puțin aglomerată. Admirăm curățenia și frumoasele peluze cu flori care ne însoțesc la tot pasul. În Shanghai sunt peste 1000 de edificii cu mai mult de 100 de etaje. În prezent, în metropolă sunt multe clădiri, inclusiv zgâriele nori, perfect identice, fapt pentru care primarul orașului a cerut arhitecților ca noile clădiri construite să nu mai semene una cu alta, să fie originale ca arhitectură. Pe parcursul călătoriei aveam să constat, cum am arătat deja, că orașele din China par mai frumoase noaptea decât ziua, datorită modului cum sunt luminate clădirile și străzile, a reclamelor diverse și a hieroglifelor chinezești de pe reclame, de mare efect pe timpul nopții!

După acest prim contact cu orașul Shanghai, am fost conduși la hotelul de 4 stele "Golden River", unul foarte bun. La recepția lui ni s-au luat pașapoartele, care ne-au fost înapoiate de abia la sfârșitul periplului nostru în China (ele fiind reținute de către ghidul local). Ghidul român ne-a informat că, oriunde schimbăm bani, cursul este cam același, și ne-a recomandat să ne adresăm ghidului local pentru a schimba dolari sau euro (m-am tot gândit, de unde avea oare duduia aceea atâția yuani ca să ne schimbe valuta la tot grupul, ori de câte ori aveam nevoie?!). Cursul de schimb a fost cam de 6,1 yuani la 1 dolar și 8,1 yuani la 1 euro. În cameră am fost repartizat cu dl Alexandru Vodă, în vârstă de 79 de ani, din București (fost economist), un om cumsecade; m-am înțeles foarte bine cu dumnealui, mai ales că ținea la glume. M-a distrat faptul că venise în călătoria asta îmbrăcat în costum și purtând cravată la gât, ca și când s-ar fii pregătit să meargă la spectacol și nu la bântuit străzile și obiectivele turistice!

A doua zi (11.05.2014), după micul dejun (în care am avut de unde alege, fiind preparate variate și din belșug) ne-am îndreptat spre primul obiectiv din programul călătoriei - panorama Shanghai-ului văzută din turnul televiziunii (Shanghai Oriental Pearl, Radio and TV Tower), care are înălțimea de 468m. M-a surprins faptul că la toate obiectivele de interes (muzee, gări, aerogări, metrou, obiective turistice), unde se intra în grup, se proceda la controlul persoanelor și bagajelor exact ca pe aeroporturi (măsurile extreme de securitate!). Din păcate, pe tot parcursul șederii la Shanghai vremea nu a prea ținut cu noi, a plouat cam mult și în reprize, ceața și smogul împiedicând o vizibilitate bună, astfel că nu am putut realiza niște fotografii de calitate. Am urcat în turn cu un lift de mare capacitate,

ultrarapid și silențios, la înălțimea de cca 270 m, unde era situat observatorul transparent (un etaj mărginit de o sticlă specială, aburită însă și ea, iar mai toți zgârâie-norii din jur erau cu "capul în nori"). De aici am coborât vreo 10 m, unde era o zonă cu podeaua din sticlă armată, prin care puteai privi în jos (mai degrabă se vedea cum trebuie jos, prin această sticlă, decât în jurul turnului prin paravanul transparent). Am fost tare dezamăgiți că vremea nu a ținut cu noi și nu ne-a permis să admirăm și savurăm frumusețile orașului de la înălțime, dar ce puteam face (?!).

În Shanghai s-a construit enorm în ultimii 25 de ani, orașul căpătând o cu totul altă față decât în trecut. Cea mai înaltă clădire din oraș are 610 m. Zgârâie-norii, chiar dacă unii seamănă între ei, au totuși câte ceva diferit, înălțime, formă, sistem de iluminare și mai ales arhitectura din zona acoperișului. Am constatat că în oraș se construia încă foarte mult, că pe șantiere e multă ordine, clădirile în construcție sunt înconjurate de sus până jos de paravane de protecție, muncitorii nu se fac că muncesc - stând la taclale ca la noi, ci chiar își văd de treabă ș. a. (aveam o astfel de construcție chiar în apropierea hotelului nostru și vedeam de sus cum se lucrează pe șantier). Blocurile noi de locuit au cel puțin 30 de etaje, iar între clădiri spațiul mi s-a părut cam redus. Metroul în oraș are o lungime totală de peste 400 km. Din păcate, în Shanghai am avut senzația că e cam lipsit de vegetație, că ar avea nevoie de mult mai mult verde, că spațiile verzi sunt destul de reduse într-un oraș atât de mare și aglomerat.

De la turnul TV ne-am deplasat în gara care face legătura între zona centrală a orașului Shanghai și aeroport (cca 40 km), pentru a face o deplasare, dus-întors, cu trenul de mare viteză Maglev. Ghidul român ne spusese că acest tren, pe pernă magnetică, atinge viteza de 400 km/h. Trenul circulă pe o construcție supraterană, susținută de stâlpi din beton foarte denși, la vreo 6m deasupra solului și nu dispune de șine ca un tren obișnuit, ci de niște șanțuri de ghidare (prevăzute la rândul lor cu o serie de găuri). Trenul a atins viteza maximă de 301 km/h (viteza fiind înregistrată pe un display situat la capătul fiecărui vagon). Am parcurs distanța de 40 km în cca 7 minute la dus și altele 7 la întors (să faci 80 de km în doar 14 minute e ceva, nu?!). Iată ce mijloc de transport extraordinar au gândit chinezii, spre și dinspre, aeroport! Am înțeles că un astfel de tren circulă între Hong Kong și Beijing, pe o distanță de cca 1500 km. Experiența călătoriei cu acest tren nu ne-a impresionat prea tare și mai toți dintre noi am plâns după banii pe care i-am dat (prețul de 15 euro de fiecare, fiind cam exagerat pentru un parcurs atât de scurt; doar ghizii știu cum au stat treburile pe bune!).

Cum experiența cu trenul nu a fost una care să ne lase cu gura căscată, am sperat că o alta, cu vaporul pe râul Huangpu (prevăzută în

program), o să fie mai generoasă și mai interesantă. Apropiindu-se de vărsarea în fluviul Albastru, râul acesta are la Shanghai o lățime de vreo 200 m (poate chiar mai mult) și o adâncime cred destul de mare, pentru că am văzut circulând pe el diverse nave, inclusiv șlepuri mari, de peste 100 m lungime. Râul este folosit nu numai la transportul pasagerilor, ci și al mărfurilor. Ne-am îmbarcat pe un vas pentru turiști, de cca 30 m lungime, și am sperat ca ploaia să ne lase în pace, să putem sta sus - în zona lui descoperită, pentru a admira orașul de pe apă. Într-o zi frumoasă, cred că o astfel de plimbare este una foarte plăcută, binevenită și chiar de neuitat, numai că vremea n-a ținut cu noi, ploaia sâcâindu-ne mai tot timpul. De la locul îmbarcării (zona Turnului TV) am plutit pe râu pe o distanță de vreo 3-4 km în aval și retur. Ar fi fost o ocazie extraordinară de a face poze cu adevărat artistice de-a lungul râului, dar n-a fost să fie!

Următoarea destinație spre care ne-am îndreptat în Shanghai a fost Templul din jad a lui Buddha. Acest templu a fost ridicat relativ recent (acum 120-130 ani). Am întâlnit aici mulți turiști și numeroși credincioși budiști. În atmosferă pluteau miresme extrem de plăcute. După ce am pătruns în curtea templului am observat de unde proveneau aceste mirosmi: mulți credincioși aprindeau mănunchiuri de bețe aromate, pe care le depuneau apoi în niște vase special amenajate, ca ofrandă adusă marelui Buddha. De o parte și de alta erau două clădiri în stilul perioadei feudale din China (semănau la acoperiș cu pagodele), iar în interior găzduiau statui ale lui Buddha și ale discipolilor săi. Așa cum am văzut la monumentele dedicate lui Buddha în Bangkok, și aici credincioșii depuneau ca ofrandă (pe mese sau polițe aflate la baza statuiilor) bani și diverse alimente. Totodată, în fața acestor monumente se aflau perne, pe care credincioșii se așezau în genunchi și se rugau. Din păcate, cum se întâmplă și la noi, în lăcașele de cult unde sunt mulți turiști străini, credincioșii nu au tihnă, sunt deranjați de foiala din jur și de flash-urile aparatelor de fotografiat. Piesa de rezistență din pavilionul de nord al templului este statuia din jad alb a lui Buddha, extrem de frumos realizată, dar care înfățișa un Buddha tânăr, cu o figură ce mi s-a părut cam efeminată; spre deosebire de freamătul existent în celelalte clădiri de rugăciune, aici era semi-întuneric și domnea o liniște deplină, iar fotografierea era interzisă.

Am vizitat apoi o grădină imperială veche aflată nu departe de acest templu. Ploaia a avut de data asta un mic răgaz și ne-a permis să umblăm prin grădină și să observăm modul cum a fost concepută și realizată. Grădina imperială Yu (Yuyuan, sau Grădina mandarinilor) a fost construită în secolul al XVI-lea pentru administratorul Pan Yunduan al provinciei Sichuan, în vremea împăratului Jiajing din dinastia Ming. Grădina are o suprafață de 2

ha și este împărțită în secțiuni. Un adevărat labirint constituit din vreo 30 de pavilioane (clădiri în stil medieval), care aveau pe acoperiș sculpturi ale unor animale venerate probabil de chinezi (inclusiv dragoni), mici lacuri, poduri, arbori, arbuști și flori, printre toate acestea șerpuind un râu (populat cu pești mari de culoare roșietică, ce semănau cu somonii). În incinta grădinii au fost aduse și depuse niște formațiuni calcaroase, diverse ca mărime și formă, erodate și modelate nu doar de apă și vânt, ci și de daltă, dispuse în multe locuri ale ei, care dau un aspect interesant grădinii (îi conferă un anume grad de sălbăticie). M-au impresionat în mod special trotuarele și potecile din incinta grădinii, construite din pietre de râu de formă, dimensiuni și culori diverse, dispuse în adevărate mozaicuri. Nu am mai văzut nicăieri așa ceva până aici și asta m-a făcut să admir și mai mult imaginația, migala, răbdarea și gustul pentru frumos al acestui popor.

Ultimul moment al zilei a fost o promenadă de vreo două ore pe bulevardul pietonal Nanjing din Shanghai, o adevărată magistrală, lungă de vreo 4 km și lată de vreo 30 m, înțesată de oameni (în special tineri) ieșiți la plimbare și la cumpărături (era totuși o zi de duminică). Pentru cei interesați să parcurgă bulevardul de la un capăt la altul, existau mini-care cu mai multe vagonete (cum sunt și pe la noi în zonele turistice), care imitau trenul sau tramvaiul. Printre trecători mișunau negustorii ambulanți (cum am întâlnit apoi la mai toate obiectivele turistice, inclusiv în preajma hotelurilor), care ofereau diverse obiecte spre vânzare, cum ar fi ceasuri "Rolex" (10 euro bucata; vă imaginați cât erau de autentice?!), articole de îmbrăcăminte, parfumuri, role, zmee etc (am cumpărat de la o puștoaică un fel de role cu sclipici pentru Adrian (fiul Dianei), care cred că vor stârni invidia printre prietenii lui la Bacău). Pentru că ne răzbise foamea, împreună cu dl Vodă ne-am abătut pe o străduță din apropiere, unde am văzut că se putea servi câte ceva. În cele din urmă am optat pentru niște cârnăciori (un pic dulcegi) și o bere chinezească, ambele dovedindu-se destul de bune. Ploaia nu ne-a lăsat însă să ne plimbăm prea mult pe stradă, așa că am fost nevoit să-mi cumpăr o umbrelă și apoi am intrat prin magazine, ca să treacă timpul până la ora de întâlnire cu ghidul. Intrând cu dl Vodă într-un magazin foarte mare, ne-a surprins faptul că, în loc de îmbrăcăminte și încălțăminte de sezon, erau mai degrabă articole pentru sezonul rece. Era probabil și motivul că lipseau clienții.

La 19.30h ne-am adunat tot grupul și am plecat la circ. Am vizionat de fapt un spectacol de acrobație, care se desfășura la Sala "Era", o construcție foarte interesantă, pretabilă pentru numere de circ. În timpul desfășurării spectacolului mi-am dat seama că cele mai multe dintre numerele produse pe scenă le văzusem la TVR-2, care transmite adesea astfel

de reprezentații de la Festivalul circului din Monte Carlo. Numai că, una e să le vezi la TV și alta e să le vezi aieva. Cel mai tare m-a impresionat ultimul număr din program, în care a apărut o formație de 7 motorști, cu motocicletele de mic litraj, care s-au deplasat la început atât pe scenă, cât și prin tribunele cu spectatori, apoi au intrat (unul câte unul până la ultimul), într-un glob transparent cu diametrul de vreo 6-8m, în care au circulat în fel și chip, s-au dat cu motoarele peste cap, ceva cu adevărat infernal! Realmente am fost surprins de măiestria acestor indivizi, de modul cum s-au coordonat într-un spațiu atât de redus și nu s-au ciocnit, nu s-au accidentat, o evoluție cu adevărat spectaculoasă, care ne-a tăiat respirația.

Părăsim a doua zi (12.05.2014) hotelul și orașul Shanghai și ne îndreptăm către un alt mare oraș al Chinei, Hangzhou (8 milioane locuitori) din provincia Zhujiajiao, spre "Cornul Abundenței" - cum este cunoscută zona datorită fertilității solului și a recoltelor înalte (chiar și trei/an la unele culturi). La plecare, Shanghai-ul era scaldat în soare, chiar dacă vizibilitatea nu era prea bună din cauza smogului. Admirăm și fotografiem din autocar clădirile întâlnite în cale la ieșirea din oraș. Pe traseul spre orașul Hangzhou am observat că zona străbătută era una relativ plată, umedă, cu numeroase canale pentru irigații și bălți, culturi extinse de orez (unele deja recoltate), dar și un mediu propice pentru crescătorii de animale acvatice. De altfel, între Beijing și Hangzhou se întinde cel mai vechi și mai lung canal de apă din lume, construit de om. Se pare că amenajarea lui a început încă din anul 400 î. Hr., a fost finalizată în 609 d. Hr., în 1600 canalul a fost extins, iar realizarea lui a produs numeroase victime umane. "Canalul Împăratului", cum este el denumit, are o lungime de 1790 km și a fost folosit la transportul cerealelor către Beijing. Cu siguranță este utilizat nu numai ca o cale ieftină de transport, ci și pentru irigații. Locuințele fermierilor întâlnite pe traseul spre Hangzhou, deși aparent arătoase, mi s-au părut sărăcicioase, austere, insuficient îngrijite, lipsite parcă de viață și de bun gust, nu au arbuști, pomi și flori pe lângă ele, cum e cazul în Europa. Presupun că nu așa stau lucrurile peste tot în China.

Primul obiectiv al zilei a fost o vizită în așa-zisa "Veneție a Chinei", care s-a dovedit de fapt un târg amărât, prin zona centrală al căruia fusese amenajat un canal de apă (de vreo 10 m lățime), cu apă ce mi s-a părut murdară, pe care puteai să te plimbi cu ajutorul unor bărci la care vâsleau oameni ai locului. Cum să compari târgul ăsta cu Veneția?! E ca o glumă proastă și totuși se pare că ține! Totul mi s-a părut sărăcăcios și neîngrijit: case ponosite, străduțe înguste, trotuare ca vai de ele, tarabe și chioșcuri la parterul sau în fața caselor – unde erau expuse o serie de produse, inclusiv alimente preparate neigienic și deloc ademenitoare, mirosuri (de la tot felul

de prăjeli) greu de suportat etc. Localnicii nu aveau nici un pic de respect pentru apa ce curgea prin canal, în care aruncau zoile și își spălau toate cele fără nici reținere (nici apa din râul peste care am trecut ulterior și din care probabil se alimenta și acest canal, nu mi s-a părut mai curată). Ne-am deplasat de-a lungul canalului până în zona așa numitului Pod al eliberării (un pod înalt și foarte arcuit peste râu). Aici există tradiția cumpărării unor pești vii de la vânzătorii din apropierea podului și eliberarea lor în apa râului, gest care se zice că ar purta noroc. Unii din grupul nostru s-au conformat acestui obicei și au fost foarte încântați de isprava lor, gândind că și dacă gestul nu le va aduce noroc, poate îi va ajuta să revină în aceste locuri.

De aici am pornit către așa-zisul ”*Târg al fantomelor*”. De ce și de unde acest nume?! Aici fusese de fapt un sat din care locuitorii trebuiau evacuați pentru programul de reconstrucție și reamenajare a țării (așa cum preconiza și la noi Ceaușescu, care voia să mute țaranii în blocuri), urmând ca localnicii să fie despăgubiți. Unii localnici însă (în general în vârstă) nu au vrut cu nici un chip să părăsească satul și nu au acceptat oferta guvernului. Peste o vreme, un primar cu inițiativă s-a gândit cum să-l pună în valoare și l-a transformat în obiectiv turistic, arătându-le vizitatorilor viața de la țară (case, mobilier, unelte, modul de preparare a hranei, veșminte, tradiții, meșteșuguri etc), ceva ce seamănă cumva ca idee cu Muzeul satului de la noi, dar mai puțin valoros și atractiv. Ne-a reținut atenția modul cum erau construite ușile și ferestrele. Am admirat aici mobilier fabricat din lemn de trandafir, frumos sculptat și impozant ca mărime (deși chinezii au statură în general mică), ba chiar și o farmacie tradițională chinezească. Culmea e că, deși nu e mare lucru de văzut aici, multe autocare cu turiști vin zilnic să-l viziteze și așa se face că e deja bine garnisit cu chioșcuri, buticuri și tarabe la care se vând diverse produse, inclusiv obiecte de artizanat și alimente. A fost un exemplu de cum oameni întreprinzători pot face bani din nimic! [Nu pot să nu mă gândesc la ce potențial turistic avem în România și nu-l exploatăm din cauza delăsării, lipsei de inițiativă, a drumurilor proaste ș. a.]. În aceeași zonă am vizitat o distilerie de alcool, în care se producea (după același model ca și la noi și probabil pretutindeni) un rachiu din orez fermentat, destul de tare și bun la gust. Ni s-a permis să-l degustăm, iar unii din grup nu au rezistat tentației și au cumpărat vase (din plastic) umplute și sigilate chiar în fața lor cu rachiu tradițional chinezesc.

Cu puțin înainte de a ajunge în orașul Hangzhou (orașul ceaiului și al mătăsii, situat la vreo 200 km de Shanghai, în provincia Hainan; între 1180 și 1358, acesta era cel mai mare oraș al lumii, având peste 1 milion, ba chiar peste 2 milioane de locuitori, după alte surse; în secolele XII-XIII a fost capitala Chinei; în prezent are peste 8,5 mil. loc.) peisajul se înalță brusc și devine muntos, dând orașului mai multă frumusețe, o atmosferă parcă mai curată, mai proaspătă. Se spune că în

această provincie se cultivă și se obține cel mai bun ceai din China. Intrăm în oraș și mergem să vizităm pagoda *Liuhe* sau pagoda "celor șase armonii" situată pe muntele Yuelun, la sud de Lacul de Vest (sau Lacul "zânelor"). Drumul până la pagodă este unul pitoresc, trece pe lângă lacul amintit, zona fiind împădurită, având mulți arbori falnici. Pagoda este așezată pe un promontoriu, la mică distanță de lac, este de formă octogonală, are 13 etaje la exterior și doar 7 la interior și o înălțime de cca 60 m. Datează din anul 997, a fost la un moment dat distrusă de războaie și apoi reconstruită.

[Cele 6 armonii (reguli budiste) sunt: *unitatea în conviețuire* (munciți împreună, trăiți în comuniune, precum frații și surorile!); *unitatea în comunicare* (nu spuneți lucruri care pot să rănească și nu vă certați pentru că acestea pot duce la ură și ura la luptă!); *unitatea de gândire* (luați în considerare părerea fiecăruia și găsiți o soluție care să-i satisfacă pe toți!); *unitatea respectării preceptelor* (încurajați-vă și ajutați-vă unii pe alții în practicarea budismului!); *unitatea dăruirii* (câștigul, indiferent de natura acestuia, trebuie împărțit în mod egal cu ceilalți!); *unitatea cunoașterii* (împărtășiți cunoștințele voastre și celorlalți, pentru a vă ridica reciproc nivelul cunoașterii, astfel încât să ajungeți toți la același nivel al înțelegerii!)]

Parcul din jurul pagodei este o minunăție, format din mulți arbori seculari, arbuști ornamentali, peluze cu flori. Lacul, de la poalele dealului pe care se află pagoda are o circumferință de vreo 25 km, este înconjurat de dealuri pe cca 2/3 din perimetrul său, iar pe cealaltă 1/3 se poate admira orașul nou, inclusiv zgârâie-norii acestuia. Zona în care ne aflam era una rezidențială, având o ofertă generoasă: apă, dealuri împădurite, multă liniște, aer mai curat. Am întâlnit aici, cât și la Shanghai, un arbore ce seamănă cu ficusul, dar care este de fapt o magnolie - *Magnolia grandiflora*, numele speciei vorbind de la sine despre florile superbe ale acesteia (albe și mari; este răspândită și în zona mediteraneană).

Am ajuns devreme (era încă lumină) la hotelul din Hangzhou (unul la fel de bun ca și la Shanghai, situat în zona veche a orașului), încât nu puteam rămâne în hotel după cazare. Împreună cu dl Vodă am ieșit în oraș. Chiar în apropierea hotelului nostru era o stradă pietonală pe care circula mulțime de oameni și asta deoarece, de o parte și de alta a străzii erau tot felul de chioșcuri, tarabe, un soi de triciclete care aveau platforme de expunere a mărfurilor la înălțimea șei și coarnelor (cum am văzut și în Tailanda), ba unii negustori își prezentau marfa chiar pe sol. Mâncărurile care se preparau în ulei degajau un miros de prăjeală greu de suportat. Am observat și aici aceeași lipsă de igienă, dar probabil că localnicii stau bine cu rezistența la toxine și paraziți, pentru că am văzut că nu se temeau să consume aceste bucate. Nimic din ce era expus, de o parte și alta a străzii, nu ne-a determinat să băgăm mâna în buzunare. Când ne-am întors spre hotel am observat pe unul din dealuri o pagodă luminată feeric, care părea a nu fi prea departe de

locul unde ne aflam, și cum frumusețea ei nocturnă ne-a impresionat foarte tare, ne-am gândit că n-ar fi rău să ajungem până acolo. Cum dl Vodă era un alpinist încercat, și pentru că și mie îmi place mișcarea, am luat direcția spre acea pagodă. Era deja mai bine de orele 20.00h și străzile din zona aceea erau cam pustii. Totuși, bărbați încercați fiind, ne-am zis că ne vom descurca. La un moment dat strada s-a terminat și am dat de niște scări ce suiau prin pădure și ne-am zis că acestea sigur duc acolo. Eram bucuroși că scările erau luminate. Am tot urcat noi, dar am ajuns într-un loc în care scările au încetat să mai fie luminate. Cum pe traseu nu prea mai întâlneam oameni, curajul de a înainta ni s-a topit, ne gândeam la eventuale riscuri, sau că ne-am putea rătăci, așa că am făcut cale întoarsă. Nu e indicat să te aventurezi într-o țară străină, în locuri izolate, total necunoscute și mai ales noaptea! Plimbarea însă ne-a prins bine și ne-a făcut mare plăcere.

A doua zi, după ce am luat micul dejun, am mers la Templul budist Lingyin- "*Izbăvirea sufletului*" (sau templul celor 1000 de Buddha), cel mai mare din China, situat la vreo 15 km de Hangzhou. Templul a fost inițial situat într-o grotă (în care am pătruns și am făcut și noi fotografii pe întuneric), în care era sculptat un mic altar, conferind grotei harul divin. Muntele pe care este așezat templul ar fi venit pe aripile vântului sfânt din Marele Olimp budist (muntele Mehru din Himalaia). Înainte de a ajunge la această grotă și la templu, am văzut că pe stâncile ce străjuiau șoseaua (inclusiv de o parte și de alta a grotei) erau sculptați sumedenie de Buddha. Templul propriu-zis este format din trei clădiri (un triptic), în care sunt expuse statui uriașe ale lui Buddha, frecvent flancat de arhanghelii lui și de discipoli (sfînți probabil în accepția budiștilor). În fața statuilor lui Buddha credincioșii depuneau ofrande și se rugau în genunchi, pe aceleași perne înalte, de care am mai pomenit. Am vizitat cele trei temple, situate și acestea într-o zonă ceva mai înaltă, am primit la intrare câte 3 bețe aromate și le-am ars în arzătoarele din fața unuia dintre temple. Într-una dintre clădiri, am întâlnit un grup mare de credincioși budiști, care erau îmbrăcați în costumele lor specifice, stăteau în bănci, citeau și rosteau rugăciuni din cărțile sfinte. Am fost impresionați de faptul că, deși în jurul acestora era mare forfotă și zgomot (produse de mulțimea de turiști și credincioși), ei își vedeau de ale lor, ca și când nimic nu-i putea tulbura. Am intrat apoi într-o sală uriașă, situată pe una din laturile complexului de aici, unde pe niște podiumuri aflate la cca 1,5-2m de podea, în bănci speciale, erau expuse 1000 de statui ale lui Buddha, fiecare dintre acestea diferită de cealaltă (cu Buddha surprins în diverse acțiuni, situații). Am înțeles că nici unul dintre chipuri nu seamănă cu celălalt. Este fără îndoială o operă de artă fără egal, dar când vezi

o sală ticsită cu astfel de statui, într-un soi de semi-obscuritate, impresia nu este totuși cea scontată, una care să-ți taie respirația și să-ți încânte ochiul.

N-am avut nici aici noroc de vreme bună, ploaia făcându-și în continuare de cap. La toate obiectivele vizitate în Shanghai, aici, și pe tot parcursul călătoriei, am întâlnit zeci de autocare cu turiști, majoritatea asiatici (probabil chinezi din toată lumea și din jur), dar și din Occident (unii veniți din Australia și Noua Zeelandă). Mulți localnici din zonele vizitate ne întrebau de unde venim și erau foarte bucuroși să afle că suntem români, iar la unul din obiective am întâlnit un chinez care vorbea bine românește. Ne-am pornit apoi spre Muzeul Național al Ceaiului, situat într-o vale pitorească. Ploaia ne-a ocolit aici, a apărut și soarele. Către poalele versanților din zonă, terenul era terasat și pe aceste terase era cultivat arbustul de ceai. Prima oprire a fost chiar la o cultură de ceai din apropierea corpurilor de clădiri ale acestui muzeu. Probabil că prima recoltare avusese deja loc, pentru că arbuștii erau tunși și arătau precum un gard viu, operație menită probabil să determine formarea de ramuri noi cu frunze tinere (mai bogate în principiile active specifice) pentru următoarea recoltă. Se fac cca trei recolțări pe an, ceaiul de cea mai bună calitate obținându-se din prima recoltă (frunzulițele tinere din primăvară), dar are și cel mai ridicat preț, recolta fiind mai scăzută.

Am intrat apoi într-o sală de prezentare, ne-am așezat pe scaune la mese aranjate sub formă de patrulete, o cercetătoare (cred) ne-a explicat cum se prepară un ceai bun, iar două asistente ale sale ne-au oferit ceai pregătit chiar în fața noastră. În dreptul fiecărui scaun se afla un pahar pentru ceai, în care erau depuse câteva frunzulițe de ceai verde și cca 30 ml apă fierbinte. După vreo 5 minute, asistentele au umplut paharele cu apă fierbinte din niște ceainice, turnată în 3 jeturi succesive cu mare dexteritate și de la oarece înălțime. Ni s-a explicat că, pentru un ceai bun, apa trebuie să aibă temperatura de 90°C, că frunzele infuzate de ceai se pot apoi mânca sau refolosi pentru alte 4 ceaiuri (ceea ce mi s-a părut exagerat și eronat, dar mă rog..., asta-i reclama!). În dorința de a ne capacita (de parcă nu mai băusem niciodată ceai chinezesc verde), neștiind nici cu ce ne ocupăm unii dintre noi, tipa a dorit să impresioneze, devenind și mai savantă, exagerând cu unele informații. M-a surprins că nu a amintit nimic despre virtuțile arhicunoscute ale ceaiului (datorate conținutului în teină, cu efect similar cofeinei) și a insistat doar pe polifenolii din ceai, pe care îi extrag în prezent din frunze și fabrică un medicament foarte scump, sub formă de pastile cu efect antioxidant (o pastilă fiind chipurile echivalentă cu 8 ceaiuri!), pe care îl vând în special în SUA (ne-a prezentat și flacoane cu pastile, dar nimeni dintre noi nu a "îndrăznit" să-și procure).

La sfârșitul expozeului ne-a făcut o demonstrație privind ambalarea ceaiului (în cutii speciale, de diverse dimensiuni, văzute și pe la noi), invitându-ne să cumpărăm ceai ambalat chiar în fața noastră. M-a mirat faptul că au fost printre noi destui amatori (chiar și medici) impresionați de cele spuse de prezentatoare, care au cumpărat cutii cu ceai la un preț ce mi s-a părut foarte pipărat. Dudaia, care vorbea și engleza, își făcea bine treaba și știa că *"reclama este sufletul comerțului"* și culmea e, că i-a ieșit! Eu am preferat să cumpăr din magazinul aflat în incinta muzeului, pachete mari cu pliculețe de ceai (și acestea cunoscute la noi), la un preț mai rezonabil (5 pachete = 100 yuani, cca 12,5 euro). Acest complex muzeal și de desfacere a produselor din ceai avea mai multe astfel de săli de prezentare, dovadă că nu ducea lipsă de turiști și clienți interesați.

După ceremonia ceaiului, ne-am deplasat undeva în apropiere, la un complex turistic, cu mai multe săli de mese de mari dimensiuni (dat fiind numărul mare de grupuri de turiști). Peste tot pe unde am luat masa de prânz sau cina, mesele erau prevăzute cu un fel de platou mare, din sticlă, rotund (de cca 1 m diametru), care se rotește (cum am văzut și la Bangkok), aflat la mică distanță deasupra mesei, pe care se depun platouri mai mici sau castroane obișnuite în care se află diverse feluri de bucate (supe, salate, mâncăruri chinezești calde, orez ș.a.). Fiecare mesean are în fața lui o farfurie și tacâmuri (inclusiv două bețe) și rotind platoul mare își pune în propria farfurie ce dorește. [În seara precedentă luasem cina la un restaurant impozant din zona centrală din Hangzhou, unde se zice că ar fi servit odată masa și Ceaușescu, restaurant care avea o sală frumoasă și înaltă, asemănătoare cu cea pe care am întâlnit-o la Clermont-Ferrand, Franța în 2006. Bucatele servite nu s-au ridicat însă la valoarea sălii]. Prânzul de aici a fost unul variat și îndestulător (multe vegetale trase în ulei, salate, mâncăruri chinezești din carne de pasăre și porc - foarte gustoase, o supă bună de roșii, o rață friptă feliată, nelipsitul orez ș. a., și peste toate astea un pahar mare de bere). Toată lumea a plecat mulțumită de la un prânz, așa zice, copios.

Am revenit în oraș și ne-am îndreptat spre Lacul de Vest, sau Lacul "zânelor", de care am amintit anterior, simbolul orașului Hangzhou, probabil cel mai atractiv loc de recreere pentru localnici. El a fost inclus în 2011 în patrimoniul UNESCO și impresionează prin armonia ce o creează în raport cu mediul, cu natura din jur. Este împărțit prin diguri în mai multe zone ce poartă numele unor poeți chinezi renumiți. O legendă spune că lacul s-ar fi format pe locul unde a căzut o perlă scăpată de un dragon aflat în luptă cu o pasăre Phoenix. Lacul, este limpede, liniștit și are o suprafață de cca 6 km². Vremea a ținut cu noi, fiind caldă și relativ însorită. Am ajuns la debarcader, unde erau acostate câteva ambarcațiuni turistice, relativ mici și cam primitive ca aspect. Înainte de a ne îmbarca, am observat și admirat în

apropierea debarcaderului, o porțiune din lac de cca 1ha, separată cumva de restul luciului de apă, pe care creșteau numeroși nuferi. Dacă am fi avut norocul să-i surprindem în momentul înfloririi cred că am fi fost entuziasmați de gingășia și frumusețea lor. În sfârșit, ne-am urcat pe unul din vaporeșe și am făcut o plimbare de cca o oră și jumătate pe lac, am admirat siluetele pagodelor aflate pe colinele din jur, undeva nu departe (inclusiv pe cea la care nu am reușit să ajung cu dl Vodă, cu o seară înainte), construcțiile de pe malul lacului, pădurea, orașul cu unele din clădirile lui mai impozante etc. Am plecat cu impresii dintre cele mai vii despre această zonă, care este cred una dintre cele mai frumoase și generoase ale multimilenarei China.

[Pe lângă lucrurile frumoase, am observat și unele mai puțin laudabile. În toate orașele vizitate a apărut un fenomen - cred recent, care nu are darul să încânte ochiul privitorului. Foarte mulți localnici, indiferent de sex, se deplasează la locul de muncă pe un fel de motorete și scutere, care au piste special amenajate, fiind și acesta un semn al creșterii nivelului de trai. De la bicicletă, care era până nu demult mijlocul de deplasare al chinezului de rând, s-a ajuns la aceste motorete, care sunt relativ ieftine și la care au acces probabil mulți dintre chinezi. Din păcate toate aceste motorete și scutere sunt parcate pe trotuare, în fața unor instituții aflându-se zeci, chiar sute și, fiind atât de numeroase, "poluează" văzul turistului, strică aspectul orașului, chiar dacă cele mai multe sunt prevăzute cu motoare electrice și nu poluează chimic și fonic orașul. Am observat de asemenea că regulile de circulație nu se prea respectă în China nici de către șoferi, nici de către motorști și bicicliști. Totodată, chinezii sunt foarte gălăgioși, mai ales când sunt în grup, încât atunci când discută între ei, ai impresia că se ceartă. Mai toți ne priveau cu respect și o anume invidie, deși acum nu mai au de ce, pentru că au pătruns și ei în rând cu lumea bună. În curând, se pot inversa lucrurile, și nu e exclus să-i privim noi cu respect pe ei!].

După revenirea la țarm din croaziera de pe lacul de Vest, am părăsit orașul Hangzhou și ne-am îndreptat pe autostradă către orașul Suzhou, aflat la cca 80 km distanță de Shanghai, în provincia Jiangsu, oraș fondat în anul 514 î. Hr. Este considerat leagănul culturii *Wu* intrat și el în patrimoniul UNESCO. Este unul dintre cele mai prospere orașe din China, un centru important pentru industria mătășii, renumit totodată pentru podurile de piatră, pagodele și grădinile lui celebre, construite în vremea dinastiilor Ming și Qing. Orașul a început să prospere începând din secolul al XI-lea, când s-a finalizat construcția Marelui canal de apă dintre Beijing și Hangzhou. Este supranumit și, de data asta cred că pe bune, "Veneția Chinei", sau "Veneția Orientului", datorită canalelor artificiale ce îl străbat (care reprezintă 42% din suprafața lui). Ajungem seara destul de târziu în Suzhou și ne cazăm la hotelul "Starway", unul modest, vechi, cam jerpelit, cu o mochetă mizerabilă, pe care nu îndrăzneai să mergi desculț, doar lenjeria părea a fi curată, iar micul dejun a fost (cum putea fi altfel!?) aievea hotelului. Nu prea ne-a venit să credem, dar iată că se întâmplă și la chinezi!

A doua zi (14.05.2014), după micul dejun, am urcat bagajele în autocar și am plecat să vizităm ”Grădina Demnitarului Smerit” (sau ”Grădina oamenilor simpli”). Legenda spune că, un demnitar incompetent și corupt a fost înlăturat de la curtea dinastiei Ming, el găsindu-și apoi iertarea și liniștea amenajând și îngrijind această grădină, care de-a lungul vremii a trecut printr-o serie de schimbări, cele mai importante având loc între anii 1662-1722. În mijlocul grădinii se află un lac plin de insule artificiale cu flori. Mi s-a părut o grădină destul de întinsă, având tot felul de poduri și podețe peste canalele de apă, peluze cu iarbă și flori, diverși arbori și arbuști ornamentali, construcții variate (unele în stil medieval), învelite uneori cu stuf, un gen de chioșcuri cu acoperișul tip pagodă, aceleași stânci sculptate ”presărate” în multe zone din grădină ș. a. Am întâlnit și aici săli de expoziție pentru mobilier, pentru tablouri foarte frumoase cusute, ce semănau cu goblenurile noastre, dar păreau mult mai fine (ghidul local ne spune că cca 2.000 de oameni fac astfel de tablouri la mașini de cusut speciale).

De aici am plecat în vizită la un Muzeu al mătăsii, unde am văzut mici plantații de dud (cu frunze incomparabil mai mari ca pe la noi, cultivați intensiv și tunși astfel încât să nu crească mult în înălțime, pentru a fi ușor recoltate frunzele lor; cultura parcă era una de lăstari (ca un soi de gard viu de vreo 2m înălțime), modul cum se întrețin viermii de mătase, metamorfoza lor până la stadiul de cocon (gogoși), o mică crescătorie (o cameră mai mare) unde erau viermi de mătase în diverse faze ale dezvoltării, stația de selectare a gogoșilor (după anumite criterii), instalații automate de derulare a firului de mătase de pe gogoși, războaie de țesut ș. a., și apoi magazinul de desfacere a produselor din mătase (confecții, lenjerie, perdele etc). Nu m-am putut abține să plec cu mâna goală de aici, să nu am o amintire palpabilă din China, așa încât am cumpărat o pilotă din mătase, să simt și eu ”mângâierea” unui lucru chinezesc fin și bine făcut (atunci când o s-o folosesc, ca să nu mai vorbesc de impresia unor musafiri care se vor înveli cu ea!).

Vizităm apoi o altă grădină, cea a ”Maestrului Pescar/Năvodar”. O grădină, construită în vremea dinastiei Song, care mi s-a părut că seamănă în multe privințe cu cea pe care o văzusem anterior. A fost, se pare, amenajată tot de un funcționar retras de la curtea împăratului, care s-a îndeletnicit apoi cu confecționarea de năvoade pentru pescari. Deși cuprinde o suprafață mică, modul cum este construită dă senzația unui spațiu mult mai mare. Și aici a fost amenajat un mic lac, în mijlocul căruia se află un pavilion, pe malul iazului a fost așezat un dragon, au fost sădite flori, ”plantate” bucăți de stânci în diverse combinații ș. a. Deși, se spune că este o grădină celebră, nu m-a impresionat prea tare, poate și pentru că am văzut multe spații verzi și grădini care au la bază o concepție arhitecturală relativ asemănătoare.

Ne-am deplasat apoi pe Dealul (colina) Tigrlui, pentru a vizita Pagoda **înclinată** Yunyan, **construită** în anul 961 **și devenită** emblema orașului. Pagoda este **octogonală**, are 7 niveluri, **înclinația** ei este de cca 3,6° și s-a produs (ca **și** la turnul din Pissa) **datorită greutateii** sale enorme (cca 7000 tone) pe o **fundație calculată greșit**. Pe **lângă pagodă** se **află** o serie de blocuri din **piatră**, considerate sacre, stânci pe care se încercau **săbiile**. **Celebră** este Stânca celor o mie de suflete, unde **își ținea** predicile un **propovăduitor** al budismului. Am traversat colina Tigrlui pe care se **află** Pagoda **înclinată**, **ieșind** din acest parc prin zona **opusă intrării**. Când coboram dealul am admirat pe marginea lui o **mulțime** de **bambuși**, unii de mari dimensiuni (aveau cred un diametru de 8-10 cm **și** o **înălțime** de cca 10m).

Căutând pe internet oferte turistice ale orașului Suzhou am constatat **că** erau multe alte obiective de vizitat pentru a ne face o impresie **reală** despre ce **înseamnă** acest oraș, obiective de care ghizii nici **măcar** nu ne-au pomenit. De altfel, timpul petrecut aici a fost mult prea scurt (doar 1 zi), insuficient pentru a ne bucura de ofertele lui. Am avut doar aceste obiective punctuale în program. Cred **totuși că** se impunea să facem **măcar** un tur al orașului cu autocarul pentru a vedea ceva mai multe din el, dar n-a fost **să** fie. Urma ca noaptea **să** ne **deplasăm** cu trenul spre Beijing **și** era probabil **grabă** mare. Întrucât **rămăsese** ceva vreme **până să** ne **deplasăm** la gara din Suzhou, am revenit cu autocarul în oraș **și** am fost **lăsați** într-o **zonă** destul de **aglomerată**, în preajma unui supermagazin, pentru a face eventuale **cumpărături**. Am intrat cu dl **Vodă** (care primise "ordin" de la fiul **său să**-i cumpere un soi de aparat electronic muzical) în acest magazin, **desfășurat** pe 8 niveluri (la chinezi, parterul **clădirilor** cu mai multe etaje este nivelul 1) **și** am constatat **că** bunul gust era la el **acasă**: super-curat, cu **spații** largi de expunere a **mărfurilor** (în general **confecții**), restaurant **și** bar, un sector de jocuri mecanice **ș. a.**, dar cam "sexy" (adică lipsit de **clienți**). Nu am **găsit** electronice în el. Am intrat apoi în alte magazine cu electrice **și** electronice dar, **deși bunăvoință** din partea **vânzătorilor** a existat, dl **Vodă** nu a **găsit** **nicăieri** aparatul dorit de fiul **său**. **Așa că**, am abandonat **căutarea**, **și** ne-am plimbat pe **străzile** din jur.

Se **făcuse** deja **seară** **și** era **destulă agitație** în zona unde ne aflam. **Și** aici **străzile și clădirile arătau** foarte bine seara: ghirlande de leduri **agățate** prin copaci (precum la noi de **sărbători**), lumini **și iluminări** speciale (inclusiv **lumină** laser de diverse culori **proiectată** sub **formă** de dungi pe trotuare **și străzi**), stâlpii de iluminat **ornamentați** variat etc. **Hoinărind** ceva vreme pe **străzi** am întâlnit multe chinezoaice care **arătau** precum în Occident: minijupate, cu pantofi cu toc înalt, cochete, **îmbrăcate** cu gust,

unele chiar frumoase, cum nu **văzusem până** aici (de la un popor aflat **până** mai ieri în **salopetă**, la ce vedeam acum aici, era cale **lungă, parcursă totuși** rapid, în doar vreo 25 de ani!).

[La un moment dat am obosit **și** ne-am **așezat** pe o **bancă** în zona **pietonală**, iar dl **Vodă** mi-a vorbit despre necazul lui cel mare. Îi insuflasem **destulă** încredere se pare, **așa că și-a vărsat năduful**. Fiul lui, de vreo 34 de ani, **necăsătorit** (dar cu vreo **două** tentative **eșuate** de acest gen), a fost atât de corcolit de mama lui (în ciuda protestelor lui **taică-su**), încât a devenit un soi de parazit, care nu se descurca defel, nici cu slujba (umblând de la una la alta), nici cu banii (când avea bani îi cheltuia aiurea); **deși** i-au oferit **părinții** un apartament (**moștenit**) "uita" **să-și plătească** datoriile **și** câte **și** mai câte. Era atât de indignat, de îndârjit **și** de **amărât** bietul om, de-**ți** venea **să-i** plângi de **milă!** L-am **înțeles**, mi-a **părut rău** că nu era **mulțumit** de odrasla lui, dar în astfel de **situații** e greu **să** dai sfaturi sau **soluții**. Ne-am ridicat de pe **bancă**, am trecut prin **fața** unor **chioșcuri** cu dulciuri, de unde am **cumpărat** câte 2 **prăjituri**, care **semănau** ca aspect **și** gust cu **pandișpanul** de la noi. Am mers apoi la locul întâlnirii, de unde autocarul ne-a preluat **și** ne-a dus la gara din Suzhou, de unde urma **să plecăm** cu trenul la Beijing].

Ne-am luat fiecare bagajele din autocar **și** **totodată rămas** bun de la Sisi (sau Cixi) **și** de la **șofer** pentru efortul **și** **bunăvoința** lor. De aici eram **însoțiți** de un alt ghid local (Gerry - nu **știu** care îi era numele real, dar **așa** a zis **că-l cheamă**), care ni se **alăturase** deja de vreo **două** zile, venind **să** ne preia. Când am intrat în **gară** nu mi-a venit **să** cred ce colos de **clădire** (avea cred dimensiunile unui stadion de fotbal), mare **și** **înaltă**, cu **susținere** doar pe margini (**lipsită** de stâlpi în interior). Am urcat la etaj, unde se aflau **și** casele de bilete. În **gară**, **mulțime** de oameni. **Și** aici am fost **controlați** exact ca la frontiera de la aeroport. **Dacă ieșezi** cumva din **gară și** doreai **să** reintri, trebuia **să** te supui din nou **aceluiași** control. **Până** la sosirea trenului am stat cca o **oră și jumătate** într-o **sală** de **așteptare enormă**. Intrarea pe peron ni s-a permis doar cu vreo 7 minute înainte de sosirea trenului în **stație**. Trenul avea vreo 12-13 vagoane, iar pe peron era marcat locul exact unde oprea fiecare vagon(!). Am coborât **scările** ce duceau la peron **și** am mers vreo 200 de metri ca **să** ajungem în locul indicat pentru vagoanele noastre (aveam locuri în 2 vagoane **alăturate**). Peronul era situat la nivelul vagonului (cum e la noi la metrou), ca **să** nu ai probleme la urcare **și** coborâre. Acest tren era format numai din **cușete** de dormit, în care intrau 4 **călători** (câte **două** paturi suprapuse pe fiecare **latură**), era foarte curat **și** în **afară** de controlor, o **domnișoară** umbla mereu cu mopul pentru a face curat în zona WC-urilor **și** a lavoarului.

Nu prea am putut dormi în **condițiile** date, **și** pe la orele 5.00h **dimineața** am coborât din pat **și** am **ieșit** pe culoar, unde am petrecut mai bine de **două** ore pe un scaun rabatabil **și** am observat cum **arată** zonele traversate cu trenul. M-a uimit ordinea **și** **curățenia** de pe calea **ferată** (erau

mai multe linii paralele pe traseu), **mărginită** pe ambele **părți** de garduri din **sârmă** în ochiuri (exact ca pe **autostrăzi**), iar între cele **două** garduri protectoare nici pic de ierburi, **arbuști** sau gunoaie, ci doar suportul din **piatră spartă**, **șinele** de cale **ferată și** traversele. Trenul a ajuns la timp în **stație**, a parcurs **distanța** dintre Suzhou **și** Beijing (1237 km) în 11 ore (plecare 21.56h, sosire în Beijing 8.56h), a atins viteza **maximă** de 153 km **și** a oprit pe traseu de vreo 2-3 ori. Culmea e **că** am **găsit** pe internet mersul trenurilor între cele **două** metropole; uitându-**mă** pe el, am constatat **că** pe traseul acesta sunt **și** trenuri de mare **viteză** (mai scumpe probabil), care parcurg **distanța** în doar 5 ore **și** câteva minute). Super, nu?! Pe când **și** în România **așa** ceva, **dacă** după 25 de ani de "**democrație**" (de jaf neconținut, de fapt) nici **măcar** o **autostradă** care **să** traverseze **țara** nu am **reușit să** construim, iar trenul la noi **circulă** cu viteza de acum 100 de ani ?!

Ajunși în gara din Beijing, am fost preluați de un alt autocar și am plecat direct spre primul obiectiv al vizitei - mormintele Dinastiei Ming, din localitatea Changping, aflată la vreo 70 km de centrul capitalei. Am ieșit foarte greu din oraș (fiind dimineață, circulația era intensă) și am admirat străzile, clădirile (parcă mai omenești), parcurile și peluzele cu flori și arbuști ornamentali de pe traseu. Ca mai toți monarhii din vremuri imemorabile, și împărații Chinei - în vremuri mai recente, considerau că sufletul este nemuritor și se pregăteau pentru viața de apoi, clădindu-și încă din timpul vieții monumente impresionante, care să le asigure eternitatea și în care să nu le lipsească nimic (precum în viața reală). Acest complex memorial, care ocupă o suprafață foarte întinsă, a început să fie ridicat în anul 1409 și a devenit loc de odihnă veșnică pentru împărații dinastiei Ming (13 morminte) până în 1644, când puterea în China a intrat în mâinile dinastiei Qing. De fapt, suprafața ocupată de mormintele dinastiei Ming, în care se găsesc mormintele a 13 împărați, 23 de împărăteșe, prinți, prințese și curtezane este de cca 40 km², fiind înconjurată pe trei părți de masive montane. Mormintele dinastiei Qing, aflate la peste 100 km de Beijing, ocupă o suprafață de cca 78 km², și acolo au fost înmormântați 5 împărați, 14 împărăteșe și peste 100 de curtezane.

Am vizitat aici mormântul Dingling din complexul memorial Ming, al împăratului Zhu Xijun (care a domnit 57 de ani), construit între 1584 -1590 (la intrarea la mormântul propriu-zis, am fost supuși din nou controlului de securitate). Traseul până la mormântul subteran a avut câteva sute de metri, fiind o alee largă, pietruită, ce tot urca, fiind străjuită (mai ales pe partea stângă) de mulți arbori [între care m-a impresionat un chiparos extrem de decorativ (*deer horn cypresses* - chiparosul cu formă de coarne de căprioară), cu un trunchi uriaș, de pe care - la 50-100cm înălțime, porneau

numeroase ramuri puternice)], pietre de dimensiuni mari, statui diverse - în special de animale (țestoasele erau aici simbolul; au avut chinezii mai tot timpul ceva cu dragonul, leul și țestoasa!), stele, porți, scări, construcții diverse (unele specifice evului mediu). Zona apărea ca un imens parc amenajat, inspira respect prin frumusețea ei; fiind aproape de munte, le dădea probabil împăraților senzația de liniște, de contopire cu natura, de plecare spre o lume mai bună. Cred că acesta era drumul sacru, pe care era condus spre mormânt fiecare împărat, trecut la cele veșnice. Pe fundal apărea impunător muntele. În apropierea intrării am admirat (pe partea dreaptă) o clădire lungă cu un perete de vreo 15-20 m lungime pe care era un basorelief imens.

Deasupra palatului de veci subteran (construit între 1584-1586) se afla o clădire impozantă, de unde se cobora pe trepte cca 20 m sub nivelul solului. Palatul cuprinde 5 săli, construite din piatră, având o suprafață de cca 1200 m.p. În prima sală erau aruncate monede și bacnoate într-o incintă dreptunghiulară, străjuită de un fel de parapet (care nu știu ce reprezenta). În sala din mijloc se aflau trei tronuri din marmură. Sala din spate era cea mai importantă, de dimensiuni mai mari, iar pe o platformă situată la oarecare înălțime (1,5m) erau dispuse trei sarcofage (de culoare roșie), cel din mijloc - al împăratului Zhu Xijun fiind mult mai mare, celelalte două (mai mici) aparținând consoartelor sale. De jur împrejur erau cândva așezate diverse obiecte necesare împăratului în lumea de apoi, vase din porțelan, aur, jad, ligouri de aur și argint ș. a. Se spune că din acest mormânt, au fost extrase în 1956 peste 3000 de obiecte diverse. Nu știu cum stau lucrurile cu adevărat, dar ghidul ne-a zis că odată cu împărații erau înmormântate (de vii) atât împărăteșele, cât și concubinele sale (?!). În sala prin care se ieșea din acel complex mortuar subteran (care era relativ îngustă și lungă și avea la capăt două uși masive din piatră), se aflau numeroase candelere și multe vase mari (din marmură și jad) în care se puneau ulei. Ghidul ne-a precizat că, după ceremonia de înhumare, toate acestea erau aprinse, iar după închiderea ermetică a porților de la ieșire, în interior se creaa vid. Trecând apoi printr-un mic muzeu, am văzut unele dintre obiectele găsite în momentul deschiderii mormântului, între care și lingouri de aur și argint (care arătau ca niște coveți strânse un pic la mijloc, mult mai mici decât cele păstrate astăzi prin bănci). După ieșirea din subteran am trecut prin așa-zisa Casă a sufletului, o construcție foarte mare, situată pe o mică ridicătură de teren, aflată la cca 50 m depărtare de clădirea mortuară.

De aici am plecat către un centru în care se fabricau și se comercializau diverse obiecte din jad, inclusiv statui de mari dimensiuni. Jadul este cunoscut de cca 5.000 de ani în China și a fost folosit inițial la

confecționarea de unelte, iar mai apoi a devenit obiect de cult. Este o piatră semiprețioasă (un silicat de aluminiu, calciu și magneziu), din care se cofecționează astăzi obiecte de podoabă, bijuterii, statui și statuete, vase diverse etc. Aici am admirat și fotografiat numeroase obiecte, care m-au impresionat prin formele, culorile și frumusețea lor. În acest centru era specific un obiect aducător de noroc, ce consta din mai multe sfere (mingi) găurite, aflate una în interiorul celeilalte (ceva în genul păpușilor Matrioșa). Cred că nu e deloc ușor de realizat așa ceva, mai cu seamă că ele pot fi multiplu de 3 (3, 6 și 9 astfel de sfere). Am văzut expuse doar exemplare formate din 3 sfere. De aici am mers la restaurant și am servit prânzul, după care am vizitat un alt centru , unde se fabricau și comercializau cloisonneurile. Tehnica de confecționare a acestora este una complicată și de aceea și prețurile sunt pe măsură. Am vrut să iau ca amintire măcar o farfurioară, dar când mi s-a spus cât costă, am renunțat. Am făcut și aici numeroase fotografii ale obiectelor expuse (statui, statuete, figurine, vase, farfurii, boluri ș. a.) în magazinul de profil, unele de o rară finețe și frumusețe. În ambele centre am trecut pe lângă atelierelor în care se confecționau aceste adevărate opere de artă (de diverse dimensiuni), și "muncitorii" (în fond niște artiști!) aflați la lucru.

Am plecat apoi spre cel mai important obiectiv al călătoriei, Marele Zid Chinezesc, cea mai grandioasă și întinsă construcție din lume. În privința lungimii lui am găsit informații contradictorii pe internet: că ar fi avut la un moment dat 12.000 km, ba chiar peste 21.000 km. A circulat o vreme și ideea falsă că acest zid s-ar vedea de pe lună, dar misiunile spațiale au arătat că el nu este vizibil nici de pe orbita navetelor spațiale ce graviteză în jurul Terrei. Când vezi la fața locului cum șerpuește acest drum pe crestele munților, urmând forme de relief extrem de variate, cât de impozant este, când îți imaginezi câtă muncă și în ce condiții grele a fost realizat, nu te poți opri să-ți pui problema sacrificiilor materiale și mai ales umane – imense, impuse de construcția lui. Se spune că acest zid reprezintă și cel mai mare cimitir din lume, că tributul în vieți omenești plătit la construirea lui a fost de cca 10 milioane suflete. A fost ridicat între anii 220 î. Hr. și secolul al XVII-lea. Primele ziduri de apărare împotriva nomazilor din nordul Chinei au fost construite, se spune, în perioada 475-221 î. Hr., când imperiul chinez era încă dezmembrat. Primul împărat al Chinei unificate, Qin (221-210 î.Hr.) a luat decizia de a uni fortificațiile răzlețe realizate de predecesorii lui și de a înainta cu ele spre vest și spre est, pe o lungime totală de cca 5.000 km, lucrare continuată apoi în timpul dinastiei Han, care aduce zidul la lungimea lui maximă (el se întinde între Shanghaiguan (la est) și Jiayuguan (la vest). Zidul servea ca mijloc de apărare împotriva năvălitorilor huni și mai ales mongoli, dar și pentru supravegherea drumurilor comerciale. A suferit mari stricăciuni de-a lungul istoriei, fiind refăcut pe o porțiune de cca 6.400 km în

timpul dinastiei Ming (1368-1644), porțiune existentă în mare parte și astăzi. În secolul al XIX-lea și prima jumătate a sec. al XX-lea a fost lăsat în paragină.

Zidul a reintrat în atenția autorităților în 1952, când noua putere instalată în China l-a declarat monument istoric și a început reabilitarea lui. În antichitate, s-a folosit ca mortar în construcția la exterior a zidului, un amestec din calcar ars (var) și amidon de orez, iar la interior amestec din piatră cioplită, nisip și argilă. Zidul are o înălțime de 12 m și o lățime de 6,5 m (după alții 7 m și respectiv 5 m). A fost pavat cu piatră, fiind folosit și ca șosea strategică. Pe traseul lui, la intervale de cca 200-300m, s-au construit un fel de turnuri (forturi paralelipipedice) ca puncte de observație, depozit de arme și pentru transmiterea de semnale (prezența unui eventual dușman, observat de pe zid, era semnalizată prin fum de la focul aprins în turnuri). A fost pentru mine o mare satisfacție să calc pe acest zid celebru, începând ascensiunea pe una din zonele de acces (sunt mai multe astfel de locuri de acces). Împreună cu alți trei colegi de călătorie (dl Vodă, d-na Nicolaiu și fiica ei) am ajuns cel mai sus pe zid, urcând pe trepte și lăsând în urmă trei turnuri de observație/apărare (parcurgând cca 800-1000 m). Urcușul se face pe trepte din piatră și nu e deloc ușor, cum ar părea la prima vedere. Sunt porțiuni cu pantă mai lină, dar și porțiuni cu pantă accentuată, exact ca pe munte. Dificultatea crește și din cauză că treptele nu sunt egale ca mărime, unele pot avea 10-15 cm grosime, altele 30-40 cm, astfel că trebuie să fii foarte atent cum pășești ca să nu ai surprize. Pe marginea zidului există parapeteți din piatră și bare din fier (de care te poți ajuta în mers la urcat și coborât). Mulți turiși au agățat, de unele porțiuni ale acestor bare, lacăte încuiate, ca semn al trecerii pe aici, al iubirii dintre unele cupluri ajunse pe zid și, de ce nu, al dorinței de a reveni pe el cândva. Din păcate, la Beijing smogul e la el acasă. Deși timpul era frumos, poluarea nu ne-a permis o vizibilitate prea bună și probabil că fotografiile realizate nu vor fi de cea mai bună calitate. Aflat sus pe zid trăiești o senzație foarte plăcută, reconfortantă, te simți parte a naturii acestor locuri, precum o pasăre cocoțată pe creasta unei stânci sau în vârful unui copac, te poți opri fără grijă, unde dorești, pentru a privi peisajul fabulos ce se deschide în fața ta, oriunde ai privi. Mi-ar fi plăcut să urc și mai mult pe zid, dar ghidul ne-a rezervat prea puțin timp pentru această vizită, în raport cu mărimea acestui obiectiv turistic. Afirm însă cu tărie că, dacă nu vezi cu ochii proprii această construcție magnifică, oricâtă imaginație ai avea, nu poți să apreciezi dimensiunile și mărimea ei, cât a fost de dificilă o asemenea construcție, ce efort uman a presupus; începi să nu te mai miri de construcția piramidelor egiptene, chiar dacă acelea au fost ridicate cu mult timp înainte, însă pe un loc relativ plat.

După ce am admirat și pășit pe Zidul chinezesc ne-am întors la Beijing. Fiind după amiază, străzile erau mai puțin aglomerate decât

dimineață. Pe traseul de întoarcere am văzut Parcul Olimpic și am admirat unele din amenajările sportive realizate în capitala Chinei pentru Olimpiada din 2008 (inclusiv stadionul olimpic "Cuibul de rândunică!"), hoteluri, clădiri ministeriale, bănci ș. a., impresionante prin forma, mărimea și arhitectuta originală a unora dintre ele. Mai întâi, am servit masa la un restaurant bun, una îndestulătoare și de bună calitate. Ne-am îndreptat apoi spre un teatru din apropiere, Teatrul Roșu, pentru a viziona un spectacol Kung Fu. M-a surprins ideea ingenioasă a unui arhitect, care a dispus placarea întregii fațade a clădirii teatrului cu o rețea de bare metalice orizontale și verticale (care dă aspectul unor zăbrele), colorate în roșu, de unde probabil și denumirea teatrului. Spectacolul a fost punerea în scenă a poveștii unui prinț atras de haina monahală, fiind înfățișate provocările și renunțările la care a trebuit să se supună ca să devină monah. A fost un spectacol bun, variat, bine jucat, cu balet, acrobații, dansuri kung fu, muzică, jocuri spectaculoase de lumini și lasere. Am ajuns la hotelul "Holiday Inn Express", pentru cazare, după orele 21.00h. Hotelul era în reabilitare în anumite zone ale lui, confortul foarte bun, multă curățenie, baie cu de toate. Micul dejun la restaurantul acestui hotel a fost și el unul variat, bogat și consistent. Era încă o dovadă că ne aflăm într-un hotel de 4 stele.

În ziua următoare (16 mai 2014), după micul dejun ne pornim spre Piața Tian Anmen (Poarta Păcii Cerești). Pe traseul spre piață am admirat unele din edificiile întâlnite în cale. Distanța dintre hotelul amintit și cea mai mare piață din lume, a fost relativ mică. Am coborât din autocar și am pătruns în această piață, într-adevăr enormă (ocupă 44 ha; are cca 880 m de la nord la sud și 500 m de la est la vest); speram să mă impresioneze mai mult, dar am găsit-o lipsită de gust, de originalitate și frumusețe. Piața Tian Anmen a fost lărgită în 1960, pe vremea lui Mao Zedong. Aici au avut loc o serie de evenimente importante cum ar fi: demonstrațiile din 4 mai 1919 împotriva Tratatului de la Versailles, protestele anti-japoneze din 1935, locul în care la 1 octombrie 1949 Mao a proclamat Republica Populară Chineză, iar în 1976 a inspectat trupele în timpul revoluției culturale (când 1 milion de oameni s-au adunat în piață). În prezent sunt vii în amintire doar demonstrațiile studențești din 1989, reprimare sângeros de autorități.

[Spre sfârșitul lui 1986, grupuri de studenți au început să protesteze în Piața Tian Anmen din cauza lătorii în care se puneau în practică reformele economice propuse de Deng Xiaoping. Hu Yaobang, care era Secretarul general al PCC, dorea implementarea cu "pași rapizi" a acestor reforme, fapt care se pare nu a fost pe placul unor membri ai Biroului Politic al PCC. În urma demonstrațiilor, acesta a fost obligat să-și facă public autocritica (fiind acuzat de deviaționism) și să demisioneze din funcție, iar doi ani mai târziu (15 aprilie 1989), în timpul ședinței Biroului Politic al PCC a murit, în urma unui atac de cord. La ceremonia funerară au participat peste 100.000 de oameni pentru a-i omagia memoria. La 22 aprilie a avut loc la Casa Poporului o comemorare oficială a lui Hu Yaobang, iar reprezentanții studenților au

facut o petiție, cerând sa se întâlnească cu premierul Li Peng. Guvernul a refuzat această solicitare, fapt ce a condus la revolta studenților din Beijing, cărora li s-au alăturat din 27 aprilie și colegi de la alte 40 de universități din țară, intelectuali, funcționari, dar și muncitori, proteste care revendicau democratizarea țării, acuzau încetineala reformelor, inflația în continuă creștere, corupția până la cel mai înalt nivel ș. a. Protestele au durat 7 săptămâni și s-au extins și în alte orașe importante ale Chinei, cum ar fi Shanghai, Guangzhou, Chengdu. În 20 mai, președintele Yang Shangkun a decretat starea de urgență în capitală și a ordonat pregătirea intervenției armatei în caz de nevoie. În noaptea de 3 spre 4 iunie trupele de soldați și unitățile de tancuri au primit ordin să intre în piață, să pună capăt protestelor și să elibereze piața. A fost un adevărat măcel, sute de protestatari (din alte surse, cca 2500 - 3000) fiind uciși, mii de oameni au fost răniți sau arestați, mulți dizidenți au fost lichidați. Acest masacu din Piața Tian Anmen a îngrozit lumea democratică, a fost condamnat vehement și a fost sancționat economic de SUA și alte țări occidentale, fapt ce a condus la un declin evident al economiei Chinei. Între timp, spre sfârșitul anilor 1990, relațiile economice ale Chinei cu Occidentul s-au îmbunătățit. Acel moment a însemnat însă un serios semnal de alarmă pentru politicienii chinezi, care trebuiau să schimbe ceva în democratizarea vieții politice și economice în China și, în plan economic, chiar au făcut-o. Masacru de la 4 iunie 1989 din piața Tian Anmen va rămâne o pagină neagră din istoria Chinei și a omenirii, o rană greu de vindecat, un moment tragic și imposibil de uitat a ceea ce înseamnă dictatura și forța, o amintire dureroasă pentru foarte mulți chinezi și nu numai, dar și o nouă dovadă că la presiunea maselor, prin sacrificiul unor oameni, dictaturile - de orice fel ar fi ele (de dreapta, de stânga) sunt răpuse, sau sunt obligate să facă pași înapoi].

În ciuda liberalizării în anumite limite a vieții sociale în China, atenționarea noastră repetată de către ghidul român de a nu face vreun gest necugetat în piața Tian Anmen (pentru că am putea să nu ne mai întoarcem acasă), m-a făcut să cred că totul este sub control în această piață, chiar dacă este probabil un control discret, mai puțin brutal decât înainte de 1990. Am înțeles că această piață, prin care trec zilnic mii de oameni, e înțesată de aparatură audio și video, de polițiști și securiști, care nu stau la vedere. O dovadă că lucrurile nu sunt în regulă aici, este și faptul că pe întinderea pieței nu sunt amplasate canapele pe care să stai, să te relaxezi, să te odihnești, să citești etc, e lipsită de arbori și arbuști, cu alte cuvinte e austeră și neprimitoare. O înviorează cumva prima poartă a Palatului Interzis.

Mi-e greu să-mi imaginez cum ar decurge lucrurile în China, într-o democrație autentică (gândindu-mă la ce a însemnat democratizarea României în 1989) dacă ea nu s-ar transforma, la un popor atât de numeros, într-o adevărată anarhie. China a dovedit într-un fel că principiul ”o țară, două sisteme” poate fi funcțional și că el poate da roade. Evident că dezvoltarea economică fără precedent, din ultimele două decenii mai ales, are prețul ei. Oricum China nu mai este cea de pe vremea lui Mao, când hrana era neîndestulătoare, când întreaga populație era în uniformă, când femeile nu aveau voie să fie cochete și erau obligate să umble doar în pantaloni, când bicicleta era mijlocul de transport de lux, pe care nu și-l putea permite orice chinez ș. a. Să fie oare compromisul acesta dintre

puterea politică și viața economică unul de urmat?! Mi-e greu să mă pronunț, dar se pare că în cazul Chinei a dat până acum roade.

După poarta de intrare din zona ei nordică, Piața Tian Anmen are imediat un scuar pietonal imens, mărginit de bulevarde foarte largi. Clădirile reper din piață sunt: spre vest Palatul Parlamentului (și Sala Poporului), spre est Muzeul Național al Chinei, iar spre sud poarta Wumen (Meridian) a Palatului imperial (după alții aceasta ar fi Poarta Liniștii Cerești) deasupra căreia tronează un tablou imens cu figura lui Mao), iar în nord se află vechea mare poartă imperială Qianmen (*Poarta cu fața spre soare*, singura poartă păstrată intactă, construită în primii ani ai secolului al XV-lea, care avea rolul de a apăra orașul vechi, fiind închisă în fiecare seară). În fața Muzeului național a fost ridicat Mausoleul lui Mao Zedong, o clădire uriașă și greoaie (în stil sovietic), așa cum e de altfel și Palatul Parlamentului (MAN). În zona intrării în piață și în capătul clădirii Parlamentului se află un palat administrativ, o altă construcție a regimului comunist în ton cu toate celelalte, care distonează evident cu vechiul Palat Imperial.

Sala Marii Adunari Populare (Parlamentul) a fost construită în 1959, are o suprafață de 170.000 mp și cuprinde marea aulă (cu 10.000 de locuri), o sală de mese (5.000 de locuri), 300 de săli de ședințe și conferințe, holuri și birouri. Muzeul Național al Chinei reprezintă de fapt două muzee: Muzeul de istorie al Chinei și Muzeul revoluției chineze (adică istoria PCC). În 1958, în mijlocul Pieței a fost ridicat un obelisc având înălțimea de 39m - Monumentul Eroilor, la baza căruia se află un pedestal ornat cu basorelieful în marmură albă, care prezintă scene revoluționare. Dinspre piață spre Palatul imperial sunt alei mari cu flori, care se întind pe lungime (covoare de flori, printre care se află plantați un fel de cilindri de 1,5m diametru și 4-5m înălțime înconjurați de jur-împrejur cu ghirlande de flori). În piață, la cca 100 m de poarta de intrare în Orașul interzis și pe direcția portretului lui Mao, se înalță un catarg înalt, pe care este arborat un drapel de mari dimensiuni al Chinei. Din piață, printr-un pasaj subteran pe sub bulevardul ce mărginește piața la sud, ne-am deplasat spre intrarea în Orașul interzis (în Palatul de iarnă al împăraților Chinei).

[Cât am stat în piață, am observat un aspect inedit și foarte practic. Copiii mici au pantalonii despicați la spate, prin care își rezolvă problemele fiziologice, ușurând astfel misiunea părinților. La un moment dat era cât pe-acți să calc într-un "noroc" din asta în piață, dar tatăl copilului m-a ferit ușor cu mâna și a ridicat de pe trotuar fecalele copilului].

Construirea acestui oraș a început în 1406, la inițiativa împăratului Yongle (Fiul cerului) și până în 1924, când ultimul dintre ei - Pu Yi (din dinastia Qing) a fost alungat de pe tron. Aici au locuit 24 de împărați. Orașul a fost construit după conceptul geomantiei "fengshui", fiind un patruleter de 960/753 m, înconjurat de ziduri înalte de 10 m, având la colțuri turnuri de

veghe foarte frumos decorate. I se spune acestui palat imperial "orașul interzis", deoarece în toată perioada amintită (peste 500 de ani) intrarea în palat a oamenilor de rând a fost interzisă. Palatul este înconjurat de un canal cu apă lung de 3,8 km, lat de 52 m și adânc de 6 m. Accesul în palat se poate face prin 5 intrări (arcade) ale Porții Liniștii Cerești (arcada centrală fiind cea mai mare, destinată împăraților, iar celelalte miniștrilor și dregătorilor de la curtea imperială). Am pătruns în interior prin prima intrare (arcadă) din partea de sud (prin arcada de lângă cea deasupra căreia se afla tabloul lui Mao). Fiecare intrare în palat este flancată de statuile unor lei (de regulă câte doi de o parte și de alta, lei ce simbolizau puterea imperială), care păzesc podurile (fiecare poartă având podul ei) de peste canal (ce duc spre porțile de intrare în palat) și un obelisc cilindric din piatră, ornat cu basoreliefuri (imaginile de pe poduri, peste canalul de apă, mi s-au părut cu totul deosebite). Bolțile prin care pătrundem ca printr-un tunel (de cca 15 m lungime) sunt străjuite la intrare și la ieșire de porți masive din lemn de cca 8 m lungime și vreo 6 m înălțime, porți prevăzute (țintuite) cu un soi de ornamentații ce semănau cu niște mameloane aurite. Am constatat că Palatul reprezintă o succesiune de clădiri impozante, dispuse paralel pe direcția est-vest, fiecare cu destinația ei, aflate la cca 150-200 m distanță una de alta, între care se aflau curți interioare sub formă de patruleter, iar pe margini o serie de dependințe (clădiri de dimensiuni mai mici) în același stil chinezesc medieval, care funcționau ca biblioteci, magazii, tezaur (vase de ceremonie, arme, obiecte de artă etc), spații pentru personalul de la curte ș. a. Palatul cuprinde 980 de clădiri și un total de 9999 încăperi (cu una mai puțin decât cifra care în tradiția chineză reprezintă "Perfecțiunea Divină"), din care au fost renovate peste 8000 (este cel mai mare complex de clădiri din lemn din lume). Multe dintre aceste clădiri au căzut pradă incendiilor în anumite epoci, dar au fost reconstruite întocmai. Printre cele mai populare pavilioane din complex se numără: Palatul Purității Celeste, Holul Slăvirii Strămoșilor și Galeria Comorilor. Clădirile au acoperișul din olane de culoare cărămidie. Ghidul ne spune că Palatul are 9 pavilioane (porți succesive), fiecare având semnificația ei. Curțile interioare sunt pavate cu piatră, și din păcate au puțină vegetație (arbori) care să învioreze peisajul, fapt ce le dă un aspect auster, în ciuda arhitecturii deosebite a construcțiilor din jur (sub formă de pagodă), a acoperișurilor viu colorate (olane smălțuite, în unele cazuri). În fiecare dintre aceste curți succesive, pot fi admirate basoreliefuri cu diverse ornamentații și figuri zoomorfe (dragonul fiind un model preferat, dar și floarea de lotus), basoreliefuri care au o anumită înclinație (pentru a putea fi mai ușor de vizualizat) și care sunt flancate de scări din piatră (pe care nu se circulă) și de balustrade din piatră, iar alături - scări pe care se deplasează

personalul și turiștii în acest imens muzeu. Una dintre aceste sculpturi în piatră (cea mai mare se pare) are lungimea de 16,75 m, lățimea de 3,07 m și grosimea de 1,7 m. Și aceste amenajări sunt străjuite de statui cu lei.

În curțile interioare ale palatului am admirat și unele boluri imense, de diverse forme (se pare că erau folosite ca rezervoare de apă pentru stingerea incendiilor?!), împrejmuite cu garduri metalice sau din piatră. Pavilioanele centrale (principale) de mari dimensiuni, ce se succed unul după altul, aveau denumiri ce sugerează semnificația lor: Sala Armoniei Supreme, Sala Armoniei Depline, Sala Armoniei Protejate, Palatul Purității Celeste, Sala pentru Liniște Pământescă, Sala de Unire și Pace ș. a. Am înțeles că suveranul își desfășura activitatea zilnică în Pavilionul al 3-lea din complex, cel al Armoniei supreme, cu acoperișul în patru ape, având o suprafață de 2377 mp, 30 m înălțime, fiind păzit de doi lei din bronz, cei mai mari din Palat (un mascul ce stă pe o minge și o femelă ce atinge un pui de leu). Aici aveau loc ceremonii importante, cum ar fi: întronarea împăraților, sărbătorirea zilei lor de naștere, a Anului Nou, numirea generalilor din fruntea oștilor în anumite bătălii etc. În clădirea Armoniei depline suveranul primea miniștrii și ambasadorii, fiind și locul în care se odihnea înaintea ceremoniilor ce se țineau în Sala Armoniei supreme.

Împăratul era considerat "Fiul Cerului" și putea avea 3 soții, 6 favorite și 72 de concubine (unii au ajuns chiar la 2000 de concubine). Ca și sultanii turci și împărații Chinei aveau deci numeroase concubine, pentru că - nu-i așa, trebuiau să-și demonstreze bărbăția nu doar pe câmpul de luptă ci și în pat, iar aceste concubine erau clasificate pe niveluri (grade) de la IV la I. Pentru a deveni favorite și a trece de la un nivel la altul (către I) trebuiau să învețe, să se străduiască, să se remarce prin ceva în fața împăratului. Paza concubinilor era asigurată și în acest caz de eunuci. În pavilionul cel mai nordic din incinta Palatului imperial (spre Grădina imperială) erau spații în care locuiau aceste concubine, împărăteasa și familia împăratului, inclusiv copiii.

În Sala armoniei protejate se țineau banchetele pentru nobili și miniștri, prinți și prințese, aveau loc primiri ale prinților vasali, ceremonii nuptiale, se organiza festivalul Luminii etc. Pavilionul Eleganței acumulate era cel în care locuiau concubinele din dinastiile Ming și Qing, inclusiv viitoarea împărăteasă Cixi, unde intrau doar împăratul, eunucii și femeile de la curte. În Pavilionul Cultivării moralității erau primiți mesagerii din străinătate. În Pavilionul Liniștii Terestre trăiau și mureau împărații, împărătesele și familiile lor. În acest palat existau încăperi nuptiale pentru perechile imperiale, dar și încăperi ce serveau ca sanctuare pentru cinstirea zeilor. Nu am reușit să aflu amănunte despre fiecare pavilion din complex și

destinațiile lui. De-a lungul secolelor, s-a mai schimbat folosința unora dintre pavilioane, potrivit voinței împăraților care ocupau tronul. Din păcate pentru noi, nu am putut vizita niciunul din pavilioane în interior, ci am privit doar prin ferestrele lor, închise sau deschise, și am observat modul cum erau construite, mobilierul care mai există în ele (o mare parte din bogățiile ce existau în Palatul imperial au fost jefuite de englezi și francezi în 1860, iar cele care au mai rămas au luat drumul unor muzee din China). În câteva clădiri am văzut prin fereastră săli (foarte înalte și spațioase) în care, printre alte obiecte de mobilier, existau și tronuri împărătești, numai că acestea sunt doar imitații ale celor care au existat cândva acolo. Din palatul imperial am pătruns în Grădina Imperială, amenajată în sec. XV după regulile *feng shui* [o știință a spațiului, un ansamblu de principii de *geomantie* (o pseudoștiință, ce prezice viitorul analizând unele repere de pe Pământ, ca nisipul, pietrele sau scoicile) care au scopul de a realiza armonia locurilor în care trăiesc oamenii, prin analiza fluxurilor de energie din mediul înconjurător, modul în care energia dintr-un spațiu influențează starea de bine a omului, cum putem folosi și armoniza energiile din spațiul în care locuim sau lucrăm, pentru a avea o viață mai bună. Teoria are la bază 5 elemente (pământ, metal, apă, lemn, foc) și principiile *yin* și *yang*, expertul feng shui încercând să reechilibreze forțele ce se manifestă local pentru ameliorarea sănătății, prosperității și comportamentului persoanelor].

Grădina conține arbori diverși, magnolii, pini, chiparoși, arbuști, flori exotice, trandafiri ș. a., mici iazuri, dar și unele clădiri de mai mici dimensiuni (în stilul tradițional medieval chinez).

De la Orașul interzis (Palatul Imperial de Iarnă) ne-am deplasat spre Palatul Imperial de Vară, aflat la o distanță de 12 km de primul și legat de acesta printr-un canal navigabil. Palatul de vară sau Grădina Sănătății și Armoniei a fost construit în 1750 de către împăratul Quianlong, a fost complet distrus de trupele franceze și engleze în 1860 și reconstruit de împărăteasa Cixi (Sisi) în 1899 (care l-a folosit ca rezidență temporară din 1901, fiind și sediul Guvernului chinez până în 1908). Această imensă grădină, ce se întinde pe 300 ha, se află pe malul lacului Kunming. Am intrat printr-o poartă deasupra căreia se ridică o construcție masivă din piatră cu acoperiș asemănător pagodelor. Am trecut apoi peste un pod arcuit (unde am făcut poze) și pe o alee flancată de arbori (pe care am întâlnit un grup de pionieri chinezi, aflați în excursie) și ne-am îndreptat spre palatul propriu-zis. Complexul de clădiri din componența Palatului de vară, asemănător pavilioanelor întâlnite la palatul de iarnă, se află între lacul amintit și un deal denumit Colina Longevității Milenare. Când am ajuns în zona palatului, am constatat că înspre lac, chiar pe direcția lui, se afla un debarcader, unde erau acostate câteva ambarcațiuni, una dintre ele fiind aidoma celei cu care se deplasa Cixi între cele două palate (prova acesteia reprezenta un cap de dragon, iar pupa - coada lui, pe trupul lui fiind o construcție ce imita o clădire în stil medieval, cu multe ornamentații viu colorate). De la

debarcader spre palat se trecea printr-o poartă înaltă (ca printr-un arc de triumf), ornamentată în același stil chinezesc de odinioară. Pentru a ajunge la palat se urcau niște scări (nu am vizitat palatul propriu-zis, din lipsă de timp). Pe malul opus al lacului se observa în zare o construcție, care ținea tot de palatul de vară, unde ar fi fost exilat nepotul lui Cixi (care devenise împărat și încercând să facă o serie de reforme, a intrat în conflict cu bunica lui, care l-a tras pe dreapta).

La Palatul de vară ne-a impresionat o altă găselniță a împărătesei Cixi (care, se pare, era foarte grijulie cu sine), care a dat ordin să i se facă în zona dinspre lac un soi de coridor – *Marele coridor (Changland - Coridorul Lung)*, lung de vreo 728 m (după alte surse, 928 m), de cca 2 m lățime și cca 3,5 m înălțime, cu acoperișul în două ape, care figurează în Guinness Book (ca fiind cel mai lung din lume). Coridorul este construit din stâlpi și bârne, este prevăzut în partea de jos cu balustrade până la înălțimea de cca 50 cm, iar în partea de sus cu o altă margine de aceeași lățime, iar din loc în loc pe lungimea lui sunt dispuse un soi de foișoare de formă octogonală. A fost construit pentru ca împărăteasa și nobilii să poată admira peisajul din jur și atunci când vremea era nefavorabilă. Pentru a nu se "plictisi" la plimbare, bârnele longitudinale și transversale ce alcătuiesc acoperișul coridorului, au fost decorate cu peste 8.000 (după alții 14.000) de picturi, care reproduc scene din istoria sau mitologia Chinei. Împărăteasa Cixi folosea acest coridor pentru plimbare și relaxare, precum și ca loc de întâlnire cu diplomații. O altă extravagantă a împărătesei a fost construirea pe lac a unei nave din marmură albă. Această navă, ancorată veșnic lângă Muntele Longevității, este o construcție zveltă, frumos decorată și se află în apropierea debarcaderului. Pe puntea ei înaltă îi făcea plăcere împărătesei Cixi să-și servească ceaiul, să admire priveliștea din jurul ei, fiind și un loc pentru petreceri. Se pare că în tradiția chinezească astfel de ambarcațiuni decorative dădeau un plus de frumusețe grădinilor, iar cea de aici, deși costisitoare, ne convinge de acest adevăr, pentru că îndată ce am văzut-o nu ne-am putut dezlipi privirile de pe ea.

[Și pentru că am tot pomenit de împărăteasa Cixi, ghidul ne-a spus pe scurt povestea ei, care merită cred s-o consemnez pe scurt (atât cât am reținut și am mai găsit informații pe internet). Împărăteasa Cixi s-a aflat la cârma Imperiului chinez timp de 48 de ani (1861-1908). Pe numele ei adevărat Yehe Nara, s-a născut în 1835 într-o familie de nobili scăpătați și la vârsta de 16 ani (deși erau alte intenții în privința viitorului ei) a fost remarcată (de cei ce se ocupau de racolarea concubinelor la curtea împăratului Xianfeng) și selectată pentru a concura la acest statut. Selecția preliminară consta în verificarea originii concurenței, a stării ei de sănătate, a educației, compatibilității dintre horoscopul ei și cel al împăratului ș. a. Verdictul final aparținea împărătesei, iar Yehe Nara a fost aleasă dintre 60 de candidate (toate de origine nobilă), devenind concubină de gradul IV. Viața de concubină nu era însă una de invidiat printre sute altele, multe văduve sau bătrâne, unde competiția era acerbă, bârfele și răutățile așijderea. Multe dintre ele nu ajungeau niciodată în atenția sau în patul împăratului.

Era mai degrabă de preferat să fii cameristă la curte decât concubină. Inteligentă și ambițioasă fiind, Yehe Nara a luat noua soartă ca pe o provocare. A profitat de tot ceea ce i se oferea la curte pentru educația și instruirea sa, a studiat cu profesori renumiți textele clasice, pictura, poezia, muzica, a învățat scrierile chineze și manciuriană. A reușit să impresioneze și să se apropie de văduva fostului împărat și de împărăteasa de atunci. Printr-un șiretlic pus la cale cu unul dintre dregătorii curții, care-i recomandau împăratului unele concubine, reușește să atragă atenția acestuia (având voce frumoasă, se afla ca din întâmplare în zona pe unde se plimba împăratul, în timp ce ea cânta acompaniată de un instrument). Așa ajunge Yehe Nara favorita împăratului, poziție care o ajută să observe îndeaproape și să învețe cum stau lucrurile în împărăție, cum se iau deciziile și cum se cârmuiește un imperiu. Împăratul a fost impresionat de calitățile ei, de dorința ei de a învăța și a ști, de talentul pentru politică și începe să o folosească în treburile țării. În ciuda opoziției prinților, dregătorilor și funcționarilor de la curte, ea se ocupă mai întâi de sortarea treburilor împăratului, mai apoi ia parte la întrunirile oficiale, pentru ca după o vreme să analizeze rapoartele venite din provincii și să le discute cu împăratul. Apreciind munca și sfaturile ei, împăratul o ridică la gradul de concubină de gradul III. La scurt timp după aceea se anunță public faptul că e însărcinată. Împăratul nu avea moștenitor de la împărăteasa lui. Ei bine, în aprilie 1856, concubina Yehe Nara dă naștere unui băiat care, potrivit regulilor monarhiei chineze, putea deveni moștenitor al tronului (numai fiii de împărat, nu și fiicele, aveau acest drept). La câțiva ani după aceea împăratul a murit. Curajoasă fiind, extrem de abilă, însetată de putere, și cunoscându-și foarte bine interesele, a intervenit pe lângă împăratul aflat pe patul de moarte, să-l impună ca urmaș la tron pe fiul lor (în vârstă de 5 ani), sub regența ei și a împărătesei de drept, dejucând astfel planurile celor de la curte, care aveau alte intenții. În fapt ea este cea care va conduce de acum treburile imperiului, devenind co-împărăteasa Cixi (cunoscută în istorie și sub numele de "văduva împăratului"). Se pare că-i plăceau foarte mult bărbații și într-o bună zi, când văduva de drept a împăratului Xianfeng a intenționat să o viziteze pe Cixi în apartamentul său pentru a servi ceaiul, a auzit niște zgomote suspecte. Dând buzna în lăcașul ei a prins-o în "exercițiul funcțiunii". Dându-și seama la ce se expusese, Cixi a jucat teatru în fața primei împărătese, spunând că nu știe ce i s-a întâmplat, că pur și simplu și-a pierdut mințile, cerându-și scuze pentru cele întâmplate. Numai că, după puțin timp, a invitat-o la ceai pe împărăteasa de drept și potrivit "obiceiurilor" timpului, i-a servit niște prăjituri otrăvite, închizându-i astfel gura pentru totdeauna. Fiul ei Zaichun a devenit împăratul Tongzhi, care a murit însă la o vârstă fragedă, astfel că ea a rămas cea care a condus China. A urmat la tron nepotul ei, împăratul Guangxu și împărăteasa Long Yu. Aceștia au încercat să schimbe unele treburi în imperiu, dar reformele propuse de ei nu au fost pe placul bunicii Cixi, așa încât cei doi au fost exilați în pavilionul de care am amintit la un moment dat, unde au stat practic sechestrați timp de 10 ani (până la moartea lui Cixi). Cixi a fost o femeie crudă, lacomă și dură și a condus din umbră, autoritar, imperiul chinez aproape 60 de ani. Ultimii trei împărați au fost în fapt marionetele ei, așa încât ea a dispus cum a vrut de visteria țării, pe care a secătuit-o ca să-și satisfacă tot felul de dorințe și extravagante. Reamenajarea Palatului de Vară și bogățiile strânse în apartamentele imperiale însemnau bani care fuseseră rezervați dezvoltării flotei chineze și așa s-a ajuns ca peste câțiva, flota militară maritimă imperială să sufere o grea și rușinoasă înfrângere. Plăcerile ei (arta, luxul, satisfacerea unor capricii, inclusiv bărbații) erau mai presus uneori decât treburile imperiului. Cum se face oare că mai peste tot în lume, oamenii - indiferent de zonă, educație, cultură, tradiții ș. a., când ajung în anumite poziții își pierd controlul, cumpătul, bunul simț, chiar mințile și consideră că totul li se cuvine, au sentimentul că nu trebuie să-și refuze nimic din ceea ce își doresc, că sunt un fel de zei printre pământeni, uitând de nevoile celor mulți, de mizeria în care trăiesc semenii de-ai lor (din rândul cărora provin uneori?! Greu de priceput, dar cam așa pare a fi regula!]

De la Palataul de vară am descins într-un show room de perle, unde ni s-a prezentat modul cum se produc și se valorifică perlele. Am fost surprins să constat că se foloseau perlele inclusiv la prepararea unor creme, cu prețuri pipărate, care asigură întinerirea (să fim serioși, vrăjeli pentru fraierii care n-au ce face cu banii!). Am intrat apoi în magazinul aferent, cu tot felul de bijuterii, la fabricarea cărora erau folosite desigur, și perle. Deși mă așteptam ca cei din grup să fie mai atenți cu cheltuielile - având în vedere costul acestei călătorii, ei bine, foarte multe doamne din grup nu au rezistat tentației de a cumpăra de prin toate magazinele vizitate câte ceva. Încă o dovadă că, în ciuda așa-zisei "sărăcii" din țara noastră, chiar și oamenii obișnuiți dispun de bani suficienți pentru a-și satisface "poftele".

Ultimul obiectiv turistic din programul nostru a fost Templul Cerului, aflat undeva mai la sud de Palatul de Iarnă, una din construcțiile cele mai bine păstrate din epoca medievală a Chinei. A fost construit în 1420 de către împăratul Yongle și era locul unde împărații veneau să se roage cerului pentru recolte bune, în cadrul unor ceremonii organizate la echinocțiul de primăvară și la solstițiul de iarnă. În cadrul acestor ceremonii se aduceau și ofrande Cerului, se ardea tămâie, se băteau tobele și gongurile, se crea o atmosferă specială, de sacralitate. Acest templu se află pe o mică colină, în interiorul unui parc vast de 273 ha din Beijing. De la poarta de intrare în parc și până la templu sunt vreo 500 m. Templul este înconjurat de un zid dublu din cărămidă, care în partea lui nordică are formă semicirculară - simbolizând cerul, iar în partea sudică formă de pătrat - simbolizând Pământul (se credea că Cerul are formă rotundă, iar Pământul formă pătrată). Din curtea interioară a templului se urcă pe niște scări dispuse pe trei niveluri (și aici am întâlnit o placă înclinată, din piatră sculptată - cum am văzut cam peste tot) în zona Palatului de rugăciune, un fel de turn de formă rotundă (cu un diametru de vreo 30 m la bază și de vreo 40 m înălțime), construit și el pe trei niveluri (fără a fi folosit vreun cui), cu acoperiș tot pe trei niveluri (din nou cifra 3 și multiplul ei!). În afară de Terasa Rotundă, Zidul Ecoului și Palatul de Rugăciune, în incinta Templului Cerului se mai află casa pentru orchestră (locul orchestrei și a dansatorilor) și cea pentru sacrificiu (locul destinat sacrificării animalelor). Arhitecții din China medievală erau deosebit de creativi și originali. De obicei, pentru construcțiile imperiale foloseau țigle galbene (care simbolizează puterea imperială), dar la Templul Cerului au folosit culoarea albastră, ca a cerului (mai toate acoperișurile construcțiilor principale de aici având această culoare). Templul este încărcat de simboluri, având o parte interioară și una exterioară. În partea interioară se află complexe arhitecturale vechi (inclusiv Sala de Rugăciune pentru recolte bune), Altarul Circular, Bolta

Imperială a Cerului, Terasa Schimbării înainte de ritualuri, Palatul Abstenenței, Podul Danbi, Coridorul lung, Cei șapte Meteoriti etc, în timp ce în partea exterioară se află Oficiul de Muzică Divină, utilizat pentru repetiții înaintea ceremoniilor rituale. De pe terasa acestui templu se deschide o panoramă foarte frumoasă asupra orașului Beijing. La intrarea în templu m-au impresionat peluzele întinse de flori (realizate din ghivece așezate unul lângă altul), peluze dispuse și ele pe un teren înclinat. Mi-a plăcut mult așezarea acestui templu, arhitectura lui deosebită, parcul din jurul lui, arborii din parc, curățenia de peste tot.

Pentru mine, excursia s-a încheiat practic aici. De la acest obiectiv urma să mergem la un bazar din apropiere și apoi la un spectacol de operă (de fapt nu operă în sensul bun al cuvântului, ci un fel de operă chinezească). Când am coborât de pe platoul unde se ridică Palatul de rugăciune, m-am oprit la baza scărilor pentru a face un mic filmuleț și nu am urmărit încotro a luat-o grupul nostru. Cum, ghidul se oprise în fața mea să fotografieze florile (în special trandafirii) de la baza scărilor, mi-am zis că pot să-mi permit să mă rotesc cu aparatul foto pentru a prinde întregul complex de la Templul Cerului. Când am terminat acțiunea, care a durat maxim 1 minut, și am încercat să depistez unde se află grupul nostru, ia-l de unde nu-i! Chiar și ghidul dispăruse ca prin farmec. Curtea în care mă aflam era destul de întinsă, ca să dipară așa dintr-odată, ca prin minune! Când am ajuns acasă și am văzut filmulețul, mi-am dat seama că, în timp ce eu filmam, colegii mei de călătorie erau deja în apropierea zidului dinspre nord împreună cu ghidul chinez, unde era o altă poartă în afara celei dinspre vest, prin care intrasem. Rămas singur, m-am întrebat unde au putut intra atât de rapid?! Mi-am zis că or fi poate la muzeul de pe latura de vest, dar nu i-am găsit acolo. M-am deplasat apoi spre zona prin care intrasem la obiectiv și am încercat să-i repererez pe traseul din parc pe care venisem și mi s-a părut că un steag al unui grup de turiști, aflat la vreo 300m distanță, semăna cu al nostru, dar nu erau ai mei. M-am decis atunci să merg la locul unde ne lăsase autocarul la venirea aici. Din păcate, când au luat-o spre bazar, cei doi ghizi nu s-au îngrijit să verifice dacă grupul nostru era complet, așa că s-au pierdut de grup la Templul Cerului vreo patru dintre noi. Am încercat să iau legătura prin telefon cu doi dintre colegii de excursie, dar unul nu a răspuns, iar celălalt avea la el alt telefon, cu alt număr decât cel pe care figura în agenda mea. Am stat mai bine de o oră în stradă, gândindu-mă că se va observa lipsa unor membri ai grupului și că ghizii ne vor căuta, numai că ei au sesizat lipsa unor turiști din grup de abia după vreo oră și jumătate, când eu eram deja la hotel. Cât am stat în stradă, la intrarea spre obiectivul amintit, numeroși taximetriști și tipi, care transportau clienți cu motorete sau biciclete adaptate

acestui scop, m-au întrebat dacă nu doresc serviciul lor. În cele din urmă, constatând că aștept în zafar, m-am decis să merg la hotel cu o motoretă electrică (fiind curios să văd cum e să apelezi la acest mijloc de transport). La urcare m-am tocmit cu proprietarul ei la preț. Tipul nu știa engleză prea bine și nu înțelegea nici despre ce hotel era vorba din pronunția mea, așa că i-am arătat suportul de la cheia apartamentului, pe care era înscris numele hotelului și prin semne mi-a zis că prețul este de 38 yuani (am repetat de mai multe ori moneda; nu aveam ceva de scris ca să fiu și mai sigur că ne-am înțeles). M-a dus către hotel pe o scurtătură, care începuse să-mi dea frisoane, văzând ce dărăpănături de case apăreau în cale, ce ulițe înguste și ce sărăcie era la doi pași de zona centrală a capitalei și ce puțini oameni întâlneam pe traseu. Bombănind în spatele chinezului, el și-a dat seama că eram îngrijorat de traseu, dar mi-a dat de înțeles că totul e sub control. Am ajuns la hotel, pe latura unde era în reamenajare, și nu prea am recunoscut intrarea. Atunci mi-a făcut semn să urc ca să-mi arate pe alt colț un indicator că acela era hotelul. Când să fac plata, scoțând o bancnotă de 50 yuani, tipul îmi zice că trebuie să-i dau 30 de dolari, deși la plecare nu fusese vorba de dolari (pentru că atunci aș fi refuzat oferta). Distanța parcursă până la hotel a fost, după aprecierea mea, de maximum 2 km. A început târguiala, amenințări din partea lui cu poliția ș.a. Am rămas însă ferm pe poziție și i-am zis că la plecare mi-a arătat cu degetul suma și că degeaba insistă, pentru că nu-i pot oferi mai mult, întrucât e tot ce aveam. Și-a dat seama în cele din urmă că nu mă poate înșela, așa că m-a lăsat în pace și a plecat. Am realizat ce mult riscasem să merg cu acel mijloc de transport, că trebuia să fiu mai prudent și să iau un taximetru spre hotel. Gândindu-mă la toate astea, m-am enervat și mai tare pe inconștiența și lipsa de răspundere a celor doi ghizi. Mă întrebam retoric, dacă în locul meu ar fi fost cineva, care se afla pentru prima dată într-o călătorie externă, nu avea la el acte (pentru că erau la ghid) și nici bani, nu știa nici o limbă străină ș. a., cum s-ar fi descurcat oare bietul om?! A doua zi i-am reproșat ghidului român cele întâmplate, iar el în loc să-și ceară scuze, s-a simțit cam ofensat de reproșul meu, că doar era român și la noi mârلانيا e la putere! Ajungând mai devreme decât era prevăzut la hotel (ratând vizita la bazar și vizionarea unui mini-spectacol de operă chineză, care am înțeles că nu a fost mare lucru), am avut timp suficient să-mi pun la punct bagajul pentru dimineața ce urma, când trebuia să ne trezim la orele 5.00h, să părăsim hotelul la 6.00h, cu destinația aeroportul din Beijing. Pentru că plecam înainte de micul dejun, de la hotel am primit pachetele cu sandviciuri reci. Încă nu-mi trecuse supărarea, așa că am refuzat pachetul și bine am făcut (când l-au desfăcut unii colegi au avut

surpriza să constate că nu merita să-l care după ei, întrucât consta din două felii de pâine între care puseseră un strat de varză trasă prin ulei!).

Dacă spre China, am zburat cu avionul noaptea, la întoarcere am călătorit ziua. Traseul a fost același, numai că de data asta am făcut escală la Paris. Am admirat din avion crestele munților Himalaia (multe din ele înzăpezite), imaginile fără egal de sub noi, care păreau un imens basorelief sculptat de natură de-a lungul milioanelor și milioanelor de ani. Am părăsit China cu o mare satisfacție, aceea de a fi cunoscut la fața locului miracolul chinez al ultimelor decenii. Nu pot spune că am reușit să mă dumiresc întru-totul cu realitățile chineze, dar ceva, ceva, tot am reușit să aflu și să văd.

Pe parcursul excursiei, și după sosirea acasă, m-am întrebat de ce oare nu mai avem acele relații excelente cu China din anii 1970-1980; cum, când și de ce s-au rupt legăturile economice cu o țară pe care o cam curtează mai toți; ce au făcut guvernării și diplomații noștri de s-au frânt acele legături prietenești, care păreau foarte trainice și utile ambelor țări?! Nu pot să cred că doar revoluția din 1989 și dispariția lui Ceaușescu au fost motivul răcirii acestor relații. Cândva ne mândream că România era capabilă să se implice diplomatic în marile conflicte internaționale, să medieze între chinezi și ruși, între chinezi și americani, între arabi și evrei, să stabilească relații diplomatice cu RFG - când nici o țară comunistă din Europa nu îndrăznește acest pas ș. a. Eram până nu demult o țară mică, cu o politică externă mare, o țară pe care mulți o luau în seamă. Cum să-ți explici această prăbușire a diplomației românești, intrarea ei într-un soi de hibernare, faptul că nu ne-am îngrijit de interesele noastre naționale în relațiile economice cu China și Rusia, de exemplu?! Cum am devenit oare atât de îndărătnici? De ce se confundă politica, cu interesele economice?! Este adevărat că am intrat în relații mai bune cu SUA și cu unele țări din UE, dar Occidentul are interese tot așa de mari la noi cum au avut și cei care ne-au călărit de-a lungul veacurilor. Nu cred că e cineva atât de naiv să accepte că ne-a luat Occidentul lângă el de drag, sau pentru că suntem harnici, frumoși, deștepți etc, ci din interese economice și strategice. Cum să ajungi din urmă economic țările dezvoltate, închizând ușa unor relații economice cu țări precum China, Rusia, țările arabe?!

Fără să fii nostalgic, ajungi la concluzia că politica lui Ceaușescu a fost greșită și inacceptabilă în problemele interne ale țării, dar politica lui externă a fost una de excepție. La orice bloc politic te afiliezi ai o serie de obligații, te supui unor privațiuni în relațiile cu cei din afara lui, numai că intrarea sau ieșirea dintr-un astfel de bloc politic trebuie negociată în așa fel încât să-ți aperi interesele, să nu-ți periclitezi viitorul! Trebuie să fii atât de abil încât să nu-i superi prea tare pe cei alături de care te afli, fără a neglija însă relațiile

cu ceilalți. Revenind la relațiile cu China, cred că România are numai de pierdut dacă nu va găsi căi de reînnoțire a bunelor legături pe care le-am avut până nu demult, măcar economic. China a devenit un jucător mult prea important pe plan mondial ca să ne permitem să-l neglijăm sau subestimăm, iar peste nu prea mult timp va fi o super-putere sub toate aspectele. Are toate condițiile pentru a atinge acest statut. Trebuie să ne trezim la realitate până nu este prea târziu, altfel ne privăm cu bună știință (ca țară) de un "parcurs" care ar putea fi mai facil și mai productiv! Probabil vor strâmba din nas unii când vor citi aceste rânduri, dar rămân la părerea că avem o politică internă și externă, extrem de păguboasă!

În Italia și insulele din apropiere

(2015)

După 1990, când, într-un fel anume, am intrat și noi în rând cu lumea așa-zis bună, mi-am dorit mereu să vizitez Italia, să văd măcar Veneția și Roma dar, ca un făcut, nu s-au ivit deloc ocazii. În iunie 2015 urma să merg în călătorie în țări de la Marea Caspică, organizată de Agenția "Omnia" din București, dar înainte cu o lună de plecare, am fost anunțat de la agenție că insuficiența doritorilor a determinat anularea ei, fapt ce mi-a produs mare dezamăgire. Uneori însă, tot răul e spre bine, agenția propunându-mi o excursie în Italia, în luna august. Și nu una de câteva zile, în care să văd doar câteva orașe și obiective, ci una de trei săptămâni în toată Italia, inclusiv în insulele Capri, Sicilia și Sardinia, în Malta și Corsica. Bucuria mea a fost nespusă, mai cu seamă că realizarea ei era certă. Nu-mi venea să cred ce șansă s-a ivit după o așteptare îndelungată! Mă speria un pic doar perioada în care avea loc excursia (11-31 august 2015), în care căldura putea deveni un inamic greu de suportat în zona mediteraneană. Orice plăcere are însă "costurile" ei, așa că trebuia să mă pregătesc psihic pentru zile ceva mai toride decât în România! M-am tot rugat Celui de Sus după aceea, să mai domolească un pic arșița în acea perioadă și, spre mare mea uimire și ușurare, chiar am avut noroc de o vreme acceptabilă.

Când spui Italia, gândul de român te duce în primul rând spre "rădăcini", spre Roma. Ar trebui să fim mândri că avem ceva în comun cu Roma antică și Imperiul Roman, cu rolul lui civilizator în jurul Mediteranei, o mare parte a Europei, a Orientului Mijlociu, inclusiv la noi. N-ai cum să nu vibrezi ca român, când știi că Roma este parte din însuși numele țării noastre, chiar dacă evenimentele din 1989 - pe lângă democrația de tip "original" și dezastrul politic, social și economic ce a urmat, au permis și un alt mare prejudiciu, unul de imagine însă, prin acceptarea expresiei de *rom* în locul celei de *țigan*. Până și într-o problemă atât de minoră și de păgubitoare, s-a dovedit slăbiciune de neînțeles din partea celor care chipurile diriguiesc treburile țării. Așa se face că foarte mulți occidentali consideră că toți românii au proastele apucături și obiceiuri ale unor țigani plecați de la noi și pripășiți prin țările lor, deși cei mai mulți dintre românii stabiliți după 1990 în Occident își văd de treburile lor și se dovedesc buni și foarte buni în meseriile lor. (Aveam să întâlnim țigani români la cerșit peste tot prin Italia, inclusiv în insule; au împânzit toată Europa civilizată la cerșit și furat!).

A sosit și momentul plecării în această călătorie mult așteptată. Eram nerăbdător să văd cu ochii mei orașe, situri, muzee și obiective majore din

istoria mai veche și mai recentă a omenirii, să vizitez celebra Romă cu tot ce oferă ea, dar și nestemata Veneție, Florența cu marile ei comori artistice - considerată drept locul Renașterii în Italia, Sicilia cu emblematicul vulcan Etna, dar și Malta - o insulă din Mediterana râvnită și ocupată mereu ba de unii, ba de alții, și mai cu seamă Corsica - locul de naștere a unui vestit general - Napoleon Bonaparte. Peste tot pe unde mă vor purta pașii, dar mai ales prin locurile încărcate de istorie, cultură și civilizație veche, voi încerca un sentiment aparte, greu de definit, un fel de sfială, la gândul că voi călca pe urmele unor iluștri înaintași. De data asta, așa cum mi s-a întâmplat în Grecia acum ceva vreme, voi pași pe urmele unor faimoși împărați ai Romei antice - inclusiv ale lui Traian, dar și ale multor celebrități din toate epocile precum Arhimede (grec de altfel), Plinius cel Bătrân, Dante Alighieri, Leonardo Da Vinci, Michelangelo, Garibaldi, Verdi, sau în zilele noastre - ale unor papi luminați, precum papa Ioan Paul al II-lea sau papa Francisc.

În plus, toate aceste călătorii mă vor ajuta să văd cu ochii mei și nu cu cei ai minții, cum arată zonele pe unde trec, cât de gospodari, civilizați și primitivi sunt oamenii locului, pe ce pun ei preț, cum arată locuințele acestora, cum sunt îngrijite culturile agricole și multe altele. Am reținut acest aspect încă de la prima călătorie în grup efectuată în țările scandinave, cum am arătat deja, când jurnalistul și istoricul Corneliu Cepariu - un excelent ghid, ne atrăgea atenția să privim nu doar zonele prin care trecem și obiectivele turistice vizitate, ci și oamenii locurilor, cum se îmbracă, cât de amabili sunt, să le privim chipurile (fețele) pentru a ne face o idee despre viața lor, dacă sunt împăcați cu ce au, dacă au o viață liniștită sau nu, dacă sunt altfel decât noi românii. Fără îndoială, faptul că tot mai mulți români au ieșit în lume după 1990, au lucrat sau lucrează în străinătate, că au învățat câte ceva din experiența altora, se observă și se simte la tot pasul la noi în țară. Orice am spune, oricât am fi de pesimiști și cârcotași, în condițiile în care s-a furat la greu și încă se mai fură, România de azi nu mai seamănă cu cea din urmă cu 20-25 de ani, și-a schimbat binișor "fața". Dacă am putea elimina unele mentalități păguboase, am reuși să schimbăm această clasă politică mizerabilă, am răpune sau măcar minimaliza jaful și corupția instalate la toate nivelurile, dacă instituțiile statului și-ar respecta menirea, România - prin resursele ei și potențialul uman, ar putea deveni în scurt timp una din țările de prim rang ale Europei, unde ar merita să muncești și să trăiești. O întrebare revine totuși obsedant, ne-ar lăsa oare "Apusul" să atingem acest țel?! Greu de răspuns. Se pare că "hățurile" a tot ce mișcă în țară sunt mai mereu în mâinile altora decât ale noastre.

Vine și vremea plecării în Italia. Este 10 august și pe la orele 21.00h urc în mașina personală și plec spre Bacău, pentru a mă deplasa apoi din

Bacău spre București cu un autocar Massaro. Puțin după orele 23.30h apare în autogară acest autocar, venit de la Iași, în care două colege de călătorie îmi reținuseră un loc. Ne oprim la Popasul din Tâmboiești (la câțiva km de casa mea părintească) pentru o cafea și toaletă, după care ne deplasăm mai departe și ajungem la Gara de Nord în jurul orelor 4.00h. De aici ne îndreptăm pe jos, târând după noi bagajele cca o stație de autobuz, spre gara București-Basarab unde, la 6.30h era punctul de întâlnire al grupului, și de unde urma să ne urcăm în autocarul închiriat de firma Omnia pentru călătoria în Italia. Timpul trecea greu, iar oboseala ne încerca pe toți trei, așa că am căutat în apropiere un automat de cafea, pentru a ne trata cu o cafea, care să ne mai învioreze un pic. Între timp, tot mai multe autocare, cu diverse destinații, își făceau apariția în acel loc (un soi de piață), cam insalubru și neprimitor.

În sfârșit, nu departe de locul unde ne aflam (Muzeul CFR), a apărut o doamnă de statură medie, de vreo 50 de ani, cam plinuță, îmbrăcată în negru, cu fața rotundă, părul cârlionțat, vopsit și cam răvășit, cu o țigară aprinsă în mână care, cu voce ridicată pentru a fi auzită, anunța pe toți cei ce așteptau autocarul Omnia-Italia să vină în jurul ei. Era ghidul nostru și conduși de doamna în cauză, ne-am deplasat spre autocarul parcat la mică distanță. Ajunși la autocar a făcut prezența și ne-a plasat pe fiecare pe locul rezervat (funcție de momentul înscrierii în excursie). Am nimerit alături de un tip din Ploiești care, am aflat ulterior, era profesor de sport (și având o experiență la universitatea mea cu unii profesori de sport, mi-am zis, uite că m-am procopsit și aici!). Tipul mi-a declarat din start că nu va sta lângă mine pentru că e prea în față și s-a așezat în zona din spate a autocarului. După ce ne-am "îmbarcat" toți cei din zona București, Constanța, Ploiești și din Moldova, ghidul s-a prezentat - Gabriela Basacopol, absolventă a Facultății de Turism la ASE București, având această meserie încă de la absolvire. Urma să oprim pe traseu pentru a prelua unii colegi de excursie: la Pitești, Sibiu, Sebeș și Arad. Am fost în total 40 de turiști, într-un autocar de 54 de locuri, care avea o lungime mai mare (14m) decât cea obișnuită, fapt ce ne-a oferit un spațiu mai confortabil între rândurile de scaune, permițând unora din grup să se relaxeze pe scaunele din spate. Am avut șansa nesperată ca pe parcursul excursiei să nu am pe nimeni pe scaunul de alături, fapt ce mi-a asigurat un confort sporit. M-a surprins faptul că nimeni nu a protestat și nu și-a dorit locul de lângă mine, deși comentarii cu siguranță au fost.

Ne-am pornit la drum, iar ghidul ne-a prezentat în linii mari unele informații de care să ținem cont, urmând ca după întregirea grupului să intre în detalii privind excursia. Cum plecarea a fost într-o zi de marți, mi-am zis că e imposibil să nu avem ceva probleme (superstițios nu sunt, dar marțea

am avut adesea unele surprize neplăcute când am început câte ceva important). S-a întâmplat și de data asta. Mai întâi, am întârziat cca o oră pe Valea Oltului (la limita dintre județele Vâlcea și Sibiu, unde șoseaua era în lucru și se circula pe un singur fir), mai apoi am făcut o pană de cauciuc și am mai pierdut o oră, pentru ca la granița cu Ungaria să mai irosim o oră cu formalitățile trecerii în zona Schengen (mama lui de Schengen - cum își bat cei din UE joc de noi!). Aceste trei ore pierdute pe traseu ne-au făcut să ajungem la hotelul din Budapesta pe la 22.30h. Bucuros totuși că am ajuns la hotel după cca 40 de ore de nesomn, dar nu foarte târziu în noapte, mă gândeam că o să mă odihnesc bine și a doua zi o să fiu în regulă. Da, de unde?!! Trebuia să plătesc cumva pentru confortul din autocar! Partenerul meu de cameră, profesorul de sport, a adormit instantaneu și a sforăit toată noaptea precum nechezatul unui armăsar în călduri. Degeaba am fluierat, tușit, strigat, că n-a fost chip să-l determin să se controleze, să mă lase să dorm măcar un pic. După încă o noapte de nesomn nu eram deloc în apele mele și mă gândeam cu groază că urma din nou o zi grea, în care aveam de parcurs un traseu foarte lung până la viitoarea cazare.

A doua zi, am luat micul dejun și ne-am pornit spre Viena, primul nostru popas turistic. Pe traseu, ghidul ne-a prezentat în linii mari excursia și apoi a povestit multe lucruri interesante din istoria imperiului habsburgic, obiectivele turistice mai importante din Viena, arhitectura orașului etc. Cunoșteam unele din informațiile furnizate de ghid din deplasările anterioare. (În apropiere de Viena am trecut pe lângă rafinăria OMV Petrol, întinsă pe cca 1 km și m-am întristat văzând cum fac unii care nu au deloc petrol - bani mulți, pe petrolul românesc!). La Viena, am efectuat mai întâi un scurt tur al orașului, după care am oprit în piața Maria Tereza - unde se află o impozantă statuie a celebrelor împărătese, am coborât din autocar și ni s-a dat liber două ore pentru a vizita tot ce se putea în acel interval de timp.

Deși mai trecusem de câteva ori prin Viena și era foarte cald acum, nu m-am putut abține să nu mai dau o raită prin apropiere, prin curtea imensă și parcul Palatului Hofburg, pe la Parlament, Primărie, Biserica Votivă (construită de împăratul Maximilian al Mexicului, în semn de mulțumire că Dumnezeu i-a salvat fratele - Franz Josef, într-un atentat din 1853) ș. a. Am făcut iarăși fotografii din această zonă (inclusiv ale florilor din grădina palatului), iar din autocar am pozat unele edificii de pe traseu (bănci, hoteluri, diverse instituții, Telekom - ca un vapor în derivă ș. a.). Văzusem anterior domul "Sf. Ștefan", clădirea Operei, palatul Hofburg (din față), Monumentul dedicat eradicării ciumei, Parcul de distracții Prater, Teatrul, clădirea Muzeului Albertina, Palatul Schönbrun (cu parcul, Glorieta și Belvedere) ș. a. De abia intrasem în curtea Palatului Hofburg și îmi sună

telefonul. Mă uit și văd că sunt căutat de preotul din satul meu natal (devenisem mai apropiat de el înaintea plecării în această călătorie, prin unele gesturi ale mele care l-au impresionat). Cum nu voiam să-l pun la cheltuială nu i-am răspuns la telefon, dar i-am trimis un mesaj, în care îl informam că sunt în străinătate și-l întrebam ce s-a întâmplat. Mi-a răspuns prin sms, anunțându-mă că o vecină a mamei - Modesta Lefter (care i-a purtat de grijă și i-a fost de mare ajutor mamei, după dispariția tatălui meu, în 2003), decedase. A fost o veste foarte tristă pentru mine, deși mă așteptam la acest deznodământ. Vorbeam frecvent cu ea la telefon după spitalizarea de la București (din cauza unui cancer de colon, operat, dar depistat se pare prea târziu) ca s-o îmbărbătez. Mi-era greu acum să accept că plecase dintre noi. O apreciam pe femeie aceasta simplă pentru credința ei în Dumnezeu, bunăvoința, spiritul ei de sollicitudine, faptul că nu te refuza dacă o rugai ceva. Eram conștient că, prin dispariția ei, misiunea noastră la țară cu mama (în vârstă de 92 de ani) devenea una și mai complicată.

Revenim la autocar la ora stabilită și plecăm spre Italia, via Graz, Klagenfurt. Intrăm în zona montană (Alpi), peisajul din ce în ce mai spectaculos de o parte și de alta a autostrăzii, ordinea și curățenia domnește peste tot, încep să se succedă unul după altul tuneluri și viaducte de diverse dimensiuni. Aveam să descopăr în zona montană din Italia, dar și în Sicilia și Sardinia, puzderie de tuneluri și viaducte, care sumează cred sute de km și nu m-am putut abține să nu mă gândesc la nefericita noastră țară, unde de 25 de ani post-decembriști, toate guvernele ce s-au succedat nu au fost în stare să construiască măcar o autostradă de la un capăt la altul al țării. Cum să intri în rândul țărilor civilizate cu lentoarea și indolența de la noi, cu această crasă lipsă de răspundere, cu furtișaguri de tot felul (care nu se mai opresc), cu atâta sfidare și nesimțire a politicienilor față de poporul român?!

Ne oprim într-o parcare "oarbă" (cum sunt denumite parcarile unde beneficiazi doar de toaletă și apă) și admirăm peisajul montan superb, dar și curățenia exemplară care domnește în jurul nostru (inclusiv la toalete), deși nu am observat pe nimeni din personalul care întreține acea parcare, o dovadă că și turiștii sunt civilizați și respectă munca altora. Când trecem de Klagenfurt, peisajul Alpilor devine unul și mai spectaculos. Facem un nou popas la un restaurant de pe malul lacului Wörthersee, local ce avea o terasă cu vedere spre lac și unde fiecare s-a servit (contracost) cu ce și-a dorit. Eu mi-am luat un "cocktail" de salate, care mi s-a părut grozav. Aici este o zonă foarte frumoasă și i-am invidiat pe cei ce locuiesc în jurul acestui lac. Ne continuăm apoi traseul prin Alpii Carnici, trecem pe lângă orașul Vilach de pe malul lacului Faakersee, ultimul oraș austriac de lângă granița cu Italia. La orele 19.25h pătrundem pe teritoriul italian (pe la Tarvisio, cred) și

trecem printr-o suită de 8 tuneluri. Peisajul este interesant. Ne deplasăm printr-o vale relativ îngustă (a râului Po/Pad), cu versanții abrupti (carstici) de o parte și de alta. Clădirile și gospodăriile dinspre granița Italiei cu Austria nu prea diferă de cele întâlnite în Austria. Mi s-a părut că valea prin care ne strecuram seamăna mult cu cea străbătută în Muntenegru (de-a lungul râului Tara) în 2012, numai că aici versanții sunt mai împăduriți decât acolo. Valea începe să se lărgească și la un moment dat ieșim din zona muntoasă și descindem în Câmpia Padului, unde și localitățile își schimbă înfățișarea. Pe traseul nostru am trecut pe lângă Udine și Padova.

Pentru descentralizare, Italia a fost împărțită în 1948 în 20 de regiuni, care au un anumit grad de autonomie (cinci dintre ele au chiar o autonomie mai largă), regiuni conduse de un consiliu regional și un președinte. Din punct de vedere economic sunt însă discrepanțe mari (pe care aveam să le sesizăm și noi) între partea de Nord (puternic industrializată) și cea de sudul Italiei (mai mult agricolă și mai săracă). Este o țară în care se vorbește italiana, dar pe teritoriul ei există numeroase dialecte (galo-italic, galo-roman, toscan, venet, friulan, sard ș. a.). În prima noapte ne-am oprit în localitatea Stra (nu departe de Veneția) și am fost cazați la un hotel modest (care nici nu seamăna a hotel), deservit de personal provenit din România. Aici am reușit să dorm un pic față de noaptea precedentă, "muzicantul" din patul de alături fiind mai puțin vocal.

În dimineața următoare (13.08.2015), după micul dejun (așa hotel, așa mic dejun - o chiflă cu unt, cafea și suc!) plecăm spre Veneția. Ne deplasăm cu autocarul pe un fel de dig destul de lat (pe care circulă inclusiv trenuri și tramvaie!), pentru a ajunge în port, unde apa este ceva mai adâncă și sunt acostate diverse ambarcațiuni, între care și cele ce fac naveta cu turiști înspre și dinspre Veneția. În această lagună venețiană se varsă râurile Brenta și Sile, care aduc în Marea Adriatică apă dulce și de aceea salinitatea ei este mai scăzută.

[Chiar dacă de pe vremea romanilor, pe insulele ce formează Veneția se aciuaseră unii pescari săraci, momentul întemeierii orașului este considerat 25 martie 421, când unii locuitori din zona Altino și Padova s-au refugiat din fața năvălirii longobarzilor și hunilor în această zonă mlăștinoasă, un teritoriu mai ușor de apărat, întrucât adâncimea redusă a apelor de aici făcea dificilă pătrunderea corăbiilor. Ocupația de bază a locuitorilor acelor vremuri era pescuitul și comerțul cu sare, dar venețienii erau navigatori redevabili. Orașul este așezat pe 118 insulițe apropiate, care au fost îndiguite cu ajutorul unor piloni din stejar (piloni care în contact cu apa sărată capătă o rezistență comparabilă cu a betonului - o adevărată minune în ingineria construcțiilor acelor vremuri), s-au creat canale artificiale (Brenta devenind canal Grande), iar clădirile au fost ridicate pe piloni și pe porțiunile de teren scoase de sub apă prin îndiguiri. Intrările în oraș erau păzite. Confederația Lagunei făcea parte din Imperiul Bizantin, acest fapt reflectându-se și în arhitectura construcțiilor (inclusiv a bisericilor). În 697 s-a înființat oficiul de Doge (Duce). În secolul al IX-lea venețienii au furat moaștele evanghelistului Marcu din Alexandria și le-au adus în orașul lor. Veneția (oraș-stat) se dezvoltă continuu, iar în

perioada secolelor IX-XI devine capitala comercială a Mării Adriatice și o forță politică și militară de temut în zonă. Printre cei ce au contribuit la dezvoltarea ei a fost și Marco Polo, Veneția devenind deținătoarea monopolului în comerțul cu mătase adusă din China. Într-o Cruciadă din 1203, venețienii cuceresc Constantinopolul, iar Veneția se separă de Imperiul Bizantin, care-i oferise protecție secole în șir. Devine tot mai puternică militar și se îmbogățește continuu din jafurile produse de soldații venețieni în teritoriile cucerite. În 1410 orașul număra cca 100.000 locuitori și reprezenta un adevărat imperiu colonial, având o flotă puternică și controlând comerțul în toată Mediterana. A fost cea mai mare forță navală a Europei timp de cca opt secole. Republica venețiană cuprindea Veneto, Istria Dalmația, Cattaro, o parte din Lombardia și Emilia Romana. Decăderea ei s-a produs după descoperirea de către Cristofor Columb a Americii și a noilor rute comerciale (rute care acum erau controlate de portughezi, englezi și olandezi), dar și de nașterea unei noi forțe navale, militare, comerciale și economice în partea de vest a peninsulei italiice - Republica Genoveză. În 1797, Veneția este cucerită de Napoleon Bonaparte (după mai bine de 1000 de ani de independență) și este cedată Austriei, iar din 1866 intră în componența Regatului Italiei].

Veneția este fără îndoială o nestemată a lumii, ceva unic și inimitabil, dar "supraviețuirea" ei se pune tot mai acut, în primul rând din cauza creșterii nivelului apei, pentru care se fac eforturi mari de îndiguire. Sunt însă și alte probleme pe care le are de înfruntat orașul: pare sufocat de afluența prea mare de turiști; cheltuielile de întreținere sunt enorme; viața este scumpă aici; populația autohtonă este îmbătrânită ș. a. Va fi oare omenirea capabilă să salveze Veneția?! Eu rămân optimist și cred într-un proiect de anvergură întru salvarea ei, într-un efort concertat al lumii (inclusiv financiar) pentru realizarea acestui proiect. Veneția este ceva ce pare ireal, ca să fie lăsată pradă forțelor naturii! Omul poate "birui" uneori natura în scopuri nobile!

Privită de pe mare, venind de pe continent, Veneția îți apare, în partea dinspre lagună, ca fiind dispusă sub forma unui arc de cerc. Admirăm de la distanță panorama orașului de care ne apropiem pas cu pas. Pe măsură ce înaintăm, ghidul ne fixează câteva repere ale orașului pe care ar trebui neapărat să le vizităm. Din cauza salinității reduse, apa de mare aici seamănă mai degrabă la culoare cu cea a unui râu. Ajungem în portul orașului, coborâm de pe vasul ce ne-a adus în Veneția și ne strângem în jurul ghidului pentru ultimele informații și indicații (ghidul indică unor colegi de excursie, care au dorit să viziteze și insulele Murano și Burano, locul și ora de reîntâlnire). Ceilalți ne-am ținut după ghid, care ne-a condus până la podul Rialto și ne-a oferit discret unele informații despre clădirile pe lângă care treceam (ghizii locali sunt protejați în Italia, și nu numai, în sensul că trebuie să primești explicații referitoare la obiectivele vizitate doar de la ei și nu de la ghidul propriu). Piața San Marco este considerată zona centrală a orașului - una dintre cele mai faimoase și frumoase din lume, unde se află Domul cu același nume, Palatul Dogilor, Turnul cu ceas, Biblioteca, Procuratura (care găzduiește acum Muzeul Correr), clopotnița (campanila) bazilicii, două

coloane impozante - având capitellii superbe (aduse din Tyr în sec. al XII-lea), care stau parcă de strajă la intrarea în piața San Marco (ale Sf. Teodor - primul patron al orașului și Sf. Marcu - patronul orașului din 862, coloană ce are pe capiteliu un leu înaripat, emblema orașului). Alte obiective importante ale Veneției sunt: Arsenalul, bazilicile "Santa Maria della Salute" și "Santa Maria Gloriosa dei Frari", podul Rialto, teatrul, opera etc. Orașul este un adevărat labirint de străduțe înguste și de canale (175 la număr, dintre care mai importante sunt Canal Grande și Giudecca), poduri (398 de poduri, dintre care patru peste canalul Grande: Rialto - cel mai vechi, Academiei, Capucinilor, Calatrava), biserici (124 de biserici) ș. a. Clădirile din Piața San Marco (de fapt sunt 2 piețe - una mai întinsă și alta de dimensiuni mai mici), inclusiv Bazilica, ar fi fost construite în decursul a cca 300 de ani și de aceea stilurile arhitectonice sunt diferite, deși uneori se îmbină chiar la aceeași construcție. Când am descins în piața San Marco ne-am simțit cum, cred, că era probabil în Babilon, în sensul limbilor vorbite, întâlnind turiști de peste tot, inclusiv din Africa și America Latină.

Pentru a pătrunde în Piața San Marco, am trecut mai întâi pe lângă Palatul Ducal/Dogilor, o construcție monumentală, de mari dimensiuni, în stil gotic, foarte interesantă, care din afară și de la distanță, pare o suită de arcade ce se suprapun pe verticală, pe mai multe niveluri. Construirea lui a început în anul 811 și pe parcursul vremurilor a căzut pradă mai multor incendii și inundații, a fost refăcut de fiecare dată, căpătând în mare forma actuală prin 1340. Finalizat pe la mijlocul sec. al XV-lea, a fost restructurat și restaurat din nou în sec. al XVI-lea, în urma unui alt incendiu. Acest palat era reședința Dogelui, dar și sediul autorităților, a administrației orașului și a republicii venețiene, iar în prezent este sediul unui muzeu și al unor instituții locale. Impresionează soliditatea stâlpilor ce susțin arcadele de la primul nivel (de dimensiuni foarte mari) pe laturile palatului dinspre lagună și dinspre piața San Marco, frumusețea arcadelor de la nivelul al doilea (în număr dublu față de parter), care au deasupra decupată câte o cruce în spațiul dintre ele (cu rol ce pare decorativ), adăpostind în spatele lor un balcon (terasă); deasupra acestui ansamblu de arcade, pe fiecare din cele două fațade la ultimul nivel sunt prezente câte 7 ferestre mari arcuite în partea superioară, cea din mijloc având în față un balcon (și ușă de ieșire pe balcon). De o parte și de alta a acestei ferestre centrale sunt prezente statui, basoreliefuri și decorațiuni, deasupra un leu înaripat, iar mai sus - de la nivelul acoperișului, o statuie de mari dimensiuni încadrată între două coloane (ca niște obeliscuri). Pe latura de est a palatului dogilor (opusă pieței) se afla tribunalul, legat de închisoarea orașului printr-un pod de trecere - Puntea Suspinelor. Nu am vizitat muzeul și încăperile palatului,

pentru că intrarea era cam scumpă și dura prea mult, iar intenția mea era să văd cu ochii proprii cât puteam cuprinde din oraș. Am înțeles că numeroase obiecte care au aparținut palatului au luat drumul altor muzee, iar unele săli din palat impresionează prin decorațiuni și picturi ale unor mari artiști din sec. al XVI-lea, cum ar fi Tintoretto și Veronese.

Bazilica (catedrala patriarhală a orașului) construită între anii 1063-1094 (ceea ce vedem în prezent reprezintă și lucrări executate în secolele ce au urmat), în stil bizantin, are 8 turle, numeroase statui, basoreliefuli, decorațiuni în exterior și interior, statui ale cailor Sfântului Marcu deasupra intrării, prezintă o suprafață totală acoperită cu mozaicuri aurite de cca 3.000 mp, coloane uriașe din marmură foarte scumpă ș. a. În interior domul apare sub formă de cruce, fiecare braț al crucii fiind o biserică în sine. Fiind mulți turiști cu aceeași intenție cu a noastră, am stat la o coadă uriașă, intrarea în bazilică fiind admisă în grupuri de cca 20-30 de persoane, la anumite intervale de timp (scurte totuși). Când am pătruns în dom am avut o revelație, o senzație aparte, de bogăție și armonie, de mult bun gust. Nimic nu mi s-a părut de prisos. Am fost frapat de măreția bolților, stâlpilor și coloanelor de susținere, de frumusețea mozaicurilor de pe pereți, bolți și podea, de diversitatea statuiilor și basoreliefurilor, de arhitectura altarului (în fața căruia se află un fel de punte ce unește pereții laterali, situată la cca 4 m înălțime deasupra podelei, punte pe care sunt înșirate statui ce reprezintă cred apostolii), de faptul că totul în interiorul ei poartă într-un anume fel patina timpurilor ce s-au scurs. Fațada bazilicii este ea însăși impresionantă, dar interiorul bazilicii este magnific. Deși totul este colosal, nu inspiră răceală, austeritate, ci dimpotrivă - este caldă, primitoare. Din păcate, nu ni s-a permis să facem poze în interior, așa că în situații ca aceasta tot internetul este cel ce ne salvează.

Am urcat apoi în turnul clopotniței. M-am bucurat că vremea a ținut cu noi și am putut observa orașul de sus. Campanila San Marco este situată vizavi de bazilică, are o înălțime de aproape 100 m și o lățime de cca 12 m, dar noi am urcat cu liftul cred până pe la 80m, nivel la care se află o terasă, de pe care se poate admira întregul oraș și unde sunt aninate și clopotele (în număr de 5). Clopotnița originală a fost construită între sec. IX și XII, s-a prăbușit la începutul sec. al XIX-lea și a fost reconstruită în 1912. De sus ai altă perspectivă asupra lucrurilor, am putut observa granițele orașului, am admirat în voie clădirile și acoperișurile lor (din țiglă cărămizie mai peste tot în Italia), canalele (mai largi sau mai înguste) cu forfota gondolelor de pe ele, măiestria vâslașilor de a manevra în picioare aceste bărci destul de lungi, măreția bisericilor, prezența numeroșilor turiști (în special asiatici) peste tot,

dar și ambarcațiunile diverse care roiesc la intrarea în lagună (în golful din fața intrării în oraș).

Ghidul ne-a însoțit, cum spuneam, până la podul Rialto (obiectiv aflat nu departe de piața San Marco), cel mai vechi pod construit peste canalul Grande, inițial - în sec. al XII-lea, fiind pod din vase, apoi unul din lemn - în sec. al XIII-lea, pentru ca spre sfârșitul sec. al XVI-lea să fie reconstruit, de data asta din piatră (având o singură deschidere, două rampe și un portic central, unde sunt amplasate o serie de magazine), întrucât cel anterior (din lemn) s-a prăbușit. E o zonă frumoasă și aici, care îți oferă o anumită perspectivă asupra clădirilor ce mărginesc canalul, e însă la fel de înțesată de turiști, dar și de vase și gondole pe canal (puzderia de piloni din lemn plantați de-a lungul cheiului, de care sunt ancorate diverse ambarcațiuni mici, unii montați cred foarte recent, nu oferă o imagine prea plăcută). Cum precizam, intenția mea a fost să văd cât pot din oraș, mergând pe marginea acestui canal, pe un trotuar foarte îngust (de cca 1-1,5 m) dar, după vreo 300 m de podul Rialto trotuarul era blocat, așa încât am făcut cale întoarsă; dacă nu cunoști bine orașul și podurile lui, nu prea poți să-l vizitezi per pedes cum îți dorești, iar ca să te plimbi cu gondola pe distanțe mari, te costă cred o mică avere; nimeni dintre noi nu și-a permis acest lux, în schimb în mai toate gondolele ocupate se aflau turiști asiatici).

Am nimerit la Veneția într-o zi foarte caldă (cca 35°C), iar umezeala ce plutea în aer făcea și mai greu de suportat disconfortul termic. Căldura teribilă îi determina pe bieții oameni să se așeze peste tot pe unde era un pic de umbră (pe scările clădirilor publice, pe marginea trotuarelor, pe unii parapeti, pe pragurile de la intrarea în prăvălii sau ale locuințelor private, chiar și pe trotuare - sprijiniți cu spatele de zidul clădirilor etc, deoarece în Veneția spațiile verzi și băncuțele pe care să te așezi, sunt rare). Mi s-a părut ciudat să observ cum, pentru a împiedica accesul turiștilor pe pragurile lor, mulți localnici au adoptat tehnica pragurilor înclinate la 45°. Deși nu mă simțeam deloc în largul meu pe căldura aceea, am continuat să hoinăresc pe străduțele din jurul și din apropierea pieței San Marco, ca să văd și fotografiez cât mai multe aspecte din acest oraș unic. Am admirat și pozat străduțe, clădiri, balcoane, biserici, capitellii ale unor coloane, vitrine, am făcut două filmulețe, unul cu orchestra unei terase înțesată de consumatori, altul cu spectacolul oferit trecătorilor pe stradă de niște latino-americieni. La un moment dat setea a pus stăpânire pe mine, așa că am intrat într-un birt să comand o sticlă cu bere, chiar dacă prețurile erau foarte mari (în fond într-o excursie trebuie să te simți bine, să nu te chinui, dar nici să exagerezi - cum au făcut unii din grupul nostru!). Barmanița era o asiatică (sunt mulți și peste tot, majoritatea tineri, gălăgioși, băgăreți, și ceea ce e mai grav -

chinezăriile au invadat și orașe precum Veneția, ceea ce nu e deloc în regulă, cred). M-am așezat la o măsuță, berea era foarte rece și bună, aerul condiționat, așa încât pentru cca 15-20 de minute m-am simțit mai bine, am savurat în liniște și cu plăcere momentul de relaxare. Când am ieșit afară însă, toată bucuria mea s-a topit, pentru că în câteva minute m-am făcut learcă de apă, toată berea îmi ieșea acum prin piele. Am umblat o vreme pe străduțele orașului și am căutat un loc răcoros, unde să mă pot așeza și odihni un pic. Am avut norocul să observ că o biserică (catolică) era deschisă, mi-am făcut curaj și am intrat în ea, m-am așezat pe o bancă, am admirat simplitatea și frumusețea ei, inclusiv tavanul construit din bârne de lemn și tot disconfortul de până atunci a dispărut ca prin minune. În interiorul bisericii erau câțiva oameni, atmosfera una foarte plăcută, aerul respirabil, iar muzica era divină (preclasică și clasică). Am stat aici aproape o oră și așa fi mai rămas încă, dacă nu venea ora închiderii (17.00h). Am aprins o candelă în memoria Modestei (vecina mamei) și m-am rugat pentru sufletul ei. Ieșit din biserică, m-am plimbat o vreme în zona unde trebuia să refacem grupul pentru întoarcere. Deși era trecut de orele 17.00h, soarele era încă sus și ardea necruțător! La 18.30h ne-am îmbarcat pe vas și ne-am îndreptat spre portul de unde venisem dimineată. Pe vas am făcut multe fotografii ale orașului văzut de pe apă, inclusiv Bazilica Maria Sănătății (Bazilica "Santa Maria della Salute"), pe care am încercat s-o vizitez dar, spre regretul meu, nu am găsit drumul de acces către ea). Se spune că această bazilică este ridicată pe 1 milion de piloni și a fost dedicată Fecioarei Maria, în semn de mulțumire, pentru că i-a scăpat pe venețieni de ciuma ce a bântuit în 1630.

Urcăm în autocar și plecăm spre Bologna, trecem pe lângă Ravena (care a fost cândva capitala Imperiului Roman de Apus, unde sunt renumite mozaicurile meșterilor locali) și ne îndreptăm spre stațiunea litorală Rimini, unde aveam cazarea. Ghidul ne spune că la Bologna și Padova s-au înființat printre universități în Europa în secolul al XIII-lea. Călătorim printr-o zonă de câmpie în care întâlnim alături de culturi de porumb, livezi cu viță de vie și pomi fructiferi, care arătau mult mai bine decât la noi, pentru că aici terenurile agricole sunt irigate (chiar și vița de vie). Ajungem la Rimini în jurul orei 22.00h, șoferii rătăcesc o bună bucată de vreme în afara Stațiunii în căutarea hotelului, se supără că noi comentăm lipsa lor de orientare, în timp ce hotelul ("Ariston") se afla chiar în stațiune și foarte aproape de plajă. Ca și când ziua aceea nu fusese suficient de lungă și obositoare, suntem obligați să târâm după noi bagajele pe distanța de vreo 200 m pentru a ajunge la hotel (nu era loc de intrare pentru autocar). Unii dintre noi, obosiți fiind, s-au supărat și au certat-o pe ghidă, aceasta s-a enervat, zicând că nu era treaba ei (prea obosită fiind și ea, nu mai știa cum să reacționeze!). Din

păcate, partenerul meu de cameră a ținut-o tot într-o băută atât la Veneția, cât și la Rimini (după ce am ajuns în stațiune), iar când s-a culcat a sforăit (grohăit, de fapt) non-stop. A fost un adevărat coșmar, nu știam ce să fac, unde să mă duc, unde să mă bag, am avut chiar intenția să mă culc pe balcon, sau în cada de baie - ca să pot ațipi un pic, dar nu am găsit nici o soluție și a trebuit să mă resemnez.

A doua zi, după micul dejun, ne-am cărat din nou bagajele la autocatul aflat în același loc în care ne lăsase decuseară. Având câteva minute la dispoziție, m-am îndreptat spre plaja din apropiere - foarte mare, bine amenajată, cu nisip foarte fin, aproape goală la acea oră, și am făcut câteva fotografii (la vreo două zile s-a stârnit acolo o furtună care a făcut ravagii pe litoral de i-a îngrozit pe turiști!). Am pornit spre San Marino, un stat enclavă în interiorul Italiei (având cca 60 km² și 30.000 locuitori), situat nu departe de Rimini. Rețeaua de șosele a fost bună spre San Marino. În zonele din Italia, în care nu sunt autostrăzi (cum este cazul și aici), sunt șosele rapide, cu două benzi pe sens (lipsește banda de refugiu, care e doar o margine mai îngustă de șosea (de 1-2m lățime). San Marino este "cocoțat" pe o colină (pe care ghidul nostru o aseamănă cu Măgura din apropierea Oraștiei, de forma unei cușme de dac), având înălțimea maximă de cca 700 m - Monte Titano. Pe creasta acestei stânci uriașe se pot observa, la urcare, trei turnuri de apărare și o mănăstire franciscană.

[Orașul a fost fondat de un cioplitor în piatră dalmațian - Marinus (sanctificat mai târziu) care, împreună cu alți credincioși, s-au refugiat aici pentru a scăpa de persecuțiile la care erau supuși de împăratul Dioclețian. El a construit pe acest munte o capelă din piatră (inclusiv țiglele acoperișului) și a cioplit în stâncă un pat din piatră. Acei primi locuitori ai muntelui, au cultivat sentimentul de unitate și libertate, transmis moștenire celor ce i-au urmat, faptul că nu datorează nimic nimănui, apărându-și cu dârzenie teritoriul împotriva celor ce și-l doreau. Această mică republică devine un simbol al libertății în Europa (fiind cruțată de însuși Napoleon Bonaparte, care i-a respectat statutul). În Evul Mediu s-a construit cetatea (unde se află acum orașul vechi, fortificat), cu poarta San Francesco. În 1849 s-a retras aici Garibaldi împreună cu cca 1000 de luptători ai săi, urmăriți de austrieci, supraviețuitori ai Republicii de la Roma care, în schimbul protecției lor de către san-marinezi, le-a garantat independența, respectându-și mai apoi cuvântul după crearea regatului Italiei. În prezent, republica este condusă de un consiliu format din 60 de membri și 2 căpitani (care se schimbă la fiecare 6 luni)].

Am parcat autocarul în oraș, undeva în afara cetății - în apropierea unui magazin de băuturi și alte produse alimentare, unde servea un moldovean de dincolo de Prut - Anatol, foarte simpatic și dezghețat (lucra 8 luni/an aici, iar 4 luni - adică în sezonul rece, mergea acasă la Liova, ca să poarte de grijă mamei sale; ne spunea că are un câștig bun, patronul la care lucra deținând acel magazin și un bar). Anatol ne-a dat să degustăm diverse vinuri și lichioruri specifice locului. Am cumpărat Amareto (un lichior cu

gust pronunțat de migdale) și 1 kg de cafea boabe (care, potrivit spuselor lui, era autentic arabă).

Orașul vechi este încercuit de un zid de apărare, care a fost refăcut. Am pătruns în interiorul orașului vechi (în cetate). Toate străzile din interior sunt în pantă, iar locuințele sunt din piatră (calcar), inclusiv străzile și trotuarele sunt pavate cu piatră. Este foarte curat, dar cam lipsit de arbori și flori. Am remarcat numărul mare de magazine în care se vindeau diverse arme (când vezi așa ceva, senzația nu e prea plăcută!). Deși istoria acestor locuri impresionează, zona și orașul nu impune prin nimic special. De altfel, după ce am pătruns în acest mic stat, pe drumul de urcare spre orașul vechi, nu prea am avut ce admira, decât poate unele case. Am observat că e o zonă aridă și nu foarte îngrijită (erau terenuri pe care creșteau doar buruieni). Nu-mi dau seama din ce trăiesc oamenii în acest stătuleț; probabil din turism.

Plecăm din San Marino spre Asisi și părăsim zona de câmpie, intrând în una de podiș și mai apoi de munte - a Munților Apenini, care ating altitudini de până la 4000 m, munți mai vechi decât Alpii, dar parcă mai puțin spectaculoși în zona prin care trecem noi. Întâlnim pe traseu păduri de foioase. Casele de pe traseu sunt în general cu două niveluri, nu impresionează precum cele din Grecia, ci sunt mai terne, iar pe lângă gospodăriile localnicilor nu am văzut animale domestice. Când ne apropiem de Assisi apar livezile cu măslini. Mă așteptam să văd mai multe plantații cu viță de vie, dar acestea sunt rare. Culturile irigate arată bine, cele neirigate precum cele de pe la noi. Italia este puternic industrializată, întâlnind în cale mai peste tot unități industriale, mai mari sau mai mici. Assisi (situat în regiunea Umbria) este locul de naștere a Sfântului Francisc, pe numele lui adevărat Francesco di Bernardone (care în 1208 a înființat Ordinul franciscanilor). Aici se găsește Bazilica ce-i poartă numele, în care se află și mormântul său. Orașul vechi este situat tot pe o colină, are străduțe înguste, clădirile sunt construite din piatră.

[Sf. Francisc este unul din sfinții importanți ai bisericii catolice. S-a născut în 1182 în familia unui comerciant de confecții. Copilul Francisc avea o fire tăcută, retrasă, iar în adolescență îl ajuta pe tatăl său să-și vândă produsele de confecție. La un moment dat, cei din Assisi intră în conflict cu cei din Perugia (unii fiind adepții Papei, alții ai Împăratului - guelfii și respectiv ghibellini), lupte în care Francisc este rănit. În perioada de convalescență își schimbă comportamentul, cugetă la cele ce-l înconjoară și decide să se dedice ajutorării săracilor. Vinde unele produse ale tatălui (baloturi de textile) și donează câștigul pentru refacerea bisericii "Sfântul Damian", fapt ce-l supără pe tatăl său. Atunci, el se îndepărtează de familie și, împreună cu alți frați întru concepția lui de viață, întemeiază o nouă biserică. În 1210 Papa îi acordă binecuvântarea pentru înființarea bisericii franciscane. În 1224 "primește" stigmatele (este considerat primul om stigmatizat din istorie, care a "primit" deci darul celor 5 răni ale lui Iisus Hristos; semn divin - cei în cauză resimt durerile crucificării, fără a fi provocate de răni). Sănătatea lui se deteriorează și în 1226 moare, iar doi ani mai târziu Papa Gregor al IX-lea îl canonizează].

În fața intrării în biserica de jos întâlnim doi tineri îmbrăcați în veșminte franciscane, care auzindu-ne vorbind românește s-au apropiat de noi. Am intrat în vorbă cu ei și am aflat că erau studenți proveniți din Bacău și făceau studii de teologie la o facultate de profil cu sediul în Roman (undeva la ieșirea spre Iași). Se aflau aici într-o practică de 1 an. Bazilica "Sf. Francisc" din Assisi este construită pe două niveluri și are la subsol o criptă (construită în 1818), unde se află mormântul Sf. Francisc. A fost afectată de cutremurul din 1997, dar refăcută. Bazilica a fost proiectată de un arhitect celebru al vremii, Jacopo Tedesco. Construcția bisericii inferioare (de jos) a început în anul canonizării Sf. Francisc (1228) și a fost terminată în 1230, iar a celei superioare (de sus) a început în 1239 și s-a finalizat în 1253. Arhitectura bazilicii îmbină stilul roman și gotic. Biserica superioară, de formă dreptunghiulară, are pereții laterali cu fresce ce aparțin lui Giotto, iar frescele de pe cupolă (care mi-au plăcut foarte mult, întrucât erau curățate și împospătate) sunt, se pare, opera unor predecesori ai acestuia. Biserica inferioară are o formă mai pătrată, fiind formată dintr-o navă centrală, pe laturile căreia sunt mai multe capele, dedicate unor sfinți (în biserica inferioară, care practic o susține pe cea superioară, impresionează unghiurile diverse de la nivelul plafonului/cupolei). Mi-au plăcut mult arhitectura (și construcția) originală a acestei bazilici, frescele și vitraliile din interiorul ei. A fost totodată pentru noi o șansă, ceva cu totul special, să ajungem în fața rămășițelor Sf. Francisc de Assisi (aici își doarme somnul de veci) și să ne rugăm lui.

Plecăm din Assisi spre Roma și avem ca țintă vizitarea vilei d'Este, aflată în Tivoli, la 30 km de Roma. Întâlnim pe traseu multe cariere de piatră. Tivoli este o așezare veche, dinaintea romanilor, situată pe o colină, într-o zonă pitorească, cu multe livezi de măslini. Însuși Hadrian (nepotul lui Traian), care era arhitect și poet, și-a construit aici o vilă (și o necropolă pentru el și soția lui) și se retrăgea adesea la Tivoli, unde găsea liniștea de care avea nevoie. Se spune că el l-a iubit mult pe frumosul său sclav (un grec), Antinous. Potrivit legendei, Hadrian s-a îmbolnăvit foarte grav, iar oracolul i-a proorocit că pentru a se însănătoși e nevoie de un sacrificiu uman, fapt săvârșit de Antinous, care s-ar fi sinucis. În secolul al XVI-lea, în Tivoli și-a construit o vilă și cardinalul Ippolito d'Este (vila se află aproape de centrul orașului, unde este piața Garibaldi, foarte largă, cu o structură metalică de mari dimensiuni, sub formă de arc de cerc în mijlocul ei (ca un fel de arc de trimuf de tip modern), mulți pini umbrelă, sau de stâncă (*Pinus pinea*) într-un colț al pieței, clădiri impozante (dintre care una prevăzută cu trei turnuri crenelate) etc. Cel mai mult impresionează la acest palat (vila d'Este), nu atât edificiul cu trei niveluri și încăperile lui, cât grădina mirifică,

terasată, în stil renescentist, din spatele vilei. Pătrundem într-o curte nu prea mare din fața vilei, pavată cu piatră cubică, unde ne atrage atenția o fântână Leda, dar și coloanele și arcadele de la primul nivel al clădirii. Intrăm apoi în palat și vizităm câteva saloane și săli de la parter (unele purtând și nume, după personajul central imortalizat în picturi), în care admirăm frescele de pe pereți și de pe tavane și unele obiecte de mobilier (puține).

Ieșim apoi în spatele palatului și coborâm pe scări pentru a vizita grădina, aflată cu vreo 10-15m sub nivelul palatului. Arhitectul acestei minunății a avut multă imaginație, pentru că totul este lucrat cu migală, rafinat, de la falnicii arbori (seculari) din grădină și până la salba de fântâni arteziene spectaculoase (vreo 500 la număr), fiecare cu arhitectura ei; acestea se succed pe mai multe niveluri: fântâna Neptun, fântâna Ovală, fântâna Rometa cu stauia lui Remulus și Remus în miniatură, fântâna cu Orgă, Alea celor 100 de fântâni ș. a. Interesant este modul cum au găsit inginerii vremii soluția să capteze apa râului Aniene (un afluent al Tibrului), pentru a folosi forța hidraulică în pomparea apei în arteziene. Frumoase sunt și aleile parcului, mozaicurile de pe unele alei, toate fântânele (cu statui, grupuri statuare, basoreliefuri și decorațiuni superbe), unele grote, coloane și arcade amenajate aici, aranjamentele florale, arbuștii decorativi plantați ici și colo, unele mici lacuri și râuri artificiale și multe altele. Intrând în această superbă grădină și văzând atâta frumusețe, risipa de imaginație și de bun gust, parcă nu-ți vine s-o mai părăsești! Chiar a meritat să ajungem aici! O clipă am cugetat cu voce tare, împărtășind gândul meu și unui coleg de călătorie, oare ce-o fi în sufletul unui om, care și-a făcut cadou o asemenea comoară pentru a se simți bine, atunci când vine vremea să se despartă pentru totdeauna de un asemenea paradis (pentru un altul incert) ?!

Plecăm de la Tivoli spre Roma și ne cazăm la un hotel mare și foarte bun, situat însă la periferia ei. Aici urma să rămânem trei noți, ceea ce era grozav, în primul rând pentru că scăpam de grija zilnică de a face și desface bagajele, de urcatul și coborâtul lor din hotel etc. În schimb, trebuia să batem cale lungă până în oraș cu mijloacele locale de transport. După ce am ajuns la hotel, ghidul ne-a prezentat mai întâi programul pentru a doua zi și apoi am urcat în camere. Am reușit să mă odihnesc ceva mai bine, pentru că "amicul" meu băuse mai puțin în seara aceea. Dimineața (18 august) luăm micul dejun și ne pregătim să mergem spre stația de tramvai și apoi spre metrourul care să ne ducă în zona centrală a Romei. După micul dejun, unii dintre noi am luat informații turistice de la recepție, inclusiv niște hărți xeroxate pe foi A₄, care să ne ajute să revenim la hotel, în caz de nevoie (deși în astfel de situații cel mai sigur mod de a ajunge la hotel este taximetrul, numai că prețul trebuie să fie cam pipărat, având în vedere distanța de parcurs până aici). Când mi-am

făcut bocceluța (pe care o luam cu mine când vizitam diverse obiective turistice), am fost convins că mi-am pus în ea și borseta în care se aflau actele și banii de călătorie. Până la stația de tramvai era o distanță de cca 1 km. Am ajuns acolo și așteptam venirea tramvaiului, iar în momentul când a apărut caut borseta, pentru că aveam nevoie de bani. Constat că nu era în bagaj. Intru în panică, fac stânga împrejur fără a spune nimănui din grup ce s-a întâmplat și mă întorc val-vârtej la hotel. Nu-mi puteam da seama unde am lăsat-o: la masă, undeva în fața hotelului (unde m-am așezat pentru câteva minute în așteptarea grupului), în camera de hotel?! Eram destul de speriat și dezorientat, și aveam de ce! Ajung la hotel, verific locul unde mă așezasem după micul dejun, dar nimic. La restaurant nu avea rost să caut, pentru că pe acolo se perindaseră sumedenie de turiști. M-am pornit spre cameră, ultima mea speranță. Când cobor din lift, pe holul de la etajul 4 (unde aveam camera) erau multe cărucioare înșirate, femeile de serviciu făceau deja ordine prin camere. Ajung în fața ușii de la camera mea și constat că acolo nu intrase încă nimeni. Deschid ușa și constat că borseta era pe pat, la vedere; cum de o uitasem acolo, nu-mi dau seama! Mare ușurare și bucurie a fost pentru mine, după un stres atât de puternic! Ies din hotel și refac drumul spre stația de tramvai. Pentru că scăpasem de un coșmar, eram oarecum indiferent dacă voi reuși sau nu să regăsesc grupul. Puteam și singur să vizitez unele obiective, întrebând în stânga și în dreapta.

Am luat tramvaiul din stația Valente, am coborât la stația Termini (după care am mers mai întâi în gara CFR și mi-am luat de la un chioșc bilete de tramvai; până acolo am ajuns prin amabilitatea unui călător, care mi-a vândut un bilet). M-am îndreptat apoi spre o stație de metrou din apropiere și am mers spre stația Flaminio, unde am coborât. Am ieșit din subteran și am încercat să mă orientez încotro să apuc. Simțul meu de orientare nu a dat greș, și destul de rapid am nimerit într-o piață largă și cam goală la ora aceea. Era piața Poporului, care avea în mijloc un obelisc egiptean (Flaminio) foarte înalt (peste 20 m), vechi de peste 3000 de ani, adus la Roma de către Împăratul Augustus. La acest obelisc s-a adăugat Fântâna Obeliscului cu statuile a patru lei, care scot apă pe gură. În piață am observat în fugă alte două fântâni: Fântâna lui Neptun și Fântâna cu Lupoanca hrănind pe Romulus și Remus. În piața Poporului stau, parcă de "strajă", două biserici catolice, care seamănă între ele, iar lângă poarta Flaminia o a treia, toate dedicate Sfintei Fecioare Maria ("Santa Maria dei Miracoli", "Santa Maria in Montesanto" și respectiv "Santa Maria del Popolo").

Mă rugasem anterior Domnului ca la Roma să avem parte de o atmosferă ceva mai respirabilă (cu o săptămână în urmă aici fuseseră 40°C), ba chiar să plouă de va fi posibil, pentru a nu mai suferi de cald ca la Veneția.

La vreo cinci minute după ce am descins în piața Poporului s-a stârnit vântul, s-au auzit tunete tot mai puternice și mai aproape, și în scurt timp a venit și ploaia, care a durat puțin, dar a răcorit bine atmosfera. Când a ținut ploaia (cca 15-20 minute) am intrat într-una din cele două biserici, am asistat la o parte din slujbă și m-am rugat Celui de Sus, mulțumindu-i că a fost bun cu mine în dimineața aceea și m-a scos dintr-un mare necaz. După ce s-a oprit ploaia, am ieșit din biserică și am sunat ghidul pentru a afla cum să fac să mă alătur grupului. M-a informat că au ajuns în Piața Spaniei și mi-a zis cum pot ajunge acolo din zona unde mă aflam. Colegii mei de grup erau la vreo 500 de metri în fața mea și după câteva minute de mers i-am reperat. Unii dintre ei văzuseră că am făcut cale întoarsă din stația de tramvai, dar nu știau motivul. Le-am povestit pățania prin care am trecut și s-au mirat cât de bine m-am orientat și descurcat de unul singur, cât de rapid am reușit să-i ajung din urmă, mai cu seamă că eram pentru prima dată la Roma!

În piața Spaniei am admirat fântâna sub formă de corabie și scările cu multe trepte ce pornesc de pe una din laturile fântâniei urcând spre o colină, în capătul lor profilându-se un obelisc și turlele unei biserici. Mergem apoi să vizităm Panteonul, o clădire monumentală, cea mai completă și bine păstrată construcție de pe vremea romanilor, templu dedicat tuturor zeităților grecești. Primul templu a fost comandat de Agripa (dar a ars prin anul 80 d.Hr.), el fiind reconstruit pe vremea lui Hadrian (în 125 d.Hr.), păstrat și restaurat de împărații care l-au succedat, Septimius Severus și Caracalla. Templul era împânzit de statui ale zeilor, iar în mijlocul acestei săli, relativ rotunde, aveau loc și sacrificii de animale ca jertfă adusă zeităților. Când cultul păgân a fost interzis, această clădire a fost abandonată și a rămas nefolosită până la începutul secolului al VII-lea, când împăratul Focas a dăruit-o papei, în 609 fiind dată spre folosire creștinilor, moment în care în absida centrală s-a ridicat un altar. Panteonul a fost jefuit de comorile sale și restaurat de mai multe ori. Mai întâi a fost deposedat de plăcile de aur care îl placau. Un jaf ar putea fi considerat și gestul lui Bernini (comis în secolul al XVI-lea), când marele arhitect a avut o inițiativă, zic eu, nedemnă pentru un artist de valoarea sa: a despuiat panteonul de bronzul cu care era acoperit și l-a folosit la construirea baldachinului din bronz al Bazilicii "Sf. Petru" (ca și când dispăruse bronzul de pe fața Pământului!).

Construcția aceasta este cu adevărat magnifică, incredibilă pentru acele vremuri, având formă rotundă (fără stâlpi de susținere în interior, dar cu arcade care nu se văd, îngropate), o înălțime și un diametru de 43 de metri, pereți cu grosimea de 7,5 m (văzând astfel de construcții, mă conving tot mai mult că omul a fost la fel de inteligent de când e om, și doar tehnica a evoluat pe măsura trecerii vremii, a mileniilor). Lumina în dom se scurge

printr-o fantă deschisă (oculus) în zona tavanului, care are un diametru de cca 9 metri (podeaua este ușor înclinată, pentru a permite scurgerea apei care pătrunde prin oculus). Fațada acestui dom este străjuită de un ansamblu de 16 coloane corintice, iar ușile masive de la intrare sunt originale, din bronz (cântărind fiecare cca 20 de tone), uși care inițial au fost poleite în aur (domul este impresionant chiar și așa cum arată în prezent, îmi imaginez ce minunăție trebuie să fii fost atunci când era placat cu aur !). Panteonul este folosit ca biserică, dar este și loc de odihnă veșnică pentru unele personalități din istoria și cultura Italiei, între care pictorul Raphael Sanzio, Victor Emanuel al II-lea - primul rege al Italiei și Umberto I - ultimul rege al Italiei.

Trecem în drumul nostru pe lângă celebra Fontana di Trevi, dacă nu cea mai frumoasă, poate cea mai cunoscută fântână din Roma și poate din lume. Se află într-o piață relativ strâmtă și era în restaurare. Suntem obligați să deslușim printre parapetii ce o înconjurau arhitectura ei, regretând că nu o putem admira din apropiere. Se mai întâmplă!

[Pe vremea generalului Agripa s-a construit un apeduct care aducea în Roma apa necesară pentru băile publice din zonă, iar la capătul apeductului era pe atunci obiceiul de a se construi o fântână. Obiceiul acesta a fost reluat în secolul al XV-lea, fiind construit în acest loc un bazin simplu. În sec. al XVII-lea, papa Urban al VIII-lea i-a cerut arhitectului Bernini să realizeze un proiect de refacere a fântânii, proiect care a fost reluat un secol mai târziu, la inițiativa papei Clement al XII-lea, care l-a însărcinat pe Nicola Salvi să-l ducă la îndeplinire. Lucrările de construcție a fântânii s-au încheiat în 1762].

Fântâna este construită în stil baroc, este de mari dimensiuni și-l reprezintă pe Neptun (zeul mării) într-un car de luptă de forma unei scoici, car tras de doi căluți de mare, iar de o parte și de alta a lui Neptun sunt statui ce semnifică - una abundența, cealaltă sănătatea. Fântâna este împodobită cu o serie de frumoase basoreliefuli, apa din fântână simbolizând marea. A devenit un adevărat simbol al orașului, fiind admirată și căutată de turiși și datorită legendei răspândită în jurul ei, cum că, dacă îți dorești să revii la Roma, trebuie să te întorci cu spatele și să arunci peste umăr o monedă în ea. Din păcate, noi nu am avut norocul nici măcar s-o vedem în toată splendoarea ei, cu atât mai puțin să îndeplinim acest ritual.

Ne deplasăm apoi în piața Navona (construită în secolul al XV-lea, pe locul unui fost stadion), situată în aceeași zonă istorică a Romei. Este o piață relativ întinsă, de formă dreptunghiulară, în care punctul de atracție îl reprezintă trei fântâni: una plasată în zona centrală a pieței, mai impozantă (opera aceluiași Bernini), în mijlocul căreia se înalță un obelisc, denumit Fântâna celor patru fluvii (reprezentând Dunărea, Nilul, Gangele și Rio de la Plata), iar celelalte două sunt situate spre capetele pieții - Fântâna Maurului (în partea de sud) și Fântâna lui Neptun (în partea de nord a pieței), fiecare din ele cu arhitectura și frumusețea ei. Pe una din laturile pieței se înalță o

biserică falnică, în stil baroc, "Sf. Agnese" (în care mi-aș fi dorit să intru, dar era închisă la acea oră), opera unui alt mare arhitect – Borromini (de altfel, Bernini și Borromini au fost doi mari artiști, și totodată rivali, din sec. al XVII-lea, de numele cărora se leagă numeroase construcții ce s-au ridicat în Roma acelor vremuri). În piața Navona erau mulți artiști de ocazie, care încercau să câștige un bănuț, atrăgându-ne atenția prin ceea ce știau ei să facă (unii erau costumați în romani, alții se transformau în statui, unul stătea suspendat pe un stâlp de cca 1 m înălțime, în poziție de lotus etc.). De aici ne îndreptăm spre Bazilica Sf. Petru.

În drumul nostru spre acolo, ajungem în zona Tibrului, și admirăm mai întâi pe malul stâng al acestuia o clădire cu o arhitectură interesantă și impunătoare, care se profilează la orizont și arată ca o rotondă, castelul "Sant' Angelo". Ne apropiem de el, traversând Tibrul pe Podul Sant'Angelo (un pod care ne atrage la rândul lui atenția prin masivitate, dar și prin frumoasele statui presărate pe balustrade de-a lungul acestuia). O construcție (terminată în anul 139 d. Hr.), ridicată din inițiativa lui Hadrian, ca mausoleu pentru el și urmașii lui, dar ulterior transformată și servind pe rând ca fortăreață, reședință papală, închisoare militară, în prezent fiind muzeu național (găzduiește Muzeul Național Militar și Muzeul de Artă al Italiei). Construcția are un soclu dreptunghiular cu laturile de cca 85 de metri și înalt de 10-15 m, de pe care se ridică mausoleul de formă circulară (cu un diametru de 64 m și înălțimea de 21 m). În mausoleu își au mormintele împărații Romei antice Hadrian, Antoninus Pius, Lucius Verus, Marc Aureliu, Commodus, Septimius Severus și Caracalla. În secolul al XIII-lea s-a construit un coridor secret (lung de cca 800 m) între Vatican și acest castel, care să asigure retragerea papilor din Vatican, în caz de pericol. Trece peste podul Sant' Angelo și facem la stânga, după care ni se deschide în fața ochilor, în toată splendoarea, piața și Bazilica "Sf. Petru". Suntem impresionați nu doar de construcțiile monumentale ce se deschid vederii, cât și de această arteră generoasă (via della Conciliazione) care ne duce spre ele (având o lungime de vreo 300 m și o lățime de cca 50 m).

După crucificarea lui Iisus, învierea și urcarea Lui la ceruri, discipolul Petru a fost unul din principalii organizatori și propăvăduitori ai religiei creștine. A predicat o vreme învățăturile Domnului în zona Palestinei de azi, iar prin anul 64 a ajuns la Roma. Pe atunci însă religia creștină era interzisă și Petru a fost supus persecuțiilor de către Împăratul Nero, sfârșind prin a fi ucis prin răstignire (se spune că ar fi cerut să fie răstignit cu capul în jos, pentru că se considera nedemn de o moarte asemănătoare cu cea a lui Hristos).

[Cei care-i împărțeau credința au ridicat la locul mormântului său un mic altar, la care veneau să se roage (timp de trei secole) tot mai mulți creștini. Prin Edictul de la Milano,

Constantin cel Mare a pus capăt persecuției creștinilor și a luat inițiativa construirii unei biserici pe locul altarului de la mormântul Sf. Petru. Biserica a fost ridicată între anii 318-329, fiind o construcție impunătoare (avea lungimea de 110 m și forma de cruce - cu naos lung și două abside) și a devenit cu timpul principala biserică a papilor. Biserica a fost jefuită, incendiată și restaurată în mai multe rânduri, iar în secolul al XV-lea a ajuns o ruină din cauza incendiilor și cutremurelor, papalitatea mutându-și sediul la Avignon. La începutul sec. al XVI-lea, pe vremea pontificatului papei Iulius al II-lea, s-a luat decizia demolării vechii bazilici și construirii actualei bazilici, la realizarea magnificului edificiu aducându-și contribuția arhitecți și pictori celebri ai vremii ca: Bramante, da Sangalo, Raphael, Perizzi, della Porta, Fontana, dar mai ales Michelangelo și Bernini. Lucrările au durat 120 de ani (în care pontificatul a fost ocupat de nu mai puțin 20 de papi) și au condus la ridicarea celui mai mare lăcaș de cult al creștinilor romano-catolici, care a fost sfințit în 1626].

În fața acestui uriaș monument arhitectural se află generoasa piață "Sf. Petru" (tot Bernini fiind de "vină"!), un ansamblu de coloane din travertin (284 la număr, dispuse pe câte 4 șiruri, de o parte și de alta a pieței), sub formă arcuită, șiruri perfect aliniate, care mărginesc un spațiu imens (piața) de formă ovală (precum două palme ușor arcuite și așezate față în față). La mijlocul pieței, am apreciat distanța dintre cele două ansambluri de coloane la cca 200 m. Pe marginea interioară și deasupra celor 2 colonade (acoperite) sunt ridicate 140 de statui superbe din marmură, care cinstesc martiri, papi, cardinali ș. a. În zona centrală a pieței se află un obelisc egiptean de cca 40 m înălțime, care are la bază patru lei din bronz, iar de o parte și de alta a obeliscului (la cca 50 m distanță de acesta) este amplasată câte o fântână arteziană. Pășind în această piață, și mai apoi în bazilică, rămâi copleșit de-atâta măreție și rafinament, de risipa de imaginație și bun gust a mai multor generații de meșteri din vremurile trecute.

Când am intraat în piață era o coadă imensă de turiști, așezați pe mai multe rânduri, care se întindea practic pe tot perimetrul pieței. Ploaia de dimineață mai domolise canicula, așa încât așteptarea pentru a intra în bazilică era mai puțin chinuitoare. Totodată, în zona intrării erau instalate mai multe puncte de control (riguros) al turiștilor, încât așteptarea să nu depășească limitele răbdării. Deși erau la rând câteva mii de oameni, am ajuns la intrarea în bazilică într-un timp relativ scurt, cca 80 de minute. Înainte de a păși în bazilică, străjuită în față de un alt ansamblu de coloane monumentale ce delimitează un pridvor de mari dimensiuni, dintru început m-au impresionat ușile imense din bronz prin care pătrunzi în interior. Fațada clădirii e dominată de statuile Mântuitorului și Sfântului Ioan Botezătorul și a altor 10 apostoli (cea a Sf. Petru aflându-se în interior). În mijlocul fațadei și deasupra ansamblului de coloane se află fereastra (loggia) de unde papii dau binecuvântarea "urbi et orbi" credincioșilor. Clădirea bazilicii, în stil baroc roman, impresionează și din exterior prin dimensiuni (218 m lungime, 154 m lățime, 137 m înălțime, o suprafață totală acoperită de peste 22.000 m.p. și o capacitate de cca 60.000 persoane) și prin

arhitectura ei, dar când pășești în interior pur și simplu ți se taie respirația și automat îți trece prin gând faptul că Sf. Petru, așezat acolo sus - undeva alături de Dumnezeu, trebuie să fie tare mândru de această minunăție ridicată de urmași întru veșnica lui pomenire! Dumnezeu Însuși cred că e mulțumit de acest lăcaș dedicat pe Pământ Învățăturii Sale. Deși am admirat cu ani în urmă și construcțiile ce formează Palatul lui Buda din Bangkok, nu cred că am văzut ceva mai mareț și mai frumos ca această bazilică! Nici nu știi la ce să privești și ce să admiri mai mult: statuile și grupurile statuare (din marmură, travertin și bronz), sculpturile, basoreliefurile, frescele de pe pereți, bolțile frumos împodobite, stâlpii de susținere și coloanele, monumentele funerare ale unor papi (realizate de diferiți maeștri), tronul Sfântului Petru, cupola și grupul statuar Pieta (opere ale lui Michelangelo), baldachinul din bronz de o frumusețe aparte (înalt de 29 m) - având coloane în formă spiralată (opera lui Bernini), cele 44 de altare, mozaicurile superbe de pe podea, monumentul funerar al papei Paul al II-lea (cu o frescă foarte frumoasă deasupra lui) ș. a. Bogăția Domului "Sf. Petru" este aproape opulentă și odată intrat aici, nu-ți vine să mai părăsești această capodoperă arhitecturală, acest colos atât de ingenios și armonios realizat; am înțeles grija pentru conservarea lui, dar am încercat regretul că nu am putut lua măcar câteva fotografii mai importante din interior. A fost o zi care a început prost pentru mine, dar care s-a sfârșit în mod fericit. M-am rugat în bazilică pentru toți cei dragi mie (vii sau dispăruți) și I-am mulțumit Domnului pentru că m-a învrednicit să văd această minunăție, dar și pentru că nu m-a lăsat pradă unui mare necaz ce se profilase în acea dimineață. Ar fi fost și mai bine pentru noi ca această vizită să nu fi căzut într-o zi de duminică, fapt ce ne-ar fi permis să vizităm și Vaticanul. Mare regret că am ratat acest obiectiv important!

În dimineața următoare (16.08.2015) am pornit din nou spre "inima" Romei, pentru a vizita ceea ce s-a mai păstrat din Roma antică: Forumul lui Traian, Columna lui Traian, Palatino, Colosseumul, arcurile de triumf și diverse alte vestigii romane. Ajungem în preajma Colosseumului, după care ne îndreptăm pe artera ce duce spre Forumul lui Traian (o piață imensă care se întinde pe cca 30 de ha, unde s-au clădit diverse edificii, acțiune care a presupus excavarea unei cantități imense de sol pentru acele vremuri - începutul sec. al II-lea d.Hr.), construit de Apolodor din Damasc, folosind ca resurse bogățiile aduse din Dacia. Cu siguranță acest ansamblu arhitectonic trebuie să fii fost unul cu adevărat impresionant la vremea lui, pentru că la intrarea în piață exista un arc de triumf, în centrul pieței trona statua ecvestră din bronz aurit a lui Traian, iar pe margini porticuri decorate cu busturi de daci, coloane din marmură policromă, apoi o bazilică în care se

aflau statui ale unor ilustre personalități, dar și trofee din războiul împotriva dacilor. În apropierea bazilicii se afla (ca și acum) columna lui Traian, iar forumul se termina cu templul lui Hadrian. Din tot acel ansamblu au mai rămas resturi ale unor coloane și clădiri în ruină: arcurile de triumf ale lui Titus și Septimius Severus, templele Vestalelor, ale lui Saturn, Cezar, Antonius și Faustina, Bazilica lui Constatin și Maxențiu ș. a. Foarte important pentru noi românii este conservarea aproape intactă a Columnei lui Traian, care a rezistat cu bine timpului (operă a aceluiași Apolodor din Damasc, care a construit în 103-105 podul de peste Dunăre la Turnu Severin). Columna a fost ridicată pentru a marca victoria romanilor în Dacia și a fost finalizată în anul 113, fiind un soi de cilindru de cca 30 m înălțime, construit din 18 blocuri de marmură de Carrara (a câte 40 tone fiecare), având la exterior un basorelief în formă de spirală care reproduce scene din războaiele daco-romane. Columna a avut de suferit de-a lungul secolelor, dar în sec. al XVI-lea a fost restaurată (sub îngrijirea arhitectului Fontana), iar în locul statuii lui Traian, care trona în vârful ei și care dispăruse, a fost ridicată o statuie a Sf. Petru. Am fost mișcat trecând pe lângă acest monument și m-a încercat un soi de mândrie la gândul că nu le-a fost deloc ușor romanilor conduși de Traian să cucerească o parte a Daciei, dacă pentru a cinsti această victorie au ridicat un asemenea edificiu de glorie a succesului lor. E păcat că acest monument nu se află într-o piață mai largă, pentru a fi mai bine pus în valoare (așa cum îmi imaginam eu înainte de a o vedea).

Pe o mică colină din apropierea Columnei se ridică un edificiu alb, impresionant, superb - Vittoriano (sau Altarul Patriei), operă a arhitectului Sacconi, dedicat lui Victor Emanuel al II-lea de Savoia, primul rege al Italiei. În mijlocul acestei construcții domină statuia ecvestră, de mari dimensiuni, a lui Victor Emanuel, pe fundal un ansamblu de coloane armonios dispuse, iar la capete (deasupra edificiului) câte o cvadrigă. Și în cazul acestui monument nu știi ce să admiri mai curând: numeroasele statui, sculpturi și basoreliefuli superbe, coloanele, marmura strălucitoare! Am urcat apoi spre Capitoliu, situat pe aceeași colină, în spatele acestei construcții impozante și am intrat pe o alee pietruită, în pantă, străjuită jos de doi lei din granit, iar sus de statuile lui Castor și Polux, și am pătruns în piața capitolină. Această piață a fost proiectată de Michelangelo și este delimitată de fațadele a trei clădiri: Palatul Senatorial, Palatul Conservator și Palatul Nou. În față, a apărut clădirea palatului Primăriei (cu basorelieful pe peretele de jos), iar în colțul din stânga, pe un soclu, statuia cu lupoaica hrănindu-i pe gemenii Romulus și Remus. În mijlocul acestei piețe, Michelangelo a plasat o copie a statuii ecvestre a lui Marc Aureliu (singura statuie ecvestră din antichitate care s-a

mai păstrat și este adăpostită de muzeul capitolin, toate celelalte fiind topite), așezată pe un pedestal modest.

Ne-am deplasat apoi pe Palatin, una dintre cele șapte coline ale Romei, locul unde legenda spune că au fost găsiți și adoptați de către o lupoaică Romulus și Remus și pe care, mai târziu, Romulus a decis să întemeieze orașul Roma, de unde a început ascensiunea Imperiului Roman. Priveliștea ce se deschidea de pe acest deal i-au făcut pe cetățenii înstăriți ai orașului și pe împărați să-și construiască aici case și palate, Palatinul devenind zona rezidențială a Romei antice. În Evul Mediu s-au ridicat pe această colină mănăstiri și biserici. În zona de nord-vest a colinei se mai pot vedea și azi ruinele palatului lui Tiberius, ridicat în sec. I e. n. La jumătatea sec. al XVI-lea, cardinalul Alessandro Farnese a cumpărat acest deal și peste ruinele de aici a amenajat prima grădină botanică din Europa, ce conținea multe specii rare de plante (o parte a grădinii se poate admira și astăzi, pe locul ruinelor casei Tiberiana). Trei momente importante din istoria Romei au încă simboluri pe colină: victoriile împotriva egiptenilor, evreilor și dacilor. Unele construcții de pe Palatin s-au păstrat aproape intacte pentru că biserica le-a găsit o utilitate, cum este de exemplu fosta clădire a Senatului roman. Pot fi admirate pe Palatin ruinele unor edificii precum: Domus Tiberiana, Domus Livia (soția lui Augustus), Palatul lui Domițian (Domus Flavia), termele lui Septimius Severus, temple precum Magna Mater, Victoriei, templul lui Apollo, al Cibelei, casa Grifonilor ș. a. Unele din aceste construcții s-au păstrat relativ bine, altele din păcate sunt doar ruine a ceea ce au fost ele cândva, foarte relevante totuși în a sugera geniul arhitecților și inginerilor acelor vremuri, dar și modul de viață și orgoliile împăraților. Pe această colină celebră am văzut ziduri și construcții incredibile pentru acele vremuri, temple, coloane, rămășițe ale unei civilizații fără egal, care a stat la originea Europei de astăzi.

Ultimul obiectiv istoric al vizitei în Roma a fost Colosseumul, o construcție uluitoare, monumentală, un amfiteatru uriaș care a rezistat cu bine vremurilor, introdus între cele 7 minuni ale istoriei mai recente a omenirii. Deși denumirea lui nu provine de la colosal (ci de la faptul că se afla în apropierea statuii imense - Colosul lui Nero), prin dimensiunile lui este cu adevărat un colos din piatră, pe care nici unul din stadioanele moderne nu a reușit să-l depășească ca model ingineresc. Construirea lui a durat 18 ani, fiind începută de Vespasian (prin anii 72-73 d. Hr., după victoria împotriva evreilor) și finalizată de către Titus (fiul său), ca mai apoi Domițian (fratele acestuia) să-i adauge unele tuneluri subterane pentru sclavii și animalele folosite la concursurile din arenă. Când vezi această construcție uluitoare nu poți să nu te gândești că, într-un anume fel nimic nu

s-a schimbat timp de aproape două milenii, că și pe atunci miile de oameni umpleau acest amfiteatru ca să se distreze, asistând la luptele între gladiatori, între gladiatori și animale, sau între animale, întocmai cum merg astăzi oamenii pe stadioane la fotbal, coridă sau la diverse alte spectacole. [Construcția are o înălțime de 49 m de la sol și se continuă 6 m sub nivelul solului, este de formă eliptică având două diametre inegale (187 m/155 m; arena având 76/44 m), este din plăci de travertin și dezvoltată pe trei niveluri, fiecare etaj având 80 de arcuri, la care se adugă o prelungire pe verticală a peretelui exterior, prevăzută cu ferestre. Arena putea fi acoperită (în caz de ploaie sau pentru atenuarea luminii solare) cu un *velarium* (o pânză manevrată cu ajutorul unor rețele de frînghii, care avea în mijloc o fantă circulară). Podeaua (*hypogeum*) așezată peste rețeaua de tuneluri subterane era construită din lemn și acoperită cu nisip. Prin mijlocirea unor scripeți și a unor ascensoare speciale erau introduse în arenă decorurile și animalele. Colosseumul avea patru porți de intrare rezervate împăratului și oficialităților și alte 76, destinate publicului (inclusiv sclavilor). Amfiteatrul era împărțit pe sectoare, ocupate funcție de locul în societate al persoanelor: pentru senatori, pentru dregători și pentru oamenii simpli. Arheologii consideră că mulțimea se aduna acolo nu numai pentru întrecerile de care am amintit deja, ci fiecare putea avea și alte preocupări: pictură, jocuri, coafură, prepararea unor bucate etc. Amploarea întrecerilor și luptelor desfășurate în Colosseum ne depășește imaginația: când s-a inaugurat amfiteatrul petrecerile aici au durat 100 de zile, răstimp în care au fost ucise cca 9.000 de animale exotice, iar sărbătorirea victoriei asupra dacilor a durat 123 de zile în care au luptat în arenă cca 10 mii de gladiatori și 11 mii de animale. Acest colos din piatră putea găzdui cca 70.000 spectatori, o cifră imensă și pentru vremurile noastre, dar acum 2.000 de ani!].

În interior am trecut pe lângă o zonă unde sunt expuse obiecte găsite în urma excavațiilor și o serie de imagini care să sugereze cum se petreceau lucrurile în acest colos din piatră, extrem de interesant și ingenios construit, care te uimește ca realizare umană, confirmându-mi o opinie personală pe care o tot repet: *"omul a fost de când e el la fel de inteligent ca și astăzi, doar mijloacele tehnice diferă de la o epocă la alta"*. Chiar și orgoliile și lipsa de respect pentru truda altora erau la fel de mari ca și astăzi, aflând cum unii împărați foloseau materialele de construcție ale unor edificii mai vechi pentru a-și construi propriile proiecte. Am văzut chiar la Colosseum un exemplu de acest gen, o parte dintr-o aripă a acestuia fiind demolată de către Constantin Cel Mare, pentru a folosi piatra de aici, unele statui și basoreliefuri din Forumul roman, la ridicarea propriului arc de triumf (situat chiar în apropierea Colosseumului). Nimic nou sub soare nici sub acest aspect, omul a fost și a rămas la fel de agresiv și necugetat uneori, de când s-a făcut om!

Latin fiind și trecând în revistă aceste vestigii ale antichității romane nu poți rămâne nepăsător, ci te încearcă un sentiment aparte, parcă ai vrea să călătorești în timp, să vezi cu proprii ochi și să trăiești senzația unor vremuri demult apuse, să admiri carele romane care se întorc de la război sau concurează în întreceri sportive, gladiatorii luptând în arenă (dar nu până la moarte), preocupările semenilor noștri în acele vremuri, bucuriile și

necazurile lor, să le compari apoi cu cele din zilele noastre! Pe lângă regretul că grija și respectul pentru aceste minuni ingineresti ale antichității nu a putut fi cultivată și întreținută de-a lungul secolelor și mileniilor, te încercă și un sentiment tonic, de mândrie, că pășești pe urmele unor mari personalități ale istoriei din toate domeniile, ceea ce nu-i puțin lucru!

În dimineața zilei de 17 august părăsim Roma și ne îndreptăm spre Pompei. În drumul nostru trecem pe lângă via Apia, străjuită de pini umbrelă, un drum îngust pentru carele romane ce ducea de la Napoli la Roma). Orașul Pompei a fost fondat prin secolul 8 î. Hr., a fost devastat de un cutremur în anul 62 î. Hr. și apoi, alături de Herculaneum, au fost îngropate în cenușa nemilosului Vezuviu, în timpul erupției din anul 79 d.Hr. Se spune că, înaintea erupției, Vezuviul măsoară cca 3000m înălțime, pentru ca după erupție să ajungă la numai 1280m. Incredibil cataclism, dacă lucrurile stau chiar așa! Erupția a durat 12 ore și a acoperit orașul (care avea cca 25 mii de locuitori) cu un strat gros de 6m cenușă vulcanică. Moartea s-a produs instantaneu și de ea nu au scăpat nici cei care au încercat să se salveze fugind spre mare (din cauza gazelor și cenușei care i-au asfixiat; noi ne-am îngrozit de cele văzute la clubul "Colectiv" din București, dar să fii fost martorul unei catastrofe gigantice de genul celei din fatidicul an 79 în Italia?! [Orașul Pompei (care se întindea pe cca 66 ha și era înconjurat de ziduri) îngropat de cenușa vulcanică, a fost descoperit în secolul al XVI-lea, iar primele decavări pentru a-l scoate la lumină au început în 1748, în prezent fiind eliberat pe cca 2/3 din suprafață. Cenușa vulcanică a permis o conservare perfectă (nenorocirea de atunci a locuitorilor din oraș a devenit un fel de "șansă" pentru noi, cei de azi!) a tot ce exista în oraș în momentul erupției și a surprins oamenii și animalele în cele mai diverse acțiuni și poziții înaintea sfârșitului. Multe din obiectele recuperate în Pompei au luat calea Muzeului de Arheologie din Napoli].

Orașul Pompei este situat pe o mică colină. Înainte de a pătrunde în perimetrul lui, am observat în dealul pietros de la marginea lui o serie de cripte săpate în piatră (unele tapisate cu marmură), care reprezentau o necropolă. Intrăm în orașul "adormit" și vizităm mai întâi o grădină întinsă, de formă dreptunghiulară, înconjurată de un șir de coloane, apoi Marele Teatru (capacitate de cca 5.000 persoane) și amfiteatrul mic - Odeon (de cca 1.000 persoane). De subliniat că orașul era organizat și avea instituții și dotări specifice acelor vremuri: străzi pietruite, teatre, bazilică, palat de justiție, numeroase temple (Fortuna Augusta, Apollo, Jupiter), vile mai deosebite (casa lui Vespasian, de exemplu), centru civic, bordel, băi, brutărie ș. a. Ne deplasăm pe unele din străzile orașului (orientate pe direcțiile N-S și E-V), pavate cu dale masive din piatră și întâlnim în cale, de o parte și de alta a străzilor (cele principale fiind mai largi), case de locuit fără acoperiș însă (unele având inscripționate nume pe pereții exteriori - de exemplu Domus Cornelia); observăm în partea de sus a zidurilor unor clădiri găurile prin care treceau traversele de lemn pentru susținerea acoperișului), cișmele, terme

(băi publice), clădirea brutăriei, bordelul (în interiorul căruia am admirat pe pereți o serie de picturi), vizităm apoi casa unui om înstărit al vremii (cu mai multe încăperi, curte, dar și grădină în spatele curții) etc. Casele aveau de regulă un vestibul la intrare, apoi un atrium (o zonă acoperită parțial, în mijlocul căreia se afla un bazin de colectare a apei de ploaie), un peristil (o grădină interioară delimitată de coloane) și apoi camerele de locuit.

Ajungem în Forumul roman (piața din Pompei), plasată pe una din laturile orașului, pe direcția nord-sud, una relativ largă, în care admirăm arcuri, coloane și colonade, temple ș. a. Au fost amenajate în această piață depozite (cu zăbrele în față), în care se pot observa (depușe pe rafturi și pe podele): unelte, obiecte de mobilier și casnice (multe vase din argilă sau din marmură, diverse ca formă, dimensiuni și folosințe), care de transport, resturi de coloane și capitellii, cuptoare, oameni și animale victime ale erupției (de fapt trupuri din piatră) surprinse de cataclism în poziții diverse (unele extrem de grăitoare în privința chinurilor în care au murit; foarte greu de privit aceste exponate!). Am părăsit Pompeiul cu mare tristețe în suflet, fiind profund impresionat de tot ce am văzut în acest oraș nefericit și am realizat odată în plus cât este de simplu ca unele fenomene ale naturii dezlanțuite (vulcani, cutremure, inundații, alunecări de teren) să înghită și îngroape suprafețe întinse și să ascundă civilizații poate necunoscute și nedescoperite încă. Pompeiul este un asemenea exemplu, unul fericit într-un anume fel (pentru că a fost scos la iveală), dar câte alte situri omenești din vremuri imemorabile așteaptă să fie descoperite, pentru a afla mai multe despre rădăcinile noastre, despre modul cum a evoluat civilizația umană de-a lungul mileniilor?!

Ne întoarcem la autocar pentru a ne deplasa spre portul din Napoli, de unde urma să ne îmbarcăm pe un cataraman, care să ne transporte pe insula Capri (mereu am jinduim și nădăjduit că voi ajunge într-o bună zi pe această insulă; însăși rostirea numelui îmi provoca emoție și iată că minunea se producea, aproape nesperat!). Vasul pe care ne-am imbarcat era unul relativ mic, fapt ce ne-a făcut să simțim din plin tangajul provocat de o Mare Tireniană un pic cam agitată (la întoarcere, vasul s-a înclinat chiar periculos la un moment dat!). Ajunși în apropierea insulei descoperim o stâncă imensă din calcar, de vreo 600 metri altitudine, populată de la poale (nivelul mării) și până pe la jumătatea ei (pe verticală) cu vile ridicate prin locuri ce par la prima vedere inaccesibile, "spânzurate" peste tot și ascunse cumva printre arbori. O imagine de vis, care nu-ți poate scăpa și pe care n-o poți uita ușor! Cu siguranță că toate casele care se văd pe munte au căi de acces la ele (probabil înguste și foarte întortochiate), dar acestea nu se văd de la distanță din cauza vegetației. Ghidul ne spune că aici se află de fapt trei orașele, care

se succed pe verticală: jos (în zona litorală) - Marina Grande, un nivel mai sus - Capri, iar și mai sus - Anacapri (pe internet am găsit că situația ar fi alta: Capri - în partea de est a insulei, portul Marina Grande - pe coasta de nord, iar Anacapri - pe coasta de vest). Insula Capri a constituit o mare atracție încă de pe vremea Imperiului roman (împăratul Tiberius însuși a construit aici, în semn de recunoștință pentru zeii Olimpului, 12 vile și a petrecut în zonă vreo 10 ani; Capri a devenit, mai spre vremurile noastre, destinația preferată a aristocrației italiene, franceze și britanice).

După ce am coborât de pe vapor, ghidul a comunicat ora de întâlnire celor care doreau să facă o croazieră în jurul insulei (eu am preferat să văd mai pe îndelete orașul). Am urcat în Capri cu un tramvai cu cremalieră, din care am observat unele străduțe în serpentină, dar și casele dispuse de o parte și de alta a liniei de tramvai, unde localnicii aveau mici grădini terasate, în care cultivau legume, flori, arbori decorativi și pomi fructiferi, iar pe sol era o rețea de furtunuri (se practică udatul cu picătura, așa cum e cam în toată zona mediteraneană). Aleile în oraș sunt foarte înguste, iar mărfurile și salubritatea lui sunt realizate cu ajutorul unor mici vehicule electrice (când am revenit în port aveam să constat că pe o arteră ce ducea în oraș urcau și vehicule cu ardere internă). Sus am întâlnit multă lume, case vii colorate (ca la greci), unele de pe vremea romanilor (am și pozat două), numeroase magazine de firmă (am intrat într-unul din ele pentru că am văzut în vitrină o poșetă a la madam Udrea și am fost curioși cât face; foarte frumoasă într-adevăr, dar costa 6300 euro). Ca să nu plec fără nici o amintire de aici, am cumpărat dintr-un magazin de parfumuri o apă de toaletă a cărei miros mi s-a părut plăcut și persistent. Am hoinărit pe aleile și străduțele orașului până într-o zonă unde nu am mai putut înainta. Am fost impresionat de curățenia și ordinea ce domnea peste tot, în ciuda unui mare număr de turiști.

Pentru că era foarte cald și umblasem cam mult, am obosit și m-am abandonat - timp de cca o oră, pe o bancă într-un mic părculeț (unde se intra cu bilet), foarte drăguț și cochet; erau cultivate aici multe flori și plante aromatice (mai arome ca pe la noi), parc unde printre altele, am ascultat nu numai concertul păsărilor văzduhului, ci și un miniconcert de canțonete susținut de un turist chinez. Panorama care se deschidea de sus spre mare era una foarte specială. Am făcut multe fotografii, între care și două stânci înalte (Faraglioni) - cu forme deosebite, ce se ridicau din mare. Cred că toți cei ce-și petrec vacanța pe insulă se simt minunați, pentru că e un loc mirific ... Numai că și prețurile sunt "de lux" și doar cei cu mulți bani își permit o vacanță aici. Am fost încântat că am ajuns pe Capri, mai cu seamă că realitatea celor văzute nu mi-a înșelat așteptările, dimpotrivă m-a făcut să-mi

doresc să mai revin. Am înțeles, de altfel, că zilnic mii de turiști vin și pleacă de pe Capri, ceea ce spune mult, dacă nu totul, despre mirajul acestei mici, pitorești și cochete insule.

Ne întoarcem în portul Napoli și intrăm în oraș pe o distanță de vreo 500 m pentru a puncta câteva obiective din apropiere. Orașul este unul dintre cele mari ale Italiei și probabil că sunt multe de văzut în el, numai că noi nu l-am avut ca obiectiv în program. Urcăm pe o stradă și trecem pe lângă un castel "hibrid" - Nuovo, căruia unul din regii Italiei a dorit să-i schimbe un pic fațada (el fiind unul medieval) construind (între două turnuri crenelate ale sale) o fațadă din marmură (în stil renascentist), cu multe sculpturi, basoreliefuri și decorațiuni, dar care mie nu mi-a prea plăcut. Am ajuns apoi într-o piață largă, trecând pe lângă clădirea Operei (în reabilitare) și am admirat silueta unui dom impozant, străjuit de o parte și de alta de un șir de coloane dispuse în arc, construcție ce seamăna cu Panteonul din Roma, fiind opera aceluiași arhitect Fontana.

Revenim la autocar și plecăm spre Calabria. Drumul a fost lung și obositor. Am ajuns la hotel ("Albergo"), într-o localitate rurală din zona Castrovillari în jurul miezului nopții, hotel care pe afară nu părea a fi ce ne doream, dar care în interior dispunea de condiții foarte bune de cazare. A doua zi (18 august, 9.45h) pornim spre strâmtoarea Messina (unde se întâlnesc apele mărilor - Ionică și Tireniană), cu destinația Sicilia. Traseul a fost interesant și frumos, chiar dacă seceta își pusese amprenta pe vegetație, deoarece însoțea zona litorală, marea fiindu-ne alături aproape constant, iar când vezi marea de la oarecare distanță și înălțime starea de spirit se schimbă, tonusul este unul bun, chiar dacă ești un pic obosit. Și pe acest traseu șoselele abundă în tuneluri și viaducte, un semn al civilizației și puterii economice într-o zonă totuși mai săracă a Italiei. Privesc năuc la această realitate, care te face să te simți umilit, și mă întreb iar și iar, cum de reușesc alții acolo unde noi nu progresăm deloc de vreo 25 de ani?! Constat că în Calabria peisajul este colinar (cu înălțimi care nu depășesc cca 500-600 m, că au dispărut culturile de păioase și porumb și sunt la ele acasă livezile cu măslini (unii foarte înalți și stufoși), portocali, viță de vie ș. a. Ne deplasăm spre portul Villa San Giovanni, de unde luăm vaporul care ne va duce în orașul Messina din Sicilia. Traversarea strâmătorii a durat cca 20 de minute. Messina este al 3-lea oraș ca mărime din Sicilia (peste 350 mii locuitori), a fost fondat de către greci prin sec. al VIII-lea î. Hr. și este un important centru cultural și economic pe insulă.

[Orașul a fost lovit de ciuma neagră în 1348 (când 2/3 din populație a fost decimată), de o nouă epidemie de ciumă în 1656, mai apoi a fost puternic afectat de un cutremur distrugător în 1693, de un altul și mai teribil în 1908 (care a produs peste 75 mii de victime), dar a fost

reconstruit după un proiect care să contracareze cumva efectul altor seisme puternice. Aici, în Mesina, s-a înființat în 1955 Comunitatea Statelor Europene (CEE)].

Sicilia este cea mai mare insulă din sudul Italiei, având formă de triunghi (de unde și sigla ei - un triskelion, figură cu 3 picioare umane, pe care este suprapus capul Medusei - cea care a păcătuit și a fost pedepsită prin înlocuirea părului cu șerpi vii, figură la care se adugă 3 spice de grâu; Sicilia a fost grânarul Romei în timpul Imperiului Roman), are o suprafață de peste 25 mii km² și o populație de peste 5 milioane locuitori. Este scăldată de Marea Ionică la est, de Marea Tireniană la nord și de Marea Mediterană la sud și vest. În antichitate a fost colonizată mai întâi de fenicieni, apoi de cartaginezi și greci, a devenit rând pe rând provincie romană, a Imperiului bizantin, a fost cucerită de arabi (la începutul sec. al IX-lea), apoi de normanzi (și transformată în regat), de francezi, de burbonii spanioli, iar în 1860 a devenit parte a Italiei. Munții Apenini se continuă și în Sicilia și în consecință trecem și aici prin tuneluri și peste viaducte. Reședința (capitala) insulei este Palermo, cel mai mare oraș sicilian. Sicilia este, cum spuneam, o zonă mai săracă a Italiei, cu o climă foarte caldă și uscată, vegetația fiind de tip mediteranean (palmieri, culturi de bananieri, curmali; aici, leandrul, bambusul și limba soacrei sunt peste tot). Versanții sunt terasați și cultivați cu diverse culturi. În Sicilia nu există nici un râu important, ci doar mici râuri al căror nivel crește în sezonul rece, dar în sezonul cald rămân cel mai adesea fără apă. Și pe aici, ca mai peste tot în zona mediteraneană (Israel, de exemplu), se face agricultură printre bolovani. Este săracă biata Sicilie, dar constatăm că autostrăzile nu lipsesc, pe când despre noi se spune că am fi bogați, dar nu prea știm în ce să măsurăm bogăția! Probabil, suntem bogați în speranțe deșarte!

Ne îndreptăm spre Taormina, iar peisajul este unul atrăgător, întrucât șoseaua mărginește marea, ca și în Calabria. Casele au și aici culori terne, ca pe continent, și sunt învelite cu țiglă maro. Taormina înseamnă de fapt două orașele - unul situat la nivelul mării (o stațiune litorală ce se întinde pe cca 1 km, un loc bun pentru plajă), iar un altul ceva mai sus, pe o colină din piatră, la cca 250 m altitudine. Urcăm în serpentină, orașul fiind așezat ca un amfiteatru străjuit de un munte destul de înalt (Tauro, de unde și numele stațiunii), ce are pe culme un castel. Autocarul ne lasă undeva la poalele orașului, neavând voie să urce mai sus. Municipality a luat probabil decizia de a pune la dispoziția turiștilor niște autobuze ceva mai mici, care-i transportă de aici în Stațiune și înapoi, pentru a nu bloca orașul cu autocare. Cel mai important obiectiv turistic din orașul-stațiune este un vechi teatru grecesc (din sec. 6 î. Hr.) construit din cărămidă, orașul fiind fondat de către greci și devenit mai apoi roman, amfiteatru în care se mai țin și în prezent diverse concerte și spectacole. Am fost fascinat, dar și speriat

oarecum în această zonă, de un perete alb, abrupt (din calcar), care îți făcea impresia că se surpă peste tine, dar care era asigurat cu o plasă groasă din sârmă. Am colindat pe străduțele înguste ale orașelului și am admirat vitrinele, terasele, restaurantele, forfota turiștilor. M-am deplasat apoi pe o stradă laterală, mai puțin umblată și mai dreaptă cumva, de unde aveam o perspectivă mai bună asupra mării, și am făcut poze ale orașului de sub stâncă și ale celui de pe litoral. Nu știi de ce e atât de căutată această stațiune, cel puțin în partea ei de sus, pentru că nu mi s-a părut că merită atâta publicitate pozitivă (o fi probabil interesantă viața ei de pe litoral!).

Plecăm din Taormina spre Ragusa. O bună bucată de drum călătorim tot în preajma Mării Ionice (pe stânga) și-i admirăm culoarea de smarald, iar pe dreapta ne însoțesc munți, mai puțin spectaculoși decât Alpii. Întâlnim în cale multe livezi cu portocali, iar pe laturile șoselei diverși arbori și arbuști: *Bougainvillea* (plantă extrem de decorativă, originară din Brazilia, cu flori de diverse culori - roșii, purpurii, albe, portocalii, chiar bicolore), eucalipt, agave (care fuseseră nu demult înflorite, iar acum tijele florifere imense și plantele începeau să se usuce) etc. Observăm apoi silueta impozantă a Etnei, monstrul uriaș care, din când în când, scoate foc și nori de gaze prin "nărilor" lui numeroase. Trecem pe lângă Catania (oraș aflat chiar la poalele Etnei), un oraș important al Siciliei (alături de Messina, Ragusa, Siracusa și Palermo) cu edificii într-un stil baroc cu specific local, în care s-a născut și a trăit la începutul secolului al XIX-lea cunoscutul compozitor Bellini. De la Catania spre Ragusa relieful devine mai plat, unul colinar, iar lipsa apei și uscăciunea este tot mai evidentă. Doar copacii sunt verzi. Când mai avem cca 75 km până la Ragusa, abandonăm autostrada și întâlnim pe traseu plantații întinse cu portocali, care sunt udați cu picătura. În apropierea Ragusei sunt plantații întinse cu viță de vie, acoperite cu plasă (pentru a le proteja probabil de păsări, pentru că pe aici nu prea cred să bată grindina). În toată Sicilia este la ea acasă limba soacrei (o formă aproape lipsită de spini pe frunze și fructe) prin gospodăriile localnicilor, dar și culturi cu această specie (am consumat fructe și nu mi s-au părut deosebite; se găseau și în comerț). Ajungem în orașul nou Ragusa pe la 18.15h și ne cazăm la un hotel bun - "Montreal", unde urma să rămânem cinci noți, o mică - mare bucurie.

A doua zi (19 august) avem ca obiectiv o vizită în Malta. Ne ridicăm din pat dis de dimineață, luăm micul dejun, iar la orele 7.00h suntem deja în autocar cu destinația portul Pozzallo (aflat mai la sud cu vreo 30 km), de unde urma să ne imbarcăm pe vasul ce ne va duce spre Malta (arhipelag de insule situat în sudul Siciliei, la cca 90 km distanță).

[Ghidul ne oferă unele informații despre această mică țară din mijlocul Mediteranei și anume că primii ei locuitori (despre care nu se știe mare lucru) s-au așezat în zonă prin mileniul V î. Hr.; mai târziu insulele au fost colonizate rând pe rând de fenicieni, cartaginezi, romani și

alții. Sfântul Paul, protectorul Maltei, a pus aici bazele creștinismului. După căderea Imperiului Roman, începe perioada bizantină până în 870 d. Hr, când Malta este cucerită de arabi, pentru ca în 1090 să intre sub stăpânirea normanzilor. Malta este cunoscută și datorită Ordinului cavalerilor ioaniți (ordin monahal din 1099). Devine o putere militară importantă în zonă și în numele religiei creștine pornește cruciade împotriva arabilor. În 1530, Malta este cedată Ordinului amintit de către regele Carol, tributul anual fiind un șoim. Limbile oficiale aici sunt malteza și engleza. Malteza este un amestec de spaniolă, italiană și arabă (43% din cuvintele maltezei sunt de origine arabă). Cca 90% din populația insulelor este romano-catolică. De altfel, crucea malteză are 4 brațe ce simbolizează patru virtuți de bază (prudență, justiție, cumpătare, curaj), brațe care se termină în două colțuri care, după unii ar simboliza cele 8 limbi care formau Ordinul, iar după alții cele 8 fericiri. Ordinul cavalerilor ioaniți este condus de un Mare Maestru, care este ales pe viață și se supune doar Papei. Malta a fost ținta lui Suleiman Magnificul, dar armata acestuia mult mai numeroasă, a fost înfrântă, după un asediu de câteva luni a insulelor, de către luptătorii de aici conduși de maestrul Jean de la Vallette (sprijiniți de spanioli), de unde și numele capitalei Maltei - Valletta. Arhipelagul maltez este format din 7 insule, din care doar trei sunt locuite (Malta, Gozo și Comino), Gozo fiind insula principală. Una dintre insule este locuită de o singură familie. Suprafața acestor insule este de 316 km², iar populația numără cca 420 mii locuitori. În 1798, Napoleon a înlăturat Ordinul cavalerilor maltezi de la conducerea țării, iar mai apoi Malta a intrat în stăpânirea imperiului britanic. Valletta este cel mai mare port natural. În al doilea război mondial, Malta a devenit un soi de "portavion" al Angliei, fiind distrusă în mare măsură, dar rezistând eroic forțelor inamice. Și-a câștigat independența în septembrie 1964, iar din mai 2004 a devenit membră a UE].

În portul Pozzallo ne imbarcăm pe un cataraman care purta chiar numele de "Jean de la Vallette", care ne duce în La Vallette. Ajungem în apropierea Maltei și înainte de a debarca admirăm terenul stâncos de cca 50 m înălțime și clădirile situate în zona portului. Debarcăm și ne îndreptăm spre o grădină, de unde se deschide o perspectivă deosebită a orașelelor din jurul Vallettei. Deși insulele locuite sunt relativ mici ca suprafață, ele găzduiesc mai multe orașele, care nu prea au delimitare între ele și probabil doar localnicii știu de unde până unde se întinde unul sau altul dintre ele. Priveliștea ce se deschide ochilor din această grădină, care pare suspendată deasupra mării, este spectaculoasă! Admirăm marea de smarald, ambarcațiunile ce roiesc în zonă, dar și silueta clădirilor din jur, inclusiv Vittoriosa - primul sediu al Ordinului cavalerilor de Malta. În drumul nostru spre grădina amintită și prin oraș constatăm că toate străzile sunt dispuse perpendicular spre mare și sunt curbate (o măsură de securitate luată încă din antichitate, care să împiedice dușmanii veniți pe mare să lovească cu arcul). Străzile și trotuarele sunt în general pavate cu dale din piatră, edificiile zidite tot din piatră, iar culoarea ușor gălbuie a pietrei de aici face să se spună că Malta este precum mierea de albine. Fiind o zonă în care s-au succedat diverse civilizații, arhitectura construcțiilor este diversă: stilul maur (care cred că domină), baroc și gotic (mai rar). Aici, fiecare casă poartă un nume (de sfânt sau altceva). Străzile sunt curate și pline de turiști. Făcând parte din Commonwealth, în Malta autovehiculele au volanul pe dreapta și

circulă pe stânga. Pe insulele Malta și Gozo se găsesc o serie de temple megalitice din piatră, construite cu mult înaintea piramidelor din Egipt sau a complexului de la Stonehenge din Anglia.

Vizităm catedrala "Sf. Ion", care la exterior nu impresionează, fiind cam austeră. Arhitectura ei este în stil manierist la exterior și baroc în interior. Când pătrundem în catedrală rămânem aproape muți de uimire la vederea bogăției elementelor decorative, a basoreliefurilor și sculpturilor poleite în aur. Pereții sunt construiți din piatră sau marmură sculptată, iar altarele laterale prezintă scene din viața Sf. Ion Botezătorul. Catedrala are în interior 8 capele, reprezentând fiecare un protector al celor 8 limbi ale Ordinului. De-a lungul navei centrale se înșiruie monumente funerare din marmură. Catedrala adăpostește două tablouri ale lui Caravaggio, unul din ele de mari dimensiuni - "Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul", fiind situat în altarul principal (cea mai importantă lucrare a maestrului și singura semnată), iar celălalt, de mai mici dimensiuni - "Sf. Seronim", este așezat pe un perete din partea opusă a altarului. Impresionează tot atât de mult plafonul catedralei și podeaua acesteia, adevărate opere de artă. (Mi-aș fi dorit să am ca amintire o serie de poze din interiorul acestei bazilici, dar nu ni s-a permis acest lucru).

Vizita foarte scurtă și în fugă prin Malta, nu ne-a permis să luăm contact cu tot ce oferă insula (insulele) din punct de vedere turistic, ci doar să ne facem o idee pentru o călătorie de mai lungă durată aici. În autocarul ce ne poartă prin orașele malteze aflăm de la ghizi că sistemul educațional la ei este gratuit, inclusiv cel superior. Au școli de stat, private și pe lângă biserici. Învățământul este structurat astfel: la vârsta de 5-11 ani - școală elementară, 11-16 ani școală secundară, apoi colegii sau universități. În Malta funcționează o universitate tradițională, ce datează din sec. al XVI-lea și are cca 11 mii de studenți. Condițiile climatice de pe insulă permit obținerea în agricultură a două recolte pe an. În drumul nostru cu autocarul spre orașul Rabat, unde am luat masa la amiază, am întâlnit și mici terenuri agricole, mărginite de garduri din piatră (ca în Sicilia) sau terenuri pe care bolovanii erau adunați în grămezi mari la marginea sau în interiorul lor. Și în Malta am văzut multe locuințe care aveau în grădină limba soacrei (fără spini), chiar și terenuri cultivate cu această specie. Clima este foarte aridă, iar maltezii folosesc ca sursă de apă, apa de mare desalinizată (de unde și prețul ridicat al ei; de altfel, în Malta prețurile produselor și serviciilor mi s-au părut mari). Prânzul nostru (care a intrat în costul excursiei) a constat în: felul I - macaroane stropite cu un sos; felul II - două felii subțiri de carne de porc în sos și cartofi prăjiți; vin alb și negru de proastă calitate (acru și slab). Ne îndreptăm apoi spre port pentru a ne întoarce în Sicilia și la Ragusa. Pe vas,

la întoarcere, am întâlnit un alt grup de români, iar la un moment dat s-a așezat lângă mine pe banchetă un tip pe care l-am abordat în engleză, dar am constatat apoi că era român de-al nostru, fapt ce ne-a amuzat teribil pe amândoi. A fost distractiv și faptul că era un soi de confrate al meu, profesor la Universitatea "Ovidius" din Constanța și decanul unei facultăți de acolo, astfel că am avut ce discuta între noi.

O nouă zi (20 august), un alt itinerar, de data asta unul mai temerar, dăm piept cu "monstrul" numit Etna. La orele 8.30h ne pornim spre Siracusa. Traversăm o zonă cu multe terenuri agricole, de diverse dimensiuni, cu sol de culoare roșietică (specific zonei mediteraneene), dar și cu sol deschis la culoare, argilos. În toată Sicilia, terenurile au fost eliberate de numeroșii bolovani răspândiți pe ele și înconjurate, așa cum arătam anterior, cu garduri (ziduri) construite din bolovani. Până să dăm ochii cu Etna, m-am bucurat să calc pe urmele unui mare învățat al antichității - Arhimede, Siracusa fiind orașul unde s-a născut, a trăit și murit acest matematician, fizician, inginer, astronom și filozof.

[Unii consideră că Arhimede și Newton sunt cei mai de seamă oameni de știință pe care i-a dat omenirea de-a lungul istoriei sale. A trăit între anii 287 și 212 î.Hr., fiind omorât de un soldat în timpul cuceririi de către romani a orașului, pentru că în loc să asculte ordinul acestuia, Arhimede era acaparat de o serie de calcule pentru a demonstra o teorie a sa. Pe lângă multe alte realizări ale sale, se spune că ar fi concentrat razele soarelui cu lentile și oglinzi pentru a aprinde navele dușmane de pe mare. Un studiu matematic extrem de drag lui se referea la suprafața și volumul unei sfere inclusă în interiorul unui cilindru, ambele având diametrul și înălțimea egale, și că ar fi solicitat ca pe mormânt să-i fie ridicată o sculptură care să illustreze această demonstrație].

La Siracusa urma să vedem parcul arheologic, ce cuprindea amfiteatrul grec - cel mai mare din antichitate (15 mii locuri), dăltuit în piatră (care s-a păstrat foarte bine), o grotă denumită urechea lui Dionysos (sec. 4 î. Hr., peșteră folosită de Dionysos pentru petrecerile date supușilor, în care avea o fantă prin care asculta ce discutau aceștia după ce se îmbuibau cu bucate și se matoleau cu băutură, iar cei care îi aduceau ofense dispăreau pur și simplu) și forumul roman. Personal, am considerat că nu o să regret prea mult dacă nu vizitez aceste obiective, așa încât am rămas în zona unde parcase autocarul și am trecut în revistă diversele obiecte expuse spre vânzare la chioșcurile din parcare. Colegii de excursie, care au vizitat cele trei obiective turistice, nu au părut prea entuziasmați de ceea ce văzuseră. Situl arheologic fiind în afara orașului Siracusa, nu am intrat și în oraș pentru a-l vizita. În zona parcarii, am făcut unele poze interesante ale plantelor ornamentale dintr-o mică grădină aflată în apropierea casei în care eliberau bilete pentru vizitarea sitului arheologic. După ce am urcat iar în autocar, ne-a distrat o "perlă" a ghidei noastre care, pentru a verifica dacă suntem

prezenți cu toții din grup, a zis: ”*mai este cineva care nu este?*” (până și pe ea a amuzat-o acest ”porumbel” ce i-a ieșit pe gură!).

Deși nu aveam în plan o vizită în orașul Catania, a trebuit să mergem la consulatul român din oraș (interesant cum de avem consulat aici, probabil sunt destui români și în zona aceasta!) pentru a rezolva problema pierderii actelor de către o colegă de călătorie. Catania este al doilea oraș ca mărime din Sicilia (cca 340 mii locuitori), situat la poalele Etnei și pe malul Mării Ionice, dispune de aeroport și deține prima universitate ridicată pe insulă (în 1434). Este orașul în care s-a născut compozitorul Vincenzo Bellini, opera din oraș purtându-i numele. Am oprit autocarul în apropierea unei gări și am coborât pentru a ne plimba prin jur, până la întoarcerea de la consulat a ghidului și a colegei de grup. Am admirat o frumoasă arteziană, de mari dimensiuni, cu un grup statuar impresionant. În jurul ei am întâlnit mulți palmieri foarte înalți, un bananier și un arbore *Araucaria* (este extrem de decorativ acest conifer – relict terțiar, destul de răspândit în grădinile siciliene!). Dacă tot nu aveam cu ce să ”omor” timpul, am fost atent la modul cum circulă autovehiculele în oraș și am constatat că șoferii nu prea respectă regulile de circulație, că trebuie să fii foarte atent chiar și atunci când traversezi pe trecerile de pietoni, ca să nu devii victimă. Catania este un oraș portuar, cu plaja stâncoasă, în care am văzut multe persoane de culoare, un oraș cu criminalitate ridicată, după cum am aflat.

În sfârșit, se întorc cele două doamne de la consulat, aplaudăm rezolvarea problemei și ne pornim spre Etna, aflată la doi pași. Începem să urcăm muntele cu autocarul, pentru a ajunge la un popas situat la cca 1200 m altitudine, unde e amenajat un loc de parcare. Ni se spune că pe munte crește o plantă care formează mici plaje (tufe) cu flori galbene *Astragalus aetnensis*, pâlcuri care privite de sus îți dau impresia unor pete de mușcagii (figură de stil a ghidei). Etna este unul dintre cei mai înalți vulcani din lume (cca 3300 m altitudine) și cel mai activ din Europa. Cu toate astea am fost surprins să văd pe versanți la urcare și coborâre gospodării, livezi și grădini ale localnicilor până pe la vreo 500-600m altitudine (stai și te întrebi dacă acești oameni nu sunt inconștienți, având în vedere ce dezastru poate aduce o erupție mai puternică!). Nu e o priveliște prea plăcută să vezi că nu departe de casele lor apar șuvoaie de material și tuf vulcanic din erupțiile anterioare, care se povârnesc la vale într-un mod ce-ți dă fiori. Suntem informați că de la locul de parcare se poate urca cu telegondola până la cca 2000 m altitudine, iar de acolo cu jeep-uri 4 x 4 (special echipate) până 3000 m altitudine, costul unei astfel de ascensiuni fiind de 60 euro.

Pentru că nu eram echipat corespunzător pentru a urca la o astfel de înălțime (cam subțire îmbrăcat) și costul mi s-a părut cam pipărat, am

preferat să rămân la bază și să explorez zona în care ne aflam. Și bine am făcut, pentru că cei care s-au aventurat până sus au tras un frig de le-au clănțănit dinții, iar la întoarcere au declarat că, deși interesantă priveliștea ce se deschide privirii de pe vârful vulcanului, efortul nu se prea merita. Ceea ce au văzut ei de sus, poți găsi și la altitudini mai joase, pentru că muntele e presărat cu zeci de conuri și cratere vulcanice. Mi-am permis să mă deplasez pe versanții din apropiere, până la limita pădurii ce se întindea la cca 1,5 km mai jos de zona unde parcasem autocarul și să inspectez plantele pionier ce s-au instalat pe tuful vulcanic. Într-adevăr, această specie de *Astragalus* e spectaculoasă, pentru că formează pâlcuri de formă rotundă, bombate la mijloc, de diverse diametre (chiar și de 3m) și prezintă țepi foarte bine dezvoltati. Am numărat vreo 10 specii de plante care s-au instalat pe tuful vulcanic, din care am recunoscut o specie de *Ephedra*, coada șoricelului (cu o compoziție cred diferită în uleiuri eterice, pentru că miroase altfel decât cea de la noi), vetrice, o specie de conifer cu ace foarte lungi ș. a. Am făcut poze ale plantelor întâlnite în cale, cu intenția de a le da unui botanist pentru identificare și a le prezenta apoi (ca și curiozitate) studenților. Când am sosit pe munte am nimerit un timp foarte frumos, în mare parte senin, dar în jurul orelor 17.00h au năvălit norii peste noi (care circulau cu mare repeziciune) și s-a făcut dintr-odată frig. Pe Etna e un peisaj ciudat, parcă a răscolit cineva pământul și a lăsat în urma lui urme adânci. Culoarea predominantă a muntelui e un soi de negru, dar sunt și roci roșcate. Etna este un vulcan neastâmpărat, imprevizibil, care emană mereu gaze și vapori de apă prin craterele din vârf și foarte adesea aruncă în aer șuvoaie de lavă încinsă, cenușa lui ajungând la mari distanțe.

Am urcat de la limita șoselei pe care ajunsesem aici încă vreo 100-150 m (pe verticală) și am trecut în revistă unele cratere și conuri vulcanice. Un peisaj care seamănă probabil cu cel lunar (care e lipsit viață). Am constatat că nu e prea ușor să te deplasezi pe tuful vulcanic, un soi de zgură pe care poți aluneca și care-ți pătrunde în încălțări și te deranjează la mers. Stăteam și cugetam, ce spectacol trebuie să fie o erupție vulcanică, întocmai precum zvârcolirile unui balaur înfuriat, care scoate din măruntaie pe gură și nări flăcări și șuvoaie de lavă încinsă! Probabil că e grandios, dar și îngrozitor totodată! (Norocul locuitorilor din zonă e că Etna are din când în când erupții mai mici - cum a fost și cea din decembrie 2015, și mai rar erupții de proporții). La coborâre norii puseseră stăpânire pe Etna și mare lucru nu se mai putea vedea. Eram la propriu cu capul în nori și nu la figurat cum se zice uneori. Trebuie să recunosc că întâlnirea cu acest "monstru" m-a marcat, mi-a plăcut foarte mult și consider că este cel mai important obiectiv turistic din Sicilia. Văzându-l în timpul unei erupții începi să-ți imaginezi cam ce

înseamnă iadul. Am avut noroc cu vremea când am ajuns aici; dacă cerul ar fi fost acoperit de nori, nu vedeam mare lucru și ar fi fost mare păcat. Am trecut pe lângă Etna de mai multe ori și de regulă avea "căciulă", era acoperit de nori în partea lui superioară, deși norii sunt cred de dorit vara în Sicilia, pentru a mai domoli arșița.

La coborâre am urmat o altă rută și am întâlnit același peisaj dezolant: zone cu fâșii de păduri, despărțite de "râurile" de stânci și pietroaie de formă extrem de neregulată, lavă răcită și zgură (care ajung până la poalele muntelui). Etajarea vegetației pe verticală este ca și pe la noi, cu foioase la altitudini mai joase și conifere mai sus, pentru ca la altitudinea de peste cca 1.200m să observăm doar un con uriaș, golaș, de culoare neagră, pe care apar ici și colo mici pete ale vegetației pionier. Cu siguranță tuful vulcanic este bogat în elemente nutritive, livezile (inclusiv cele de viță de vie) și plantele cultivate în grădinile gospodarilor de la poalele lui fiind amplasate pe acest tip de "sol" arătau bine (nu-mi dau seama ce forță de a reține apa are această zgură). Trecem cu autocarul din nou pe lângă Catania, prin partea ei de sus (dînspre munte) și observăm că e un oraș întins, modern, cu clădiri mari și impozante, grădini deosebite (în ciuda lipsei de apă); nu seamănă cu Ragusa, care are un aer medieval sub toate aspectele.

În ziua următoare (21 august) nu aveam nimic în program, fiind una de relaxare, dar ghidul ne-a propus (înainte de a ajunge la Ragusa) să facem contra-cost o călătorie undeva în apropiere și să petrecem câteva ore pe litoral, aflat la vreo 20 km de reședința noastră. Era vorba de a vizita Ragusa veche (Ibla) și Modica, după care să ne deplasăm la Marina di Ragusa, pe litoral. Orașul nou Ragusa, unde eram cazați, a fost construit în secolele 18-19, în stil baroc specific zonei; Ragusa veche este o așezare cu istorie milenară, situată ceva mai jos. De fapt, Ragusa este capitala provinciei cu același nume, orașul fiind construit între două văi adânci, fapt ce-i conferă un peisaj pitoresc.

[Primele urme ale așezării Ragusa datează din mileniul al doilea î. Hr. și a fost rând pe rând sub administrație cartagineză, romană, bizantină, arabă, normandă ș. a. Ragusa a suferit mult în urma unui cutremur devastator produs în anul 1693, care a distrus vreo 50 de orașe, între care și vechiul oraș (Ibla), care număra 11 mii de locuitori (din care jumătate au pierit). Reconstrucția lui a început în sec. al 18-lea. Orașul Ragusa are doi sfinți protectori: Sf. Gheorghe și Sf. Ioan Botezătorul. Adepții Sf. Gheorghe au refăcut vechiul oraș (orașul de jos-Ibla), iar adepții Sf. Ioan au construit pe o colină din apropiere orașul nou Ragusa (orașul de sus) pe la începutul anilor 1700. În 1929, Mussolini obligă cele două așezări să se unească sub același nume - Ragusa. Ibla este numele antic, centrul istoric. Cele două așezări urbane au împreună 73 mii de locuitori, din care în Ibla doar vreo 3000. Ibla (Ragusa veche) este situat la o altitudine de cca 300 m, iar orașul nou la cca 500 m altitudine].

Pentru a ajunge la Ibla coborâm din orașul nou pe o șosea ce șerpuiește spre o vale cam abruptă, iar după o curbă ne apare în fața ochilor

orașul vechi, ascuns parcă de buza colinei de pe care tocmai am descins, diversele clădiri și edificii fiind dispuse în amfiteatru de jos până sus, pe mai multe niveluri, de ai impresia la prima vedere și de la distanță că se suprapun, că între ele nu există spații. Oprim autocarul la baza colinei și urcăm în oraș pe jos, pentru a vedea ce ne oferă acesta. Se spune că Ibla este o perlă a barocului sicilian. Ajungem în fața portalului vechii catedrale "Sf. Gheorghe", de fapt ceea ce a mai rămas din ea după cutremur, construită în stil gotic catalan, având pe frontispiciu un bazorelieu cu sfântul călare, omorând balaurul. Orașul este foarte curat, piatra este la ea acasă ca material de construcție (casele sunt din piatră, străzile și trotuarele sunt pavate cu dale din piatră), străzile sunt înguste, iar clădirile au în general două niveluri. Intrăm într-o grădină relativ întinsă, datând din 1850, cu o alee superbă de palmieri, cu diverși arbori și arbuști ornamentali, unele conifere, agave, aranjamente florale răspândite pe toată suprafața ei, fântâni ș. a. Pe una din laturile grădinii întâlnim o biserică - "St. James" (cea mai veche din oraș, datând din 1563), cu o serie de statui în jurul ei. La limita din spate a grădinii se deschide o panoramă foarte frumoasă a zonei în care ne aflăm, cu multă vegetație și peisaj colinar. Ni se spune că, deși arabii nu mai sunt atât de prezenți pe aici, s-au păstrat în arhitectura locului elemente ale culturii lor, stilurile mai frecvente aici fiind cel grec și spaniol. Trecem pe lângă o clădire, pe care ai putea s-o treci cu vederea, dar care găzduiește însă Clubul Conversației, în care au fost admise și femeile.

Ne continuăm traseul și în fața noastră apare silueta impozantă a unei catedrale benedictine, "Sf. Gheorghe", în care atunci când maicile se roagă, ușile ei se închid. Catedrala este construită sub formă de cruce, brațul lung (nava) fiind pe direcția altarului, iar pe direcția brațului scurt al crucii sunt dispuse două capele. Construcția acestei catedrale a început în 1738 și s-a realizat în etape. Farmecul ei constă, cred, în modul cum este așezată, în fațada ei luminoasă și bine pusă în valoare și în numărul mare de trepte din fața catedralei. Ni s-a părut un lăcaș "aerist", având în altar un crucifix, o serie de tablouri de mari dimensiuni pe pereți, fiind împodobită în interior cu multe eșarfe și draperii de culoare vișinie. Ne-a impresionat orga acesteia, cu 3000 de tuburi, 3 claviaturi și 54 de registre (orga maxima - e ca o întregă orchestră), în catedrală fiind organizate frecvent concerte de orgă.

Ne întoarcem la autocar și plecăm spre un alt oraș vechi din apropiere, Modica, cu o istorie veche, ce începe pe la 1360 î. Hr., supus și el unor administrații diverse de-a lungul vremurilor. Și acest oraș este dispus pe un versant și seamănă mult cu Ibla. A fost anexat Italiei în 1860 și a fost inclus provinciei Ragusa în 1926. Aici întâlnim de fapt două orașe într-unul: Modica Alta (Modica de Sus) și Modica Bassa (Modica de Jos). În orașul de

sus vizităm catedrala "Sf. Gheorghe", în stil baroc, în interiorul căreia domină culoarea albă și impresionează înălțimea coloanelor și arcașilor din marmură dispuse de-a lungul navei, numeroasele basoreliefuli și tablourile de mari dimensiuni. Catedrala are în față numeroase trepte până la intrare, este în aceeași formă de cruce, chiar dacă acest lucru e mai puțin evident decât la Ibla, cu nava pe direcția altarului, transeptul și absidele formând brațul mic al crucii. Pe fundalul altarului se profilează o suită de tablouri mari, dispuse pe trei niveluri, ce seamănă cumva cu o catapeteasmă de la bisericile noastre. Biserica este bine luminată, având multe ferestre la nivelul ei de sus. Orga este și ea performantă, cu 86 de registre, 4 claviaturi, mai puține tuburi însă, iar acustica - una deosebită. Plafonul catedralei se afla în restaurare. Interesant mi s-a părut cadranul solar construit în catedrală în zona transeptului, pe care se proiectează un fascicul de lumină ce trece printr-un orificiu din tavan și care arată cu oarecare aproximație data și ora la care ne aflăm. Ieșim din această catedrală și coborâm în Modica de Jos, pentru a vizita catedrala "Sf. Petru".

Dimensiunile acesteia din urmă sunt ceva mai mici decât ale precedentei, este tot în stil baroc, are o fațadă deosebită de cea a "Sf. Gheorghe", numeroase trepte la intrare, iar pe balustradele ce mărginesc aceste trepte largi sunt amplasate statui ale apostolilor. În interior, biserica prezintă de-a lungul navei două șiruri de coloane și arcade, de culoare albă, cu capitellii frumos ornamentate, iar pe arcade sunt diverse basoreliefuli și ornamentații, coloanele din altar având ornamentată și treimea lor inferioară. O serie de coloane sunt lipite de pereții laterali, unele din ele fiind spiralate. Plafonul este simplu, arcuit, luminos și elegant, cu desene geometrice diverse, care încadrează mici fresce, culorile desenelor fiind în alb și roz. Pe laturile catedralei, în apropierea plafonului, sunt dispuse multe ferestre, care asigură o lumină bună în interior. Pe pereții laterali sunt tablouri mari, statui, basoreliefuli ș. a. Piesa de rezistență din catedrală este cred statuia din lemn a Sfântului Petru, alături de care apare un cerșetor cu dizabilități (un olog), așezate pe un pedestal înalt de vreo 2 m. Acest om necăjit îi promite Sfântului că dacă va putea merge nu va mai cerși și atunci Sf. Petru săvârșește prima lui minune după Hristos, redându-i cerșetorului capacitatea de mers. Atrage atenția și podeaua catedralei, fiind construită din marmură, iar între șirurile de bănci podeaua prezintă desene în mozaic. Din păcate și în Ibla și în Modica sunt prea puțini arbori, arbuști și spații verzi, ceea ce face și mai greu de suportat căldura degajată de piatra încinsă, prezentă peste tot.

Părăsim Modica și mergem pe litoral, la Marina di Ragusa, o mică localitate (de cca 4 mii de locuitori) pentru a petrece câteva ore pe plajă.

Drumul spre această stațiune litorală este frumos, șerpuit, peisajul colinar, parcă ceva mai verde decât în zona Ragusei. Aici există un port important din Sicilia, construit după anii 2000 cu fonduri europene și finalizat în 2009, în care descind anual zeci de mii de turiști, fiindcă plaja este întinsă, lipsesc stâncile la mal, nisipul este foarte fin, apa deosebit de caldă în timpul verii și marea nu e adâncă la mal (poți înainta în apă fără probleme cca 100 m) etc, condiții excelente pentru cei care vin să-și petreacă aici o vacanță. Briza își face treaba, așa încât nu prea simți cum te pârjolește soarele. Pentru că aici nisipul este foarte fin, ca să nu-l antreneze vântul și să deranjeze turiștii, el este udat. Am făcut imprudența să stau pe acest nisip ud (pe un prosop) și m-am trezit în zilele următoare cu dureri serioase de coloană. M-am plimbat puțin și prin stațiune și am admirat în unele grădini *Araucaria* (un arbore foarte decorativ, cu crengile în verticil, de jur împrejurul tulpinii situate pe diverse niveluri, în fiecare an dezvoltându-se o nouă rozetă de ramuri). Am petrecut trei ore frumoase la Marina di Ragusa, stând vreo două ore la soare și în apă, apoi vizitând zona litorală și oferta ei. E un loc liniștit și plăcut, unde poți petrece o vacanță minunată, numai că nu e prea simplu și cred, nici ieftin, să ajungi din țară până aici.

În 22 august am avut o zi fără program, în care fiecare a făcut ce a dorit. Eu am hoinărit prin noua Ragusa, un oraș pitoresc în felul lui, cu mai toate străzile și străduțele în pantă (mai mică sau mai mare), cu trotuare pavate cu lespezi din piatră. Este un oraș curat, dispune de artere mai lungi și ceva mai largi, de pe care se desprind perpendicular (la fiecare 50-100 m), diverse străduțe, înguste, pietruite, cu casele în general lipite una de alta, cele mai multe din ele având două niveluri. În oraș am întâlnit și clădiri cu mai multe etaje, chiar și blocuri de locuit (în zona construită mai recent).

Hotelul "Montreal" unde am fost cazați, era situat în zona centrală a orașului, în imediata vecinătate a Primăriei și Poștei (o clădire cred mai nouă decât altele, împodobită cu statui pe marginea acoperișului, cu o piață destul de spațioasă în față. Un oraș relativ mic (cca 70 mii loc.), dar cu universitate. Am intrat în mai multe biserici întâlnite în cale, unele având o arhitectură modernă. Prima dintre ele, și cea mai importantă, a fost catedrala "Sf. Ioan Botezătorul", ocrotitorul Ragusei noi (orașului de sus), un edificiu de mari dimensiuni, ridicat în sec. al 18-lea. Catedrala are în față un fel de terasă, o fațadă în stil baroc tipic sicilian și un interior în același stil, cu două șiruri de coloane din marmură albă și capiteliile de culoare maro frumos sculptate, pe care se sprijină arcadele. Pe laturi sunt dispuse mai multe capele decorate cu marmură policromă, având pe fundal (în altare) tablouri de mari dimensiuni, sculpturi sau statui, iar în transeptul bisericii sunt montate pe pedestale două grupuri statuare. Catedrala este bogat ornamentată, are două orgi, una

mai mică în lateral și una mare pe peretele opus altarului. Bolțile navelor și prezbiteriului sunt decorate cu stucaturi rococo aurite.

Am ieșit din catedrală și m-am plimbat pe aceeași stradă (lungă de vreo 2 km, care trecea printr-un capăt al hotelului nostru), trăgând cu ochiul la magazinele întâlnite în cale, la balcoanele caselor (unele foarte interesante), la oamenii locului (care mi s-au părut cam mici de statură și mai puțin gălăgioși de cum mă așteptam). M-am intersectat cu o stradă ce mi-a atras atenția, prin faptul că părea diferită de celelalte. Era strada pietonală, pe care am străbătut-o integral, fiind mai largă, înțesată de magazine mari și mici, de restaurante, baruri, diverse chioșcuri și cafenele, unele hoteluri etc., și am admirat aranjamentele florale, vitrinile și modul cum sunt ele luminate (am revenit aici și seara și dacă ziua era foarte cald, noaptea temperatura scădea mult, cred că sub 20°), prevăzută din loc în loc cu canapele comode pe care te puteai așeza și privi spectacolul străzii sau consuma în tihnă ceva. Tot colindând pe străzi, în sus și în jos, am observat că în oraș bisericile din oraș diferă ca arhitectură. Am intrat în alte patru biserici care nu prea semănau cu catedrala "Sf. Ioan". Am încercat totodată să ajung în punctul cel mai de jos al orașului nou, ceea ce mi-a și reușit, și am constatat că nu departe de o terasă pe care am ajuns în cele din urmă și de unde nu mai puteam înainta, se afla orașul Ibla (vizitat cu o zi înainte). Această terasă pustie era atinsă de coroana unui smochin falnic crescut sub ea, cu fructele coapte, din care am consumat pe îndelete, fără a fi deranjat de nimeni, ceea ce m-a făcut să mă simt foarte bine. Am constatat că orașul avea în partea lui mai înaltă clădiri mai vechi, iar în partea de jos clădiri mai recent construite, inclusiv blocuri de locuințe. După mulți km parcurși pe străzile și străduțele orașului, am cam obosit și am pornit-o spre hotel pentru a mă odihni, mai cu seamă că a doua zi urma să ne facem din nou bagajele.

După această zi de repaus, plecăm în dimineața următoare (pe 23 august, 7.15h) spre Agrigento și mai apoi spre Palermo. Peisajul prin care trecem este colinar, traversăm localități mai mici și mai mari, inclusiv Comiso (un oraș mai nou din Sicilia, răspândit pe o suprafață întinsă), Vittoria, Gela (unde există o rafinărie), Licata ș. a., și la acea oră păreau că sunt pustii, circulația fiind și ea scăzută, motivul fiind probabil că duminica localnicii se odihneau până mai târziu. Constat că și pe aici limba soacrei este o specie obișnuită prin grădini și în culturi, salcâmul ce crește în zonă are foliolele mai mici, întâlnim chiar și nuci, dar ceea ce m-a impresionat mult a fost că Agave (care la noi poate fi găsită doar în grădinile botanice) este aici peste tot și nu doar specie decorativă (plantată în grădini și pe spațiile verzi din localități), ci ca buruiiană, pe marginea șoselelor. Sicilia este o imensă zonă agricolă a Italiei, suprafețele cultivate întâlnite pe traseu fiind foarte

întinse, în plus apar multe sere și solarii, terenurile par mai curate, în sensul că sunt mai puțin "semădate" cu bolovani. Irigarea loturilor cu pomi fructiferi se face cu picătura și doar culturile de păioase se udă prin aspersiune (nu am înțeles de unde procurau apa pentru irigat).

Agrigento este o așezare umană întemeiată de greci în sec. VI î. Hr., un important centru comercial al lumii antice. De-a lungul istoriei sale, provincia a fost administrată de greci, cartaginezi, romani, bizantini și arabi și în final de italieni. Orașul Agrigento este capitala provinciei cu același nume. În Agrigento s-a născut în 1867 Luigi de Pirandello, absolvent al facultății de filologie din Palermo. Treceam prin apropierea orașului vechi (dispus pe un versant, la oarecare distanță de cel nou). În zona aceasta sunt multe livezi de măslin, lămâi, portocal, viță de vie. Situl arheologic Valle dei Templi (Valea Templelor) din Agrigento (vechiul Akragas) este situat pe o colină, undeva în afara actualului oraș. El cuprinde ruinele a șapte temple dorice, construite în sec. VI - IV î. Hr., unele din ele fiind relativ bine conservate. Aici se înalță cândva cel mai mare templu doric al Greciei antice - templul lui Zeus (sau Olympeion).

Situl ocupă o suprafață întinsă, mai mult pe lungime (este cel mai mare sit arheologic din lume, de cca 1300 ha), vizitarea lui luându-mi cca o oră pentru a-l traversa pe jos. Am trecut rând pe rând în revistă și în această ordine, templul Junonei, Concordiei (cel mai bine păstrat, fiind o construcție dorică frumoasă, cu 6 coloane în față, în spatele fiecăreia înșirându-se altele 12), templul lui Hercule (cel mai vechi, din care s-au păstrat câteva coloane), al lui Zeus, al lui Dioscuri și resturi ale altor temple, încât mi se părea că mă aflu mai degrabă în Grecia și nu în Italia. Foarte interesant apare zidul de protecție, ce înconjură cetatea antică, construit nu numai din lespezi de piatră asamblate, ci în mare parte unul natural (săpat în stâncă), având o grosime foarte mare, în interiorul lui fiind săpate în piatră, ici și colo, mici locuințe. Pe întinsul cetății sunt urme ale unor ziduri din piatră, grămezi de elemente de construcție, blocuri din piatră, dar și bucăți de coloane, capitellii ș. a. Am admirat la intrarea în sit unele statui umane fără cap (togati), din marmură albă, și măiestria sculptorului, care a reușit să redea finețea și grația faldurilor veșmintelor de pe ele. Pe traseul parcurs în sit am întâlnit foarte mulți migdali, care aveau fructele coapte, numai bune de consumat, dar pomii nu arătau deloc bine din cauza lipsei de apă și a insolajiei puternice. Este interesant să constați în aceste călătorii cât de importantă a fost civilizația antică elenă, cum și-a pus amprenta pe o mare întindere, în toată zona mediteraneană, cu mult înainte de Hristos, rol pe care avea să-l exercite mai apoi imperiul roman și bizantin. Când vezi toate aceste vestigii și iei în calcul câte minți luminate a dat antichitatea greacă, câți conducători

de oști faimoși a avut, stai și te întrebi cum de a fost posibil atunci și nu mai este posibil astăzi, de ce urmașii acelor luptători viteji, ai acelor celebrități ale filozofiei și științei nu mai sunt la înălțimea predecesorilor antici?!

[Ne-a surprins și oarecum revoltat o măsură luată de municipalități în ultimii ani și anume aceea de a impune o taxă de ședere/zi în oraș pentru fiecare turist și una aproape aberantă pentru pătrunderea în oraș a autoturismelor și autocarelor. Modelul s-a propagat în foarte multe orașe din Italia, iar aceste taxe nu sunt deloc neglijabile (la Roma, de exemplu, această taxă a fost de 6 euro/zi de turist, adică un total de 18 euro, ceea ce nu e deloc puțin); în cazul autocarului suma impusă era de 500 sau 600 euro, fapt pentru care la Roma firma de turism a optat pentru cazarea la un hotel de la marginea orașului].

Părăsim Agrigento și ne îndreptăm spre Palermo, oraș aflat în partea de nord-vest a Siciliei, traversând insula de la sud spre nord. Înspre Palermo relieful se înalță din nou, iar valea prin care circulăm este străjuită de o parte și de alta de munți relativ înalți, stâncoși, lipsiți de vegetație. La un moment dat coborâm pe un viaduct foarte lung și înalt și ni se arată orașul Palermo. Privit de sus apare dispus pe mai mulți versanți, ocupând o suprafață întinsă, este mult mai verde decât alte orașe siciliene văzute de noi, fiind mărginit la sud de munți de altitudini mici, iar la nord plonjează în Marea Tireniană. Peisajul zonei este generos. Așezarea antică a actualului oraș a fost fondată în 734 î. Hr. de fenicieni. În prezent Palermo este cel mai mare și mai important oraș din Sicilia (aproape 700 mii locuitori, iar zona metropolitană numără în jur de 1,2 milioane locuitori), este sediul administrației insulei, capitala ei economică și culturală. Un oraș mare, care are port și aeroport internațional și o climă mediteraneană. Palatele, clădirile și bisericile sunt construite în mai multe stiluri: baroc, romanesc și gotic. Orașul dispune de universitate, săli de teatru și sport, operă, stadion etc, este patronat de mai mulți sfinți (patru), dintre care cel mai important este Sfânta Rosalia. Această sfântă s-ar fi retras într-o grotă din oraș în care a trăit 8 ani, unde a și murit, corpul ei fiind descoperit după mai mult timp, moment în care a încetat și pandemia de ciumă, fapt pentru care locuitorii au declarat-o sfântă, ea fiind cea care ar fi salvat orașul de acest flagel în secolul al 17-lea.

Circulând cu autocarul prin oraș, mi s-a părut că Palermo este mai puțin curat decât celelalte orașe siciliene vizitate. Intrăm mai întâi într-un oraș din apropiere - Monreale, pentru a vizita catedrala de aici, ce datează din sec. al XII-lea și are ca patron "Adormirea Maicii Domnului". Ajungem într-o parcare din apropierea catedralei, de unde urcăm 92 de trepte pentru a descinde într-o piață largă, în care se află catedrala. Planul bisericii este o îmbinare a stilurilor normand, arab și bizantin. Interiorul catedralei este o încântare, mozaicurile de pe pereți fiind o splendoare, inclusiv icoana de mari dimensiuni a lui Iisus Pantocrator, ce se profilează deasupra altarului. De-a lungul navei sunt două șiruri de coloane din granit (doar una fiind din marmură), care au capitellii frumos sculptate și pe care se sprijină arcade

tapetate cu scene biblice, sfinți, evenimente din viața lui Iisus ș. a. Sub plafon, pereții laterali sunt prevăzuți cu un șir de ferestre, prin care pătrunde însă o lumină difuză. Plafonul este construit din grinzi mari de lemn sculptat, de culoare maro, foarte interesant asamblate, sub forma unor triunghiuri pe care se sprijină acoperișul. Inclusiv podeaua impresionează prin mozaicurile ei (este acest edificiu o mică bijuterie, în care poți admira mozaicuri superbe și pe pereți și pe podea). În interiorul catedralei își au mormintele doi dintre regii Siciliei, Roger I și Roger II.

Plecăm din Monreale, ne urcăm în autocar și ne întoarcem în Palermo pentru o vizită în oraș, la o altă catedrală faimoasă, în stil neoclasic, care a fost inițial moschee (susține ghidul) și apoi s-a transformat în biserică creștină, fiind mărită cu timpul și adăugându-i-se noi elemente (portalul din față în stil gotic, turnurile), fiind decorată cu statui și basoreliefuri în exterior. Interiorul ei este sobru, domină albul, inclusiv pe tavan, coloanele sunt înlocuite de stâlpi de mari dimensiuni (în care au fost încastrate câte două coloane pe câte două laturi), iar pe fiecare stâlp, la oarecare înălțime, este plasată spre interior câte o statuie așezată pe o consolă. Și în această catedrală sunt o serie de capele, iar pe pereții laterali de-a lungul navei sunt dispuse frumoase basoreliefuri, tablouri de mari dimensiuni (încadrate uneori de coloane). Interesante și bogate basoreliefuri, decorațiuni și statui au și transeptul și capelele din această zonă a catedralei. În catedrală sunt locurile de veci ale unor regi și al Sfintei Rosalia.

Am făcut apoi un tur de oraș și am văzut din autocar diverse obiective: teatrul pompeian, străzi, diverse edificii, spații verzi, clădirea foarte frumoasă a operei din piața Verdi (decorată în stil art nouveau, a doua ca mărime în Europa (după Garnier din Paris), fiind dedicată primului rege al Italiei - Emanuel I). Ni se spune că până în 1492 Palermo era orașul italian cu cei mai mulți evrei care, culmea, vorbeau ca primă limbă araba și mai apoi idiș. Am făcut poze bisericii "Sf. Catarina", care are în față o fântână denumită "a rușinii" pentru că statuile ce o compun sunt nude. Ne deplasăm apoi spre grădina "Garibaldi" din piața "Marina", unde am pozat busturile așezate pe un soclu ale lui N. Bălcescu și G. Garibaldi. În această grădină am fost impresionat de arhitectura și dimensiunile unor arbori, care seamănau la frunze cu un Ficus (să fie un ficus african sau o specie de magnolie?!), care aveau un trunchi uriaș constituit dintr-un mănunchi de tulpini îngemănate, iar din coroană atârnavă de sus niște formațiuni (ce seamănau cu rădăcinile din mangrove), arbori care erau cu siguranță seculari. Ghidul local ne spune că în Palermo lucrează mulți români. Spre deosebire de alte orașe, aici sunt mulți palmieri, arbori și arbuști plantați pe marginea străzilor și trotuarelor. După vizita cu autocarul în Palermo ne îndreptăm spre port, de unde

urmează să ne imbarcăm pe vasul ce ne va duce spre Cagliari, în insula Sardinia. Călătoria pe mare va dura toată noaptea (462 km distanță între cele două orașe), așa încât am dormit pe vas, în condiții de cazare foarte bune (cabinele, cu patru paturi suprapuse, fiind destul de confortabile).

După cca 12 ore de navigat pe mare acostăm dimineață, pe la orele 7.00h, în portul Cagliari. Înainte de a ajunge în port am făcut o serie de poze de pe vas, surprinzând orizontul ce începea să se lumineze la primele raze ale răsăritului de soare. Cagliari este situat în așa numitul Golf al Îngerilor. În Sardinia se vorbește limba sardă (o limbă romanică), iar numele de familie se termină cu "u". O mare parte din suprafața insulei este ocupată de munții Apenini, care ating până la 1830 m înălțime. Suprafața insulei este de peste 24.000 km.p., iar populația în jur de 2,5 milioane locuitori. În neolitic s-a dezvoltat pe insulă civilizația nuraghe, aspect la care o să revin.

Când am plecat din Cagliari, aveam să constat că peisajul insulei este colinar, mărginit de munți, cu terenuri agricole mult mai întinse ca în Sicilia și lipsite de bolovani, în care parcelele cultivate nu sunt separate prin garduri construite din acest material. Cred că pe aici se cultivă mai mult păioase, pentru că am întâlnit în cale puține livezi de pomi și viță de vie. Par a fi la ele acasă, inclusiv de-a lungul drumurilor, limba soacrei și bambusul, dar și foarte mult eucalipt. În Sardinia am întâlnit păduri de stejar pentru plută. E o zonă uscată vara, iar terenurile sunt irigate cu apă obținută din foraje, apa fiind distribuită prin conducte pe terenurile cultivate (conductele sunt cred subterane și formează o rețea pe terenul irigat, pentru că am observat numeroase guri (robinete) și nu rețele de furtunuri. Spre nordul insulei livezile se înmulțesc și reapar, ici și colo, gardurile din bolovani. Pe traseul spre nord am întâlnit masive muntoase carstice și grote săpate în aceste stânci. Românul Emil Racoviță a fost unul dintre cei fascinați de grotlele din Sardinia, cu studii de geologie, dar și al unor peșteri din zonă. E interesant că, deși seceta este evidentă în insulă, copacii și pădurile întâlnite în cale sunt verzi. Am trecut și aici prin tuneluri, dar frecvența și lungimea lor a fost mai mică decât pe continent sau în Sicilia.

În Sardinia nu am circulat pe autostrăzi (nici nu știu dacă ele există pe insulă), dar s-au construit șosele rapide, foarte bune (cu două benzi pe sensul de mers și o bandă îngustă pe margine), șosele de pe care ieșirile și intrările sunt la fel ca pe autostradă (nu ca la noi). Traversăm Sardinia de la sud spre nord și observăm că în jumătatea de sud a insulei relieful este mai puțin înalt, în timp ce spre nord el devine înalt și foarte înalt. Când ne apropiem de Palau, întâlnim suprafețe mari cultivate cu viță de vie, iar șoseaua (drumul național) pe care circulăm este tot mai șerpuit, unele dintre curbe fiind extrem de periculoase, mai cu seamă pentru un autocar atât de

lung, cum era al nostru. Atât în Sicilia, cât și în Sardinia, transportul se face și pe linia ferată. Pe traseul nostru din nordul insulei am întâlnit și turme de animale (vacii și cai) care pășteau pe parcele îngrădite (nu știu ce anume, că iarba nu prea era, totul fiind uscat). Am observat pe traseu locuințe de tot felul, unele mari și cochete, altele modeste, sărăcăcioase, în general învelite cu țiglă maronie.

După descinderea pe insulă, ne-am deplasat mai întâi în orașul vechi Cagliari, pentru a admira arhitectura pisană. Orașul este un fel de cetate, construită pe o stâncă imensă. În oraș admirăm turnuri pisane, catedrala (care este o splendoare), clădirea în care se află reședința administratorului provinciei, ne plimbăm pe străduțele înguste în pantă (pe care circulă nu numai pietoni, ci și mașini), străduțe întortochiate, pavate cu dale de piatră, piatră cubică sau chiar piatră de râu (înglobată într-un soi de mortar), clădiri cu 2-3 niveluri, legate unele de altele. Admirăm palatul prezidențial al administrației provinciei Cagliari, care are ferestrele prevăzute cu jaluzele din lemn pe din afară (de protecție solară, probabil), iar pe terasa centrală a clădirii erau arborate 4 drapele (între care al Italiei, al provinciei și al UE). Catedrala romano-catolică "Sf. Maria și Sf. Cecilia", are o fațadă exterioară interesantă, care prezintă coloane dispuse pe trei niveluri. În interior este o adevărată minunăție, o altă bijuterie arhitecturală a Italiei. Este atât de bogată în statui, basoreliefuri, ornamentații, coloane, tablouri, îngeri ș. a., încât ți se taie respirația când le privești. Multe coloane din biserică sunt divers colorate (maro, verde închis, negru), unele având formă răsucită (spiralată). Amvonul este și el deosebit comparativ cu ce am văzut până aici. Catedrala are mai multe capele, din care cel mai mult m-a impresionat cea în care se află mausoleul regelui aragonez Martin I de Sicilia, construit între 1676-1680, care este cu adevărat monumental, neverosimil de frumos. Și podeaua este de admirat prin mozaicurile ei din marmură divers colorată (în catedrală este multă marmură, inclusiv la stâlpii de susținere). La intrarea în zona altarului se urcă șapte trepte, scările fiind și ele frumos decorate. Interesante mi s-au părut și sfeșnicile din zona altarului. La subsol, sub altar, se află sanctuarul martirilor, cu 179 de nișe ce conțin relicve (moaște) ale martirilor din Cagliari, găsite cu ocazia săpăturilor efectuate în secolul al 17-lea în zona bazilicii "San Saturnino" (nu am avut curiozitatea de a intra acolo, dar am văzut prin ferestre imagini din subsol). E atât de impresionantă această catedrală, încât cu greu îți vine s-o părăsești!

Părăsim Cagliari și ne deplasăm spre Barumini, pentru a vizita un sit arheologic cu construcții megalitice, foarte originale, de tip nuraghe. Civilizația nuraghe s-a întins între 1900 și 750 î. Hr. Construcțiile au forma de conuri cu ziduri realizate din lespezi de piatră (de diverse dimensiuni),

care sunt ingenios asamblate, încât nu s-au folosit lianți. Ni se spune că unele nuraghe ating înălțimea de 20 m și chiar mai mult (nu e deloc simplu să construiești turnuri atât de înalte, fără să folosești mortar, iar pietrele să nu se clinească de la locul lor). Nu se știe exact la ce erau folosite: case de locuit, zone de apărare (fortărețe), temple religioase?! Pe insulă au fost identificate peste 7000 de nuraghe. Vizităm una, "Su Nuraxi" din Barumini, construcție realizată în sec. al XVII-lea î. Hr. (în epoca bronzului), formată dintr-un turn central (sub formă de trunchi de con, deschis la partea superioară), care ar fi avut înălțimea de cca 15 m, cu trei camere laterale suprapuse (de formă conică, având cca 3 m înălțime), construite din blocuri de bazalt, camere ce prezentau niște fante (prin care probabil se apărau cu arcuri și săgeți locuitorii acestora). Ulterior, asamblul a fost înconjurat de alte patru turnuri exterioare. Complexul acesta central de turnuri și camere arată ca o movilă uriașă de bolovani.

Pentru a ajunge în interiorul și la baza turnului central, am coborât pe o scară din piatră foarte îngustă, dispusă în spirală, prin care de abia puteai să te strecuri. Ajunși în interiorul turnului central am constatat că la bază avea un diametru de cca 6 m și din el se putea pătrunde în camere laterale (tot conice, dar închise), unde am găsit bănci din piatră pe care ne-am așezat. Lespezile din granit și calcar din ziduri aveau forme și dimensiuni diferite și pentru a asigura stabilitatea și rezistența zidului, în spațiile ce rămâneau între ele erau introduse pietre de dimensiuni mai mici. Sub nivelul solului aveau un soi de cameră frigorifică, în care țineau probabil alimentele alterabile. Ajunși jos am intrat în acele incinte conice, de cca 3 m înălțime, prevăzute cu o deschidere (ca o ușă) ce avea deasupra o lespede mai mare de piatră ce se sprijinea pe zidurile laterale, ca să nu se surpe zidul de deasupra (o dovadă că erau constructori de geniu și în urmă cu mii de ani). Acest edificiu central a fost mai târziu (în epoca fierului) înconjurat de o mică așezare umană, un sătuc având locuințe de mici dimensiuni, din piatră și tot de formă conică, din care se păstrează astăzi doar resturi ale zidurilor (de diverse înălțimi). Am vizitat o astfel de locuință și am observat că avea mai multe incinte (cămăruțe), din care una era destinată rugăciunii, alta unor băi sfințite, alături de care era construit un rezervor săpat în piatră pentru colectarea apei de ploaie. Întreaga așezare era la rândul ei înconjurată de un zid din piatră (ca o cetate). Foarte interesant acest ansamblu de locuințe megalitice, original și unic în felul lui, unde am făcut multe poze! Pe traseul pe care l-am urmat am mai întâlnit pe insulă astfel de nuraghe.

Din Barumini ne îndreptăm spre nordul Sardiniei, la Palau. Cum arătam anterior, străbatem practic Sardinia, de la sud la nord. Trecem pe lângă o serie de orașele ca: Oristano, Paulatino, Nuoro, Posada (interesant

nume, nu?!), Olbia. În sfârșit, sosim la Palau, mergem în port, de unde ne deplasăm cu un feribot în insula La Maddalena (Sfânta Magdalena fiind protecătoarea insulei). Golful Maddalena este unul larg, cu apa de smarald, fiind considerat unul dintre cele mai frumoase locuri ale Sardiniei, înconjurat de un arhipelag de insule, locuri în care se pot petrece vacanțe de neuitat. După ce debarcăm pe insulă, urcăm în autocar și ne îndreptăm spre Costa Smeralda și insula Caprera (insulă nelocuită, aflată la vreo 7 km), legată de La Maddalena de un pod îngust, nu prea lung, dar care poate fi traversat și cu mașina. Apa are culoarea turcoaz, plajele sunt întinse, lume puțină și cred că apa nu e prea adâncă; ne-ar fi plăcut să ne bălăcim puțin în ea, dar timpul nu ne-a fost prea bun prieten în această lungă călătorie. Insula Caprera (ca și Capri, de altfel) poartă acest nume de la caprele ce populau cândva aceste zone (cu sute de ani în urmă).

Pe insula Caprera se află casa Garibaldi, obiectivul vizitei noastre aici. Constatăm că insula are un peisaj mai sălbatic, fiind multe stânci și bolovani de mari dimensiuni pe teritoriul ei, unele stânci având scobituri diverse în ele, iar ca plante întâlnim mult pin maritim, eucalipt, diverși arbori și arbuști de dimensiuni mai mici, care nu arătau prea bine din cauza lipsei apei. Garibaldi s-a retras pe această insulă pentru a-și petrece ultimii ani din viață, iar casa s-a transformat în muzeu. Ghidul ne spune că muzeul cuprinde două corpuri de clădiri: grajdul - în care își găsea el liniștea și intimitatea de care avea nevoie, un birou de lucru și grajdul propriu-zis pentru cai; o casă vagon, cu bucătărie, dormitoare, camere ce conțin diverse obiecte personale - inclusiv o cămașă roșie și patul în care a murit (cu pendulul oprit la ora la care s-a stins din viață). Atât cât a trăit, Garibaldi nu și-a putut înfrânge tristețea pricinuită de faptul că, deși a fost unificatorul Italiei, nu a reușit să alipească peninsulei și insula Corsica. El a avut trei soții și doi copii, un băiat și o fată (Clelia, care a trăit 90 de ani; în curtea muzeului există un pin maritim sădit la nașterea ei). Din păcate, când am ajuns la poarta muzeului am constatat că era închis, pentru că era o zi de luni (am fost dezamăgiți că din nou, ca și la Vatican și din același motiv că, după atâta efort de a ajunge până aici, nu am putut vizita un obiectiv important al călătoriei).

Revenim cu autocarul pe La Maddalena și de acolo cu feribotul în portul din Palau, de unde ne deplasăm pe un drum național spre Santa Teresa di Galura (localitate unde aveam cazarea), situată chiar în nordul Sardiniei. Deși distanța de parcurs nu era prea mare, cca 2 ore de mers, drumul național era unul montan, relativ îngust și foarte sinuos, cu multe curbe strânse; am avut mereu emoții și senzația că o să ne ciocnim cu mașini ce veneau din sensul opus (autocarul nostru fiind atât de lung, intra binișor pe contrasens în curbele de acest gen; din fericire, șoferii noștri erau foarte

dibaci, dar firma Omnia ar fi trebuit să evite astfel de autocare pe drumuri de genul ăsta, riscul unor accidente fiind mare). A fost un pic și cam sinistru, pentru că pe o distanță de 46 km (dintre Palau și Santa Teresa di Galura) nu am întâlnit nici o localitate. Ne-am cazat într-un hotel ("Petit", foarte bun) din localitatea Tempio Pausania, aflată nu departe de St. Teresa Galura, din portul căreia urma să ne imbarcăm a doua zi spre Corsica.

Suntem treziți a doua zi (25 august) dis-de-dimineață (5.00h) și la 6.20h plecăm din hotelul "Petit" spre portul din St. Maria Galura. Drumul național este la fel de sinuos și dificil ca și în seara precedentă, dar avem șansa unei circulații reduse. Cu toate astea, într-o curbă foarte strânsă, în care autocarul nostru a intrat cu totul pe contra-sens pentru a lua virajul, era cât pe ce să ne "pupăm" cu o mașină de transportat gunoi. Am ajuns în port și ne-am imbarcat pe vasul ce urma să traverseze strâmtoarea Bonifacio pentru a ne duce pe pământ corsican. Era o mare provocare pentru noi toți, să pășim pe urmele celebrului Napoleon Bonaparte. Distanța dintre cele două insule (Sardinia și Corsica) este de doar 12 km, pe care am parcurs-o în cca o oră (mi s-a părut cam mult!). Când ne-am apropiat de țărnul Corsicăi am fost surprinși de nivelul foarte înalt al malului, de fapt al blocului stâncos imens din portul Bonifacio (mai spectaculos decât în Malta) și de zidul înalt de apărare ce mărginește orașul spre mare. Ne-a impresionat apoi plăcut intrarea în golful Bonifacio (plin de tot felul de ambarcațiuni), o imagine de neuitat, am admirat atât peretele stâncos abrupt, cât și grotlele săpate în interiorul lui.

Orașul a fost fondat în 830 de către contele Bonifacio, iar zidul ce înconjoară orașul a fost construit de genovezi. Corsica a fost populată în antichitate de triburi numite corsi, iar etruscii au fondat pe insulă primele așezări, ca după aceea insula să fie colonizată de greci, apoi să intre sub stăpânirea Imperiului Roman, a celui Bizantin, iar între sec. 13-18 să fie ocupată de genovezi, care au cedat-o Franței în 1768 (pentru acoperirea unei datorii), spre dezamăgirea și tristețea lui Garibaldi. Insula are o suprafață de 9000 km.p. (lungime 183 km, lățime 83 km), cca 1000 km de coastă, cu numeroase plaje, este în mare parte muntoasă (cel mai înalt vârf - Monte Cinto, măsurând 2706 m) și o populație de vreo 680 mii locuitori. În funcție de altitudine, Corsica prezintă trei zone climatice: până la 600 m altitudine este zona de coastă cu climat mediteranean; între 600 și 1800 m altitudine se întinde zona montană, cu climat temperat (mai rece și mai umed); iar peste 1800m - zona alpină, nelocuită. De fapt, zonele altitudinale locuite se întind până pe la cca 900m.

[Corsicanii sunt firi mândre, iuți la mânie, care nu se prea consideră francezi, ci cetățeni liberi, fiind mai degrabă italieni prin spirit. Emblema lor este un cap de maur (legat cu o eșarfă), figură preluată de pe steagul regelui Aragonului, care a fost cândva stăpân peste Sardinia și

Corsica, eșarfă care astăzi este așezată pe frunte (simbol al luptei corsicanilor împotriva dominației străine). De altfel, și Sardinia are ca emblemă tot capul de maur, dar nu unul, ci patru, despărțite între ele de crucea roșie a Sf. Gheorghe, simbolul Republicii genoveze. În Corsica se vorbește un dialect corsican, care nu e nici franceză nici italiană, ceva ce seamănă cumva cu cel din regiunea toscană. În insulă este dezvoltat oieritul, fiind apreciate brânzeturile produse aici (chiar dacă au un miros nu prea plăcut). Flora și vegetația din Corsica seamănă cu cea din Sardinia, dar este mai diversă (pentru că și condițiile climatice sunt mai diverse), insula având o mare varietate de specii aromatice. Vinul rosé corsican (14% alcool) este foarte apreciat de către genovezi, care au stăpânit insula sute de ani și s-au obișnuit probabil cu el (genovezii produc legume și le valorifică în Corsica, iar corsicanii le livrează în schimb acest vin). Aveam să constatăm curând că în Corsica prețurile sunt foarte pipărate. Când vine vorba de politică, corsicanii își tot doresc independența și de aceea de cca două decenii sunt mai mereu în conflict cu autoritățile franceze și se dedau uneori la acte de terorism. Franța face totuși eforturi, deloc neglijabile, pentru a le crește nivelul de viață și a-i ține alături].

Primul obiectiv vizitat în Corsica este capitala insulei - Ajaccio, orașul cel mai mare și locul de naștere a lui Napoleon Bonaparte, oraș situat pe coasta de vest, la cca 130 km de Bonifacio. Probabil că, din cauza reliefului și costurilor, pe insulă nu există autostrăzi, ci doar drumuri naționale. Șoseaua pe care circulăm este una relativ îngustă și, dacă la început a urmat cursul litoralului (fapt ce ne-a permis să admirăm de sus marea), la un moment dat am pierdut contactul cu marea, traseul fiind unul montan, drumul fiind sinuos, cu multe urcușuri și coborâșuri, dificil de parcurs cu un autocar ca al nostru. Deși parcurgem un traseu montan, el nu este la fel de frumos cum sunt cele de pe la noi sau din Austria. Cred că în Corsica regimul de precipitații este mai bogat ca în Sardinia și mai ales Sicilia, pentru că vegetația pare să sufere mai puțin din lipsa apei. Am întâlnit în cale păduri de foioase, a căror culoare m-a dus uneori în eroare, crezând că pe anumite porțiuni sunt prezente coniferele (verdele lor mai închis se datora însă fie unor specii de arbori, fie modului cum cădea pe versant lumina soarelui). Traseul parcurs până la Ajaccio a fost unul plăcut (din când în când am avut contact vizual cu marea privită de la înălțime), dar anevois (cei 130 km i-am parcurs în cca 4 ore). În sfârșit ajungem în golful Ajaccio, unde admirăm o puzderie de nave de tot felul, inclusiv de croazieră, foarte multe iahturi (unele superbe), dar și ambarcațiuni mai mici. Pe marginea acestui golf se întinde pe versant orașul, la o altitudine de 20 m, având o suprafață de cca 82 km² și o populație de cca 100 mii locuitori. La intrarea în oraș am întâlnit multe clădiri și blocuri de locuit noi (unele destul de înalte, cum nu prea am văzut în Sardinia și Sicilia). Ne deplasăm spre orașul vechi, având ca obiectiv vizitarea casei unde (în 1769) s-a născut Napoleon Bonaparte (botezat într-o cristelniță din marmură în catedrala din oraș și, se spune, că și-ar fi dorit să fie înmormântat tot la Ajaccio).

Odată ajunși în centrul orașului, și în apropierea casei Bonaparte, coborâm din autocar și ne deplasăm spre obiectiv. Casa se află pe o străduță îngustă, pare una destul de mare pentru acele vremuri, fiind ridicată pe trei niveluri. Am trecut din cameră în cameră și am luat contact cu modul cum erau amenajate casele la sfârșitul secolului al 18-lea și începutul secolului al 19-lea. Acest mic muzeu conține la etaj foarte multe obiecte de mobilier, oglinzi, diverse tablouri, statui, unele lucruri personale ale viitorului împărat - inclusiv o copie a unei coroane, chiar și măști mortuare, un pedigree al familiei, copii după casele din Ajaccio și Paris (se poate observa inclusiv cum erau decorați pereții în acele vremuri) etc; la parter sunt expuse instalații și unelte care se foloseau în gospodărie pe atunci. A fost pentru mine ceva special, o mare șansă să ajung să văd cu ochii mei unde și cum a locuit una din marile figuri ale istoriei lumii. Nu e dat oricui să realizeze ceva asemănător lui și nici să calce prin orașul său natal, așa că m-a încercat o senzație tare plăcută, aceea că nu am trăit și muncit degeaba! După vizitarea casei memoriale Bonaparte am avut timp liber cca 2 ore, pe care fiecare l-a consumat cum și-a dorit. Eu m-am plimbat prin oraș și am făcut multe fotografii: ale statuii lui Napoleon din fața primăriei orașului, poze ale unor hoteluri, restaurante, diverse instituții, blocuri de locuit, imagini din golf și peisajul din jur, dar și ale vaselor acostate (pacheboturi, vase ceva mai mici, yachturi).

La orele 15.15h părăsim Ajaccio cu destinația Bastia, și traversăm într-un fel Corsica de la sud-vest la nord-est, orașul Bastia fiind situat în nordul-estul insulei, la cca 150 km distanță. Călătorim doar prin zonă montană, drumul fiind extrem de anevoios, cu multe serpentine, cu numeroase suișuri și coborâșuri, urcând până pe la vreo 2000 m altitudine. Am avut din nou și de multe ori senzația că ne vom ciocni cu mașinile de pe sensul contrar de mers, și într-o situație din astea, s-a speriat chiar și șoferul de ceea ce se putea întâmpla. Observăm că, de la o anumită altitudine, munții sunt golași, nu avem în față decât versanți stâncoși, un peisaj frumos, spectaculos. După cca trei ore de mers (pe la 18.30h) am ajuns la Bastia, admirăm orașul doar din autocar și mergem la hotelul "Castellu" aflat într-o localitate din apropiere. Pentru că am ajuns devreme la hotel, lăsăm bagajele în camere și plecăm la un Carrefour din apropiere, pentru ceva cumpărături. Prețurile produselor erau mai mari ca la noi (pe 3 portocale, 4 mere, 2 ardei grași, 2 sticle cu bere, 1 ciocolată și o pâinișoară am scos din buzunar 10,50 euro). Hotelul în care am fost cazați era foarte bun, având condiții deosebite (cameră spațioasă, baie largă și elegantă, TV modern, aer condiționat). În plus, în fața hotelului se afla o grădină frumoasă, în care am fotografiat a doua zi mai multe specii cultivate (planta cu florile sub formă de perie de

lampă - frecventă în zona Mediteranei, o altă specie cu tija de vreun metru și inflorescența ca de coada calului, un ficus care avea fructe și am crezut că e *Magnolia grandiflora*, dar se pare că e *Ficus magnolifera*, o agavă etc).

A doua zi, la orele 8.15h părăsim hotelul și ne întoarcem în Bastia pentru o scurtă vizită. Orașul este situat la cca 90 km de continent, este al doilea ca mărime în Corsica (după Ajaccio), având cca 43 mii locuitori și deține cel mai important port din insulă, precum și un aeroport. Orașul vechi a fost fondat de genovezi. Ne oprim mai întâi în orașul nou și admirăm două statui impozante ce ne apar în cale (a unei mame ce-și plânge copilul, care trebuie să se jertfească pentru patrie; o statuie dedicată lui Napoleon - în care sculptorul a cam exagerat cred, făcându-l cam înalt și prea musculos), două biserici. Am ajuns apoi în orașul și portul vechi și am făcut poze ale străzilor pietonale și ale clădirilor din zonă. Mi-au plăcut mult unele mozaicuri stradale. Timpul acestei vizite a fost prea scurt și nu am reușit să mă încarc cu multe amintiri de aici. A fost doar încă un obiectiv de pe harta lumii pe care l-am trecut în revistă și cam atât. Sunt însă extrem de mulțumit, chiar încântat, că am reușit să vizitez cele patru insule din Mediterana (Sicilia, Malta, Sardinia și Corsica) pe care, cu ceva timp în urmă, nu visam să le văd vreodată. Chiar dacă trecerea prin ele a fost mult prea rapidă, ceva din aerul, din misterul lor, tot mi-a rămas. Mi-ar fi plăcut desigur să văd și să aflu mai multe despre stilul de viață al oamenilor de pe aceste insule, despre ofertele unor orașe insulare, despre frumusețile lor nevăzute, despre tradiții și obiceiuri prin aceste locuri, dar atât s-a putut. Poate altădată, deși știu că acest altădată s-ar putea să nu mai vină.

Ne întoarcem la autocar și o pornim spre port pentru a ne îmbarca pe vaporul ce urma să ne readucă pe continent. Ei bine, acest feribot ("Moby") a fost cred cel mai mare dintre cele pe care am călătorit până acum (avea cca 150 m lungime; era atât de mare încât în "burta" lui au intrat atâtea mașini încât încărcarea lor a durat o oră). Distanța dintre Bastia și Genova avea să dureze vreo 6,5 ore. Pe puntea vasului, mulți pasageri și-au întins saltele și au făcut plajă, alții au dormit (ca și pe vasul ce ne-a transportat între Sicilia și Sardinia; probabil că unii călători nu aveau cușete și au fost nevoiți să doarmă peste noapte pe saltelele întinse pe punte) sau au jucat diverse jocuri, copiii au zburdat dintr-o parte în alta a vasului (loc era destul). M-am tot gândit cum de le place marinarilor meseria și viața asta, care mie îmi pare atât de monotonă?! Am urcat pe puntea superioară a vasului și am privit nespărșitul apei, culoarea relativ plumburie din jur, faptul că nici orizonturile pe mare nu sunt prea clare și m-am întrebat cum poți oare să te simți bine ca marinar cu acest peisaj zilnic în fața ochilor?! Este adevărat că apa este element esențial pentru viață, dar să trăiești o viață întregă pe întinsurile

nesfârșite ale mărilor și oceanelor nu cred să fie mare fericire, decât poate pentru cei ce doresc să se izoleze de lume, sau care iubesc prea mult nemărginirea!

Am ajuns în portul Genova din Marea Ligurică pe la 18.20h, iar atunci când cobori de pe un vapor ai, într-un anume fel, o senzație ce seamănă cu cea de la părăsirea unui avion. Cel puțin eu, mă simt mai în siguranță când simt pământul sub picioare. Aveam să revenim la Genova, acum însă ne-am îndreptat spre Florența. Prima impresie, la trecerea prin Genova, a fost a unui oraș colinar, mare și frumos, în care nu lipsesc tunelurile, care te ajută să ajungi dintr-o parte în alta a lui. De altfel, autostrada ce duce spre Florența este înțesată de tuneluri și viaducte. În dumul nostru observăm mici orașele și așezări umane dispuse pe versanți cu tot felul de expoziții, case răspândite printre arbori până în vârful versanților, păduri întinse, bogate și verzi (cred că plouă ceva mai mult în zonă). Mi s-a părut că și casele sunt mai altfel, mai mari, mai vii colorate, mai cochete, decât în restul Italiei. Pe traseu trecem și prin Carrara, celebră pentru exploatarea de marmură, unde întâlnim multe șantiere în care se prelucrează acest material de construcție valoros. Ca turiști, a fost o zi aproape pierdută, în care nu ne-am sporit prea mult cunoștințele și impresiile, dar pe traseul spre Florența (în special pe prima lui porțiune) ne-am bucurat un pic sufletul cu unele priveliști deosebite, de neuitat. Ajungem noaptea în Florența și aici rămânem două nopți și doar o zi, mult prea puțin pentru a lua contact cât de cât cu tezaurul ei uriaș.

[Florența (capitala Toscanei) este unul dintre cele mai importante orașe ale Italiei și ale lumii, mai cu seamă pentru epoca medievală, este de fapt locul Renașterii italiene, un adevărat oraș muzeu, fiind vizitat anual de milioane de turiști. Este așezat pe râul Arno, are o populație de peste 350 mii locuitori, s-a aflat mult timp sub tutela familiei Medici (din sec. al 14-lea, a fost casa acestei familii de nobili, Lorenzo de Medici fiind unul dintre cei mai importanți exponenți ai săi în politica și cultura sec. al XV-lea), iar între 1865-1870 a fost chiar capitala regatului Italiei. În oraș nu se mai păstrează vestigii din perioada romană. Orașul a suferit enorm de pe urma unor inundații, a fost supus unui adevărat dezastru în 1966 (ca și în 1557), când râul Arno s-a umflat în urma ploilor abundente și a inundat orașul, apa atingând înălțimi de 5-6m și provocând mari distrugerii, pagube imense orașului și monumentelor lui (care au fost refăcute, iar în multe cazuri cele originale au fost mutate în muzee, iar în oraș au fost expuse copii ale acestora). Între timp autoritățile au luat măsuri de regularizare a râului, pentru a evita pe viitor astfel de catastrofe. Orașul vechi (centrul istoric) găzduiește o serie de palate renascentiste, parcuri, grădini, catedrale, muzee, galerii de artă, piețe ș. a., deține numeroase colecții de artă (expuse în special la Galeria Uffizi și Palatul Pitti), este locul unde au trăit și creat personalități mari ale culturii și științei universale, precum: Da Vinci, Michelangelo, Dante, Botticelli, Boccaccio, Machiavelli, Brunelleschi, Donatello, Galilei ș. a. Florența a fost un adevărat centru spiritual al lumii medievale, de unde s-au adăpat și alții. Se spune că influența exercitată de Florența în cultură și artă a dus implicit la impunerea dialectului florentin ca bază pentru italiana literară, oamenii acestor locuri fiind cei care au reinventat banii (florentinul de aur), au contribuit la dezvoltarea industriei prin susținerea ei,

au sprijinit inclusiv papalitatea (prin finanțarea construirii sediului ei de la Avignon și apoi reconstruirii Romei și a revenirii papalității cu sediul la Roma) etc].

Autocarul ne-a lăsat la cca 1 km de centrul istoric al orașului, într-o parcare de pe malul râului Arno. Primul obiectiv apărut în calea noastră a fost bazilica franciscană "Santa Croce", care se află în piața cu același nume, a cărei ridicare a început la sfârșitul sec. al 13-lea și s-a finalizat în 1442, fiind cea mai mare de acest rit din lume (arhitectul acesteia a fost Di Cambio). În apropierea catedralei se află o statuie impozantă a lui Dante Alighieri, [care s-a născut în 1265 la Florența, dar a fost alungat din oraș în 1302. Era o perioadă de tulburări politice în Italia (inclusiv în Florența) în care două grupări rivale, unul reprezentând papalitatea (guelfii) și altul împăratul (ghibelinii) se luptau între ele pentru supremație. Familia lui era adeptă a guelfilor. Dante s-a băgat în politică și în disputele dintre franciscani și dominicani. În 1302 a fost expulzat din Florența (pentru că guelfii fuseseră învinși) și s-a stabilit la Ravenna, a fost rechemat în 1313 în orașul său natal, dar a refuzat. A murit în 1321, răpus de malarie]. Bazilica "St. Croce" este impresionantă prin dimensiuni, fațada deosebită, dar și prin ușile monumentale bogat ornamentate, prin unele coloane exterioare, turnurile în stil gotic, zvelte și suple. Inițial clădirea a avut stil romanic-gotizat. Fațada i s-a adăugat în a doua jumătate a sec. al 19-lea, este în stil neogotic și a fost realizată din marmură de trei esențe. Turnul clopotniței a fost construit în 1842 (aveam să revin aici la sfârșitul vizitei în Florența, cu alți doi colegi de excursie, pentru a vizita interiorul bazilicii). Planul catedralei este o cruce în formă de T (simbol al Sf. Francisc), are o lungime de 115 m (înălțimea cred că este de cca 20 m), cu o navă și două abside ale naosului. Interiorul catedralei a fost reconstruit de Vassari în 1560 și prezintă coloane octogaonale din piatră, arcade foarte largi și 16 capele. Plafonul este construit din grinzi de lemn sculptat, vitraliile au cca 3-4 m lungime pe laturi și cca 6 m și chiar mai mult (10 m, cred) în zona altarului. Frescele din capele sunt foarte frumoase și aparțin lui Gaddi, Giotto și Donatello. Tablourile de mari dimensiuni din capele, sunt încadrate de coloane atașate de pereți. De o parte și de alta a altarului sunt dispuse câte 4 capele înguste, cu pereții pictați, ca și tavanul (cu Judecata de Apoi). În mijlocul altarului se ridică un soi de catapeteasmă deasupra căreia se înalță un crucifix. Podeaua e simplă, din plăci de piatră de culoare maro. Catedrala adăpostește numeroase morminte. Aici au fost înhumați peste 270 de oameni de seamă ai orașului, între care și celebrități precum: Galilei, Machiavelli, Michelangelo, Rossini, Vittorio Alfieri, Ugo Foscolo, Marconi ș. a., și un monument (cenotaf) dedicat lui Dante Alighieri.

Traseul nostru a continuat spre Palazzo Vecchio (care a avut de-a lungul vremurilor diverse denumiri, Palatul Poporului, al Signoriei, Ducal), care în prezent este și sediul Primăriei, dar în mare parte muzeu, palat aflat în Piața Signoriei, construit în stil gotic la începutul sec. al 14-lea, avându-l ca arhitect pe Di Cambio. Palatul este unul din piatră, suplu, impozant și

original ca și colorit, are aspect de fortăreață, cu acoperișul crenelat și un turn cu ceas (de 94 m înălțime) care parcă țâșnește din acoperiș (în care a fost instalat un clopot ce era folosit la semnalarea unor evenimente importante din oraș sau a eventualelor pericole pentru populație). Clădirea apare ca fiind construită pe trei niveluri, prezintă la etaje două rânduri de ferestre în stil gotic, iar construcția se continuă cu un șir nesfârșit de arcade (ca un fel de element decorativ), care dau un aspect deosebit ansamblului arhitectural. Interiorul acestui palat datează din perioada domniei lui Cosimo I (primul duce de Toscana), care l-a însărcinat pe arhitectul Vasari cu redecorarea lui, astfel încât majoritatea frescelor din palat îi aparțin acestuia. Din păcate, timpul scurt petrecut în Florența și multitudinea de oferte ale acestuia nu ne-a permis să vizităm muzeul și comorile din acest palat.

În piața Signoriei sunt multe monumente ridicate în sec. al XVI-lea, care îți atrag privirea: fântâna lui Neptum (cu o statuie din marmură, foarte frumoasă și de mari dimensiuni a acestui zeu păgân), statuia ecvestră impozantă a primului duce (Cosimo I), statuia din bronz a lui Perseu (opera lui Cellini), Răpirea Sabinelor, Iuditha și Holofernes (opere ale lui Donatello), o copie a statuii David (a lui Michelangelo), dar și statuia lui Hercule și Cacus (a lui Bandinelli) etc. O serie de frumoase statui sunt plasate într-o galerie în aer liber, un soi de terasă construită în sec. al XIV-lea (Loggia dei Lanzi) legată de Palatul Uffizi. Din această piață ne deplasăm spre râul Arno pentru a vedea podul vechi (Ponte Vecchio, sau podul Vasari) din Florența (construit din piatră, încă din 1345, pod ce a înlocuit un altul distrus de inundații), pod pe care sunt ridicate case (pe laturile podului), folosite ca sediu pentru diverse ateliere și magazine. Aceste case (care au uneori extensii deasupra râului) au fost ulterior folosite doar pentru magazine de bijuterii (pentru a se evita aglomerația, mizeria și anumite mirosuri dezagreabile). În sec. al 16-lea, Cosimo I a decis construirea unui coridor (realizat de Vasari, pe deasupra magazinelor), care să lege palatele Uffizi și Pitti, pentru a-i asigura ducelui o cale de acces mai facilă între cele două reședințe ale sale (coridor devenit în prezent muzeu).

Ne deplasăm apoi spre centrul antic al orașului unde a mai rămas din perioada romană doar statuia zeiței Fortuna, aflată pe un soclu înalt. De aici mergem să vizităm Bazilica romano-catolică "Santa Maria del Fiore" (Sf. Maria a Florilor - nume care ar proveni, după unii, de la floarea de liliac, după alții de la floarea de crin, simbolul Florenței), a doua ca mărime în Italia după Bazilica "Sf. Petru" din Roma. Într-un spațiu relativ restrâns se află trei bijuterii ale orașului: baptisteriul, bazilica și turnul clopotniței. Bazilica (proiectată de Di Cambio) a fost construită pe parcursul a cca 170

ani, între secolele 13 și 15 (fiind finalizată de arhitectul Brunelleschi). Fațada actuală a domului (în stil neo-gotic) a fost adăugată în a doua jumătate a sec. al 19-lea, fiind realizată din marmură divers colorată (verde, roz și albă), în același stil cu clopotnița (ce datează din sec. al 14-lea). Ambele sunt bogat ornamentate cu basoreliefuli, statui, decorațiuni în relief etc. Văzându-le nu poți să nu admiri frumusețea lor aparte și un bun gust deosebit. Încă de la intrarea în bazilică ești atras de ușile ornamentate cu scene din viața Fecioarei Maria. Impresionează totodată cupola octogonală a domului, nu doar prin mărimea ei, ci și prin măiestria inginerescă a lui Brunelleschi (înmormântat în acest dom), care a ridicat-o fără a folosi stâlpi de sprijin pentru ea (o carcasă interioară de cărămizi dispuse sub formă de spic sau "spinare de pește" și o centură exterioară din piatră care asigură distribuția egală a greutății cupolei). De fapt, la această bazilică două lucruri sunt deosebite: cupola construită de Brunelleschi și Judecata de Apoi din cupolă a lui Vasari (care ocupă o suprafață pictată de 3600 m. p.). Forma bazilicii este de cruce romană, cu o navă principală și două abside, cu o lungime de 153 m și o lățime maximă de 90 m. Pe cât de frumos este acest dom în exterior, tot pe atât de auster mi s-a părut în interior. Mi-au atras atenția fresca din cupolă, vitraliile celor 44 de ferestre (am remarcat în special fereastra circulară pictată cu o scenă ce-L înfățișează pe Mântuitor încoronând-o pe Fecioara Maria), dar și podeaua bazilicii (placată cu marmură divers colorată). Turnul clopotniței (lucrare începută de Giotto, continuată de Pisano și Talenti) a fost terminat în 1359 și are o înălțime de 85 m. Baptisteriul "Sf. Ioan Botezătorul" (a fost se pare inițial un templu păgân) este o construcție octogonală (cu diametrul de cca 25 m), mai veche decât catedrala (începută probabil prin sec. al 6-lea), având în interior - pe tavan, mozaicuri înfățișând scene biblice, și exteriorul placat cu marmură albă și verde, datând de prin sec. al 13-lea (la începutul sec. al 12-lea baptisteriul era deja locul unde se botezau copiii Florenței). Interesante sunt la această construcție și ușile monumentale din bronz, realizate în stil gotic și renescentist, ultimele două fiind finalizate la jumătatea sec. al 15-lea (se afla în refacere și nu l-am putut vizita în interior). După vizita de aici, am avut libertatea să ne alegem fiecare ceea ce ne dorim să vizităm din obiectivele sugerate de ghid.

Mi-am ales ca obiectiv capela Medici, aflată lângă bazilica "San Lorenzo", unde sunt înmormântați unii dintre membrii familiei Medici. Capela mi s-a părut a avea formă octogonală (inclusiv cupola ei), este sobră (a fost folosită marmură și piatră mai închise la culoare), pereții sunt tapetați cu diverse decorațiuni, în altarul ei tronează un crucifix impresionant, în unele nișe din pereți sunt o serie de statui, iar la cca 3 m deasupra podelei

sunt amplasate de jur împrejur sarcofage ale unor membri ai familiei Medici. Într-o sală alăturată am admirat unele statui în marmură albă ale lui Michelangelo (de fapt asta m-a făcut în primul rând să vizitez capela). Sub nivelul cupolei sunt prevăzute de jur împrejur ferestre, iar în cupolă sunt o serie de fresce de diverse dimensiuni, dispuse pe două rânduri. Pe holul destul de spațios dinaintea intrării, sunt amenajate vitrine în care sunt expuse obiecte (de cult) ce au aparținut acestei faimoase familii, iar pe pereți picturi înfățișându-i pe unii din membrii familiei. De aici am mers peste podul Vasari spre Palatul Pitti, o clădire din piatră, pe trei niveluri, sobră și care nu impresionează în exterior, care adăpostește în prezent galeriile de artă ale unor pictori importanți. Într-o clădire alăturată este situat muzeul de argint, iar în spatele Palatului, grădinile regale (timpul avut la dispoziție nu mi permitea să vizitez acest obiectiv, așa încât am pornit spre bazilica "Sf. Croce" pentru a-i vedea interiorul, pe care l-am prezentat deja).

Florența medievală este un oraș bine conservat, cu diverse stiluri arhitectonice ale construcțiilor, cu străduțe înguste (drepte sau curbe), culori mai terne ale pereților clădirilor acoperite cu țiglă cărămizie, un număr mare de monumente. Este de asemenea impresionantă arhitectura unor clădiri impozante din orașul vechi, precum Domul "Santa Maria del Fiori", catedrala "St. Croce", Palazzo Vecchio ș .a., care reflectă iscusința arhitecților vremii. Mi-a plăcut de asemenea respectul turiștilor și localnicilor pentru comorile arhitectonice și spirituale ale orașului, exprimată în curățenia lui. Pentru a cunoaște cu adevărat Florența, este nevoie de mult mai mult timp.

La ora stabilită de ghid am ajuns cu toții la autocar pentru o scurtă vizită în Siena. Constatăm că în Toscana (provincia în care ne aflăm) totul este mai verde decât în sudul Italiei și în Sicilia, urmare a unui regim de precipitații probabil mai bogat. M-a surprins pe traseele călătoriei faptul că cele mai multe terenuri agricole în pantă, nu sunt arate pe curba de nivel (de-a curmezișul), ci de-a lungul pantei, și m-am întrebat dacă această operație nu favorizează degradarea, erodarea solului! În această zonă nu am mai întâlnit palmieri și nici livezi de citrice (semn al unui climat ceva mai rece), dar sunt mari plantații cu viță de vie, iar lanurile de porumb sunt încă verzi, deși suntem la sfârșitul lui august. Pe marginile șoselelor (de altfel în mai toată Italia) am întâlnit mult salcâm. Autocarul oprește lângă zidurile unei vechi cetăți, a unei fortărețe, construită în sec. al 16-lea de Cosimo de Medici, având formă de patruleter cu patru bastioane pe colțuri, cetate care a fost demilitarizată la sfârșitul sec. al 18-lea și transformată în grădină publică (am înțeles că în subsolul ei este amenajată o oenotecă, cu vinuri dintre cele mai selecte). Se spune că Siena ar fi fost fondată de Sienius (fiul lui Remus), că a fost o veche așezare etruscă (900-400 î.Hr.) și a devenit colonie romană în timpul împăratului Augustus (70 d. Hr.). Siena, ca republică, a avut o perioadă de aur a

dezvoltării, care a durat peste 400 de ani (între sec. 12 și 16), iar înaintea ciumei negre din 1348 (care a ucis cca 2/3 din populație) număra cca 50 mii locuitori. Și-a pierdut suveranitatea în 1555 (după 18 luni de rezistență), când a căzut în fața spaniolilor și a ducelui rival din Florența.

Și Siena este un oraș colinar, cu străduțe înguste și în pantă (unele chiar abrupte), cu clădiri nu prea înalte, dar mai vesel colorate (multe în ocru). Protecția orașului este Sf. Ecaterina (Catarina), [cea care l-a convins pe papă să revină în scaunul de la Roma după mutarea reședinței papale la Avignon (între 1303 și 1377; schisma bisericii apusene a luat sfârșit de abia în 1417, sediul papității fiind atunci stabilit definitiv la Roma) și a militat pentru unitatea bisericii]. Obiectivul principal al vizitei în Siena este domul "Sf. Maria". Construcția în stil gotic și romanesc, i-a avut ca arhitecți pe N. Pisano și apoi pe fiul său și pe alții, a fost începută în sec. al 12-lea, iar fațada (care este impresionantă prin coloanele, statuile, sculpturile, basoreliefurile și decorațiunile ei) a fost terminată în 1380. Această fațadă a fost îmbogățită în sec. al 19-lea cu mozaicuri venețiene placate în aur. Clopotnița face parte din clădirea bazilicii, fiind ridicată pe una din laturile acesteia, în apropierea cupolei. Intrând în catedrală am avut o adevărată revelație. Nu-mi venea să cred că, într-un oraș mai puțin însemnat al Italiei zilelor noastre, vom întâlni o astfel de bijuterie. Nici nu știi ce să admiri mai întâi când intri aici: coloanele de susținere (din marmură) sunt altfel construite decât cele văzute până aici (vărgate în alb și negru sau alte culori, reunite în mănunchiuri), arcadele largi - bogat ornamentate și multicolore, faptul că sub nivelul plafonului (de jur împrejur - într-un șir parcă nesfârșit), sunt plasate figurile (sculpturi ale capului) a 172 de papi (ce idee!), candelabrele, amvonul cu coloane ce se sprijină pe spatele unor lei, statuile, tablourile de mari dimensiuni încadrate între coloane de diverse forme, plafonul foarte bogat și frumos ornamentat ș. a. În altar sunt patru statui realizate de Michelangelo la începutul sec. al 16-lea, care-i înfățișează pe sfinții Petru, Pavel, Grigorie și Pius. Dar ceea ce mi-a tăiat respirația în această catedrală a fost pardoseala ei, mozaicurile superbe, realizate din bucăți de marmură de diverse nuanțe (întarsiile), care formează 56 de tablouri (adevărate "covoare", realizate între 1372-1547 de meșteri foarte iscusiți, prin tehnici numai de ei știute) de o frumusețe fără egal (multe fiind izolate prin cordoane de protecție, pentru a nu fi degradate). O altă caracteristică a acestui dom este că baptisteriul se află în interiorul catedralei, este hexagonal și decorat cu sculpturi ale lui Donatello și de la Quercia și o pictură de mare frumusețe.

După ieșirea din dom am făcut cale întoarsă și am mers să vizităm Piața veche a orașului - Siena Piazza del Campo, loc în care au loc curse de cai de două ori pe an. A fost și rămâne centrul public al Sienei. Piața este așezată într-o pantă accentuată, are formă de scoică, prezintă 9 sectoare și

este podită cu cărămidă. În partea din vale a pieței se află o serie de edificii, dintre care cel mai impozant este Palatul Public, construit la sfârșitul sec. al 13-lea, care în prezent adăpostește Muzeul Civic. Construcția este în stil gotic, din cărămidă, are zidurile crenelate în partea de sus și impune prin intrarea în clădire (din marmură albă), care se continuă cu un turn foarte înalt (Torre del Mangia) din cărămidă, care la partea lui superioară este construit din marmură albă, turn ce datează din 1338 și pe care n-ai cum să nu-l bagi în seamă, datorită supleții și măreției lui. În zona de sus a pieței este amenajată o fântână arteziană (Gaia) ornamentată cu statui și basoreliefuli, construită în 1419 ca punct final al sistemului de conducte ce aducea apa în oraș. Mai în deal de fântână sunt dispuse diverse restaurante, chioșcuri și cafenele. Este un loc, se pare, preferat de localnici și turiști, inclusiv de petrecere a timpului liber, terasele largi ale restaurantelor de aici fiind bine populate cu clienți la acea oră din zi (era spre seară). După cca o oră de odihnă în jurul acestei fântăni, de făcut mici cumpărături, căscat gura și ochii la tot ce se petrece în această piață, ne-am pornit pe drumul de întoarcere spre autocar și apoi spre Florența (unde aveam cazarea la hotelul "Autopark").

A doua zi (28 august, orele 8.00) plecăm din Florența pe direcția Pisa (aflată la cca 100 km distanță), după o altă noapte de coșmar pentru mine. Ca și când nu era suficient că aveam în cameră un partener ce mă deranja noaptea cumplit, după miezul nopții (între orele 1.00 și 2.00h) a sosit un grup de turiști, care parcă erau vandali: au trântit uși, au făcut un zgomot infernal pe coridoarele hotelului, au vorbit cât îi țineau gura de tare - inclusiv la telefon, așa că dormi dacă poți în acest infern! De-a lungul șoselei către Pisa întâlnim multe pepiniere pentru arbori și arbuști ornamentali (la Pistoia, de exemplu). Ghidul ne spune că în această regiune (Toscana) sunt cunoscute vinurile Chianti, iar localnicii sunt mari meșteri în pregătirea și confecțiunile din piele de mare calitate, au o industrie textilă dezvoltată (în special în zona Florenței). În apropiere de Pisa (la Lucca, pe lângă care trecem) s-a născut Puccini, iar în Pisa s-a născut Galillei.

Pisa a devenit un fel de emblemă a Italiei prin turnul înclinat al clopotniței de lângă dom. Este oraș situat în aceeași regiune Toscana, aflat la varsarea râului Arno în Marea Mediterană, cu o populație de cca 90 mii locuitori. [Aici a fost o așezare romană importantă și până în sec. 12-13, Pisa a fost și un mare port. În Evul Mediu, orașul era un important centru comercial, pe vremea Republicii "Marina di Pisa", rivala Genovei și a Florenței. În sec. 12-13 deținea supremația pe Mediterana]. Obiectivul nostru în Pisa este Campo (Piazza) dei Miracoli, aflat în afara orașului medieval. Pătrundem printr-o poartă într-un spațiu destul de întins, care găzduiește Baptisteriul, Domul, celebrul Turn înclinat al Clopotniței (având formă rotunjită), la care se adaugă Camposanto (criptele -

despărțite printr-un zid de celelate trei edificii), toate construite între sec. 11-14, separate între ele și înșiruite în această ordine, fiind interpretate de către unii ca reprezentând, respectiv: nașterea, viața și moartea. Toate cele trei obiective vizitate au ca punct comun faptul că sunt construite în stil romanice, din marmură albă, prezintă șiruri repetate de coloane și arcade.

Construcția Baptisteriului a început pe la jumătatea sec. al 12-lea, în stil romanice, și s-a continuat în stil gotic pe parcursul a aproape două secole, este cel mai mare din Italia, având o înălțime de cca 55 m și o circumferință de 104 m. Și el ar fi înclinat spre catedrală, dar având un diametru mult mai mare decât clopotnița, înclinarea este mai puțin evidentă. În interior, baptisteriul este destul de auster și conține două șiruri circulare de coloane și arcade, dispuse pe două niveluri, având la nivelul de sus câteva ferestre prin care pătrunde o lumină slabă. Am admirat amvonul din baptisteriu (construit la jumătatea sec. al 13-lea), care se sprijină pe mai multe coloane și care este împodobit cu basoreliefuli ce prezintă scene din viața lui Iisus, opera unui mare arhitect al vremii - Nicola Pisano. Un alt obiect important din interior este cristelnița de botez (din marmură), în centrul căreia este așezată o statuie a Sf. Ioan Botezătorul (cărui îi și este închinat baptisteriul).

Domul din Pisa ("Sf. Maria di Assunta") a fost proiectat de arhitectul Busketo (care își are mormântul în interior), construcția lui a început în sec. al 11-lea și s-a întins până în sec. al 18-lea, fapt pentru care, deși este în principal în stil romanice-pisan, are influențe arhitecturale diverse (bizantine, islamice, lombarde etc). Fațada, de formă oarecum piramidală, mi s-a părut deosebit de interesantă și originală comparativ cu alte domuri vizitate. Este confecționată din marmură albă și gri, prezintă pe verticală mai multe șiruri de coloane, șirul de jos fiind format din mai puține coloane, dispuse la distanță ceva mai mare între ele, coloane pe care se sprijină arcade largi, iar deasupra acestora sunt dispuse pe verticală alte 4 șiruri de coloane cu arcade mai înguste (logii), cea de sus având deasupra ei și în centru statuia în aur a Fecioarei cu Pruncul, iar pe margini statuile a doi evangheliști. Încă de la intrare, pe lângă fațada ce impune respect, am admirat și cele trei uși masive și de mari dimensiuni confecționate din bronz (în sec. al 17-lea), frumos ornamentate cu scene biblice. Domul a fost distrus în mare parte în urma unui incendiu devastator produs în 1595, interiorul acestuia fiind refăcut și redecorat, adăugându-se atunci și picturile de mari dimensiuni de pe laturi. A supraviețuit incendiului amvonul și mozaicul cupolei (cu Iisus, flancat de Fecioara Maria și Ioan Evanghelistul). Biserica impresionează prin dimensiunile ei, având o lungime de 96 m, o lățime de 21 m și o înălțime de 28 m. Interiorul ei este separat de șiruri de coloane (din granit cu capitellii corintice) în 5 nave, nava principală fiind mai impunătoare, întrucât în partea

ei superioară (spre plafon) este confecționată din marmură albă și verde. Peretele altarului este decorat cu picturi de diverse dimensiuni, dispuse pe patru niveluri (cu scene din Vechiul Testament), deasupra cărora tronează o pictură de proporții impresionante a lui Hristos, iar în fața acestui ansamblu se înalță un mare crucifix din bronz. O altă piesă de rezistență din bazilică este amvonul, construit din marmură albă de Giovanni Pisano, pe care sunt sculptate scene din Noul Testament. Pereții și altarele laterale din bazilică, sunt decorate cu tablouri (de regulă încadrate de coloane), multe statui, sculpturi, basoreliefuli. Plafonul este alcătuit din casete de lemn, decorat și aurit, cum am mai văzut și la alte bazine. Mobilierul din bazilică este vechi (din sec. al 17-lea) și deosebit de valoros. Pardoseala este construită din marmură albă și neagră.

Turnul clopotniței este însă piesa de rezistență din acest complex, și nu atât prin arhitectura lui (interesantă și ea), cât prin faptul că este înclinat, dându-ți o senzație ciudată, de necrezut pentru o construcție atât de înaltă. Turnul este confecționat din marmură albă, construcția lui a început în 1173, piatra de temelie fiind pusă de arhitectul Buonanno Pisano (fiind proiectat să aibă în final 8 niveluri). După ridicarea primelor 4 etaje, s-a constatat că turnul se înclină (solul fiind instabil, argilos) și atunci lucrările de construcție au fost sistate timp de un secol, în speranța că terenul se va tasa, se va așeza cumva și lucrurile vor intra în normal. Lucrările s-au reluat în 1275 de către arhitectul Di Simone, care a construit alte 4 niveluri, încercând să echilibreze edificiul prin înălțarea zidurilor dinspre partea care se scufunda, fapt ce nu i-a reușit. După un alt secol s-a adăugat turnului și camera de sus, care adăpostește clopotele (în număr de 7). Turnul are o înălțime de aproape 57 m, un diametru exterior de cca 15,5 m, o grosime a zidului la bază de cca 2,4 m, o greutate apreciată la cca 14.500 tone și o înclinare față de verticală de aproape 4° (în 1550 vârful turnului era înclinat spre sud cu cca 4 m față de bază). În ultimii două decenii autoritățile au făcut eforturi mari și lucrări importante de consolidare, pentru a contracara tendința turnului de a se înclina. Arhitecții aveau chiar posibilitatea de a-l îndrepta, dar nu au făcut acest lucru, pentru că tocmai înclinarea lui i-a adus faima și dorința de a-l vizita. Suita de coloane și arcade exterioare derulate de jur împrejur pe cele 8 niveluri și albul strălucitor al marmurei îi dau acestui turn un aspect foarte plăcut ochiului. Am regretat că nu am avut timpul necesar de a mă urca până în vârful acestuia, pe cele 294 de scări ale sale, pentru a admira priveliștea oferită ochilor de la acea înălțime.

La orele 11.00h urcăm în autocar și ne îndreptăm spre Genova, de care ne despart cca 150 km. Întâlnim pe traseu suprafețe întinse de floarea soarelui, care nu suferă de lipsa de apă ca la noi, pentru că sunt probabil

irigate. Arătam anterior că salcâmul pare un arbore comun prin toate zonele străbătute, dar alături de acesta tot atât de frecvent am întâlnit și cenușarul (*Ailanthus altissima* sau *Acer* sp.?). Treceam prin apropierea locului în care, de la oarece distanță, observăm întâlnirea a două masive muntoase Alpii (Ligurici, munți mai noi) și Apeninii (munți mai vechi) în dreptul localității Versilia. Părăsim Toscana și pătrundem în Liguria, cu capitala la Genova. Peisajul se înalță, devenind tot mai frumos și generos. Ni se spune că în Italia, după căderea Imperiului Roman, populația s-a retras în locuri mai puțin accesibile din calea popoarelor migratoare. Așa se face că sunt numeroase așezări foarte vechi (din sec. 5 - 6) situate în zone izolate, pe coline înalte, locuințele fiind construite până pe vârful acestora. Când vezi atâtea case răspândite prin pădurile de pe crestele unor versanți (uneori de la baza până în vârful versanților), te întrebi cum ajung atât de sus și mai ales cum trăiesc oamenii acolo, atât de izolați?! Cu siguranță au un mare avantaj față de cei din așezările urbane aglomerate: mai multă liniște, aer mult mai curat, un peisaj de vis în fața ochilor. Este o zonă cu multe astfel de așezări pitorești.

Ajungem la Genova în miezul zilei și parcăm autocarul în zona portului, de unde apoi ne deplasăm în orașul vechi pentru a vedea (în fugă) câte ceva din frumusețile lui. Orașul este un important centru economic, are o populație de cca 700 mii locuitori, fiind situat în zona de nord a Italiei. Este portul principal de deservire a insulelor Corsica și Sardinia, dar nu numai. [Genova are un trecut glorios. În antichitate a fost un oraș al ligurilor, aliați fideli ai Romei. Începând din sec. 5 d. Hr. a fost cucerită pe rând de vizigoți, ostrogoți, recucerită de romani, cucerită de lombarzi, franci ș. a., a devenit la sfârșitul sec. al 11-lea oraș liber și apoi republică independentă în cadrul Imperiului roman, o mare forță economică și maritimă în zona mediteranei (deținând monopolul asupra unor mărfuri). A fost o bună perioadă de timp un adversar de temut al Republicii venețiene (cu care a avut mai multe conflicte militare, pe care le-a cam pierdut). În 1528, Andrea Doria a reinstaurat independența republicii genoveze și a instituit aici Marele Consiliu și alegerea la fiecare doi ani a doi dogi ce o conduceau, situație care s-a menținut până la sfârșitul sec. al 18-lea, când a fost cucerită de N. Bonaparte. După căderea acestuia, Genova a fost anexată regatului Sardiniei de către casa regală de Savoia].

Vechiul oraș Genova a fost unul fortificat, înconjurat de un zid, din care unele porțiuni și forturi se păstrează încă și astăzi. Deși era unul dintre cele mai mari în Europa medievală, orașul vechi a început să fie abandonat după al doilea război mondial, din cauza problemelor economice grave cu care s-a confruntat. Orașul nou, prin care am trecut și l-am admirat din autocar, este împânzit de tuneluri, viaducte, șosele suprapuse (când intri în Genova dinspre Florența, ai senzația că plonjezi de pe munte în mare), fiind unul modern, cu edificii impozante, viu colorat, întins pe vreo 15 km pe direcția est-vest, cu clădiri situate pe diverse niveluri ale versantului ce

mărginește marea. Vechea Genova a fost un oraș al palatelor, al caselor (cu arcade), deținute de comercianți. La dezvoltarea economică a orașului și republicii genoveze au contribuit și actele de piraterie. De altfel, în port este expusă o navă pirat care nu poți s-o treci cu vederea. Portul din Genova se întinde pe 50 km. Orașul deține și unul din cele mai mari muzee oceanografice (al doilea după Valencia, se pare). Autocarul ne-a lăsat în port, în apropierea navei piraților, iar de aici am mers pe jos și am trecut în revistă câteva străzi și obiective din orașul vechi. Chiar în zona portului ne-a atras atenția o clădire frumos ornamentată, cu statui de culoare ocru pe fațadă (care îi dădea un aspect vioi) și care găzduiește camera de comerț. Am urcat apoi în orașul vechi și am admirat (și pozat) rând pe rând aspectul străzilor întâlnite în cale, palatul ducal (al lui Andrea Doria), domul din Genova (unde se află moaștele Sf. Ioan Botezătorul, exceptând capul), clădirea poștei, una din porțile de intrare în vechiul oraș, casa lui Cristofor Columb (aflată în apropierea acestei porți), clădirea operei, turnurile crenelate ale unor vechi clădiri, fântânile arteziene din zona operei și palatului ducal, unele străzi flancate de falnici palmieri, casele și blocurile de locuințe din zona portului etc. Șederea noastră aici a fost însă foarte scurtă și ne-a permis doar să ne facem o idee despre Genova și ofertele unui oraș îmbibat de o istorie glorioasă, pe care poate o să am ocazia să-l revăd cândva mai pe îndelete.

Revenim la autocar și pornim spre Torino.

Torino este, alături de Milano, un important centru industrial din nord-vestul Italiei. Pentru noi, acest nume este asociat automat cu locul unde se produc automobilele Fiat sau cu echipa de fotbal Juventus. Orașul este capitala regiunii Piemont, este situat pe malul Padului (cel mai mare râu din Italia) și are o populație de cca 900 mii locuitori. Zona actualului oraș a fost ocupată în antichitate de o populație numită taurini. [Așezarea aceasta a fost distrusă parțial de către cartaginezi (în timpul lui Hanibal - sec. 3 î. Hr.), apoi a fost ocupată de romani - care au creat mai întâi aici o tabără militară, pe care au închinat-o mai târziu lui Augustus. În sec. I d. Hr. orașul a suferit un incendiu, în sec. 6 devine capitala unui ducat lombard, în sec. 8 este cucerit de Carol cel Mare, iar în sec. 12-13 devine oraș liber, aflat sub administrarea Casei de Savoia (care a domnit timp de cca 9 secole peste Savoia și Piemont). A fost cucerit pentru scurt timp de francezi sub Napoleon, care a dat ordin să fie distruse zidurile ce protejau orașul, dar în 1814 francezii sunt alungați și revine din nou sub cărmuirea Casei de Savoia și a lui Victor Emanuel I (primul rege al Italiei). Familia de Savoia a deținut multe case și palate în Torino, cele mai multe pe via Roma. După unificarea Italiei, Torino este pentru scurt timp (1861-1865) capitala Italiei care, așa cum am arătat anterior, s-a mutat la Florența (1865-1870) și în final la Roma. Orașul s-a dezvoltat puternic industrial în perioada și după cele două războaie mondiale, dar a pierdut din importanța lui culturală]. Ajungem în zona centrală a orașului cu autocarul și constatăm că Torino este altfel construit decât orașele italiene vechi vizitate până aici: este mai aerisit, străzile și piețele sunt mult mai largi, clădirile sunt mai noi și spațiile dintre

ele mai mari, unele clădiri sunt construite în oglindă (interesantă idee), pe străzi sunt plantați mulți arbori ș. a. Aflăm că multe din construcțiile orașului au fost ridicate în sec. 18-19. Doi arhitecți celebri ai vremii - Guarini și Juvarra și-au pus amprenta pe stilul arhitectonic al orașului, fiind promotori ai stilului baroc și rococo.

Obiectivul principal al vizitei noastre în Torino (una la fel de scurtă ca și altele), a fost Catedrala "Sf. Ioan Botezătorul", care adăpostește Giulgiul lui Hristos. Față de fațadele minunate ale domurilor vizitate până aici, fațada acestei catedrale nu impune prin nimic, este sobră, rece, de culoare ternă (gri), doar ușa centrală de la intrare fiind mai impozantă. A fost construită la sfârșitul sec. al 15-lea, se află pe o latură a pieței Castello, o piață foarte largă (cca 4 ha), pavată cu piatră cubică, în care se intersectează patru străzi principale ale orașului, și care este inima centrului vechi. În locul în care este plasată bazilica au existat anterior trei biserici, iar în antichitate se afla aici un teatru roman. Turnul clopotniței este separat de catedrală, situat la mică distanță de ea și a fost construit anterior bazilicii cu cca trei decenii, fiind la fel de sobru, doar cele patru coloane din marmură albă plasate pe fiecare latură în partea lui de sus (în zona camerei clopotelor) dându-i un pic de culoare. Capela din catedrală, unde este depus Giulgiul a fost adăugată între 1668 și 1694.

Sfântul Giulgiu este o pânză de in (de 4,69 m lungime și 1,10 m lățime) în care a fost învelit Hristos după coborârea de pe cruce, pe care s-a imprimat fața și spatele Său (inclusiv chipul și urmele rănilor suferite). Giulgiul prezintă multe găuri (peticite), provocate de un incendiu la care a fost expus în 1532 și din care a scăpat ca prin minune. Istoria giulgiului este învăluită în mister, iar în legătură cu autenticitatea lui sunt multe discuții și controverse. Biserica creștină solicită încetarea interpretărilor și discuțiilor pe această temă, pentru că astfel se zdruncină credința în Dumnezeu. Capela Giulgiului este situată în partea stângă a catedralei, este opera lui Guarini, interiorul ei este aurit și protejat cu sticlă incasabilă, în care se află o masă, un sarcofag în care este ținut Giulgiul și o coroană din spini. Prin fața și spatele acestei mici construcții trec credincioșii și se roagă Domnului Iisus, ceea ce am făcut și eu (nu am avut voie să facem fotografii și nici să vorbim; totul se desfășoară aici în liniște deplină și respect). Și interiorul catedralei este unul sobru, cu puține ornamente, basoreliefuluri, tablouri, picturi și statui. Locul în care se află orga este și el suflat în aur. Impresie deosebită mi-a lăsat, alături de capela Giulgiului, Cina cea de taină.

După vizitarea acestei bazilici, am intrat într-o altă catedrală din apropiere și am constatat același stil sobru, mai puțin încărcat interiorul ei cu diverse podoabe, decât în alte orașe. Am admirat edificiul Palatului Regal

(reședința Casei de Savoia flancat la intrare de două statui ecvestre), m-am plimbat pe via Roma - o arteră cu clădiri impozante (masive, cu coloane și arcade foarte frumoase, care au două și trei niveluri), cu multe statui, arteziene, artiști ambulanti ce mi-au reținut atenția prin măiestria lor. În capătul acestei străzi am dat de un parc, în care am intrat și culmea, am întâlnit un grup de tineri ce vorbeau românește. Am admirat și palatul Madama din piața Castello, dar și un monument impresionant aflat în apropiere, în spatele unei clădiri mărginite de două turnuri, desfășurat pe un spațiu destul de mare, care era reprezentat de un postament din granit de mari dimensiuni, pe care erau amplasate mai multe socluri cu statui de soldați lipite de soclu sau pe soclu (nu am reușit să aflu cui îi este dedicat acest monument). Am părăsit Torino cu o impresie grozavă și cu satisfacția imensă că am ajuns în apropierea unui element atât de important legat de Mântuitor, Giulgiul în care a fost înfășurat după chinurile îndurate pe drumul Crucii și pe Cruce. M-am închinat și I-am mulțumit Domnului Iisus că mi-a oferit acest privilegiu! Am simțit ceva asemănător ca în urmă cu 17 ani, când am vizitat prima oară locurile sfinte din Ierusalim la locul (lespedea din catedrală) pe care a fost depus trupul Domnului după coborârea de pe cruce, unde am îngenunchiat și m-am rugat Lui.

Seara am fost cazați la un hotel bun dintr-o localitate aflată în afara orașului Torino. Iată-ne ajunși în 29 august, când a mai rămas puțin din această lungă călătorie, una de neuitat. Ne îndreptăm spre unul dintre cele mai mari și mai dezvoltate orașe ale Italiei, Milano, capitala Lombardiei. Peisajul prin care trecem în drumul spre Milano este mai plat, o câmpie întinsă și probabil o zonă agricolă importantă a țării. Pe aici, se cultivă cred în special păioase, pentru că pe multe terenuri agricole erau miriști. Lanurile întinse de porumb erau încă verzi. La un moment dat prin apropierea autostrăzii noastre, a trecut ca o săgeată, un tren de mare viteză.

Milano este, după Roma, al doilea oraș ca mărime, importanță economică și culturală, un oraș faimos în materie de modă și design, prin magazinele lui rafinate, dar mai ales prin patrimoniul lui cultural, numeroasele lui palate, monumente și biserici - în care un loc aparte revine unei adevărate bijuterii - Domul din Milano, adevărată emblemă a sa. Este un oraș cu o istorie lungă și zbuciumată. [A fost fondat de celți prin anul 400 î. Hr., cucerit de romani în 222 î. Hr., apoi de vizigoți la începutul sec. 5 d. Hr., de ostrogoți în sec. 6, de franci la sfârșitul sec. 8, apoi integrat în Imperiul Roman. De numele acestui oraș este legat un moment foarte important pentru lumea creștină, și anume Edictul de la Milano (din anul 313), prin care Împăratul Constantin cel Mare garanta libertatea cultului creștin, Ambrosie fiind primul episcop de Milano. În secolul 12, Milano și-a câștigat independența, preluând conducerea Ligii Lombarde, înființată în 1167. La jumătatea sec. al 15-lea, orașul trece sub conducerea Casei de Sforza, care, alături de familia Visconti, fac din Milano un simbol al Renașterii (luându-i sub protecție pe doi mari maeștri ai vremii - Da Vinci și Bramante); în

secolele 16 și 17 se află sub dominație franceză sau spaniolă, de la începutul sec. al 18-lea intră sub dominația Imperiului Habsburgic (cu o scurtă perioadă în care a fost cucerit de Napoleon) până în 1859, când se eliberează de austrieci și intră în componența Regatului Italiei].

Orașul Milano are peste 1,3 milioane locuitori, este puternic industrializat și de aceea este și foarte poluat, flagel de care suferă nu doar monumentele sale, ci mai cu seamă populația (se spune că cca 1/5 din locuitori suferă din cauza poluării). Am ajuns cu autocarul în zona centrală a orașului, în apropierea statuii impozante a lui Garibaldi, loc în care erau amenajate două piramide expoziționale (construite din metal și sticlă). Ne deplasăm apoi în orașul vechi și trecem pe lângă La Scala - clădirea Operei din Milano (care în exterior nu impresionează, dar în interior este cu totul altceva, cu o acustică excelentă), pe lângă statuia de mari dimensiuni dedicată lui Leonardo da Vinci (un soclu cu două niveluri, cu statuia maestrului pe nivelul de sus și a discipolilor săi pe nivelul de jos) și avem ca obiectiv principal al vizitei - Domul. Înainte de a ajunge la Dom pătrundem printr-o arcadă imensă (ca un fel de arc de triumf) într-un edificiu de mari dimensiuni, impozant, în stil baroc, pe patru niveluri, care găzduiește Galeria "Victor Emanuel al II-lea" (primul rege al Italiei). Această Galerie face într-un fel legătura între La Scala și Piața Domului. Este cel mai vechi spațiu comercial, construit între 1864-1878, fiind opera arhitectului G. M. Bologna, într-un stil eclectic. Aceste galerii măsoară aproape 200 m pe direcția nord-sud și ceva peste 100 m pe direcția est-vest, au o lățime de 14,5 m și o înălțime de 21 m (și de 47 m în zona cupolei centrale), fiind o construcție din oțel și sticlă (inclusiv acoperișul) care îți rămâne sigur vie în amintire prin îndrăzneala și frumusețea ei, prin superbe și bogatele decorațiuni, statui și basoreliefuri. Chiar și pardoseala din această imensă incintă de oțel și sticlă este o adevărată operă de artă, cu minunatele ei "covoare" - mozaicuri din marmură de diverse nuanțe. De o parte și de alta a acestui imens pasaj (cu pereții atât de frumos ornamentați) sunt magazine elegante de tot felul, restaurante, cafenele, baruri, cofetării, librării ș. a.

Ieșim cu oarecare regret, din această galerie cu totul deosebită, dar imediat senzația aceasta dispare, pentru că în fața ochilor apare minunea minunilor, o construcție ce parcă sfidează realitatea, care te face să exclami fără să vrei "*Doamne, mare este puterea Ta, dacă L-ai învrednicit pe om să clădească asemenea edificii întru venerarea Ta!*"! Este vorba desigur, de Domul din Milano, al cărui exterior în stil gotic te lasă fără respirație prin risipa de imaginație și fantezie, frumusețea fără egal, prin numeroasele lui basoreliefuri, sculpturi, decorațiuni, prin statuile dispuse de jur împrejurul lui, inclusiv pe acoperiș și pe turla. E ca o broderie de mari proporții, ce pare creată din fildeș. Fațada este în stil baroc până la primul rând de ferestre și apoi în stil neo-gotic. Aflăm cifre uluitoare pentru a ilustra sintetic măreția

acestei catedrale: este a cincea ca mărime în lume, ocupă o suprafață de 1200 m. p., are o lungime de cca 150 m și o lățime de cca 80 m, o capacitate de 40 mii persoane, prezintă 135 de turla (cea mai înaltă fiind de 109 m) - fiecare având în vârf o statuie, este pavoazată cu peste 2000 de statui (unii vorbesc de cca 4000) ș. a.

Construirea Domului a durat cinci secole: a început în 1386 - pe locul unde erau biserici mai vechi celtice (care au fost demolate) și s-a finalizat în 1892. Stai și te întrebi, câți arhitecți și ingineri au contribuit la ridicarea acestui imens edificiu, atât de bogat ornamentat, într-un interval atât de mare de timp, cum au reușit ei să se armonizeze pentru a o realiza, câte vieți or fi fost curmate pentru zămislirea acestei minuni arhitectonice?! Un adevărat "poem în marmură și granit", cum se exprima plastic Mark Twain, un om al cuvintelor meșteșugite, atunci când a văzut acest uluitor lăcaș sfânt. Turla principală a fost împodobită în 1762 cu statuia aurită a Fecioarei Maria (Santa Maria Nascente), căreia îi este dedicat domul și care sclipește orbitor sub razele soarelui. Fațada Domului este prevăzută cu cinci uși mari din bronz, sculptate. Dacă în exterior impresia este copleșitoare, pătrunzând în interior entuziasmul se mai temperează, domul fiind ceva mai auster decât unele din catedralele vizitate anterior, predomină parcă culoarea gri, iar lumina mi s-a părut cam slabă.

Catedrala are cinci nave, despărțite prin șiruri de coloane (52) masive, din piatră, având în partea lor superioară și de jur împrejur, o porțiune (de cca 6m) frumos și diferit ornată cu basoreliefuli, sculpturi și statui. Impresionează vitraliile prin mărimea și desenele lor, în care predomină culoarea galbenă (obținută din șofran). În fața altarului se află o icoană imensă înfățișându-l pe Hristos ducându-și crucea. Un alt element de neuitat din catedrală este statuia așezată pe un piedestal înalt din marmură albă a unui martir, Sf. Bartolomeu, care își poartă pe umăr pielea jupuită, care te înfioară văzându-i mușchii corpului dezgoliți. Desigur că și în acest Dom nu poți trece cu vederea numeroasele tablouri mărginite de coloane (din marmură de diverse culori), statuile, grupurile statuare, sculpturile și basoreliefurile, o serie de adevărate broderii în piatră ce împodobesc pereții laterali, chiar și pardoseala cu mozaicurile ei din marmură de culori variate (deși, în opinia mea, nu se compară cu cele văzute la Siena). În fața Domului tronează o statuie ecvestră, de mari dimensiuni, a primului rege al Italiei, Victor Emanuel al II-lea. În apropiere se află și Palatul Regal.

Atât cât am reușit să colindăm prin oraș, am constatat că este unul modern, cu clădiri masive (unele chiar greoaie), din secolului al 19-lea. Din păcate, poluarea și-a pus amprenta pe zidurile și pereții multor clădiri și doar parcurile numeroase ale orașului fac atmosfera mai vie și oarecum

respirabilă. Am ajuns din nou în zona statuii Garibaldi, am traversat piața spre Palatul Sforzesco, construit din cărămidă și foarte interesant ca arhitectură, mă strecur printre cele două piramide din oțel și sticlă, de care am amintit anterior, și pe fundal îmi apare un turn - Filarete. Turnul este foarte înalt, în stil renescentist, construit pe patru niveluri (nivelul de jos fiind unul mare ca lărgime și înălțime, iar ultimul arată precum un turn de clopotniță), în fața căruia a fost amplasată (în zilele noastre cred) o mare și frumoasă fântână arteziană. Admir suita de arcade și ferestre ale acestui turn, un soi de ceas (care este de fapt un zodiac) și clopotul, dar și zidurile din prelungirea lui (în același stil) și pătrund prin poarta de sub el în curtea interioară foarte largă a palatului. Această curte are formă dreptunghiulară, este înconjurată de ziduri înalte (ca o mică cetate), este în cea mai mare parte acoperită cu gazon, având o serie de alei pe care se circulă. Zidurile palatului sunt la capete mărginite de două turnuri mari cilindrice (pe față) sau pătrate (pe spate). Din această curte se putea trece printr-o poartă în altă curte interioară, unde se află fostul Palat Ducal (nu am avut timpul necesar pentru a continua vizita aici). [Palatul a fost ridicat ca fortăreață în sec. al 14-lea, de către familia Visconti, s-a extins apoi ca reședință ducală, a suferit mari distrugerii din partea locuitorilor, a fost reconstruit (începând de la jumătatea sec. al 15-lea) și i s-a adus adăugiri și extinderi de către familia Sforza. Între cei care au contribuit la realizarea acestui edificiu s-au numărat Brunelleschi și Da Vinci. Sub dominația spaniolilor, în timpul lui Napoleon și după aceea, palatul a fost șubrezit, dar a fost refăcut la începutul sec. al 20-lea]. În prezent, acest complex, deosebit de interesant ca arhitectură, găzduiește o serie de muzee și galerii de artă: Muzeul de artă antică, Muzeul de preistorie și protoistorie, Muzeul de arte decorative, Muzeul instrumentelor muzicale, Pinacoteca castelului, Muzeul egiptean, Muzeul mobilei ș. a., iar în curtea lui au loc diverse expoziții. În una din sălile acestui palat se află și Pieta Rondanini (am făcut o poză a acesteia de pe un afiș din curtea interioară a palatului), o sculptură în marmură neterminată, a lui Michelangelo (în care, Mântuitorul doborât fiind, mai degrabă o susține EL pe Sf. Fecioară să nu cadă și nu invers, artistul dorind probabil să simbolizeze în acest fel forța Divinității).

Timpul a lucrat mereu împotriva noastră, din păcate, după ce am părăsit Sicilia. Plecăm din Milano doar puțin mai bogați spiritual decât am venit, din lipsa timpului ce curge nemilos, și o pornim spre Verona, devenit orașul îndrăgostiților datorită talentului Marelui Will (pe la casa căruia trecusem în excursia din urmă cu patru ani în Marea Britanie). Traseul spre Verona este unul de câmpie, în care se cultivă în special cereale, dar în care am întâlnit și multe plantații cu viță de vie. În jurul Veronei se întinde o zonă viticolă importantă, vinul alb produs aici fiind unul, se pare, apreciat. Prin oraș curge râul Adige. Verona se află la cca 80 km de Veneția, are peste 260 mii locuitori, este o așezare veche din Italia, dovadă amfiteatrul roman de

aici, dar și rămășițele forumului roman din centrul orașului. A avut o istorie zbuciumată, fiind copleșit de ostrogoți, lombarzi și franci, cucerit de Napoleon la sfârșitul sec. al 18-lea, a trecut apoi sub control austriac până în 1866, când a intrat în regatul Italiei. Un aport însemnat la dezvoltarea Veronei a avut domnia familiei Scaligeri (1260-1387). Ghidul ne spune că undeva în apropierea Veronei, pe malul lacului Sermione, a avut o reședință Maria Calas.

La intrarea în oraș am admirat din autocar turnul TV, apoi una din porțile vechi de intrare în Verona. Pentru a ajunge în orașul vechi, am abandonat autocarul în zona unui cimitir (a cărui poartă ne-a impresionat prin coloanele și statuile ei) și am luat un autobuz local, care ne-a lăsat în apropierea Primăriei. În fața Primăriei (o clădire mare și modernă, cu multe coloane și numeroase trepte la intrare) erau depozitate o serie de obiecte de recuzită folosite pe timpul verii în spectacolele de operă (în aer liber) ce se țin acolo sau în amfiteatrul roman din apropiere. În această zonă se întinde o piață largă (piața Bra), un parc, iar strada ce trece pe lângă teatrul antic este spațioasă și pavată cu piatră cubică. Vechiul teatru roman (Arena), construit în vremea împăratului Octavian Augustus (sec. I d. Hr.), seamănă foarte mult cu Colosseumul din Roma (este construit cu 50 ani înaintea acestuia, dar este de dimensiuni mai mici - 139/110 m, capacitate cca 15 mii persoane); se află într-o stare foarte bună, chiar dacă în 1183 un cutremur i-a distrus ultimul nivel. Deși acustica acestui teatru antic nu este la înălțime, publicul agreează totuși prezentarea aici a unor opere, în special a operei "Aida", de Verdi (am văzut, de altfel, că pe zidurile acestuia erau montate instalații de nocturnă). Arena a fost inițial placată cu dale din marmură roz, dar mai târziu aceste dale au fost folosite la pavarea "corso-ului" veronez (via Mazzini), principala arteră ce duce de la teatrul antic în oraș. Vechiul oraș medieval Verona are străzile ceva mai largi decât cele întâlnite în alte orașe italiene vechi. Pe artera amintită, pavată cu marmură roz, pe care de o parte și de alta sunt multe magazine și buticuri de lux, ajungem în centrul orașului vechi Piazza delle Erbe (piața de legume), unde a fost cândva forumul roman, punctul în care se întâlneau pe vremuri patru artere importante. Piața este mărginită de clădiri mai înalte, în stil baroc, unele bine întreținute (împodobite cu coloane, sculpturi, statui, basoreliefuli), altele aflate într-o stare nu prea bună. În mijlocul acestei piețe sunt amenajate chioșcuri, tarabe și standuri, unde se vând diverse produse. În piață se află și o statuie impozantă a lui Dante, fântâna Madonnei din Verona, un obelisc în vârful căruia tronează un leu înaripat (simbolul căderii cetății în mâinile venețienilor), un turn crenelat cu simbolul ghibelinilor, un turn cu ceas ș. a.

Mergem pe via Capello spre Casa Julietei, aflată nu departe de această piață. Înainte de a pătrunde în curtea casei (destul de mică) trecem printr-un gang boltit (de vreo 6m lungime, 3 m lățime și 3 m înălțime) pe ai cărui pereți, de o parte și de alta, sunt inscripționate tot felul de mesaje de iubire ale unora din cei ce au trecut pe aici (am observat persoane care se urcau pe spatele altora pentru a ajunge la zone încă imaculate de pe pereți, pentru a scrie un mesaj). Casa cu balconul Julietei are două etaje, este din cărămidă (nu arată prea bine), balconul destul de mic (zidit și așezat pe două console din cărămidă), întreaga poveste (tragedie) plecând în fapt de la conflictele existente în sec. 12-13 între două grupări politice adverse, guelfii (adeptii papei) și ghibelinii (regaliștii, adeptii împăraților germani), despre care am mai pomenit anterior. Romeo și Julieta proveneau din două astfel de familii rivale (Montague și Capulet). În colțul casei, undeva sub acest balcon, se află la nivelul solului, o statuie din bronz (se spune că atât balconul cât și statuia ar fi fost ridicate în sec. al 19-lea) relativ înaltă a Julietei și, mulți turiști tineri care doresc să aibă noroc în dragoste, îi mângâie sânii (sânul drept, fiind mai accesibil, este bine lustruit de-atâtea mângâieri!). Am revenit în piața Erbe și am vizitat în fugă unele obiective aflate în spatele acestei piețe (palate, turnuri, o biserică ș. a.), am admirat fațadele unor clădiri.

La orele 16.15h părăsim Verona și ne îndreptăm spre Padova (capitala provinciei cu același nume), într-o vizită și mai scurtă (pentru că Padova nu figura în programul nostru). Peisajul devine colinar, relieful este ceva mai înalt, vița de vie ocupă suprafețe tot mai mari (de altfel, în zona Verona - Padova am întâlnit cele mai întinse podgorii), ba chiar am observat că pe aici se irigă și vița de vie (în mod surprinzător, prin aspersiune; nu știu dacă nu-i dăunează acest sistem de udare, gândindu-mă la boli!). A fost o zonă în care m-au pișcat niște insecte (probabil țânțari), ale căror înțepături s-au infectat și au degenerat în răni. Padova este un oraș situat la vreo 40 km de Veneția, într-o zonă de câmpie, prin care trece râul Bacciglione și are o populație de cca 230 mii locuitori. Orașul se mândrește cu cea mai veche Grădină botanică din Europa (din 1545; a fost o mare atracție pentru Goethe), cu una dintre cele mai vechi universități europene (datând din 1222), un oraș care atrage mulți vizitatori datorită Bazilicii "Sf Anton", mai ales. [Fără a intra în detalii, amintim că și orașul Padova are o istorie milenară, datând din 1184 î. Hr., a fost ocupat de romani (când se numea Patavium), apoi de longobarzi, de unguri, a atins apogeul dezvoltării în secolele 14-15, a fost "înghițit" de venețieni în sec. 15, ocupat mai târziu de Napoleon, după care a intrat sub dominația Austriei până în 1866, când a fost înglobat în Regatul Italiei]. Orașul este un amestec de arhitectură venețiană, romană și renescentistă. Casele au frumoase arcade și coloane. Autocarul ne lasă într-o parcare din apropierea pieței Pratto della Vale, una din cele mai mari din Europa (cca 9 ha suprafață), în care pătrundem printr-o poartă impozantă.

Piața e ca o insulă, de formă ovală, mărginită de un canal cu apă (de cca 15 m lățime) îndiguit de ziduri duble, împodobite cu un număr de 78 de statui din piatră (așezate pe socluri cilindrice de cca 1 m înălțime), reprezentând oameni de seamă (dogi, artiști, filozofi, politicieni, profesori ș. a.). Această insulă artificială este acoperită în cea mai mare parte cu gazon și arbori (platani), are în incintă și fântâni arteziene, este brăzdată de alei, iar peste canal sunt construite patru poduri (cu arhitectură deosebită), care unesc insula cu orașul. Foarte originală și frumoasă această piață, în care își pot petrece plăcut timpul liber padovanii, dar și turiștii. Traversăm insula și ne îndreptăm spre Bazilica "San Antonio", patronul orașului (portughez prin naștere), bazilică care adăpostește moaștele sfântului, ridicată în sec. al 13-lea (între 1232 și 1300). [Sf Anton (care a murit la vârsta de 36 ani) este prețuit de creștini pentru minunile săvârșite de el, pentru că a fost ocrotitorul săracilor și invalizilor, ajuta oamenii să-și afle liniștea sufletească, dar să-și găsească și obiectele pierdute sau furate etc; a murit într-o chilie încorporată astăzi în biserica Arcella de lângă Padova, iar sicriul în care a fost depus s-a dovedit imediat izvor de vindecări miraculoase pentru cei aflați în nevoie și care l-au atins și i s-au rugat; minunile făcute de sfânt au continuat și după moartea sa, astfel că Papa Grigorie al IX-lea l-a canonizat la doar un an după trecerea în neființă; se spune că, în momentul canonizării, la Lisabona au bătut clopotele, fără a fi antrenate de cineva!].

Biserica "Sf. Anton" este una catolică, de mari dimensiuni, cu o arhitectură curioasă (amestec de stiluri), construită din cărămidă, are 8 cupole (de diverse mărimi) în stil bizantin și o serie de turnuri în genul minaretelor turcești. Când am intrat în biserică am fost încântat să văd o altă bijuterie, în care abundă basoreliefurile din marmură pe teme religioase, în care am admirat unele statui (și mai cu seamă arta desăvârșită a unor sculptori ai vremii, care au reușit să dăltuiască în marmură veșmintele persoanelor glorificate (faldurile veșmintelor). În partea stângă a bisericii, în apropierea altarului, se află capela dedicată sfântului cu sarcofagul, iar prin spatele acestuia trec credincioșii și se roagă în liniște, fără să se înghesuie, fără zgomot, fără vorbă, fără fotografii - foarte civilizat (ceea ce am făcut și eu). În fața sarcofagului sunt șapte trepte din marmură albă, peste care se așterne un covor roșu, scări străjuite de șapte sfeșnice negre pentru lumânări. În fața altarului este construit un fel de amvon (ceva asemănător lojelor de la teatru), structură din lemn care ajunge dintr-o parte în cealaltă a altarului, iar altarul este bogat ornamentat cu picturi și basoreliefuri. Altarul este înalt, din marmură neagră și ornamentat cu sculpturi din marmură și bronz, aparținând lui Donatello. În relicvariu sunt expuse multe obiecte de cult, care au aparținut probabil sfântului. În biserică sunt mai multe capele, închinare altor sfinți, precum și statui, picturi și sculpturi celebre, coloane, cupole frumoase, o serie de candelabre etc, totul de un bun gust desăvârșit. Când am intrat în bazilică, se ținea slujba de după amiază, la care erau prezenți mulți credincioși, iar corul și orga ridicau imnuri închinare

Domnului, care m-au răvășit pur și simplu, prin măreția și frumusețea lor (cred că, spre deosebire de ortodocși, catolicii au - pe lângă avantajul unor obiceiuri mai simple la evenimentele religioase, și privilegiul unor adevărate concerte de orgă în timpul slujbelor, fapt care sigur impresionează pe credincios, îl cuceresc). Părăsim această sfântă minunăție, cu regretul că timpul nu ne-a permis s-o vizităm pe îndelete, ci doar să ne facem o idee a ceea ce reprezintă ea și să ne rugăm la unul din sfinții preamăriți și respectați de către catolici.

Ne continuăm parcursul spre Trieste pe o autostradă cu trei benzi pe sens, iar traseul prin care circulăm pare a fi tot o câmpie, din care dispar treptat plantațiile cu viță de vie. De altfel, de la Torino până în apropiere de Trieste, mi s-a părut că se întinde o vastă câmpie, ceea ce înseamnă că nordul Italiei nu este doar o zonă puternic industrializată, ci și una agricolă mănoasă. Seara ne-am cazat la hotelul "Excelsior" (unul destul de bun) în orașelul Montfalcone, din apropiere de Trieste. În dimineața zile de 30 august părim hotelul și pornim spre Slovenia, pe drumul Triestina, unul înălțat pe timpul lui Mussolini (pentru a împiedica apele să inunde ogoarele și să strice recoltele zonei și să contribuie totodată la stărpirea țăntarilor). De la Montfalcone spre Trieste relieful se înalță tot mai mult, iar de o parte și de alta a șoselei întâlnim frumoase păduri de foioase. Intrăm în Slovenia și ne îndreptăm către peștera Postojna (o "creație" a râului Bifca). Aici lua pentru mine sfârșit una dintre cele mai lungi, interesante și instructive călătorii, revenind pe un drum pe care îl mai parcusesen anterior. Sunt multe de văzut și admirat în Măreața Italie, totul este să-ți faci timp să vizitezi pe îndelete unele din "bijuteriile" sale, răspândite pe întregul teritoriu. Noi românii, ne fălim cu unele din bisericile noastre, mai cu seamă cele din nordul Moldovei și bine facem! După ce vezi unele din bazilicile și catedralele italiene, începi să devii ceva mai reținut, mai onest în privința mândriei ce te cuprinde, întrucât diferența de nivel de civilizație între noi și italieni este reflectată și sub acest aspect.

Călătorie în Transcauzia

(2016)

Zona Caucazului a fost pentru mine mai mereu o provocare, și nu doar pentru că tata ajunsese pe jos până în acel tărâm îndepărtat în al doilea război mondial, dar și pentru că exercita asupra mea un anume interes. Un motiv al curiozității și dorinței mele de a ajunge acolo mi-l furnizase însăși mitologia greacă, care considera munții Caucaz un stâlp al Universului, locul unde Zeus l-a înlănțuit de o stâncă pe Prometeu (căruia un vultur îi devora zilnic ficatul, iar peste noapte acesta i se regenera). Eram, așadar, dornic să văd cu ochii mei și să admir acești munți care-i fascinaseră chiar și pe antici. Prilejul s-a ivit în 2015, dar nefiind suficienți amatori pentru o călătorie în Transcaucaz, ea a fost amânată pentru 2016. De data asta au fost chiar mai mulți doritori decât erau necesari pentru un autocar și călătoria a avut loc, sub genericul ”Marea Caspică”.

Transcauzia este o regiune mărginită de munții Caucazul Mare la nord (ce o separă de Rusia), de Iran la sud, de Marea Caspică la est și de Turcia și Marea Neagră în sud-vest și vest, regiune ce se întinde pe cca 186 mii km² și cuprinde aproximativ 16 milioane locuitori. Este o zonă amalgamată din punct de vedere etnic (peste 50 de etnii, între care domină georgienii, azerii și armenii), ceea ce îi conferă bogăție și diversitate sub aspect lingvistic și cultural. Pe acest teritoriu sunt situate trei țări - Georgia, Armenia și Azerbaidjan, dar și trei regiuni separatiste - Abhazia și Osetia de Sud (enclave rupte din Georgia) și Nagorno-Karabakh (enclavă armeană pe teritoriul azer). Aceste enclave și-au declarat independența la începutul anilor 1990, dar nu au fost recunoscute internațional, ci se bucură de protecția Rusiei, așa cum e și cazul Transnistriei în zona apropiată de noi (nu e greu de înțeles ce interese are Rusia să mențină ”conflicte înghețate” în anumite zone strategice!).

În trecutul mai îndepărtat, această zonă a lumii a fost una dintre cele mai civilizate. Pe atunci, o parte din teritoriul actual al Azerbaidjan de la Marea Caspică era cunoscut ca Albania; teritoriul Georgiei actuale era separat în două: la vest (spre Marea Neagră) era Colchida, iar în est Iberia; Armenia avea o întindere mult mai mare și se învecina la vest cu Asia Mică (Turcia de azi), la sud-vest cu Mesopotamia și la est cu Media (în prezent Iran). Cei care cunosc bine aceste popoare consideră că, în ciuda diferențelor de origine, limbă și religie, georgienii, armenii și azerii au unele trăsături comune, care privesc tradițiile, obiceiurile, ospitalitatea, un mod conservator de comportare, o societate în care bărbatul este în prim plan (mai puțin în Georgia).

Periplul nostru spre și în Transcaucazia începe în data de 10 iunie 2016. Firma organizatoare a fost "Omnia", punctul de plecare gara Basarab din București, ora plecării 6.30, ghid dl. Eduard Ioan - un tip care, aveam să constatăm pe traseu, știa multe, dar era foarte împrăștiat, certat cu timpul, dezorganizat, lipsit de talent pedagogic. Șoferi ne-au fost doi tineri chipeși, Cornel și Adrian, mereu la patru ace, bine instruiți, discreți, plăcuți ca indivizi și, foarte important - modești (cum nu sunt de regulă bucureștenii) - ceea ce e mare lucru într-o călătorie atât de lungă (peste 8.000 km). Când am urcat în autocar două constatări mi-au cam tăiat elanul: 1) deși plătisem excursia cu exact un an în urmă, ocupam în autobuz un scaun pe antepenultimul rând; 2) autocarul era full, încât nu ne mai puteam refugia pe ultimul rând de scaune (de regulă lăsat liber în astfel de călătorii) pentru a ne relaxa, a servi un păhărel (denumit din acest motiv de soția mea, "Baza de tratament") sau pentru rezolvarea mai discretă a unor probleme. Într-o excursie atât de lungă erau două inconveniente care nu puteau fi neglijate, dar asta era situația și nu se mai putea face nimic acum, pentru a le îndrepta.

Cum probabil au observat mulți alți amatori de călătorii cu autocarul, prima și ultima zi ale unei excursii sunt de regulă cele mai grele, pentru că se parcurg distanțe mari, devenind obositoare. Pe la 7.00h ne pornim spre Giurgiu, ajungem la granița cu Bulgaria, iar ca să traversăm podul de peste Dunăre ne-a luat, nici mai mult, nici mai puțin, decât două ore. Ne îndreptăm spre Turcia, pe traseul Ruse - Stara Zagora - Edirne, facem un popas în Bulgaria pentru masa de prânz, și ajungem la prima cazare (în Istanbul) după orele 22.00h. A doua zi, după micul dejun, urcăm în autocar și urmăm traseul Istanbul - Izmit - Bolu - Samsun - Ordü. Aveam acum prilejul să observ cum se prezintă Turcia și în partea ei nordică (pe cea sudică o văzusem în 2010, în excursia din Siria), cum arată orașele de pe litoralul sudic al Mării Negre.

Nu aveam în program, dar ghidul ne propune să ne abatem un pic de la traseu și să vizităm o localitate otomană tradițională - Safranbolu, care din 1994 a fost inclusă de UNESCO în patrimoniul cultural al umanității. Am fost cu toții de acord să vizităm acest sit și consider că a meritat. Numele orașului provine de la "șofran", pentru că era o zonă unde se cultiva și comercializa un șofran de cea mai bună calitate. Orașul - de cca 40 mii locuitori, se află în plină dezvoltare industrială, are o parte nouă a lui - situată pe un deal, iar orașul vechi, constituit din case tradiționale otomane sunt situate într-o vale, la vreo 2 km de cel nou. Deși redus ca număr de locuitori, orașul în zona lui nouă este unul întins, cu edificii moderne și universitate (sau poate extensia unei universități turce aici, cu facultate de arhitectură și o școală superioară vocațională).

Orașul vechi Safranbolu s-a aflat pe ruta comercială dintre est și vest din secolul al 13-lea, până la începutul secolului al 20-lea, fiind un loc de staționare a caravelor, atingând o dezvoltare maximă în secolul al 17-lea. Majoritatea clădirilor din oraș sunt construite în sec. al 17-lea, dar unele din ele durează de la începutul secolului al 14-lea. Am ajuns în orașul vechi, am părăsit autocarul chiar la intrare și am pornit pe jos să-l vizităm. Clădiri interesante și arătoase, având în vedere vechimea lor, acoperite cu țiglă cărămizie, construite pe mai multe niveluri din piatră sau chirpici, cu mai multe ferestre pe pereții exteriori (2-3 per cameră) și prevăzute cu obloane, iar casele au o compartimentare originală. Am vizitat o casă otomană. La parterul ei erau amenajate adăposturile pentru animale și uneltele necesare într-o gospodărie (cum rezolvau oare problema mirosurilor urâte venite de la parter?!), iar la etaj/e - în general două (unde se urca pe scări din lemn), erau camerele de locuit ale familiei, având și ele diferite destinații: cameră pentru bărbați, pentru femei, pentru copii, pentru bebeluși, cameră de petreceri, bucătărie, baie, o cameră în care era expusă o mireasă în timpul pregătirii ei pentru nuntă ș. a. Camerele mi s-au părut destul de mari, primitoare, aerisite, aveau dușurile acoperite cu carpete și covoare, iar pe margini lavițe și mobilier divers. Cred că era și este destul de plăcut și azi să locuiești într-o astfel de casă. Deși afară era foarte cald, în interiorul acestei case, atmosfera părea confortabilă.

Am vizitat aici și Carvanseraiul (Kervan Sarayı în turcă), devenit în prezent hotel. O construcție din piatră, în care se intră din stradă printr-o poartă și un gang (ce ține cât lățimea unei camere), prin care se pătrunde într-o curte interioară spațioasă, care are în mijloc o fântână, iar de jur împrejur (pe două niveluri), camere de locuit, întocmai ca la un hotel. În fața camerelor sunt culoare lungi, mărginite de stâlpi și bolți la exterior. O serie din camerele de la parter erau amenajate cu mobilierul pentru care erau destinate, diverse obiecte casnice și reproduceau activități umane specifice vremurilor cu ajutorul manechinelor, îmbrăcate în costume tradiționale. Străzile din orașul vechi mi s-au părut înguste și pietruite (cu piatră de râu, cioplită, sau cubică). Multe din clădirile mai mari din oraș sunt în prezent hoteluri. Cam înghesuit acest orașel vechi, dar interesant ca arhitectură, cochet în felul lui și destul de animat!

Plecăm mai departe, pentru că destinația zilei este Ordü. Pe traseul montan pe care ne deplasăm, am întâlnit foarte multe orezării, cu parcele de orez aflate în diverse stadii de dezvoltare - de la unele abia plantate în apă și până la parcele pe care orezul urma să fie recoltat. Aceste parcele erau mărginite de jur-împrejur de valuri din pământ, care au rolul de a reține apa pe cultură funcție de necesitățile plantelor pe parcursul dezvoltării lor (la

început orezul are nevoie de apă multă, iar pe măsură ce se dezvoltă de tot mai puțină). Interesant este că aceste orezării se găsesc atât în zone mai puțin înalte, cât și la altitudini relativ mari. Pe traseu am observat și suprafețe mai întinse sau mai mici cultivate cu mac, cultură care la noi după 1990 a dispărut. Ne aflăm în sudul Mării Negre și datorită protecției Munților Caucaz, clima din zona asta este mult mai blândă ca la noi. Observ că pădurile sunt constituite din arbori de dimensiuni nu prea mari și forme arbustoidă, iar la altitudine din conifere, nici ele prea viguroase.

Am întâlnit în cale munți constituiți din formațiuni stâncoase extrem de franjurate și ciudate ca înfățișare, rod al eroziunii provocate de apă și de vânt. Trecem la un moment dat prin apropiere de Amasia, de unde provenea Strabon. Aici își trimiteau sultanii cândva fiii pentru a-i pregătiți militar. Constat că diferența de fus orar dintre România și Turcia (care au aceeași oră) se simte tot mai mult pe măsură ce ne îndreptăm spre est, astfel ca pe la 20.30h aici se întunecă, în timp ce în România soarele mai are cca o oră până la "culcare". De altfel, aflându-ne aici ceva mai la sud, ziua este mai mică, iar soarele urcă mai mult pe cer la amiază. De la Samsun descindem în zona litorală a Mării Negre, care ne va însoți mult timp, șoseaua fiind foarte aproape de țarm. Drumul a devenit mai variat și mai interesant, de o parte a autocarului admirăm marea, iar de cealaltă muntele. Litoralul turcesc al Mării Negre este diferit de al nostru. Aici muntele plonjează în mare, pe când la noi este o câmpie ceva mai înaltă la marginea mării. Deși știam, ni se amintește că Marea Neagră are cca 400 mii km² și o adâncime maximă de cca 2100 m. Am ajuns la Ordü pentru cazare, pe la orele 23.00h. Hotelul "Sinema Ordü" în care am fost cazați a fost unul foarte bun, cu camere generoase, fapt ce ne-a permis să ne simțim și odihnim bine după două zile destul de obositoare.

A doua zi (12 iunie), după micul dejun, am vizitat palatul Pașei (Pașaoğlu) din oraș, o clădire frumoasă, dar relativ modestă ca dimensiuni, de unde se vede treaba că pretențiile unui Pașă nu erau chiar exagerate. În camerele acestui palat sunt expuse mobilierul, lenjeria, uneltele și obiectele casnice, activitățile ce se desfășurau în ele ș.a., panouri cu arme sau obiecte de podoabă. Totul mi s-a părut simplu, de bun simț și relativ modest, nimic opulent, semn că Pașii (probabil, nu toți) trăiau mai auster și nu în mare lux, ca în palatele regale din Occident. Vizitând acest palat nu am observat diferențe majore față de ceea ce văzusem cu o zi înainte în casa tradițională otomană.

Plecăm de aici pe la 10.00h și ne îndreptăm spre Trabzon. Trecem prin Giresun, iar ghidul ne explică că cireșii sunt originari de pe aici, după cum și țara de unde provin lălelele nu este Olanda, cum am crede, ci Turcia!

Văzusem cum stau lucrurile cu dezvoltarea în partea sudică a Turciei în urmă cu șase ani, constat însă că și în partea de nord Turcia se dezvoltă în același ritm incredibil: multe localități noi, ticsite de blocuri de locuit, șosele bune, multe viaducte și tuneluri, parcuri și locuri de joacă pentru copii. Și toată efervescenta asta durează de cca trei decenii, în care Turcia a făcut progrese uriașe și a devenit, cum am precizat în alt capitol, o mare putere economică și militară în această parte de lume. Cândva, nu demult, Turcia era o țară săracă, din care mulți plecau în căutarea unei vieți mai bune în Occident. Astăzi Turcia are unul dintre cele mai ridicate ritmuri de dezvoltare, iar turcii aciuiați prin diverse țări ale lumii se întorc acasă, potrivit spuselor unor confrăți ai lor din Istanbul. Nu pot să spun că-mi place tot ceea ce văd în cale, faptul că pentru a ridica locuințe și diverse întreprinderi, depozite, centre comerciale ș. a., "bărbieresc" pur și simplu munții, că se urcă cu casele și blocurile de locuit până pe crestele montane și fac căi de acces spre aceste construcții agresând puternic mediul, că pe lângă blocuri - în loc de spații verzi acoperite cu gazon și flori, au grădini de zarzavat sau alte culturi, că unele lucrări nu sunt de cea mai bună calitate etc, dar trebuie să admit că este un popor harnic, ambițios și dornic să prospere prin propria-i muncă și nu prin furțișaguri, demonstrând tuturor că se poate și altfel. În timp ce observam ritmul construcțiilor de aici, mă gândeam cu amărăciune că noi românii nu suntem în stare să construim nici măcar ceva similar parapetilor de pe marginea șoselelor din Turcia, darămite autostrăzi. Când vezi ce progrese au făcut chinezii și turcii după 1990 și la noi totul s-a năruit, e la voia întâmplării și nu se întrevede nici o perspectivă de a intra în rând cu cei cărora ne-am alăturat, te apucă disperarea!

Ceea ce m-a nedumerit și m-a pus un pic pe gânduri, din punct de vedere politic, a fost constatarea că regimul lui Recep Erdogan a alunecat vizibil spre cultul personalității și probabil spre dictatură, totalitarism. Dacă în 2010, când am vizitat Turcia și Siria, observam expuse peste tot (vitrine, panouri pe străzi și șosele) cu fotografii ale lui Kemal Atatürk - părintele Turciei moderne, acum ele au dispărut, nu le-am mai întâlnit traversând țara de la vest la est și invers, în schimb este prezentă peste tot figura lui Erdogan. Totodată, dacă în călătoria anterioară întâlneam rar femei tinere cu vâl pe cap, acum numărul lor a crescut vizibil. Sunt două observații care arată clar că Erdogan vrea să termine cu kemalismul și adepții lui, promovându-și propria imagine și convingerile politice (nu știu dacă și religioase, pe care ar putea doar să le speculeze!). Represiunile exagerate care au urmat împotriva a zeci de mii de oameni din armată, justiție, presă și chiar educație, după încercarea nereușită de puci în Turcia (care s-a produs la scurt timp după călătoria noastră în Caucaz) și adeziunea unei mari părți a populației la

acțiunile lui Erdogan (care seamănă tot mai mult cu un sultan otoman, decât cu un președinte modern), ne fac să fim cu ochii pe Turcia, unde lucrurile par să deriaze într-un soi de dictatură.

Oprim la Trabzon pentru a vizita biserica bizantină din sec. al 13-lea - "Agia Sofia", transformată în lăcaș de cult pentru musulmani. Am surprins chiar momentul când localnicii se aflau în biserică pentru rugăciunea de amiază. Bărbații se rugau într-o încăpere, femeile în alta. Pe pereții de pe latura de est a bisericii au mai rămas unele urme ale frescei care împodobește cândva această biserică creștină. Părăsim lăcașul acesta și ne abatem din drumul nostru vreo 40 de km pentru a vizita o Mănăstire celebră - "Sümela", ridicată aici de greci. Drumul spre Sümela este spectaculos. Ne aflăm într-o zonă montană și ne strecurăm printr-o vale îngustă, prin care șerpuiește un râu vijelios, presărat cu multe stânci și bolovani de mari dimensiuni. Mănăstirea este situată în Parcul Național Altindere.

[Mănăstirea a fost construită în spatele unui perete stâncos abrupt la o altitudine de 1200 m. A fost întemeiată de doi călugări greci (Sofronie și Barnaba), care pe vremea împăratului Teodosie (în anul 386) au găsit aici într-o peșteră o icoană a Fecioarei Maria, devenită simbolul mănăstirii. Pe parcursul vremurilor, mănăstirea a fost distrusă și refăcută în mai multe rânduri, s-a extins în secolul al 13-lea, pe vremea împăratului Alexios al 3-lea, și a ajuns în sec. al 19-lea la ceea ce vedem astăzi. Complexul mănăstiresc Sümela este întins și cuprinde o biserică, capele, o casă de oaspeți, o bibliotecă, o școală, chilii, o brutărie, diverse alte construcții auxiliare (din pozele făcute de mine pe traseu se observă că unele clădiri ale mănăstirii au cinci niveluri). În 1461 zona Trabzonului a fost cucerită de otomani, dar sultanul Mehmed al II-lea a oferit protecție acestei mănăstiri. Se spune că în sec. al 16-lea sultanul Selim Curajosul (fiul sultanului Baiazid), a fost rănit în timpul unei partide de vânătoare în munții din apropierea mănăstirii, primind îngrijire de la călugării de aici, iar în semn de recunoștință, acesta ar fi făcut daruri mănăstirii, printre care și două sfeșnice din aur. Mănăstirea a fost închisă de către ruși între 1916-1918, iar în 1922 a fost părăsită și închisă în urma deportărilor de locuitori care au avut loc între Grecia și Turcia după Tratatul de la Laussane. Mănăstirea are hramul Adormirea Maicii Domnului, iar din 2010 (după 88 de ani - când guverul turc era condus de Erdogan), s-a permis oficierea Sfintei Liturghii ortodoxe în biserica mănăstirii Sümela (în fiecare an pe 15 august)].

Am înțeles că, deși nu se țin regulat slujbe aici, mănăstirea reprezintă o mare atracție turistică pentru că e așezată într-un peisaj cu totul deosebit, acesta fiind poate și motivul că autoritățile turce au făcut eforturi financiare pentru restaurarea și întreținerea acestui lăcaș creștin ortodox.

Am ajuns cu autocarul în apropierea acestei mănăstiri, de unde urma să ne deplasăm pe munte, pe jos, cca 1 km, preț de cca 30 minute, pentru a ajunge la ea. Urcușul are loc pe o potecă de cca 1,5-2m lățime, pavată cu piatră spartă (mi s-a părut o idee bună că nu s-au amenajat scări!), nu e dificil, dar nici ușor, traseul fiind unul plăcut, printr-o pădure răcoroasă de foioase. M-am angajat pe acest drum de munte și am început să urc, fiind primul care am ajuns la obiectiv. Din loc în loc m-am oprit pentru a-mi trage sufletul, cum se zice, dar și pentru a admira peisajul din jur, deosebit de

generos. În câteva puncte de pe traseu am observat și o parte din clădirea mănăstirii Sümela, ce părea săpată în stânca ce-i stătea în spate. Pe traseu întâlnesc mulți turiști tineri care coborau de la mănăstire. În sfârșit, ajung în apropierea porții prin care se pătrunde în lăcașul sfânt și constat că accesul este oprit, construcțiile ei fiind în refacere și restaurare. Supărat că am bătut atâta drum degeaba, încerc să forțez nota și cu ajutorul unui coleg de călătorie, ajuns și el aici, încerc să escaladez peretele din partea dreaptă a porții pentru a pătrunde în curte. Am observat astfel că poarta de intrare era la o distanță relativ mare de clădirile mănăstirii, așa că am rămas practic în minte doar cu imaginile acesteia din timpul urcușului. De pe parapetul pe care am urcat am văzut în spatele porților, la cca 20 de metri distanță, oameni în uniformă, care nu permiteau accesul în incintă.

Dezamăgit, cobor de pe tăpșanul pe care fusesem ajutat să urc și fac drumul înapoi spre autocar, informând colegii de excursie pe care i-am întâlnit în urcare că nu are sens să ajungă până sus, pentru că mănăstirea e închisă și nu e mare lucru de văzut de la poarta acesteia. Evident că mulți dintre noi ne-am revoltat și i-am reproșat ghidului că nu s-a informat din țară asupra unui aspect elementar, astfel încât să avem un alt obiectiv de vizitat în program decât acesta (am aflat ulterior, de pe internet, că mănăstirea a fost închisă din septembrie 2015 - timp de un an, pentru lucrări de renovare și restaurare). Totuși zona aceasta o să-mi rămână în amintire, pentru că am luat contact și admirat un parc natural pitoresc din Turcia, traversat de râul Altindere - tumultos, învolburat și zgomotos, care se prăvălește peste stânci și bolovani formând pe alocuri mici cascade.

După vreo trei ore de ședere în parcare de la Sümela (unde erau amenajate diverse magazine cu suveniruri, un restaurant ș. a.) ne întoarcem în Trabzon, de unde ne îndreptăm spre Rize. La Rize aveam în program vizitarea unei plantații cu ceai și a grădinii botanice. Cum văzusem cu doi ani în urmă în China plantații cu ceai, iar grădini botanice am vizitat destule în viața mea (unele chiar faimoase), nu am urmat ghidul și pe unii din grup interesați de acele obiective și bine am făcut, pentru că cei care au dat curs vizitei au fost tare dezamăgiți de cele văzute acolo. Am rămas în zona de parcare a autocarului și am vizitat străzile din imediata apropiere, dar nici aici nu era prea mare lucru de văzut și admirat. E posibil ca în zona lui litorală orașul să fie unul interesant, dar acolo unde am oprit noi, nu am întâlnit nimic deosebit. Popasul mi-a prins totuși bine, pentru că m-am mai dezmoțit un pic (nu e deloc plăcut să stai ore în șir pe scaunul din autocar); am pierdut însă prea mult timp pe aici, fără a ne alege cu ceva deosebit. În plus, vreo patru colegi de excursie și-au permis, cu de la sine putere și într-un mod sfidător (din cauza unei discuții controversate între turiști privind

vizitarea sau nu a obiectivelor zonei), să-și ia cu de la sine mai mult timp liber în Rize decât cel stabilit de ghid. A fost mare supărare pentru toți ceilalți turiști, numai că cei în cauză s-au dovedit cu obrazul gros și nici măcar nu și-au cerut scuze pentru întârziere. C-așa-i românul nostru, lipsit adesea de respect față de cei din jur, indiferent câtă școală ar avea (comportament tot mai frecvent întâlnit după 1990).

Pornim mai departe. De la Samsun și până la granița cu Georgia am observat că litoralul turcesc al Mării Negre este aproape integral locuit, orașele și orașelele înlănțuindu-se unul după altul, majoritatea caselor și blocurilor de locuit fiind relativ noi. Așa da, ritm de dezvoltare! Când ne apropiem de graniță soarele se pregătea de "culcare" (19.50h) pentru zona în care ne aflam. De zeci de ani admirasem răsăritul soarelui la Marea Neagră de pe litoralul românesc și iată că acum aveam ocazia și eram fascinat să-l văd cum apune de pe țărmul estic al aceleiași mări. E și asta un soi de relativitate! Ajunși la graniță pe înserate, suntem surprinși (plăcut) de cum arată clădirile din vama georgiană. Când am aflat că vom purta "samarul" din cala autocarului prin fața vameșilor și poliției georgiene, ne-a cam trecut entuziasmul. Dacă ar fi fost prima și ultima dată, ne-am fi consolată, numai că acțiunea s-a tot repetat de încă patru ori. Iată unde duc fricțiunile și neîncrederea între vecini! Este "darul minunat" ce ni l-a făcut terorismul mondial! După controlul de la granița Turciei cu Georgia am pornit spre Batumi, unde am fost cazați la hotel "Iberia".

Georgia (sau Sacartvelo), țară atât de departe și totuși atât de aproape de România (le despart doar Marea Neagră), este situată în sud-estul Mării Negre, având ca vecini Rusia la nord și nord-est, Turcia și Armenia la sud, și Azerbaidjan în partea de sud și sud-est. Patronul țării este Sfântul Gheorghe. Dacă România are drept coloană vertebrală munții Carpați, Georgia este străjuită la nord și nord-est de falnicii munți Caucaz. Suprafața țării este de aproape 70 mii km², populația de cca 4,5 milioane locuitori, moneda țării - *lari*. Este o țară lipsită de resurse minerale, importă energie la greu, în care agricultura se bazează pe viticultură, cultivarea citricelor, ceaiului, a pomilor fructiferi ș. a. Georgienii, se spune, sunt recunoscuți prin gastronomia lor. Au ca preparate tradiționale colțunașii cu carne (khinkali) și frigăruile (shashlik). Limba lor seamănă cu a bascilor, iar alfabetul georgian este unul din cele 14 existente în lume. Datorită protecției asigurate de munții Caucaz (cu vârfuri ce depășesc 5.000 m înălțime), țara are o climă blândă, chiar subtropicală la vest (spre Marea Neagră), care permite creșterea palmierilor, a smochinului, ceaiului, citricelor ș. a. Spre est clima devine continentală, mai aridă. Georgienilor le datorăm, se pare, mult râvnitul lichid bahic, fiind

prima țară cultivatoare a viței de vie (potrivit unor surse, dețin peste 600 de soiuri de struguri).

[Istoria Georgiei este una veche și extrem de frământată. Cu vreo 500 de ani î. Hr., existau aici, cum arătam anterior, două regate georgiene, Colchida la vest și Iberia la est, cea din urmă fiind printre primele țări (alături de Armenia) care a adoptat creștinismul (încă la începutul sec. al 4-lea). Colchida este zona în care au călătorit, potrivit legendei, Jason și argonauții în căutarea "lânii de aur". Teritoriul Georgiei a fost mereu ținta atacurilor unor popoare migratoare, a imperiilor persan și bizantin, a arabilor etc, care au dus în Evul Mediu la dezmembrarea regatului Georgiei și care s-a refăcut în sec. al 11-lea (în timpul dinastiei Bagrati), când a cunoscut o perioadă de înflorire (în special pe vremea reginei Tamar) până în sec. al 14-lea. A fost supus invaziei mongolilor, apoi luptelor cu otomanii, până în 1783 când a intrat sub protecția rușilor. Georgia și-a câpătat independența în 1917, ca urmare a evenimentelor din Rusia, dar nu pentru mult timp, pentru că în 1921 a fost anexată la nou creată Uniune Sovietică. Rusia a dus în Georgia o politică care să-i servească pe viitor interesele, de a deplasa și amesteca populațiile diverselor etnii de pe întinsul imperiului sovietic: au mutat populații de musulmani din nordul Caucazului în Abhazia, iar pe georgienii de aici i-au mutat în alte zone ale URSS (amestecând musulmanii cu creștinii s-au asigurat că acolo nu va fi niciodată liniște). Același politică au avut sovieticii și în Osetia].

Odată cu destrămarea URSS (în 1991), Georgia și-a recăpătat independența, dar liniștea și pacea au ocolit-o chiar și după acest moment mult dorit și așteptat, pentru că în 1992 s-au stârnit o serie de conflicte etnice, încurajate de Moscova (între georgieni, abhazi și osetini), care au dus la un adevărat război civil. În urma acestor conflicte s-au creat cele două enclave amintite anterior: Abhazia și Osetia de sud. La acestea se adaugă Adjaria (la granița cu Turcia), care are statutul de republică independentă. Conflictele s-au încheiat în 2008, nefavorabil pentru georgieni: trupele rusești au pătruns în Abhazia, Rusia recunoscând Abhazia și Osetia de Sud ca zone independente. A fost un moment greu pentru Georgia, mai cu seamă că cca 250 de mii de georgieni au fost obligații să plece din Abhazia. Așa se întâmplă când ești o țară mică, te afli la cheremul intereselor unor vecini puternici, cum sunt Rusia și Turcia în cazul de față, care au desigur alte interese decât georgienii. E impresionant totuși faptul că, în pofida acestei stări de lucruri defavorabile, georgienii au reușit cumva o politică externă relativ suplă, concesivă poate, având relații cât de cât normale cu toate țările din jur, inclusiv cu cele două foste "imperii".

Un rol important în democratizarea țării, în înlăturarea mafiei, a corupției și infraționalității în țară prin legi foarte dure, prin confiscarea averilor celor corupți, întoarcerea Georgiei cu fața spre Vest, a avut președintele Saakashvili (2004-2013). Din păcate, așa cum se întâmplă adesea, chiar și cu oamenii care promit foarte mult, Saakashvili a derapat spre totalitarism a pierdut puterea, devenind apoi guvernatorul Odesei. Prin reformele sale liberale a redus fiscalitatea excesivă, astfel că Georgia a devenit o țară atractivă pentru investitori în care, de exemplu, prețurile la

carburanți sunt mai mici decât în România, deși țara nu dispune de rezerve de petrol. Potrivit unor sondaje, majoritatea georgienilor se consideră europeni și ar dori să devină membrii ai UE, statut care va fi greu, dacă nu chiar imposibil, de obținut (iar dacă mă gândesc bine la situația României în UE, nici nu știu dacă este chiar de dorit). Rusia va găsi mereu ”soluții” pentru a împiedica sau momi țările tutelate până mai ieri, să ia decizii strategice care nu-i convin. Este dificil să te lupți și să birui în relațiile cu cei ”mari și tari” când vine vorba de zone strategice, de păstrarea sferelor de influență!

Se spune că înainte de 1991 georgienii ar fi fost ”evreii” URSS, în sensul că le-a cam lipsit cheful de muncă în marea uniune, în schimb s-au străduit prin orice mijloace să ajungă în funcții de conducere, ceea ce le-a și reușit. Acum însă, când au rămas de capul lor, nu prea știu ce să facă, încotro s-apuce, cum să se descurce singuri, însă cheful de muncă tot nu le-a revenit. Nu știu dacă această remarcă nu este o răutate sau o glumă proastă, dar după vizitarea Georgiei mai că înclin să cred că ceva adevăr în spusa asta ar putea să existe. Suntem informați de către ghid că pe vremea URSS georgienii erau dintre cei mai educați, că în Georgia sunt școli foarte bune și că tinerii de astăzi se orientează mai degrabă către Europa și nu spre Rusia pentru a face carieră. Am aflat totodată că, atât georgienii cât și azerii, țin foarte mult la castitatea consoartelor lor.

Batumi este un oraș de cca 125-130 mii locuitori, în plină dezvoltare, situat pe litoralul estic al Mării Negre, cel mai mare port al Georgiei și capitala Adjariiei - zonă locuită de o populație georgiană de religie musulmană care, după războiul din 1877-1878, a fost cedată Rusiei de către Turcia, devenind în 1921 republică autonomă (în cadrul Georgiei) după tratatul semnat între Turcia și URSS. În anii 1990 Adjaria a încăput pe mâna unui mafiot local, Aslan Abasidze, care a transformat regiunea într-o feudă proprie, unde totul era posibil. Când a ajuns Saakashvili președinte al Georgiei (în urma revoluției ”trandafirilor”), a pus capăt domniei acestui mafiot, care și-a găsit refugiul, unde credeți(?) - în Rusia, desigur. Adjaria a revenit astfel la Georgia. Suntem în 13 iunie, și până la părăsirea hotelului ”Iberia”, unde am fost cazați, dau o raită pe străzile din vecinătatea lui. Ne aflăm probabil într-o zonă periferică a orașului, pentru că nu fac prea mulți pași și sunt izbit de lipsa de bună gospodărire, de aspectul jalnic al blocurilor de locuit, de dezordinea care domnea în zonă: blocuri vai de mama lor, clădiri în construcție cu materiale diverse risipite peste tot în jur, balcoane pline de rufe, sau sfori întinse între blocuri pe care atârnă rufe la uscat, multă, chiar prea multă sărăcie!

De la hotel ne deplasăm în zona centrală și litorală (nouă) a orașului Batumi. Având un climat blând, subtropical, Batumi este un oraș turistic

important, în plină dezvoltare, animat, renumit se pare pentru viața lui de noapte (inclusiv în cazinouri - în care vin bogații din Iran, Azerbaidjan și Asia centrală), pentru petrecerile de pe plaja de aici etc. Când am descins în Batumi, am avut senzația că am pătruns în alt oraș decât cel din zona hotelului "Iberia": multe edificii noi, unele aflate în construcție, hoteluri zgârâie-nori cu arhitectură originală, obeliscuri, statui ș. a. Am admirat în Batumi, printre altele: statuia dedicată Medeei și lânii de aur (potrivit legendei, Medeea era vrăjitoare, fiica regelui Aieti din Colchida, și l-a ajutat pe Jason și argonauți să intre în posesia lânii de aur; statuia se află în piața centrală a orașului, ridicată pe un soclu foarte înalt și reprezintă o femeie care ține în mâna dreaptă lâna de aur și pe cap poartă un coif, tot din aur); clădirea cu ceas (care adăpostește o bancă), modernă, cu niște turnuri interesante; un complex de construcții mai vechi, cu o piață în mijloc și în jur magazine, restaurante ș. a. (unde am vizitat un restaurant georgian tipic); clădirea destinată Universității Tehnice (neterminată din lipsa fondurilor, vândută chinezilor, având o arhitectură futuristă, care va deveni probabil hotel); turnul alfabetului georgian (o construcție ce imită molecula de ADN, de care sunt prinse pe margini litere ale alfabetului georgian, turn terminat în vârf cu o sferă, foarte frumos luminat noaptea); siluetele ultramoderne ale hotelurilor "Hilton" și "Radisson Blu"; restaurantul Mc Donald's (o clădire ce șochează ca proiect, construită din oțel, sticlă și beton, care are amenajată în interior o expoziție florală permanentă de mari dimensiuni, dispusă în evantai); restaurantul Port (de pe acoperișul căruia țâșnește un turn ca o sulică îndreptată spre cer); grupul statuar "poveste de iubire tragică", devenit una din marile atracții ale Georgiei de astăzi, opera sculptoriței Tamara Kvesitadze (reprezentată prin două siluete umane din oțel - bărbat și femeie, care la orele 19.00 ale zilei se deplasează una către cealaltă, la un moment dat se întrepătrund și apoi se separă) simbolizând povestea a doi îndrăgostiți - musulmanul Ali și prințesa georgiană Nino, a căror iubire a fost frântă de conflictul dintre civilizații ș. a. Din păcate, edilii orașului au instalat în preajma acestui din urmă monument o roată imensă, care să permită turiștilor să admire orașul de sus, roată care știrbește din frumusețea și unicitatea statuii amintite. În zona dinspre litoral a orașului Batumi se luca intens, fiind una mai aerisită, cu distanțe mai mari între clădiri, spații verzi generoase, statui presărate ici și colo. Deși timpul petrecut în Batumi a fost scurt, unii din grupul nostru nu s-au lăsat până nu au făcut o baie în mare, în semn de neuitare a trecerii pe aici. Ca și în Crimeea, plaja din Batumi e amenajată din pietriș.

Plecăm din Batumi spre Kutaisi, pentru a vizita mănăstirea Gelati, situată pe unul din dealurile din apropierea acestui oraș. [Kutaisi este al doilea oraș ca mărime al Georgiei, a fost capitala anticea Colchida, iar prin secolele 10-12 era capitala

Regatului Georgiei. Multe dintre mănăstirile Georgiei au fost distruse de către turci, dar au fost refăcute în Evul Mediu. Construcția complexului creștin Gelati a fost începută de David Întemeietorul în 1106 (ca semn de mulțumire pentru victoria împotriva turcilor), fiind terminată de fiul acestuia, Dimitrie]. Unele construcții din complex erau înconjurate de schele, fiind în restaurare. Sunt aici două biserici din piatră, una de dimensiuni mai mici, cu frescă mai veche, și biserica principală. Frescele din biserica Fecioarei (cea principală) aparțin la perioade diverse, cele mai multe fiind din sec. al 17-lea. Intrând în biserica principală am admirat pictura ei frumoasă, expresivă, chiar dacă unele fresce sunt marcate de trecerea timpului (fiind probabil mai vechi sau afectate de condițiile improprie de conservare). Pe peretele nordic al bisericii apar figurile lui David Întemeietorul (care ține biserica în mâini) și a lui Bagrat al 3-lea. Este faimos aici mozaicul Fecioarei cu Pruncul, flancată de arhangeli Mihail și Gabriel. M-a surprins simplitatea și sărăcia catapeteasmei, care apare ca un glasvand din lemn, nu prea înalt (cca 3 m), tapisat în roșu, prevăzut cu două uși la mijloc (intrarea în altar) și câte trei icoane de o parte și de alta. În biserica cealaltă, catapeteasma destul de îngustă (ca și altarul), este ceva mai impozantă, construită cred din piatră, de o parte a ușii de intrare în altar fiind pictată Fecioara, iar de cealaltă Mântuitorul. O parte din fresca bisericii este bine conservată, dar unele picturi sunt mai șterse. Mi-au plăcut coloanele și dantelăria în piatră din jurul ușii de la intrarea în biserică.

În complex a fost construită din piatră și o clădire ce adăpostea o Academie, una dintre primele instituții de învățământ superior din Europa Evului Mediu, o sală impresionantă ca dimensiuni, dreptunghiulară ca formă (cca 20 m lungime, vreo 8 m lățime și cca 5 m înălțime), prevăzută cu câte trei ferestre pe laturi, cu un acoperiș din lemn extrem de interesant (îmbinarea grinzilor mi s-a părut o adevărată operă de artă). Sala aceasta fusese restaurată și arăta excelent. M-am întrebat cum încălzeau în sezonul rece acest spațiu imens și lipsit de tavan, pentru că nu am văzut în interior ceva care să sugereze acest aspect?! În cadrul complexului am vizitat și mormântul lui David Întemeietorul, aflat undeva în curte, sub o boltă din piatră și dispus la mijlocul acelei porți, David având dorința ca oricine va veni aici să calce pe lespeda din piatră (pe care erau săpate semne georgiene) ce-i acoperă mormântul.

Revenim în Kutaisi și facem un mic popas în centrul orașului. Admirăm în primul rând o piață largă, în mijlocul căreia era amenajată o arteziană impresionantă ca întindere (diametru și înălțime), pe marginile și în interiorul căreia, pe mai multe niveluri, erau plantate statui metalice (din alamă cred) reprezentând diverse animale, iar în mijloc - pe cel mai înalt nivel, doi cai superbi. Apa ce țâșnea din fântână și soarele ce se reflecta în apă și în alămuri, formau o imagine de neuitat! Cred că a fost una dintre cele

mai frumoase arteziene văzute de mine vreodată. Printre clădirile din piață se află și cea a operei, interesantă ca arhitectură, având un pridvor mărginit de 8 coloane înalte la intrare, iar pe laturi câte un pridvor mărginit de coloane ce sprijină șase bolți. În imediata apropiere era și un parc, pe care, din lipsă de timp nu l-am putut vizita.

Plecăm spre Gori, iar până acolo avem de parcurs cale lungă. Am plecat cam târziu de la hotel, am pierdut deja mult timp până aici și riscăm să nu vedem unul dintre cele mai tari obiective ale excursiei. Așa se întâmplă când nu ai un ghid organizat! Pe traseul până la Kutaisi și spre Gori, am putut observa cum trăiesc și muncesc georgienii. Zona prin care circulăm pare un soi de podiș, altitudinile la care circulăm ating și 1200 m. Peisajul este frumos, munții Caucaz etalând un șir nesfârșit de vârfuri de forma unor mameloane verzi, dar și creste înalte și ascuțite, acoperite de zăpadă; unul din vârfurile cele mai înalte este Kazbegy, locul unde portrivit legendei, Prometeu a fost înlănțuit, pentru că le-a furnizat oamenilor focul. Constatăm că, spre deosebire de România, pe aici nu întâlnim în cale camioane pline cu lemne, așa cum vezi la noi la tot pasul. Din punct de vedere al dezvoltării, Georgia a rămas mult în urmă și nimic nu pare să meargă în țara asta: șoselele nu arată deloc bine și sunt slab circulate, vezi la tot pasul fabrici abandonate, suprafețe întinse de teren nelucrate, casele la țară sunt sărăcicioase și neîngrijite, învelite mai toate cu internită, prin gospodăriile sătenilor buruienile își fac de cap etc. Sincer, nu mă așteptam la așa ceva!

Pentru că nu prea aveam ce admira pe traseu în afara măreției munților aflați la orizont, drumul până la Gori ni s-a părut că nu se mai termină. Se făcuse noapte de ceva vreme când am pătruns, în sfârșit, în acest oraș (situat la cca 600 m altitudine). Pe la orele 22.00h admirăm pe una din colinele orașului zidurile frumos luminate ale unei cetăți (ridicată prin sec. al 11-lea, construită din cărămidă și piatră de râu), o fortificație care ar fi meritat s-o avem în programul excursiei, dar a scăpat din vedere celor de la firma de turism! S-ar fi impus chiar o cazare aici pentru a vedea orașul, cetatea și locul de unde a plecat unul dintre cei mai puternici și sângeroși indivizi din istoria modernă a omenirii, I. V. Stalin (pe numele lui adevărat – Ioseb Besarionis Dze Jugashvili, în georgiană). Ajungem în preajma casei unde s-a născut marele dictator, situată în zona centrală a orașului. Noaptea e dificil să-ți faci o impresie reală despre locul unde te afli, dar părea unul "verde", cu mulți arbori (un mic parc). În coasta unei clădiri impozante, care găzduiește Muzeul Stalin, era parcat pe șine vagonul în care a călătorit "marele conducător" în țară și în străinătate (având frică de avion). Am înțeles că vagonul era dotat cu tot ce își dorea "chiriașul" (băi, dormitoare, bucătărie, un salon de ședințe ș. a.), inclusiv aer condiționat (o raritate pe

vremea aceea). În apropierea acestui vagon și cumva în fața muzeului se află casa memorială Stalin, o locuință modestă, formată din două camere și un hol, cu trei uși (la capetele și la mijlocul clădirii) și câte două ferestre între ele. În față, casa are un cerdac de lemn, mărginit de stâlpi și un grilaj tot din lemn. Pentru a o feri de intemperii, deasupra acestei case s-a construit o structură de protecție a ei. Am aflat că în interior este mobilată precum unele case de la georgieni, sau cum e și prin satele noastre.

Muzeul Stalin din spatele ei s-a deschis în 1975, fiind o construcție impozantă, din granit și marmură, care adăpostește fotografii, ziare, obiecte personale, tablouri (între care și unul românesc, realizat din foițe aurii de tutun, făcut cadou lui Stalin, fumător de pipă), picturi, mobilier ș. a., care zugrăvesc viața și activitatea lui "tătuca". Vizavi de muzeu și cu fața spre el, tronează o statuie a lui Stalin de dimensiuni obișnuite. În piața centrală a orașului a existat și o statuie de mari dimensiuni a acestuia, care a fost înlăturată de guvernul lui Saakashvili în 2010. Se pare că va fi reinstalată la locul ei. Orașul Gori, loc de obârșie a lui Stalin, ar putea deveni un centru turistic de primă mărime în Georgia. Eu cred, și probabil mulți alții ca mine, că este important ca cei ce vin după noi să cunoască exact cine au fost Lenin, Stalin, Hitler și alte personaje ale istoriei, care au decis destine, viața unor popoare și soarta unor țări la un moment dat. Nu e vorba de a-i proslăvi, de a-i absolvi de păcate și nelegiuri, ci dimpotrivă de a-i arăta așa cum au fost, cu bune și rele, cu atrocitățile și crimele comise, dar și cu ceea ce a fost pozitiv în unele din acțiunile lor. Cred că și istoria poate fi o știință și nu doar o poveste frumoasă, dacă se vrea, dacă oamenii și faptele lor sunt prezentate obiectiv, așa cum au fost, pentru ca anumite orori să nu se mai repete! În plus, evenimentele trebuie judecate în contextul epocii în care s-au petrecut ele și nu potrivit unor interese de moment - de clasă, de grup, personale etc.

După ratarea acestui obiectiv turistic, majoritatea dintre noi am reproșat ghidului că ne-a privat de vizitarea unui obiectiv extrem de important al călătoriei, din cauza stilului său defectuos de a organiza lucrurile. Faptul era deja consumat, dar încercam să-i atragem atenția ca astfel de situații să nu se mai repete în zilele care urmau. Am revenit la autocar și am pornit dezamăgiți spre Tbilisi, unde am ajuns din nou târziu în noapte. Am fost cazați la hotelul "Bomont Garden", unul mai periferic, dar foarte bun (camere spațioase, terase și balcoane generoase, sală de fitness, piscină, mic dejun consistent). A doua zi (14 iunie), după micul dejun, ne deplasăm la cca 20 km de Tbilisi, în vechea capitală a Iberiei, Mtskheta, pentru a vizita o biserică din secolul al 6-lea. Ghidul ne informează că în Georgia creștinismul a pătruns în sec. al 4-lea, imediat după Armenia și că georgienii sunt diofiziți, adică acceptă natura dublă a lui Iisus - umană și

divină. Bisericile aici sunt cvadrilobate, mai mari ca cele din Armenia și decorate cu mai multă sculptură. Biserica "Sfânta Cruce" din regiunea Mtskheta se află la vreo 20 km de Tbilisi, pe un versant relativ înalt, un loc de unde poți admira imagini de un pitoresc aparte, inclusiv joncțiunea în vale a două râuri (Aragvi și Mtkvari). Această biserică a fost construită la jumătatea sec. al 6-lea, pe locul unde în sec. al 4-lea Sfânta Nino (cea care a creștinat Georgia) a ridicat (ca semn al victoriei creștinismului asupra păgânismului) o cruce realizată din corzi de viță de vie, legate cu șuvițe din părul său (cruce aflată în prezent în catedrala Sioni din Tbilisi). Ulterior sfânta, împreună cu regele Mirian al III-lea (pe care l-a convertit la creștinism), au ridicat o cruce mai mare, din lemn (care a devenit cu timpul făcătoare de minuni). Biserica Djvari (Cruce) a fost prima biserică creștină din Georgia în stil triconc (cu 3 abside opuse intrării). Din păcate, nu am putut intra în interiorul ei, dar am aflat că e bogată în sculpturi și icoane. E o biserică de dimensiuni relativ mici, în care se află și o icoană a Sfintei Sidonia. Am rămas de pe dealul Crucii (cum i-aș zice eu) cu imagini de vis, peisajul fiind unul fabulos. În zona de parcare a autocarului de la baza dealului, se aflau localnici care valorificau produse georgiene, între altele vin marca Stalin, statuete cu Stalin având în mână o pipă ș. a.

În aceeași zonă, dar pe valea confluenței celor două râuri amintite anterior, se află o altă catedrală ortodoxă importantă, Svetitskhoveli ("dătătoare de viață"). Este a doua ca mărime în Georgia, una dintre cele maienerate de georgieni, construită din piatră pe la începutul sec. al 11-lea (în vremea regilor Bagrat al III-lea, Giorgi I și Bagrat al IV-lea), pe locul în care, în secolul al 4-lea, fusese ridicată (de către Miriam al III-lea) o biserică creștină din lemn (ce adăpostea și crucea Sfintei Nino). În legătură cu această catedrală circulă o legendă care, prin frumusețea ei, merită s-o consemnez, pe scurt. [Se spune că la crucificarea Mântuitorului pe Golgota a asistat și un evreu din Mtsketha, cu numele de Elias. El ar fi cumpărat de la un soldat roman giulgiul cu care fusese acoperit Iisus, iar când s-a întors cu el acasă a fost întâmpinat de Sidonia, sora lui, căreia i-a pus în mâini giulgiul. Când a simțit că are în brațe obiectul sfânt, emoția puternică a produs moartea Sidoniei, dar giulgiul nu s-a mai putut smulge din mâinile ei, astfel încât a fost înmormântată cu giulgiu cu tot, exact pe locul unde se află acum catedrala. Pe mormântul Sidoniei a apărut imediat și s-a dezvoltat un cedru imens. În secolul al 4-lea Sfânta Nino a hotărât ca acest copac uriaș să fie folosit pentru construirea unei biserici din lemn chiar în acel loc, din acel cedru confecționându-se șapte stâlpi, care s-au dovedit a avea puteri magice. Din unul din stâlpi a început să curgă lichid sacru (mir), care a vindecat mulți bolnavi și de aici și numele catedralei - "dătătoare de viață"].

Catedrala a fost supusă restaurării la începutul sec. al 15-lea, iar spre sfârșitul sec. al 18-lea a fost înconjurată de un zid de apărare din piatră și cărămidă (de cca 5 m înălțime), care-i dau aspect de cetate. Spațiul dintre zidul de apărare și catedrală este foarte larg, acoperit cu gazon și bine

întreținut. Mi s-a părut interesantă arhitectura exterioară a bisericii, care pare construită în trei trepte, tot mai înalte, dinspre pridvor spre naos (cupolă), cu acoperișul în două ape. Frescele din biserică sunt din epoci diferite ale Evului Mediu (sec. 14-17) și atunci când le privești, acest aspect este lesne de observat. De o parte și de alta a altarului principal se află câte o capelă, cu altare mai mici, în stânga fiind adăpostite moaște ale Sf. Andrei. În catedrală există și o replică a Sfântului Mormânt, în fața căruia se află mormântul Sfintei Sidonia. Catapeteasma altarelor este din piatră. Pe cea de la altarul principal sunt prezente patru icoane, cele ce mărginesc ușa altarului înfățișându-l pe Mântuitor și, respectiv, Fecioara cu Pruncul. Din unele fresce, cum ar fi cea ce zugrăvește Apocalipsa sau pe Hristos și semnele zodiacale, au rămas doar fragmente ce provin din sec. al 13-lea. Unele picturi prezintă scene din viața regelui Mirian al III-lea, portrete ale Împăraților Constantin și Elena ș. a. Dintre toate frescele din catedrală, una îți atrage fără să vrei atenția, prin dimensiunile și frumusețea ei, Hristos Pantocrator, care domină altarul și a fost realizată în sec. al 19-lea. Elementele decorative din biserică au ca model predilect strugurii. Catedrala a servit de-a lungul vremurilor nu doar ca loc de rugăciune pentru credincioși, ci și de încoronare și loc de veci pentru unii suverani ai Georgiei (între care și mormântul regelui Vakhtang Gorgasali, cel care a fondat în sec. al 5-lea Tbilisi). Pe scurtul drum dintre parcare și catedrală am trecut printr-o zonă unde erau amenajate multe chioșcuri, cu suveniruri și diverse produse alimentare specifice, iar pe o bancă de pe acest traseu am admirat doi păuni superbi și cuminiți, care nu se sinchiseau de trecerea noastră prin apropierea lor.

De la catedrala Svetitskovei ne îndreptăm spre capitala Georgiei, Tbilisi (care înseamnă "fierbinte", probabil de la apele termale și sulfuroase din zonă), oraș cu peste 1 milion de locuitori, situat pe malurile râului Kura. În orașul vechi am vizitat o biserică armenescă (unde am fost surprins de catapeteasma foarte înaltă), o moscheie (în care domina albastrul în desenele și ornamentele de pe pereți), sinagoga, băile sulfuroase. A fost interesantă vizita la sinagogă, în interiorul căreia nu credeam că-o să putem intra. Rabinul căruia i s-a adresat ghidul, solicitându-i permisiunea, ne-a privit, ne-a cântărit din ochi, a simțit că nu suntem un pericol, așa că ne-a poftit înăuntru, undeva la etaj, unde ne-am așezat în bănci și am ascultat câteva informații furnizate de el despre evreii din Georgia. Nu a uitat însă, că doar evreu era, să ne invite să donăm ceva bănuți bisericii lui la sfârșitul vizitei. În Georgia și aici în Tbilisi, am admirat și mi s-au părut interesante balcoanele multor case, construite din lemn și cumva în afara casei, sprijinite pe console sub formă de triunghi.

Am avut apoi timp liber și ne-am dat întâlnire în zona de parcare a autocarului, reperul fiind statuia ecvestră a fondatorului orașului, situată pe un mic deal din apropiere. Am regretat faptul că nici la Tbilisi nu s-a rezervat ceva timp pentru a parcurge pe jos unele artere importante ale orașului, pentru a-i simți pulsul, viața adevărată dintr-o capitală. E păcat să ajungi în capitala unei țări îndepărtate și să pleci din ea fără să iei contact măcar cu un muzeu. Chiar m-a întristat cumva, la sfârșitul excursiei, constatarea că firma "Omnia" a conceput această excursie ca pe un soi de pelerinaj la biserici și mănăstiri în țările vizitate și nu s-a gândit și la alte obiective turistice. Am făcut un tur de oraș cu autocarul, inclusiv pe B-dul Rustaveli (numele unui renumit poet georgian, care a trăit în sec. al 13-lea), dar din fuga mașinii nu ai cum să vezi mare lucru.

Revenit la locul de parcare al autocarului, am încercat să cunosc orașul măcar în vecinătatea imediată. Văzusem din autocar două construcții noi, foarte îndrăznețe ca proiect, așa cum mai întâlnisem în Valencia (în 2011) și m-am deplasat către ele. Una din ele se numește podul "Păcii", a fost finalizată de curând și este un pod pietonal ce traversează Kura, pod cu un acoperiș extrem de interesant, sub formă de arc vălurit, opera unui proiectant italian. Cealaltă clădire care m-a atras, găzduiește Filarmonica și un centru de expoziții și arată precum două tuneluri foarte largi în Y, din sticlă și oțel (parcă ar fi un balaur uriaș), ce se unesc în zona străzii de acces în clădire. Între aceste două edificii a fost amenajat (recent cred, judecând după dimensiunile arborilor) un parc relativ întins, cu multe alei de promenadă, locuri de joacă pentru copii, bănci pe care să te odihnești, cu arbori, flori și multă lavandă. Dintr-un capăt al parcului pleca o telegondolă spre unul din versanții orașului, pe care era amplasată "Mama Georgia", o statuie albă de vreo 20 m înălțime, reprezentând o femeie ce ține într-o mână un ulcior (cu vin desigur, un simbol al Georgiei), iar în cealaltă o sabie (simbol al puterii, probabil).

Atât cât mi-am putut da seama, mi s-a părut că "plămânii" orașului sunt bine garniți cu mult verde, că Tbilisi dispune de construcții diverse ca arhitectură, clădiri vechi, dar și multe blocuri și edificii noi, inclusiv zgârie nori (în general hoteluri - precum "Radisson" sau "Hilton"), poduri, statui, arbori falnici de-al lungul unor artere (cum ar fi renumitul bulevard Rustaveli). Din autocar am admirat în piața Libertății o statuie aurită, expresivă și frumoasă a Sf. Gheorghe (așa cum este zugrăvit în iconografie, călare pe un cal și ucigând cu sulita un balaur), așezată pe un soclu foarte înalt, în locul unde până în 1991 trona o statuie a lui Lenin. Orașul este atrăgător și pentru faptul că-l ajută relieful, unul montan, variat, cu multe văi și dealuri, zone stâncoase, cu edificii situate de-a lungul Kurei, dar și cocoțate

pe stâncile și crestele unor versanți, ceea ce-i conferă un farmec aparte. Aveam să revenim în el pentru o noapte, pe care am petrecut-o la același hotel, după călătoria în Azerbaijan, întrucât din cauza conflictelor regionale am fost obligați să tot revenim în Georgia, pentru a intra/ieși în și din Azerbaijan, Armenia și Turcia. Iată unde duce lipsa păcii și a înțelegerii între țări vecine! Sper să nu ajungem și noi vreodată într- o astfel de situație!

Seara, o parte dintre noi, decidem s-o petrecem la un restaurant din Tbilisi, la care ghidul făcuse rezervare cu o zi înainte. Restaurantul era unul încăpător, cu multe săli și grădină restaurant. Nu putea fi ratată o seară georgiană, cu program artistic și bucate de-ale lor! A fost chiar una reușită: multe feluri de mâncare, un vin roșu bun, dansuri tematice georgiene și dansatori foarte buni, atmosferă plăcută, o chelneriță deosebit de amabilă (o tânără, frumușică, brunetă - conștientă de rolul ei acolo, care zâmbea și se distra alături de noi când o complimentam sau îmbrățișam). Muzica interpretată de grupul de instrumentiști și vocaliști nu mi s-a părut însă grozavă. La ieșirea din local, gazdele ne-au condus într-un "atelier" în care se producea un rachiu foarte bun, ce semăna cu palinca de pe la noi. Ne-au spus că e distilat de vin, dar gustul nu părea să fie de tescovină. Deși băutura era reușită, spre dezamăgirea gazdelor cred, nimeni dintre noi nu și-a exprimat dorința de a o procura (nu știau probabil de unde venim și că le putem da clase la capitoul palincă!).

După micul dejun (15 iunie), plecăm din Tbilisi spre granița cu Azerbaijan. Traseul pe care îl urmăm este mai plat, ne îndepărtăm tot mai mult de munți și observăm că multe suprafețe agricole sunt necultivate, casele de la sate sunt la fel de sărăcicioase și neîngrijite ca și pe drumul parcurs de la Batumi la Tbilisi. La țară, totul pare cenușiu, mai toate casele au cerdacuri, iar gardurile de pe lângă ele sunt construite din piatră, cărămidă, tablă și alte materiale. De-a lungul șoselei nukul este copacul care ne însoțește pretutindeni, formând uneori liziere pe lângă șosea. Dudul este de asemenea la fel de frecvent (probabil cultivă viermi de mătase). Primul popas în drumul spre granița cu azerii îl facem la mănăstirea Bodbe, în care își are locul de veci Sfânta Nino. Biserica este micuță, iar mormântul sfintei se află pe o latură a altarului. Nu ni se permite să facem poze. Ne plimbăm prin curtea mănăstirii, foarte întinsă și verde. Este o zonă cu relief mai înalt, frumoasă, de unde vedem în zare munții Caucaz. Măicuțele de aici sunt deosebit de harnice, pentru că spațiile verzi și grădina cu zarzavaturi (destul de mare) sunt bine îngrijite. Mănăstirea poate fi un exemplu de bună gospodărire pentru localnici. Cealaltă biserică din incintă este mai austeră, cu zidurile din cărămidă, catapeteasmă foarte simplă.

Plecăm mai departe, având munții Caucaz ceva mai aproape de șoseaua pe care circulăm. La un moment dat, ghidul ne spune că suntem în punctul cel mai apropiat spre Daghestan și Cecenia, și ne povestește câte ceva despre Shamil, liderul rezistenței anti-ruse din Daghestan în sec. al 19-lea, care practica un război de gherilă. A ajuns imam al Daghestanului și Ceceniei, reușind să unească triburile caucaziene aflate în conflict de secole, dar în 1859 a fost capturat și luat prizonier de ruși. Impresionați de dârzenia cu care a luptat împotriva lor, rușii i-au cruțat viața și l-au lăsat liber în semn de respect, nelipsindu-i mai nimic atât cât a trăit, dar l-au supravegheat permanent temându-se probabil să nu mai pună ceva la cale. Există în zona aceea o trecătoare peste munți în Cecenia, care poate fi abordată doar cu mașini de teren 4 x 4.

Vizităm catedrala Alaverdi, construită în sec. al 11-lea, pe locul unde în sec. al 6-lea fusese ridicată o mică biserică a Sf. Gheorghe. Și aceasta a suferit ulterior deteriorări și restaurări. Așa cum arată astăzi, este pe locul al doilea în Georgia ca înălțime (peste 50 m), este construită din piatră și mi s-a părut destul de austeră în exterior, sărăcăcioasă însă în privința elementelor decorative, a icoanelor și în interior. Icoanele (puține) sunt prinse atât pe pereți, cât și pe unele structuri amenajate în acest scop. Probabil că pictura ocupa cândva o suprafață mult mai mare, dar acum am observat unele resturi de frescă doar pe peretele de la intrare și în câteva porțiuni din interior. Se spune că este una din bisericile foarte importante ale Georgiei.

Pentru a nu mai reveni la obiectivele vizitate în Georgia (după Azerbaijan și Armenia), voi spune că la întoarcere, în drumul nostru spre casă (în 23 iunie), am vizitat și complexul săpat în stâncă de la Vardzia (aflat nu departe de granița cu Turcia), care se mai numește și "fortăreața invincibilă". Am ajuns în apropierea acestui sit arheologic noaptea pe la 22.45h și am fost cazați la o pensiune – "Casa Volodea", situată între munți, la cca 1100 m altitudine. Ajungând acolo obosiți, și noapte fiind afară, nu ne-am dat seama unde ne aflăm. În plus nici camerele, gândite în stil rustic, cu pereți din piatră și un plafon din stropi, nu ne-a făcut o impresie prea bună. Dimineața însă, când am ieșit din cameră pe terasa din fața ei, aveam să fiu uluit în ce zonă superbă ne aflam, între munți, într-o fermă amenajată pe malul râului Kura. Pe o suprafață de cca 2 ha, patronul (care era și directorul sitului ce urma să-l vizităm), avea de toate: mai multe case pentru turiști, seră, grădini cu flori și cu zarzavaturi, pomi fructiferi, viță de vie, bazin cu apă, stupi, chioșcuri etc. Totul era foarte bine întreținut, un loc precum un colț de rai, în care poți petrece o săptămână de vis, care ne-a confirmat încă o dată că și pe acolo "omul poate sfinți locul".

După micul dejun (23 iunie) mergem spre complexul Vardzia, aflat pe un versant la cca 1350 m altitudine. Întrucât muntele aici este un amestec din piatră și tuf vulcanic, a fost ușor de săpat grote în el, acțiune care a început în sec. al 12-lea, pe vremea regelui George al III-lea (ca fortificație pentru a se apăra de dușmani), și a fost continuată și finalizată de fiica acestuia, regina Tamar. George al III-lea alesese acest loc pentru că era unul sigur și avea acces la apă. În acele vremuri s-au săpat cca 3600 de grote (din care au rezistat unui cutremur devastator doar vreo 750), care puteau oferi adăpost la cca 50 de mii de oameni. A fost totodată și un centru cultural și de educație de primă mărime, care avea trei biserici creștine (din care a rezistat timpului doar una, cea în care regina Tamar a așezat icoana Maicii Domnului, biserica având ca hram Adormirea Sa). Cum prezentam anterior, această fortificație a fost realizată în epoca de aur a Georgiei (secolele 12-13), pe vremea reginei Tamar și a poetului Shota Rustaveli. Grotele sunt de dimensiuni diverse și sunt înșirate pe 13 niveluri. În secolul al 16-lea această fortificație a fost cucerită de otomani, fiind apoi abandonată de călugări (la oarecare distanță de fortificație se afla pe atunci o biserică de măicuțe).

După războiul ruso-turc, complexul a fost retrocedat de ruși georgienilor. Camerele săpate în stâncă adăposteau chilia pentru călugări, trezoreria, catedrala, bibliotecă, brutăria, băi, grajduri ș. a. Grotele familiale, să le spunem așa, aveau mai multe zone de folosință: o sufragerie unde luau masa, găuri speciale săpate în podea în care făceau focul pentru prepararea hranei, rafturi săpate în stâncă pentru a depozita diverse obiecte (oale, vase, cărți etc), camere reci pentru păstrarea alimentelor, pivnițe pentru vin ș. a. Apa era adusă printr-un sistem de conducte. Erau amenajate în fortăreață și două tuneluri (unul de 70 m, altul de 260 m lungime) prin care se strecurau localnicii în caz de pericol. După ce am vizitat mai multe astfel de grote de pe versant, am ajuns în zona bisericii, trecând mai întâi printr-o poartă unde a fost clopotnița (din care a mai rămas doar un nivel din cele două inițiale) și, strecurându-ne printre stânci, am ajuns în pridvorul bisericii, care avea în față atârinate trei clopote. Fresca din pridvor (originală și relativ bine păstrată) înfățișa printre altele Judecata de Apoi. Biserica este spațioasă, cu pictură (refăcută cred) în stare foarte bună, în care (pe peretele opus intrării) apare și regina Tamar ținând în mâini macheta bisericii și avându-l alături pe George al III-lea, fostul ei tată. Din 1988 au revenit aici cinci călugări. Vardzia este un sit arheologic foarte interesant, mai ales că este amenajat pe un versant destul de abrupt.

Revin la traseul urmat de noi după vizitarea catedralei Alaverdi. Ne-am continuat drumul spre granița cu Azerbaijan, șoseaua șerpuiind paralel cu munții Caucazul Mare (aflați în stânga noastră), munți semeți, verzi de sus

până jos (mi s-a părut din autocar că sunt foioase până la altitudini foarte mari), multe creste montane fiind încă acoperite cu zăpadă. La baza și la adăpostul lor, stau livezi întinse cu viță de vie, dovadă că regimul termic permite această cultură agricolă. Pe măsură ce înaintăm spre est, constatăm că satele Georgiei sunt ceva mai bine gospodărite, iar casele sunt în majoritate învelite cu tablă, ceea ce înseamnă că veniturile și nivelul de trai al celor de pe aici sunt mai ridicate. Până la graniță, ghidul ne oferă unele informații despre Azerbaijan (care înseamnă "țara focurilor", de la gazul ce țâșnește frecvent din pământul acestor locuri și ia foc).

[Se învecinează la est cu Marea Caspică, la nord cu Rusia, la sud cu Iranul, iar la vest cu Georgia, Armenia și Turcia, azerii fiind un popor turcic, cu religie islamică șiiită (puternic laicizată însă). Este o țară cu istorie străveche, urme ale locuirii omului în zonă datând încă din epoca de piatră. Primele formațiuni statale s-au constituit aici în sec. al 9-lea î. Hr. (Media, Atropatena și Albania) și aveau ca religie zoroastrismul. În secolele 3 - 5 d. Hr., a pătruns și aici creștinismul, dar în sec. al 8-lea teritoriul a fost cucerit de arabi, care aduc cu ei religia islamică. Pe parcursul sec. 9-12 acest teritoriu a fost ocupat de unele triburi turcice, care s-au amestecat cu populațiile locale deja mixate (arabi, persani, albanii etc) și astfel s-a format poporul azer. În sec. al 18-lea s-au constituit aici state independente (hanate). Fiind la intersecția drumurilor comerciale est-vest, puternicii vecini ai Azerbaijan-ului istoric (Iran, Rusia și Turcia) l-au transformat în teatru de război, iar în 1828 Rusia și Persia - după căderea Imperiului Safavid, și-au împărțit acest teritoriu pe râul Aras, Rusia fiind cea care a ocupat partea de nord (teritoriul de azi al Azerbaijan-ului). Spre sfârșitul sec. al 19-lea se descoperea în zona Baku (un mic orașel pe atunci) petrolul, pentru ca la începutul sec. al 20-lea cca jumătate din petrolul de pe piața mondială să provină din această zonă. Azerbaijan-ul și-a câștigat independența în 1918, devenind prima republică musulmană, dar în 1920 a fost ocupat și înglobat în "imperiu" sovietic, redobândindu-și independența în 1991. Din nefericire, și aici politica imperialistă roșie și-a făcut numerele încă din 1923, când s-a creat un soi de coridor în teritoriul azer, pe care l-au ocupat armenii (sovieticii încercând astfel să separe azerii de turci, având aceeași religie). Dacă se vorbește de genocidul din 1915 al turcilor asupra armenilor, se poate vorbi și de genocidul armenilor din 1991/1992 asupra azerilor.

Azerbaijan-ul este republică prezidențială, are o suprafață de cca 86 mii km² (în care sunt înglobate și două enclave: Nagorno Karabah, ocupată de armeni în 1992 și republica autonomă Nahcivan), o populație de cca 9 milioane de locuitori - din care aproape 2 milioane trăiesc în capitala țării - Baku, oraș situat la Marea Caspică, moneda locală fiind manatul.

[Relieful țării este unul variat, de la munți înalți (ce ating peste 4000 m), care ne însoțesc până aproape de Baku, la zone de podiș și de câmpie, fapt ce face ca și clima să fie foarte diversă pe teritoriul țării (nu mai puțin de șapte climate, de la subtropical până la alpin). Marea Caspică este cu 28 metri sub nivelul normal al mărilor. Limba vorbită este azera, una fonetică (apropiată de limba turcă), iar alfabetul este latin (cu câteva alte litere - ə, ç, ğ, ş, ö, ü, pronunția unor litere fiind specifică). Gradul de alfabetizare a populației este de 95%. Azerbaijan-ul deține mari rezerve de petrol și a fost prima țară din lume care a industrializat această resursă. Rezervele de petrol sunt cantonate în zona Baku și Naftalan (naftalanul nu arde precum petrolul și are proprietăți terapeutice). În 1870, Robert Nobel (fratele lui Alfred) face o vizită la Baku, constată că zona este bogată în petrol, intuiește faptul că petrolul va deveni combustibilul viitorului și înființează aici prima distilerie, iar în 1876, împreună cu

fratele său Ludwig, creează "Branobel" (Compania petrolieră a fraților Nobel) și construiește primul tanc petrolier. Faptul că Azerbaijan deține petrol se observă și în nivelul mai ridicat de dezvoltare al țării, comparativ cu Georgia și Armenia. Pe lângă petrol, azerii dețin și rezerve importante de gaze naturale, aur și aluminiu. Cca 54% din teritoriul țării se pretează pentru agricultură, fapt pentru care guvernul investește mult în această direcție. Demnă de remarcat este toleranța religioasă în Azerbaijan, iar politica statului este una de protejare a monumentelor de cult și a tuturor religiilor. Au fost restaurate deopotrivă, temple zoroastriene, biserici creștine (cele mai vechi din Caucaz, se pare) și moschei. Simbolul acestei țări este rasa de cai Karabakh (cai de munte), aflată pe cale de dispariție].

Un rol important în dezvoltarea actuală a țării a avut Heidar Aliev, politician cu experiență, care a ocupat funcții importante în URSS și înainte de 1989 (în KGB, Biroul politic, a fost chiar președintele țării între 1969-1982), care a revenit în fruntea Azerbaijanului după 1993. Politica lui supără atât față de ruși, cât și față de Occident, a dat roade. A reușit în 1994 să realizeze contracte cu British Petroleum pentru exploatarea petrolului azer și după 2000 au început să se vadă și rezultatele politicii sale. Pe vremea Azerbaijan-ului sovietic, șoselele erau un adevărat dezastru. Una din primele măsuri luate de Aliev după preluarea puterii a fost dezvoltarea infrastructurii țării. Nici acum nu sunt prea grozave șoselele azere, dar sunt mult mai bune decât în Georgia și Armenia. S-a dezvoltat mult și transportul aerian, s-au relaxat condițiile de obținere a vizelor, acțiuni menite să conducă la dezvoltarea turismului. După moartea în 2003 a seniorului Heidar Aliev, a urmat la conducerea țării fiul acestuia, Ilham Aliev ("democrație" originală!, un soi de dinastie republicană), un politician controversat, care conduce țara în mod autoritar și este suspectat a fi unul din capii corupției.

Aflăm că în Azerbaijan, fetele când se mărită trebuie să fie virgine, că divorțul se obține greu, iar cel ce divorțează are șanse puține de a se recăsători. Onoarea femeii definește onoarea bărbatului! În general, nu există poligamie printre bărbații azeri, pentru că nu și-o permit și în plus, pentru a avea o a doua nevastă, trebuie să fie de acord și prima. Adulterul aici este o adevărată catastrofă pentru cel în cauză. La divorț, mama este cea care primește copiii. Azerii au în general figuri cam tuciiuri, sunt de talie mică și medie, au nasurile ceva mai proeminente (este cred un caracter caucazian), sunt în general supli, dar nu prea chipeși (mai rar am văzut tinere foarte atrăgătoare ca aspect), iar femeile azere nu prea umblă îmbrobodite. Localnicii sunt prietenoși, căutau să intre în vorbă și să se pozeze cu noi (dovadă că turismul este încă în faza lui de început). Șoferii azeri mi s-au părut însă agresivi și nervoși, nu prea respectă regulile de circulație, claxonează în prostie, iar la trecerile de pietoni trebuie să fii foarte atent când traversezi, pentru că nu prea acordă prioritate.

Azerbaijanul are ambiții mari, dorind să devină un fel de Dubai al zonei și în această idee a organizat în ultimii ani evenimente de nivel

mondial: a fost capitală culturală islamică în 2009, a găzduit concursul Eurovision din 2010, Jocurile Olimpice Europene în 2015, iar în zilele când ne-am aflat în Baku s-a desfășurat în mijlocul orașului o etapă a circuitului automobilistic de Formula I (eveniment promovat peste tot și onorat cu diverse acțiuni culturale; a fost prima dată când am văzut cu ce viteză "zboară" acești bolizi pe asfalt, de nici nu ai timp să-i pozezi). Toate aceste evenimente au adus progres țării, construcții noi, modernizarea infrastructurii ș. a. Călătoriile noastre în Azerbaijan, ne-au dus la concluzia că țara are potențial de dezvoltare, întrucât dispune de resurse și în primul rând de petrol, totul este să nu pună din nou rușii ochii pe ea și să nu cadă pradă cultului personalității, care ar putea duce la deraieri de la un anume parcurs. Portretele "dinastiei Aliev" (tatăl și fiul) sunt postate peste tot, iar într-o seară am văzut un spectacol la TV care semăna perfect cu cele de la noi, pe vremea lui Ceaușescu: de o parte și de alta a scenei tronau portretele celor doi, iar artiștii aduceau omagii fierbinți conducătorilor "iubiți". Nu mi s-a părut totuși că poporul azer o duce prea bine, deși are resurse.

De îndată ce trecem granița azeră, diferențele față de Georgia sunt evidente: casele, gardurile și gospodăriile sătenilor arată un pic altfel (mai îngrijite), șoselele sunt mai bune, suprafețele agricole și culturile bine întreținute (deși am întâlnit și la azeri terenuri nelucrate), pășuni cu multe cirezi de vaci (vacile din zona Caucaz sunt de talie mai redusă și mai costelive, cu ugerul destul de mic) și turme de oi etc. Cele mai importante plante agricole cultivate sunt: bumbacul, tutunul, vița de vie și ceaiul, iar în zona de vest a țării (spre Georgia) am întâlnit multe livezi de alun de pădure. Nucul, caisul și dudul sunt alte specii de pomi fructiferi cărora le merge bine în această zonă a lumii. Pe traseul nostru în estul Georgiei și în Azerbaijan am traversat mai multe râuri și m-a surprins lărgimea albiilor lor (lipsește probabil îndiguirile), dar mai ales aspectul mocirlos al apei acestora (parcă sunt râuri de noroi fluid). Primul nostru popas pe tărâm azer a fost la Sheki, unde am ajuns pe la orele 21.00h și am fost cazați la "Shaki Palace Hotel", un hotel excelent sub toate aspectele.

În dimineața următoare (16 iunie), după micul dejun, vizităm Karavansaray-ul din apropierea hotelului din Sheki și apoi palatul regal aditiv de vară. Orașul Sheki (cca 70 de mii locuitori), s-a aflat în calea rutelor mătășii și a avut ca perioadă de înflorire în sec. al 18-lea. Până să începem vizitele programate aici, observăm că pe străzile lui în pantă circulă puține mașini fabricate în occident și foarte multe mașini care nu arată prea bine, dar sunt rezistente, având probabil proveniență rusească, pentru că seamănă cu "Lada". Karavansaray-ul vizitat aici, seamănă mult cu cel văzut în Turcia, chiar și arhitectura lui, dar este mai mare și în plus, are și o grădină în

exteriorul zidurilor. În curtea interioară are amenajat un frumos spațiu verde. Când intram pe poarta acestui han, tocmai era părăsit de un grup de japonezi ce fuseseră găzduiți aici și observând deschisă ușa la una din camerele eliberate, am intrat și am văzut cum arăta, dar nu mi s-a părut nimic care să mă surprindă. Într-o incintă mai mare de la parter, aflată într-un soi de semi-obscuritate, erau amenajate mai multe separeuri, unde cei care gustau câte ceva stăteau jos, pe perne (nu cred că e o poziție prea comodă, mai ales dacă petreci mai mult timp la o astfel de masă). Printr-o boltă construită pe una din laturile clădirii se putea pătrunde în grădina alăturată, un mini-parc cu restaurante.

Am ajuns apoi la palatul regal Sheki Khan, unde mi-au atras atenția de la distanță, doi platani seculari (din 1530) monumentali, de 34 m înălțime, aflați în fața palatului (ehei, de ne-ar spune ei la câte evenimente au fost părtași de-a lungul a cinci secole, am afla cred multe!). În exterior, clădirea palatului nu impresionează, dar în interior lucrurile sunt cu totul altfel. Un palat cu nu prea multe camere, dar care arătau într-un mare fel: camera tronului, a secretarilor regelui, soțiilor, camera personală a regelui etc, încăperi izolate perfect, pentru a nu se auzi ce se discută în interiorul lor, prevăzute cu un sistem ingenios de ventilare. Interiorul acestora m-a impresionat prin decorațiunile lor și prin vitralii (construite ca un puzzle din bucăți de sticlă și lemn). Multe din desenele de pe pereți erau simbolice. Se spune că, desenele de pe plafonul încăperilor palatului era reprodus întocmai pe covoarele din mătase de pe pardoseală (covoare care, fie au dispărut, fie au fost luate de ruși și expuse la Ermitaj). În prezent pardoseala camerelor din palat este din lemn.

Preț de câteva minute am trecut și prin piața orașului, în care puteai procura multe, dar prezentarea și expunerea produselor lăsa de dorit. Lipsă evidentă de bună organizare și igienă! Forfotă mare în piață, oameni așezați chiar și pe jos, multe tarabe improvizate, dezordine, produse în general mai scumpe ca la noi. Am văzut aici un soi de vinete de dimensiuni mai mici decât cele obișnuite, neîntâlnit prin piețele noastre, care umplute fiind (cu carne, de exemplu) - ar face cred mare senzație la o masă, așezate fiind pe un platou de culoare deschisă.

Plecăm spre Baku. Primul obiectiv vizat de pe traseu este o moschee din Sharmaki. Drumul începe să urce din nou. Facem un popas la moscheea amintită, care este foarte impozantă în exterior, ocupă o suprafață mare și are o curte interioară generoasă. Când am pătruns în ea, am constatat că în afara înălțimii și decorațiunilor interioare, care sunt de admirat, moscheea e destul de austeră și modestă comparativ cu altele văzute de mine anterior. Pornim mai departe și oprim apoi pentru a vedea un altar sufit din sec. al 15-

lea, al lui Diri Baba, din districtul Qobustan. Peisajul din jurul acestui altar este spectaculos, stâncile de culoare cărămizie fiind puternic erodate de ploii și vânturi. Sufiții sunt mistici musulmani care prin moarte doresc să se contopească cu divinitatea. La sufiți totul este iubire față de Dumnezeu. Diri Baba a fost un sufit, care și-a dat duhul pe locul acestui altar construit în stâncă (o construcție pe două niveluri, cu două arcade imense la nivelul de jos și una la cel de sus, iar deasupra și în spatele monumentului se profilează o sferă mare albă). Aici vin credincioșii și se roagă pentru îndeplinirea unor dorințe, aducând pentru asta un sacrificiu lui Dumnezeu (de regulă, o oaie).

Pe măsură ce ne apropiem de Baku intrăm într-un peisaj deșertic, uscat, dealurile sunt golașe, de culoarea argilei, vegetația redusă, aspectul dezolant. Curios este faptul că, trecerea de la zona verde la cea uscată, se face brusc. Ajungem în Baku (aflat în peninsula Absheron) și suntem cazați la hotelul "Askar", foarte bun și acesta. Dimineață (în 17 iunie) constatând că majoritatea autoturismelor de pe stradă erau de proveniență occidentală, am realizat că ne aflăm deja într-un oraș mare. Din păcate, este la mare și capitala țării, dar localnicii au prostul obicei și aici de a usca rufele în balcoane și pe sârme agățate între balcoane (între blocuri), rufe manevrate prin scripeți (cum de nu interzic oare edilii acest urât obicei?!). După micul dejun plecăm spre Qobustan (Gobustan) pentru vizitarea vulcanilor noroioși de acolo. O porțiune din traseu, circulăm pe lângă litoralul Mării Caspice și la un moment dat am zărit, la ceva distanță de litoral, o platformă marină de exploatare a petrolului. Autocarul ne-a transportat până la vreo 10-12 km depărtare de zona vulcanilor noroioși, de unde am urcat apoi în autoturisme, care ne-au transportat la obiectiv pe drumuri neamenajate, pline de gropi (a fost neplăcut acest drum, dar și palpitant totodată; am fost hurducăți la greu pe aici, de credeam că n-o să mai ajungem teferi înapoi). O bucată de drum, am admirat pe partea lui dreaptă stâncile imense aflate la mică distanță de noi, megaliti ce păreau semănați de cineva pe acolo. Nu pot face comparație între vulcanii noroioși de la Qobustan și cei din zona Buzăului, pentru că pe cei de la noi nu i-am văzut încă. E interesant să vezi cum gazele eliminate din subsol antrenează la suprafață noroiul întâlnit în cale, care bolborosește la suprafață, se usucă și se tot adună și se adaugă zi de zi în jurul fantei pe unde iese gazul, formând niște movile de formă conică, de diverse dimensiuni (mult mai mici decât în cazul lavei, deși am înțeles că unii ating chiar și 200 m înălțime). Nu am rămas prea mult timp în preajma acestor vulcani pentru că bătea un vânt puternic și tăios.

Plecăm spre Parcul național din Qobustan pentru a vizita arta rupestră (petroglifele) de aici, care datează din neolitic (sec. 12-13 î. Hr; mă întreb cum au rezistat intemperțiilor atâta amar de ani aceste gravuri,

scrijelituri în piatră în fond, pentru că nu e vorba de sculpturi propriu-zise). Numărul acestor gravuri descoperite se ridică la cca 4000. Vizităm mai întâi muzeul dedicat petroglifelor, situat la vreo 60 km de Baku, undeva în câmp deschis și izolat, nu departe de unul din munții unde au fost descoperite aceste elemente decorative. Muzeul prezintă doar reproduceri ale unor petroglife, identificate în trei dintre munții din zonă. Ne deplasăm apoi la unul din aceste situri arheologice în care au fost descoperite aceste gravuri în piatră. Zona este o colină nu prea înaltă ce pare desprinsă din poveștile de groază, fiind presărată la tot pasul cu blocuri imense de piatră, dispuse unele peste altele și în diverse direcții, care formează peșteri, dar și copertine care te pot proteja de ploii și vânt și care au servit probabil în acele vremuri ca loc de adăpost pentru oameni.

Petroglifele ilustrează oameni, dansuri, diverse animale, bărci cu văslași, figuri de războinici cu lănci în mâini, figuri ce reprezintă soarele și luna ș. a. Ele relevă modul de viață și ocupațiile de pe atunci ale omului, într-o perioadă în care clima era mai caldă și mai umedă, iar vegetația abundentă. Am văzut pe traseul parcurs în acel sit câteva astfel de gravuri, care nu mi s-au părut totuși ceva extraordinar. Vechimea lor însă, faptul că s-au conservat timp de mii de ani, nu te pot lăsa totuși indiferent. În zonă s-au amenajat chioșcuri, un restaurant, dar și o mare terasă acoperită, unde probabil au loc spectacole. Vântul era și aici în elementul lui (Baku, "orașul zeilor", este și "orașul vânturilor"), iar de pe colina unde ne aflăm scrutez o câmpie întinsă și uscată, multă pustietate în jur. Admir poziția înclinată la 45° a unei stânci imense, și mă înfior văzând cum la umbra și la baza ei, pe o bancă, se odihnea o turistă! Oare pe aici nu sunt cutremure, care să miște în fel și chip acești megaliti?! Spațiile dintre stânci erau ocupate de o vegetație săracă în specii, doar dintre cele rezistente la uscăciune, între care și pelinul lămâios (*Artemisia dracunculus*). Am recoltat un buchet de pelin, l-am pus într-o plasă la uscat deasupra scaunului în autocar și m-am bucurat pe tot restul călătoriei de un miros cu totul special al uleiurilor volatile emantate.

Ne-am întors la Baku, a cărui existență numără peste 2000 de ani, și am vizitat partea lui veche, orașul fortificat, în care rezistă încă zidurile cetății de odinioară. Chiar dacă se află la Marea Caspică, Baku nu este un oraș plat, ci cuprinde pe întinderea lui și zone colinare, una din ele fiind chiar partea aceasta veche (orașul istoric), cu străzi pavate (uneori cu piatră de râu), înguste și în linie curbă (o măsură de protecție împotriva vânturilor dinspre mare). Orașul vechi se află pe malul Mării Caspice și păstrează o bună parte din zidurile de apărare ridicate în sec. al 12-lea. El reprezintă un amestec de civilizații care s-au succedat de-a lungul vremurilor pe aici: zoroastriană, sasanidă, persană, shirvani, otomană și rusă, care-i conferă

originalitate și unicitate, fiind de aceea inclus în patrimoniul cultural al UNESCO. Printre obiectivele importante vizitate în orașul vechi au fost: un caravanserai; cimitirul dervișilor (cu plăci mortuare, sarcofage și petroglife); Turnul Fecioarelor - nume care s-ar datora faptului că nu a putut fi cucerit niciodată, turn din piatră înalt de 29,5 m, cu opt niveluri și o grosime a pereților de 5 m la bază și 4 m la vârf, inexpugnabil, în care puteau intra doar 200 de oameni (nu se știe exact rolul lui: observator astronomic, templu zoroastrian sau fortificație de apărare; aici s-a apropiat de mine un puști azer frumușel, în vârstă de vreo 10 ani, pe care l-am îmbrățișat și care s-a simțit foarte mândru că-i dau atenție); o moschee văzută doar în exterior; castelul "sfârâmat" - un turn emblematic din Baku fondat prin sec. al 6-lea, dar ceea ce observăm astăzi provine din secolul al 12-lea (turnul a fost bombardat și distrus de turci în partea lui superioară, apoi a fost refăcut de azeri și reprezintă un simbol al zoroastrismului). Interesant mi s-a părut Palatul Shirvanshah (început în sec. al 12-lea și extins în secolele 16-17), un ansamblu de mai multe clădiri, care cuprind: palatul propriu-zis, sala de judecată (interesantă construcție!), două moschei, mormântul Dervish, mausoleul, baia comună, rezervorul ș. a. Acest palat a fost construit pe cel mai înalt loc din oraș și este format din 26 de camere, care aveau diverse destinații, funcție de persoane și evenimente, camere lipsite de ferestre (pentru a nu stârni curiozitatea trecătorilor). Din păcate, aici nu am văzut prea multe, ci doar macheta orașului vechi (instalată în holul lui) și sala tronului, în rest am ascultat unele explicații date de ghidul local și cam atât. La poarta de intrare în curtea acestui palat părea a fi de "strajă" un cais uriaș, cum n-am văzut vreodată pe la noi un exemplar asemenător. Plimbându-ne prin orașul vechi m-a surprins aspectul lui aproape pustiu (dovada unui turism puțin dezvoltat) și m-a nedumerit din nou nepăsarea edililor, care au permis locatarilor din zonă (pe străzi atât de înguste) să atașeze balcoane noi (total inadecvate) clădirilor vechi de aici, stricându-le aspectul, urâțindu-le!

Baku este un oraș al contrastelor, în care arhitectura medievală se combină cu cea modernă. Dacă mergi în zona lui nouă, poți avea senzația că te afli în alt oraș, cu străzi foarte largi (curate și aspectuoase) și autovehicule de ultimă generație care circulă pe ele, clădiri moderne, zgârie nori, magazine luxoase, spații verzi generoase, risipă de lumină pe timpul nopții etc, și toate astea realizate în numai 15-20 de ani (iată ce înseamnă să ai bani, proveniți din petrol, cu rezerve deloc mici, ci doar vreo trei miliarde tone!). Mi-au reținut atenția unele construcții ultra-moderne, observate din autocar, cum ar fi: Turnurile (trei) sub formă de flacără, Turnul televiziunii, hotelul "Hilton", ansamblul de clădiri ale Centrului cultural, Palatul și hotelul

Semiluna (cu capetele semilunei înfipte în mare; pe drapelul național și azerii au ca simbol semiluna).

Traseele parcurse în Baku și prin țară m-au convins că, deși Azerbaijan-ul este peste Georgia ca nivel de dezvoltare, sunt încă multe lucruri de pus la punct și pe aici. Am întâlnit suficiente dovezi de proastă gospodărire, zone cu multă mizerie și dezordine, azerii stând încă prost la capitolul păstrarea igienei în piețe și magazinele de profil (pun mâna pe produsele alimentare, lipsește ambalarea lor, țin astfel de produse descoperite pe tarabe, agățate de cârlige sau chiar pe folii întinse pe sol etc). Pe lângă prostul obicei de a usca rufele în locuri vizibile și neadecvate (ca și în Georgia), lasă de dorit inclusiv rețeaua de țevi pentru gazul metan, greșit concepută, inestetică, care deranjează ochiul și strică aspectul clădirilor.

În ziua următoare (18 iunie) avem ca prim obiectiv vizitarea Templului Atashgah (templul adoratorilor focului). S-a considerat mult timp că acest templu, construit în sec. al 17-lea, ar fi fost închinat profetului persan Zoroastru, care s-ar fi născut prin părțile Azerbaijanului de astăzi, dar el este în fapt un templu hindus. [Zoroastrismul este o religie veche, pură, fondată pe la începutul mileniului al 2-lea î. Hr., care a fost răspândită în Asia centrală până la venirea islamului. Cei ce îmbrățișează acest cult, trăiesc după triada: gândul bun, cuvântul bun și fapta bună. Un element al zoroastrismului este și focul, care reprezintă purificare. Or, în zona aceasta focul este o permanență, datorită gazelor din subsol care ies din adâncuri la suprafață și se aprind. Adepții cultului nu-și îngropau morții ca să nu impurifice solul. Este o religie din care s-ar fi inspirat iudaismul, creștinismul și însuși islamismul. Și în prezent există (în India, în special), adepți ai acestui cult, care se racolează dintre intelectuali, se îmbracă în alb, sunt generoși și pașnici]. În fața acestui templu este o piață largă, pavată cu piatră cubică și mărginită de ziduri crenelate (ca o cetate). Pătrundem printr-un portal cu două intrări sub formă de arcadă într-o incintă (patrulater) împrejmuită de ziduri din piatră. În mijlocul incintei este ridicat un soi de altar în care arde un foc veșnic, la care vin și se închină credincioșii. În această incintă ardeau cândva mai multe focuri, dar gazul emanat din sol s-a epuizat la un moment, iar focul ce arde în prezent este unul întreținut (artificial) de gazul adus aici prin conducte. Templul este acum și muzeu, de jur împrejurul zidurilor ce mărginesc incinta fiind camere (un fel de chilii) în care sunt expuse unelte, vase diverse, reproduceri (cu manechine) ale obiceiurilor și tradițiilor din acele vremuri etc. În aceste chilii veneau credincioși de la mari distanțe (târându-se pe coate și pe genunchi), pentru a se închina focului (cum e și la noi la anumite locuri sfinte); (îmi pare rău că, deși mă număr printre credincioși, nu pot înțelege unele obiceiuri săvârșite în numele Domnului!).

Ne îndreptăm apoi spre moscheea Mir Movsum Aga, care reprezintă un omagiu adus unui credincios musulman ce a trăit în secolul trecut și a fost sanctificat; prozeții i-au ridicat, ca loc de rugăciune, această moschee, de o

mare frumusețe, o adevărată minune arhitecturală. Moscheea este construită pe două niveluri, nivelul de jos fiind destinat femeilor, iar cel de sus bărbaților. Intrând în moschee, nici nu știi ce să admiri mai întâi, candelabrele superbe, pereții placați în bucăți de oglindă de diverse dimensiuni, asamblate în relief - de zici că sunt din argint, săli pictate în culorile tradiționale albastru cu alb ș. a.! În curtea acestei moschei era un cimitir bine întreținut, multe din construcțiile funerare fiind din marmură.

În programul nostru figura desigur și o "întâlnire" cu Marea Caspică și autocarul ne transportă în apropierea uneia din plajele ei la Baku. Această mare separă cumva Europa de Asia, se întinde pe o suprafață de cca 370 mii km², pe direcția nord-sud (pe cca 1200 km lungime) și este de fapt un lac, având din acest motiv și o salinitate scăzută comparativ cu mările adevărate (atinge o salinitate de maxim 13%). Plaja este nisipoasă (nisip grosier), iar în momentul descinderii noastre aici era puțină lume pe plajă. Vremea era admirabilă pentru expunerea la soare. Adia un vânt plăcut, așa încât, timp de vreo jumătate de oră ne-am bălăcit picioarele prin apă la mal, iar câțiva din grup au reușit să facă o baie bună și să se lupte cu valurile mării.

După acest moment, mult așteptat și gustat de către noi toți, plecăm spre Muntele de foc (Yanar Dag), unde ne așteptam la ceva spectaculos, dar ce să vezi, era doar o colină mică, la baza căreia, pe o lungime de cca 10 m, gazele naturale ce ieșeau din sol ardeau, producând ici și colo niște flăcări anemice! Urcăm colina cu gândul că poate de celalaltă parte a ei vom admira ceva mai de Doamne Ajută, mai impresionant, dar ajunși pe coama colinei constatăm că nimic din tot ce speram, ci doar o priveliște mai amplă oferită de zona în care ne aflam. La întoarcerea spre Baku trecem pe lângă un vast câmp de sonde, cel mai vechi și mai mare din Azerbaijan (în sec. al 19-lea Baku producea jumătate din petrolul mondial, iar cine avea un puț de petrol în curtea sa, avea dreptul să și comercializeze produsul). La marginea orașului Baku, pe aceeași peninsulă Absheron, trecem și pe lângă noul și modernul stadion construit aici (seamănă cu cel din München), finalizat în 2015, având capacitatea de 65.000 de locuri. Cu această ultimă incursiune încheiem periplul nostru în Baku și împrejurimile lui.

În ziua următoare (19 iunie), după micul dejun, pornim pe un drum lung (peste 500 km) către granița cu Georgia și pe alt traseu decât la venirea în Baku (Yevlakh - Gyania - Shamkir - Qazax - Tbilisi), de unde urma să abordăm Armenia. Folosind însă altă rută, avem șansa să mai vedem câte ceva prin Azerbaijan. Rulăm pe autostradă și, duminică fiind, circulația este scăzută. Autostrada traversează o zonă de câmpie și nu pare a fi o zonă deșertică cum ni s-a spus, pentru că vegetația nu lipsește, ci mai degrabă este una cu mai puține precipitații, în care se folosesc acumulări de apă și canale

de irigație. Întâlnim și pe traseul acesta suprafețe întinse nelucrate. Treceam în calea noastră pe lângă al doilea oraș ca mărime din Azerbaidjan, Ganja (cca 500 mii locuitori), în care este dezvoltată industria aluminiului, oraș în care edilii au construit niște porți impresionante la intrarea dinspre autostradă. Întâlnim apoi o zonă cu plantații întinse de viță de vie (cu portul înalt), după care, pe partea stângă revedem Caucazul Mic. Pe măsură ce înaintăm constatăm că reapar localități rurale cu locuințe sărăcăcioase și acoperiș din azbociment (internită) și mai toate casele au șopron (terase rustice?) în față sau pe laturi. Treceam și printr-o zonă unde gospodarii au suprafețe mari ocupate de solarii. La amiază facem un popas la un soi de han, "Café Ocaq", cu mult spațiu verde în jur și chioșcuri din lemn răspândite pe o suprafață destul de mare, în care puteai servi masa ferit de privirile altora, unde mi-a plăcut ce am văzut. Plimbându-mă prin jur, am observat că toate ierburile erau pline de melci agățați de ele (nu am văzut niciodată așa ceva!). Înspre Georgia reapar: nucul, caisul, dudul, alunul și cireșul. Atât cât am putut să-mi dau seama, mi s-a părut că, exceptând zonele din jurul Mării Negre și Caspice (cu un climat mai cald, subtropical), flora din Transcaucazia nu diferă prea mult de cea din România. Pe ultima parte a traseului, către graniță, urcăm din nou pe munte, vegetația este mai săracă, iar zonele depresionare străbătute sunt cultivate cu diverse plante agricole. După trecerea graniței cu Georgia, spre Tbilisi (cca 60 km), aveam să constat, ca și la dus, că georgienii din această parte a țării sunt ceva mai gospodari, având case mai arătoase și mai îngrijite, ogoarele cultivate. Ne-am cazat la același hotel din Tbilisi, iar a doua zi dimineață (20 iunie) am plecat spre punctul de graniță cu Armenia (Sadakhlo-Bagratashen).

Am ajuns acolo, am trecut de vama georgiană, am intrat în cea armeană, am coborât din autocar, ne-am supus controlului obișnuit și așteptam să vină autocarul (controlat și el) pentru a pleca mai departe. Ce să vezi, ghinion, vorba lui Iohannis. Armenii solicită traducerea actelor autocarului în limba lor, acțiune care a durat "doar" vreo 3 ore. Cu ce să-ți umpli cele trei ore, cum să scapi de plictiseală(?!), când la granița armeană era ca după război: mizerie peste tot, dezordine, niște dughene comerciale înșirate de-a lungul șoselei în care nici nu-ți venea să intri - așa erau de "atrăgătoare" (mărfuri așezate clăie peste grămadă, inclusiv pe jos!), bălți și noroi pe marginea șoselei, o lipsă totală de interes și de respect pentru cei ce trec prin această poartă de intrare în Armenia (ceva de nedescris!). Pe lângă plictiseala provocată de timpul irosit aici, eram dezamăgiți și de faptul că prin această întârziere era compromis programul turistic al zilei, cum pățisem la Gori (oare firma "Omnia" nu era obligată să știe cerințele de la

granițele traversate, sau o fi fost o ”strategie” de moment a vameșilor pentru un ciubuc mai gras?!).

Armenia, sau Hayk (de la strămoșul armenilor - strănepotul lui Noe), sau Hayastan (nume dat de turci, adică ”țara lui Haya”), dar și ”țara pietrei”, este o țară situată în Caucazul de sud și se învecinează la nord cu Georgia, la sud cu Iranul, la est cu Azerbaidjan-ul, iar la vest cu Turcia. Suprafața actuală a Armeniei este de 30.000 km², iar populația estimată la cca 3 milioane locuitori, din care peste 1/3 trăiesc în Erevan, capitala țării. Se apreciază că în jur de 7-8 milioane de armeni trăiesc în afara țării (în Marsilia, de exemplu, s-ar afla vreo 80.000 de armeni; însuși De Gaulle a fost armean, părinții lui emigrând în Franța). O mare parte din teritoriul armenesc este muntos (se zice că e o zonă de podiș înalt, Aragats fiind cel mai înalt vârf - 4090m), cu masive vulcanice și depresiuni adânci, lacuri tectonice situate la altitudine (în care își au obârșia râuri importante precum Tigru, Eufrat, Kura, Arax ș.a.), climat continental (ierni lungi și reci, veri calde). Muntele lor sfânt este Ararat (un vulcan stins), care le-a aparținut cândva, dar care în prezent se află în Turcia, la mică distanță de granița dintre cele două state. Un munte care parcă țâșnește înspre văzduh dintr-o zonă relativ plată, impresionând prin semeția celor două vârfuri - Araratul Mic și Mare (primul având aproape 4000 m, celălalt peste 5000 m) înzăpezite chiar și în toiuul verii. Îmi imaginez durerea armenilor, privați de cel mai de preț simbol al lor, Masis - cum îi spun ei! Moneda armenilor este dram-ul (divizată în 100 luma). Șomajul în Armenia este ridicat (cca 18%), peste 3% din populație trăiește sub pragul de sărăcie, iar datoria externă atinge 50% din PIB. Rodia este fructul simbol aici, iar ca brand-uri armenii au coniacul și țigările Ararat. Alfabetul armean este și el unic printre cele 14 alfabete ale lumii, iar literele sunt niște semne de neînțeles pentru turiști ca noi (firmele au însă mai peste tot și variantă a numelui în engleză). Aflăm că în Armenia biserica nu e atât de puternică precum e în diaspora, unde nu sunt admise căsătoriile mixte, ci doar între armeni. Preoții armeni au dreptul să se căsătorească, dar călugării nu. Cel mai înalt prelat al lor este catolicosul, după care urmează doi patriarhi. În cazul căsătoriei între armeni și musulmani, lucrurile se complică, cei doi și copiii lor fiind excomunicați și privați de unele drepturi. Serviciul militar în Armenia durează 2 ani și este obligatoriu. Învățământul preuniversitar este de 12 ani, au sistem de sănătate de stat și privat. Cea mai mare plăcere a armenilor este să se întâlnească între ei și să chefuiască. Au ca trăsături specifice: un nas prominent, fruntea bombată, ochii și urechile mari, sunt cam păroși, în general de talie mică și medie, nu prea arătoși (mai rar întâlnești dame și bărbați după care îți vine să întorci capul!). Mulți

bărbați armeni obișnuiau în trecut să poarte barbă, dar regimul sovietic a cam pus capăt acestui obicei.

[Aflându-se la răscrucea drumurilor comerciale, nici istoria Armeniei nu a fost prea liniștită. În secolul I î. Hr. Armenia a deținut (pentru scurtă vreme) un teritoriu de vreo 10 ori mai mare decât astăzi (se întindea între Marea Neagră și Marea Caspică) și avea o cultură de orientare elenistică. Teritoriul ei a fost apoi disputat de romani și parți (sasanizi), invadat rând pe rând de asierieni, perși, arabi, turci și mongoli. Se consideră că este prima țară din lume care a adoptat (încă din 301 d. Hr.) creștinismul. În sec. al 16-lea, Armenia a fost ocupată și împărțită între Iranul safavid și Imperiul otoman, la începutul sec. al 19-lea a fost încorporată în Imperiul rus, după revoluția din Rusia (în 1917) a avut o scurtă perioadă de independență, după care a fost anexată la URSS în 1922, redevenind independentă în 1991, odată cu destrămarea imperiului sovietic. O pagină neagră în istoria armenilor este genocidul la care au fost supuși de către otomani în 1915-1916 în special, continuat până în 1922, întrucât după războiul ruso-turc din 1877-1878, armenii din Anatolia de astăzi au început să se revolte și să ceară sultanului drepturi egale cu otomanii musulmani. Armenii fuseseră deja supuși unor acte criminale încă la sfârșitul sec. al 19-lea (1894-1896) în "masacrele hamidiene", ordonate de sultanul Abdul Hamid al 2-lea ("Sultanul roșu"), ca urmare a refuzului armenilor de a plăti birurile duble, impuse lor. În 1915-1916, acțiunea de exterminare a armenilor a fost comandată de "Junii turci", un triumvirat care preluase puterea în Turcia (în 1908-1909). Început în aprilie 1915, genocidul împotriva armenilor, a dus la masacrarea a cca 2/3 dintre armenii din Anatolia de astăzi, în propriile lor locuințe, înnecați în mare și râuri, sau forțați de soldații turci să-și părăsească casele (fiind împinși în pustiurile Siriei - fără apă, hrană și adăpost), într-un adevărat "marș al morții"; au fost exterminați atunci cca 1,2 -1,5 milioane de armeni. Din păcate însă, nu au învățat nici ei din acea lecție dură a istoriei, la rându-le producând (între 1988-1994) ceva asemănător azerilor din Nagorno-Karabakh și din vecinătate. Situația economică a Armeniei de astăzi este una dificilă. Am înțeles că armenii ar dori să intre în CSI, să se bucure din nou de protecția Rusiei, numai că rușii îi țin într-un soi de așteptare mută, urmărind să-i îngenuncheze prin metodele lor cunoscute, ceea ce probabil se va și întâmpla într-o bună zi].

Cele mai tari obiective turistice ale Armeniei sunt unele mănăstiri din piatră, vechi de 800-1000 de ani, situate la altitudine, în locuri pitorești, izolate - mănăstiri care au păstrat amprenta timpului, și care te cuceresc prin simplitatea, austeritatea din interiorul lor. Mănăstirile Haghpat și Sanahin, care fac parte din patrimoniul UNESCO, se află la o altitudine de cca 1400-1500m, nu departe una de alta, lăcașuri care pe lângă funcția lor religioasă s-au constituit în acele vremuri și în centre importante de cultură și educație. La Haghpat se putea învăța teologia, științele naturii, medicina, matematica, iar la Sanahin - științele umaniste, muzica, medicina. În ambele mănăstiri se practica arta copierii și producerii manuscriselor. Peisajele din jurul acestor mănăstiri sunt pitorești, cu văi adânci și versanți acoperiți în întregime cu foioase. Deși eram la o altitudine ridicată, sătenii aveau prin curți nuci, cireși (cu fructe coapte), piersici, aluni de pădure, viță de vie ș.a., dovadă că iernile aici sunt blânde. Mănăstirea Haghpat se află într-un sat cu același nume, e înconjurată de un zid exterior (ca o cetate) și a fost ridicată pe locul unde inițial fusese un templu păgân. Aici s-a constituit primul depozit (bibliotecă)

de carte din Armenia. Intrând în curtea mănăstirii, mi-a reținut atenția crucea armenescă, deosebită de cele obișnuite, care figurează ca element decorativ peste tot, încrustat pe zidurile bisericilor, în interiorul și în exteriorul lor. Această cruce are cele patru capete lățite și adeseori terminate în arc de cerc (de regulă concav). Arhitectura construcțiilor mănăstirii conține un amestec de elemente bizantine și caucaziene, iar complexul mănăstiresc s-a dezvoltat în secolele 11-13, cuprinzând trei biserici (între care și "Sf. Grigore"), o clopotniță (pe trei niveluri), două capele ș. a. Mănăstirea a suferit pagube în mai multe rânduri de-a lungul timpului, din cauza războaielor, dar și a cutremurelor (ultimul în 1988), fiind însă refăcută de fiecare dată. Una din bisericile de aici este mai veche și de mai mici dimensiuni, iar în interior prezintă doar o cruce armenescă. Biserica mare are o acustică excelentă (ne-a demonstrat acest lucru o elevă de vreo 16 ani (care făcea practică ca ghid al nostru și se pregătea pentru această meserie). Bisericile sunt în întregime din piatră, inclusiv podelele, nu au ferestre ci doar niște fante în pereții laterali, iar în mijloc acoperișul se termină în trunchi de con descoperit (fante prin care pătrund în interior păsări, care se pare și cuibăresc în interior). Altarul este dispus mai sus decât podeaua bisericii, pe un soi de scenă înaltă de cca 1,20 m, de formă semicirculară, este boltit, lipsit de catapeteasmă și are în interior o cruce și câteva icoane, iar pe boltă un rest de frescă. Impresionantă această simplitate a bisericilor armenesti din epoca medievală, faptul că preotul nu se separă nici un moment de credincioși! În încăperile bisericilor, dar și în fața lor erau numeroase lespezi de morminte.

Ne deplasăm de aici spre mănăstirea Sanahin și trecem prin orașul Alaverdi, în care mi s-a părut că timpul s-a oprit în loc, sărăcia e la ea acasă, iar blocurile de locuit arată ca vai de mama lor! Este o zonă săracă, în care oamenii trăiesc din minerit (cupru) și agricultură - atâta câtă poate fi într-o zonă de altitudine. Peisajul este fabulos, cu localități situate în vale (unde curge râul Debed), dar și pe versanți. În parcare din apropierea mănăstirii erau case ale sătenilor, iar la una din ele, pe gardul din piatră stătea agățat un dulău cu capul și jumătate din corp spre stradă, care aștepta "ofrande" de la turiști (istet câine, o imagine deosebită!). Biserica de la Sanahin este un pic mai veche (sec. al X-lea) și mai mare decât cea de la Haghat, stilul arhitectural fiind cam același. Am admirat aici suita de arcade pe mai multe șiruri, susținute de coloane solide, duble și triple, nu prea înalte, cu capiteluri bogat ornamentate. Frescele s-au degradat și nu au mai fost refăcute. Și în această biserică sunt lespezi din piatră ce acoperă morminte. Cum arătam anterior, aici a funcționat și o academie (dintre cele mai vechi din lume), iar în biblioteca bisericii erau expuse unele relicve, oale din lut, file de cărți ș. a.

Am admirat frumusețea unei mari lespezi din piatră roz care placa unul din pereții exteriori, pe care era încrustată o cruce mare, iar pe margini avea frumoase decorațiuni în piatră (ca un filigran). Eleva ghid ne-a prezentat și un album cu reproduceri din Biblie, realizate pe piele, folosind culori naturale (m-a surprins plăcut această domnișoară, care își învățase lecțiile și își stăpânea bine emoțiile).

Am coborât apoi de pe munte la nivelul râului, drumul fiind plin de gropi, iar prin tuneluri nici pic de lumină. Păcat de peisajele carstice minunate pe lângă care ne strecurăm cu viteza melcului. Drumul pe care ne deplasăm în acest canion este catastrofal, am crezut că se rupe autocarul, nu alta! Nu a mai fost cred reabilitat, de ani de zile. La înălțime, vegetația e mai redusă, întâlnim forme arbustoides, stânci golașe, dar coniferele lipsesc. Ne aflăm în Micul Caucaz, urcăm mereu și ajungem într-o zonă unde apar creste montane înzăpezite, în care își fac prezența coniferele și pășunile alpine. Treceam apoi pe lângă un sat locuit de ruși de rit vechi (un fel de lipoveni de-ai lor), în apropierea căruia se înalță un vârf montan de cca 3800 m, iar în fața noastră apar pășuni alpine întinse. Probabil, ocupația de bază a localnicilor pe aici este creșterea animalelor. Suntem de doar o zi pe teritoriul Armeniei și ne dăm seama că nu e ușor de trăit pe aici. După 1991 industria lor s-a prăbușit, au purtat câțiva ani război cu azerii (fapt ce a secătuit resursele și așa puține ale țării), cu vecinii nu au relații prea bune - în sensul că Turcia și Azerbaidjan le sunt inamici, Georgia este neutră, iar Rusia o "scaldă", și pune condiții pentru a-i ajuta.

Am trecut prin Parcul Național Dilijan, care se întinde pe o suprafață de cca 24 mii ha, declarat rezervație în 1958, iar în 2002 a căpătat statutul de parc național datorită mării biodiversități a florei și faunei din zonă. Avem în program ca obiectiv lacul Sevan, situat la o altitudine de cca 1900 m. Din păcate, din cauza întârzierii la graniță și unui timp prea lung petrecut la cele două mănăstiri, ajungem în zona lacului (ca și la Gori), după ce noaptea se așternuse peste tot. Am avut noroc însă că era senin și, lună plină fiind, puteam să ne facem o impresie cât de cât, chiar și în aceste condiții. Lacul este unul tectonic, format în urmă cu 25-30 de mii de ani și în prezent are o suprafață de cca 1200 km². În el se varsă 28 de râuri, a avut o adâncime maximă de vreo 95 m, care s-a redus însă cu vreo 20 m (din cauza exploatării lui hidroenergetice și pentru irigații), fiind un loc preferat de vacanță al armenilor, în special a celor din capitală (de care îi despart doar vreo 60 km). Am oprit la lac, șoferii au făcut lumină în autocar, noi am coborât și am înaintat pe iarba din jur până la marginea lui. O imagine imposibil de uitat, una de vis, a lunii care se oglindea în lac! Trecând prin iarba, am deranjat roiuri de țânțari care s-au năpustit asupra noastră și ne-au supt la greu, iar

când am ajuns în autocar, plafonul acestuia era năpădit de acești mici înaripați flămânzi. A trebuit să conviețuim cu ei până la hotel în Erevan, unde au fost eliminați din autocar cu ajutorul unui aspirator. Am intrat în Erevan (oraș locuit continuu de cca 2800 ani) în jurul orei 23.00, am fost cazați la un hotel mai vechi, dar bun ("De Luxe"), cu două etaje și fără lift. Ne-am culcat după orele 24.00h.

Hotelul se afla în zona centrală a orașului, așa încât a doua zi mi-am permis o plimbare de cca o oră pe străzile din apropierea lui, străzi cam pustii la acea oră matinală. Mi s-a părut un oraș curat, în care clădirile și blocurile de locuit sunt construite din piatră ceea ce le conferă soliditate, dar și o anumită monotonie (piatra de construcție este tuful vulcanic, din care au fabricat bolțari de culoare gri, bej și roz- mulți bolțari având găuri, de parcă ar fi fost ciuruiți de gloanțe). Doar în centrul capitalei sunt și clădiri mai noi, cu zidurile acoperite și zugrăvite în culori mai vii, numai că multe dintre acestea au un aspect greoi (sunt probabil construite în perioada sovietică). În Erevan nu am întâlnit zgârie nori. Nu scăpăm nici în Armenia de obiceiul, care supără tare ochii, transcaucazian se pare, de uscat rufele pe balcoane, între balcoane învecinate, între blocuri etc.

După micul dejun (21 iunie) ne deplasăm în afara Erevanului, dar nu departe de capitală, pe o colină unde s-a realizat Memorialul genocidului, un grup de construcții dedicate omagierii victimelor masacrelor din 1915-1922 provocate de turcii armenilor. Îndată ce urcăm pe colină, ni se deschide în față un platou, din mijlocul căruia țâșnește spre cer ca o sulită, un obelisc format din două piese - una mai mare simbolizând Armenia Mare, și una mai mică simbolizând Armenia de astăzi. La intrare, pe partea stângă a platoului, s-a amenajat un mic parc din brazi argintii, plantați de către șefi de stat, de guvern, reprezentanți ai unor organizații - care au vizitat acest memorial (lângă fiecare brad sunt plăci personalizate cu numele acestora și anul vizitei). În continuarea lui este amenajată o peluză întinsă de iarbă, de-a lungul căreia s-a construit un zid, cu porțiuni verticale delimitate, pe care sunt inscripționate localitățile mai importante din Turcia în care au fost masacrați armenii. Pe fundalul platoului impresionează o construcție formată din 12 megaliți din granit, dispuși în cerc (sub forma unui clopot), care delimitează în interior o incintă - în care se coboară pe scări, iar în incintă arde un foc veșnic din 1961. Aici vin armenii și turiștii și depun flori în memoria celor dispăruți în genocid și se roagă pentru sufletul lor. De pe acest platou se deschide o panoramă foarte frumoasă a zonei și poți admira în voie măreția munților Ararat ce se profilează la orizont. Părăsești acest loc cu strângere de inimă - știind ce reprezintă el pentru armeni, dar și cu mulțumirea că urmașii nu i-au uitat pe cei dispăruți fără nici o vină, cu

speranța că astfel de momente îngrozitoare din istoria omenirii nu se vor mai repeta.

Pornim de aici spre mănăstirea Khor Virap, aflată la cca 43 km distanță spre vest, în apropierea graniței cu Turcia. Pe măsură ce autocarul înaintează spre obiectivul vizat, observăm că ne apropiem tot mai mult de munții Ararat. Zona în care ne aflăm pare una de câmpie (deși cred că e un platou înalt), iar mănăstirea Khor Virap se află pe un deal din imediata vecinătate a graniței (la câteva sute de metri de Turcia), un loc în care, în secolul al 3-lea d. Hr., Sf Grigore Iluminatorul a fost întemnițat timp de 13 luni, într-un soi de puț, din porunca regelui de atunci. **Regele era păgân și de aici conflictul cu Sf. Grigore care propăvăduia creștinismul în zonă.** La un moment dat regele s-a îmbolnăvit, iar Sf. Grigore l-a ajutat să se vindece, fapt ce l-a determinat să-l elibereze, devenind și regele un adept al credinței creștine. Pe acest loc s-a construit în sec. al 7-lea o capelă, întru cinstirea sfântului, iar în sec. al 17-lea s-a ridicat mănăstirea, care cuprindea în interiorul zidurilor ei o biserică, chiliile ale călugărilor, o trapeză ș. a. Mănăstirea a fost sediul unui seminar teologic și reședință pentru catolicosul armean. Am admirat la urcare zidurile ce înconjoară mănăstirea, care au fost cred restaurate relativ recent (întrucât erau într-o stare foarte bună), dar ajunși în incinta ei am constatat că biserica era închisă pentru renovare. Am regretat desigur că nu am avut acces în acest lăcaș, dar ne-am bucurat să fim aici, pentru că de sus, din incinta mănăstirii, aveam o perspectivă extrem de frumoasă asupra "câmpiei" din jur și mai ales asupra muntelui Ararat aflat, după aprecierea mea, la vreo 20 de km de graniță.

Muntele Ararat (5165 m înălțime) este divinizat de către armeni, fiind simbolul lor național, "Olimpul" lor, de care au fost privați de către turci. Nu m-am putut abține să nu mă pun în pielea armenilor și să înțeleg frustrarea acestora, rana pricinuită de pierderea unui simbol atât de scump sufletului lor și m-am gândit că astfel de frustrări nu pot duce pe termen lung la nimic bun. Cum să deposezi un popor de ce are el mai de preț și apoi să ai pretenția unor relații bune cu acesta?! E trist, chiar dureros de trist! În afara pierderilor de vieți omenești, războaiele aduc iată și astfel de drame și traume. Muntele Ararat este amintit în Biblie, ca fiind locul cel mai înalt pe care s-ar fi oprit Arca lui Noe după retragerea apelor în urma Potopului, care ar fi durat 40 de zile. Ararat este nu numai muntele sfânt, ci și cel mai tare brand al armenilor, folosit în denumirea celor mai bune produse ale lor (între care berea și coniacul).

De aici, pornim spre mănăstirea Noravank, aflată în sudul țării, la cca 120 km de Erevan. Începem din nou să urcăm. Peisajul e spectaculos, dar munții din jur au aspect golaș din cauza uscăciunii. E aproape de necrezut ca,

Într-o țară atât de mică, să asști la un contrast evident între nordul ei - unde vegetația abundă (pentru că dispune de un climat mai umed), și sudul ei - unde insuficiența apei nu permite decât dezvoltarea plantelor ierboase și a unor forme arbustive. În funcție de expoziția terenurilor, întâlnim pe traseul nostru și zone unde se practică agricultura, inclusiv cultura viței de vie și a unor pomi fructiferi. La un moment părăsim șoseaua principală și ne strecurăm printr-un defileu îngust format de râul Amaghu, străjuit de o parte și de alta de pereți înalți, cu stânci sculptate în fel și chip de ploii, vânt, cutremure, îngheț-dezgeț etc. Intervin aici și oxizii de fier, care își pun amprenta pe coloritul stâncilor (parcă ar fi din cărămidă), făcând peisajul și mai spectaculos. Ajungem la complexul mănăstiresc de la Noravank, ridicat la începutul sec. al 13-lea, avariat de-a lungul vremurilor de mai multe cutremure (1261, 1321, 1840, 1931) și mereu restaurat. Zidurile ce înconjoară complexul au fost realizate în sec. 17-18. În sec. 13-14, mănăstirea devenise un centru religios și cultural important, reședință princiară (a prinților Orbelian) și a unor episcopi armeni. Mănăstirea cuprinde mai multe construcții, între care bisericile Sf. Astvatsatsin ("Maica Domnului"), Sf. Ștefan și bazilica Sf. Karapet. În partea stângă a clădirilor se află o zonă în care sunt înșirate numeroase morminte și monumente funerare. Zidurile construcțiilor din mănăstire sunt realizate din blocuri mari de piatră, iar culoarea lor rezonează cu peisajul stâncos și abrupt din spatele mănăstirii. Bisericile sunt cam în același stil cu cele văzute la Haghat și Sanahin, dar mai vii datorită coloritului.

Biserica "Maica Domnului" pare să fie cea mai importantă din complex. Este o construcție de dimensiuni nu prea mari, dar zveltă, impresionând prin basoreliefurile și decorațiunile de pe fațada ei. Biserica (lucrare realizată de Momik, un arhitect și sculptor celebru din sec. al 14-lea, al cărui mormânt se află lângă biserică) are două niveluri (de fapt trei, dacă socotim și cupola), la etaj ajungându-se pe niște scări exterioare din piatră (dispuse de o parte și de alta a ușii de la primul nivel). Scările au o înclinație de cca 45°, sunt înalte și foarte înguste și puțini turiști se încumetă să le urce, pentru a vizita rotonda de deasupra, fiind relativ ușor să le urci, dar foarte dificil să le cobori. Parterul a fost locul de îngropăciune (biserica mormânt) a celor din familia Orbelian, iar etajul (biserica oratoriu) este o rotondă cu mai multe coloane, având funcția de templu comemorativ. Interesante sunt basoreliefurile de pe pereții exteriori care îl înfățișează pe Mântuitor flancat de Apostolii Petru și Pavel și respectiv Fecioara Maria cu Pruncul în brațe, avându-i de o parte și de alta pe arhanghelii Mihail și Gabriel. Fațada de est a bisericii este ornată cu blazonul familiei Orbelian. Biserica "Sf. Ștefan" este cea principală, și a fost construită la începutul sec. al 13-lea, din inițiativa

unuia din prinții Orbelian. Încăperile acestei biserici aveau mai multe destinații: de rugăciune și studiu pentru călugări, ca altare, sacristie, trezorerie ș. a. Am admirat aici niște lespezi mari (de cca 4 m înălțime și 1,5 m lățime) din piatră (tuf) de culoare cărămizie, sprijinite de pereții bisericii, care aveau încrustate diverse basoreliefuri și ornamente. Pe una din lespezi era săpată la mijloc o cruce mare, deasupra figuri de sfinți, dedesubt o stea în șase colțuri, iar pe margini diverse ornamente (operă a aceluiași Momik). În zona de nord a acesteia a fost construită o capelă a Sf. Grigore Iluminatorul. Biserița "Sf. Karapet" a fost cea mai veche construcție din complex (prima structură datând din sec. 9-10) și se află încă în ruină. Se crede că ea servea drept loc de rugăciune pentru clerici. Și în aceste biserici sunt lespezi ale unor morminte regale, prelați și călugări. Pe un tăpșan situat înspre munte este cimitirul mănăstirii, cu multe pietre funerare, pe care sunt încrustate cruci armenesti. Cu toate că stâncile imense din jurul mănăstirii sunt lipsite de viață, peisajul este unul pe care e greu să-l uiți.

Pe traseele urmate în Armenia am observat că și aici, la țară, casele și grădinile nu erau prea bine gospodărite, multe locuințe învelite cu internită, iar unele aveau găuri în acoperiș. Terenurile agricole din zonele depresionare sunt însă lucrate și chiar irigate. De la Noravank facem cale întoarsă spre Erevan, oraș care la periferia lui nu arată deloc prea bine. Pe măsură ce ne apropiem de Erevan întâlnim multe livezi cu pomi fructiferi și viță de vie, lanuri de porumb și alte culturi. Am ajuns cu autocarul în zona centrală a capitalei, în Piața Republicii, de unde pornim pe jos să luăm contact cu orașul și locuitorii săi. Orașul este străbătut de râul Hrazdan. Când am părăsit autocarul a început să plouă, dar asta nu ne-a descurajat, mai ales că ploaia nu a fost de durată. Orașul a devenit capitală în 1918, când Armenia și-a câștigat independența, și avea pe atunci doar 20.000 locuitori, iar astăzi are peste 1 milion. Este o zonă seismică, frecvent zguduită de cutremure puternice, cel din secolul al 17-lea distrugând practic orașul. Capitala Armeniei, așa cum arată ea astăzi, datorează mult unui celebru arhitect - Tamanyan, care i-a schimbat complet înfățișarea, arhitect care are o statuie impozantă în zona Cascadelor. Piața Republicii impune prin dimensiunile ei și prin clădirile monumentale, cu arhitectură diversă, ce o înconjoară, între care amintim clădirea Muzeului Național de Istorie, unele palate administrative, hotelul "Mariott" ș. a., prin fântânile arteziene de aici. Ni se spune că un obiectiv important în Erevan este Institutul Matenadaran, care deține o adevărată comoară de documente și manuscrise vechi.

Mergând mai departe, în calea noastră apare Piața Libertății, în care cel mai important edificiu este clădirea Operei, o frumoasă realizare arhitectonică, dar pe care culoarea gri nu o pune suficient în valoare. Se

aproxia seara și foarte mulți oameni, de toate vârstele, se îndreptau spre intrarea în clădirea operei, unde era spectacol. Frumoasă imagine! Ultimul obiectiv vizitat a fost complexul Cascadele, o idee și o construcție interesantă. A fost început prin anii 1960 dar, din lipsa fondurilor, s-a finalizat de abia la începutul acestui secol, prin bunăvoința unui armean bogat (Cafesjian) din SUA, care a finanțat lucrările și al cărui nume este purtat de Centrul de arte de aici. Aceste cascade reprezintă o construcție de cca 50 m lățime, cu 572 trepte din granit, pe un versant cu o înclinație de 15° și un traseu de cca 300 m, având cca 120 m înălțime (din vârful căreia se poate admira Araratul), la capătul căreia se ridică un obelisc din vremea Armeniei sovietice. Pe margini sunt dispuse treptele, iar pe mijloc (și tot în trepte) sunt o serie de amenajări (mici grădini, hale, un centru pentru arte ș. a.). La baza Cascadelor se întinde un parc, populat cu numeroase statui și artefacte, multe din ele de un gust îndoielnic (m-a surprins faptul că acest parc era păzit de mai mulți jandarmi și m-am întrebat, oare de ce?!). Din păcate, nu am escaladat aceste trepte pentru a admira orașul de sus, din aceeași lipsă de timp care ne-a bântuit toată excursia. Mereu ne-am lovit de acest inamic - timpul, pentru că organizarea a lăsat de dorit! Parcă eram în călătorie doar pentru a puncta anumite obiective și nu pentru a le vizita și a le fixa în memorie!

Pe traseul *per pedes* prin Erevan am fost uimiți de numărul mare de armeni aflați pe stradă la acea oră (între 17.00 - 19.00h), de ai fi zis că majoritatea lor nu au ce face pe-acasă și au ieșit la plimbare. Circulând prin Erevan cu autocarul am observat că unele artere din capitală sunt foarte largi, circulația de mașini mare (ca în orice capitală), vegetația abundentă și aprovizionată cu apă prin irigarea cu picătura. Și în Erevan, ca și la Tbilisi, pe una din coline tronează o statuie ce simbolizează mama Armenia. Circulația în comun în oraș și în afara lui se face cu microbuze și cu mici autobuze (care par de epocă și arată ca vai de ele, fiind lipsite de aer condiționat). M-a surprins în Armenia prezența peste tot a poliției (în Erevan, de pildă, pe o porțiune de 300 m, am întâlnit trei echipaje de poliție).

Călătoria noastră în această parte de lume se apropie de sfârșit. A doua zi dimineață (22.06.2016) am avut ca obiective vizitarea mănăstirii Geghard și a templului Garni, aflate relativ aproape de Erevan și nu departe unul de altul. Defileul prin care ne strecurăm spre mănăstirea Geghard este minunat. De altfel, toate traseele parcurse în Armenia ne-au convins că țara e deosebit de frumoasă, dispune de un relief foarte variat, chiar spectaculos, de peisaje splendide și ar putea câștiga enorm din turism dacă ar investi în șosele și hoteluri (aceeași problemă ca la noi). Poarta de intrare în mănăstirea Geghard seamănă cu cele de pe la mănăstirile noastre. Existența unui izvor sacru, cu puteri tămăduitoare (aflat într-o peșteră din incintă), a

fost se pare motivul pentru care s-a construit aici prin sec. al 4-lea un loc de rugăciune pentru armeni (mănăstirea Airivank). Actualele construcții din mănăstire s-au ridicat în sec. 12-13 (când ar fi fost adusă aici sulița cu care a fost împuns Hristos pe Cruce), cea mai veche dintre ele fiind Capela "Sf. Grigore". Mănăstirea are aspect de cetate (ca și unele de pe la noi), fiind înconjurată de un zid și având o singură poartă de intrare. Alte clădiri din incintă sunt biserica centrală, sacristia și biserica mică din peșteră. Aici întâlnim un mixt arhitectonic, între stilul armean și arab. M-au impresionat coloanele și arcadele din pronaosul bisericii centrale, sculpturile de pe pereți și portaluri (având motive geometrice, figuri de animale și flori, cruci ș. a.) și altarul, ceva mai impozant decât cele văzute anterior. Alături de bisericii principale erau mai multe încăperi săpate în piatră, fiecare având un altar, mult mai simplu însă (pe fundal se afla doar o cruce săpată în piatră). În incinta mănăstirii, cum arătam anterior, se află și o biserică mai mică, care a servit drept mormânt pentru o familie princiară ce a locuit aici în sec. al 13-lea, iar într-o peșteră din mănăstire a trăit pe atunci și un mare istoric al Armeniei - Mkhitar Airivanetsi. Sunt demne de reținut la aceste biserici, basoreliefurile și ornamentele săpate în piatră pe pereții exteriori, ca și numeroasele plăci (lespezi) din piatră roșie, dispuse în diverse locuri ale mănăstirii, decorate și ele cu motive geometrice, florale și cruci armenesti încrustate în piatră. Mi s-a părut cea mai frumoasă mănăstire din cele vizitate în Armenia. Dincolo de zidurile mănăstirii curgea un râu de munte care se strecura printre stânci și bolovani imenși. În zona de parcare de lângă mănăstire erau mulți localnici ce vindeau produse alimentare tradiționale armenesti. Foarte aspectuoase și tentante erau pâinile și plăcintele, frumos decorate, simbolizând soarele. Mulți din grupul nostru s-au înfruptat din plăcintele lor, care arătau într-un mare fel și pe deasupra erau și gustoase (din păcate, le cam bâzâiau muștele, iar vânzătorii erau certați cu igiena în manipularea lor). În zona parcării am admirat un nuc falnic, de dimensiuni foarte mari, la umbra căruia ne-am aciuat câteva minute înaintea plecării.

Urcăm în autocar și ne deplasăm spre Templul Garni. Acest templu a fost unul păgân, simbol al Armeniei pre-creștine, iar starea în care se află este foarte bună (a fost refăcut între 1969-1975, după cutremurul devastator din sec. al 17-lea). Pe acest loc s-ar fi aflat un altar închinat zeului Soare, ridicat în mileniul al 3-lea î. Hr. de către regii triburilor armene. Aici a fost la începuturi o fortăreață. Construcția actuală este în stil ionic, realizată din bazalt și se crede că a fost ridicată de regele Tridates I al Armeniei în sec. I d. Hr. Templul este construit pe un postament din bazalt de cca 3 m înălțime, în fața căruia se află nouă scări de acces (de 30 cm înălțime), iar construcția are de jur împrejur coloane înalte - câte opt pe lungime și șase pe lățime (în

total 24 de coloane, de cca 6,5 m înălțime). Acoperișul este de forma unei prisme triunghiulare, așa cum e cazul templelor elenistice. În interior este delimitat un spațiu de vreo 8/5 m în care se află altarul și o piatră de sacrificiu și rugăciune. Această construcție nu a fost distrusă de către năvălitori, fiind probabil considerată mai degrabă loc de mormânt și nu un templu de rugăciune. Peisajul din jurul templului este fabulos și mai cu seamă canionul Garni, prin care curge un râu (cu același nume, probabil). Unii din pereții din piatră (bazalt), ce străjuiesc canionul, sunt adevărate opere de artă, parcă ar fi dăltuți de cineva anume. Aici, la Garni, a fost un complex mult mai vast de clădiri (băi din epoca romană, un palat regal, biserici, mozaicuri etc), care au rămas însă în ruină după cutremurul amintit.

Plecăm de la Garni spre Vagharshapat, oraș construit de regele Varash, oraș care a fost în sec. al 14-lea capitala Armeniei, care acum numără cca 50.000 locuitori. Aici se află Catedrala Echmiadzin, cel mai vechi templu creștin armenesc, biserica Apostolică a Armeniei, considerată Bazilica "Sf. Petru" a armenilor. Chiar de la intrarea în acest complex rămâi impresionat de un ansamblu monumental din piatră (ca un portal imens), dedicat genocidului armean, pe fațada căruia sunt încrustați doi sfinți ce se prind cu mâna de o cruce (peste doar două zile urma vizita Papei Francisc aici, pentru a se întâlni cu armenii și catolicosul Karekin al II-lea, a se ruga și a ține o slujbă). Chiar la începutul sec. al 4-lea a fost construit aici un templu din lemn, pentru ca în sec. al 7-lea acesta să fie înlocuit de o catedrală din piatră. Ulterior, catedrala a fost supusă la mai multe renovări, iar în sec. 17-18 i s-au adăugat noi construcții (clopotnița pe trei niveluri și sacristia). Catedrala a fost nu doar un centru religios important, ci și cultural și chiar politic. În vremea genocidului armean a fost un loc în care s-au adăpostit refugiații. Pe aleea ce ne ducea la catedrală am admirat, la marginea unui parc din incintă, două coloane paralelepedice din marmură, pe care era încrustată o cruce armenescă și diverse ornamente. Biserica este austeră la exterior, are formă de cruce, iar în interior spațiul este divizat în mai multe zone. Încă din pridvor, flancat de două coloane spiralate, nu poți să nu observi influența persană a decorațiunilor și culorilor folosite. Arhitectura interioară, coloanele, pictura, candelabrele și decorațiunile sunt de mare frumusețe și rafinament. Fresca din biserică prezintă scene biblice și portrete ale apostolilor și sfinților. Atât altarul principal cât și podeaua sunt din marmură. Pe lângă altarul principal, în biserică există alte trei altare, din care unul marchează locul unde Mântuitorul i-a cerut Sf. Grigore Iluminatorul să ridice biserica. Dincolo de biserică propriu-zisă se află o poartă (ca un arc de triumf) - mai veche se pare decât biserica, iar după ea -

reședința catolicosului (unde nu ni s-a permis să pătrundem). De reținut faptul că în 2001 (la împlinirea a 1700 de ani de la adoptarea creștinismului în Armenia), Papa Ioan Paul al II-lea a adus de la Napoli (după 500 de ani) și a depus în catedrala Echmiadzin, moaștele Sf. Grigore - primul catolicos armean. Pe una din laturile acestui complex bisericesc s-a construit și o biserică nouă, în care sunt creștinați copiii.

Părăsim catedrala și oprim în centrul orașului, în zona unui supermarket, unde facem mici cumpărături, după care ne deplasăm din nou spre granița cu Georgia. În drumul nostru trecem pe lângă centrala nucleară din Armenia, care are patru unități, a fost un timp oprită după 1990 - la presiunea IAEA, dar a fost repornită pentru că nu au avut cum acoperi din alte surse nevoile de energie electrică ale țării. În zonele mai joase ale traseului urmat, am întâlnit zone cu multe livezi de cais, piersic, cireș, viță de vie. Traseul nostru începe să urce și ajungem să circulăm pe un platou montan întins (situat la cca 1500 m altitudine), lipsit de păduri și pomi fructiferi. Pe acest platou, localnicii cultivă cereale și plante furajere, dar cele mai mari suprafețe sunt ocupate de pășuni. Au sisteme de irigare a culturilor și la această altitudine. Din loc în loc, întâlnim și așezări umane și ne întrebăm cum o fi viața acestor oameni iarna, pe un platou atât de vast și complet descoperit?! Paralel cu șoseaua ne însoțește o linie ferată simplă (toate cele trei țări vizitate au linii ferate simple și duble, majoritatea electrificate). Ne aflăm pe o șosea pe care nu prea întâlnim indicatoare de circulație. La un moment dat trecem pe lângă un lac artificial (folosit probabil la irigații), apoi printr-un orașel puternic afectat de un cutremur, la refacerea căruia a contribuit cu donații și Charles Aznavour, armean și el) și, ca semn de recunoștință, autoritățile i-au ridicat aici o statuie.

Lipsind pădurile, oamenii locului se încălzesc pe aici cu tizic (amestec de bălegar și paie uscate). În multe gospodării am văzut bucăți de tizic puse la uscat prin curți, și mi-am dat seama cât de săraci sunt cei ce trăiesc aici, ce mirosuri duhnesc probabil prin gospodăriile lor vara - când le usucă, și iarna în case - când le folosesc drept "combustibil" la încălzire! Am trecut printr-o localitate (Ashot) unde se înregistrează iarna cele mai scăzute temperaturi (- 30, - 35°C), dar aici aveau gaz metan. Acest platou montan este bogat în izvoare, multe zone par a fi chiar mlăștinoase și cred că ne-am deplasat pe el pe o distanță de vreo 200 km. Stratul ierbos este foarte bine dezvoltat și verde intens, dovadă a unei bune aprovizionări cu apă. Am ajuns spre seară în nordul Armeniei, la Bavra, un sat amărât la granița cu Georgia, unde sătenii își construiesc gardurile din tot felul de resturi de prin ogradă și nu din lemn, fier sau piatră, pentru că nu-și permit probabil acest "lux". Am trecut mai rapid decât de obicei prin granița dintre Armenia și Georgia, nu

am mai fost nevoiți să coborâm bagajele din autocar, dar a trebuit să trecem individual pentru controlul poliției de frontieră, iar afară era un vânt și un frig pătrunzător. Hainele mai groase fiind în bagajul din cala autocarului, am făcut ceva "cuie" pe afară până am ajuns la adăpost în zona de control.

Și înainte de granița dintre cele două țări, și după aceea, am mers mulți km pe niște drumuri oribile, fapt ce a determinat sosirea la pensiunea de la Vardzia pe la 22.45h. A doua zi (23.06.2016) am vizitat complexul (situl) săpat în munte de la Varadzia (pe care l-am prezentat deja), după care am pornit pe drumul de întoarcere către granița cu Turcia, și urmând traseul Kars-Pasingler ne-am îndreptat spre Erzurum, unde aveam cazare. Până la granița cu Turcia am trecut în Georgia pe lângă o hidrocentrală și am admirat canalul ei de aducțiune, apoi o veche cetate, după care am străbătut satul în care s-a născut marele lor poet Shota Rustaveli, ghidul amintindu-ne de unul din poemele sale "*Viteazul în blană de tigru*", dedicat se pare reginei Tamara. Am observat că în zona aceasta georgienii sunt ceva mai gospodari decât semenii lor de pe traseul spre Azerbaijan (s-or fi molipsit probabil de la turci!). Urcăm din nou la înălțime, admirăm crestele Caucazului Mic și pe traseu întâlnim un peisaj alpin, lipsit de păduri, cu pășuni întinse, arbuști și forme arbustoides, iar în zonele mai plate (depresionare) terenuri cultivate.

La 15.30h trecem de granița cu Turcia, iar traseul este în continuare montan, pe o șosea obișnuită, urcăm tot mai sus și trecem pe lângă crestele încă înzăpezite ale munților (cred că am circulat la cca 1800 – 2000 m altitudine), iar temperatura afară era de 15°C. Peisajul întâlnit în cale - deosebit, din loc în loc păduri de conifere mici ca suprafață, pajiștile vaste și verzi ca în Irlanda, iar pe ele pasc turme de oi și cirezi de vaci, unele parcele sunt cultivate cu plante furajere, ici și colo întâlnim și localități (ce viață curată duc acești oameni, dar și foarte aspră!). După ce am parcurs cca 100 km de la graniță, constatăm că și pe acest traseu se construiește o nouă autostradă, la care se lucra din greu. Când ne-a mai rămas cca 150-175 km până la Erzurum, munții și-au schimbat aspectul și culoarea, fiind relativ golași și de culoare roșietică. Este cred o zonă mai săracă a Turciei, nu prea se observă construcții noi pe aici, casele și gospodăriile localnicilor sunt mai puțin îngrijite, încălzirea cu tizic. Pe la 21.30h am ajuns în Erzurum, unde am fost cazați la Hotelul "Zade" (un hotel bun, dar nu și micul dejun).

Dimineață (24.06.2016), m-am plimbat puțin pe străzile din jurul hotelului, am văzut cum arată piața din Erzurum, am admirat o moschee, vitrinile și unele magazine de mobilă, și mi-a atras atenția un vârf montan acoperit parțial de un nor interesant. Suntem într-o zonă unde, în urmă cu 800 de ani, se afla Imperiul Selgiucid. Plecăm spre Ankara și ne deplasăm pe autostradă în podișul anatolian, la peste 1700 m altitudine (cum de nu se

strică oare și la ei șoselele acestea montane iarna?!). Deși ne aflăm la mare înălțime, multe suprafețe sunt cultivate (culturi de păioase, cartof, fasole, plante furajere, floarea soarelui), altele destinate pășunatului. Întâlnim în cale și zone în care culturile sunt irigate (probabil că regimul de precipitații nu e foarte bogat și asta explică poate și aspectul golaș al munților). Am întâlnit o bună bucată de drum soluri argiloase, dar la un moment dat ele s-au schimbat cu cele roșietice.

La construcția de autostrăzi, turcii sunt foarte tari! Folosesc în acest scop multă piatră spartă, inclusiv la construcția digurilor și parapetilor. Au linii ferate de altitudine. Zona pare tot săracă și pe aici, localnicii încălzindu-se cu tizic. Pe traseu, localitățile sunt mai rare, iar crestele montane înzăpezite, deși ne apropiem de sfârșitul lui iunie. Pe la jumătatea drumului (de cca 900 km) Erzurum- Ankara, nu mai suntem străjuiți de munți înalți, platoul se lărgeste, în zonă se practică din plin agricultura, iar la vreo 200 Km înainte de Ankara întâlnim suprafețe întinse cultivate cu cereale. După recoltarea orzului, terenurile erau arate și cultivate probabil cu plante furajere. Pe măsură ce ne apropiem de Ankara, și apoi din capitala Turciei spre Istanbul, localitățile sunt tot mai dese, inclusiv orașele (mai mici sau mai mari), nivelul de dezvoltare al acestor zone fiind tot mai ridicat. Când mai aveam cca 100 km până la Ankara, am observat că localitățile (orașe și sate) sunt înlănțuite, nu mai au granițe între ele.

Am fost cazați o noapte în Ankara, după care ne-am continuat drumul de întoarcere și am rămas încă o noapte în Istanbul - o metropolă uluitoare ca întindere, construcții de tot felul, populație ș. a. Trecem pe lângă Marea Marmara, ce desparte partea asiatică de cea europeană a Turciei. Aflăm că într-un timp record Turcia a făcut linie de metrou și tunel feroviar pe sub Bosfor și e pe cale să inaugureze un nou pod peste Bosfor. Turcia este într-adevăr o revelație, un miracol, sub aspectul progresului înregistrat în ultimele decenii în toate domeniile, dar mai ales al construcțiilor de tot felul și al agriculturii. Pentru că terminasem proviziile de băuturi luate cu noi în călătorie, la Istanbul (împreună cu d-l Gheorghe Gurău - colegul de cameră, un bun camarad), ne-am ospătat cu bere turcească Efes, grozavă. A doua zi dimineață (26.06.2016) pornim spre București. Partea europeană a Turciei este colinară, ceva mai plată, cu suprafețe întinse de culturi agricole, iar multe zone care au fost cândva defrișate, sunt acum reîmpădurite. Iată un model ce ar trebui preluat și în România!

Ca o paranteză, la scurt timp după ce s-a terminat călătoria noastră, s-a produs în Turcia acea tentativă de lovitură de stat. Gurile rele spun că ea ar fi fost orchestrată de SUA, care ar fi dorit să scape de "sultanul" Erdogan. O fi, n-o fi așa, cert este că lucrurile s-au strâmbat teribil după puciul eșuat

din Turcia și numeroși oameni (vinovați sau nu), au căzut pradă furiei și represaliilor "sultanului", soldate cu zeci de mii de arestări, destituiri, desființări de instituții ș. a. Ba mai mult, Erdogan și-a permis să lase în beznă Baza aeriană de la Incirlik, provocând neliniște. Se spune că rușii (chiar Putin) l-ar fi alertat pe Erdogan de iminența unui puci și astfel s-ar fi salvat. "Călare" apoi pe situație, individul a declarat că se va alia pe viitor cu Rusia și Iranul, pentru a-și asigura mai multă securitate, perspectivă periculoasă și defel agreată de SUA și de UE. Turcia este totuși membră NATO. Va ieși ea din această alianță militară?! Puțin probabil. Încotro va "naviga" Turcia pe viitor e greu de spus. Consider că e mai degrabă o strategie a lui Erdogan de a-i capacita pe cei din Vest. Dacă lucrurile nu se vor reășeza, s-ar putea ca în acest nou context, progresele și ritmul de dezvoltare al Turciei să se mai domolească, cu efecte negative asupra nivelului de trai al populației și implicit asupra liniștii din țară, ceea ce cu siguranță nu-și dorește nici măritul "sultan".

Din nou pe malul Iordanului

(în Israel, 2018)

Prin 1993 mă aflam în curtea instituției unde lucram pe atunci (la Piatra Neamț) și meșteream ceva la mașina personală, când de dincolo de gardul ei mă abordează un tip, într-o română șubredă, vrând să intre vorbă cu mine. M-am apropiat de poarta de la intrarea în instituție și l-am poftit înăuntru. Omul locuise cândva, demult, la un cămin aflat prin zona aceea și încerca acum să repereze locul acela. Cum îmi place să ajut oamenii și să-mi fac prieteni, am abandonat lucrul la mașină și l-am invitat în biroul meu. M-am scuzat că-l las puțin singur pentru a-mi spăla mâinele la un lavoar, după care i-am ascultat povestea. Și pentru ca discuția să fie mai plăcută, l-am întrebat dacă agreează să-l "tratez" cu un păhărel de vin sau de vișinată "made by me"; a acceptat și a început spovedania lui. Pe scurt: era evreu, se numea Moshe (Moise) Katz, locuia în Israel, dar provenea din România, rămăsese orfan pe timpul războiului și fusese crescut la un cămin din Piatra Neamț (în căutarea căruia era acum) până la vârsta de 4 ani; a fost apoi transferat la un altul din Iași, situat pe strada Sărăriei, după care - la vârsta de 8 ani, a fost trimis în Israel. Venise acum în România să revadă locurile copilăriei sale. În Israel fusese preluat de un chibuț, în care a avut ca obligație să pască oile, a făcut apoi armata la parașutism și a devenit maior, iar după întoarcerea în chibuț i s-a dat aceeași sarcină ca înainte, ceea ce nu a acceptat, determinându-l să părăsească chibuțul. Era acum căsătorit a doua oară (din prima căsătorie avea doi copii), își iubea mult a doua soție mai tânără decât el (Yaffa - Frumoasa, care se născuse în Israel, din mamă ce locuise cândva la Bacău), pe care o considera mai deșteaptă decât el, aveau împreună o copilă (Or – Luminița) de câțiva anișori, care se născuse cu hipoacuzie). Locuia într-un sat din zona ocupată de Israel în 1967 de la palestinieni, situat la vreo 70 de km de Ierusalim și își câștiga existența din agricultură (era un mic fermier). Interesându-mă prin vecinii mai în vârstă din Piatra Neamț, am aflat că acel cămin în care locuise el cândva, nu mai exista, dar fusese situat într-adevăr în apropiere, pe o stradă alăturată.

Povestea lui m-a impresionat și m-am gândit ce aș putea face pentru el atât cât va rămâne la Piatra Neamț, ca să se simtă bine. L-am invitat acasă la masă, l-am plimbat cu mașina până la Lacu Roșu și în împrejurimile orașului ș.a. Moshe a fost tare impresionat de ospitalitatea mea, dar și de frumusețea locurilor pe unde l-am plimbat, de toate cele văzute timp de două zile și mai ales de "verdele" ce domină la noi peisajul, spre deosebire de zona în care locuia el în Israel. La plecarea din Piatra Neamț l-am condus la gară, ne-am despărțit prieteni, mi-a promis că mă va suna din când în când pe

telefon din Israel și că peste doi ani va veni din nou în România, împreună cu Yaffa și Or.

S-a ținut de cuvânt, avându-i de data aceea oaspeți pe toți trei, i-am poftit acasă, i-am plimbat (împreună cu soția) la Durău, Tg. Neamț și Iași. La Iași am reușit să aflăm cam pe unde fusese situat căminul unde locuise în perioada ieșeană, și-a amintit de Parcul Copou - revăzându-l după atâta vreme, dar și de derdelușul din spatele străzii Sărării, pe unde își petrecea timpul iarna uneori ș. a. Fetița lor era de acum măricică, se dezvolta și vorbea normal (suportase o intervenție chirurgicală pentru un implant cohlear), soția lui vorbea românește ceva mai bine decât Moshe și împreună am petrecut frumos vreo trei zile. Ne-au mai vizitat după o vreme încă odată la Piatra Neamț, după care au mai fost în România, dar au vizitat alte zone din țară. În preajma sărbătorilor de iarnă mai ales, mă suna pentru urări, și întrucât Moshe nu se descurca prea bine în română, o pune pe soția lui să-mi vorbească. Ca să nu mai revin la acest subiect, precizez că ultima dată a sunat la Piatra Neamț în 2007 (când mă aflam în Canada, la o conferință) și au vorbit cu soția mea, după care s-a așternut tăcerea și nu am mai știut nimic despre existența lor, deși le-am trimis prin poștă repetat scurte scrisori în engleză, care au rămas însă fără răspuns.

În 1998 s-a ivit ocazia să merg eu în Israel, pentru a participa la o nouă ediție a unui congres de țesuturi și celule vegetale, care avea loc la Ierusalim, la sfârșitul iunie. Am plecat la congres cu vreo trei zile înainte de începerea lui, cu intenția de a-mi vizita doi prieteni: pe profesorul Felix Silva - care locuia la Rehovot (despre care am povestit într-o carte publicată în 2013) și pe dl Moshe și familia lui - care locuiau, cum am precizat deja, undeva la țară (luasem cu ei legătura prin scrisori, pentru a le da detalii privind vizita mea). De la aeroportul din Tel Aviv am fost preluat cu un taxi de profesorul Silva și am petrecut la el, la Rehovot, două zile și două nopți minunate, de unde am fost apoi preluat de Moshe și soția lui; am rămas la Moshe o noapte, iar în dimineața următoare m-au transportat cu mașina lor la Ierusalim, unde am petrecut împreună câteva ore, iar la plecarea lor mi-au arătat locul din oraș în care parchează autobuzul, pe care urma să-l iau pentru a mă întoarce la ei în sat, după congres. Însoțit fiind de ei, m-am cazat la un hotel și cum o noapte de cazare era cam scumpă, am făcut unele calcule și am stabilit chiar atunci data și ora când mă voi întoarce la ei, pentru a mă așteptat la sosirea în satul în care locuiau.

Cum Moshe și soția lui nu prea le aveau cu locurile sfinte din Ierusalim, nu am văzut mare lucru în orele petrecute cu ei în oraș, ci am parcurs doar Via Dolorosa, am ajuns la Zidul Plângerii (unde am fost impresionat de evreii cu cioc, îmbrăcați în negru și cu pălărie, care citeau din

cărțile sfinte, dar nu am aflat ce e cu ei), de numărul mare de bilețele cu diverse rugăciuni/dorințe - introduse printre pietrele zidului), Biserica Sfântului mormânt (unde am fost de-a dreptul copleșit de emoție). La congres însă, m-am întâlnit cu o veche și bună colegă și prietenă - Gallia Butnaru - profesor la Universitatea de Științe Agricole din Timișoara, care era prezentă (alături de o mai tânără colaboratoare) la acest congres. Împreună am discutat și ne-am propus să ne facem timp să marcăm măcar câteva din locuri sfinte din oraș. Șansa noastră a fost să întâlnim pe stradă un român ce lucra de mai mulți ani în zonă, cunoștea bine atât orașul, cât și locurile sfinte din el, care - auzindu-ne că vorbim pe limba lui, ne-a contactat și s-a oferit să ne conducă el prin oraș să vedem locurile care ne interesau. Fiind spre sfârșitul lui iunie, soarele ardea nemilos, în zonă fiind foarte cald, așa încât nu ne-a fost prea comod să umblăm câteva ore prin oraș, pe străzi pieptișe uneori, dar dorința noastră de a păși pe urmele Mântuitorului era prea mare, ca să mai conteze vremea de afară! Am fost mândri și încântați că am reușit să punctăm câteva dintre obiectivele urmărite, inclusiv biserica românească din Ierusalim. [Dacă m-a nedumerit ceva și chiar întristat, a fost faptul că Via Dolorosa, nu era ce mă așteptam eu, o cale sacră spre Sfântul Mormânt, unde domină liniștea, pacea și armonia, ci o arteră comercială îngustă și înțesată de oameni, lipsită de pietate față de Cel pe care îl preamăresc și proslăvesc creștinii. O străduță în pantă, unde e prea mult zgomot și o forfotă mare și continuă! Iisus e dintre ei, dar nu și de-al lor!].

Am revenit toți trei la sala congresului, fiind storși de oboseală, dar fericiți că ne atinsesem scopul. Întrucât am vizitat din nou Israelul după 20 de ani (în 2018) și chiar într-un pelerinaj la locurile sfinte, voi relata mai târziu pe unde am trecut și ce impresii am avut, vizitându-le. Am fost desigur profund marcat în 1998 să văd câteva locuri unde a trăit, pășit, slujit și a făcut minuni Domnul nostru Iisus Hristos și mi-am zis atunci că, ar fi poate normal ca fiecare creștin să ajungă într-o zi să calce pe urmele Lui. În cele aproape patru zile petrecute în Ierusalim am observat ceva ce m-a neliniștit, polițiști și militari pe străzi, înarmați până în dinți, gata să intervină dacă situația ar fi impus-o, ceea ce m-a făcut să înțeleg că locurile acestea nu sunt deloc prea sigure pentru cetățeni. De altfel, în avionul care mă ducea spre Tel Aviv, m-am aflat în apropierea unei familii de evrei proveniți din România, care fuseseră în vizită la noi în țară și se întorceau acum acasă, care mi-au declarat că au de toate în Israel, duc o viață îndestulată, dar e tare greu pentru că nu au parte de siguranță, de liniște.

Am părăsit congresul după trei zile de lucrări, mi-am luat bagajul de la hotel și m-am îndreptat spre stația de autobuz indicată de Moshe, pentru a lua autobuzul care să mă ducă în satul lui. În autobuz erau puțini călători, printre care și câțiva tineri militari înarmați. Trebuie să afirm că nu m-am simțit în largul meu să văd într-un mijloc de transport public oameni

înarmați. Și nu a fost doar atât, **căci** traseul autobuzului nu a fost cel pe care venisem cu Moshe la Ierusalim, ci prin pustiu, pe unde erau dispuse baze militare israeliene și din loc în loc (în apropierea acestor baze), unii militari coborau, alții urcau, de am crezut că n-o să mai ajung niciodată la locul de destinație! La un moment dat, în autobuz eram doar eu ca civil, în rest numai militari tineri. Când am ajuns în sfârșit în satul lui Moshe, am răsuflat ușurat, văzându-i pe toți membrii familiei așteptându-mă în stația terminus. Mi-am dat seama că în Israel (cel puțin în acea zonă) nu era de glumit cu măsurile de securitate pentru populație, satul fiind înconjurat de jur împrejur cu trei rânduri de sârmă ghimpată (aflate la o anume distanță între ele), iar intrarea în sat se făcea printr-o poartă păzită de militari. Trebuie să recunosc că vizita aceea la țară a fost pentru mine o mare șansă, că doar așa am reușit să văd cum e și viața la țară, cum se descurca amicul meu ca fermier. Avea o casuță dotată cu toate echipamentele necesare unui trai decent, iar în jurul casei un spațiu verde relativ redus, gazonat. Dacă în Ierusalim noaptea nu era atât de cald încât să nu te poți odihni, aici era necesar aerul condiționat, inclusiv pe timpul nopții. Într-una din zile, prietenii mei m-au dus într-o plimbare la Marea Moartă, unde am petrecut plăcut câteva ore, am intrat și m-am bălăcit în apa foarte sărată a mării (din care am ieșit plin de sare, sub forma unor solzi mărunți), am luat apoi masa la un restaurant de pe litoral. Pe traseul urmat (pe care am coborât cca 400 metri sub nivelul mării) am întâlnit și nomazi ce pășteau turme de oi sau capre, care arătau ca vai de ei. L-am rugat pe Moshe să oprească mașina, să fac o poză unuia din cei care tocmai traversa șoseaua pe care rulam. A oprit, am coborât din mașină, dar Moshe mi-a zis că nu am voie să-l fotografiez; de ce, nu am înțeles și nici nu i-am cerut explicații!

În ziua următoare am făcut o vizită în câmpul unde avea el sere, pe o suprafață destul de mare, în care cultiva trandafiri, pe care îi exporta în Olanda. Totul era mecanizat și computerizat, inclusiv fertilizarea solului, prin intermediul irigațiilor. Vedeam pentru prima dată atunci tehnica udării cu picătura, practică la orice cultură, pe spațiile verzi, în grădini și livezi. M-a surprins să constat că Moshe apela la serviciul unor muncitori palestinieni, pentru efectuarea lucrărilor agricole din sere, și-mi declara că se înțelege foarte bine cu ei. De altfel, el și soția aveau un mod sănătos de a privi lucrurile în zonă; considerau că ar trebui să li se dea palestinienilor ce era al lor, pentru a se instala liniștea și pacea aici, pentru a trăi cu toții în siguranță. Vizita la ferma lui agricolă, mi-a permis să văd cum arată culturile pe la ei. În câmp deschis cultivau mai ales legume, iar parcelele cultivate arătau ca în revistă. La unele specii practicau două culturi/an. Dețineau probabil soiuri de mare productivitate la tomate, ardei, ceapă etc. Nu cred că am văzut

vreodată fructe mai mari și mai frumoase ca acolo, bulbi de ceapă atât de impresionanți (am luat două cepe cu mine în țară). Mare parte din recoltele obținute erau exportate. Plimbându-ne prin zona cultivată din satul lui, am întâlnit și o plantație de viță de vie. Strugurii erau deja copti la sfârșitul lui iunie, iar boabele lor erau tari, crocante, probabil din cauza insolației puternice, sau așa le-o fi fost soiul. Văzând ce pot face evreii în acele condiții vitrege de mediu și cum arată culturile lor mi-am zis, iată cum reușesc unii să producă pe locuri sterpe (încât își permit să și exporte), iar la noi - unde sunt terenuri mănoase și nu ducem lipsă de apă, obținem recolte ceva mai bune doar când ne ajută Bunul Dumnezeu! Moshe m-a întrebat cum de nu reușim noi românii să avem o agricultură puternică, de ce nu exportăm mai mult, cu terenurile și condițiile climatice incomparabil mai bune decât la ei? I-am explicat faptul că la noi problema nu este de a produce, ci de a valorifica produsele agricole obținute. În timp ce în Israel statul îi ajută pe fermieri să producă și să exporte ceea ce obțin, în România statul nu face nimic în acest sens. Ba chiar, în loc să fim mari exportatori de produse agricole, am devenit după 1990 importatori de produse agricole de tot felul din întreaga lume, în timp ce producătorii noștri sunt practic la cheremul intermediarilor!

După două zile și trei nopți, petrecute extrem de instructiv în satul lui Moshe, am fost condus de către gazdele mele la aeroportul din Tel Aviv, pentru a reveni în țară. Ne-am luat rămas bun, iar în aeroport am avut surpriza să fiu oprit și interogat de o tânără domniță (de la serviciul de securitate cred) în privința scopului și vizitelor făcute de mine în Israel. Eram convins că știa totul despre șederea mea în Israel și dorea probabil doar să-i confirm informațiile, așa că nu m-am străduit să-i ofer prea multe detalii din periplul meu în țara sa și văzând că nu poate scoate prea multe de la mine, a fost nevoită să bată în retragere, cu un zâmbet schițat pe buze și un amabil - Good by!

Pentru că vizita din 1998 în Israel m-a impresionat, mi-am dorit să revăd Israelul și să vizitez locurile sfinte. Mi s-a părut o altă lume decât cea din Europa. Ocazia s-a ivit în aprilie 2018, când s-a organizat de către Mitropolia din Iași un pelerinaj la locurile sfinte din Israel. Călătoria a început pe 3 aprilie, de pe aeroportul din Iași, de pe care am decolat spre Tel Aviv, unde am aterizat în jurul orelor 10.00h. Am pierdut aici mai bine de trei ore, pentru că în grupul nostru erau doi basarabeni, care au fost opriți la controlul de frontieră și, în ciuda efortului ghidului nostru (un preot) de a negocia cu autoritățile, li s-a refuzat intrarea în Israel (au trebuit să facă cale întoarsă). La 13.30h ne-am urcat în autocar și ne-am îndreptat spre orașul Lida (Lodd sau Lydda, cum mai este cunoscut), pentru a vizita biserica ortodoxă în care se află mormântul Sfântului Mucenic Gheorghe - ocrotitorul

Marii Britanii (care s-ar fi și născut aici). Pe traseu am observat un lan de grâu, care se apropia de coacere, deși era de abia începutul lui aprilie.

Construită prima dată prin secolul al 6-lea, biserica greco-ortodoxă din Lida a fost distrusă în mai multe rânduri (de către musulmani și otomani) și mereu reconstruită, actuala biserică fiind ridicată la sfârșitul sec. al 19-lea (1870) pe ruinele celei vechi (din sec. al 12-lea), păstrând din cea veche doar absidele centrală și nordică (aici, se află acum o mănăstire, cu două hramuri - hramul Sf. Gheorghe și al Sfinților Arhangeli Mihail și Gabriel). Sfântul Gheorghe a fost soldat în armata romană din Asia Mică, a mărturisit public credința lui creștină, fapt pentru care a fost torturat și pentru că nu a renunțat la ea, a fost ucis prin decapitare la 23 aprilie 304 d. Hr., în vremea împăratului Diocletian. Orașul Lida se află la vreo 15 km de Tel Aviv, este populat de evrei și arabi (poate și de aceea nu este prea îngrijit). Am admirat basorelieful de deasupra ușii de intrare în biserică, care îl înfățișează pe Sf. Gheorghe omorând balaurul, dar și candelabrul și catapeteasma bisericii, cu o arhitectură originală. Mormântul și o parte din moaștele Sfântului sunt adăpostite într-o capelă subterană, sarcofagul fiind din piatră (restaurat odată cu reconstruirea bisericii actuale). Acest lăcaș de cult este bine îngrijit și mi s-a părut o construcție impunătoare și modernă. Aici am întâlnit și un grup de creștini etiopieni. Un fapt curios, Sfântul Gheorghe este sărbătorit la Lida nu pe 23 aprilie, ci în noiembrie, luna în care au fost aduse moaștele sale aici.

De la Lida pornim spre Haifa, un oraș de cca 270 mii locuitori, situat în zona de nord-vest a Israelului, oraș port, care se întinde de la nivelul Mării Mediterane și urcă pe versanții de nord și de vest ai muntelui Carmel. Acest munte este presărat cu multe peșteri naturale carstice, una dintre ele fiind locul de rugăciune al Sfântului Profet Ilie. Pe traseul urmat spre Haifa, constat că peisajul este verde, dovadă că nu se simte încă lipsa apei în sol în această perioadă a anului. Întâlnim totodată, suprafețe întinse ocupate cu solarii. Ajungem pe muntele Carmel la un ansamblu de clădiri denumit "Stella Maris" unde se află o mănăstire și o bazilică purtând același nume (dar și acela de Biserica Carmelitelor, fondată fiind de Ordinul cu același nume). Am admirat altarul dispus în amfiteatru, sub care se află grota în care se retrăgea profetul Ilie când vizita muntele Carmel. Picturile de pe cupolă redau scene biblice din Vechiul Testament, între care și Sf. Ilie într-un car de foc. Am remarcat totodată statuia sculptată în lemn de cedru a Fecioarei Maria. Din zona mănăstirii poți admira o panoramă mirifică asupra orașului și mării. În apropierea acesteia se află o altă minune arhitectonică - Templul și Grădinile Bahai. Templul (biserica tuturor religiilor) are nouă fațade (reprezentând nouă dintre religiile lumii) și o înălțime de 40 m. Grădinile

sunt formate din 18 terase dispuse în trepte, sub formă de amfiteatru, pe versantul nordic al muntelui Carmel, în nouă cercuri concentrice în jurul templului. Văzusem aceste grădini superbe pe internet și uite acum le admiram pe viu, din partea de sus a versantului și nu-mi puteam lua ochii de la măreția și frumusețea lor. În orașul Haifa, unul curat și impresionant de verde la acea dată, am observat un hotel zgârie nori ce seamănă cu Burj Al Arab, din Dubai.

De la Haifa ne îndreptăm spre Nazareth, orașul copilăriei Mântuitorului (de unde și numele Său - Iisus din Nazareth), oraș situat în zona de nord a țării, ceva mai la est de Haifa. Iisus s-ar fi născut la Betleem, dar Iosif și Maria, de teamă ca Irod cel Mare să nu-Lucidă, au fugit în Egipt, de unde s-au întors după moartea lui Irod. Frica nu dispăruse însă cu totul, așa încât, atunci când au revenit acasă toți trei, s-au stabilit în Galileea, la Nazareth. Pe vremea aceea Nazareth-ul era o mică localitate, de vreo 400 locuitori. Orașul este așezat pe coline, are clădirile dispuse în trepte pe versanți, încât ai impresia de la distanță că o clădire pare așezată deasupra alteia (cum am întâlnit la Ibla, în Italia). Vizităm Biserica greco-ortodoxă a Bunei Vestiri, în care Maica Domnului a primit vestea nașterii lui Iisus de la arhanghelul Gabriel (Gavril), biserică aflată deasupra unui izvor subteran (aflat la vreo 3 m adâncime pe fundalul ei), care servea aprovizionării cu apă a localnicilor, inclusiv Fecioarei Maria. Catapetasma bisericii pare a fi realizată din mahon, iar de jur împrejur sunt dispuse icoane. Orașul mi s-a părut cam neîngrijit. Seara am fost cazați în Nazareth la un hotel modest.

În dimineața zilei următoare (4 aprilie) ne deplasăm mai întâi spre muntele Tabor (trebuie precizat că acești așa-zisi munți, sunt de fapt niște dealuri ceva mai înalte, care nu depășesc cca 500 m altitudine), aflat mai la est, la mică distanță de Nazareth. Circulăm printr-o zonă agricolă relativ întinsă și verde, culturile fiind bine întreținute. În localitățile de pe traseu erau amenajate frecvent praguri pe șosea, destul de înalte, care te obligau să încetinești foarte mult viteza de mers. Muntele Tabor era la acea dată foarte verde, având pe el o pădure de arbori falnici (formată mai ales din pini, iar mai jos, mulți chiparoși). Până la un anumit nivel am urcat pe munte cu autocarul, de unde am fost apoi preluați de niște microbuze speciale, care ne-au dus pe vârful acestuia, la o mănăstire creștină - "Schimbarea la Față". Pe acest munte s-a produs schimbarea la față a Mântuitorului, ceea ce înseamnă manifestarea Dumnezeirii Sale. Este un loc important inclusiv pentru iudei, binecuvântat de Moise. Drumul spre mănăstire a fost îngust și foarte meandrat, iar priveliștea deschisă ochilor de sus, ofertantă, deosebit de atractivă, admirând de acolo inclusiv orașul Nazareth. În pronaosul bisericii se află piatra de mormânt a titorului ei - Cuviosul Irinarh Roseti (începută

de el și terminată de ucenicul său - Nectarie, români de-ai noștri!), iar biserica deține o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Se spune că în fiecare an, în noaptea de 18/19 august - când se sărbătorește Schimbarea la Față, în timpul săvârșirii liturghiei, plutește deasupra mănăstirii un nor luminos (care apare doar odată pe an, în același loc, din care coboară deasupra bisericii mici sfere albe). Interesant mi s-a părut mozaicul de la intrarea în mănăstire. Pe spațiile verzi din interior erau numeroase plante horticole, așa că am avut ce poza: diverse specii de plante, flori și arbori, dar și imagini luate de sus asupra împrejurimilor Taborului. Trebuie reținut că pe Muntele Tabor există și o biserică catolică.

Plecăm de pe acest munte și ne deplasăm spre Cana Galileii. Pe marginea șoselei era frecvent eucaliptul. M-a surprins iar și iar, cum reușesc evreii să practice o agricultură atât de dezvoltată pe aceste terenuri improprii, pline de bolovani?! În Cana Galileii a făcut Iisus prima Lui minune. Alături de ucenici și de Maica Sa, participa aici la o nuntă, iar la un moment dat s-a terminat vinul. Deși Iisus îi spusese Maicii Sale că *"Timpul Meu încă nu a venit"*, a cedat rugăminții Ei și a poruncit să se umple vase cu apă, apă pe care a transformat-o în vin. Gustând acel vin, nașul i-ar fi zis mirelui că a oferit nuntașilor (contrar obiceiului) cel mai bun vin la sfârșitul nunții și nu la începutul ei! Biserica din Cana Galileii, închinată Sfântului Mucenic Gheorghe, este micuță, are în față o curte interioară frumoasă, în care se găsesc mici altare din coloane de marmură, o statuie interesantă în mijlocul curții, palmieri în ghivece, chiparoși (chiar și în fața intrării în biserică), o grădină cu flori. Aici domnea o atmosferă specială, de liniște și cucernicie, de armonie în toate! Pe frontispiciul și pereții exteriori ai bisericii sunt icoane, una dintre ele în mozaic. În biserică se aflau două vase vechi din piatră, în care se păstra apa pe vremea lui Iisus (asemănătoare celor în care Mântuitorul transformase apa în vin). Am cumpărat de la chioșcurile aflate în zona intrării în curtea bisericii, două sticlute de vin roșu, liturgic, pe care l-am oferit în țară la doi preoți, pentru a fi folosit la sfânta împărtășanie.

De aici ne îndreptăm către Muntele Fericirilor (munte - vorba vine, pentru că are doar 175 m înălțime deasupra Mării Galileii, dar se află de fapt (ca altitudine) sub nivelul Mării Mediterane. Și aici urcușul a fost pe un drum șerpuit, iar de pe deal am avut o imagine grozavă asupra împrejurimilor. Pe Muntele Fericirilor Domnul nostru Iisus Hristos nu a făcut nici o minune, ci a rostit cele nouă fericiri (care încep cu sintagma- *"Feriți cei..."*):

"Feriți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor"; "Feriți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia"; "Feriți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul"; "Feriți cei ce flămânez și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura"; "Feriți cei milostivi, că aceia se vor milui"; "Feriți cei curați

cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”; ”Fericiți făcătorii de pace, că aceia fii ai lui Dumnezeu se vor chema”; ”Fericiți cei prizoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor”; ”Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prizoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minșind din pricina Mea”; ”Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri” - povețe (adevăruri morale) de urmat pe calea mântuirii.

În apropierea Muntelui Ferișirilor ne întâlnim cu Marea Galileii (un lac cu apă dulce alimentat de izvoare subterane, care nu mi s-a părut prea curată). Pe traseul către acest munte am observat livezi de fistic (aflat în floare), bananieri (acoperiți cu plase, cu inflorescențele izolate cu punși?!). Pe Muntele Ferișirilor mi s-a părut un adevărat rai, o vegetație de-a dreptul luxuriantă, la data aceea: explozie de flori și mulți arbori maiestuoși (în special eucalipti, palmieri, *Magnolia grandiflora* ș. a.; am întâlnit aici un gard viu din trandafir japonez, de culoare bleu). Biserica de pe Muntele Ferișirii este catolică. În secolul al IV-lea a fost construită aici o biserică bizantină (folosită vreme de cca trei secole), ale cărei ruine încă se mai văd și azi, iar cea din prezent este construită din calcar și bazalt, fiind ridicată în secolul trecut (1936-1938) - ca adăpost și loc de rugăciune pentru călugărițe ale Ordinului franciscan. Biserica este de formă octagonală, cele opt laturi semnificând opt fericiți (înscrise și în ferestrele de sus ale acesteia), are în centru altarul și în jurul acestuia o serie de mozaicuri superbe (realizate din onix și alabastru), cupola fiind decorată cu un mozaic din aur. Mozaicurile au înscrise în ele unele virtuți din religia creștină: dreptatea, credința, speranța, iertarea, forța, spiritul de caritate, prudența. Pe Muntele Ferișirii, este într-adevăr o oază de frumusețe, armonie și liniște sufletească, un loc pe care nu-ți vine să-l părăsești. Se spune că aici a rostit prima dată Iisus Hristos pentru ucenici rugăciunea ”Tatăl Nostru”.

Coborâm de pe munte la nivelul Mării Galilee și vizităm o altă biserică romano-catolică din apropiere, la Tabgha. Un loc în care au fost construite biserici în secolele 4 și 5 e. n., dar au fost distruse, cea actuală fiind ridicată în anii 1980, păstrându-se însă ruinele celor vechi. În acest loc a făcut Mântuitorul o altă minune - înmulțirea pâinilor (a cinci pâini) și a peștilor (doi pești), pentru a hrăni 5000 de bărbați, plus copiii și femeile care îl urmau pe Învățător, și de aceea se mai numește și ”Biserica Înmulțirii”. Și aici m-a impresionat vegetația și arborii de mari dimensiuni din jur. Fiind foarte aglomerată în acel moment, nu am intrat în biserică, dar am înțeles că e relativ simplă, cu tavanul din lemn, luminat de două rânduri de ferestre, coloane albe (având capiteluri corintice) legate prin arcuri, altarul ridicat deasupra pietrei pe care ar fi săvârșit Domnul Iisus minunea, două icoane și

podeaua în mozaic. Biserica aceasta fusese incendiată în 2015 de tineri evrei fanatici, dar a fost restaurată și deschisă din nou în 2017, în prezența președintelui Israelului.

De aici ne deplasăm spre Capernaum (satul lui Naum, care a fost un sat de pescari), localitate biblică situată în nord-vestul Mării Galilee, locuită între 150 î.e.n. și 750 e.n. Aici au locuit unii dintre viitorii apostoli: Petru și Andrei (frați), Iacov și Ioan (alți frați) și Matei. Este locul în care s-a născut Sf. Petru, unde a locuit o vreme și Mântuitorul după plecarea din Nazareth, locul în care a început Iisus Hristos să propovăduiască Împărăția Cerurilor și să-și aleagă ucenicii. Tot aici a săvârșit o serie de miracole, vindecând pe mulți de boli și dizabilități, înviind chiar din morți (pe fiica lui Iair, de exemplu). Între cei însănătoșiți de El s-a aflat și soacra Sf. Petru, bolnavă de friguri. Întrucât unii s-au îndoit de învățăturile și minunile Sale, EL le-ar fi zis: *"Vai vouă, că aici nu va mai rămâne nici piatră pe piatră"*, ceea ce s-a și săvârșit, localitatea fiind după o vreme distrusă (de către perși). Aici am văzut ruinele vechii sinagogi și ale clădirilor din jurul ei, inclusiv ruina casei Sfântului Petru, deasupra căreia s-a construit (pe stâlpi din beton) o incintă, folosită cred ca biserică. Într-o curte de mari dimensiuni tronează o statuie din bronz ce îl înfățișează pe Sfântul Petru, cel care a fost primul Papă al Romei.

La cca 150m distanță (în zona ruinelor vechii așezări, nedecopertate însă) a fost construită în 1925 o frumoasă biserică de cult ortodox, lăsată în paragină după 1948, dar restaurată între 1995-2000. Pictura ei m-a impresionat, înfățișând unele din minunile săvârșite de Mântuitor, dar și Crucificarea și Învierea Sa, Judecata de Apoi ș. a. Biserica are în jur o grădină mare, în care se găseau și păuni, unul fiind cocoțat la mare înălțime într-un eucalipt. De la biserică exista o cale de acces la Marea Galileei. Am admirat aici și un arbore cu tulpinile îngemănate la bază, dar și doi sicomori (un fel de duzi) tunși, cu ramurile dirijate pe orizontală (pentru ca noii lăstari să formeze o umbră deasă).

Ne urcăm în autocar și pornim spre Betleem, oraș aflat în zona palestiniană, și o bună bucată de vreme circulăm paralel cu Marea Galilee. Înainte de a reveni în această țară, credeam că în Israel sunt puține zone cultivate. Ei bine, mă înșelam. Lanurile de orz erau deja coapte. Ba mai mult, pe traseul urmat în cele două zile, am observat că circulam printr-o zonă destul de populată a Israelului, cu multe așezări, unele chiar întinse. Am ajuns la un moment dat în zona de frontieră cu Iordania și am constatat că peisajul s-a schimbat brusc, dincolo "miracolul" luase sfârșit, terenurile cultivate erau restrânse, dealurile golașe, iarba pârjolită din lipsa apei. Pe la

21.30h am ajuns în Betleem, la hotelul unde aveam cazare ("Park Plaza"), unul foarte bun.

A doua zi, am pornit mai întâi spre Mănăstirea "Sf. Sava", situată în Deșertul Iudeii, la vreo 10-12 km de Betleem, în defileul Cedronului (un micuț râu ce șerpuiește în vale). Drumul până acolo a fost anevoios, în pantă, șerpuit, destul de îngust. Te și minunezi cum pot trăi niște oameni (călugării) în acele condiții, dar pentru mine vizita a fost una deosebită. Pe drumul către mănăstire erau și zone locuite, în care casele și micile blocuri aveau pe acoperiș butoaie din plastic, de cca 200-300 litri, de culoare neagră, în care încălzeau apa de la soare. Era multă dezordine, sărăcie și mizerie pe lângă aceste locuințe. (Am înțeles că impozitele se plătesc în zonă după ce casele sunt complet finalizate, fapt pentru care locatarii lor trag de timp și le termină când vor ei, ca să fie scutiți de aceste impozite).

La mănăstire, apa ce cădea din ploile rare din zonă era colectată prin intermediul unor șanțuri din piatră construite pe versanți și dirijate spre un bazin de colectare, servind ca apă menajeră. Apa de băut în mănăstire provenea de la un izvor descoperit de Sf. Teodosie, izvor care furnizează însă o cantitate mică de apă, fiind considerată o adevărată agheazmă. Ca și pe Muntele Athos, în mănăstire au acces doar bărbații (doamnele ne-au așteptat la poarta ei). În mănăstire am primit explicații de la părintele Irodion, care provenea de la mănăstirea Petru Vodă din județul Neamț și vorbea într-o română perfectă. Se nevoia pe Muntele Athos și venea timp de trei luni pe an să slujească aici. M-a impresionat ordinea și curățenia din mănăstire. De pe terasa ei am observat și pozat numeroasele grote existente pe dealul de vizavi (de est), inclusiv cea a Sf. Sava (așezat aici în anul 478) și a mamei sale. Am fost conduși la mormântul sfântului, iar în biserica mare a mănăstirii (închinată Maicii Domnului) se aflau moaștele lui. Am vizitat apoi biserica mică (închinată Sf. Nicolae), unde era depozitată o colecție de cranii aparținând călugărilor ce o slujiseră, mănăstirea (și probabil și grotele) găzduind cândva 5000 de călugări (în prezent doar vreo 20), cifră de-a dreptul de necrezut, într-o zonă atât de izolată și inospitalieră (cum s-or fi hrănit cândva atâția oameni și de unde?!). După statornicirea în zonă a Sf. Sava, în decurs de cinci ani, alți 70 de monahi și-au săpat chilii în dealul de pe partea stângă a râului, în jurul peșterii în care locuia el, iar ulterior sfântul și ucenicii săi s-au mutat pe celălalt versant (din vest), unde au ridicat și extins mănăstirea (pe locul unde se află ea acum). Aspectul actual al mănăstirii a fost dat în a doua jumătate a sec. al 19-lea, pe vremea starețului Iosaf Cretanul.

Am mers apoi la Mănăstirea "Sf. Teodosie cel Mare", aflată cu vreo 12 km la est de Betleem. La început a fost o mănăstire de călugări, în prezent

fiind în grija maicilor, între care și unele din România. În curtea mănăstirii se află o peșteră în care sunt mai multe morminte, între care și cel al Sf. Teodosie (care a decedat în anul 529, la vârsta de 105 ani), unde este amenajată o capelă mică. Se spune că timp de 30 de ani sfântul nu a pus pâine în gură, hrănindu-se doar cu fructe, ierburi și rădăcini. Era cunoscut ca un mare vindecător de boli și suflețe. El a ridicat în anul 500 o mănăstire lângă această peșteră, fiind începătorul vieții de obște aici. În peștera "Sf. Teodosie" s-ar fi ascuns și odihnit cei Trei Magi (de teama lui Irod), la întoarcerea spre țara lor, după ce s-au închinat și i-au oferit la Betleem daruri Pruncului nou - născut Iisus.

[Aflându-ne în săptămâna patimilor, am avut și noi unele probleme aici (am "pătimit" un pic) de îndată ce am descins în Israel: la aeroport am pierdut, cum am relatat deja, vreo patru ore; pe traseul spre Betleem s-a stricat o pernă de aer a autocarului și am așteptat trei ore până ne-a preluat un alt autocar; când am ajuns în Ierusalim și ne-am îndreptat spre Biserica Sf. Mormânt, pe o stradă în pantă s-a blocat un camion în fața autocarului, chiar în vârf de pantă, și așa am rămas blocați o vreme etc].

De la Mănăstirea "Sf. Teodosie" ne îndreptăm spre Biserica "Sf. Mormânt", trecem din nou printr-un punct de control între Betleem și Ierusalim (între Palestina și Israel) și coborâm din autocar în apropierea uneia din porțile vechii cetăți a Ierusalimului. Prima biserică (un ansamblu de clădiri, de fapt) a fost construită aici de către Împărații Constantin și Elena în anul 325 d. Hr., a fost incendiată de perși în anul 614, iar în sec. al 11-lea a fost distrusă din ordinul unui calif al Egiptului. În vremea Cruciadelor, a fost refăcută și i s-au adăugat noi paraclise, reunite sub un acoperiș unic. La începutul sec. al 19-lea a suferit un nou incendiu, apoi un cutremur care au devastat-o, fiind refăcută de fiecare dată. Am intrat din nou (după 20 de ani) în acest sfânt lăcaș, în care se află Sfântul Mormânt - un ansamblu de biserici altare și capele. În fața ușii de intrare se poate observa crăpătura provocată unui stâlp din piatră de către un fulger declanșat într-o zi de Paști, când ceremonia aprinderii luminii la mormântul sfânt de către ortodocși nu a avut loc. Nu departe de intrarea în acest complex de clădiri se află principalele locuri ce reproduc acel miracol al Învierii: Altarul Crucificării lui Iisus, Piatra Ungerii (unde i-a fost depus trupul după coborârea Lui de pe Cruce pentru a fi uns înainte de înhumare), Sântul Mormânt (adăpostit de o mică capelă), Piatra Îngerului (unde femeile ce veniseră la mormânt au fost întâmpinate de un înger care le-a spus că Iisus a Înviat). Ca să intrăm la Mormântul Sfânt am stat la coadă în biserică cca 70 minute. Am aprins la unul din sfeșnicile din preajmă trei smocuri de lumânări din ceară naturală, pe care să le iau în țară spre a le oferi unor prieteni și preoți. Lângă Sfântul Mormânt am rostit rugăciunea mea de toate zilele, care e nițel cam lungă și nu am reușit s-o duc la capăt (mai puțin

”Tatăl Nostru”) din lipsă de timp, pentru că un preot din preajma Mormântului te obliga să părăsești locul cât mai grabnic. Când am intrat prima dată în această imensă biserică, m-a surprins să constat că în ea sunt de fapt mai multe biserici și altare, că locurile legate de supliciul la care a fost supus Mântuitorul pe Via Dolorosa și locul crucificării nu sunt precum mi le imaginasem eu: Golgota nu e pe vârful unui deal, între locul crucificării, lespede pe care fusese depus trupul Său (Piatra Ungerii) după coborârea de pe cruce și Mormânt, sunt distanțe foarte mici ș. a. Ne-am rugat după ieșirea de la Mormântul lui Hristos la locul crucificării Lui (unde există un paraclis cu două altare și o icoană a Sfintei Fecioare) și la Piatra Ungerii (o lespede de piatră de culoare roșcată, deasupra căreia sunt aninate candelă) pe care a fost depus corpul lui Iisus după coborârea de pe cruce, care se află între locul crucificării și Mormânt.

După ce am săvârșit intrarea la Mormântul Sfânt, am ieșit din Cetate, prin poarta Zion, și am mers în apropiere, la Mormântul lui David, la locul Cinei cea de Taină, loc în care părintele ce ne însoțea și-a pus epitrahilul și a rostit o rugăciune. De aici ne-am deplasat la o biserică catolică, la subsolul căreia a fost imortalizată Adormirea Maicii Domnului, printr-o sculptură ce o înfățișă pe Sf. Fecioară într-un sicriu, loc în care preotul nostru a făcut o nouă cântare. La orga din biserică se cânta muzică de Bach, atât de pătrunzătoare, încât vibrau toate cele în jur. Ne-am îndreptat apoi spre autocar pentru a reveni în Betleem și a vizita Biserica Nativității. Am așteptat la coadă cca 90 de minute până am reușit să intrăm și am fost impresionat de icoana Maicii Domnului cu Pruncul, Fecioara având un zâmbet suav, cum nu văzusem până atunci în nicio altă icoană a Sa, nici măcar pe Athos. Din biserică am pătruns într-un fel de grotă, aflată la subsol, unde sub o masă (deasupra căreia trona o icoană) era marcat cu o stea de argint (ca și în locul Răstignirii Mântuitorului), locul unde îl născuse Fecioara Maria pe Cel ce urma să mântuiască lumea.

Am mers apoi la locul de cazare - Hotelul ”Bethleem Inn”, aflat în zona palestiniană a orașului, imediat în apropierea unui punct de trecere între cele două țări, în fața căruia se înălța zidul ce le desparte, construit din lespezi de beton (de cca 7-8m înălțime, 1 m lățime și 0,5 m grosime), care se îmbucă una în alta (o imagine șocantă, dar asta e situația!). Deasupra acestui zid sunt montate reflectoare și camere de luat vederi, astfel că orice mișcare în zonă e sub control. Hotelul nostru a fost unul modest și neîngrijit, în care țăntării își făceau de cap, ca să nu uităm probabil că am trecut pe acolo.

A doua zi (6 aprilie) am plecat spre biserica unde a fost decapitat Sf. Ioan Botezătorul, o biserică mică, cu o icoană a Sfântului în genunchi, și o sabie deasupra capului. Pe mozaicul de pe podeaua bisericii era marcat locul

unde a căzut capul sfântului. Aici am fost miruiți de către preot. În apropiere se află Biserica "Înălțării Domnului", rusească, slujită de măicuțe. Aceste biserici au în jur o curte și o grădină cu multe flori.

Am mers apoi la o biserică micuță de pe Muntele Măslinilor, unde fusese cândva biserica Înălțării, demolată de musulmani. Creștinii ortodocși au reușit în 1992 să cumpere în apropierea ei un teren, pentru a ridica pe el o biserică nouă. Autoritățile au vrut să demoleze bisericuța, după ce măicuțele scosese din ea toate obiectele de cult. Au sosit buldozerele s-o demoleze, dar când s-a înfipt gheara unui escavator în zidul acesteia, o icoană rotundă înfățișându-L pe Iisus Pantocrator s-a rostogolit din grămada unde erau depuse obiectele din biserică și s-a așezat pe brațul escavatorului, peste care s-a prăvălit apoi un stâlp din beton! Acesta a fost un semn rău, care au determinat autoritățile să renunțe la acțiunea de demolare, icoana aceea fiind cea care săvârșise minunea. Noua biserică era acum în construcție, iar alături era o machetă care ilustra cum va arăta ea după ce va fi finalizată.

Am coborât de pe Muntele Măslinilor pe lângă un cimitir evreiesc și am observat că localnicii nu aprind lumânări și candelile la morminte (cum facem noi creștinii), ci pun de fiecare dată când trec pe acolo câte o pietricică pe lespede de pe mormânt (or fi oare economi chiar și sub acest aspect?!). La coborâre am trecut și pe locul unde Hristos a plâns și deplâns soarta evreilor care nu au înțeles Învățătura Sa și avertismentul că, dacă nu-L vor asculta, Ierusalimul va fi distrus, ceea ce s-a și întâmplat în anul 70 d. Hr. Biserica ridicată în acel loc (în care nu am intrat) are acoperișul sub formă de lacrimă. Am vizitat după aceea o biserică catolică rusească, foarte impunătoare la exterior, cu turlile aurite și o arhitectură exterioară deosebită, dar care în interior era destul de austeră. (Pe o bancă din pridvorul bisericii își făcea siesta un motan mare și drăguț, care nu se sinchisea de prezența noastră prin preajmă). Am admirat grădina bisericii, mare și cu multe plante horticole.

De aici am mers în Grădina Ghetsimani, în spatele căreia se află Biserica Tuturor Națiunilor. În urmă cu două decenii am avut o emoție teribilă când am pășit în această grădină, știind că a fost unul din locurile de rugăciune preferate ale Mântuitorului, în care a și fost vândut de Iuda pe câțiva arginți. Un loc în care sunt impresionanți chiar și măslinii seculari, care arată de parcă ar fi schingiuiți de vreme și vremuri, de patimile suportate de Domnul Iisus. Într-un colț al grădinii se află și Piatra Plângerii, pe care s-a așezat Iisus după vânzarea lui Iuda, rugându-L pe Dumnezeu Tatăl să îndepărteze de la El "paharul" acela, fiind conștient ce urma să I se întâmple. Oricât de tare ai fi, nu ai cum să nu simți ceva neobișnuit, să nu fi profund emoționat, bulversat, când calci pe urmele Mântuitorului, pe locul

În care au început patimile Lui. Biserica Națiunilor (franciscană) de aici este un edificiu impresionant, ridicat în 1924 prin contribuția a 12 națiuni, are ferestrele acoperite de vitralii violet (ceea ce crează în interior o atmosferă de semi-întuneric, ce simbolizează vânzarea "Luminii" (a lui Iisus). Am admirat icoanele în mozaic din zona altarului și de o parte și de alta a acestuia, dar și fațada foarte frumoasă a bisericii.

Din Grădina Ghetsimani am pornit spre Mormântul Sfintei Fecioare Maria, aflat pe același munte. Nu este cert locul mormântului Ei - la Efes (în casa evanghelistului Ioan, care i-a purtat de grijă) sau în Ierusalim (teologii consideră însă că aici s-ar afla). Această biserică a fost construită în peștera Ghetsimani, una relativ mare (20/7 m), fiind semi-îngropată, acoperită la exterior de o construcție (un portal). Pentru a ajunge la mormânt se coboară un număr de 48 trepte largi din piatră (lustruite, după atâtea vizite ale creștinilor aici), iar în biserică sunt aninate un număr mare de candelă și un frumos candelabru (donat se pare de români). Acest lăcaș sfânt a fost ridicat de Împărăteasa Elena între anii 325-327, a fost distrus de perși în 614, și refăcut de cruciați în sec. al 11-lea. Din 1757 se află în posesia Bisericii Ortodoxe. În spatele unui altar din piatră acoperit cu două bucăți de cristal (care formează un jertfelnic), se află o icoană mare înfățișând corpul neînsuflețit al Maicii Domnului, înconjurat de 11 apostoli (a lipsit Apostolul Toma, care a sosit prea târziu), iar deasupra doi îngeri și Mântuitorul cu sufletul Fecioarei în brațe. Icoana aceasta poartă numele de Maica Domnului Ierusalimita, adică apărătoarea Ierusalimului. Potrivit credinței creștine, trupul Maicii Domnului s-a ridicat la cer după trei zile de la adormire prin puterea Domnului Iisus Hristos, în mormânt rămânând doar acoperământul Sfintei Fecioare. Mormântul este reprezentat de o mică incintă din piatră (2/1,5 m), în care se pătrunde printr-o ușiță joasă și se iese printr-o alta la fel de mică.

Am părăsit vechea cetate a Ierusalimului prin poarta leilor pentru a vizita Biserica greco-ortodoxă "Sfântul Ștefan", care se află în afara zidurilor cetății. Prima biserică creștină ridicată pe acest loc s-ar fi săvârșit în sec. al 5-lea de către Împărăteasa Evdochia, pentru a adăposti moaștele sfântului, dar ar fi fost distrusă de către cruciați în sec. al 12-lea și reconstruită de abia pe la 1900. Sf. Ștefan era creștin grec și purta de grijă săracilor de origine greacă din Ierusalim. Era un bun cunoscător al Sfintei Scripturi și propovăduia învățătura lui Hristos. Saducheeii și fariseii i-au pus gând rău și l-au acuzat că a săvârșit un act de blasfemie împotriva lui Moise și a lui Dumnezeu, ceea ce pe atunci se pedepsea cu moartea. A fost scos din cetate și omorât prin lapidare. În 1967 s-a ridicat această biserică pe locul unde Sfântul Ștefan a fost omorât cu pietre. Credincioșii de rit romano-catolic,

anglican, evanghelic, reformat și unitarian sărbătoresc sfântul pe 26 decembrie, iar cei de rit creștin-ortodox și greco-catolic pe 27 decembrie. Am vizitat inclusiv grota în care a fost lapidat Sfântul, aflată în imediata vecinătate a bisericii.

Am mers apoi la locul nașterii și copilăriei Maicii Domnului până la vârsta de 3 ani. Pe atunci mulți oameni de pe aceste meleaguri locuiau în grote naturale, sau săpate în substratul calcaros specific zonei. Am coborât pe niște scări înguste, la o adâncime destul de mare. Am fost impresionat de icoana care-i înfățișau pe Ioachim și Ana împreună cu fiica lor Maria. După aceea am pornit într-o procesiune pe Drumul Crucii (cu cele 14 opriri), ținând în mână o cruce și am oprit la primul popas, care immortalizează flagelarea Domnului, loc în care se află o biserică catolică. Într-o incintă cu coloane impozante din apropiere, am văzut locul condamnării Sale, apoi locul întemnițării Lui. La al patrulea popas s-a întâlnit Domnul cu Fecioara Maria. Pentru că eram în săptămâna patimilor, nu ni s-a permis să trecem pe la fiecare oprire a Domnului pe Via Dolorosa, dar în final am reușit să ajungem pe ocolite la Biserica "Sf. Mormânt", ridicată deasupra Golgotei. Pentru că acolo era lume multă și nu se mai putea pătrunde cu ușurință în biserică, am ieșit din Cetate prin poarta New Gate, pentru a ne deplasa la Biserica Română din Ierusalim. Am întâlnit acolo o măicuță de-a noastră stabilită de 28 de ani în Ierusalim, care ne-a dat o cruce făurită din frunză de finic (curmal) și am trecut apoi cu toții pe sub aer, fiind vineri spre seară (Prohodul Domnului).

Cel mai important obiectiv al acestui pelerinaj de Paști era pentru mine să văd cu proprii ochi apariția luminii sfinte și aprinderea candeliei de la Mormântul Sfânt (ce naiv fusesem să-mi imaginez că dintre miile de creștini prezenți acolo, voi fi eu alesul, voi putea vedea cum apare lumina sfântă în biserică și cum se petrece miracolul!). A doua zi (7 aprilie) am pornit spre Mormântul Sfânt pentru a lua lumină, dar forțele de ordine ne-au blocat calea spre Biserica "Sf. Mormânt" pe Via Dolorosa, când mai aveam de parcurs cca 200 de metri. În speranța că în cele din urmă ni se va permite accesul, am stat acolo vreo 7 ore în picioare, de ne-a trecut os prin os, dar a fost în zadar, nu ne-am putut mișca din acel loc. Am avut totuși șansa să dăm peste un român care lucra în Israel, care s-a alăturat grupului nostru, de la care am mai aflat câte ceva. Lucra în mentenanța avioanelor la Nod, nu departe de Tel Aviv, și ne-a povestit câte ceva din experiența lui israeliană. Am aflat, printre altele, că străinii nu pot lucra în Israel decât maximum 5 ani, întrucât ei nu vor să le ofere și pensii acestora. Față de 1998, când fusesem prima dată în Israel, acum se înmulțiseră evreii radicali (pe care i-am întâlnit la Zidul Plângerii, citind din cărțile sfinte și lovindu-se cu capul

de zid și nu știam ce e cu ei), adepți ai cultului lui Moise, care își doresc să se termine cu Iisus în țara lor! Aceștia sunt ușor de recunoscut, pentru că au bărbi mari (uneori împletite) și perciuni lungi, sunt îmbrăcați în negru, poartă pălării negre cu boruri largi. Românul nostru ne-a spus că aceștia s-au înmulțit atât de mult încât au ajuns să numere cca 500 mii, indivizi care nu muncesc, ci se ocupă doar cu procrearea de copii. Am trecut adesea pe străzile din Ierusalim pe lângă tipi din ăștia cu familia lor (soția și 5-7 copii după ei), toți îngrijiți, iar copiii îmbrăcați precum adulții. Aceste familii primesc totul gratuit de la stat, având doar sarcina de a avea și crește cât mai mulți copii. Se pare însă că această politică a statului evreu a început să aibă adeversari, cei ce trudesc nefiind de acord cu această formă de încurajare a natalității pe seama muncii lor.

Dacă nu am reușit să intrăm în biserica "Sf. Mormânt" și nici măcar în curtea ei pentru a lua lumină, a reușit în schimb să ajungă acolo un călugăr din grupul nostru (ajutat de un palestinian). Nu reușise nici el să pătrundă în biserică, dar reușise să ia Lumina Sfântă din fața intrării. Când făceam cale întoarsă, l-am întâlnit pe călugărul nostru sorbind un suc de portocale la un mic restaurant de pe traseu, am luat lumină de la el, ne-am bucurat și am cântat cu toții "Hristos a Înviat!" (Dumnezeu nu ne ajutase pe toți, dar lucrase prin unul mai vrednic dintre noi!). Am parcurs drumul de întoarcere pe traseul New Gate - Jafa Gate și la ieșirea din cetate am fost șocați de mizeria lăsată de turiști pe străzi, dar mai ales într-un staționar acoperit din preajma zidului cetății. Am mers la hotel, de ne-am odihnit un pic, pentru ca să putem participa la slujba de Înviere la biserica românească "Sf. Gheorghe" din Ierusalim. La orele 23.00h am plecat cu toții la biserică. Slujba de Înviere a fost oficiată de nouă preoți, inclusiv de către cei ce conduceau grupuri de pelerini români. Unii români, care locuiau aici, aduseseră bucate și le așezase pe mese afară, pentru a fi sfințite. Biserica a fost plină de credincioși, mulți stând și ascultând slujba în afara ei. A fost un moment cu totul special, petrecut departe de țară, într-un loc binecuvântat! Părintele ghid ne-a arătat pe telefon un filmuleț în care era immortalizată apariția vineri dimineața (de Prohod) a unor pete roșii pe Piatra Ungeriei. Cei care au fost martorii apariției Luminii Sfinte susțin că această lumină apare ca un fulger deasupra Mormântului Sfânt și aprinde candelile și lumânările din jur și că în primele trei minute această lumină nu arde, după care își recapătă calitățile obișnuite. Aici e vorba desigur de a "crede și nu cerceta"!

Suntem în 8 aprilie 2018, prima zi a Paștelui ortodox. Plecăm spre Ein Karem, orașel aflat nu departe de Ierusalim, locul unde s-a născut Ioan Botezătorul, înainte-mergătorul lui Iisus, văr de al doilea cu El (Elisabeta și Maria fiind verișoare primare). Părinții lui Ioan erau Elisabeta și preotul

Zaharia, care ajunseseră la o vârstă înaintată și nu aveau copii, deși își doreau foarte mult. Zaharia era trist și se tot ruga lui Dumnezeu să-i dea și lui copii. Ruga i-a fost ascultată și arhanghelul Gabriel i-a vestit că vor avea un băiat, iar numele acestuia va fi Ioan. La Ein Karem era, se pare, reședința de vară a părinților sfântului. Deasupra grotii în care locuise preotul Zaharia și în care s-a născut Ioan Botezătorul a fost ridicată de bizantini în secolele V-VII o mică bazilică, care apoi a fost înlocuită de cruciați cu o alta impozantă, transformată de musulmani în han în vremea lui Saladin și refăcută în a doua jumătate a sec. al 19-lea. Aici este de fapt o mănăstire catolică (franciscană), cu o biserică înaltă din piatră, cu mai multe încăperi, în partea stânga a altarului aflându-se mica peșteră în care s-a născut sfântul. În apropierea acestui sfânt lăcaș se află izvorul Maicii Domnului, de unde se aprovizionează cu apă de băut și Sf. Fecioară, în prezent apa nefiind potabilă. În Ein Karem se mai află o Biserică (a "Vizitării"), ridicată tot de franciscani, care și ea pretinde că ar fi cea ridicată pe locul unde s-ar fi născut Sf. Ioan Botezătorul, neinclusă în pelerinajul nostru (!!!). Se spune că și Elisabeta a fost nevoită să se ascundă cu pruncul Ioan după niște stânci imense în pustiul din zona Ein Karem (unde s-a ridicat Mănăstirea Sf. Ioan din Pustiu; nici pe acesata nu am vizitat-o), întrucât Irod (regele Iudeii), aflând de la magi despre nașterea lui Mesia, dăduse ordin ca soldații să caute peste tot și să ucidă toți băieții de până la doi ani, temându-se că cel despre care se vorbea îi va lua locul ca împărat.

Ne-am întors în Ierusalim și am intrat din nou în Biserica "Sf. Mormânt" (cel mai scurt drum spre Mormântul Sfânt este cel prin Jaffa Gate), unde ne-am rugat, am trecut pe la toate bisericile și altarele din acest lăcaș sfânt, am făcut o serie de fotografii ale acestora, dar și ale picturii de mari dimensiuni, în mozaic, care înfățișează crucificarea și coborârea de pe Cruce, ungerea și depunerea în mormânt a trupului Domnului Iisus. Ieșind apoi din această mare catedrală a lumii creștine am fost șocat și revoltat să văd, în acea curte interioară din fața intrării, puzderie de chiștoace de țigări. Cum să-ți permiți așa ceva în acest perimetru sacru, câtă minte îți trebuie oare ca să-ți dai seama că așa ceva e lipsit de minimă educație și respect?! Ce cauți aici, cum pretinzi că ești credincios, dacă nici măcar în acest loc nu-ți poți înfrâna slăbiciunile?! Nu se cade să fumezi și să arunci pe stradă sau pe stadion resturi de țigări, darămite într-un loc sacru precum acesta?! De neimaginat, revoltător, scandalos, oribil!

Ne pornim în ziua următoare (9 aprilie) cu autocarul spre Hozeva, locul unde s-a nevoit românul (botoșănean prin naștere) Ioan Iacob Hozevitul de la Neamț (canonizat de BOR în 1992), care s-a stins din viață la 5 august 1960 (la vârsta de 47 ani) și care a stat o vreme și la Mănăstirea "Sf.

Sava”, vizitată deja de noi. Mănăstirea ”Sf. Gheorghe Hozevitul” este situată la vreo 20 km de Ierusalim, pe drumul către Ierihon. Călătorim într-o zonă de pustiu, cu peisaj colinar, iar în calea noastră am observat mulți nomazi ce pășteau turme de oi și capre. În drumul spre Hozeva am întâlnit și un mic oraș și m-am întrebat din ce trăiesc oare locuitorii lui, aici în pustiu?! Oprim într-o parcare, de unde trebuie să parcurgem pe jos (sau pe măgăruși închiriați) drumul până la mănăstire, pe o distanță de vreo 600 m. Drumul este săpat în piatră, are pante accentuate, în zonele lui accidentate fiind construiți parapeti (având uneori și 5 m înălțime) din pietre așezate una peste alta și acoperite cu beton, iar în zonele de curbură ale drumului pietrele parapetilor sunt prinse în mortar. Pentru deplasarea pe acest drum anevoios, călugării și-au procurat tractoare cu remorci.

E aproape neverosimil să vezi o mănăstire destul de mare, cocoțată pe un versant, săpată și sprijinită cu spatele de un perete stâncos înalt și abrupt, o imagine pe care dacă o vezi, pare ireală, n-ai cum s-o uiți. Înainte de a intra în mănăstire (construită pe locul unui vechi lăcaș monahal din sec. al 5-lea) am trecut peste un râuleț firav (fără apă se știe că nu poți trăi, și posibil că aceste mici izvoare și firicele de apă au permis statornicirea în pustiu a multor monahi) și am circulat pe o potecă pietruită. Deși e mănăstire greco-ortodoxă de călugări, mi s-a părut bine îngrijită și curată. La început biserica a fost închinată Maicii Domnului, însă acum ea poartă hramul Sf. Gheorghe Hozevitul și al Sf. Ioan Iacob Hozevitul. În biserică, am admirat unele mozaicuri și ne-am rugat la racla cu moaștele Sf. Ioan Iacob Hozevitul. Călugării ne-au tratat cu apă, sucuri și cafea, am asistat la o cântare de Paști și una de proslăvire a sfântului.

De la Hozeva ne-am îndreptat spre Iordan, râul în care a fost botezat Domnul Iisus, la care mai fusesem în urmă cu 11 ani, dar pe malul celălalt (iordanian) și cred că aproximativ în același loc (am recunoscut o biserică creștină cu turla aurită de peste râu, vizitată atunci). Ajunși la Iordan, mulți din grup au trăit o adevărată revelație, unii au închiriat acele cămeșoaie albe lungi de care am mai amintit și s-au băgat în apă pentru a fi re-botezați de către preotul nostru. Multe dame (și din alte țări), din grupurile prezente în acel moment acolo, s-au strâns pe lângă bietul nostru popă, rugându-l să le stropească și boteze și pe ele. A fost o atmosferă efervescentă, de bucurie, armonie și încântare să te bagi în apa râului, sau să-ți stropești mâinile și picioarele în râul cu atâta încărcătură spirituală, în care a primit botezul (de la Ioan, vârul său de al doilea) Domnul Nostru Iisus Hristos. Spre deosebire de iordanieni, israelienii se pricep la comerț, așa că au amenajat pe mal o serie de construcții, multe magazine ș. a., iar pe malul Iordanului podețe din lemn, care să-ți permită accesul la apa râului.

Urcăm în autocar și plecăm undeva nu departe, la mănăstirea greco-ortodoxă "Sf. Gherasim", aflată între Ierihon și Iordan, întemeiată chiar de către de acest călugăr în anul 455 d. Hr., ca așezământ pentru pustnicii de pe Valea Iordanului. De-a lungul vremii, ea a fost distrusă și apoi reconstruită, ultima dată în 1885. Se spune că în zona aceasta ar fi poposit Iosif și Maria în drumul lor spre Egipt pentru a-L salva pe copilul Iisus de decizia lui Irod cel Mare de ucidere a pruncilor, în locul acela fiind zidită o capelă subterană în curtea mănăstirii. De-a lungul vremurilor aici s-au nevoit și alți sfinți, precum Sf. Maria Egipteanca, Cuviosul Zosima ș. a., chiar și unii monahi români - Cuviosul Iosif de la Bisericiani, sau Sf. Iacob Ioan Hozevitul. În jurul acestei mănăstiri există acum un adevărat parc (mulți palmieri). Am fost impresionat de frumoasele mozaicuri din fața intrării în lăcaș, dar și din curte și biserică. În biserică sunt multe racle cu moaște sfinte, iar la demisol o icoană dintre cele rare ale Maicii Domnului, alăptându-L pe pruncul Iisus. În curtea bisericii tronează o statuie alămită a unui leu, care duce cu gândul la o frumoasă poveste. [Se spune că, pe când era starețul mănăstirii, Sf. Gherasim obișnuia să se afunde în deșert în Postul Mare și odată a întâlnit acolo un leu căruia îi pătrunsese în laba piciorului un spin și suferea din cauza infecției din jurul înțepăturii. Leul l-ar fi privit cu ochi rugători, implorându-l parcă să fie ajutat să scape de necaz. Sf. Gherasim a avut curajul să se apropie de leu, să se așeze lângă el, să-i extragă ghimpele din picior și să-i bandajeze rana. Leul s-a însănătoșit și drept recunoștință l-a urmat și nu l-a mai părăsit pe stareț oriunde mergea, fiind hrănit cu pâine și linte (motiv pentru care în icoane, sfântul apare însoțit de un leu). Starețul întreținea la mănăstire și un măgar, care la un moment dat a dispărut (fiind furat de oameni). Sf. Gherasim era foarte supărat, fiind convins că leul îi venise de hac măgarului. Băgând de seamă supărarea stăpânului, leul a căutat măgarul, l-a găsit și l-a adus acasă, ceea ce l-a bucurat nespus pe părintele stareț, dar în același timp l-a și mâhnit, pentru că se îndoise de fidelitatea leului!].

De aici pornim spre Ierihon, care se spune că e cel mai vechi oraș din lume, situat la vreo 40 km distanță nord-est de Ierusalim, la cea mai joasă altitudine – 400 m sub nivelul mării globale, fiind teritoriu palestinian în interiorul celui israelian (ce anomalii întâlnești pe aici!). A fost, se spune, primul oraș cucerit de poporul ales, după 40 de ani de peregrinări prin pustiu, în Țara Făgăduită lui Moise de Dumnezeu. Intrând în oraș am fost neplăcut surprins de dezordinea și mizeria prezentă cam peste tot (cum e și pe la noi în unele zone locuite de țigani; să mă ierte conașionali noștri, dar.... asta e, deși se spune că țigăncile ar fi foarte curate!), deși am văzut și edificii impozante. Am admirat de la distanță Muntele Carantania (Muntele Ispitirii), locul unde Mântuitorul s-a retras pentru post negru timp de 40 de zile (înainte de a propăvădui Împărăția lui Dumnezeu) și în care ar fi fost ispitit de diavol, care i-a promis că-i va da tot ce vede în jur dacă devine adeptul lui (dacă i se va închina lui). Aici a fost construită în anul 340 o mănăstire, distrusă mai târziu de către perși, cea din prezent fiind ridicată în

sec. al 19-lea. Nu am vizitat Biserica greco-ortodoxă a Ispitirii, întrucât era ceva distanță până acolo, se ajungea pe munte cu mașini speciale sau pe cablu și nu aveam timp suficient. Am mers în schimb la Așezământul românesc de la Iertihon, unul modern, impresionant, cu risipă de marmură peste tot, deosebit de curat (se cunoaște că e o mănăstire de măicuțe), cu pictură ce încântă ochiul (fresce cu scene biblice și sfinți români), cu multe plante și flori în spațiile verzi, dar și în ghivece (suprafața ocupată de acest așezământ bisericesc fiind de cca 1 ha) ș. a. În holul de la intrarea în lăcaș se află o icoană mare în mozaic a Sf. Ioan Iacob Românul. Construcția acestui așezământ a început în 1999 și s-a finalizat în trei ani, sfințirea altarului bisericii mari și slujba fiind oficiată de către însuși Părintele Patriarh Teoctist. Așezământul cuprinde pe lângă biserică, clopotnița, casa pentru pelerini și egumenia. La subsol se află un al doilea paraclis, biblioteca, o sală de studiu, una de conferințe ș. a. Trebuie să recunosc că am fost tare impresionat aici, întrucât așezământul acesta arată într-un mare fel, te face mândru că BOR a construit o așa minunăție, la mare distanță de țară și în cel mai vechi oraș al lumii!

În Ierihon am vizitat și biserica ortodoxă greacă "Sf. Prooroc Elisei". Primul aspect care ne-a frapat a fost, să vedem în curtea bisericii trunchiul și crengile de la baza unui fost copac, uscat între timp și acoperit cu o incintă din sticlă, cunoscut ca fiind sicomorul lui Zaheu (sicomorul este o rudă a smochinului, dar la noi e asociat cu dudul). [Se spune că în acel loc, pe vremea lui Iisus, exista o cetate, iar în mijlocul ei acest sicomor, în care Zaheu (un păcătos) se urcase ca să-l poată vedea pe Domnul însoțit de apostolii Săi. Mântuitorul l-a observat în copac și i-a cerut să coboare de acolo, pentru că va trebui să-L găzduiască. Bucuros, Zaheu a coborât și i-a declarat că va dona jumătate din averea lui sărăcilor, iar Domnul Iisus a binecuvântat casa și pe Zaheu, converindu-l în învățătura Sa. Zaheu devine unul din cei 70 de ucenici ai Domnului și-l însoțește pe Sf. Petru în călătoriile lui misionare în Cezareea]. În curte am admirat o serie de plante, între care și doi arbori uriași. În biserică tronează o icoană impresionantă a Sf. Gherasim însoțit de leu.

De la Ierihon ne îndreptăm spre Betania, un mic orașel (palestinean) din apropierea Ierusalimului, locul unde au trăit Lazăr, Maria și Marta, în casa cărora a intrat Mântuitorul, Cel care l-a înviat pe Lazăr în ziua a patra după moarte. Mormântul acestuia era într-o peșteră de aici și fusese blocat cu o piatră mare. Deși Marta, sora lui Lazăr, i-a zis Domnului că nu mai e nimic de făcut, pentru că trupul lui deja miroase, Domnul Iisus le-a cerut să dea piatra la o parte, zicând: "*Lazăre, vino afară!*". Și Lazăr a ieșit din peșteră legat la mâini și picioare (cum era obiceiul după moarte), iar Domnul le-a zis: "*Dezlegați-l și lăsați-l să meargă!*" A fost minunea săvârșită de Iisus care a alarmat teribil autoritățile, pentru că Mântuitorul câștiga tot mai mulți adepți, fapt ce i-au determinat să-L sacrifice mai degrabă, decât să piardă

controlul. Am intrat printr-o ușă de mici dimensiuni în această peșteră, de vreo 7 m adâncime, absolut goală și care nu impresionează prin nimic, decât prin povestea ei. În apropierea acestui mormânt, franciscanii au ridicat o biserică frumoasă pe locul unor vechi biserici, pe care am admirat-o de la distanță. Se spune că aici, în Betania, a avut loc Înălțarea Domnului Iisus la ceruri. De la Betania am trecut din nou pe la Mormântul Sfânt, unde ne-am rugat și închinat, urmând ca a doua zi să călătorim spre Tel Aviv pentru a ne îmbarca în avion și a reveni în țară. În aeroport, într-o sală de mari dimensiuni, ne-am așezat pe mai multe șiruri și am trecut, rând pe rând, prin fața unui lucrător de securitate (cred), care ne-a pus fiecăruia mai multe întrebări legate de vizita noastră, dar nu au fost probleme (ca la venirea aici) cu nici unul din grupul nostru. Am înțeles acum că acesta este protocolul la ei din motive de securitate, cum mi se întâmplase și în 1998, numai că acum era oficializat.

Chiar dacă această călătorie a fost un pelerinaj, având ca obiectiv vizitarea locurilor sfinte, ea mi-a dat prilejul să văd și alte zone ale Israelului, cum e viața localnicilor și cum arată alte orașe ale țării sfinte. Vizita ar fi putut fi și mai rodnică dacă am fi avut cu noi ca ghid un preot mai "aerisit". Tipul a fost însă mărginit, nu a catadicsit să ne abatem de la programul stabilit, deși timp am fi avut. Nu a acceptat bunăoară, să ne ducă la Zidul Plângerii, deși unii din grup nu mai fuseseră până atunci în Israel, motivul fiind că nu era un obiectiv creștin(!); l-a arătat celor care nu mai fuseseră pe aici, de undeva, de la distanță. În plus, a ținut morțiș (n-am înțeles de ce) să ne tot întoarcem pe la Mormântul Sfânt (am făcut-o de patru ori cât am stat în Ierusalim!), deși acolo era o forfotă ca într-o gară, îmbulzeală multă, lipsă crasă de respect etc și ar fi trebuit să ne gândim să lăsăm loc și altora să treacă pe acolo. Am fost surprins de faptul că, în cei 20 de ani care s-au scurs de la prima mea vizită pe aici, nu am găsit mai nimic schimbat în Ierusalim. A fost o vizită din care o să-mi rămână neșterse în amintire imaginile de pe Muntele Fericirilor și Muntele Carmel (inclusiv Grădinile Bahai din Haifa), dar și de la mănăstirile ridicate în pustiu.

Într-un loc atât de arid de pe planetă, te minunezi de ceea ce vezi în Israel, și realizezi ce mult înseamnă să vrei, să fii un stat puternic, cu economie dezvoltată, cum poți face și din deșert o adevărată grădină. Vizitând Israelul și Palestina, poți să-ți imaginezi cum arăta viața oamenilor pe aici în urmă cu 2000 de ani, că mulți dintre oameni locuiau pe atunci în peșteri și grote (săpate în versanții delaurilor cu substrat calcaros), că în unele din aceste grote (nu puține, răspândite peste tot, inclusiv în pustiu) își făceau veacul adepții lui Iisus Hristos, pustnicii, monahii, cei priogoniți pentru convingerile lor religioase. Nu poți trece cu vederea nici faptul că, cei

care l-au batjocorit, osândit, torturat și omorât pe unul de-al lor - pe Domnul Nostru Iisus Hristos, beneficiază în zilele noastre de o sursă importantă de venituri din pelerinajele creștinilor la locurile sfinte, din comercializarea a tot felul de obiecte și lucruri care amintesc de EL! Te încercă o strângere de inimă când constai "Cât de bine se vinde Iisus Hristos!"

Pentru prima dată la sud de ecuator

(în Africa de Sud, 2019)

Până în septembrie 2019 nu trecusem în emisfera sudică a Pământului și nu puseseam încă piciorul pe pământ african. Aș fi putut lua un prim contact cu o țară africană în 2018, când urma să ating două obiective turistice importante: o călătorie în Mexic și o alta în Egipt, dar ghinion, firma Omnia Turism - care trebuia să realizeze cele două călătorii a dat faliment, astfel că am rămas și fără bani și fără excursiile respective. N-am plâns după bani, pentru că în viață mai și pierzi, dar am regretat foarte mult că am fost privat de două premiere turistice. La începutul lui 2019, prietenul meu de călătorii - Teodor Poiată, a dat pe internet peste reclama unei firme din București (de care nu mai auzisem), care anunța organizarea în septembrie a unei călătorii în Africa de Sud. Am stat o vreme pe gânduri, din cauză că nu aveam informații despre seriozitatea firmei în cauză (că așa e când te frigi cu alta!), dar până la urmă ne-am luat inima în dinți - cum se spune, și am zis fie ce-o fi, ne înscriem în excursie. De data asta am avut noroc, pentru că, deși s-au găsit doar vreo 15 amatori pentru așa o călătorie, excursia a avut loc și chiar a fost una cât se poate de reușită.

A început în după amiaza zilei de 10 septembrie, cu întâlnirea pe aeroportul Otopeni, de unde am zburat spre Dubai cu o firmă low cost, iar de acolo cu "Fly Emirates" până în Johannesburg. Călătoria cu avionul a fost obositoare, a durat peste 4 ore până în Dubai, de unde am plecat la miezul nopții și după vreo alte șapte ore și jumătate am ajuns la destinație, extenuați. Am avut și noroc totuși, pentru că în avionul de mare capacitate (Boeing- 777) ce ne-a transportat din Dubai la Johannesburg, am întâlnit printre stewardese o româncă din Bârlad, foarte amabilă, care ne-a purtat de grijă și ne-a desfătat cu tot ce i-am solicitat, făcându-ne călătoria mai agreabilă. În semn de mulțumire, înainte de aterizare, am făcut cu ea poze, înghesuindu-ne undeva în avion mai mulți din grupul nostru.

[Republica Africa de Sud (RAS), așa cum îi spune și numele, este situată în extremitatea de sud a Africii, fiind mărginită pe 2/3 din granițe cu oceanele Atlantic (la vest) și Indian (la est) și având o lungime a coastei de 2798 km. În partea de nord are ca vecini Namibia, Botswana și Zimbabwe, iar în nord-est Mozambic și Swaziland, în interiorul ei fiind situată o enclavă - statul Lesotho. Țara este de vreo cinci ori mai mare decât România, având o suprafață de peste 1,2 milioane km², nouă provincii, fiecare dintre acestea cu administrație proprie. Populația țării numără cca 57 milioane locuitori, din care: 80,5% negri africani; 8,2% albi; 8,8% colorați; 2,5 % asiatici. Cca 80% dintre sud-africani au ca origine populația Bantu, vorbitoare de africani. Relieful RAS este dominat de un platou central înalt, înconjurat de zonele costiere. Am perceput RAS ca o țară cu relief muntos. Interiorul RAS este un vast platou cu o înălțime cuprinsă între 1000 și 2100m, având ca munți mai spectaculoși Drakensberg (3482 m), Table Mountain, Magaliesberg, Cederberg, Amatola, iar ca râuri mai importante Orange, Limpopo, Breede, Crocodile, Levubu, Tugela, Umfolazi, Umgeni, Vaal ș. a.

Mi s-a părut că teritoriul atât de întins al țării este scaldat de prea puține râuri și cred că în RAS apa este o mare problemă. Pe un teritoriu atât de mare, e normal ca și clima țării să fie variată: în general temperată, semi aridă, zonele climatice mergând de la deșert în Namibul de sud și în nord-vest, până la un climat subtropical înspre Mozambic și Oceanul Indian].

O ciudățenie mi s-a părut faptul că RAS are trei capitale și nu doar una, dar așa s-a decis când s-a constituit uniunea sud-africană: *Pretoria* – capitala executivă (sediul executivului și al președinției - 1,6 milioane locuitori); *Cape Town* - legislativă (sediul parlamentului - 3,4 mil. loc.); *Bloemfontain* – juridică (sediul Curții Supreme de Apel- 520 mii loc.). Alte orașe importante: *Johannesburg* (sediul Curții Constituționale - 4,5 mil. de loc.) - cel mai important centru comercial; *Durban*, port la Oc. Indian (3,1 mil. loc.) - centru industrial și comercial major; *Port Elizabeth* (cca 1 mil. loc.) și *East London* (cca 500 mii loc.) - importante centre comerciale, industriale și culturale. O altă ciudățenie este și faptul că în RAS sunt oficiale nu mai puțin de 11 limbi și multe altele neoficiale, engleza ocupând locul 4 și fiind folosită mai ales în comerț și știință, primele trei fiind zulu, xhosa și africans (un soi de anglo-olandeză). Sistemul de educație e conceput pe trei trepte: școală primară, superioară și universitară (academică). Primele două trepte ocupă 12 ani. Universitățile sunt de trei tipuri: tradiționale, tehnologice (denumite *technikons*) și complete (care oferă ambele tipuri de calificări, adică atât vocaționale, cât și pentru obținerea de grade universitare). Am observat că elevii poartă uniforme divers colorate, funcție probabil de decizia școlii.

[În privința istoriei, Africa de Sud este o societate multiethnică, cu o multitudine de culturi, limbi, tradiții și religii. În secolele 4-5 a avut loc expansiunea populației Bantu (formată din agricultori și păstori) din zona de nord spre sudul Africii, care a cucerit și absorbit populațiile locale de khoisani (formate de triburile Khoikhoi și San). La primul contact al europenilor (portughezilor) cu Africa de Sud, grupul etnic dominant era populația vorbitoare de bantu, migrată în zonă cu cca un mileniu în urmă, din diverse părți ale Africii, formată în special din indivizi din triburile Xhosa și Zulu. În căutarea unei căi de navigație spre India, primul explorator care a voiajat în zonă a fost portughezul Bartolomeu Dias, în decembrie 1487, reușind să ajungă în 1488 în zona râului Groot (pe coasta de est a Africii), ocolind astfel o zonă cu furtuni puternice, pe care la întoarcere avea s-o numească Cabo das Tormentas (Capul furtunilor), redenumită ulterior Cabo da Boa Esperanca (Capul Bunei Speranțe). În 1498 Vasco da Gama avea să refacă acest drum, ocolind Africa și ajungând până pe coastele Indiei, pentru comerțul cu mirodenii și alte produse.

La începutul secolului al 17-lea a crescut interesul Marii Britanii și Olandei pentru Africa de Sud. În 1652 olandezii au construit în zona Capului o stație de re-alimentare pentru nave, așezare care va deveni mai apoi Cape Town. Cu timpul, această zonă a Capului va fi casa unei populații mari de cetățeni liberi. Când au venit olandezii aici, Africa de Sud era un stat format din triburi diverse. Colonistii olandezi au înființat în zonă primele ferme agricole. Sclavii aduși de ei din Indonezia și Madagascar (și nu din alte zone ale Africii) s-au mixat cu populațiile indigene și au dus la formarea unui grup etnic nou, denumit *Cape coloureds*, care a adoptat limba olandeză și credința creștină. RAS are o populație importantă de indieni, mai ales în zona Durban, urmașii foștilor sclavi aduși în trecut la munca pe plantații. Prin expansiunea lor

continuă spre est, coloniștii olandezi au cucerit prin luptă noi teritorii, în dauna tribului Xhosa. Cetățenii liberi (*vrijburgers*) au devenit fermieri independenți, cu un stil de viață semi-nomad, fiind denumiți *buri*. În 1806 Marea Britanie a ocupat Colonia Capului, iar în 1818 a început emigrația britanică în zonă. La începutul anilor 1800, mulți coloniști olandezi au migrat din colonia Capului spre nord, în regiunile Natal, Orange și Transvaal, unde au fondat republici ale burilor. Descoperirea diamantelor în 1867 și a aurului în 1884, în Africa de Sud, a dus la creșterea economică, la intensificarea imigrației, dar și la efortul britanicilor de a controla populația indigenă. Spre sfârșitul secolului al 19-lea au avut loc între buri și englezi două războaie, primul (1880-1881) a fost pierdut de englezi, al doilea (1899-1902) l-au câștigat, soldându-se cu cca 27.000 de buri victime. Politica anti-engleză a albilor sud-africani s-a canalizat apoi pe independență. După patru ani de negocieri, în 1909 Parlamentul britanic a garantat independența țării, sub numele de Uniunea Africii de Sud, un dominion care reunea teritoriile fostelor colonii ale Capului, Transvaal și Natal, dar și Republica liberă Orange.

În 1931, Uniunea a dobândit suveranitatea față de Marea Britanie. În 1948 Partidul Național a ajuns la putere și a întărit segregarea rasială, împărțind populația în trei rase și stabilind drepturi și restricții pentru fiecare, minoritatea albă (sub 20%) controlând majoritatea de culoare, segregare cunoscută sub numele de *apartheid*. În timp ce minoritatea albă avea un standard de viață ridicat, majoritatea neagră era lipsită de venituri, educație, locuințe și avea o speranță de viață redusă. În 1961, prin referendum, țara a devenit republică, dar politica de apartheid a continuat, fapt pentru care unele state ale lumii au decis să boicoteze afacerile cu Africa de Sud și ulterior țara să fie supusă unor sancțiuni economice internaționale. În țară s-au răspândit acțiunile de violență, s-au constituit organizații anti-apartheid precum Congresul Național African, Congresul Pan-African, Organizația Poporului Azanian ș. a., care au promovat acțiuni de guerilă și sabotaj urban. În 1990, Guvernul format de Partidul Național a făcut primul pas pentru eliminarea discriminării rasiale (a apartheid-ului), ridicând interdicțiile de până atunci pentru organizațiile politice și eliberându-l din închisoare pe Nelson Mandela (după 27 de ani de temniță, pentru acțiuni de sabotaj). În 1994 (pe 27 aprilie - ziua națională a RAS) s-au organizat primele alegeri libere, în care partidul Congresul Național African a câștigat alegerile și Nelson Mandela a devenit primul președinte de culoare al RAS. În epoca post-apartheid, RAS s-a confruntat cu numeroase provocări și schimbări. Mulți negri au ajuns în clasele de mijloc și de sus, dar majoritatea șomerilor fac parte tot dintre ei, sărăcia a pătruns și printre albi, speranța de viață a scăzut de la 62,2 ani în 1992, la 52,6 ani în 2005 și asta mai ales din cauza ravagiilor SIDA].

Din informațiile furnizate de ghizii grupului nostru aflăm că în RAS corupția e un mare flagel, inclusiv printre guvernanți și poliție. Din 2018 au un președinte (care e și premier) bogat - Cyril Ramaphosa, care nu e "nevoit" să profite de avuțiile țării pentru a se îmbogăți, ceea ce-i fac pe sud-africani să sperie că lucrurile să vor mai schimba. RAS are un sistem parlamentar bicameral. Nivelul șomajului e de 30% și de aici și criminalitatea ridicată (jafuri, crime, violuri de copii, tâlhării, droguri). Negrii sud-africani nu-i suportă pe nigerieni, care sunt fundamentalisti musulmani și introduc droguri în țară. Din aprilie 2017 până în martie 2018, în Africa de Sud s-au comis 57 de crime/zi. Sărăcia e mare și cetățenii practică un fel de într-ajutorare. Ursula, ghidul nostru local (de origine germană) în partea a doua a șederii în RAS, ne-a povestit printre altele că: ea primește un salariu, din care angajează o femeie de culoare care îi întreține gospodăria, iar aceasta la

rândul ei procedează la fel cu o altă persoană de culoare (și mai săracă), care se ocupă de problemele gospodăriei personale.

Majoritatea sud-africanilor (73%) sunt catolici (luterani, anglicani, protestanți), ortodocși sunt puțini, musulmani cca 2% din populație, iar 8% se declară atei. Am constatat că toate casele (să le zic obișnuite) și chiar micile cartiere de locuințe, sunt împrejmuite cu ziduri sau garduri metalice de protecție, prevăzute cu tot felul de țepușe la vârf sau cu sârmă ghimpată, pentru a nu fi escaladate de răufăcători. Clădirile au cel mai adesea acoperișul în două ape, casele au culori mohorâte (maro, bej, gri, cafeniu, cărămiziu), doar în Cape Town având aspectul celor europene. Șoselele, indiferent de nivelul lor, au garduri de protecție pentru animale. Astfel de garduri (unele electrice) sunt amenajate și pe locurile de pășunat ale animalelor domestice. Sud-africanii au probleme cu leopardzii și gheparzii, care le atacă fermele de animale domestice și de aceea multe garduri sunt electrice. Ei iubesc mult animalele, având în locuri publice statui ale acestora în mărime naturală, iar multe obiecte de artizanat (brelocuri, jucării, statuete ș. a.) imită diverse animale, fiind confecționate din tablă, lemn, sârmă, mărgelile etc.

Alte observații interesante: autovehiculele circulă pe partea stângă și au volan pe partea dreaptă. Șoselele, de toate categoriile, sunt foarte bune. La stopuri stau toți șoferii, dar în intersecții nu există regulă de prioritate, ci pleacă primul sosit. Cred că am mai văzut ceva similar în Canada. În țară sunt dezvoltate industriile: cărbunelui (sursa de producere a energiei electrice), fierului, cuprului, aurului, diamantelor ș. a. Primii imigranți au exploatat la sânge (au decimat) pădurile, iar în prezent majoritatea acestora sunt plantații (în special cu specii de pin, cu eucalipt și bambus). Folosesc mult lemnul. Au obiceiul de a incendia miriștile, în mod controlat și pe suprafețe uneori întinse. În Africa de Sud accesul la plaje și la toalete este liber (nu se percep taxe). Doar cca 18% din populație beneficiază de asigurare de sănătate. În 2015, în Africa de Sud erau cca 7 milioane indivizi infectați cu HIV (SIDA), marea lor majoritate din rândul populației de culoare. Energia electrică e bazată în special pe cărbune. Având condiții de mediu variate pe întinsul țării, sud-africanii au și culturi diverse (cereale, soia, viță de vie, mango, citrice, avocado, măslin, nuc ș. a.), agricultura fiind o ramură dezvoltată a economiei. Pădurile în RAS ocupă cca 7% din suprafața țării; RAS se află în top 10 în privința plantațiilor forestiere (cca 1,35 milioane ha; în special de pin și eucalipt). Au cca 800-900 podgorii, vița de vie fiind introdusă în țară de către hughenotii francezi în secolul al 17-lea. În zona Capului de vest plouă doar iarna și din acest motiv negrii nu s-au așezat în această parte de țară, ci în zonele mai nordice, în care plouă vara.

Economia RAS este a doua ca mărime din Africa și a 33-a din lume. RAS este singura țară africană în care nu au avut loc lovituri de stat în ultima sută de ani.

Ajunși pe aeroportul din Johannesburg, primul impact a fost sala unde așteptam bagajele, în care trona o statuie de mari dimensiuni a lui Nelson Mandela. Am mers cu bagajele la autobuzul ce ne aștepta la aerogară și de acolo direct în oraș, în cartierul Soweto, cartierul negru celebru pentru lupta anti-apartheid, de cca 1,5 milioane locuitori, cei mai mulți de culoare, dar și albi. Am făcut o scurtă plimbare prin acest cartier cu case mici (chiar și cele noi), destule cocioabe, multe gunoaie mai peste tot. Am vizitat apoi casa lui Mandela care, cu siguranță, nu arăta pe atunci când locuia în ea, precum arată ea de acum. A fost renovată și vopsită, igienizată, că de - e o casă muzeu, a unui fost mare lider african! În imediata ei vecinătate erau localnici ce încercau să vândă pe tarabe obiecte de artizanat, dar și grupuri de dansatori zuluși. Un asemenea grup ne-a produs un mini-spectacol, l-am răsplătit pentru prestație și am făcut poze cu cei din grup; a fost o întâlnire interesantă cu zulușii, pe care-i văzusem doar prin unele filme documentare. Am vizitat apoi un memorial ridicat pentru omagierea zilei de 16 iunie 1976 (devenită Youth Day), când s-au revoltat tinerii împotriva impunerii "africans" ca limbă de instruire a elevilor din școala secundară, iar poliția a deschis focul și a făcut victime, prima din ele fiind elevul Hector Pieterse, în vârstă de 12 ani. Am fost surprinși că nu puteam vizita alte zone ale orașului Johannesburg, inclusiv zona lui centrală, fiind informați că acolo au loc de regulă diverse mișcări de protest și nu e bine să riscăm.

Am pornit apoi spre Monte Casino, un mini-orășel ce se vrea un soi de Las Vegas cred, un loc de petrecere zi și noapte. În apropierea intrării în acest orășel am întâlnit câțiva arbori superbi, cu flori mari în buchet, de culoare roșie, parcă erau adevărate candelabre (*Delonix regia* – arborele de foc). Din stradă am intrat prin ușile unei clădiri înalte, din zid masiv, într-un hol, pe care l-am traversat și am ajuns în spatele clădirii, unde am avut surpriza să vedem că se "ascundea" un altfel de oraș. Într-un mod ingenios, arhitecții au construit la oarecare înălțime (pe stâlpi sau au aninat de vârful unor clădiri mai înalte) un soi de tavan ce imită cerul cu nori și stele, clădirile fiind viu colorate, așa că orășelul se află veșnic în noapte, fiind iluminat electric, iar în interiorul lui oferea diverse atracții, inclusiv un cazinou, magazine, restaurante, jocuri de noroc ș. a. În interiorul Monte Casino domnea o atmosferă ca de basm. La ora când l-am vizitat noi (între 11.00-12.00 ziua) era liniște și cam puțini oameni prin el, dar seara probabil, după o anumită oră, era foarte animat, un loc în care poți petrece frumos dacă ai bani destui, pentru că sigur aici prețurile sunt pipărate față de un loc

obișnuit. Ne-am plimbat prin acest orașel și am admirat ofertele lui, după care ne-am văzut de drum.

În zona Johannesburg și împrejurimi, dar și pe drumul spre hotelul în care aveam cazare, am avut impresia că trecem printr-un peisaj colinar, numai că aceste "coline" erau situate la altitudinea de cca 1700 m, ceea ce ne-a făcut să zâmbim când am aflat! Chiar dacă în RAS locuitorii nu cunosc ce e o iarnă, ci doar sezonul mai rece al anului, natura dădea aici primele semne de dezmoțire, fiind primăvară în septembrie și nu toamnă ca la noi. Ajunși la hotel ("Zulu Nyala Resort"), am pătruns printr-o poartă de fier (de altfel toată suprafața ocupată de acest resort era înconjurată cu gard metalic), am avut iar o surpriză. Am intrat într-o curte cu multe clădiri cu aspect rustic, învelite cu stuf (precum unele case văzute prin Marea Britanie), de dimensiuni relativ mici, cu alei printre ele, spații verzi, flori și diverși arbori (unii foarte mari). Hotelul dispunea și de un teren pentru hipism, populat cu câțiva cai, măgari și ponei. Aceste hoteluri resort seamănă cu mici sate de vacanță. Prima noastră impresie nu a fost grozavă, dar, intrând în clădirile și în camerele rezervate grupului, am fost nevoiți să acceptăm că ele ofereau condiții bune de locuit, liniște, confort, chiar dacă păreau din alt secol. În zona de recepție am avut altă surpriză, o încăpere mare, cu multe canapele și diverse amenajări, dar lipsită de plafon. Și în camerele în care am fost cazați lucrurile stăteau la fel, ele se întindeau până la acoperiș, având deasupra noastră o structură de lemn pe care era fixat stuful. Deși aveam rețineri, am constatat că din acoperiș nu cădea nimic, nici chiar insecte. Majoritatea cazărilor noastre au fost rezervate în astfel de hoteluri resort. În fiecare zi am beneficiat de mic dejun și cină, îndestulătoare și la alegere, așa încât nu am fost nevoiți să cheltuim prea mulți bani în plus pe de-ale gurii.

A doua zi o pornim în nord-estul țării, spre provincia Mpumalanga, circulând pe așa numita "Panorama Route", pentru a vizita rezervațiile din program. Între Johannesburg și Pretoria (orașe aflate la cca 50 km distanță unul de altul) trecem pe lângă o linie de tren suspendată, care a fost construită între cele două orașe cu ocazia Campionatului Mondial de Fotbal organizat de RAS, în 2010. Avem de parcurs cca 500 de km pentru a ajunge în apropierea Parcului Kruger și a Canionului râului Blyde. Călătorim pe autostrada N1, traversăm o zonă ce pare de câmpie, dar de fapt e un podiș înalt, cultivat mai ales cu cereale. Cele mai importante ocupații aici sunt agricultura și mineritul. În această parte de țară este răspândită ca rocă granitul negru. Întâlnim frecvent, de o parte și de alta a autostrăzii, turme mari de vite ce pasc pe suprafețe întinse, delimitate de garduri. Aflăm de la ghidul nostru, un tânăr cu origini germane (care locuia în Pretoria, oraș de care se arăta mândru), că băștinașii primesc moartea ca pe o sărbătoare,

pentru că ei cred în reînviere, iar la ceremonia de înmormântare este invitată comunitatea să "sărbătorească" momentul.

Observ că pe traseu este foarte frecvent eucaliptul și o specie de pin cu coroana foarte mare. Plantațiile de eucalipt (mare consumator de apă, adus cândva din Australia) sunt folosite pentru celuloză, mobilă și în industria farmaceutică, iar după recoltarea arborilor are loc un proces natural de lăstărire, nefiind necesară înlăturarea rădăcinilor și replantarea lui. Aveam să constat pe toate traseele străbătute în RSA că multe localități au denumiri britanice, americane, germane, olandeze etc, care te pot duce în eroare privind locul unde te afli, dar - **dacă știi că ești în Africa de Sud, îți amintesc de colonizatorii acestui colț frumos de lume.**

Pe traseul spre obiectivele turistice din program întâlnim foarte puține localități și mă întreb cine poartă de grijă numeroaselor turme de vaci și de oi, ținând cont că pe suprafețele îngrădite pe care pășunează ele nu am observat locuințe, amenajări speciale, arbori sub care să se odihnească animalele și nici oameni prin preajmă, ci doar ochiuri de apă (construite cred ad-hoc) pentru adăparea animalelor. Întâlnim ici și colo și struți liberi. În zona Belfast de pe traseu am observat că se cultiva și limba soacrei, iar de la Belfast am călătorit o bună parte de drum paralel cu o linie ferată de transport al cărbunelui, care urcă până la 2100 m altitudine. Localitățile de pe traseu aveau case mici, sărăcăcioase. Începem să urcăm tot mai sus, terenurile sunt mai puțin fertile, cu mulți bolovani și stânci pe ele și un strat subțire de sol, un fel de savană cu ierburi și tufișuri, arbuști, arbori răzleți. Trecem prin orașul Lydenburg (orașul suferinței) în care au murit cândva de malarie mulți coloniști.

Intrăm în provincia Limpopo, de la numele râului ce o străbate, cea mai nordică din RSA. În zonele depresionare sunt și pe aici culturi agricole. Trecem prin orașul Graskop unde întâlnim mari plantații de pin, și ne îndreptăm spre primul nostru obiectiv God's Window ("Fereastra lui Dumnezeu"), în partea nordică a lanțului muntos Drakensberg. Urcăm și mai sus, peisajul montan devine tot mai promițător, cu forme de relief și culori variate de o parte și de alta a șoselei ce șerpuiește prin apropierea lor. God's Window, nume care stârnește mari speranțe doar la auzul lui, în realitate nu este tocmai un loc panoramic grozav, nu este suficient pus în valoare, pentru că nu poți observa prea bine măreția hăului ce se deschide sub punctele de observație, nici pereții înalți, stâncoși, ce o străjuiesc, iar vegetația de aici nu mi s-a părut că impresionează prin nimic. Ne îndreptăm apoi spre canionul râului Blyde, aflat la vreo 20 km distanță mai sus, care se întinde pe 25 km lungime și are în medie 750 m adâncime. Cel mai înalt punct al lui (Mariepskop) atinge 1944m, iar cel mai de jos – 561 m, fiind cel mai mare

”canion verde” și al doilea ca mărime din RAS (după Fish River Canyon). Canionul Blyde prezintă câteva minuni ale naturii: Three rondavels (formațiuni dolomitice uriașe, de formă rotundă), Pinnacle Rock și God’s Window, de care am pomenit deja. Se spune că flora de aici (verde în orice sezon) conține peste 1000 de specii, din care numeroase endemisme. Fauna este formată din rozătoare, reptile, păsări, numeroase insecte și toate cele cinci specii de maimuțe prezente în RAS. În regiune poate fi întâlnit șoimul Taita, o pasăre rară în lume. În zonele de observație de aici, priveliștea este într-adevăr spectaculoasă. Ai ce admira, multe forme interesante de relief, roci de culori diverse (datorită oxizilor), iar pe fundul canionului se scurge apa râului Blyde de culoare albastră, un râu ce a săpat de-a lungul milioane de ani această superbă formă de relief.

Plecăm cu o imagine frumoasă ca amintire din această zonă și ne îndreptăm spre locul de cazare, aflat la cca o oră distanță de mers cu autocarul, de data asta unul constituit din mai multe case fără garduri în jur, fiecare având câte două apartamente, compuse din bucătărie, baie și dormitor, oferind condiții foarte bune de ședere. Pentru că în următoarele două zile ne vom trezi pe la orele 4,20-4,30h dimineața pentru a vizita Parcul Național Kruger, ni s-au dat seara pachetele cu mâncare pentru micul dejun. Ora locală a RAS este cea obișnuită din România (adică ora de iarnă) și nu se schimbă ca la noi. Era încă noapte când ne-am pornit spre rezervația Kruger, până la care aveam de mers ceva peste o oră cu autocarul. N-am înțeles de ce a trebuit să ne sculăm așa devreme pentru a ajunge acolo. Parcul este situat în aceeași zonă de nord-est a Africii de Sud, nu departe de canionul vizitat cu o zi înainte, fiind una dintre cele mai mari rezervații africane. Protecția zonei în care se află amplasat a început încă din 1898, iar în 1926 a fost declarat parc național. Ctitorul acestuia a fost Paul Kruger, ales de patru ori președinte al Transvaal-ului, zona de nord a RAS, mare iubitor de animale. El a fost cel care a previzionat faptul că, în cazul în care pe teritoriul RAS se va găsi aur, atunci va fi război, ceea ce avea să se confirme ulterior prin războiul dintre buri și englezi.

Rezervația ocupă o suprafață de 19.485 km.p. (360 km de la nord la sud și 65 km de la est la vest), fiind mărginit la nord de râul Limpopo, iar la sud de râul Crocodile, iar la est este despărțit de Mozambic prin Munții Lebombo. Altitudinea parcului oscilează între 200 m în partea lui de est și 840 m în partea de sud-vest. Pe cuprinsul parcului se întâlnesc șase ecosisteme și este scăldat de la vest la est de câteva râuri: Sabie, Olifants, Crocodile, Letaba, Luvuvhu și Limpopo. Clima din zonă este subtropicală, cu veri calde și umede. Vegetația este formată din arbori, arbuști și plante ierboase: specii de *Acacia*, Combretum (*C. Apiculatum*și, *C. imberbe*), arbori

marula (*Sclerocarya caffra*), arbori mopana (*Colophospermum mopane*), iarba bivoliilor (*Panicum maximum*), iarbă grasă (*Themeda triandra*), diverse specii arbustoides etc. Fauna cuprinde cca 147 specii de mamifere, 517 specii de păsări (din care 253 rezidente), 114 specii de reptile (4.400 de crocodili), 50 specii de pești, 219 specii de fluturi etc. Pe suprafața rezervației viețuiesc cca 130-170 mii antilope impala, 37.000 bivoli africani, 13.000 elefanți, 2.000 hiene, 1.600 lei africani, 3.000 rinoceri, 3.100 hipopotami, 1.000 leoparzi, 5.300 hiene pătate, 23-35 mii zebre, peste 7.000 girafe etc. Parcul Kruger este brăzdat prin savană de șosele principale asfaltate și de drumuri secundare neasfaltate. Aici nu se circulă decât în mașini: autobuze, microbuze, mașini de teren, autoturisme. Pentru orientarea șoferilor, pe șoselele principale sunt construite indicatoare sub forma unor borne mari din piatră. În interiorul parcului sunt amenajate mai multe zone de agrement, în care turiștii au acces la restaurante, diverse magazine, toalete ș. a. Vizităm partea de sud a parcului.

În prima zi de safari ne-am deplasat în rezervație cu autocarul, doar pe șoselele asfaltate, încetinind mersul sau chiar oprind acolo unde puteau fi observate animale răzlețe, sau grupuri de animale. La jumătatea lui septembrie savana arăta încă dezolant, arborii și arbuștii de pe cuprinsul ei fiind lipsiți de frunze (unii abia înmuguriți), iarba uscată, foarte mulți arbori doborâți (de către elefanți), unii arbori și arbuști decojiți de ierbivore. Era însă și un avantaj, prin faptul că puteau fi astfel observate mai ușor și de la mare distanță animalele. A doua zi am revenit aici, de data asta îmbarcați în jeep-uri speciale descoperite, cu ajutorul cărora am intrat și pe drumurile secundare din savană. [Pentru că în prima zi mi s-a părut că atmosfera era destul de caldă, a doua zi nu m-am mai echipat corespunzător, pentru a suporta curentul generat de mersul într-o mașină deschisă. Cum la prima oră a fost ceață și bura un pic, a trebuit să mă învelesc pe picioare cu o pătură, iar o tânără ce se afla în jeep în spatele meu și-a făcut "milă" de mine și m-a "îmbrobodit", oferindu-mi o eșarfă ca să-mi acopăr capul și fața. S-au distrat cei din mașină pe seama mea, dar mi-a prins bine eșarfa în primele vreo două ore, după care s-a oprit burnița, s-a încălzit atmosfera și am lepădat eșarfa]. Am prins aici două zile calde și senine, numai bune de turism. A fost o mare șansă, bucurie și satisfacție să văd cu ochii mei în mediul lor natural, animalele specifice acestei zone a planetei, pe care până atunci le văzusem doar în documentare TV. Cu excepția gheparzilor și leoparzilor am întâlnit cam toate animalele mari ce populează savana, inclusiv crocodili și hipopotami. De o parte și de alta a arterelor pe care circulam, am observat, grupuri uneori mari de impala, bivoli, elefanți, zebre etc, am admirat chiar de la mică distanță elefanți, bivoli, girafe, maimuțe, facoceri, hiene, antilope. Cele mai frumoase și grațioase dintre toate, în ciuda dimensiunilor lor impresionante, mi s-au părut girafele, animale absolut superbe, care pășesc pe teren cu o eleganță ce

pare controlată, precum niște doamne din înalta societate (animală, desigur). Unele din aceste animale traversau șoseaua și prin fața mașinii, cum a fost și cazul unui leu, din cauza căruia s-au oprit vreo 20 de mașini pentru a-l admira. A traversat șoseaua chiar printre mașini, fără a se sinchisi de prezența noastră pentru că aici era de fapt casa lui și nu a noastră, și nu era un fiște cine, ci însuși "regele" animalelor! Am întâlnit la un moment dat și un grup mare de vulturi ce se băteau între ei pentru a rupe o ciozvârtă dintr-un cadavru găsit în savană. Am observat pe parcursul deplasării noastre prin rezervație și multe termitiere, unele de dimensiuni faraonice. Surprinzător este faptul că animalele din savană s-au obișnuit cu prezența mașinilor pe teritoriul lor, nu dau semne de nervozitate, de teamă, nu fug din calea lor. Ai zice că sunt lipsite de instinctul de conservare, ceea ce e desigur o falsă impresie. Vânătoarea în rezervație este strict interzisă, cei prinși fiind aspru sancționați. Ghidul ne spunea că, dacă vânezi un rinocer aici și ești prins, poți să te consideri un om terminat, nimeni nu va mai ști de soarta ta.

Momentele petrecute în această impresionantă rezervație îmi vor rămâne adânc întipărite în amintire, pentru că nu credeam să ajung vreodată să le văd cu ochii mei și mi-au confirmat modul de a aprecia unele lucruri, în cazul de față a faptului că, oricâte filme cu animale ai viziona, tot observațiile în teren sunt cele care te edifică, nimic nu se compară cu trăirile pe care le ai la contactul pe viu cu realitatea. În cele două zile petrecute în savană, în care am străbătut o parte din Parcul Kruger, am parcurs sute de km, dar nu am întâlnit resturi menajere (pet-uri, cutii, cartoane și hârtii aruncate; oare cum ar fi la noi, dacă am avea așa un parc?!). La fiecare cca trei ore făceam o pauză și opream în locurile de agrement din rezervație, special amenajate pentru turiști, unde timp de cca 1-1,5 ore aveam libertate de mișcare pentru a ne dezmoști, a ne hrăni, a face cumpărături, pentru alte nevoi și dorințe. Am întâlnit în aceste zone amenajate grupuri mari de negri care se distrau și petreceau în felul lor, dar și grupuri de copii negri, care arătau ca niște păpuși de abanos. Ne priveau cu oarecare curiozitate, cu ochisorii lor negri ca mura, simțind că nu suntem de-ai lor. De altfel, ca nici unde altundeva pe unde m-au purtat pașii, nu am întâlnit aici grupuri de turiști străini, nici măcar asiatici.

Am fost cazați două nopți, cât am rămas în zona aceasta, la un hotel de foarte bună calitate - "Pine Hotel Inn", în localitatea White River. În fața hotelului era un spațiu mare, străjuit de arbori foarte înalți. Din holul de intrare puteai intra în restaurant și în curtea hotelului, una foarte întinsă și ofertantă, hotelul fiind situat în preajma unui lac de agrement; în spatele hotelului exista o piscină exterioară, peluze largi de iarbă, spații cu flori, era populat cu câțiva păuni care ne-au desfătat cu penajul și cântecul lor, un

restaurant mare și cochet, iar clădirea în care am fost cazați dispunea de camere și băi spațioase. Mi s-a părut cel mai bun hotel în care am înoptat pe tot parcursul călătoriei în RAS, un loc în care aveai de toate pentru a te simți bine și a petrece un concediu de odihnă pe cinste. Păcat că e așa departe!

Pe drumul de întoarcere de la Parcul Kruger la Pine Hotel Inn am traversat o zonă cu agricultură foarte dezvoltată, plantații forestiere, plantații de pomi fructiferi specifici zonelor calde, unde se practica udatul cu picătura. În lanurile unde fuseseră cultivate cereale, întâlnite pe Panorama Route, am văzut instalații de irigație ce acopereau suprafețe mari (care au apărut și pe la noi). În apropierea râurilor din rezervația Kruger, dar și prin grădinile din partea aceasta de nord-est a RAS am observat o serie de arbori falnici, foarte înalți și ramificați, cam cum arată unii platani în Europa. Am întâlnit de asemenea bambuși de foarte mari dimensiuni, cum nu mai văzusem până aici. Din păcate, am reușit să identific puține specii de plante, flora și fauna din RAS fiind foarte diferite față de cele de pe la noi.

În dimineața zilei de 16 septembrie am pornit pe drumul de întoarcere, având ca obiectiv Pretoria. Admirăm o bună bucată de drum plantațiile de portocali, lămâi, bananieri, mandarini ș. a., foarte bine îngrijite. Multe din livezile de citrice din zonă sunt acoperite cu plase. Am făcut o pauză la magazinul unei firme "Joubertand Seuns Pad Stal", ce producea și vindea sucuri și alte produse din citrice din culturile proprii, admirate de noi pe traseu, așezată în inima acestei zone agricole foarte bine întreținută. Mi-a plăcut aici un soi de grape-fruits galbene, de dimensiunea mingilor de tenis de câmp, foarte gustoase. Pe traseul de întoarcere (de la White River spre Pretoria), altul decât cel pe care am circulat la dus, am observat pe marginea șoselei mulți arbori umbrelă (foarte decorativi), dar și numeroase plantații forestiere (unele defrișate, rădăcinile fiind extrase, pentru recultivarea terenului), plantații dense de bambus, care arătau precum culturile de cânepă de pe la noi (folosite probabil pentru brichete sau celuloză), am constatat că e o zonă verde și mai curată decât Johannesburg. Ne-am continuat deplasarea și, după vreo 2-3 ore de mers, am oprit la un complex comercial "Appaloosa ALZU", care dispunea de restaurant, magazine cu diverse, dar mai important decât atât, în spatele complexului era amenajată (pe o mare suprafață), o fermă cu unele animale specifice RAS: rinoceri, bivoli, zebre, struți, emu, mai multe specii de antilope ș. a. Și pe ruta urmată la întoarcere am întâlnit cirezi mari de vite, localități cu case ponosite, dar și cu case sociale tip Mandela (construite de guvern, cu chirii mici). Chiar dacă populația țării este în mare parte săracă, prețurile produselor sunt ridicate, mai mari decât în România. De altfel, sărăcia este ilustrată și de faptul că mulți stâlpi folosiți pentru telefonie, rețea electrică, la

gardurile care delimitează terenurile agricole și de pășunat, chiar și șoselele, sunt construiți din lemn.

Ajungem în Pretoria, oraș fondat de M. W. Pretorius în 1855 și facem un tur de oraș cu autocarul. Este centrul administrativ al țării, dar și un important centru industrial, economic, educațional și cultural, un oraș verde, cu multe parcuri, având ca simbol arborii jakaranda (cu flori mov), plantați peste tot, inclusiv pe marginile străzilor (înfloriseră deja, ici și colo). Treceam pe lângă casa în care a locuit Paul Kruger (una relativ modestă, dacă ținem cont că a fost atâta vreme președintele Transvaal), iar vizavi de casa lui se află și biserica pe care a construit-o. Urcăm cu autocarul pe o colină din oraș, în zona în care se află sediul Guvernului - un grup mare de clădiri, înconjurat de ziduri exterioare, de unde poți admira în voie orașul. De aici, coborând colina pe un șir lung de scări, dai într-o mică piață, în care tronează o statuie impunătoare a lui Nelson Mandela. În apropierea ei erau atunci instalate câteva corturi ale unor protestatari pașnici, care nu ne-au împiedicat să ne plimbăm în zona aceea. Am petrecut aici cca o oră, am admirat florile de pe peluzele amenajate în tot acest perimetru. Mi-ar fi plăcut să vizităm grădina zoologică din Pretoria, care este cea mai mare din țară, ocupă o suprafață de 80 ha și găzduiește peste 9.000 de animale din cca 700 specii, dar nu a făcut parte din programul nostru. Păcat! Am urcat din nou în autocar și am pornit spre Johannesburg, unde am avut cazare la un hotel din afara orașului. Un alt resort, cu o singură intrare, cu multe clădiri, mărginit de un gard din fier înșpre șosea și de un lac în partea opusă. În camera de hotel am avut însă parte de oaspeți nepoftiți - țânțarii, care au început să-și facă de cap noaptea. Gazdele cunoșteau acest neajuns și luaseră măsuri de protecție împotriva lor, un baldachin confecționat dintr-o pânză (ce semăna cu tifonul de pe la noi) aninat de tavan deasupra fiecărui pat. Întrucât pe timpul nopții, țânțarii s-au arătat dornici să sugă sânge românesc, am desfășurat baldachinul și sub protecția lui am scăpat de bâzâiala și înțepăturile lor enervante.

A doua zi, după micul dejun, am urcat în autocar și am pornit către aeroportul din Johannesburg, de unde urma să ne deplasăm cu avionul spre Cape Town, prima așezare a albilor, fondată (așa cum precizam la început) în 1652 de Compañia olandeză a Indiilor de Est la poalele Muntelui Masă ("Table Mountain"), ca stație de re-aprovizionare cu apă, carne și legume pentru vapoarele care circulau spre Asia. Drumul spre aeroport a fost unul anevoios, fiind dimineată și mare aglomerație de mașini pe autostradă, oamenii deplasându-se la serviciu sau în zonele învecinate, inclusiv spre Pretoria. În sfârșit, cu multe opinteli, am ajuns în cele din urmă la aeroport, de unde ne-am îmbarcat în avion și după un zbor de aproape două ore am ajuns pe aeroportul din Cape Town (oraș situat la 25° latitudine sudică și 29°

longitudine estică). Aici eram așteptați de un alt autocar, în care am urcat și am plecat spre oraș.

Cape Town a fost la început un orășel înconjurat de ferme. După descoperirea diamantelor și aurului însă, el s-a dezvoltat și s-a mărit continuu, ajungând astăzi la o populație de cca 4 milioane locuitori. Am făcut un tur de oraș și prima impresie a fost una de ușurare, în sensul că ne aflam, în sfârșit, într-un oraș de tip european, modern, viu, multicolor, cu clădiri de tot felul, piețe largi, un oraș destul de verde, populat majoritar de albi (se spune că și în Pretoria albi reprezintă majoritatea). Deși nu am văzut toate orașele mari din Africa de Sud, cred că acesta e cel mai modern și frumos dintre toate. În periplul nostru prin oraș am trecut și pe lângă spitalul în care a lucrat celebrul chirurg sud-african Christian Barnard, care în 1968 a făcut prima operație din lume pe cord deschis și nu am putut să nu mă gândesc și să fiu mândru că, fratele lui a lucrat cu unul din medicii noștri celebri - generalul profesor Vasile Căndea.

Am făcut un prim popas la un parc din centrul orașului, amenajat pe terenul celui mai bogat om din lume la vremea sa - Cecyl Rhoades, care a lăsat moștenire comunității averea sa colosală (de la numele lui derivă Rhodesia - numele uneia din țările africane). În apropierea de intrarea în parc am admirat pentru (prima dată în viață) un falnic arbore de cauciuc, având un diametru impresionant al tulpinii. Acest parc este de dimensiuni mici, dar cochet, populat cu multe specii de arbori ornamentali (inclusiv Araucaria), peluze cu flori diverse, statui, inclusiv statuia lui Cecyl Rhoades. Veverițele aciuete aici erau extrem de prietenoase, se plimbau printre noi fără pic de teamă și îți mâncau din mână. Pe una din laturile parcului și în apropierea lui, se profila o clădire impozantă, albă, în stil victorian, sediul vechi al Parlamentului sud-african, care la rândul ei se învecina cu sediul nou al acestei instituții, o clădire modernă, de mari dimensiuni. În zona opusă intrării în parc se profila o altă clădire cu arhitectură interesantă, care găzduia Muzeul de Științe Naturale. Am vizitat acest muzeu și am fost surprins de numărul mare de exponate, inclusiv minerale, diorame cu multe animale împăiate (cele cu mamifere și păsări erau cam aglomerate), schelete de reptile preistorice de mari dimensiuni atârinate de tavan, fiind expusă chiar și o girafă în mărime naturală etc. Este acesta un loc în care, dacă ești amator de mineralogie și mai ales de zoologie, poți petrece ore și chiar zile în șir pentru a face cunoștință cu exponatele lui. Muzeul avea amenajată o zonă la intrare, în care puteai să te relaxezi și să consumi câte ceva: sucuri, cafea, produse de patiserie.

Am suit iarăși în autocar și ne-am deplasat spre următorul obiectiv al călătoriei - "Table Mountain", o stâncă de mari dimensiuni, teșită, care se

ridică deasupra oceanului, chiar în coasta orașului Cape Town, una din minunile lumii. Zona lui din oraș reprezintă partea de nord a lanțului muntos cu același nume - Parcul Național "Table Mountain", și se întinde în Peninsula Capului (pe vreo 50 km) până în sudul Capului Bunei Speranțe. Zona dinspre Atlantic a acestui lanț muntos este cunoscută sub numele de "The Twelve Apostles". Muntele este unul vechi, din Ordovician (450-510 milioane ani vechime) și are o înălțime de 1085 m. Acest lanț muntos conține cca 2285 de specii de plante (între care și specii de Protea), multe din ele fiind endemisme. În ciuda măsurilor riguroase de protecție, în Parcul național "Table Mountain" există cea mai mare concentrare a speciilor periclitate (cauza fiind se pare incendiile repetate, naturale sau provocate de neglijența omului).

Am urcat pe munte cu telegondola, care nu prezintă stâlpi de susținere pe traseu, fiind formată din două capsule (una urcă pe munte, alta coboară), fiecare având forma unui cilindru turtit (a cărei podea se rotește cu 360 de grade pe parcursul transportului), capsulă în care încap 65 de persoane și care parcurge cei 765 m (distanța dintre bază și vârf) în mai puțin de 3 minute. Sus pe munte ne-am plimbat în voie, am beneficiat de o vreme excelentă, am admirat o panoramă grozavă a orașului Cape Town și a oceanului. Muntele fiind plat, ne-a fost ușor să ne deplasăm pe substratul stâncos tocit de ploi și de vânt (vreme de sute de milioane de ani), printre stânci și bolovani, trecând în revistă arbuștii și tufișurile care au răzbit să-și facă loc prin crăpăturile acestui teren neprielnic vieții. Unii dintre arbuști erau deja înfloriți. Surprinzător, în zona de vest a platoului erau cred multe izvoare, întâlnind în cale, pe acel substrat pietros, mici băltoace de apă. Această ascensiune pe "Muntele Masă" a fost un moment foarte special; m-am simțit un răsfațat al sorții, mândru că Dumnezeu m-a ajutat să calc pe coama lui teșită de intemperiiile vremurilor. După ce am coborât de pe munte, ne-am îndreptat spre faleza orașului, unde am fost cam dezamăgit, fiind plină de bolovani, că așa e mai mereu când ai mari așteptări! Am descins apoi într-un mall de pe faleză, unde am făcut cumpărături, iar după cca o oră ne-am deplasat la locul de cazare - hotelul "Southern Sun", unul foarte bun, în stil modern, european.

În ziua următoare (18.09.2019) am avut ca obiectiv turistic Capul Bunei Speranțe. Câte iluzii mi-am făcut și în privința acestei zone celebre și cât de nerăbdător eram s-o văd și s-o admir! Înainte de a ne porni spre acest obiectiv, ne-am abătut în oraș pentru a vizita un atelier de șlefuit diamante. Într-o țară a diamantelor, era normală o astfel de vizită, nu?! Am văzut acolo mai mulți "artiști" ai acestei meserii, care sub lupă scoteau bijuterii dintr-un material brut, bijuterii după care tânjesc mai toate damele de pe lume, dar

puține au cred parte de ele, din cauza prețului ridicat. După ce am observat printr-un soi de fereastră cum meștereau lucrătorii nestematele, am fost introduși în magazinul atelierului respectiv, care în afară de bijuterii aveau spre vânzare și unele parfumuri (pipărate și ele la preț). Din grup doar câțiva și-au permis să cumpere parfum și singurul care a făcut safteaua la bijuterii a fost amicul meu, dl ing. Teodor Poiată - care s-a decis să-i facă doamnei o surpriză de ziua ei.

Am pornit apoi spre Parcul Național "Capul Bunei Speranțe" și nu după mulți km parcurși am ajuns la Count Bay, pe marginea Oceanului Atlantic și am oprit într-o parcare, pentru a admira nu doar oceanul și stâncile din zona litorală, ci și lanțul muntos care îl străjuia. Era locul unde se semețeau și de unde puteau fi admirate cele 12 vârfuri montane denumite "Cei 12 apostoli" ("The Twelve Apostles"). În zona litorală sunt stânci, multe și de dimensiuni impresionante, șlefuite de apă și de vânt. Mi-am dorit neapărat să ajung la apa oceanului (în care mă bălăcisem prin anul 2000, când am fost la Aveiro, în Portugalia) și să-mi clătesc măcar mâinile în ea. Deși era o zonă cu acces dificil la apă, din cauza pantei înclinate și multor stânci, m-am ambiționat și am fost singurul care am reușit să ajung la marginea oceanului și să-mi satisfac plăcerea. Apa mi s-a părut destul de rece. (Doamna Ursula, ghidul nostru local din a doua parte a călătoriei, ne-a informat că munții care ne însoțesc pe traseu au fost până în 1652 bine împăduriți, dar în decurs de 50 de ani falnicele păduri de pe ei au fost puse la pământ de coloniștii olandezi, care aveau mare nevoie de lemn pentru construcții). Ne deplasăm pe o șosea obișnuită, de cca 8 m lățime (cu regim de autostradă totuși), care desparte muntele de mare, a cărei construcție a făcut numeroase victime din cauza pietrelor și stâncilor ce se prăvălesc de pe munte. Am înțeles că, atunci când e ploaie și vânt puternic, circulația pe această șosea se oprește, pentru că în anumite zone ale ei este mare pericol de cădere a pietrelor și stâncilor de pe versant.

Capul Bunei Speranțe este situat la capătul de sud al Peninsulei Capului, la cca 50 km de Cape Town, cum am precizat anterior. Din cauza furtunilor puternice ce bântuie zona, Bartolomeo Diaz îl denumise în 1488 - Capul Furtunilor. **Capul Bunei Speranțe** nu este cel mai sudic punct al Africii - care separă oceanele Atlantic și Pacific, cum probabil cred mulți, locul acesta fiind situat cu vreo 150 km mai la est și se numește Capul Agulhas. Vegetația din zona Capului Bunei Speranțe este constituită în majoritate din forme arbustoide, din care multe specii de Proteaceae și Ericaceae. Din cauza vânturilor puternice, mulți arbori și chiar și arbuști, au aici formă de steag. E o zonă în care au fost inventariate cca 250 specii de păsări, între care și două de pinguini africani, câteva specii de antilope și zebre. Din cauza

temperaturii mai reci a apei, fauna oceanică din zonă diferă oarecum de cea a Oceanului Indian. Am fost surprins să întâlnesc printre tufişurile de aici și câțiva struți liberi. Din păcate, nu am avut parte de o zi senină și caldă, ci de una închisă și relativ rece. Am ajuns și oprit într-o parcare amenajată în zonă și am admirat de la distanță clădirea vechiului far, aflată atunci cu "capul" în nori, pe o colină (la 283 m înălțime). Noul far are doar 83 m înălțime și este incomparabil mai luminos decât cel vechi. Ne-a amuzat prezența babuinilor în parcare spațioasă unde am poposit, care ne spionau și dacă observau pe careva dintre turiști cu o pungă în mâini, apăreau pe dată din desiș și o furau; se retrăgeau apoi în apropierea pădurii și se înfruptau din produsele aflate în ea.

Am poposit cca o oră în acea parcare, iar unii din grup au urcat până la clădirea farului. Eu am preferat să mă plimb pe unele cărări din apropiere și să trec în revistă plantele specifice zonei. Din acea parcare am observat undeva mai jos niște formațiuni stâncoase rotunjite, de mari dimensiuni, care apăreau ca niște pinteni în ocean și pe care erau prezenți turiști. Acolo se afla de fapt punctul cel mai de vest al RSA. Ne-am deplasat și noi cu autocarul în zona aceea, am coborât și am făcut câteva poze dar, nu mi s-a părut nimic demn de remarcat, ci doar că am călcat cu piciorul în vestul extrem al Africii. Mă așteptam să fie la Capul Bunei Speranțe o zonă mai spectaculoasă, că voi admira un relief uimitor, peisaje care să-mi taie respirația, n-a fost chiar așa! Deși nu am trăit aici ceva cu totul special, am fost totuși bucuros și mândru că am călcat într-un loc atât de celebru, la capătul lumii cum s-ar zice, unde prea puțini dintre români au șansa mea.

Pe drumul de întoarcere, doamna Ursula ne-a atenționat la un moment dat asupra prezenței, la oarece distanță - de o parte și de alta a șoselei pe care circulam, a două monumente prevăzute cu cruce, situate la distanță relativ mare între ele, una ridicată ca omagiu adus lui Bartolomeo Diaz, iar cealaltă lui Vasco Da Gama. Treceam apoi prin apropierea golfului False și prin orașul lui Simon, unul ce mi s-a părut mic, pentru un port așa de mare. Simon van der Stel a fost comandant al orașului Cape Town și mai apoi guvernator al coloniei olandeze Cape Town, calitate în care a hotărât să construiască în zona prin care treceam, și nu la Capul Bunei Speranțe (care devenise fieful britanicilor), un port pentru navele olandeze. Am oprit apoi în localitatea Cârligul Pescarului, la un restaurant situat chiar lângă plajă, unde am luat cina. Deși apa Oceanului Atlantic mi s-a părut relativ rece, trei tinere fete se zbenguiau în mare fără nici o reținere și strigau cât le ținea gura. Am admirat în apropierea localului unele "opere de artă" la marginea plajei, construite din nisip și mi-am permis să călăresc un astfel de "cal", pentru o poză șic (un cowboy și nu prea, pe un cal din nisip, ce poate fi mai hazliu?!).

După cina de la restaurant, care a durat vreo două ore, un grup de negrese (de diferite vârste), preț de cca 10-15 minute, ne-au cântat, dansat și încântat. Le-au ținut hangul și patru colegi din grupul nostru, care s-au prins în dans alături de ele, bucuria și veselia gazdelor și oaspeților fiind la cote ridicate. La sfârșit am făcut o chetă și am plătit distracția respectivă, pentru că nimic nu e gratis, nu-i așa?! ”Artistele” de ocazie au fost încântate că le-am apreciat ”spectacolul”, fiind la rândul-le mulțumite de ”gestul” nostru. Am plecat de aici pe înserate spre hotelul din Cape Town.

În dimineața următoare (19.09.2019) pornim spre Knysna și Tsitsikamma, două obiective din călătoria noastră, situate la vreo 500 km est de Cape Town, pe așa-numita Garden Route. Am observat că și pe acest traseu, ca și pe cel nordic, erau frecvente township-urile. RAS este o țară cu frumuseți naturale deosebite, cu potențial imens, în care însă ai o strângere de inimă, nu te simți prea bine când vezi aceste orașele pline de barăci. Ele au început a fi construite, la periferia orașelor și metropolelor țării, de pe la sfârșitul secolului al 19-lea până la eliminarea apartheid-ului, fiind rezervate non-albilor (africani, indieni, colorați). Populația de culoare a fost alungată de pe proprietățile ei și forțată să se mute în aceste așezări ilegale (locuitorii acestora nu dețin în proprietate terenurile respective), creându-se astfel zone exclusiviste pentru albi, mai cu seamă în perioada 1948-1994 (a apartheid-ului). Township-urile nu au de regulă acces la servicii minime de canalizare, electricitate, drumuri, apă curată. Într-o baracă de câțiva metri pătrați locuiește o familie numeroasă. Celor mai multe școli din township-uri le lipsesc infrastructura adecvată. Aceste așezări se confruntă cu găști și violențe, copiii de pe la 12-13 ani inițiindu-se în astfel de găști de infractori. După 1994, când a devenit președinte al RSA, Nelson Mandela a luat decizia ca fiecare locuitor al țării să aibă condiții minime de viață, asta însemnând acces la electricitate, un acoperiș deasupra capului, în care să dispună de o bucătărie și două dormitoare. Așa au apărut așa-numitele ”Case Mandela”, care oferă condiții ceva mai bune de trai în special pentru populația de culoare. Există și township-uri combinate, formate atât din barăci, cât și din case tip Mandela. După spusele ghidului, în unele așezări din astea (chiar și dintre cele vechi), s-a ajuns la o viață cât de cât normală, fiind prevăzute cu infrastructura necesară, școli, spitale și alte facilități, traiul în ele fiind mai bun.

După vreo oră de mers de la Cape Town, traversăm un munte și pătrundem într-un soi de depresiune, o zonă agricolă importantă. Dacă în nord solul era roșcat, aici era bej-gălbui. Am întâlnit pe traseu culturi diverse: cereale (orzul se apropia de coacere) pe suprafețe mari, livezi cu meri, peri, viță de vie. Dacă în nord erau mai frecvente cirezile de vaci, în

partea de sud domină turmele de oi (cu ochiuri de apă pentru adăpare, ca și în nord). Întâlnim în cale centrale eoliene. Am trecut pe lângă orașul Caledon, unde am observat multe silozuri de cereale. După parcurgerea unei bune părți de drum, am observat pe marginea șoselei rapide pe care circulam plante de Aloe, care creșteau spontan. Am trecut apoi pe lângă orașul Swellendam, al 3-lea ca vechime din RSA. Clima blândă din zona de sud permite animalelor să pășuneze în câmp deschis pe tot parcursul anului. Pe terenurile agricole din această parte a țării nu am mai observat grămezi de bolovani, așa cum era cazul în partea ei de nord. La un moment dat, am ajuns, în apropierea Oceanului Indian, iar pe partea stângă a autostrăzii am observat la oarece distanță lanțul muntos Langeberg, iar în dreapta aveam oceanul. În toată zona de sud a RSA prin care am trecut se practica din plin agricultura, iar localitățile întâlnite pe traseu erau rare și mici ca dimensiuni. Ajungem într-o zonă mai aridă, în care culturile agricole se răresc, terenurile fiind acoperite cu arbori, arbuști și diverse ierburi, fiind zone în care este practicat probabil pășunatul.

Am făcut un popas în localitatea "Albertina" (o așezare situată la vreo 50 km de Mossel Bay), în care există două fabrici ce produc cosmetice și medicamente din Aloe. Vizităm magazinul uneia din ele - "Alcare Aloe" (înființată în 1986). În curtea din jur am admirat și pozat multe plante horticole, dar și diverse specii de Aloe (în Africa de Sud viețuiesc cca 155 specii ale acestui gen). Pe măsură ce înaintăm spre est, spre orașul George, zona devine tot mai aridă, culturile agricole sunt mai restrânse și se practică udarea cu picătura. Suntem informați de către ghid că drumul pe care circulăm acum era pe vremuri foarte îngust și anevoios, având porțiuni în care nici măcar două căruțe (trase de boi) nu puteau trece una pe lângă alta. Am ajuns la Mossel Bay, zonă în care trăiau vechii locuitori ai RAS - khoisani. După ce s-au stabilit aici olandezii, khoisani au fost alungați de pe terenurile lor, zona fiind una care se găsea un element indispensabil vieții - apă dulce. De la Golful Mossel am intrat pe autostradă și au reapărut pe partea stângă munții. Pe măsură ce ne apropiem de Knysna, localitățile se înmulțesc, dar sunt relativ mici.

După un drum destul de lung, am ajuns la Knysna, unde vizităm laguna cu același nume. Ce este această lagună? Apa râului Knysna se strecoară în Oceanul Indian printr-o "spărtură" (de cca 200-300m lățime, am apreciat eu) în peretele stâncos al muntelui Outeniqua, ce mărginește oceanul. Din cauza mareelor, apa din ocean pătrunde pe firul râului, creând un lac pe care plutesc diverse ambarcațiuni, folosit de localnici în scop turistic. Cu mașina se poate ajunge pe capul de est al estuarului, de unde se deschide (se spune) o priveliște superbă asupra Oceanului Indian. Am vizitat

această stațiune, unde am întâlnit ceva mai mulți turiști și am făcut o croazieră pe lac, care a durat cam 1,5 ore, ajungând până în apropierea "spărturii" la ocean de care am pomenit. Trebuie să recunosc că nu mi s-a părut grozavă croaziera asta, pentru că nu prea aveam ce admira, iar pe vas nu ni s-a oferit nimic, nici măcar un pahar cu apă. Am considerat că am bătut prea multă cale până aici, pentru un obiectiv deloc spectaculos. Nu ar fi fost mare pierdere dacă nu vedeam această lagună. Mai interesant a fost cred faptul că, pe un traseu așa de lung, am luat cunoștință și cu alte realități ale RAS, pentru că zona de sud a RAS diferă de cea din nord sub multiple aspecte. Ne-am petrecut noaptea la un hotel resort, care ocupa un spațiu extins, asemănător celor de la începutul călătoriei, cu numeroase clădiri (vechi și moderne), dependințe, zone de agrement: piscină, bărci pentru plimbări pe lacul din apropiere, fotolii pentru plajă, loc amenajat pentru mini-fotbal ș. a. În plus, spațiul din jurul clădirilor era bine amenajat și întreținut, cu arbori și arbuști decorativi, palmieri, peluze de flori.

A doua zi (20.09.2019) ne îndreptăm spre Parcul Național Tsitsikamma, la care ajungem trecând din nou prin orașul Knysna (care este unul important în partea asta de țară). Traseul a fost interesant, pentru că am circulat printr-o zonă în care în 2017 avusese loc un incendiu puternic de pădure și am văzut nu doar consecințele acestuia, ci și grija autorităților de replantare. Am traversat apoi un canion (de mai multe ori), iar șoferul a oprit autocarul pe podul de deasupra lui pentru a-l admira de sus (nu am reținut numele râului împricinat, dar cred că era Meiringspoort canyon). Am fost impresionați de înălțimea pilonilor care susțineau aceste poduri (la unul din ele pilonii aveau 260 m!). Am ajuns la Parcul Național Tsitsikamma, acoperit de pădure virgină, cu arbori (foioase) falnici, unii dintre ei de-a dreptul grandioși. Din 1964, acest parc este o suprafață marină protejată de 186 km. p., o fâșie de-a lungul coastei Oceanului Indian (în apropiere de Knysna) care se întinde pe o lungime de 60 km. În 2009 această suprafață a fost unită cu altele din zonă - Wilderness National Park, Knysna National Lake Area și altele, constituindu-se astfel așa-numita *Garden Route National Park*, cu o suprafață totală de 1210 km. p. În limbajul khoisan (vechii locuitori ai zonei), Tsitsikamma înseamnă "locul cu multă apă". Pădurea indigenă de aici conține cca 116 specii de arbori mari, între care și *Podocarpus falcatus* (sempervirescent, cu lemn galben), specie protejată, fiind arborele național al Africii de Sud. Ne-am deplasat prin pădure pe un pod din lemn, construit ad-hoc, până la cel mai "venerabil" și spectaculos exemplar din acesta (Big tree), înalt de 36,6 m, cu o circumferință de 9 m, și o vârstă aproximată la 800 de ani. Pentru că ghidul nu se pricepea la plante, mi-a dat să consult o carte pentru a mă edifica ce arbori se întâlnesc în pădurile indigene de aici și

mi-am notat câteva specii. Am observat și o specie de ferigă, impresionantă prin dimensiunile ei, *Cyathaea rapensis*. Recent au fost descoperite în acest parc național noi specii de orhidee, între care și *moonlight orchid*. Evident că pădurea din Tsitsikamma era cu totul altceva, impresiona prin vegetația ei și dimensiunile arborilor, față de pădurile văzute din autocar până aici (fie dispărute și înlocuite cu plantații, fie pârjolate de foc și înlocuite de o vegetație care numai a pădure nu seamăna). Intrând în acest adevărat paradis verde și admirându-i măreția, nu mi-am putut stăpâni revolta, văzând ”opera” de peste tot a acestui ”animal” feroce și vorace - care este omul, cum își distruge el propria casă. Mi-am dat seama că jaful din pădurile RAS a fost și mai bestial decât cel practicat în zilele noastre în România.

Ne luăm rămas bun de la acest minunat colț de natură și facem cale întoarsă la Knysna îndreptându-ne spre orașul și golful Plettenberg (numele celui care a reprezentat aici Olanda, în exploatarea lemnului! Te crucești când auzi asta, pentru că în loc să-i șteargă numele din istorie, l-au onorat, că așa se întâmplă cu veneticii și nemernicii!). Petrecem o oră plăcută pe plaja din golf, soarele parcă ne mângâie, ne bălăcim cu picioarele în apa caldă a oceanului Indian, admirăm florile din jurul unui frumos hotel din apropiere, facem un rund și pe la măsuțele cu diverse obiecte expuse de localnici spre vânzare, urcăm apoi în autocar și pornim mai departe. Trecem din nou prin orașul George (nume dat în cinstea regelui George al III-lea al Marii Britanii), un oraș mare, care are inclusiv universitate. Traversăm iar muntele, prin pasul Outeniqua, la altitudinea de 800 m. Din autocar observăm și drumul vechi, îngust, neasfaltat prin care se trecea odinioară peste munți. Mă surprinde să văd în cale o plantație de viță de vie cultivată într-un soi de pietriș roșu. Dificil de imaginat cum se descurcă plantele în acest substrat pietros! În zona unde ne aflăm clima este mult mai aridă (semi-deșertică), stratul de sol este superficial și plin de pietre. Pe o anumită porțiune de drum dispar culturile agricole, terenurile fiind acoperite cu arbuști și ierburi rezistente la uscăciune. E o zonă cu circulație rutieră redusă.

De îndată ce apar culturile agricole, apare și un oraș, Oudtshoorn, o zonă în care se crește struțul încă din secolul al XIX-lea, când era moda ca doamnele să poarte la pălării pene de struț. Afacerea s-a prăbușit însă pe la 1930, din cauza recesiunii economice din Europa, dar creșterea struțului a continuat, evident, nu la același nivel. Și uite așa am avut posibilitatea să vizităm o fermă de struți (o struțerie) din apropierea orașului menționat. Aici erau mulți struți liberi, în spații înconjurate de garduri. Într-un astfel de spațiu se aflau și păsări emu, care seamănă un pic cu struții, dar sunt de dimensiuni mai mici. Struții masculi au pene negre cu alb, iar femelele pene

de culoare gri. Am observat că struții sunt cam golași pe sub aripile lor bine asortate cu pene. În ferma cu pricina, am vizitat apoi locul în care erau hrăniți și adăpați struții, un atelier în care se ”încondeiau” ouăle prin găurire (am asistat câteva minute un meșter la lucru), o zonă în care erau expuse piei de struț tăbăcite. Gazdele ne-au invitat apoi să testăm rezistența ouălor într-o incintă specială, rugându-ne să ne urcăm cu fiecare picior pe câte un ou. Am încercat pe rând cu toții, și indiferent de greutatea celui care le-a testat, ouăle nu au cedat. Ne-am fi dorit să vedem și zona incubator, unde se clocesc ouăle și se cresc puii de struț, dar n-am avut acest noroc. Am mers apoi în magazinul firmei, care expunea la vânzare ouă (pictate divers sau ”încondeiate”), tot felul de produse confecționate din pene și piele de struț. Au fost destui din grup care și-au cumpărat ouă pictate și pene colorate în fel și chip, care aveau prețuri destul de pipărate.

Ne urcăm în autocar și ne întoarcem în Oudtshoorn, unde aveam rezervată cazarea. Un oraș mic după aprecierea mea. Hotelul era unul modern, dar nu prea arătos. Era deja spre seară, dar încă lumină afară, așa încât, împreună cu amicul Poiată, ne-am gândit să dăm o scurtă raită prin oraș, pentru a vedea cum arată, ce oferă și dacă putem să ne procurăm vreo amintire de pe aici. Am mers, cu oarecare teamă (pentru că, încă de la începutul vizitei, ni s-a cerut să renunțăm la gândul de a ieși singuri pe străzi), dar ne-am încumetat totuși să parcurgem cca 1 km de la hotel spre centrul orașului. Ne-a surprins neplăcut liniștea lui apăsătoare, faptul că pe stradă erau foarte puțini trecători, că magazinele erau deja închise la acea oră și că orașul parcă era pustiu, lipsit de viață. O bucată de drum s-a ținut după noi un adolescent care cerșea, dar nu am îndrăznit să-i oferim vreun bănuț din teama să nu fie vreo capcană, care să ne bage în cine știe ce bucluc. Ne-am întors la hotel dezamăgiți, pentru că nu am avut mai nimic interesant de văzut și de cumpărat, așa că ultima impresie din ziua dinaintea plecării din Africa de Sud nu a fost chiar cea mai bună.

În dimineața zilei de 21 septembrie 2019 luăm micul dejun și plecăm spre Cape Town. Se încheiaseră obiectivele din programul nostru turistic, dar câte ceva tot mai aveam de văzut pe drumul de întoarcere, altul decât cel ce ne dusesse spre Knysna. Am traversat o zonă de podgorie, unde se produce vin de Porto, unul dulce și ceva mai tare (17-18°) decât cel obișnuit. Circulăm pe o șosea națională, pătrundem într-un defileu intramontan destul de lung (Micul Caroo, cred), cu versanți golași sau acoperiți cu arbuști și ierburi, unde întâlnim gospodării izolate, unele culturi agricole doar ici și colo, probabil din cauza lipsei acute de apă. Facem un popas într-o mică localitate - Barrydale. Erau orele 10.00h, vremea foarte plăcută, așa că m-am plimbat și am fotografiat o serie de plante înflorite de pe lângă magazinele și casele

din zonă. În fața unui magazin am admirat un butuc de viță de vie agățat pe o structură improvizată din lemn, care pornise nu demult în vegetație și care avea deja pe el mai mulți struguri în formare decât frunze. M-a surprins faptul că nici măcar în ultima zi a excursiei unii din grup nu au rezistat tentației de a vizita magazinele și a mai cumpăra câte ceva. Constat că, exceptând primii vreo 50 de km, zona prin care circulăm este una montană înaltă, cu multe urcușuri și coborâșuri. După ce depășim Barrydale, spațiul dintre munți se lărgeste, ne deplasăm într-un fel de depresiune, în care probabil regimul de precipitații este mai ridicat, pentru că se înmulțesc fermele agricole, apar multe livezi de pomi (unii în floare) și plantații de viță de vie.

Se cunoaște că în RAS e primăvară, pentru că întâlnim terenuri agricole nelucrate, dar și terenuri arate proaspăt, pregătite de semănat. Trecem prin pasul și localitatea Montagu, cu case în stil vechi olandez și unde sunt, ne spune ghidul, ape termale. După traversarea acestui pas depresiunea se lărgeste și mai mult, iar culturile agricole ocupă suprafețe întinse. Interesant a fost faptul că am întâlnit locuri în care aceeași specie cultivată se afla în etape diferite de dezvoltare (exemplu: loturi cu viță de vie - port înalt, la care lăstarii erau mari și altele aflate în stadiul de înmugurire; probabil funcție de soiul cultivat și de temperatura din zonă). La un moment dat am pătruns pe autostrada N1, care se întinde de la Cape Town până în Zimbabwe.

Drumul de întoarcere din sud-estul țării spre Cape Town (exceptând primii vreo 50 km și ultimii cca 70 km) a fost unul mai spectaculos decât cel pe care l-am urmat la dus. Șoferii pe care i-am avut în nordul și sudul RAS au fost de culoare, iar pe cel din sud îl chema Lucas, ambii foarte amabili și la locul lor. Pe toată perioada șederii am beneficiat de un timp excelent, însorit și cald, dar când mai aveam de parcurs cca 70 de km până la Cape Town ne-am întâlnit și cu ploaia. Autocarul ne-a dus direct la aeroport, de unde am luat avionul de întoarcere spre București, via Dubai. Am călătorit până în Dubai cu aceeași firmă "Fly Emirates" și cu avion de mare capacitate, în care ne-a fost și mai bine ca la venirea în RAS, întrucât o altă româncuță stewardesă (Monica din Făgăraș, o brunetă extrem de amabilă), ne-a răsfățat în avion cu tot ce ne-am dorit (am făcut și cu ea poze la despărțire). După escala din Dubai, în care am mai făcut mici cumpărături în aeroport, am luat avionul spre București, care ne-a adus în țară în bună stare și fără probleme.

Dacă aș rezuma impactul acestei călătorii, aș spune că a fost una dintre cele mai interesante care mi-a fost dat s-o trăiesc. Am avut senzația că mă aflu în altă lume, că planeta s-a răsturnat, multe lucruri fiind în RAS pe dos decât în emisfera nordică a Terrei. RAS e o țară a contrastelor, cu un

potențial imens al solului, subsolului și climei, totul este ca viitorul ei să se bazeze și pe un potențial uman de același calibru. Pentru asta ar trebui cred mult mai mare efort în educație, în special în instruirea populației de culoare, eliminarea sărăciei și a discriminării rasiale, identificarea de soluții pentru a-i aduce pe cei de culoare la nivelul albilor, de a-i face părtași la efortul de dezvoltare a țării, măsuri care vor duce automat și la diminuarea criminalității. Cred că nu este ușor de pus în practică cele de mai sus, dar nici imposibil nu e.

În ceea ce mă privește am fost încântat să văd cu ochii mei o parte din acest colț de lume, care are tot ce e necesar pentru un viitor sigur, condiția fiind educație mai bună pentru toți fiii țării, toleranță zero împotriva discriminărilor de orice fel, corupției și a sărăciei unei mari părți din populație. RAS este o țară mult mai mare decât România și are de toate, doar conducători onești, lucizi și destoinici îi mai trebuie ca lucrurile să meargă în direcția cea bună și țara să progreseze continuu. Evident că cel mai tare m-au impresionat rezervațiile vizitate. Îmi vor rămâne pentru totdeauna în amintire parcurile naționale vizitate: canionul Blyde și parcurile Kruger, Table Mountain și Tsitsikamma. Au fost pentru mine o adevărată revelație, la care - până nu demult, nici nu îndrăzneam să visez că le voi vedea vreodată. Totodată, m-a impresionat relieful variat și clima diversă de pe teritoriul RAS, condițiile de care dispune această țară pe întinsul ei pentru cultura oricărei plante agricole sau horticole, factorul limitant fiind doar apa. Cu investiții serioase în irigarea culturilor, Africa de Sud ar putea hrăni o bună parte a omenirii. Am văzut apoi efortul care se face în țară pentru refacerea pădurilor decimate de om, dar și de foc, rețeaua foarte bună de autostrăzi și șosele de tot felul, iubirea locuitorilor țării pentru animalele domestice. Regret că nu am reușit să-mi fac o părere și despre relațiile interumane din Africa de Sud, întrucât din motive de securitate nu am putut lua contact cu localnicii, și nici cei doi ghizi locali nu ne-au furnizat informații de acest gen. Republica Sud Africană este o țară frumoasă și bogată, trebuie doar administrată corect ca să devină o adevărată grădină și o mare putere a lumii moderne. A fost cu adevărat minunat că am reușit să vizitez măcar o părticică din ea.

În țara lui Fidel

(Cuba, 2022)

Pandemia, o realitate, dar în mare măsură o afacere planetară colosală, a pus economiile lumii la grea încercare, dar și turismul mondial în mare dificultate, timp de doi ani, aducând pierderi financiare importante unor țări, dar și frustrare în rândul amatorilor de călătorii, printre care m-am numărat și eu. A fost de altfel unul din motivele pentru care am consimțit să mă vaccinez (altfel nu aș fi făcut-o), sperând ca astfel voi putea ieși mai ușor în afara țării, chiar și în condiții de pandemie. Spre sfârșitul lui 2021, un prieten din Constanța - dr. Alexandru Bologa, mare amator de călătorii, m-a informat că s-a înscris la o excursie turistică în Cuba. Informația mi-a dat "aripi", iar șansa a fost de partea mea. Măsurile față de pandemie s-au relaxat după invadarea Ucrainei de către Rusia și aveam acum o ocazie nesperată, mult și demult așteptată, de a vizita Cuba. Doream neapărat să văd cum arată "țara lui Fidel" și locuitorii ei, să mă informez - dacă pot, cum de nu s-au molipsit și ei de la schimbările care au avut loc în urmă cu mai bine de trei decenii în Europa de Est, dacă regimul lor politic e la fel de sever precum cel din Coreea de Nord ș. a.

Un grup de 15 români, aflați în dimineața zilei de 17 mai 2022 pe aeroportul din Otopeni, am urcat într-un avion al companiei Air France cu destinația Paris. De aici, cu un avion de mare capacitate al aceleiași companii - un Boeing 777 (ocupat în întregime de călători), am traversat Atlanticul și, după aproape 9 ore de zbor, am aterizat cu bine pe aeroportul din Havana, în după amiaza aceleiași zile. Prima impresie la contactul cu realitatea cubaneză nu a fost grozavă, aeroportul fiind unul relativ mic și nu prea îngrijit în zona Sosirilor. [Precizez că, potrivit lingvistului Alexandru Graur, când vine vorba de locuitorii Cubei, corect ar fi să-i numim cubani și cubane. Să mă ierte marele lingvist, dar mie nu-mi sună deloc bine acești termeni și de aceea îi voi folosi pe cei consacrați când vine vorba de ceva legat de Cuba, și anume cubanez(i), cubaneze]. Aveam să constat la părăsirea Havanei, că acest aeroport, destul de mic în dimensiuni, arăta ceva mai bine în zona Plecărilor. Așteptând bagajele, am observat că la o casă de schimb valutar din aeroport, dolarul și euro valorau 24-25 pesos. Domnul Radu Vâțcu, "șeful" expediției noastre, ne-a sugerat însă să nu ne grăbim cu schimbul de valută, pentru că ne va ajuta el să găsim în oraș soluții sigure și incomparabil mai bune, de schimb la "negru". Într-adevăr, și aproape neverosimil, "valutiștii" de ocazie din Cuba, prezenți peste tot, schimbau euro și dolarul la valori cuprinse între 90 și 120 peso, ceea ce ne dă măsura unor realități din Cuba. Când află acest lucru despre moneda cubaneză și faptul că salariile lor sunt cuprinse între 30 și 100 euro, realizezi de îndată cam ce viață pot duce locuitorii insulei.

Ieșind din aeroport ne-a întâmpinat o cădură și umezeală ridicată, specifice climatului insular din multe zone ale globului. În parcare din aeroport au sosit rând pe rând patru taximetre, care fuseseră tocmită de dl Vâtcu pentru a ne transporta în oraș, mașini americane de epocă, vechi de peste 50 de ani cred, care nu arătau prea bine, unele fiind dotate de către deținătorii lor cu alte motoare decât cele originale. Te și minunezi că astfel de mașini au permis de circulație pe străzile și șoselele unei țări. Aveam să constat ulterior, în zona centrală a capitalei că, unele din ele (chiar și decapotabile) erau bine puse la punct și arătau într-un mare fel, fiind folosite inclusiv în tururi de oraș ale turiștilor interesați. Un aspect important de precizat dintru început ar fi și acela că, în periplul nostru cubanez de 16 zile, am beneficiat de cazare (cu două excepții) în case private. Asta ne-a permis să observăm cum trăiesc și ce dotări au în casele lor cubanezii autorizați să cazeze turiști. Am înțeles că aceștia beneficiază de anumite facilități din partea statului și că au un standard de viață ceva mai bun decât majoritatea conașionalilor lor. Cele patru taximetre ne-au lăsat pe rând la câteva case din apropierea bulevardului El Malecón din Havana (Habana). Împreună cu amicul Bologna (care va deveni, după prima cazare, dl *Alejandro* - că așa e în spaniolă) și alte patru colege de călătorie am fost cazați la Casa "Nora", pe Calle Crespo, în zona veche a orașului.

În fața ușii de intrare ne așteptau două domnițe destul de tinere (una chiar frumoasă - stăpâna casei), ambele nemăritate, dar având copii (pe care îi creșteau bunicile), prietene ce își împărțeau sarcinile în gospodărie. Am fost plăcut surprinși de bucuria lor de a le fi oaspeți și de aspectul plăcut al interiorului casei, care, din afară privită nu impresiona decât printr-o fațadă ceva mai bine întreținută decât la vecini. Casele vechi, de pe vremea când Cuba era colonie spaniolă, sunt lipite una de alta prin pereți comuni și se întind pe adâncime, având la stradă ferestre și o ușă de intrare, pe o lățime de cca 5-6m. Aveam să întâlnim astfel de case și în alte orașe coloniale ale Cubei, de aceea o să descriu în linii mari această locuință. Casa "Nora" a fost construită pe două niveluri, are la stradă vreo 5 m lățime, două ferestre înalte, cu obloane la interior și gratii la exterior, și o ușă din lemn lăcuită - prevăzută cu o ferestruică în partea ei de sus. Trecând de ușa de la intrare, am pătruns într-un living foarte înalt și spațios, cu plafonul sprijinit și pe două coloane, living în care se aflau sofale, fotolii, vitrine și o masă mai mare. Casa se continua pe adâncime cu un coridor ce făcea trecerea la parter spre o bucătărie, două dormitoare și o baie, iar din sufragerie, pe o scară îngustă se urca la etaj, unde erau dispuse alte trei camere și două băi. Unele dintre camere (cum era a noastră, de exemplu) nu dispuneau de lumină naturală, dar toate cele destinate cazării turiștilor erau dotate cu aer condiționat și/sau

ventilatoare (presupun că gazdele, obișnuite cu clima Cubei, nu aveau în camerele lor decât ventilatoare eventual, așa cum am observat în livingul acestei case). Aici am locuit trei nopți, două la venire și una la plecare. Se obișnuiseră atât de mult cu noi cele două dame (mai ales cu Alejandro, care le provoca mai mereu și se străduia să le vorbească pe limba lor), încât la plecare se citea pe chipul lor un fel de bucurie amestecată cu tristețe, regretul că le părăsim. Ca să nu mai revin pe parcurs, voi spune că peste tot pe unde am colindat prin Cuba, gazdele ne-au servit la micul dejun cu fructe din belșug, suc natural din fructe (obținut la blender), cu ouă (ochiuri sau omletă), puțină brânză și cafea (tare și destul de bună la gust, deși o prăjesc cam tare). M-am ”îndopat” cu atâtea ouă în călătoria asta, de am zis că nu voi mai pune ouă în gură multă vreme!

Câteva date despre geografia și istoria Cubei.

Diferența de fus orar între România și Cuba este de 7 ore, între cele două țări fiind o distanță aeriană de cca 10.000 km. Cuba este o țară insulară situată în America centrală, mărginită de Marea Caraibelor, Golful Mexic și Oceanul Atlantic, care se întinde de la nord-vest spre sud-est pe o lungime de 1250 km și o lățime cuprinsă între 31 și 191 km. Țările vecine mai apropiate sunt: Haiti (la 77 km), Jamaica (140 km), Bahamas (80 km), Florida-SUA (150 km). Suprafața Cubei este de 110.860 km², iar populația de 11,2 milioane locuitori. Din punct de vedere administrativ, țara este împărțită în 15 provincii. Principala insulă din arhipelagul cubanez este Cuba, iar a doua ca mărime este Isla de la Juventud (Insula pinilor - care are o suprafață de 2.200 km²). La acestea se adaugă alte peste 4000 de insule mici. De menționat că, golful Guantanamo a fost închiriat încă din 1902 și folosit ca bază navală de către SUA. După atacurile teroriste din septembrie 2001, americanii au amenajat aici un lagăr de detenție, devenit ”celebru”, pentru acuzații de terorism (majoritatea ”chiriașilor” fiind afgani).

Cel mai mare oraș al țării este capitala - Havana, cu o suprafață de 728 km² și o populație de 2,14 milioane locuitori. Al doilea cel mai populat oraș este Santiago de Cuba, cu cca 472 mii locuitori. Cuba are un climat subtropical, o climă caldă și umedă, cu două sezoane (anotimpuri), unul lipsit de ploi (noiembrie - aprilie) și celălalt ploios (mai - octombrie). Temperatura medie pe insulă este de 26°C; din decembrie până în februarie se înregistrează temperaturi mai mici. La Havana, în lunile calde (iulie - septembrie) temperatura maximă atinge 31-32° C, iar în lunile mai reci (decembrie-februarie) de 19°C. Temperatura minimă pe insulă coboară rar sub 10°C, iar media precipitațiilor pe an este de 1200 mm (1380 mm, din alte informații). Cuba are peste 300 de plaje, cu nisip de diverse culori și mărimi. Temperatura apei mării atinge în sezonul cald 30°C și nu scade sub 22° C,

astfel că se pot face băi în mare în orice perioadă a anului. Munții și dealurile acoperă cca ¼ din insulă. Pe coasta de sud-est se întind munții Sierra Maestra, care ating înălțimi de 1974 m (vârful Turquino), 1730 m (vârful Bayamesa). Insula este străbătută de cca 600 de râuri, relativ scurte și cu debit scăzut, cel mai lung fiind Cauto (370 km). Cuba dispune de soluri diverse (13 grupe), cu fertilitate ridicată, cele mai bune situându-se între Havana și Cienfuegos.

În legătură cu vegetația trebuie precizat că, mari suprafețe ocupate de păduri cândva, au fost defrișate pentru instalarea de culturi agricole (în special pentru trestia de zahăr). În prezent, cele mai întinse păduri se găsesc pe înălțimile Sagua Baracoa. Între arborii nativi, cel mai venerat este ceiba (*Ceiba pentandra*), considerat sacru în Cuba, apoi palmierul de plută (*Microcycas calocoma*) - specie rară, endemică, periclitată, o adevărată fosilă vie (datează de peste 100 milioane ani), specii de Acacia (un fel de salcâmi de pe la noi) etc. Răspândit este palmierul regal - arbore național ce atinge până la 23 m înălțime. Floarea națională este *mariposa* (*Hedychium coronarium*) cu flori înmiresmate și petale albe ce imită un fluture. Bine reprezentată este și lumea animală în Cuba, cu: multe specii de mamifere (cel mai răspândit fiind șoarecele de copac), reptile (între care iguane și șerpi neveninoși), peste 7000 specii de insecte, 4000 specii de moluște, 500 specii de pești (multe specii de rechin), țestoase, două specii de crocodil (care populează unele bălți), cca 300 specii de păsări (multe din ele migratoare) etc. Între păsările indigene figurează: flamingii, sturzii regali, privighetorile, cel mai mic colibri (*zunzuncito* – 2 g) etc. Pasărea națională este *cocororo*, care are penele colorate în roșu, alb și albastru - culorile drapelului cubanez. Pe insulă sunt declarate numeroase arii protejate și parcuri naționale, între care amintim: Turquino Peak (la "poarta" căruia am ajuns și noi), Cristal Peak, Romano Caye și Valea Viñales (vizitată de asemenea).

[Primele așezări umane pe insula Cuba datează, se pare, de peste 8.000 de ani. A fost descoperită de Cristofor Columb în octombrie 1492, iar între 1511-1515 este cucerită și colonizată de către spanioli, care înfrâng rezistența indienilor. Întrucât rezervele de aur descoperite în Cuba s-au epuizat relativ rapid, mulți coloniști spanioli au emigrat în Mexic, iar populația insulei s-a micșorat vizibil. Economia se baza în principal pe culturi agricole, creșterea animalelor și exploatarea lemnului. Datorită poziției sale pe insulă, portul Havana a devenit treptat un important centru economic și politic al Cubei. Insuficiența forței de muncă a determinat aducerea pe insulă de sclavi din Africa și din alte zone, folosiți în munci casnice, pe plantații, în minerit, în micile fabrici etc, sclavi care au avut, se pare, un statut nu atât de sever ca în America. Dacă cei din clasa stăpânitoare se căsătoreau doar între ei, oamenii simpli de aici nu au ținut cont de etnie și culoarea pielii, astfel că astăzi pe teritoriul Cubei întâlnim indivizi de diverse culori ale pielii (metiși), majoritatea de culoare închisă.

În a doua jumătate a secolului al 19-lea a început lupta insularilor pentru câștigarea independenței față de dominația spaniolă, care s-a desfășurat în etape și a avut în fruntea ei o serie de figuri importante, precum: Carlos Manuel Céspedes (considerat "părintele patriei"),

Antonio Maceo, Máximo Gómez, José Martí, Camilo Cienfuegos, Ignacio Agramonte, Julio Antonio ș. a. În 1886 a fost abolită sclavia în Cuba. Insula își capătă independența în 1902, dar nu și suveranitatea, întrucât printr-un amendament impus de SUA, Constituția cubaneză garanta dreptul SUA de a interveni militar în Cuba, în cazul în care interesele sau proprietățile îi erau periclitate. Amestecul americanilor în politica insularilor a fost evident, inclusiv în alegerile prezidențiale. Cu ajutorul SUA, în 1925 ajunge președinte al Cubei dictatorul Gerardo Machado, care și-a persecutat în fel și chip adversarii politici și care a fost înlăturat de la putere în 1933. În același an, are loc o așa-zisă "răscoală a subofițerilor" conduși de sergentul Fulgencio Batista, care devine comandant al armatei și mai apoi președinte. În 1940 Cuba adoptă o nouă Constituție, în care era prevăzut dreptul femeilor la vot. În 1947 se formează Partidul Popular Cubanez, la care aderă și un tânăr avocat al vremii - Fidel Castro. În 1952 Batista, care fusese înlocuit din funcția de președinte în 1944, dă o lovitură de stat și abrogă unele prevederi ale Constituției din 1940.

În 1953, Fidel Castro împreună cu fratele său Raul încearcă să-l înlătore de la putere pe Batista (Mișcarea din 26 iulie 1953), dar eșuează, este întemnițat și după doi ani este eliberat din detenție. Pleacă în exil, de unde se întoarce la sfârșitul lui 1956 pentru a continua lupta de gherilă împotriva dictaturii lui Batista, împreună cu un grup de 81 luptători, între care și argentinianul Ernesto Che Guevara (a cărui portret și ziceri sunt și acum prezente frecvent, alături de ale lui Fidel, pe diverse panouri, ziduri și clădiri). Organizează în vara lui 1958 o ofensivă generală împotriva regimului dictatorial al țării și reușește la începutul lui 1959 să-l înlătore de la putere pe Batista, care fuge în exil. Fidel Castro preia conducerea guvernului cubanez. După această revoluție, se introduc în Cuba o serie de reforme, între care și exproprieri și naționalizări ale unor proprietăți deținute de SUA, iar economia începe a fi controlată tot mai mult de către stat. Nemulțumiți de modul cum evoluau lucrurile în Cuba, americanii au pus la cale (pe timpul președintelui Kenedy), o invazie în insulă a cubanezilor exilați (instruiți în SUA). Invazia s-a produs în aprilie 1961, în Golful Porcilor (la Playa Giron), dar s-a soldat cu un mare eșec pentru americani. La începutul lui decembrie a aceluiași an a fost proclamată Republica Socialistă Cuba. Toate schimbările ce au aurmat, au determinat SUA să-i impună Cubei un embargo comercial (existent și astăzi). Speranțele conducătorilor Cubei se puneau acum în Uniunea Sovietică.

În toamna lui 1962 a existat un moment de criză între SUA și URSS (care putea declanșa un război nuclear), întrucât SUA descoperise că sovietici instalaseră pe teritoriul Cubei baze cu rachete nucleare. Americanii au instituit atunci un blocaj naval total asupra Cubei și prin negocieri au determinat URSS să-și retragă rachetele nucleare din Cuba, angajându-se să nu mai întreprindă atacuri asupra acestei țări. Che Guevara, care fusese investit cu o serie de funcții importante în stat, demisionează în 1965 din toate aceste funcții, părăsește Cuba și se angajează în luptele de gherilă din Bolivia, în care își pierde viața doi ani mai târziu. În același an, Fidel Castro crează Partidul Comunist Cubanez. În 1975 a avut loc primul congres al acestui partid, în care a fost adoptată o nouă constituție, iar Fidel Castro capătă putere absolută, devenind șef al partidului, statului, guvernului și armatei.

După schimbarea regimului politic în fostele țări comuniste europene și prăbușirea URSS, situația economică a Cubei a devenit critică, întrucât s-a redus dramatic comerțul cu aceste țări, dar și ajutorul economic și livrările de petrol din partea URSS. (Din discuțiile purtate de un tip din grupul nostru cu una dintre gazde, am aflat că după căderea URSS, s-a produs și în Cuba o mișcare împotriva regimului comunist al țării. Fidel Castro a avut însă curajul să apară în mijlocul protestatrilor și, un bun orator și comunicator fiind, le-a explicat cam cum stau lucrurile și perspectivele țării în noua conjunctură. După terminarea discursului le-a cerut celor din piață să se decidă: care dintre ei acceptă argumentele lui să se așeze în spatele lui, iar cei care nu sunt de acord - să rămână acolo unde se aflau. Ei bine, a reușit să-i convingă pe majoritatea să fie de partea sa.

Produsul intern brut al Cubei a scăzut atunci evident (cu 40% în 1993), producția de zahăr s-a redus la mai puțin de jumătate, importurile au scăzut la doar 1/5 față de perioada dinaintea crizei etc, realități care au impus măsuri de austeritate în țară. Pentru a mai domoli prăbușirea economică, în 1993 guvernul cubanez a acceptat dolarul ca a doua monedă oficială, a permis cubanezilor să primească valută de la rudele din străinătate, a legalizat piețele alimentare private ș. a. Înrautățirea condițiilor de trai a dus la izbucnirea în 1994 a unei mari revolte la Havana, care l-a determinat pe Fidel Castro să abandoneze supravegherea costieră, măsură care a facilitat exodul în masă al cubanezilor. La începutul lui 1998, Papa Paul al II-lea vizitează Cuba, eveniment important, care a contribuit la reintrarea în drepturi a bisericii creștine în insulă.

Starea de sănătate a lui Fidel Castro a devenit precară în 2006, fapt ce l-a determinat să renunțe doi ani mai târziu la funcțiile sale, care au fost preluate de fratele său Raul. La începutul lui 2008, Raul Castro este ales șef al partidului, statului și guvernului, a promis unele reforme menite să scoată țara din criza economică severă în care se afla, a adoptat unele măsuri specifice economiei de piață, dar nu a renunțat la socialism. Sub președinția lui Barack Obama au fost ușor relaxate presiunile asupra Cubei impuse de embargoul american, Cuba a fost scoasă de pe lista țărilor ce susțin terorismul, iar în 2016 Obama a făscut chiar o vizită la Havana (prima după aproape nouă decenii a unui președinte al SUA). În noiembrie 2016 liderul revoluției cubaneze - Fidel Castro, a trecut în lumea umbrelor, dar a rămas în istoria țării ca fiind cel ce a reușit să construiască un stat comunist în apropierea SUA, care nu a putut fi înlăturat de la putere timp de jumătate de veac. În aprilie 2018, a renunțat și Raul Castro (ajuns la vârsta de 90 de ani) la funcțiile de șef al statului și guvernului (pe care le-a preluat alesul națiunii - Miguel Diaz-Canel), dar și-a păstărt funcțiile de șef al partidului comunist și al armatei. În 2019 a fost adoptată o nouă Constituție, în care au fost prevăzute unele forme de proprietate privată și de investiții străine permise în Cuba. În urmă cu un an au fost ample mișcări de protest în Havana și în alte orașe ale Cubei din cauza înrautățirii condițiilor de trai: pandemia a adâncit criza economică, lipsa de alimente și medicamente s-a acutizat, inflația a crescut continuu (ca urmare a renunțării la sistemul cu două monede – peso-ul cubanez convertibil - CUC, aliniat cu dolarul american și peso-ul cubanez - CUP, care are o valoare mult mai mică).

Revin la călătoria noastră din mai 2022 în țara lui Fidel. Primul obiectiv vizitat a fost orașul vechi Havana (Habana Vieja), declarat Patrimoniu Cultural al Umanității în 1982. Încă de la sosire luasem contact cu zona veche a orașului, străbătând B-dul El Malecon - o arteră lungă și extrem de atrăgătoare, ce se întinde pe marginea Oceanului Atlantic. Când am făcut prima oprire pe acest bulevard am observat un contrast izbitor între majoritatea clădirilor din zonă - aflate în stare avansată de degradare și cele consolidate și refăcute. Nici nu-ți vine să crezi, dacă nu vezi, că mai toate aceste clădiri, afectate de vreme și vremuri, sunt locuite. A doua zi (18 mai), când am vizitat centrul vechi al Havanei, în care majoritatea edificiilor au fost reabilitate, am realizat cât de frumoasă ar putea fi Havana dacă toate clădirile în suferință ale orașului ar fi supuse refacerii. Pentru asta e nevoie de mulți bani, pentru că e mai ușor și mai ieftin să construiești ceva nou, decât să consolidezi și să refaci construcții vechi. Conduși de ghidul local spre zona centrală a orașului, am întâlnit în cale și admirat fostul palat prezidențial, în prezent sediul Muzeului Revoluției din Cuba, o clădire

impozantă albă (ce seamănă - spun cunoscătorii, cu un tort de nuntă), edificiu construit la începutul secolului trecut, în fața căruia tronează un tanc așezat pe un soclu. Mă simt dator să precizez că, în periplul nostru cubanez, din nefericire, am intrat în puține muzee din cele vreo 250, câte am înțeles că deține Cuba. Traseul călătoriei noastre prin insulă a fost foarte lung, iar organizatorii nu au pus accent pe acest aspect, foarte important, atunci când vizitezi o țară străină. Regret, bunăoară, că nici măcar Muzeul de Istorie Națională și cel de Istorie Naturală nu au figurat ca obiective de vizitat în programul nostru. Ni s-a spus că, în Muzeul Revoluției sunt expuse arme, documente, obiecte, fotografii etc, care glorifică revoluția fraților Castro și Che Guevara, dar și realizările, de după, ale regimului comunist.

Am pătruns apoi în piața Catedralei, având ca edificiu definitoriu Catedrala "San Cristobal" (sfântul protector al călătorilor și navigatorilor), o construcție de mari dimensiuni, în stil baroc, ridicată între 1748 și 1777, flancată de două turnuri clopotniță. Prezintă trei nave, opt capele laterale separate prin stâlpi și o pardoseală din marmură albă și neagră. Dacă în catedrală s-au produs de-a lungul timpului unele modificări, fațada ei a rămas neatinsă și reprezintă un exemplu de baroc neoclasic. Ni s-a permis să pătrundem doar în zona de intrare pentru a-i observa interiorul, neavând voie să facem fotografii (aspect de neînțeles!). Mi s-a părut întunecoasă și destul de austeră. Biserica adăpostește picturi și sculpturi tipice lăcașurilor de cult catolice și morminte ale unor înalți prelați și oameni de vază ai Cubei. În aceeași piață am admirat un alt edificiu impozant (casa unui fost marchiz - acum sediu de muzeu), prevăzut cu coloane care mărgineau spre piață o terasă, al cărei perete exterior era prevăzut cu o mică fantă, prima cutie poștală din Havana. În piață, un pictor de ocazie, foarte sigur în mânuirea unui marker, îți realiza pe dată profilul contra unui dolar (m-am ales și eu cu un astfel de portret!). Pe traseul nostru am întâlnit un grup mare de elevi de liceu, frumos îmbrăcați în uniforme ce constau în fuste/pantaloni - bleumarin și bluze/cămăși - albe, care discutau între ei, iar mulți fumau de zor, așa cum fac și tinerii de pe la noi.

Următorul popas a fost într-o piață mai mică, cu clădiri vechi și un parc pe marginea căruia străjuiau câțiva arbori de mari dimensiuni, iar în mijlocul parcului se ridica semeț statuia lui Carlos Manuel de Céspedes, unul din luptătorii secolului al 19-lea pentru independența Cubei, de care am pomenit deja - "*el padre de la patria*". Aici, un grup de cubaneze vesele, îmbrăcate în costume viu colorate (tradiționale cred), se ofereau să pozeze alături de turiști (pe bani desigur) și nu se puteau plânge de lipsa clienților. În apropiere de această piață am pătruns într-o mică grădină, în care era amenajată o încăpere pe fundalul căreia se desfășura o pictură de mari

dimensiuni, un loc legat de numele lui Cristofor Columb (care a descoperit mai întâi Cuba și mai apoi America). Am ajuns apoi în piața "Sf. Francisc", cu diverse edificii impozante, inclusiv o catedrală și un edificiu impozant al Camerei de Comerț; am pătruns într-o incintă cu grădină, unde am admirat o pictură originală, ce cuprindea un întreg perete și era opera celui mai important pictor cubanez, incintă în care, înconjurată de plante, se afla și o statuie a marelui Mozart. De aici am pornit-o spre Piața Veche, una foarte largă, flancată de multe edificii refăcute, viu colorate, unele în stil art nouveau, superbe.

Ne-am retras apoi pe o străduță ce dădea în piața "Sf. Francisc" și am luat masa de prânz în fața unui mic restaurant, în compania orchestrei acestuia. Interesant, acest amănunt. La noi orchestrele restaurantelor au program seara, aici era un al doilea mic local întâlnit în cale, în care cântau cu mare aplomb orchestre formate din 4-5 muzicanți la orele dimineții. După ce ne-am astâmpărat foamea, ghidul ne-a condus spre strada unde se afla un hotel pe cinci niveluri, o construcție solidă (de culoare roz-violacee în prezent), având la parter coloane de sprijin ce mărginesc un spațiu liber la intrare (cum au majoritatea clădirilor Cubei din epoca colonială), hotel care a găzduit o vreme un personaj celebru, laureat al Premiului Nobel - Ernest Hemingway, care a iubit foarte mult Cuba și pe cubanezi; marele scriitor a deținut o proprietate și o casă în apropiere de Havana - Finca Vigia, unde a locuit între 1940-1950. Se spune că două dintre operele sale "*Bătrânul și marea*" și "*Pentru cine bat clopotele*" au fost scrise în perioada șederii sale în Cuba. A părăsit insula în 1960, cu puțin timp înainte de a se rupe relațiile dintre SUA și Cuba; un an mai târziu trecea în lumea umbrelor. Parcursul nostru a continuat pe o stradă comercială, foarte aglomerată [un soi de Lipscani de București, pe care mulți cubanezi (în special femei) formau cozi mari în fața unor magazine, pentru a-și ridica rațiile alimentare lunare stabilite de autorități (aveam să întâlnim în toată Cuba astfel de cozi pentru diverse produse, fapt ce ne-a amintit de cum a fost cândva, nu demult, și la noi)], spre piața Parcului Central, o piață largă, mărginită de clădiri mari și înalte, impozante, majoritatea hoteluri; aici am observat și un edificiu aflat încă în refacere, care ne-a dat o idee despre cum au stat lucrurile și în cazul celor deja consolidate și făcute. În zona centrală a orașului vechi am întâlnit multe mașini americane de epocă, foarte bine întreținute (unele decapotabile, cum am precizat la început), care arătau și acum ca niște limuzine de lux. La mică distanță de această piață se află Capitoliul, sediul Guvernului până în 1959 și apoi a Parlamentului cubanez, o clădire uriașă și superbă (finalizată în 1929), care o imită perfect pe cea a Capitoliului din Washington (SUA).

Aici turul *per pedes* al Havanei s-a terminat, iar cei din grup dornici de a admira panorama orașului de la înălțime, am urcat pe terasa hotelului

”Parc Central”, pe care este amenajată o piscină, șezlonguri și umbrele, inclusiv mese la care poți servi diverse bucate și băuturi. Într-adevăr, de pe acea terasă îți poți forma o idee asupra orașului ca întreg și să realizezi fotografii deosebite, care să-ți amintească peste ani de Havana. După ce m-am odihnit puțin aici, servind o băutură răcoritoare și am pozat orașul de jur-împrejur, m-am hotărât să mă întorc la Casa ”Nora”, unde eram găzduit. L-am rugat pe dl Vâtcu să-mi explice cum ajung acolo, dar explicația lui nu m-a ajutat prea mult, astfel încât am fost nevoit pe traseu să cer ajutorul unor havanezi. Am întâlnit în calea mea o domnișoară subțire și înaltă, creolă, de vreo 20 de ani, pe care am abordat-o în engleză. Am întrebat-o dacă e cumva studentă și mi-a răspuns afirmativ. I-am cerut să-mi explice cum ajung pe strada Crespo. Ea m-a condus preț de cca 150 metri, a oprit la o casă din calea noastră, la ușa căreia a sunat. Din casă a ieșit un tip de vreo 50 de ani, căruia i-am zis ce problemă am, iar el m-a întrebat dacă nu doresc ”cichi-cichi” (așa era pronunția, nu știu cum se scrie în spaniolă). Am insistat să-mi precizeze pe unde să apuc pentru a da de strada pe care o căutam, moment în care domnișoara a făcut stânga-împrejur și ne-a părăsit, din care am dedus că ceva nu era în regulă. Tipul mi-a explicat totuși direcția în care să merg, după care am contactat un alt havanez, care m-a condus până în capătul străzii Crespo și așa am ajuns cu bine la Casa ”Nora”.

M-am întrebat apoi ce semnificație o fi avut acel ”cichi-cichi” (bănuiam eu ceva, dar nu eram sigur) și care fusese motivul pentru care mă părăsise domnișoara fără nici o vorbă! În aceeași după amiază mi-am permis de unul singur o plimbare lungă pe bulevardul El Malecon și am fost întrebat din nou de două domnițe - una foarte tânără, cealaltă ceva mai ”coaptă”, dacă nu sunt interesat de ”cichi-cichi”. Spre seară, i-am povestit amicului ”Alejandro” cele două secvențe și l-am rugat să întrebe gazdele noastre de la Casa ”Nora”, în spaniola lui ”chinuită” (dar utilă în condițiile date), ce însemna acea expresie. Ele s-au arătat surprinse, s-au rușinat un pic și i-au confirmat ceea ce presupuneam. Era vorba despre sex, fapt ce îmi confirma că ceea ce citisem undeva, era adevărat, și anume că unii turiști vin în Cuba pentru așa ceva, iar vârsta bărbaților interesați nu prea contează, banul să iasă! Asta denotă, pe de altă parte, ceva foarte trist, cât e de greu pentru unele femei să-și câștige existența în Cuba.

A doua zi dimineață (19 mai) plecăm să vizităm insula Cuba, într-un mini-autocar chinez (Yutong) de 25 locuri, condus de dl Hector, un mulatru zâmbăreț, respectuos, plin de solicitudine, în vârstă de vreo 50 de ani și, aveam să constat, un șofer foarte bun. Itinerariul nostru a fost: Havana - Viñales - Playa Larga - Cueva de los Pesces - Playa Giron - Cienfuegos - Trinidad de Cuba - Camaguey - Bayamo - Sierra Maestra - Santiago de Cuba

- Santa Lucia - Guardalavacca - Cayo Coco - Havana. Un prim obiectiv al traseului a fost Pinar del Rio, cea mai de vest provincie a Cubei, una din zonele propice pentru cultivarea, uscarea și procesarea tutunului și producerea de trabucuri (cele mai renumite din lume, se pare). Urmăm traseul pe valea Viñales, care impresionează prin *mogote*, cu înălțimi mici (100-250m), care apar ca niște movile uriașe din piatră. Datează din Jurassic-Cretacic, și sunt formațiuni carstice găurite și franjurate în fel și chip de factorii de mediu, acoperite cu verdeață, "movile" printre care șerpuiește șoseaua. Formele mogotelor sunt atât de variate, încât nu știi pe care s-o privești și admiri mai întâi. Înaintăm pe vale până ajungem într-un punct mai înalt al ei, la Pinar del Rio - Valle de Viñales (Valea Iasminelor), unde s-a construit un frumos complex hotelier, înconjurat de flori (*Bougainvillea*, în special) și arbori ornamentali, cu piscină exterioară. În apropierea complexului este amenajată o terasă largă, de unde se deschide o panoramă cu totul impresionantă asupra văii. Sunt atât de atrăgătoare imaginile ce îți se deschid vederii, că nu-ți vine să mai părăsești zona! Vizavi de complex, pe marginea șoselei, am observat niște arbori maiestuoși, de mari dimensiuni, cu trunchiuri foarte groase, pe care aveam să-i întâlnesc frecvent în multe zone de pe insulă, și care presupun că e acel arbore sacru - *Ceiba pentandra*. Un alt obiectiv vizitat în apropiere de orașul Viñales a fost "Grotă Indianului", o peșteră traversată de un râu ce formează un lac interior, pe care circulă șalupe cu motor(!), care scot gaze la greu. Trebuie să recunosc faptul că nu am prea avut mare lucru de văzut în această grotă și consider că nu era o mare pierdere dacă nu o vizitam. În zona de intrare în peșteră am admirat un taur foarte mare și bine hrănit, folosit de proprietar la călărit, pentru turiștii interesați.

Am descins apoi în orașelul Viñales, la un local ecologic din marginea lui pentru a servi masa de prânz. Pe străduța nepavată care ducea la acest local, se înșiruiau o serie de case cu gospodari mari iubitori de flori, așa că am avut de lucru cu fotografiatul florilor și arbuștilor ornamentali. Când am servit masa, a venit însă o ploaie torențială, care ne-a reținut pe terasa acestui local mai mult decât ne propusesem. În grădina lui am admirat niște crini frumoși, dar am văzut pentru prima dată aici cum arată ananasul - planta ce produce fructe atât de gustoase și nu mi-a venit a crede că e totuși o plantă ierboasă (de cca 50-100 cm înălțime), cu frunze sub formă de rozetă, alungite, dure, ascuțite la vârf, dispuse în spirală și o tulpină scurtă, pe care se formează inflorescența și fructul (plantele aveau fructe în diverse stadii de dezvoltare). La plecarea spre mini-autocarul nostru, pe străduța aceea nepavată șiroiau mici pâraieșe, care antrenaseră solul de culoare roșcată, cu apă tulbure de aceeași culoare. Ne-am cazat la o casă privată - Miguelito

(proprietari fiind Maria și Pedro, doi cubanezi ospitalieri) și am constatat că aici dispuneau de mai multă apă decât în Havana. Am observat totodată că localnicii au pe case vase de mari dimensiuni, în care stochează apă pompată din subsol, care prin cădere este folosită apoi pentru nevoile casnice, inclusiv în bucătării și la băi. Adesea, această apă, încălzită de la soare, este folosită ca atare la dușuri. În periplul nostru cubanez, aveam să constatăm că era un sistem practicat mai peste tot în insulă.

După amiază am pornit cu dl Alejandro să vizităm orașelul. În plimbarea noastră am observat că mai toate casele, pe lățimea lor, sunt prevăzute la stradă cu terase sprijinite pe coloane (de diverse forme și mărimi), terase folosite frecvent și ca trotuare. Ulterior, am observat că modelul este specific întregii insule și presupun că el a fost adoptat ca un mijloc prin care localnicii să aibă pe unde circula în caz de ploaie sau soare arzător. Am petrecut o vreme pe o bancă, într-o mică piață de lângă catedrala orașului, în care am fi dorit să și intrăm, dar era închisă la acea oră. Ne-am hotărât apoi să luăm masa de seară pe terasa unui local din apropiere, foarte curat și cochet, cu mese acoperite de umbrele, într-o atmosferă foarte plăcută. Ne-am întreținut în local cu William junior, un ospătar tânăr și care știa de glumă și, provocat fiind de dl Alejandro, ne-a tratat (din partea casei) cu un rom de șapte ani vechime, foarte bun. Am servit o pița gustoasă, pe care am stins-o cu bere și am petrecut aici vreo două ore, într-o atmosferă foarte plăcută.

A doua zi dimineață (20 mai) am pornit din nou la drum, pe o vreme mohorâtă, ploiasă. La câțiva km de orașul Viñales, în Parcul Național cu același nume, ne oprim să admirăm "El Mural de la Prehistoria", o porțiune a muntelui Mogote Dos Hermanas pictat în 1961 de Leovigildo Gonzalez Morillo în ulei, în care apar o serie de animale preistorice. O operă amplă, cu siguranță dificil de realizat, care impresionează prin dimensiuni și culori, demnă de văzut. Din păcate, ploaia ne-a alungat și nu ne-a permis să rămânem mai mult în zonă, pentru a admira o lucrare originală ca idee și realizare! Am oprit apoi la o fermă de tutun și am pătruns mai întâi într-o uscătorie a frunzelor, sub forma unei șure înalte în două ape, acoperită cu material vegetal (frunze de palmier, cred) și câteva ferestre de aerisire, în care frunzele înșirate pe sfori atârnavă din tavan până aproape de podea. Am umblat prin curtea din apropiere și am pozat unele animale din gospodărie: cai, găini, rațe, porci, câini. Cred că am nimerit în Cuba într-un sezon asemănător primăverii de la noi, pentru că unii arbori înfrunzeau, se arau unele terenuri de pe lângă gospodăriile de la țară (inclusiv cu ajutorul boiler și vacilor), plantele horticole înfloreau masiv, unele semănături aveau plante de abia răsărite etc. Am trecut printr-o zonă cu multe plantații de mango (cu

fructe în diverse faze de dezvoltare, dar încă necoapte) și cu suprafețe mari cultivate cu trestie de zahăr. Observ că la țară, pe lângă fiecare casă, sunt nelipsiți bananierii și frecvenți arborii mango. Aflăm de la ghidul local - Djivan Nuñez că, în agricultura cubaneză există gospodării colective (nu și de stat), precum și proprietari liberi.

Ne continuăm drumul spre Laguna del Tesoro pentru a vizita o fermă de crocodili (*Grindero de Crocodilos*), amenajată într-o zonă protejată, care se întindea pe o suprafață întinsă și cuprindea inclusiv o serie de bălți. E un loc ce seamănă cu un mare parc, în care vegetația abundă, parc ce merită vizitat, numai că e mai puțin indicat celor ce au probleme cu țânțarii; deși era în amiaza mare, aceștia atacau fără milă turiștii. Chiar la intrarea în acest parc am admirat lacul de la intrare, acoperit de mulți nuferi. La această fermă am putut vedea crocodili de diverse vârste, în incinte zăbrele, dar și în mediul lor natural (în două bălți înconjurate de garduri metalice). Amatorii de fotografii deosebite, puteau să ia în brațe mici crocodili (cu botul legat) și să se pozeze cu ei, evident contra-cost. Bălțile din parc erau un bun mediu pentru proliferarea țânțarilor, care își făceau de cap, fapt ce m-a determinat să ies cât am putut de rapid din zona lor de "acțiune".

Ne îndreptăm apoi spre Playa Larga, Golful Porcilor, unde am ajuns în jurul orei 17.00h. Suntem cazați în case ce aparțineau unui domn cu numele de Elizeu (eu i-am zis Alizeu), care mi s-a părut un șmecher ce profita de bunul simț al turiștilor. Aici, ca și la Havana, și cum aveam să constatăm și în alte case în care am fost găzduiți pe traseu, cubanezilor li se întrerupe curentul electric pe anumite perioade noaptea, aspect extrem de neplăcut, care ne-a amintit de anii 1985-1989 din România! Eram încântat că am ajuns în *Bahia de Cochinos* (Golful Porcilor), să văd cu ochii mei un loc despre care s-a vorbit mult și la noi într-o anumită perioadă. Am descins împreună cu dl Bologna pe plajă, deși era o vreme cam închisă și bătea un vânt puternic dinspre mare, care tulburase apa, antrenând diverse alge pe plajă. Am rămas pe plajă cca o oră, am intrat și în mare (care era cam tulbure) doar până la genunchi, în timp ce câțiva din grupul nostru au petrecut mai mult în apă, au înotat, deși era cam periculos din cauza vântului. Seara am luat o cină pregătită de oamenii dlui Elizeu, pe o terasă amenajată chiar lângă plajă. Credeam că, la cei 15 euro cât trebuia să plătim fiecare, vom avea o masă pe cinste. Da, de unde?! Eu am optat pentru pește, alții din grup pentru homar sau creveți. Băutura se cumpăra separat. Am fost serviți cu un mic bol de supă (care nu era prea grozavă) și apoi mi s-a adus pe o farfurie un pește prăjit și puțin orez, iar alături nițică salată. Peștele era plin de oase și nici gustos nu era (aveam să constat ulterior că bucătăria cubaneză nu e ce ne dorim noi, românii). Ca și când nu-mi fusese îndeajuns cina dezamăgitoare,

au tăbărât și țânțarii pe mine, de m-au ciuruit, nu alta! Când a venit chelnărița să facem plata, eu i-am cerut meniul, să văd negru pe alb cât costa în realitate comanda mea. De fapt, ei nu aveau așa ceva, fiind probabil o mică afacere clandestină a patronului. Am plătit suma cerută, dar a doua zi la plecare i-am spus dlui Elizeu că cina servită decuseară nu a fost prea bună și foarte pipărată ca preț și i-a cam pierit zâmbetul de pe față! Având îndoieli asupra modului cum erau organizate mesele în grup, m-am decis atunci să nu le mai dau curs pe parcursul șederii în Cuba. Împreună cu dl Bologa am găsit soluții mult mai bune și ne-am făcut numărul așa cum ne-a plăcut.

Primul obiectiv turistic al zilei de 21 mai a fost *Cueva de los Peces* (Peștera Peștilor), aflată între Playa Larga și Playa Giron. Din cauza țânțarilor, am decis să nu intru la acest obiectiv, preferând să admir Marea Caraibelor aflată la doi pași, de o limpezime incredibilă aici, să văd ce oferă chioșchiurile amenajate în zonă și să fac poze ale unor plante și flori din spațiile verzi din jur. Am fotografiat, între altele, un arbore de cafea, cactuși de mari dimensiuni cu flori, arbori de foc (*Delonix regia*) în plină înflorire (întâlniți frecvent prin parcurile cubaneze), grupuri de turiști cu același obiectiv ca al nostru, crabi ce-și găsiseră sfârșitul în zonă (în lunile iulie-august are loc migrarea lor dinspre uscat spre mare) etc. Aveam să aflu de la colegii care au intrat să viziteze Peștera Peștilor, că e vorba de un lac natural sărat (ce seamănă cu o piscină), de mici dimensiuni, de cca 70 m adâncime, care se continuă cu o peșteră foarte adâncă, rezultată în urma mișcărilor tectonice. Impresionează limpezimea lacului, peștii tropicali și coralii multicolori pe care îi găzduiește.

Ne continuăm drumul spre Cienfuegos și trecem prin Playa Giron, o localitate cu rezonanță istorică. Aici este locul în care, în aprilie 1961, a eșuat încercarea americanilor de a-l înlătura pe Fidel Castro de la putere (cel care îl răsturnase la rândul său pe pro-americanul Batista), cu ajutorul unei brigăzi de cubanezi exilați. Mă așteptam să fie o zonă înaltă, care să fii creat oamenilor un avantaj lui Castro în apropierea acestei zone, dar am fost surprins să constat că nu era așa, terenul fiind relativ plat. Aici se află în prezent o stațiune foarte atrăgătoare pe litoral, în care se pot petrece zile frumoase de vacanță, pe plaja ei întinsă, cu nisip fin, albicios, cu piscină și dig de protecție (ridicat în mare la cca 100 m de plajă). De jur-împrejur stațiunea este presărată cu mulți arbori ornamentali și flori.

Staționarea la Playa Giron a durat cca jumătate de oră, după care ne-am reluat traseul spre Cienfuegos. Am observat la un moment dat, că șoseaua pe care circulam era, pe jumătate din lungimea ei, de culoare gălbuie și era ferită pe cât posibil de vehiculele cu tracțiune mecanică și animală. Treceam printr-o zonă cu orezării întinse. Întrucât traficul pe șosele în Cuba

este mai puțin intens ca în țările cu multe mașini, cubanezii s-au gândit să usuce orezul proaspăt cules pe șosele. Chiar dacă vehiculele treceau peste el, o făceau cu grijă, cu viteză redusă, pentru a nu-l împrăștia. Am întâlnit multe imagini de acest gen pe traseul nostru, orezul acoperind jumătăți de șosele pe distanțe de mulți km în șir. Într-un loc am întâlnit și localnici care strâneau orezul uscat de pe șosea și îl depuneau în saci.

Cienfuegos este un oraș cubanez cochet, mai "tânăr" (are doar două secole vechime), bine conservat și întreținut. Este considerat Perla Sudului și își merită acest atribut. A fost fondat în 1819 de către coloniștii francezi și poartă amprenta arhitecturii franceze din secolul al 19-lea. Orașul este un mix arhitectural, un amestec al stilului francez cu cel caraibean. Întregul oraș are deschidere la Marea Caraibelor, este brăzdat de străzi largi, deține clădiri impozante, alei pietonale, numeroase parcuri și statui. Centrul istoric a intrat în 2005 în Patrimoniul Mondial al UNESCO. Orașul deține industrie de îngrășăminte, de procesare a cafelei și tutunului, conserve de pește, o rafinărie renovată nu demult cu ajutor financiar acordat de guvernul Venezuelei etc. Am vizitat Palatul "De Valle"- Punta Gorda, o vilă somptuoasă, cu arhitectură maură, construită între 1913-1917 de către italianul Alfredo Colli, care găzduiește acum un muzeu, un restaurant și un bar. Am intrat prin sălile acestui palat, am urcat pe terasa de pe acoperișul lui, de unde am admirat și fotografiat împrejurimile. În restaurantul acestuia au luat masa cei mai mulți din grupul nostru. Eu am preferat însă un local mai puțin pretentios, aflat vizavi, chiar pe malul mării, unde am comandat două sucuri cubaneze originale și m-am împrietenit cu o familie de suedezi (bărbatul fiind un uriaș), care m-au invitat la masa lor și m-au servit cu rom. Am hoinărit apoi un pic pe străzile din apropiere și am făcut alte fotografii. Trebuie să recunosc, Cienfuegos este un oraș foarte special, care mi-a rămas pe retină, în care mi-ar fi plăcut să rămânem măcar o noapte!

A trebuit însă să ne continuăm drumul, având ca punct de atins în programul călătoriei orașul Trinidad, situat pe coasta de sud a Cubei, unde urma să rămânem două nopți. Când ne apropiem de acesta, reapar munții pe partea stângă de mers, în timp ce pe dreapta ne însoțește Marea Caraibelor. Trinidad a fost fondat la începutul secolului al 16-lea, este considerat un adevărat "muzeu viu", fiind dintre cele mai bine păstrate orașe din perioada colonială a Cubei, un centru important pentru comerțul cu zahăr în secolele al 18-lea și al 19-lea și unul care se remarcă în prezent prin industrializarea tutunului. A fost inclus în 1988 în Patrimoniul UNESCO. Coborâm din autocarul ce oprește într-un soi de autogară, ne luăm bagajele și pornim pe jos spre piața centrală a orașului, în apropierea căreia urma să fim cazați în case private. Orașul are multe străzi în pantă, toate pavate cu

piatră de râu (nu prea plăcute la mersul pe jos), trotuare înguste (adesea construite din cărămidă arsă), case vechi, lipite una de alta și acoperite cu țiglă de culoare roșietică. Ajungem în Piața Centrală, în care urma să întâlnim gazdele la care vom primi cazare două nopți. Împreună cu dl Bologna am nimerit în casa d-nei Rosa, o femeie în vârstă, micuță de statură, dar vioaie, harnică și binevoitoare. Suntem impresionați de curățenia și atmosfera plăcută din interior, de holul imens (ca lungime) al casei, peretele din stânga fiind comun cu al casei vecine, iar pe cel din dreapta erau intrări în vreo 6-7 camere separate; m-a surprins și aici înălțimea pereților casei (peste 4m cred), care permite amenajarea la capătul lor superior a unor mici ferestre, pe unde pătrunde lumina naturală. Seara era organizată o cină în grup la un local din apropiere. Eu și colegul de cameră am preferat să mergem separat la un alt local din zonă, unde erau puțini clienți și unde am fost serviți de niște tinere frumoșele și amabile, care ne-au făcut să ne simțim mult mai bine ca în grup.

A doua zi am vizitat Centrul istoric în preajma căruia ne aflăm. Clădirile vechi din Trinidad poartă amprenta stilului de construcție anadaluz și maur, la care s-a adăugat în secolul al 19-lea un amestec de stiluri europene neoclasic. Am admirat mai întâi grădina din fața Palatului Cantero (dispus pe una din laturile ei), apoi palatul propriu-zis în stil neoclasic (care a fost o casă privată), dar a devenit în 1980 Muzeul Municipal de Istorie. În cele câteva încăperi ale sale sunt expuse: mobilier, decorațiuni, statui și stauiete, candelabre, diverse obiecte și documente care ilustrează istoria orașului și a industriei zahărului etc. În spatele clădirii se află o curte interioară, cu alte exponate (inclusiv o baie interesantă), cu statui și multe plante horticole (unele cultivate în mari ghivece). Vizavi de acest palat, impune, prin așezare și dimensiuni, biserica "Sfânta Treime" (se spune cea mai mare din Cuba), cu un pridvor larg în fața intrării, sprijinit pe coloane masive arcuite la capătul superior și un interior, cu două rânduri de astfel de coloane pe toată lungimea ei, cinci capele, multe obiecte de cult și un altar deosebit. Pe câteva bănci de la intrare, se afla un grup de copii, pe care o măicuță îi instruia în cele sfinte, care s-a simțit cumva deranjată de prezența noastră. De aici am pornit pe jos spre o mică piață și biserica franciscană, căreia i-am admirat în special turnul clopotniței (Fidel Castro ar fi folosit clădirea ca fort, iar acum ar găzdui Muzeul luptei împotriva răufăcătorilor și artefacte din istoria țării).

[E momentul să precizez că, în toate orașele vizitate și cele traversate pe traseul nostru, am fost surprins de prezența peste tot a zăbrelelor din fier (chiar și din fier forejat) la exteriorul clădirilor: la uși, ferestre, inclusiv deasupra unor spații verzi dintre case; au fost vremuri când fenomenul infracțional (pirateria) era foarte ridicat și s-a impus această măsură de protecție la care nu au renunțat (noi am circulat în siguranță ca pietoni pe străzi). În Trinidad am observat la unele locuințe zăbrele confecționate din lemn, care le făceau ceva mai atrăgătoare].

În programul călătoriei aveam rezervate câteva ore pentru plajă la Marea Caribelor, așa că pe la orele 11.00h am pornit cu autocarul spre peninsula Ancon, la vreo 10-12 km distanță de Trinidad, unde se află (în faze diverse de construcție) mai multe resorturi. Am parcat la Hotelul Ancon, am coborât din autocar și am descins pe plajă, unde ne-am așezat pe șezlonguri sub niște umbrele rustice (cu schelet din lemn și acoperiș vegetal uscat). Plaja de la Ancon era destul de puțin populată cu turiști, fiind una întinsă, cu nisip albicios, iar apa mării foarte caldă (cca 27°C). Atmosfera a fost grozavă, așa că unii din grup au stat mai mult în apă, alții la soare, după cum au fost și colegi care au alergat pe acea plajă întinsă. Am intrat și eu în mare de vreo două ori ca să mă răcoresc și doar până la brâu; nu mi-a plăcut fundul nisipos și cam alunecos al mării, fapt pentru care am preferat să stau mai mult sub umbrelă pe șezlong (unde am și ațipit la un moment dat), să umblu în jurul aceluia resort (care dispunea și de piscină) și să fac poze. Am petrecut în zonă vreo șase ore, iar unii din grup - care au exagerat cu expunerea la soare, s-au cam "prăjit". Seara, am mers cu dl Bologa să cinăm la același local din seara precedentă, un prilej de a ne și lua rămas bun de la domnițele "colorate" care s-au străduit să ne simțim bine în localul deservit de ele.

Periplul nostru cubanez a continuat cu orașul Camaguey, intrat și el în Patrimoniul mondial UNESCO în 2008, al treilea ca mărime din Cuba (peste 320 mii locuitori). La câțiva km, după ce părăsim Trinidad, facem un mic popas și urcăm per pedes pe un mic deal (pe care era amenajat un local), pentru a privi un peisaj cu totul special, zona unde se întretaie mai multe văi, ce formează așa numita *Valley de los Ingenios*, în care - în secolul al 19-lea, cunoscuse o dezvoltare fără precedent industria zahărului, intrată în declin după 1990. Admirăm dealurile și văile ce ni se deschid vederii, florile din jurul localului, dar și activitatea unui cubanez ce obține suc de mango la un zdrobitor mecanic artizanal. Pornim apoi mai departe și facem un nou popas la Iznaga, un mic orașel în care localnicii (femei în special) te rugau să cumperi diverse cusături, cearșafuri, cămăși, confecții pentru copii etc, toate lucrate de mână. Unii din grupul nostru luaseră cu ei din țară dulciuri, pentru a le face cadou în Cuba. Au fost asaltați aici de mămici și copii, dornici să capete fiecare câte ceva. Am realizat astfel, că și aceste nimicuri în fond, erau de mare preț pentru niște oameni care nu o duc prea bine cu traiul. La Iznaga, un alt localnic servea, contracost, pe terasa joasă a unei clădiri, suc de trestie de zahăr, cu ajutorul unei instalații de zdrobit tulpinile plantei. Eu nu mi-am permis să-l gust, pentru că lăsa de dorit curățenia în care era obținut, dar unii dintre colegii din grup au băut câte un pahar și li s-a părut o băutură interesantă.

Am ajuns după amiază în Camaguey, oraș fondat de coloniștii spanioli la începutul secolului al 16-lea, pe care l-au numit *Santa María del Puerto del Príncipe*. Este locul unde s-a născut Ignacio Agramonte, unul din luptătorii împotriva jugului spaniol din a doua jumătate a secolului al 19-lea, pentru independența Cubei. Am coborât din mașină într-o piață a orașului, de unde am urcat apoi în mai multe triciclete (în Cuba se face taximetrie cu mașina, căruța, trăsură, tricicleta, motocicletă, motoreta) și am făcut un scurt tur al principalelor piețe din oraș. În fiecare piață vizitată am coborât din acest mijloc de transport nu prea comod și am făcut fotografii. Mi-a plăcut Piața Carmen și în special sculpturile în mărime naturală realizate aici de Martha Jimenez, care surprind omul în diverse ipostaze: bârfitoarele, sacagiul, amorezii, cititorul de ziare etc. În oraș străzile sunt înguste, labirintice, o soluție se pare împotriva corsarilor francezi, englezi și belgieni care atacau cândva orașul în vremurile coloniale. Din același motiv, cum am arătat anterior, sunt ferecate cu gratii ușile și ferestrele la cele mai multe case în orașele cubaneze. Un simbol al orașului Camaguey este reprezentat de oalele de lut (*tinajón*), de diverse dimensiuni și prezente peste tot, folosite la colectarea apei de ploaie pentru a o păstra proaspătă și rece, dar nu numai. În jurul acestui obicei s-a construit și legenda conform căreia, dacă bei apă din aceste vase și vei cunoaște o fată din Camaguey, te vei îndrăgosti subit de ea și nu o vei mai părăsi niciodată. Sună frumos, dar, doar atât... cred. Piața centrală a orașului este foarte generoasă ca dimensiuni (se zice că ar fi cea mai mare din Cuba) și are în jur numeroase biserici. Camaguienii, afluăm, au muzicieni faimoși, sunt mari iubitori de cultură și au o viață de noapte, intensă. Împreună cu Alejandro am fost găzduiți într-o locuință asemănătoare celei din Trinidad, iar serviciile ne-au fost asigurate de un bărbat în vârstă, care s-a dovedit un om bun la toate (aici erau montate zăbrele din fier cornier gros chiar deasupra spațiului dintre casa lui și a vecinului). Pentru a ne continua drumul spre Bayamo, în dimineața ce a urmat, ne-am întâlnit grupul (cu bagaje cu tot) în piața Teatrului, piață în care am admirat clădirea și holul de la intrarea în acest lăcaș de cultură. Am fost surprins să văd în apropiere, la acea oră matinală, un grup de vreo 20 dame, interesate de condiția lor fizică, aflate la gimnastică de învioreare, sub coordonarea unei profesoare de meserie, presupun.

Era în dimineața lui 24 mai și mulți cubanezi mergeau la serviciu, așa încât era mare agitație, nu doar în oraș, ci și la periferia lui. M-a surprins să văd numeroase căruțe ce funcționau pe post de taximetre și foarte mulți cubanezi care așteptau vehicule de ocazie la ieșirea din oraș. Am observat inclusiv camioane amenajate pentru transportul de pasageri. Nu știu cum stau lucrurile cu navetele pe tren în Cuba, pentru că, deși am trecut pe

traseul nostru peste multe linii ferate (majoritatea cu un singur fir și ne-electrificate), nu am văzut pe șine decât un marfar în cele vreo 12 zile cât am călătorit prin insulă. Cuba dispune de o rețea vastă de șosele, dar sunt de proastă calitate și de regulă nemarcate. Cu ajutorul sovieticilor au reușit să construiască o autostradă și doar pe jumătate decât era planificată (cca 600 km) din cauza prăbușirii URSS, a cărei sensuri sunt separate printr-un spațiu verde nu prea înalt față de nivelul șoselei, spațiu care este respectat sau nu (pentru a scurta drumul, am observat mașini și chiar căruțe traversând prin locuri nepermise de pe un sens pe altul; e de necrezut, dar circulația relativ redusă de pe autostradă permite astfel de abuzuri!).

La amiază am pătruns în Bayamo, unul din primele orașe ridicate pe insulă de spanioli la începutul secolului al 16-lea. Se spune că Bayamo a dat mari jucători de șah, între care și eroul lor național - Carlos Manuel Céspedes, care în 1868 s-a situat în fruntea unei revolte (fără sorti de izbândă), pentru a scăpa orașul de spanioli. În dorința lor de eliberare de sub dominația spaniolă, bayamezii au apelat la un sacrificiu imens, dând foc orașului pentru a nu intra din nou în posesia spaniolilor. Au scăpat totuși de urgie unele clădiri din oraș, așa cum se întâmplă adesea, între care casa lui Céspedes și biserica Mântuitorului Sfânt. Imnul național al Cubei – "La Baymeasa," a fost prima dată cântat în această biserică, la 11 iunie 1868. Am vizitat piața centrală a orașului, în care am fost impresionat de un grup statuar sub forma unei cărți deschise, pe o pagină fiind înscrise versurile, pe cealaltă notele muzicale ale imnului, deasupra tronând bustul autorului lor - Felipe Figueredo y Cisneros (aveam să admir mai apoi un monument, pe aceeași temă, în Cimitirul "Sf. Ifigenia" din Santiago de Cuba). În centrul orașului Bayamo este ridicată o altă statuie impozantă, în memoria tatălui patriei. Fiind reconstruit după incendiere, orașul are o altă înfățișare decât cele vechi, de tip colonial, un oraș mic, dar cochet și viu colorat. Am rămas prea puțin în oraș totuși, ca să-i observăm și apreciem edificiile și ofertele. Întrucât aveam încă drum lung de parcurs până la Sierra Maestra, obiectivul de atins al zilei, am trecut în fugă prin centrul orașului Bayamo și am fotografiat unele clădiri și monumente întâlnite în cale.

Pe traseul spre Sierra Maestra, am ajuns nu departe de obiectiv, pe o șosea plină de gropi și apă. Plouase abundant cu ceva timp înainte, așa că ne-am deplasat anevoios cu autocarul. Am oprim într-un mic oraș - Bartolomé Maso, în care am părăsit autocarul (cu bagaje cu tot) și am urcat într-un camion pentru transport persoane (foarte lent, incomod și zgomotos), drumul până în satul Santo Domingo (aflat la vreo 20 km de urcuș pe munte), fiind dificil, cu multe curbe și pante accentuate (după ce l-am parcurs însă, am ajuns la concluzia că putea fi străbătut și cu autocarul). Am

fost impresionată de peisajul prin care am trecut, deși în camion nu a fost prea comod și plăcut (ne simțeam ca niște muncitori silvici și nu turiști). Am ajuns la indicatorul "Parcul Național Turquino", punctul terminus și pentru camion. Vizavi, peste râul Yara, se afla hostelul Casa Sierra Maestra, în care urma să fim găzduiți o noapte. Trecerea peste râu a fost ea însăși o mică aventură, pe o punte îngustă și nesigură, amenajată de proprietarul localului. Bagajele mai grele au fost cărate peste râu de doi angajați ai gazdelor, nefiind prea simplu să-ți păstrezi echilibrul cu mari greutateți în mâini sau pe umăr, pe acea punte care măsoară vreo 25 metri lungime.

La intrarea în această locație erau amenajate: recepția, bucătăria, barul și o terasă largă și acoperită, sub care erau dispuse mese, scaune, canapele, fotolii. Peisajul din jurul nostru era spectaculos: vegetație abundentă, arbori diverși, aer proaspăt, palmieri spânzurați pe înălțimi, susurul râului Yara, cântecul păsărelor etc. În timp ce ni s-a făcut repartiția în căsuțele aceluiași hostel, am fost serviți fiecare cu câte o nucă de cocos. Sorbeam pentru prima dată sucul unui astfel de fruct și mă așteptam la ceva deosebit, dar n-am fost deloc încântat (cum oare fulgii preparați din acest suc au alt gust?!). L-am consumat totuși, ca înlocuitor de apă. Fusese comandată aici prin telefon, încă de pe traseu, o cină a întregului grup. Gazdele noastre pregătiseră o surpriză - un purceluș la proțap (insuficient fript, aveam să constat). Probabil că acțiunea a început prea târziu și purcelul a fost gata după o așteptare destul de lungă. Se făcuse noapte de ceva vreme și s-a întrerupt un timp și curentul electric. Când a fost adus purcelul (pe proțapul metalic) pentru a fi porționat, unii din grup au fost de-a dreptul extaziați și dornici să-și facă poze în preajma bietului animal fript. Ei bine, și această masă a costat tot 15 euro, dar a fost incomparabil mai consistentă decât cea din Golful Porcilor, constând în supă, friptură cu garnitură de orez și fasole, salată, suc de mango. La alegere, și contracost, se putea opta și pentru rom, bere sau vin.

A doua zi dimineață urma, pentru cei interesați, o ascensiune pe Sierra Maestra, pentru a vizita "Comandancia de La Plata", un loc istoric, în care a început în 1958 revoluția cubaneză condusă de Fidel Castro (împreună cu fratele său Raul și Che Guevara), loc ales după un an de căutări pe munte, unul izolat, greu accesibil și bine camuflat. Cum vremea nu ținuse cu noi și plouase abundant în ziua sosirii noastre aici, doar vreo șase din grup s-au încumetat să dea curs vizitei pe munte, cei mai mulți dintre noi temându-ne de o eventuală nouă ploaie, care ar fi făcut dificilă ascensiunea. Pentru a ajunge locul cu pricina se urca prin Parcul Național Turquino, pe un drum accesibil doar mașinilor de teren 4 x 4 (până la Alto del Naranjo - 950 m altitudine), după care urma o ascensiune per pedes de încă vreo 3 km. După

cum ne-au relatat cei ce au purces pe munte, acolo s-au conservat unele **construcții din lemn** (camuflate), care au **găzduit** rebelii lui Fidel, un post de **radio și un spital** de campanie (amenajat într-un loc separat de camping). Toate amenajările au fost întreprinse **fără să afecteze în vreun fel terenul și vegetația din jur**, pentru a nu fi descoperite din aer. A fost locul de unde s-au comandat acțiunile de gherilă, și au plecat mesajele radio către cubanezi împotriva dictaturii lui Batista. Din acel comandament s-a emis în mai 1959 și legea reformei terenurilor. În 1978 acest sit istoric a fost declarat **Monument Național**. Cei care s-au decis să-l viziteze, au avut noroc de timp bun, deși urcașul cu piciorul nu a fost prea ușor. Nu mi s-au părut prea entuziasmați de cele văzute acolo sus pe munte, dar măcar au făcut mișcare. Noi, cei rămași la Casa Sierra Maestra, însoțiți de un ghid (care, am constatat ulterior, că nu era necesar), am făcut o plimbare de vreo două ore în amonte și pe stânga râului Yara și am trecut în revistă flora și vegetația zonei, casele localnicilor, animalele domestice din gospodărie (cai, câțari, porci, capre, oi, găini, chiar și cloști cu pușori) lăsate libere în pădure, am făcut fotografii, am admirat unele roiuri de fluturi, ne-am bălăcit în apa râului care era deosebit de limpede (deși plouase cu o seară înainte) și era presărat pe cursul lui de bolovani, unii de mari dimensiuni. Am făcut multe poze ale florilor și plantelor din grădina și din jurul dependințelor hostelului, am surprins și un câine simpatic, care deranjat fiind de muște, își pusese labele pe cap ca să se apere de insistența lor.

După ce s-au întors cei care au vizitat tabăra lui Fidel Castro de pe muntele Sierra Maestra și servirea mesei de prânz, ne-am luat rămas bun de la gazde, am urcat în același camion ce ne adusese aici, pentru a fi duși înapoi, la autocar. Trasferăm bagajele în acesta, urcăm și noi și ne îndreptăm spre Santiago de Cuba, un oraș situat în aceeași zonă de sud-vest a insulei, aflat la o distanță rutieră și aeriană de peste 800 km de Havana. Cu vreo 25 km înainte de a descinde în acest al doilea oraș ca mărime din insulă, relieful se înalță din nou, iar șoseaua pe care ne deplasăm șerpuieste printre dealuri și văi. Pătrundem într-o localitate El Cobre, și pe o colină (*Cerro de la Cantera*) ne ia ochii o biserică superbă ca înfățișare. Urcăm cu mașina pe drumul de pe una din laturile ei și descindem într-o parcare largă din spatele bisericii, unde avem o perspectivă grozavă asupra zonei. La ceva distanță de locul unde ne aflăm, am observat o exploatare de cupru (un tip care făcea comerț în parcare cu boboite de zăcământ, mi-a oferit câteva).

Cunoscută sub numele de *Nuestra Señora de la Caridad del Cobre*, decretată sanctuar național, catedrala este un lăcaș catolic închinat Maicii Domnului, care impresionează prin dimensiuni, arhitectură și frumusețe. În jurul ei sunt plasate o serie de statui. Însuși plasamentul ei este grozav, îi

pune în valoare măreția. La intrarea principală a bisericii se poate ajunge și prin urcarea a nu mai puțin de 254 scări largi, dispuse în fața acesteia, acțiune ce te face să o descoperi și s-o admiri puțin câte puțin, dinspre vârf spre bază. Lăcașul sfânt a fost ridicat în 1926, fiind onorat în 2015 de vizita Papei Francisc. Am fi vrut să aruncăm o privire și în interiorul ei dar, deși în fața unei intrări laterale se aflau doi bărbați care ne-ar fi putut îndeplini dorința, nu ni s-a făcut această favoare. Se apropia de acum seara și probabil a fost și acesta un motiv de a nu ni se accepta rugămintea.

Odată cu seara am poposit și noi în Santiago de Cuba. Împreună cu alți șapte colegi de drum am fost cazați două nopți la o locuință pe trei niveluri, ultimul nivel având o terasă deschisă, unde ne puteam relaxa, privi de la înălțime o parte din oraș, loc în care serveam micul dejun (de pe acea terasă am observat că mulți localnici aveau antene TV de tipul celor ce spânzurau și la noi pe clădiri într-o vreme). După ce am dus bagajele în camera destinată, am ieșit cu dl Alejandro în oraș să aruncăm o privire prin împrejurimi și să descoperim un local în care putem servi ceva. Chiar dacă de abia se lăsase seara, am fost surprinși să constatăm că localurile de stat dintr-o zonă centrală a orașului erau deja închise. În cele din urmă am intrat într-un fel de "bombă" din apropierea locului cazării, în care am comandat pița și bere. Tare dezamăgiți am fost aici de calitatea piței, de lentoarea tinerelor chelnerițe, de atmosfera neplăcută ce domnea în micuțul local, dar nu am avut de ales!

A doua zi (26 mai) am pornit per pedes întregul grup să vizităm orașul fondat în 1515, distrus adesea de cutremure și incendii, oraș din care a pornit și revoluția lui Fidel Castro. Mai întâi am vizitat zona ce amintește de începuturile mișcării revoluționare, momentul 26 iulie 1953 (în amintirea căruia s-a organizat aici Muzeul "26 iulie"), când un grup de rebeli conduși de Fidel Castro au atacat cazarma Moncada, dar au fost înfrânți de forțele militare ale dictatorului Batista. Fidel Castro nu a renunțat însă și, împreună cu adepții săi, a continuat lupta de gherilă împotriva lui Batista, pe care l-a înlăturat de la putere la sfârșitul lui 1958, iar la 1 ianuarie 1959 a proclamat, chiar aici în Santiago de Cuba, victoria revoluției.

Am pornit apoi spre zona centrală a orașului, pe unele străzi înguste, dar intens circulate la acea oră de mașini și motoarete ce scoteau parcă benzina și motorina pe țevile de eșapament, de nu puteai respira. O poluare cu gaze, atât de intensă pe stradă, am mai întâlnit doar pe unele artere din Bangkok; te ustură ochii, ai impresia că te asfixiezi! Am ajuns unde ne-am propus și vizităm cea mai veche casă din Santiago de Cuba (scăpată ca prin minune din dezastrele care au bântuit orașul și zona timp de veacuri), casă ce a aparținut primului guvernator spaniol în Cuba, Diego Velázquez. Edificiul

este acum muzeu și iese în evidență prin arhitectura lui originală, fiind construit pe două niveluri, având balcoane exterioare și terase interioare foarte interesante. Forma casei este un dreptunghi, având în mijlocul căruia se află un spațiu deschis - podit cu piatră de râu, spațiu în care sunt dispuse vase mari din lut, ghivece cu plante, o fântână ș. a., mărginit de jur împrejur de terase lungi (sprijinite pe stâlpi din lemn), deasupra cărora sunt dispuse la etaj alte terase, prevăzute în față cu gratii din lemn. În camerele casei pot fi admirate numeroase piese de mobilier vechi (secolele 16-19), tablouri, obiecte din ceramică, sticlă, porțelan etc. Am apreciat în mod deosebit arhitectura tavelor din lemn a camerelor de la etaj.

În această piață se află un monument dedicat lui Céspedes, multe edificii impozante și bine întreținute, cu balcoane superbe sau terase la parter (mărginite de coloane diverse ca formă și mărime), hoteluri, o biserică la fel de frumoasă precum cea de la El Cobre. În piață era mișcare din plin, spații în care se vindeau cărți, băuturi răcoritoare, un grup de muzicieni încântau trecătorii cu melodii de-ale lor pentru a căpăta un bănuț (așa cum se întâmplă mai peste tot în lume) etc. Ne continuăm plimbarea pe o stradă din apropiere și admirăm alte edificii deosebite, între care și Conservatorul, dar și clădirea impozantă a Muzeului Municipal "Emilio Bacardi". Pornim apoi spre o piață pe care o vizitasem cu amicul Bologa, care era destul de pustie la o oră deloc înaintată cu o seară înainte, iar acum (în apropierea prânzului) era înțesată de oameni, cu multă agitație în ea; piața are în mijloc un părculeț, cu mulți arbori falnici, spații cu flori, unele statui și grupuri statuare de mari dimensiuni, canapele pe care se odihnesc, citesc sau își petrec timpul o vreme unii localnici sau turiști. În imediata apropiere a acestei piețe se află o universitate, lipită de o biserică (cu două turnuri cu ceas), pe un perete al căreia am văzut înscris "Sala Dolores". Acolo, se spune, a fost instruit Fidel Castro de către iezuiți, într-o vreme. Vizavi de clădirea bisericii ne aștepta dl Hector cu autocarul pentru a ne transporta la două obiective importante din oraș - Cimitirul "Sfânta Ifigenia" și Muzeul Romului.

Poate părea ciudat, dar eram foarte curios să văd cum arată un cimitir cubanez și s-a nimerit să nu fie unul oarecare, ci chiar cel mai important dintre ele, "Sânta Ifigenia", locul unde își duc somnul de veci mari eroi și personalități ale țării, între care și Fidel Castro. El era amplasat cândva în mijlocul orașului, unde s-a amenajat între timp o piață. Autocarul oprește într-o parcare din apropierea cimitirului, de unde ne deplasăm apoi pe jos și pătrundem pe poarta lui. Este înconjurat de jur împrejur de un gard metalic. Între poarta de la intrare, clădirea administrației și monumentele funerare din cimitir există un spațiu liber generos. Era de la sine înțeles că

monumentele ridicate în memoria eroilor patriei sunt amplasate în prim plan. Între ele sunt amenajate alei pavate și spații înierbate (de pe care se ridică din loc în loc falnici palmieri regali). Ordine și curățenie peste tot, mulți militari, jandarmi, personal de pază și cu siguranță și din serviciile de securitate (majoritatea ”paznicilor” de aici, femei și bărbați, erau îmbrăcați lejer: fuste/panatloni - bleumarin, bluze/cămăși albe). Sobrietate, decență, personalul de ordine atent la toate mișcările vizitatorilor, inclusiv la peluzele cu iarbă, pe care nu aveai voie să calci. La un moment dat auzim sunet de fanfară și observăm că membrii acesteia, situați la ceva distanță - undeva la umbră (lângă gardul de la intrare) dădeau semnalul începerii unei ceremonii. Avea loc schimbarea gărzilor din preajma a patru monumente ale eroilor Cubei. La fiecare jumătate de oră avea loc acest ritual, sub acordurile Bayamesei. Impresionant modul cum se puneau în mișcare soldații (cca 12) care urmau să-i schimbe pe cei aflați în gardă la cele patru puncte, cum se schimbau noii veniți cu cei dinainte și cum se retrăgeau aceștia din urmă înspre clădirea administrativă, într-o ordine și armonie perfectă.

Cel mai impozant și măreț monument de aici, ridicat în memoria eroilor patriei, este cel al lui José Martí (1853-1895) - poet, eseist, jurnalist, patriot, simbol al luptei pentru independența de sub spanioli a Cubei, considerat apostol și erou național. În semn de recunoștință eternă și înalt omagiu postum, urmașii săi au ținut cont de o mărturisire și dorință a sa: „Nu mă îngropa în întuneric/să mor ca un trădător/ Sunt bun și ca om bun/voi muri cu fața la soare”. Masusoleul este construit sub formă hexagonală și prevăzut cu o fereastră pe fiecare latură, care să permită pătrunderea razele solare și să-i lumineze pe tot parcursul zilei mormântul (o mică incintă în care este depusă urna funerară cu cenușa lui Martí - acoperită de drapelul cubanez). Am trecut apoi pe la monumentele ridicate întru cinstirea lui Carlos Manuel de Céspedes (1819-1874) - părintele patriei (*el padre de la patria*), erou în lupta pentru independența Cubei și primul ei președinte (în 1868); Mariana Grajales de Maceo (1815 - 1893), luptătoare de culoare pentru independența Cubei, pentru o țară liberă de sclavi, pentru egalitatea în drepturi a femeilor, care a fost declarată în 1957 ”mama patriei” (*madre de la patria*). În sfârșit, un monument ciudat a fost ridicat pentru a-l onora pe Fidel Castro - *El Lider Maximo*. Plecând probabil de la una din zicerile sale, cum că ”Într-un grăunte de porumb stă întreaga istorie (înțelepciune) a omenirii”, monumentul reprezintă un bloc uriaș din piatră sub forma unui bob, în care a fost introdusă urna funerară cu cenușa sa, pe care a fost prinsă la mijloc o placă metalică, cu inscripția simplă - ”FIDEL”. Acest monument este primul de lângă clădirea oficială din cimitir.

Deși era foarte cald, am urmat ghidul cubanez (ce ne-a fost rezervat aici) într-o plimbare prin cimitir și am observat că nu e unul oarecare, ci unul select, cu multă marmură albă și monumente funerare pe care n-ai cum să le treci cu vederea. În cimitir există (cum relatam anterior) și un monument dedicat autorului versurilor și muzicii imnului național - reprezentat printr-o statuie în mărime naturală a lui Felipe Figueredo y Cisneros, în spatele căruia se întinde un zid gros, sub formă de arc de cerc, ce crește treptat în înălțime (de la zero la peste 2 m), pe capătul căruia sunt înscrise cele două strofe ale Bayamesei, iar deasupra lor stema țării. În cimitir își duc somnul de veci și alte personalități politice ale Cubei, precum José Maceo, Frank Country și Josué País. Cimitirul "Sf. Ifigenia" din Santiago de Cuba a fost declarat în 1979 Monument Național.

Părăsim acest adevărat templu al poporului cubanez și ne îndreptăm spre un obiectiv mai vesel și mai plăcut - Muzeul Romului din Santiago de Cuba. Aici am pătruns mai întâi în magazinul de pe lângă muzeu, de unde unii din grup au cumpărat rom, cafea și alte produse puse în vânzare (eu având doar bagaj de mână în avion, nu puteam cumpăra decât la plecare, din aeroport câte ceva, în special rom și cafea). Am intrat apoi în muzeul propriu-zis, în care o doamnă ne-a prezentat etapele de preparare a romului (ron, pe limba lor) din zahărul obținut în special din trestia de zahăr, după care am pătruns într-o sală de expoziție cu instalații și ustensile tradiționale folosite în obținerea acestei licori de mare preț în Cuba, postere afișate pe pereți ce ilustrează aceleași aspecte, dulapuri ce expun sticle cu diverse tipuri de rom fabricate etc. Intrăm apoi într-o sală de mari dimensiuni în care se aflau instalațiile industriale de producere a romului, dar care nu putea fi vizitată, așa că am privit-o printr-un glsvand cu ferestre mari din sticlă. La finalul vizitei am fost tratați de gazde cu două tipuri de rom cubanez, diferit ca vechime, ambele destul de bune.

Revenim la casele în care am fost cazați și avem program liber, urmând ca în dimineața următoare să părăsim Santiago de Cuba. Petrec timp de o oră pe un fotoliu de pe terasa casei, după care ies din nou în oraș în căutarea unui local ceva mai select decât cel din seara precedentă pentru a cina. Îl întâlnesc pe traseu pe colegul meu de cameră, care stătea de vorbă cu un medic din oraș. După ce se desparte de el, îmi spune că tipul era medic de spital (ginecolog), medic de familie și încă ceva, care s-a declarat nemulțumit de inflație, de câștigurile lui lunare mai mici decât ale unui chelner sau taximetrist, de faptul că nu poate ieși în afara țării (pentru că nu li se eliberează pașapoarte) și alte asemenea necazuri. Acel medic ne indică un local mai bun aflat în apropiere, nimerim ușor la el, intrăm în vorbă cu trei indivizi din fața lui, între care și șeful acestuia, care îl roagă pe un angajat să

ne prezintă localul ce se întindea pe trei niveluri. De pe terasa de la etajul al doilea aveam o perspectivă superbă asupra întregului oraș, așa că era tocmai ceea ce ne doream. Barul de pe acea terasă era deservit de o tânără cam grasuță, dar frumoasă și veselă, iar amicul meu intră în discuții cu ea, pe limba ei. Pe toată terasa aceea extrem de mare, eram doar noi trei. El a comandat o bere, eu o salată de legume (roșii, castraveți, ceapă și brânză) și bere. Mă impresionează orașul văzut de la înălțime și consider că n-ar fi rău să fac de aici niște poze. Trag o fugă până la locul găzduirii să-mi iau aparatul foto. Mă întorc la local și-mi pun în operă planul, inclusiv de pe o mică terasă aflată cu un nivel și mai sus. Trec pe lângă barul amintit, unde barmanița stă la taclale cu un tânăr, uitând probabil de comanda mea. Îi atrag atenția, dar era prea prinsă în discuția cu acel tip, care nu părea una oarecare, ci una intimă și trag concluzia că asta era motivul nepăsării sale. Apoi dispar amândoi de la bar, ceea ce mă determină să caut șeful localului, să-l rog să rezolve problema. Găsesc pe un altul, care înțelege cum stau lucrurile și-mi aduce chiar el comanda. Între timp, apar două tinere frumoșele (studente), care se așează la o masă din apropierea noastră. Vorbărețul domn Alejandro, care își terminase între timp de sorbit berea, intră în vorbă cu ele și în cele din urmă se mută la masa lor pentru discuții ceva mai ample. Eu îmi consum salata și berea, fac plata, și-l rog pe amicul meu să părăsim localul. Ți-ai găsit, el avea chef de vorbă! Degeaba am insistat, cerându-i să lase fetele în pace, care nu sunt acolo pentru a socializa cu tipi de vârsta noastră! Nu mi-a reușit apelul, așa că am pornit-o singur spre casa care ne găzduia.

În dimineața următoare (27 mai) părăsim Santiago de Cuba, și ieșind din oraș admirăm din mersul mașinii edificiul, pietre și statui de mari dimensiuni (mi-a atras atenția la venirea aici un grup statuar interesant, ce cuprindea în compoziție și un cal cu călăreț; acum am avut prilejul de a-l revedea și fotografia) și pornim de fapt pe drumul de întoarcere la Havana. Aveam însă de atins încă trei obiective, plajele de la Guardalavaca, Santa Lucia și Cayo Coco - destinații turistice de primă mărime, situate la Oceanul Atlantic, pe partea cealaltă a insulei Cuba. La două din ele urma să beneficiem de cazare la hotel, în regim *all inclusive*. Rulăm o bucată de drum pe autostrada nu tocmai bine întreținută pe această porțiune, după care intrăm pe o șosea care lăsa și mai tare de dorit. Trecem la o distanță de cca 70 km de un loc "celebru" într-un anume fel - Guantanamo. Oprim pe traseu lângă o plantație de tamarin, un arbore folosit în medicina din zonă și observăm că Djivan și Hector consumă semințele din fructele lui. Încerc și eu să-i imit, dar nu mă descurc. Zona prin care circulăm este relativ plată, cu suprafețe mari de teren cultivate cu trestie de zahăr, cu terenuri ce urmau a fi cultivate, dar - ca peste tot în insulă, și cu suprafețe destinate pășunatului.

Ajungem la Guardalavaca, pe numele său original *Guardalabarca* (adică "păzește navele", care s-a schimbat în "păzește vitele", întrucât pirații atacau turmele de vite ale localnicilor). La Guardalavaca suntem cazați la hotelul de 4 stele - "Brisas" (de fapt o rețea hotelieră cu acest nume), un complex cu mai multe clădiri, cu multe spații verzi și plante horticole în jur, piscine, restaurant în interiorul hotelului, dar și alături (în afara lui), baruri, camere de hotel bine întreținute, plajă întinsă (cu nisip fin albicios, dar și cu porțiuni având substrat pietros) etc, condiții excelente pentru petrecerea unei vacanțe de vis aici. După înregistrarea la recepție, fiecăruia dintre noi i-a fost prinsă pe mână o brățară colorată, din plastic, pentru a avea acces la regimul *all inclusive*. La hotel ne-am simțit mult mai bine decât în casele private, pentru că aveam bucate la alegere și la discreție, ne puteam trata din belșug cu rom și bere, beneficiam de toate ofertele complexului hotelier. Plaja lungă și destul de largă, apa mării caldă, posibilități pe plajă de a sta pe șezlong la soare sau la umbra unor arbori de pe margine, de a face plimbări lungi pe o alee din preajmă sau pe nisip etc, condiții excelente de relaxare, de petrecere plăcută a timpului. Când s-a lăsat seara mi-am dorit să fac o plimbare mai lungă pe aleea dintre hotel și plajă, străjuită pe ambele părți de arbori (mai ales cocotieri), dar după vreo 200 m de mers, am fost obligat să mă întorc în hotel și să-mi petrec timpul pe holurile lui generoase, pentru a scăpa de furia țăntarilor.

A doua azi (28 mai), după micul dejun, coborâm din camere, predăm bagajele dlui Hector pentru a le pune în mașină și pornim spre Santa Lucia. Trecem printr-un oraș mai mic - Las Tunas și din nou prin Camaguey. Din cauza unor inundații produse cu o zi înainte, nu am putut aborda drumul cel mai scurt dintre cele două stațiuni. Ne grăbeam cumva, pentru că ne doream să ajungem în timp util la destinație, pentru a urmări finala cupei campionilor europeni la fotbal, între Real Madrid și Liverpool. Pentru ceva mai multă distracție, dl Radu Vâtcu propune ca cei interesați de rezultatul final al partidei (8 amatori în total), să pariem cu 100 pesos fiecare, suma totală fiindu-mi dată în păstrare. Cum, mai toți cei opt mizau pe Real, deși sunt fanul lui Real de când eram student, am pariat pe Liverpool, pentru ca fiecare echipă să aibă patru pariuri. După sosirea în Santa Lucia ne-am cazat la două case private din imediata apropiere a litoralului și apoi dl Hector ne-a transportat la vreo 2 km distanță, la Hotelul Brisas din localitate (cu aceleași condiții pe plajă ca la Guardalavaca), pentru a viziona meciul la un televizor aflat chiar în zona recepției hotelului. Am avut cumva noroc de cele întâmplante înaintea începerii meciului, care l-au întârziat, dar nu am avut șansă și cu transmisia TV de la hotel, care se tot întrerupea din cauza pierderii semnalului de pe satelit, așa că domnii Radu și Ovidiu (un tânăr

chipeș din Slobozia, bine informat în multe și suporter înfocat al lui Liverpool), au găsit o soluție de vizionare în condiții precare pe telefonul său mobil. Bietul Ovidiu s-a îmbolnăvit nu alta, întrucât a câștigat Realul! Unii din grup și-au permis să se furișeze în incinta resortului, s-au înfruptat din toate cele (că așa e românul, cu tupeu!) și au revenit per pedes la locul cazării noastre. Ceilalți, între care și eu, ne-am întors la reședință cu autocarul, de unde am ieșit apoi puțin pe plaja Oceanului, aflată la cca 200 m de casa unde eram găzduit. În zona în care ne aflam, plaja (care se întinde pe vreo 20 km) era foarte îngustă (nu ca la hotel) și plină de alge brune (motiv ca și apa să nu fie tocmai limpede). Erau totuși câțiva localnici care se bălăceau în marea foarte caldă. La Santa Lucia, nisipul este de culoare ușor gălbuie și foarte fin. Nu am putut petrece prea mult pe plajă, deși mi-aș fi dorit, întrucât, deși era în plină zi, am fost atacat de țânțari (unii foarte mici, dar și foarte mulți).

Pe drumul dintre plajă și casa unde eram găzduit am întâlnit un spațiu cultivat cu flori, între care și nișete crini extrem de decorativi, cu flori albe și petale înguste și lungi, ce dădeau florii aspectul unor păianjeni albi de mari dimensiuni. Când s-a întors de pe plaja hotelului "Brisas" din Santa Lucia, colegul meu de cameră mi-a povestit că pe plajă acționa o mașină de colectat algele, care era dotată cu o instalație ce le scutura de nisipul antrenat odată cu ele! Împreună cu alți cinci colegi din grup am luat cina la casa unde eram cazați. Eu am comandat o salată de legume și le-am și zis ce trebuie să conțină salata (roșii, castraveți, ceapă, salată verde, puțină brânză, bucăți de ouă fierte, suc de lămâie și ulei). Ei au însă alte obiceiuri decât pe la noi când vine vorba de salate. După ce au fost gata toate bucatele comandate și au fost așezate pe masa aranjată pe terasa casei, în fața mea a apărut un platou mare și frumos decorat, foarte aspectuos, care părea mai degrabă tort de legume decât o salată. M-a surprins plăcut aspectul platoului când l-am văzut, dar aveam să mă minunez când am început să gust din preparat, pentru că "salata" era fierbinte (fusesse pusă o vreme la cuptor), numai salată nu era! Bieții oameni, avuseseră toată bunăvoința și voiseră să mă impresioneze, dar nu au avut probabil de-a face niciodată cu o asemenea comandă și nu știau cum s-o prepare și nici nu m-au întrebat! Dacă mi-aș fi imaginat ce au de gând, le-aș fi cerut permisiunea să mi-o prepar singur. Când le-am spus comensilor mei că salata, atât de frumoasă și aspectuoasă - era fierbinte, au râs cu poftă și mi-au urat - Poftă bună!

A doua zi dimineață (29 mai), părăsim Santa Lucia și ne îndreptăm spre ultimul nostru obiectiv, insula Cayo Coco și resortul de aici, o insulă "agățată" de marea insulă a Cubei printr-un dig de-a dreptul impresionant, așa cum aveam să constatăm la fața locului. Revenim din nou în Camaguey,

de unde ne îndreptăm spre obiectiv. Șoseau pe care ne deplasăm spre digul amintit traversează o zonă împădurită, cu soluri încărcate cu oxizi de fier, care le conferă culoare roșietică. Plouase de curând și pe marginea șoselei, atât terenul cât și bălțile formate în apropiere, aveau această culoare. Ajungem la marginea de nord a insulei Cuba și ni se deschide în față o șosea ceva mai înaltă, mărginită pe ambele părți de apă, pe care intrăm cu autocarul. Șoseaua este de fapt un dig ce leagă, cum aminteam, insula Cuba de o insulă mai mică - Cayo Coco (370 km²). Digul are o lungime de cca 25 km, a fost construit la sfârșitul anilor 1980, iar câțiva ani mai târziu a fost ridicat și primul hotel pe insulă. Pe măsură ce avansăm pe dig, observăm de o parte și de alta vegetație arbustoidă, multe porțiuni mlăștinoase și automat am gândit că aici trebuie să fie cu siguranță "raiul" țăntarilor.

În partea de nord a insulei Cayo Coco sunt amenajate multe plaje frumoase, ce se întind pe o lungime totală de vreo 20 de km (separate din loc în loc de formațiuni coraliere), iar hotelurile au fost amplasate în imediata apropiere a plajelor. Se spune că, ajungând la Cayo Coco, Cristofor Columb ar fi zis: *"Acesta este cel mai frumos tărâm pe care l-a văzut vreodată ochii omului"*. Ajungem la recepția resortului unde aveam cazarea, suntem înregistrați, servim masa de prânz (care era deja pe sfârșite) la restaurantul de aici, după care suntem conduși cu o mașinuță specială (cu bagaje cu tot) la un complex de clădiri de culoare albă și pe trei niveluri, situat la vreo 300 m distanță. Între aceste clădiri sunt amenajate spații verzi înierbate, mulți palmieri, piscine, dușuri etc. Plaja se află la doi pași de aceste construcții. Camerele de hotel la Cayo Coco sunt mari și luminoase, băile generoase, paturile confortabile, la televizor se pot urmări multe posturi (inclusiv străine), de parcă ne aflăm în afara Cubei. După ce ne-am instalat în camere, cei mai mulți din grup au mers la plajă și la scăldat în mare. M-am relaxat nițel pe patul confortabil din cameră și apoi m-am decis să văd cum stau lucrurile pe plajă, numai că după vreo 50 de metri de parcurs după ieșirea din cameră, am fost atacat de un roi de țăntari hămesiți, care m-au pus pe fugă înapoi, astfel că mi-am petrecut timpul la televizor.

Mai târziu, a revenit de pe plajă amicul Alexandru și mi-a propus să mergem la restaurant să cinăm. Nici de data asta nu mi-a mers, pentru că după vreo 20 de pași pe afară, m-am văzut din nou asaltat de țăntari, încât m-am simțit nevoit să revin în cameră, preferând să postesc în seara aceea decât să mă chinuie înțepăturile lor, care deja îmi produsese ră destule necazuri. Prietenul meu nu a rezistat tentației, s-a întors de la cină seara târziu, iar dimineața mi-a arătat ce-i făcuseră lui țăntarii pe piele! Am zărit prin fereastra camerei noastre un avion utilitar (singurul observat pe cerul Cubei până atunci) ce zbura la joasă înălțime, care probabil stropea zona

împotriva acestor creaturi imposibile. Pregătim apoi bagajele și ne îndreptăm spre recepția complexului hotelier Cayo Coco, servim micul dejun la restaurant, după care urcăm în autocar cu destinația Havana. Când ne aflam pe digul ce unește această mică insulă de insula cea mare, am zărit în zbor un mic stol de flamingi. Dl Hector a fost foarte amabil, a oprit autocarul, pentru a ne permite unora dintre noi să coborâm, să admirăm și fotografiem aceste fapte minunate. Ca să nu uit, precizez acum și aici că, accesul pe plajele cubaneze este liber, nerestricționat.

Aveam drum lung până la Havana, dar mare parte din el se derula pe autostrada amintită, așa încât putea fi parcurs într-un timp ceva mai scurt. Am oprit din când în când pe traseu pentru nevoi fiziologice, dar și pentru cumpărături pe la popasurile din calea noastră. Mi s-a părut de neînțeles faptul că la multe magazine și chioșcuri existente în aceste locuri nu eliberau produse decât cu card bancar! Pe traseele din Cuba am observat mulți țărani pe marginea șoselelor, care foloseau maceta și nu coasa pentru a tăia iarba destinată hrănirii animalelor, pe care apoi o încărcau în căruțe trase de cai. Din loc în loc pe șoselele Cubei sunt amenajate puncte de control ale poliției (cum erau și pe la noi înainte de 1990), în apropierea cărora șoferii au obligația să încetinească mult viteza de mers. De precizat și faptul că în Cuba este interzis să pozezi militarii și polițiștii. În insulă sunt suprafețe foarte mari destinate pășunatului animalelor, terenuri care ar putea fi mai utile în cultura plantelor agricole. Cele mai multe din animalele observate pe pășuni mi s-au părut prost hrănite, majoritatea cam costelive.

În orașe lipsește publicitatea luminoasă stradală pe timp de noapte, ceea ce le face mai puțin atrăgătoare, sunt parcă lipsite de viață noaptea! Pe marginea șoselelor pot fi întâlniți localnici care își pun în vânzare produsele agricole de care dispun. Totodată, sistemul "Ia-mă nene" este foarte dezvoltat pe șosele și se practică gratuit, inclusiv de către mașinile oficiale. Pentru a-i determina pe șoferi să oprească, unii dintre clienți de ocazie flutură bancnote, ca să le arăte că plătesc serviciul. Trestia de zahăr are, cred, nevoie de multă apă pentru creștere și dezvoltare, terenurile cultivate cu această plantă fiind irigate. M-a surprins cumva să văd în multe zone din Cuba canale de irigații și instalații moderne de udare (de mare capacitate), dar am observat că duc lipsă de mașini agricole diverse.

În după amiaza zilei de 30 mai am revenit la Havana, unde dl Hector ne-a lăsat la aceleași gazde dinaintea călătoriei prin țară. "Fetele" noastre erau atât de bucuroase când ne-au revăzut, de parcă le-am fi fost rude sau prieteni. Seara am căutat, împreună cu dl Alejandro, un alt local pentru a cina, dar după lungi căutări am ajuns tot la cel din apropierea casei "Nora". A doua zi, ultima din călătoria noastră, am mai dat o raită prin oraș pentru

mici cumpărături. A fost ocazia de a revedea unele obiective anterioare, dar în plimbarea noastră - însoțiți fiind de una din gazde am trecut și prin alte locuri interesante din Havana veche. Am revenit apoi la casa "Nora", ne-am făcut bagajele, iar la amiază am pornit spre aeroport cu aceleași mașini de epocă. Am cumpărat de la *duty free*-ul din aeroport cafea și rom, dar m-a surprins, când am făcut plata, că dolarii americani nu erau agreați. Prin urmare, "războiul" cubano-american nu s-a sfârșit, deși a fost o mică speranță în mandatul lui Obama. Am călătorit la întoarcere tot cu "Air France", într-un Boeing 777, care a fost ocupat în întregime, a decolat cu oarecare întârziere de la Havana, îngrijorându-ne că nu vom ajunge în timp util la Paris pentru a urca în avionul spre București. Zborul de la Havana s-a desfășurat în mare parte noaptea, fără incidente, doar că primele cca 90 de minute de zbor au fost cam neplăcute din cauza turbulențelor din atmosferă. Am ajuns cu bine pe aeroportul "Charles de Gaulle" din Paris, unde ne-am mișcat rapid și am reușit să urcăm în avionul de București, care a aterizat pe Otopeni la orele amiezii în ziua de 1 iunie 2022.

Ar fi multe de comentat, despre realitățile Cubei, așa cum le-am perceput eu, după această experiență. Cuba este o țară frumoasă în felul ei și m-am tot întrebat - pe măsură ce luam contact cu ceea ce oferă ea în prezent, cum ar fi arătat oare o țară ca asta pe mâna japonezilor, de exemplu?! Probabil, ar fi fost un adevărat colț de rai! Veniturile țării sunt asigurate în mare măsură din industria zahărului, romului și tutunului, din pescuit, turism (dezvoltat în ultimii ani) și cam atât. Nu știi cât de mari sunt rezervele de nichel, cobalt, cupru, fier și alte minereuri de care dispune insula și cât ar putea contribui ele la avuția țării, dar sunt convins că potențialul agriculturii este unul insuficient exploatat. Cuba este în mare măsură o țară cu un relief relativ plat, cu terenuri fertile, dar mi s-a părut că suprafețe mult prea mari sunt destinate pășunatului. Exploatarea acestor terenuri într-o agricultură modernă, ar aduce cu siguranță beneficii incomparabil mai mari decât folosirea lor la pășunat. Inclusiv zootehnia ar avea de câștigat, dacă ar fi concepută altfel, în mari ferme de vaci, porci, păsări etc. Cred că și turismul ar putea contribui mai mult la avuția țării, pentru că potențialul litoralului insulei este imens, plajele numeroase și întinse, nisipul fin, apa caldă pe tot parcursul anului etc. Și în acest domeniu este nevoie însă de mai multe investiții pentru îmbunătățirea stării șoselelor, ridicarea de noi hoteluri, sporirea confortului turiștilor și a ofertelor de petrecere a timpului liber, o bucătărie mai variată, stărpirea țânțarilor etc. Trebuie găsite soluții și pentru foamea acută de energie din Cuba. Prăbușirea URSS, și mai nou războiul ruso-ucrainean, a pus în mare dificultate Cuba sub acest aspect. Speranța poate fi momentan Venezuela, dar nici această

țară nu este una sigură din punct de vedere politic. Apoi, deși cubanezii mi s-au părut niște oameni deschiși, amabili, prietenoși etc, trebuie ”încurajați” să muncească mai mult. Am călătorit prin toată Cuba (cca 2500 km) și am văzut prea mulți localnici bântuind străzile, odihnindu-se sau stând la discuții, și prea puțini la muncă.

După dispariția lui Fidel Castro, cubanezii respiră un aer ceva mai ”curat”, unele interdicții draconice s-au mai relaxat, multe lucruri s-au mai schimbat în țară, s-au făcut primii pași spre liberalizarea unor servicii, dar sunt încă multe de ameliorat. Trebuie găsite soluții ca populația să aibă acces la informații. Secretomania de tip comunist nu duce la nimic bun. Nu se poate ca în plin secol XXI să nu ai acces nestingherit la internet, telefon mobil, calculator, posturi TV necenzurate, la o presă liberă etc. Cred că liderii cubanezi actuali trebuie să găsească căi de îmbunătățire a relațiilor cu vecinii și în primul rând cu SUA. Embargoul american îndelungat a împiedicat dezvoltarea Cubei. Nu știu ce câștigă și în ce măsură sunt îndreptățiți americanii să facă ceea ce fac aici, pentru că orice țară are - în opinia mea, dreptul de a-și alege propria cale. Ce pericol înseamnă Cuba pentru SUA, de impune o măsură, aberantă în opinia mea, de atâta amar de vreme?! La ce-i folosește oare, chiar nu înțeleg!

- *„Lumea este o carte, iar cei care nu călătoresc citesc doar o pagină”.*
(Sf. Augustin)
- *„O dată pe an, du-te undeva unde nu ai mai fost înainte”.*
(Dalai Lama)
- *„Călătoria te face modest. Vezi ce loc minuscul ocupi în lume”.*
(Gustave Flaubert)
- *„A călători este, pentru cei tineri, o parte a educației; pentru cei mai vârstnici e o parte a experienței”.*
(Francis Bacon)

- *„Investiția în călătorii este o investiție în tine”.*
(Matthew Karsten)
- *„Viziunile largi, generoase, caritabile despre oameni și lucruri nu pot fi obținute vegetând într-un mic ungher al pământului toată viața”.*
(Mark Twain)
- *„Călătoriile ne învață să fim toleranți”.*
(Benjamin Disraeli)
- *„O călătorie se măsoară cel mai bine în prieteni, nu în kilometri”.*
(Tim Cahill)
- *„Să călătorești înseamnă să descoperi că toți se înșeală când este vorba despre alte țări”.*
(Aldous Huxley)